OPERE I

Gabriela
Adameşteanu

Dimineaţă pierdută

POLIROM

Gabriela Adameșteanu

Opere I

Dimineață pierdută

Colecție coordonată de Daniel Cristea-Enache.

© 2003, 2008 by Editura POLIROM

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4 ; P.O. BOX 266, 700506
București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33, O.P. 37 ; P.O. BOX 1-728, 030174

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României :

ADAMEȘTEANU, GABRIELA

Opere / Gabriela Adamești eanu ; pref. de Sanda Cordoș ; cronologie de Andreea Drăghicescu. – Ed. a 5-a rev. – Iași : Polirom, 2008-

vol. ISBN : 978-973-46-1184-3

Vol. 1 : Dimineață pierdută - 2008 - ISBN : 978-973-46-1073-0

I. Cordoș, Sanda (pref.)

II. Drăghicescu, Andreea

821.135.1-821

Printed in ROMANIA

Gabriela Adameşteanu

I

Dimineaţă pierdută

Ediția a V-a revăzută

Prefață de Sanda Cordoș
Cronologie de Andreea Drăghicescu

POLIROM
2008

Cronologie

1942 Gabriela Adameșteanu se naște la 2 aprilie la Târgu Ocna, într-o familie de intelectuali (Ion Adameșteanu, profesor universitar și autor de tratate fundamentale de medicină veterinară, Dinu Adameșteanu, arheolog italian renumit pentru descoperirile sale din Sicilia și muzeele ridicate în Sudul Italiei, excelentul chirurg Cornel Adameșteanu sunt unchii săi).
Tatăl, Mircea Adameșteanu, este un apreciat profesor de istorie, mama, Elena Adameșteanu (fostă Predescu), profesoară de lucru manual și, ulterior, educatoare.

1946 Familia Gabrielei Adameșteanu se mută la Pitești.

1949-1960 Urmează școala primară și Liceul nr. 2 din Pitești.

1960-1965 Urmează cursurile Facultății de Limba și Literatura Română din cadrul Universității București, pe care le încheie cu susținerea lucrării de licență *Modificări în structura personajului la Proust*, sub îndrumarea profesorului Silvian Iosifescu, catedra de Teoria Literaturii.

1965 La 4 martie moare tatăl, Mircea Adameșteanu.
La 1 septembrie Gabriela Adameșteanu este repartizată ca redactor în Redacția de Dicționare Enciclopedice a Editurii Politice, devenită ulterior Editura Enciclopedică, respectiv Editura Științifică și Enciclopedică, unde va lucra până în 1984.

1971 Debut publicistic în revista *Luceafărul*, nr. 2 (454), sâmbătă 9 ianuarie, cu „Prietenie", fragment din viitorul roman *Drumul egal al fiecărei zile*. Până la apariția lui în 1975 a mai publicat în paginile aceleiași reviste și alte fragmente: „După-amiezi de duminică" (12 mai 1973), „Cutia de abanos" (1973), „Străzi de duminică" (20 iulie 1974), „Un apel telefonic" (7 decembrie 1974), „Fereastra" (28 decembrie 1974), „Spre sfârșitul săptămânii" (5 aprilie 1975).
În paralel publică fragmente și în *România literară*: „Deruta" (27 mai 1971), „Ploaie" (16 martie 1972), „Vitalitate" (26 octombrie 1972).

1973 Publică în *România literară* (13 septembrie) povestirea „Neliniște“, care va fi inclusă în volumul de povestiri *Dăruiește-ți o zi de vacanță* (publicat în 1979).

1974 Primește din partea revistei *Luceafărul* „Premiul pentru Proză“ (9 noiembrie).

1975 August. Debutează editorial cu *Drumul egal al fiecărei zile*, publicat la Editura Cartea Românească (director Marin Preda, lector Magdalena Popescu Bedrosian). „Este o carte scrisă bine, cu nerv și ironie. […] o analiză rece, aproape crudă, o obiectivitate aș zice medicală: fără să fie poetizant, romanul nu este nici sumbru, nici amar, ci pur și simplu exact și meticulos în observație“ (Nicolae Manolescu); „Considerată fie reprezentarea unei simple crize de adolescență, fie relatarea uniformă a biografiei unei femei tinere, această carte analizează de fapt o acerbă voință de individualizare, ce se manifestă însă pasiv, prin reacții mereu defensive. […] Volum de debut, însă de o maturitate incontestabilă“ (Mircea Iorgulescu). Romanul este distins cu Premiul pentru Debut al Uniunii Scriitorilor din România și cu Premiul „Ion Creangă“ al Academiei Române.

1976 La 1 septembrie publică în revista *Luceafărul* primul capitol din romanul *Dimineață pierdută* (1984) sub titlul „Cumpăna zilelor“.

1978 Februarie. Câteva fragmente din romanul de debut *Drumul egal al fiecărei zile* sunt traduse în limba germană de Werner Sollner și publicate în revista *Neue Literatur*.

Aprilie. Povestirea „O plimbare scurtă după orele de serviciu“, care ulterior va apărea în volumul *Dăruiește-ți o zi de vacanță* (1979), este publicată în numărul 4 al revistei *Viața Românească*.

La 8 august moare mama, Elena Adameșteanu.

Apare cea de-a doua ediție a romanului de debut, *Drumul egal al fiecărei zile*, publicat la Editura Eminescu (director Valeriu Râpeanu), în colecția „Romanul de dragoste“.

Publică două fragmente din nuvela care va da și titlul volumului apărut în 1979, *Dăruiește-ți o zi de vacanță*. Primul dintre acestea apare la data de 26 octombrie în *România literară*, iar cel de-al doilea la data de 30 decembrie în revista *Luceafărul*.

Apare la Editura Eminescu traducerea romanului *Pierre și Jean* de Guy de Maupassant, realizată împreună cu Viorica Oancea.

1979 În noiembrie apare volumul de nuvele *Dăruiește-ți o zi de vacanță* la Cartea Românească (director Marin Preda, lector Magdalena Popescu Bedrosian). „La câțiva ani de la debut, la abia a doua carte, ar fi insuficient s-o mai enumerăm protectori

pe Gabriela Adameșteanu printre promițătorii «tineri». Ea deține, pe lângă un talent excepțional, ceva din secretul unei autentice maturități, al profesionalismului literar" (Lucian Raicu); „Concise, sobre și veridice (brutale chiar) – prozele Gabrielei Adameșteanu transmit de fiecare dată un frison al singurătății și eșecului" (Cornel Moraru).

1980 Publică la 20 ianuarie în *Vatra* primul fragment din nuvela *Gara de Est*.

Publică la 16 octombrie un al doilea fragment din romanul *Dimineață pierdută* (1984), intitulat „Album de fotografii", anunțat însă ca făcând parte din romanul *Vica*. Titlul romanului *Dimineață pierdută* apare la 20 februarie 1982, în revista *Vatra*, odată cu publicarea fragmentului „Salonul". În perioada următoare mai apar și alte fragmente extrase din *Dimineață pierdută*: un fragment care poartă chiar titlul viitorului roman, „Dimineață pierdută" (în *Tribuna*, 28 februarie 1982), „Călătorie" (*România literară*, 29 iulie 1982), „Conversație în ajunul intrării" (*Argeș*, nr. 3/1983), „Măsuța de servit ceaiul" (*Tribuna*, 14 aprilie 1983), „Neînțelegere" (*Orizont*, 27 mai 1983), „Sindrofie" (*Vatra*, 20 mai 1983), „Invitația" (*Viața Românească*, nr. 3/1983), „Cer de septembrie" (6 octombrie 1983), „Din jurnalul unui combatant" (*Argeș*, octombrie 1983).

Devine membră a Uniunii Scriitorilor din România.

1981 August. Publică în numărul 8 al revistei *Viața Românească* nuvela „Vară-primăvară", care va da titlul volumului de proză scurtă publicat în 1989. Din același volum și alte proze scurte vor fi publicate în presă până la apariția editorială din 1989: „Ora de navetă" (*Vatra*, 20 septembrie 1985), „Dialog" (*România literară*, 19 iunie 1986), „Drum comun" (*Vatra*, iulie 1987).

1984 Aprilie. Apare *Dimineață pierdută* la Cartea Românească (director George Bălăiță, lector Magdalena Popescu Bedrosian). Romanul s-a aflat în planul de publicare al editurii pentru anul 1983, însă autoarea lucrează pe corecturi, manuscrisul întârzie și, pentru a nu pierde șansa publicării, pe carte este trecută data din planul editorial. „*Dimineață pierdută* de Gabriela Adameșteanu este unul dintre cele mai bune romane apărute în ultima vreme: bogat, chiar stufos, profund, «adevărat» până în cele mai mici amănunte, modern în construcție și scris cu finețe. Să adaug și că romanul are șansa câtorva personaje memorabile, dintre care se detașează Vica (madam Delcă)…" (Nicolae Manolescu); „roman de deplină maturitate, situând-o pe autoare nu numai printre cei mai mari romancieri contemporani, ci și printre cei mai buni din întreaga noastră

literatură“ (Monica Lovinescu, cronică radiofonică difuzată la Europa Liberă); „O dimineață «pierdută», dar un veac câștigat, se poate spune în legătură cu romanul Gabrielei Adameșteanu și cu titlul lui. O dimineață lungă, de o sută de ani. Romanul Gabrielei Adameșteanu transmite nu numai un puternic sentiment al istoriei, ci și un puternic, extraordinar sentiment al vieții și, mai ales, al trecerii ei“ (Valeriu Cristea).

Romanul este distins cu Premiul pentru Proză al Uniunii Scriitorilor din România.

La 14 iunie primește Premiul revistei *Argeș* pentru romanul *Dimineață pierdută*.

1985-1990 Lector la Editura Cartea Românească.

1986 Octombrie. Publică în *Viața Românească* „Întoarcerea“, primul fragment din nuvela de mari dimensiuni „Întâlnirea“ care va apărea în volumul de proză scurtă *Vară-primăvară* (1989). Până la apariția volumului *Vară-primăvară* în 1989, apar în reviste și alte fragmente din nuvela „Întâlnirea“ : „Oscilații de tensiune“ (*Ateneu*, iulie 1987), „Întoarcerea“ (*Convorbiri literare*, octombrie 1987), „Întâlnirea“ (*Viața Românească*, februarie 1988) – cu specificarea „fragment de roman“, „Întâlnirea“ (*Tribuna*, 17 martie 1988).

Decembrie. Are loc premiera variantei dramatizate a romanului *Dimineață pierdută*, realizată de către Cătălina Buzoianu, la Teatrul Bulandra, avându-i în distribuție pe Tamara Buciuceanu (Vica Delcă), Gina Patrichi (Ivona), Victor Rebengiuc (profesorul Ștefan Mironescu), Irina Petrescu (Margot), Rodica Tapalagă (Sophie Ioaniu), Răzvan Ionescu (tânărul Titi Ialomițeanu), Valentin Uritescu (Delcă), Mihai Constantin (tânărul Gelu), Ion Besoiu (Niki). „Cu o distribuție de excepție, piesa a reprezentat un moment de vârf al anilor teatrali ’80 și unul de referință în cariera celor implicați în realizarea sa. [...] Sonoritățile tulburătoare ale *Dimineții pierdute* se mai pot asculta și astăzi cu aceeași încântare ca acum douăzeci de ani, când, datorită regizoarei Cătălina Buzoianu, personajele Gabrielei Adameșteanu prindeau trup inconfundabil și ieșeau la rampă, pe scena de la Grădina Icoanei.“ (Anca Hațiegan) Spectacolul s-a jucat „cu casa închisă“ până în ianuarie 1990. Cătălina Buzoianu a fost distinsă cu Premiul pentru Regie acordat de Asociația oamenilor de artă în instituțiile teatrale și muzicale (ATM) pe anul 1986 pentru acest spectacol.

1987 Apare în *Erkundungen 11*, antologie editată la Verlag Volk und Welt (RDG), care cuprinde prozele a 33 de scriitori români, printre care și versiunea germană a prozei „Tante Vica“, realizată de Gerhardt Csejka.

1988 Volumul *Dăruiește-ți o zi de vacanță* este tradus în limba estonă (*Anna Endale Ûks Vaba Päev*) de Natalia Alver și Riina Jesmin și publicat la Tallinn, la Editura Loomingu Raamatukogu.

1989 Septembrie. Apare volumul de proză scurtă *Vară-primăvară* la Editura Cartea Românească (director George Bălăiță, lector Magdalena Popescu Bedrosian). „E vorba de exercițiile unui prozator matur, cu calități deplin demonstrate, ce n-a încetat să caute și care nu vrea să rămână la o formulă expresivă, în ciuda revenirii constante a unui anumit orizont de interese" (Marian Papahagi) ; „Autoarea dovedește un simț deosebit de fin al vorbirii curente și virtuozitate în transcripția ei literară. Personajele se conturează prioritar, dacă nu exclusiv, prin vorbire. De multe ori [...] eroii se povestesc singuri, în conversații sau în solilocvii, reducând la minimum sau eliminând total intervenția vocii auctoriale" (Liviu Papadima).

Dăruiește-ți o zi de vacanță – Podari sebe deni kanikuli apare la Editura Raduga din Moscova în traducerea Tatianei Ivanovna.

1990 Ianuarie. Gabriela Adameșteanu devine membră a Grupului pentru Dialog Social (GDS). Tot acum își începe și cariera de jurnalist. Scrie la *România liberă* (în perioada 1997-1999 semnează o rubrică săptămânală pentru acest ziar), dar mai ales la revista *22*, apărută în ianuarie 1990 sub auspiciile Grupului pentru Dialog Social.

La 1 aprilie se transferă de la Cartea Românească la revista *22*, unde va fi redactor-șef adjunct până în octombrie 1991 (în această perioadă redactorul-șef al revistei este mai întâi Stelian Tănase, iar apoi Victor Bârsan).

Septembrie. În revista *Ost/West* sunt publicate traducerile în limba germană, realizate de Gerhardt Csejka, ale prozelor „Tante Vica" și „Pendlerstunde" (fragmente).

Septembrie-decembrie. Participă, alături de Mircea Cărtărescu, la *International Writing Programme* al Universității din Iowa, Statele Unite ale Americii.

1991 Apare cea de-a doua ediție a romanului *Dimineață pierdută*, la Editura Albatros. Autoarea a adăugat fragmentele cenzurate.

Apare varianta în limba estonă a romanului *Dimineață pierdută – Kaotatud homnik*, traducere realizată de Natalia Alver și Riina Jesmin, Editura Eesti Raamat, Tallinn.

octombrie 1991 – mai 2005 Este redactor-șef al revistei *22*, primul și cel mai important săptămânal de analiză politică apărut în România după 1990. De-a lungul anilor Gabriela Adameșteanu publică în *22* numeroase articole și interviuri, doar o foarte

mică parte din ele fiind reproduse în volumul *Obsesia politicii* (Clavis, 1995) sau în *Cele două Românii* (Institutul European, 2000).

1992 Apare cea de-a treia ediție a romanului de debut *Drumul egal al fiecărei zile*, la Editura Litera din București. Textul este revizuit de către autoare și sunt adăugate fragmentele cenzurate în cele două ediții precedente. Coperta este semnată de Dan Perjovschi.

August-septembrie. Publică nuvela „Gara de Est" în revista *Viața Românească*, iar în iarna aceluiași an apare versiunea definitivă a acestei nuvele în *Lettre Internationale*. Timp de zece ani nu va mai publica și nici nu va mai scrie literatură.

1995 Apare la Editura Clavis volumul *Obsesia politicii*, care reunește interviuri cu personalități ale vieții culturale și politice românești : Regele Mihai, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Paul Goma, Mihai Botez, Ioan Petru Culianu, Mircea Martin, Matei Călinescu, Corneliu Coposu, Ana Blandiana, Andrei Pleșu, Mihnea Berindei, Al. Paleologu, Nicolae Manolescu, Emil Constantinescu, Gabriel Liiceanu, Dorin Tudoran, Sorin Alexandrescu, Emil Hurezeanu, Ileana Mălăncioiu, Ion Rațiu, Victor Babiuc. Volumul mai cuprinde și un interviu pe care Gabriela Adameșteanu i l-a acordat Deliei Verdeș.

Povestirea „Dialog", tradusă de Dan Cristea, Wanda Boeke și Stauros Deligiorgis, este publicată în numărul 51 al revistei *Exquisite Corpse*, editată de Andrei Codrescu.

1996 Povestirea „Drum comun – A Common Path" apare în antologia *The Phantom Church and Other Stories from Romania*, editată de Georgiana Fârnoagă și Sharon King, University of Pittsburgh Press. Selecția textelor, introducerea, cronologia și notele biografice aparțin lui Florin Manolescu.

1997 Apare ediția a treia, revizuită, a romanului *Dimineață pierdută*, publicată la Editura Gramar, în colecția „Capodopere ale romanului românesc". Volumul este însoțit de o prefață – „*Dimineața pierdută* sau România pierdută" (cronica radiofonică a Monicăi Lovinescu) – și o postfață – „Cenzura și autocenzura" – semnată de autoare.

La 11 iulie moare profesoara de matematică Sanda Bădulescu, cea pe care Gabriela Adameșteanu o considera mama ei adoptivă.

1998 Inițiază și caută finanțare pentru un supliment de cultură, devenit ulterior *Bucureștiul Cultural*.

1998-2002 Face parte din grupul internațional de editoare și jurnaliste *Women's Edition*, organizat de asociația americană Population Reference Bureau. După seminarele bianuale ale grupului, care au loc în SUA, Costa Rica, Africa de Sud etc., realizează

suplimente ale revistei *22* pe teme privind aspecte sociale și economice ale sănătății reproducerii, violența în familie, SIDA, femeile-lider, teme care vor deveni curente în România după 2002, pregătind aderarea țării la Uniunea Europeană.

2000 Apare volumul de articole și fragmente memorialistice *Cele două Românii*, la Editura Institutul European, ce reunește o mică parte din numeroasele ei articole publicate în revista *22* și în *România liberă*, precum și câteva fragmente memorialistice. Este aleasă vicepreședintă a Clubului PEN România, funcție din care va demisiona în 2004.

decembrie 2000 – ianuarie 2001 Rezidență în Franța, la Collège International des traducteurs littéraires din Arles, pentru a traduce romanul *Sans la miséricorde du Christ* de Hector Bianciotti, care va apărea doi ani mai târziu la Cartea Românească.

2002 Este publicat la Editura Paralela 45 un volum de proză scurtă, *Dăruiește-ți o zi de vacanță* (ediția a II-a), în care sunt reunite prozele scurte publicate în 1979 în volumul cu același titlu, precum și cele apărute în 1989 în *Vară-primăvară*, cu excepția a două texte – „Dialog" și „Întâlnirea". Volumul este însoțit de o prefață semnată de Carmen Mușat și de un argument al Gabrielei Adamești eanu.

Gabriela Adamești eanu primește bursa Hellman Hammet, oferită de Human Rights Watch, pentru activitatea sa jurnalistică prin care s-a angajat în procesul democratizării din România după 1990.

Octombrie. Participă la cea de-a șaptea ediție a Întâlnirilor Franco-Române în Mediterana, care a avut loc la Sète și Montpellier, Franța.

Noiembrie. Apare un nou număr al revistei *MEET*, în care este publicată traducerea în franceză realizată de Alain Paruit a primului capitol din *Dimineață pierdută*.

2003 August. Apare la Editura Polirom romanul *Întâlnirea*, având ca punct de pornire nuvela cu același titlu din volumul de proză scurtă *Vară-primăvară* (1989). Volumul cuprinde o prefață – „Tentația trecutului. Dezamăgirile prezentului" – de Carmen Mușat și o postfață a autoarei – „Limitele rescrierii". „În romanul rescris după multă vreme, autoarea descifrează fără a explica, devoalează fără a arăta altfel decât analogic, demistifică fără a acuza, într-o extraordinară reconstituire, din zeci de perspective, de o forță incredibilă, în care construcția (impecabilă) contează mai puțin decât acea polifonie (a vieții adevărate) care îi reușește Gabrielei Adamești eanu." (Simona Sora); „*Întâlnirea* rămâne un roman consistent care o readuce pe autoare în prim-planul prozei noastre" (Andrei Terian).

Apare la Cartea Românească, în traducerea Gabrielei Adameșteanu, romanul *Fără îndurarea lui Isus* de Hector Bianciotti.

Octombrie. Gabriela Adameșteanu primește la Bacău Premiul Bacovia pentru Proză acordat de Revista *Ateneu*.

2004 20 ianuarie – 20 martie. Rezidență la Maison des Ecrivains Etrangers et Traducteurs littéraires, Saint-Nazare, Franța.

Reia lucrul la romanul *Provizorat*, pe care îl începuse în anul 1969 și din care publicase fragmente în volumul *Vară-primăvară*. Ulterior a mai publicat și alte fragmente, în 1991 și 1992. Din 2004 începe să publice fragmente din romanul *Provizorat* și din volumul memorialistic *Haos și coerență*, ambele aflate în pregătire: în ediția de toamnă a revistei *Lettre Internationale* fragmentul „L'air du temps" (octombrie 2004), în *Vatra* fragmentul „Resentimentul" (nr. 1-2/2005), în *Sud-Est Cultural* fragmentul „Personalități complexe și contradictorii" (nr. 3/2005), în *România literară* fragmentul „Coincidențe?" (10 august 2007) și în *Suplimentul de cultură* fragmentul „Trei ore de învățământ politic" (nr. 178, 10-16 mai 2008). Alte fragmente apar în *Steaua* și *Astra*.

Apare ediția a patra, revizuită, a romanului *Dimineață pierdută*, la Editura Polirom. Este varianta cea mai scurtă de până acum a romanului.

4 septembrie. Revista *Wespennest* din Viena le dedică scriitorilor români un număr în care apare și primul capitol din *Dimineață pierdută – Verlorener Morgen*, tradus în germană de Georg Aescht.

Octombrie. Rezidență la Ledig House, The Art Omi International Arts Center, Ghent, Statele Unite ale Americii.

Romanul *Întâlnirea* este distins cu Premiul pentru Proză acordat de *Ziarul de Iași*, cu Premiul revistei *Ateneu* și nominalizat la Premiile Uniunii Scriitorilor din România pe 2003. Este aleasă președintă a Clubului PEN din România, funcție din care demisionează în 2008.

2005 Mai. Pleacă de la revista *22*. Se va ocupa doar de publicația *Bucureștiul Cultural*, care apare sub egida Grupului pentru Dialog Social și se distribuie împreună cu revista *22*.

Octombrie. Apare traducerea franceză a romanului *Dimineață pierdută*, realizată de Alain Paruit, la Editura Gallimard: „Gabriela Adameșteanu, publicată acum pentru prima oară în Franța, este o descoperire fericită. [...] *Dimineață pierdută* este un simbol dureros al unei Românii sacrificate timp de un secol pe altarul a două războaie și al comunismului. [...] Deși aceste spectre sinistre o obsedează pe autoare, ea

declanșează sarabanda unei scrieri pitorești, îndrăcite, în stilul oral al lui Céline, reinventând vorbirea populară și lirismul străzii într-o țară unde limba de lemn era coșciugul imaginației. [...] Romanciera nu este mai tandră nici cu ceea ce ea numește cu cruzime «tarele» naționale" (*Lire*) ; „Gabriela Adameșteanu se distinge atât prin calitatea scrieturii, cât și prin melancolia privirii, care mătură, nu fără o anumită cruzime, aproape un secol de istorie românească. Citind *Dimineață pierdută*, îți spui că rareori întâlnești un scriitor care să dovedească, cu atâta strălucire, atât de puțină compasiune față de personajele sale, concetățenii săi" (*Le Monde*).

Apare traducerea în limba bulgară a romanului *Întâlnirea – Presrestchanie*, realizată de Roumiana Stancheva și publicată la Editura Panorama din Sofia.

Editura Institutului Cultural Român din București publică ediția a patra a romanului *Drumul egal al fiecărei zile*, revizuită de autoare (cronologie și postfață – „Un roman fără vârstă" – de Sanda Cordoș).

Noiembrie. Gabriela Adameșteanu participă la festivalul „Les Belles Etrangères", alături de alți unsprezece scriitori români : Gheorghe Crăciun, Mircea Cărtărescu, Dan Lungu, Ștefan Agopian, Cecilia Ștefănescu, Simona Popescu, Ana Blandiana, Marta Petreu, Vlad Zografi, Letiția Ilea, Ion Mureșan, festival organizat de Centre National du Livre, Franța. În antologia *Douze Ecrivains Roumains*, publicată cu acest prilej de editura franceză L'Inventaire, Paris, apare tradus de Alain Paruit primul capitol din *Întâlnirea – La Rencontre*.

2006 Romanul *Dimineață pierdută* este nominalizat în cadrul celei de-a șaisprezecea ediții organizate de Uniunea Latină pentru acordarea Premiului „Latina Unione Letterature Romanze".

Începând din acest an publică articole în reviste străine (*Wespennest*, *MEET*, *Sinn und Form* ș.a.).

Mai. Este prezentat pe scena Teatrului Odeon spectacolul--lectură *Întâlnirea*, în regia Cătălinei Buzoianu, pe baza unui scenariu semnat de Anca Hațiegan. În distribuție : Florin Zamfirescu, Dorina Lazăr, Rodica Mandache, Irina Mazanitis, Mircea Constantinescu, Gelu Nițu, Liana Mărgineanu, Virginia Rogin, Alin Teglas, Mircea Crețu, Laurențiu Lazăr, Dimitri Bogomaz.

Septembrie. Participă la cea de-a șasea ediție a Festivalului de Literatură de la Berlin. Cu această ocazie actrița Susanne Lothar citește două fragmente din romanul *Întâlnirea* („Securitate" și „Visul fugarului"), traduse în limba germană de Georg Aescht.

Noiembrie. Participă la Salonul European de Literatură de la Cognac.

Decembrie. Este distinsă cu Premiul de Excelență pentru activitatea literară acordat de Uniunea Scriitorilor împreună cu Uniunea Națională a Patronatului Român.

2007 Martie. Un fragment din *Provizorat* (*Provisional*) apare în antologia *The World Through the Eyes of Writers*, editată de Samantha Schnee și publicată de *Words without Borders*, Anchor Books, Random House, New York/Chicago, în traducerea lui Carrie Messenger și cu recomandarea lui Norman Manea.

Aprilie. Teatrul Radiofonic prezintă adaptarea radiofonică a romanului *Întâlnirea*, difuzată de Radio România Cultural, în regia artistică a Cătălinei Buzoianu, dramatizarea fiind realizată de Doina Papp. Din distribuție : Virgil Ogășanu, Oana Ștefănescu, Marius Manole, Rodica Mandache, Papil Panduru, Mircea Constantinescu, Gelu Nițu, Virginia Rogin. Adaptarea radiofonică a *Întâlnirii* va fi nominalizată în 2008 la Premiile UNITER.

Este publicat romanul *Dimineață pierdută*, în Israel, la Editura Nymrod Books, în traducerea lui Yotam Reuveny.

Apare ediția a doua, substanțial revizuită, a romanului *Întâlnirea*, la Editura Polirom, cu o postfață de Carmen Mușat („Patologia memoriei și nostalgia întoarcerii").

Este publicat la Editura Balkani din Sofia, în limba bulgară, romanul *Drumul egal al fiecărei zile*, în traducerea Roumianei Stancheva.

Apare varianta în limba maghiară a romanului *Întâlnirea – A Találkozás*, în traducerea lui Csiki László, la Editura Palamart Kiadóé din Budapesta.

Devine membru al juriului de acordare a Premiului Uniunii Latine pentru Literatură Romanică.

2008 Sunt publicate în revista *Liaisons* trei capitole, traduse în limba franceză de Marie-France Ionesco, din romanul *Întâlnirea – La Rencontre*: „Préparatifs", „L'arrivée" și „Le départ". Apare ediția a cincea a romanului *Drumul egal al fiecărei zile*, la Editura Polirom. Ediția reproduce integral textul publicat în 2005 la Editura Institutului Cultural Român, la care autoarea a adăugat un capitol final ce stabilește legătura cu romanul *Provizorat*, aflat în redactare.

Andreea Drăghicescu

La răscruce de timpuri

În 1983[1], cînd a publicat *Dimineață pierdută*, Gabriela Adameșteanu se afla la a treia ei carte. Născută în 1942, prozatoarea avea (și a continuat să aibă) o biografie literară greu de inserat unor grupuri ori generații literare. Deși a lucrat în redacții de editură (din 1965 până în 1984 la Editura Științifică și Enciclopedică, iar din decembrie 1984 până în aprilie 1990 la Editura Cartea Românească) și a avut prieteni scriitori a căror prezență catalitică o recunoaște mereu, Gabriela Adameșteanu a debutat (în comparație cu congenerii) târziu. Prima ei carte, romanul *Drumul egal al fiecărei zile*, a apărut la Editura Cartea Românească, în 1975, fiind foarte bine primită de critică și distinsă cu două premii naționale prestigioase : premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor și premiul „Ion Creangă" al Academiei Române. În 1979 publică, la aceeași editură, volumul de proză scurtă *Dăruiește-ți o zi de vacanță*, în paginile căruia Lucian Raicu – între alții – nu ezită să vadă „un talent excepțional" (*Spațiul literar*, în „România literară", nr. 5, 31 ianuarie 1980).

Aceste superlative se estompează în fața valului de mare entuziasm cu care a fost întâmpinată *Dimineață pierdută* (distinsă și ea cu premiul Uniunii Scriitorilor). În „România literară", Nicolae Manolescu scrie : „*Dimineață pierdută* de Gabriela Adameșteanu este unul din cele mai bune romane apărute în ultima vreme : bogat, chiar stufos, profund, «adevărat» până în cele mai mici amănunte, modern în construcție și scris cu finețe. Să adaug și că romanul are șansa câtorva personaje memorabile, dintre care se detașează Vica (madam Delcă), meritând ea singură o pagină de caracterizare. [...] Gabriela Adameșteanu stăpânește la fel de bine ambele registre : și pe acela individual, aparent minor, psihologic, monden și burghez, și pe acela colectiv, politic, în care războiul și refugiul sunt privite ca

1. Deși are pe copertă anul 1983 (în planul editorial al căruia se afla), romanul a apărut în librării abia în 1984. Din acest motiv, există o dublă datare în referințele despre *Dimineață pierdută*.

mari catastrofe naționale. Împletirea lor e absolut remarcabilă, firească" („România literară", nr. 21, 1984, text reluat în *Literatura română postbelică*, vol. 2, Editura Aula, Brașov, 2001). În cele două texte pe care i le consacră în „România literară" și „Viața Românească" (retipărite apoi în *Fereastra criticului*, Editura Cartea Românească, București, 1987), pe lângă analiza de text minuțioasă, Valeriu Cristea ține să sublinieze înalta valoare literară: „Cred că putem socoti această *Dimineață pierdută* unul din cele mai bune romane apărute la noi în ultima vreme, iar în autoarea lui cred că putem vedea o forță (de care trebuie să se țină seama) a prozei române contemporane". Despre o „stare de excepție" a receptării și despre o prozatoare „în persoana căreia literatura noastră și-a câștigat pe unul dintre cei mai desăvârșiți scriitori ai ei" vorbește și Monica Lovinescu în cronica radiofonică difuzată la postul de radio Europa Liberă în 14 septembrie 1984 (reluată în *Est-etice. Unde scurte*, vol. IV, Humanitas, București, 1994): „În primul rând, *Dimineață pierdută* este un roman cu adevărat modern, dar în care tehnicile întrebuințate – și îndeosebi alternarea monologului interior cu dialogul – sunt atât de bine stăpânite, ținute în frâu, justificate, chemate de structura romanului și de cerințele personajelor, încât devin invizibile. Sunt *remarcabile*, dar la limită pot să nici nu fie *remarcate*. În ciuda perspectivei care se schimbă cu fiecare dintre personajele cărora li se dă cuvântul în deplină libertate, fără cenzura auctorială, caleidoscopul acesta mișcător se adună în final într-o perspectivă atât de unitară, încât *Dimineață pierdută* poate fi citit dintr-o singură respirație, ca un roman tradițional, și numai după aceea să-ți dai seama prin ce strategii narative a fost obținută curgerea. [...] O a doua caracteristică a *Dimineții pierdute*: în ciuda faptului că nu e în nici un fel vorba de un roman politic, veracitatea tuturor detaliilor, cât și libertatea inimitabilă a tonului fac din el unul din romanele cele mai adevărate din câte ne-a fost dat să citim și prin care (așa cum autoarea reconstituie atmosfera din preajma și din primele zile ale războiului din 1916) urmașii noștri vor putea reconstitui probabil, fără prea mari riscuri de a se înșela, aceste ultime decenii din Bucureștiul sfârșitului nostru de veac". Prestigiul și, mai mult, popularitatea cărții sunt sporite de dramatizarea și punerea în scenă a romanului realizate de Cătălina Buzoianu în decembrie 1986 la Teatrul Bulandra[1].

1. Spectacolul s-a jucat continuu până în 1990, din distribuție făcând parte mari actori: Tamara Buciuceanu, Gina Patrichi, Victor Rebengiuc, Irina Petrescu, Rodica Tapalagă, Valentin Uritescu. Filmat, spectacolul a fost transmis periodic de către Televiziunea publică.

În chip fericit, destinul fast al cărții și puterea ei de seducție s-au păstrat și au sporit după 1990. O dovedesc nu doar edițiile sale[1], ci și interesul constant pe care i l-au arătat criticii, inclusiv cei mai tineri: Anca Hațiegan, Bogdan-Alexandru Stănescu, Doris Mironescu, Paul Cernat. Acesta din urmă scrie că „a venit timpul să o spunem deschis și apăsat: Gabriela Adameșteanu este unul dintre cei mai importanți și mai valoroși scriitori români postbelici. [...] Gabriela Adameșteanu este un excepțional prozator al microistoriei familiale de sub «calota» Istoriei politice recente (alonja «națională și europeană» a problematicii e majoră) și, probabil, cel mai valoros prozator al bătrâneții, al îmbătrânirii din întreaga literatură română, alături de G. Călinescu (*Așez „Dimineață pierdută" în imediata apropiere a „Moromeților"*, în „Suplimentul de cultură", nr. 179, 17-23 mai 2008). La aceasta trebuie adăugată viața europeană a cărții prin traducerile din Estonia (1991), Franța (2005)[2], Bulgaria (2007), Israel (2007).

Biografia literară a Gabrielei Adameșteanu continuă și dincolo de această carte a cărei excepțională valoare le-a umbrit pe celelalte. În 1989 a publicat, tot la Cartea Românească, volumul de proză scurtă *Vară-primăvară* în care Marian Papahagi identifica „o siguranță de mare prozator" (*Cumpănă și semn*, Cartea Românească, București, 1990). Fiind dintre cei care au considerat revoluția din decembrie 1989 o mare șansă, Gabriela Adameșteanu a renunțat, după 1990, la scrisul literar și s-a implicat în jurnalism (din aprilie 1990 a lucrat în redacția revistei „22", pe care a condus-o din septembrie 1991 până în mai 2004, de când coordonează suplimentul acesteia, „Bucureștiul cultural"), înțeles ca o modalitate de reconstrucție a societății civile și a valorilor sale. O mică parte din această activitate se regăsește în volumele *Obsesia politicii* (interviuri, Editura Clavis, București, 1995) și *Cele două Românii* (articole și fragmente memorialistice, Institutul European, Iași, 2000). De-abia odată cu romanul *Întâlnirea* (prefață de Carmen Mușat, postfața autoarei, Polirom, Iași, 2003) se reîntoarce la literatură după un ocol îndelung pe care îl consideră un timp câștigat: „Pentru mine, tot ce s-a petrecut după '89 a fost o uluitoare continuare a *Dimineții pierdute*. Să asist la acest spectacol «live», uneori chiar cu iluzia de

1. Ediția a doua, postfață de Monica Lovinescu, Albatros, București, 1991; ediția a treia, prefață de Monica Lovinescu, postfața autoarei, Editura 100+1 Gramar, București, 1997; ediția a patra, Polirom, Iași, 2003.
2. Apărută la prestigioasa Editură Gallimard în nu mai puțin prestigioasa traducere a lui Alain Paruit, *Une matinée perdue* a beneficiat de cronici foarte bune în principalele publicații franceze. Un dosar al acestei receptări a realizat „Observator cultural", nr. 323, 1 iunie 2006.

figurant (nu punând cap la cap cărți de istorie și memorii de epocă, cum am făcut în timp ce îmi scriam romanul), a fost un spectacol fascinant. Iar «jurnalistul» și «societatea civilă», cele două ipostaze în care m-am aflat în apropierea evenimentelor, fac mai mult decât să asiste: participă, fără a fi mânați de ambiții personale" (*Cele două Românii*). În densa postfață, „Limitele rescrierii", de la romanul *Întâlnirea*, autoarea revine subliniind autenticitatea experienței trăite: „Ce sens avea, repet, să stai la masa ta de lemn, ca un elev pedepsit, când, dacă deschideai fereastra, după o tăcere de 50 de ani, în fine, se auzea cum fierbe strada?".

* * *

Primele pagini despre Vica Delcă, Gabriela Adameșteanu le scrie în 1976 și le reia, trei ani mai târziu, cu intenția de a realiza o nuvelă „despre bătrânețe, sărăcie și moarte"; paginile respective vor sta, de fapt, la baza unei narațiuni mult mai ample, de proporții românești, ce include, pe lângă povestea Vicăi Delcă, și istoria unei „epoci retro", mistificate în perioada comunistă. Redactarea („una dintre cele mai echilibrate epoci din viața mea", mărturisește autoarea Dorei Pavel într-un interviu – *„Opțiunea mea pentru roman este totală"* – publicat în „Apostrof", nr. 9, 2000) durează trei ani, iar romanul apare la Editura Cartea Românească din București în 1983.

Romanul (compus din XII capitole, fiecare în mai multe părți) se impune, întâi de toate, printr-o construcție generală foarte elaborată și de mare îndrăzneală, a cărei cunoaștere înlesnește buna desfășurare a sensurilor. Astfel, capitolele I-IV și capitolul final (cu valoare de epilog) o au ca protagonistă pe Vica Delcă; capitolele V, X și XI (continuând firul epic din I-IV și încadrate temporal în limitele aceleiași zile) surprind vizita Vicăi în casa Yvonnei Scarlat; capitolele VI-IX valorifică un alt interval temporal (1914-1916) din viața familiei Mironescu (familia Yvonnei), din care se detașează (capitolele VII și VIII) o zi din vara lui 1916 ce, la rândul ei, deschide o fantă spre un trecut și mai îndepărtat (tinerețea Profesorului Mironescu). Din dispunerea acestor planuri se realizează o structură în spirală (un fel de tunel al timpului), unde fiecare buclă narativă o pregătește pe următoarea: înainte ca Yvonne să intre în scenă, să fie, propriu-zis, actant, ea avea o solidă prezență epică alimentată de monologurile Vicăi, după cum Profesorul Mironescu, Sophie, Margot, Titi Ialomițeanu (protagoniștii capitolelor VI-IX) primiseră deja statut de personaje prin evocările consistente ale Yvonnei sau ale Vicăi. Majoritatea personajelor beneficiază, așadar, de două registre din care își trag sevele: din poveștile celorlalți și din propria poveste, istorisită sub nume propriu. Există, însă, și o serie de personaje (puține) ce nu se arată niciodată în prim-plan, neavând

voce narativă proprie și care sunt, totuși, extrem de pregnante (Niki, Ana, bărbatul Vicăi etc.). Datorită mersului în spirală (ce diminuează impresia de ruptură a planurilor temporale) și datorită strategiei de anticipare (ce, dând narațiunii un ritm foarte alert, îi asigură fluiditatea) este greu de observat (aici fiind marea îndrăzneală a construcției) că, de fapt, capitolele VI-IX se constituie într-un roman (cvasi)independent (chiar dacă provocat și înrudit cu cel care îl înglobează), realizat din perspectiva propriilor naratori-protagoniști (perspectiva este ea însăși, în întreg romanul, fluctuantă și alertă), iar nu din perspectiva Yvonnei, cum greșit s-a crezut uneori. Ambele narațiuni (în egală măsură, romane de familie) reconstituie, cu o pregnanță rar întâlnită, prin cele două zile puse sub lupă, epoci istorice diferite. Din mentalitatea și problematica existențială specifice fiecăreia se degajează anumite teme literare. Cu alte cuvinte, prozatoarea se ferește să atribuie trecutului obsesiile contemporaneității și are orgoliul (motivat prin realizare) de a-i restitui profilul autentic. Astfel, romanul familiei de la 1916, chiar dacă este construit cu procedee și tehnici extrem de moderne (cele ale întregii cărți), se revendică, mai mult decât din proza românească interbelică (ce nu-i este, după cum voi arăta, nicidecum străină), mai degrabă din marele roman francez al secolului al XIX-lea. Filiațiile (probabil programatic asumate de către autoarea ce pare că dorește să facă un roman din epocă) se stabilesc la nivel de cronotop (salonul), la nivel de personaj (parvenitul abil – Titi Ialomițeanu ; femeia adulterină – Sophie Mironescu ; adolescenta castă, frecventată, la modul imaginar, de tentațiile pasiunii – Margot), prin anumite motive (Sophie și Margot sunt orfane, Titi provine dintr-o veche familie scăpătată etc.). Personajul central, Profesorul Mironescu, este cel care trage istoria peste pragul dintre veacuri. Om al datoriei (misiei) față de neam („Nimic nu trebuie să ne împiedice să ne facem datoria"), profesorul este pe deplin contemporanul epocii sale europene : e preocupat să instaleze la Universitate un laborator de fonetică, se interesează de Bergson și, în general, sub figura sa oarecum glacială se ascunde un hipersenzitiv. În planul vieții colective, asumarea unor datorii și responsabilități de rezonanță națională nu impietează asupra „felului exagerat de sever de a judeca oamenii... țara". Aceste examene lucide conțin fraze memorabile : „...Așa că, din atâta pragmatism și din atâta ironie, nu-ți pare, dragul meu, că se nasc mult mai greu iluziile naționale ? Sau, dacă totuși ajung să se nască, nu-i de așteptat să le pierdem destul de ușor, la cea dintâi încercare grea a istoriei ? Abia să se fi limpezit cerul și, la primul nor, soarele să dispară iar. O frumoasă dimineață compromisă... pierdută...". La fel ca modelul literar din care provine (și în conformitate, de altfel, cu civilizația salonului), narațiunea valorifică teme „înalte"

(războiul și iubirea), deși e constrânsă în a le consemna impuritățile. Profesorul Mironescu este cel care nu numai că trăiește această degradare a solemnității laolaltă cu ceilalți, dar o și reține în jurnalul său, încercând, pe alocuri, să-i găsească resorturile. El vorbește de „impuritatea afecțiunii, repede împletită cu ostilitate, plictiseală, dorința de evadare“ și tot el notează atrocitățile războiului, ce încalcă brutal codul onoarei.

În cea de-a doua narațiune, temele înalte ale vieții și, implicit, ale literaturii lipsesc, lor luându-le locul tema vieții cotidiene. În salonul Yvonnei (toposul e păstrat într-o replică nelipsită de o dimensiune ironică) nu mai ajunge nici o solemnitate, fie ea și degradată, iar schimbul de cuvinte a devenit, pentru bune momente – ceea ce Profesorul Mironescu, descoperind cu decenii în urmă, se temea să mărturisească – „o dificilă transfuzie“. În condițiile în care cele două femei vorbesc necontenit („mai schimbăm și noi două o vorbă“), ele nu rostesc cu voce tare gândurile de profunzime și observațiile necruțătoare pe care le fac. Fie că se pândesc veninos, fie că se lasă – pentru scurte momente – pradă duioșiei, discursurile lor sunt făcute să mascheze altceva (mai întotdeauna reversul) decât ceea ce spun. Narațiunea, în schimb, transcrie acest „altceva“, creând un spectacol al limbajului de o savoare rar întâlnită. Există, însă, un subiect de taifas pentru care cele două femei nu mai întrebuințează strategii de camuflaj și comunică în mod autentic : grijile acaparante, greu rezolvabile, ale traiului de zi cu zi. Amândouă sunt animate de preocuparea de a supraviețui și mare parte din trăncăneala lor revine, obsesiv, asupra cheltuielilor curente (gaz, lumină, lemne, un râvnit boiler etc.) și asupra posibilităților de a economisi, totuși, ceva. Când se îndepărtează de ziua lor cenușie, ajung, inevitabil, la depănarea amintirilor din trecut. Venită din mahala, orfană ținând o casă de frați mai mici, croitoreasă la casa de mode a lui Margot, iar mai târziu (punctul de vârf al biografiei sale) patroană de mică prăvălie, Vica a fost – o viață întreagă – o apropiată a casei, al cărei rol a oscilat între croitoreasă, menajeră și confidentă. Yvonne, o intelectuală rezervată, extrem de vulnerabilă sub masca unui calm înghețat (asemenea tatălui ei, Profesorul Mironescu, pe care l-a pierdut în copilărie și de care se simte, încă, extrem de legată : „Ce mult a putut să-l iubească dacă și-acum, după cinzeci de ani de când a murit, încă mai speră, nedeslușit și absurd, că el ar putea să se întoarcă“), o păstrează pe Vica – oarecum împotriva propriilor principii ce îi cer interiorizarea emoțiilor și a problemelor – în rol. Or, Vica, pe lângă lecțiile de viață pe care le dă mult prea complicatei sale interlocutoare (în special în materie de cuplu : „Bărbații e ca copiii : ei nu știe numa de frică…“), își amintește cu plăcere (intrarea în marile case de odinioară e, pentru ea, un blazon), dar și cu ironie

(la nevoie, dusă până la sarcasm) de trecutul familiei. Foarte vii în evocările făcute cu voce tare sau numai în gând de cele două femei, istoriile de familie (Mironescu, apoi Ioaniu, cel de-al doilea soț al lui Sophie, dar și cea a modestei familii a Vicăi) își fac astfel cunoscute traumele, rupturile de destin, pe care vivacitatea discursurilor, departe de a le atenua, le amplifică. Iată cum apar unele dintre ele în înțelegerea pragmatică, robustă, a Vicăi: „Ai zice c-a fost norocos Ioaniu, că n-a avut de ce să-l ia la ochi comuniștii, că ei l-a chemat, ei l-a scos din rezervă, și pentru ei s-a dus până-n Tatra. Și uite că nu! Uite că nu i-a fost de niciun folos! Că tot la zdup a murit! În cincizeci, în cincizeci și doi, el știe când o fi murit, că baba tăcea ca mormântu. Da degeaba tăcea ea, mâlc, că de știut se știe toate. [...] Dacă și Brătianu acolo-a murit, că l-a vârât într-o pivniță, și l-a ros de viu șobolanii! Unii se rugase, cică, de el, să fugă, de Brătianu ăsta, sau de altu, care-o fi fost, nepo-su, fra-su, unu dân Brătieni. Da ăsta cic-ar fi zis: un Brătianu niciodată nu fuge! și n-a fugit, a rămas. Și a văzut el pe dracu. Și Maniu a murit, și alții, câți și câți... Că dân sute și sute câți erea, v-o doi dac-a scăpat". Dincolo de discursurile Vicăi sau de cele în registru patetic ale Yvonnei, istoria familiei încetează. Tudor, fiul Yvonnei, și Riri, fiica lui Margot, sunt în exil. Vica însăși nu are copii și se bucură că nu a dat fii unei lumi în care nimeni nu-ți poartă de grijă („trebe să-ți ai singur de grije!", avertizează ea continuu). Există un singur loc în care această lume fără urmași poate fi adăpostită și salvată pentru memoria colectivă (pentru că, după reflecțiile Profesorului Mironescu, un suflet colectiv se naște dintr-un „fastidios inventar uman"): spațiul romanesc, care, într-adevăr, îi oferă găzduire într-un mod exemplar.

Această exemplaritate (ce rezidă în calitatea artistică excepțională) este realizată la mai multe paliere. Compozițional, avem de-a face cu un roman polifonic (construit prin întrebuințarea mai multor voci), probabil fără egal în proza română postbelică, unde diferențierea discursivă a personajelor a înregistrat mereu neajunsuri (foarte adesea, personajele vorbesc un limbaj unic). La capacitatea rară de a auzi și de a reproduce limbaje (comparabilă, cred, doar cu cea a lui Paul Goma) se adaugă disciplina severă a procedeelor. De altfel, de remarcat îmi pare faptul că plurilingvismul romanesc nu are doar o valoare referențială (de a crea, așadar, efectul de realitate și sentimentul vieții), ci și – lucrate subtil, fără ostentație – o valoare autoreferențială și o alta intertextuală. Mai toate personajele, de la universitarul Mironescu la puțin instruita Vica, fac reflecții asupra vorbirii și discursului. Profesorul este, de altfel, lingvist, dorește să instaleze un laborator de fonetică, lucrează la un atlas dialectal și studiază de douăzeci de ani „prejudecata actului de vorbire": „Cât de puțin din ceea ce există în noi reușim să transmitem prin vorbe,

și cât de puțin din acest puțin este primit! Totuși vorbim (iată!) cu încredere mai departe, încredințați că soarele rațiunii ne luminează sufletele… Altfel ce ar deveni viața noastră dacă am vedea schimbul de cuvinte – așa cum și e! – ca o dificilă transfuzie? Doar în clipele de mare eșec ne încearcă o asemenea bănuială, pe care la prima ocazie avem din nou să o uităm… Doar după ce vom lăsa să se scurgă inutil toată sinceritatea bietului nostru suflet, iar celălalt, ca un nedreptățit al lui Dumnezeu, nu se va arăta în stare să primească niciun cuvânt, niciun strop de sânge, vom întrezări, resemnați, ocultele legi care ne predestinează omenească apropiere sau depărtare…". Tot Profesorul recunoaște și operează o diferență între „codul monden" al conversației de salon (datorită căruia aceasta rămâne „spumoasă, agreabilă și superficială") și „dantelăria" care bine împletită face ca prin aceeași conversație „să-i poată pipăi celuilalt mișcările sufletești". Într-un plan mai general, Profesorul este îngrijorat de „spiritul de cafenea" care a invadat societatea „încât și noroadele ce se ridică n-au altă dorință decât un lux grosolan și să ajungă la curent cu cele mai noi cancanuri". Titi Ialomițeanu (despre care se sugerează că ar fi un informator) știe și el că „în permanență se vorbește despre noi", în vreme ce Vica are orgoliul de a fi deprins arta vorbirii („știe ea ce trebuie să zici și ce nu în lume"), pentru ca ultimele ei replici (date nepotului Gelu într-un spital care pentru ea ține loc și de azil) să fie întretăiate obsesiv de expresia „să vorbim ce trebuie", de nevoia, așadar, a revenirii la o vorbire cu miez. În interiorul discursurilor literare, marea forță a *Dimineții pierdute* (inclusiv forța prospectivă) stă în joncțiunea pe care reușește să o realizeze între două orientări majore ale prozei citadine: orientarea de factură caragialiană, valorificând limbajul (ceea ce înseamnă, într-un sens mai larg, o tipologie a) mahalalei cu orientarea citadinismului reflexiv și senzitiv practicat de Hortensia Papadat-Bengescu și Camil Petrescu.

Un alt aspect al exemplarității artistice îl constituie subtilitatea autoarei de a capta și conserva în detalii (de o semnificație aparent restrânsă) sensuri și teme majore. Un asemenea detaliu îl constituie ceasul, o prezență constantă în salonul de ieri și de azi, la care personajele se uită, îl studiază sau cu ajutorul căruia își ritmează conversația, intrările și ieșirile din scenă. În casa Yvonnei se găsesc, în ziua întâlnirii dintre cele două femei, trei ceasuri. Două, de altfel, sunt vechi, de pe vremea părinților: în *hall* se găsește o pendulă, cu „un cadran rotund, mare și alb, pe care literele romane se disting de departe", ce are „sunetele rotunde, care se urmează unul pe altul, insuportabil de egal, de negrăbit", iar pe bufetul din salon există un ceas cu cadran de email albastru, cu cifrele și acele aurii, „înconjurat de dantelărie aurie, un păstor și o păstoriță – ea, cu o rochie roz, rotundă ca un balon umflat, și cu o perucă blondă, el,

cu ciorapi albi, colați pe picior – se privesc elegant, ceremonios și stângaci". Acest ceas-bijuterie („bun numa așa, de frumusețe", comentează Vica), „ceasul copilăriei mele", după cum precizează Yvonne, are opriri neașteptate, rău prevestitoare („se tot oprise înainte să se prăpădească Muti" și se oprește, de fapt, în ziua morții lui Niki, ceea ce cititorii află mult mai târziu) care îi dau Yvonnei stări de anxietate (din care încearcă să iasă meșterindu-l), iar Vicăi o nervozitate ce se exprimă printr-o înjurătură-blestem: „*Dar mai lasă-l morții de ceas, madam Ivona!* Ce-ți bați capu cu el atâta! Vine el, domnu Niki, și vede ce-are… Sau ceasornicaru…" (s.m. – S.C.). În sfârșit, cel de-al treilea ceas pe care Yvonne îl aduce în salon este „un deșteptător rusesc, al cărui ticăit alarmat umple deodată camera". Cele trei ceasuri semnifică trei tipuri de temporalitate din împletirea cărora se realizează urzeala tare a romanului: timpul exterior, străin, implacabil („auzi cum *se prăvălesc* în spatele tău bătăile pendulei…" – s.m.), așadar *un timp (*și o temă*) al destinului*; timpul interior, subiectiv, cu bătăi sensibile și imprevizibile, adică *timpul (*și tema*) memoriei* și, desigur, *timpul accelerat*, rău șuierător și, totodată, tema majoră, *al istoriei*. La aceasta se adaugă, pe lângă volutele și modulațiile în care sunt lucrate cele trei, o temporalitate biologică, a trupului, care se măsoară în ritmurile sângelui și ale respirației. Nu o dată, bătăile ceasului (ale timpului exterior) măsoară, prin comparație, dezordinea ritmurilor corporale: „Acum, acum, ai să-i auzi pașii prin curte, pe scară, în *hall*, în fața ușii, nimic, decât tic-tacul pendulei din *hall*, ca o răsuflare străină, egală, ca o prezență străină, mereu alături, mereu nevăzută, care te urmărește, e atât de ușor să se ascundă printre mobilele vechi, în penumbra prăfuită a casei, ca să te urmărească, și inima, care va plesni sub strânsoarea neagră și firele care se trag ritmic, care se strâng, curentându-te de neliniște până în vârful unghiilor, până în adâncul moale și întunecat al creierului, uită. Uită, uită, nu te gândi, nu te gândi, uită tic-tacul egal al pendulei în *hall*. În mijlocul ghemului, o răsuflare disperată sub gheara neagră, un gâfâit disperat, și bocănitul sângelui, mereu și mereu".

„Bocănitul sângelui", clocotul intens al vieții există în întreg romanul Gabrielei Adameștieanu. Construit impecabil, în bogăția limbajului, ca și în utilizarea procedeelor narative, integrând simbolurile cu mare rafinament, reușind – mai presus de toate – să însuflețească, cu o forță unică, în aceste fragile fărpturi de cuvinte un întreg secol de istorie românească, *Dimineață pierdută* este, în opinia mea, o capodoperă, iar Gabriela Adameștieanu, unul dintre cei mai mari prozatori români de azi.

Sanda Cordoș

Notă asupra ediției

Dimineață pierdută a apărut în aprilie 1984, la Editura Cartea Românească. Pe pagina de gardă a primei ediții este menționat 1983, pentru că romanul se aflase în planul acelui an. (Cum procesul tipografic a fost mai lung decât fusese prevăzut, în bună parte din cauză că am mai lucrat și pe corecturi, dacă nu era păstrat 1983 ca an de apariție, riscam să pierd șansa de publicare.) Era o procedură curentă în acel timp.

Dimineață pierdută a fost republicată în 1991 la Editura Albatros. Deși nu se face mențiunea nici pe copertă, nici pe pagina de gardă, aceasta reprezintă ediția a II-a, în care au fost adăugate paginile cenzurate la prima ediție.

La ediția a III-a a *Dimineții pierdute*, apărută la Editura Gramar în 1997, s-a făcut mențiunea, inexactă, de „text definitiv".

Există diferențe (neesențiale) între toate edițiile *Dimineții pierdute*. În afară de adăugarea paginilor cenzurate, modificările au constat în tăieri de pasaje, din dorința mea, mărturisită la ediția a IV-a, de a accelera ritmul narațiunii.

Din acest punct de vedere, ediția cea mai redusă ca volum este ediția a IV-a, apărută la Editura Polirom în 2003, din care am eliminat mici pasaje care puteau să nu prezinte interes pentru un cititor străin.

Actuala ediție, a V-a, reproduce ediția a IV-a, cu excepția capitolelor *Ștefan Mironescu* și *Terasa cu clematite*, în care, ținând seama de caracterul acestei ediții, am considerat oportun să inserez pasajele eliminate.

Până acum, *Dimineață pierdută* a fost tradusă de Natalia Alver și Riina Jesmin și publicată în Estonia (Eesti Raamat, Tallinn, 1991), de Alain Paruit și publicată în Franța (Gallimard, 2005), de Roumiana Stancheva și publicată în Bulgaria (Balkani, 2007), de Yotam Reuveny și publicată în Israel (Nymrod Books, 2007). Versiunea spaniolă, pentru Random House-Mondadori, Barcelona, și versiunea maghiară pentru Europa se află în curs de traducere, urmând a fi publicate în 2009.

Gabriela Adameșteanu

Pentru Georgeta Predescu Bobea

Partea întâi

Strada Coriolan

Altădată, să fi stat ea așa, zile întregi, fără să iasă, i s-ar fi părut că îi cade casa în cap. Făcea ce făcea, și-o pornea din loc. Îi lua la rând, o zi la ăla, o zi la ăla, de nicăieri nu se întorcea cu mâna goală, mai și schimba o vorbă, mai afla una-alta, că tot să stai cu mutu ăsta de om îți vine să-ți iei câmpii. Niciodată n-a avut cu el ce vorbi și, pe urmă, ce să vorbești cu bărbatu?!

— Bărbatu să te știe de la brâu în jos... zice ea, și cumnată-sa, când o aude, odată se-ncruntă:

— Mai taci, Vico, ce dracu, te-aude băiatul ăsta... Ai ajuns femeie bătrână, și tot cu prostiile-n gură...

— Eeee-te... Și ce dac-aude?... S-auză! Parcă mult ai să-l mai ții între fustele tale!... N-avea tu grijă, c-am fost io și-n case mari, știu io cum vorbesc și cucoanele... Pe unde am fost, m-am înțeles, toți mă iubea și mă aprecia, și la madam Ioaniu, ce mai râdeam cu ea și cu Ivona...

Mută și cumnata, să-i scoți cu cleștele vorba din gură... Bietu frati-su, cât a trăit, s-a dat după ea, c-așa-i bărbatu, se dă după femeie. Numa omu ăsta al ei, nu l-a scos dintr-ale lui, când era tânără, lua aminte la tot ce-i zicea, ce mai plângea, ce se mai amăra, slăbise de-ajunsese s-o sufle vântu... Pân-a venit nași-sa odată, Dumnezeu s-o ierte.

— Ce-ai, Vico, de-ai slăbit așa?

— Uite-așa și-așa...

— Fugi, fată, i-a zis, și nu te mai omorî atâta...

Așa a fost omu ei, rău de clanță, ea-i altă fire, ea seamănă cu mămica, veselă ca ea, să fi avut parte de-un om la fel, să-i placă să râdă... Sunt și bărbați d-ăștia, da ăștia au altele, să nu crezi că vreunu-i mai breaz ca altu...

Și-acu, îi vine tot mai greu să plece de-acasă, da o dată, de două ori pe lună tot își ia țoașca de piele (aia de-o are de la madam Daniel), o îndeasă cu ce mai găsește la îndemână, își trage pe ea cojoacele, își pune dinții, se îmbrobodește cu două basmale, își leagă cu un fular basca țeapănă pe care și-a făcut-o din resturile de la palton acu nouă ani și o ia din loc. Omu ei, el îi zice c-o ia din loc:

— Ce faci, iar o iei din loc?... hârâie de-acolo, din pat, dintre păturile îngrămădite peste plapumă, de unde stă, cu capul înfășurat într-un jerseu vechi, hărtănit, de-al ei; că și-a rătăcit fesul decolorat pe care, de obicei, îl poartă.

Când vorbește, gâfâie între cuvinte, e gras și înalt, a trecut peste suta de kilograme. Pielea gâtului îi atârnă moale, fleșcăită, dar obrajii îi sunt cărnoși, aproape rumeni și, pe ei, barba nerasă de câteva zile crește țepoasă și albă.

— ...al dracului obicei mai ai să colinzi... Toată viața ți-a picat mucu pe la ușile altora...

— Eeee-tee... răspunde ea.

Nici nu se uită la el. Gata să plece, înfofolită cu toate câte și le-a pus, umblă de colo până colo prin sală, mută din loc troacele și mai ia câte ceva: un borcănel de gogoșari, niște ceapă, că are destulă în iarna asta, câteva căpățâni de usturoi, un rest de țuică, pe care-l toarnă într-o sticlă mai mică, de sirop de tuse. Le-ndeasă în țoașcă, peste pungile goale de plastic. Nu-i place să se ducă cu mâna-n gură și orice lucru prinde bine la casa omului.

— ...eeee-tee... răspunde ea.

Și nici n-ascultă la ce-i mai spune el. Poa-să toace-așa cât i-o plăcea, să i se ducă gura pân-la urechi, el zice, el aude, ale bărbatului să le pui în ciur și să le-așezi sub cur, cum îi spunea și lu madam Ioaniu... Și ce mai râdea bătrâna...

S-a-nvățat ea, cum îl vede c-o ia razna și-ncepe s-o bodogăne, ea se duce dincolo-n sală, fir-ai tu al dracului, cu tac-tu cu tot, fir-ai tu al dracului, îi zice și ea în șoaptă...

Vorbește singură, trece din sală în prăvălie și îi tot zice, el nici habar n-are la ce-i zice ea, de la o vreme, e și fudul de-o ureche, n-aude decât ce-i convine, și ea-i tot zice, până se răcorește. În prăvălie e întuneric. Căldură, ce mai vine din sală, pe vremuri încălzea cu godinul, acu nu mai are la ce, de dooșcinci de ani, ba-s mai mulți – câți ani sunt de când a-nchis prăvălia? Acu, în prăvălie, pe doi pereți, lemnele stivuite, și-ntr-o parte, cărbunii – la ce să mai faci foc când n-ai nici un-să te miști? Bufetul vechi, cu ușile căzute din balamale, borcanele mari de gogoșari, sacii de cartofi, cratițele, găleata cu zoaie... Se-nvârte printre ele și-și vede de treburi, până ăluia i se urăște și tace. Doar atunci intră și ea în cameră, se-apleacă gemând, înfundă soba cu cărbuni bine și lasă jos ușița deschisă: că el – nicio bază n-are pe el–, diseară, când o veni, poa-să-l găsească cu casa rece.

— Ba nu, c-o să stau aici să clocesc, cum faci tu, și să mă uit la tine... Că nu mi s-o fi luat după patruj-de ani...

I-a răspuns atât de târziu, încât el se uită doar, cu ochii holbați, și tace. Tace și se miră ce-a apucat-o așa, din senin. Am io ac de cojocu tău – asta nu i-o mai spune tare –, ce îndrăcit ai fost tu...

De-aia nici nu i-a fost drag de el, deși, când l-a văzut prima oară, nu poate să spună că nu l-a plăcut.

Ea sta la tejghea, la dugheana din Iancului, și o clientă i l-a adus și le-a făcut vederea. Nouășpe ani avea ea, Vica, pe-atunci, era veselă și toți o iubeau. Și el era bărbat frumos și voinic, avea nasu drept și buzele subțiri și păru pieptănat lins, cu cărare-ntr-o parte – uite, ca-n fotografia prinsă pe perete. Chiar de-atunci este fotografia, de când s-a luat ei, și el era angajat la fabrică la Zamfirescu...

Ce cofetărie mai avea Zamfirescu, cam pe unde vine-acu statuia lui Kogălniceanu, și de la fabrică ce nu-i aducea omu ei! Și ciocolată, și bomboane de toate felurile, și fondante... Le da Zamfirescu la toți care lucra la el, și de Sărbători, și de Paști, ce ouă de ciocolată, ce tablete mari, uite-așa, e-hei, ce n-ar da să le mai aibă acu! Și-atunci ajunsese să nu vrea să le mai vază în ochi, așa i se acrise de ele!... Vezi, c-așa-i omu... Și Zamfirescu, ce domn era, d-a ajuns el până-n anturaju

reginei și se trăgea de șirete cu Brătienii... Trei ani a stat omu ei la Zamfirescu, n-are el școală multă, da are scris frumos, și-acu să vezi ce iscălitură își trage și, dedesubt, uite-așa face o buclă...

La urmă, cu ce strânsese de la Zamfirescu, cu ce i-a dat ei tăticu dotă, a deschis prăvălie. Când i-a numărat banii la dotă, tăticu, ce să vezi, s-a încurcat; el, care să-i fi cerut nu scotea o para, a pus cinșpe mii în plus la numărătoare! Și ăsta, prostu, omu ei, lighioana bătrână, ăsta vine la ea speriat:

— Ce facem, zice, uite c-a greșit tat-tu când mi-a înnumărat banii... Ce facem, zice prostu, să-i dăm înapoi, uite, ia-i tu și dă-i...

— Dă-i încoa, a zis ea, și să nu mai sufli de asta o vorbă, c-ăștia e banii mei! Cu atâta m-aleg de la el...

Și chiar așa a și fost, că tăticu, tot ce-a avut, numa la copiii d-al doilea a lăsat, alege-s-ar prafu... Da cu dota și cu ce-a strâns cât a fost omu ei la Zamfirescu, a pus ei ban peste ban de-a deschis în Coriolan prăvălie. La urmă, să vezi lighioana bătrână ce făcea pe galantonu, de când avea prăvălie... Să-l vezi cum venea cu trăsura încărcată, numa trăsură de clasa-ntâi, și el, tolănit pe perne, în spate. Într-un rând, i-a adus o brățară de aur, și altădată un medalion de safir cu lănțișor, p-ormă s-a lăsat:

— La ce să ți le mai aduc? a zis, dacă tu nu le pui niciodată...

Unde era să le puie, dacă ea sta tot la tejghea? Și el habar n-avea! El pleca la cinema, el pleca la meciuri, nu s-a găsit să se ție v-un meci la Juventus și el să-l piardă! Ai fi zis că era șef la Venus... Acu, de ieșit, nu mai iese decât pe vreme frumoasă, face o plimbare pe jos pân-la Cișmigiu, merge țeapăn, cu burta-nainte, burtă de negustor, așa cum ăla bătrânu, tăticu, oltean prizărit, n-a avut niciodată. Ăsta era ofu lui: Ce fel de negustor oi fi io dacă nu am burtă? i se tot plângea când mai îmbătrânise. Da omu ei, el așa a fost toată viața: nalt și pântecos. Și merge țeapăn, calcă apăsat, cu burta înainte, și se uită cu jind la plăcintăria din colț și la sticlele cu Cico. Ea-i mai strecoară câte-o hârtie de dooșcinci în buzunar, da n-are grijă, știe că n-o să se atingă de ei; îi place numa și lui să se știe cu bani, c-așa-i bărbatu.

— Pleci și mă lași singur... se plânge el subțire.

Se uită mai departe la televizor, ridicat în capul oaselor, între perne. E tot filmul de-aseară, reluare, dar el îl mai vede o dată. Și-aproape în continuare, dar cu glasul schimbat:

— Vico, adu-mi un pahar cu apă...

— Dar-ar dracu-n tine, c-ai putea să te miști, parc-acolo la țară mă-ta ți le-aducea toate la gură...

Dar lasă jos țoașca, se duce iar până în sală, îi aduce paharul plin și i-l pune în mână. Încotoșmănată cum e, de-aproape o oră, de când s-a pregătit să plece, stă lângă el și-l așteaptă să înghită, să pună ea paharul la loc, pe masă.

— Ce ziseși? întreabă el, și se întinde înapoi în pat căscând. Ce tot ziceai adineaori?... Tot bombăni și bombăni...

— Haidi!... Gura!... strigă ea.

Și-și înșfacă sacoșa și iese zăngănind geamurile de la sală.

Pășește încet printre pietrele strâmbe din curte, peste care s-a așternut poleiul de dimineață. Picioarele umflate o înjunghie, cu toate că aseară s-a dat cu gaz și azi și-a pus ciorapii de lână, groși. Pesemne c-o să se schimbe vremea. Se oprește o clipă să-și tragă sufletul, aerul rece a amețit-o, și își scoate din buzunar mâna încârligată, înfășurată într-o mănușă împletită, destrămată la vârf, și-o sprijină pe oblonul coșcovit. De douăzeci de ani, de când a închis prăvălia, rugina și praful l-au acoperit, și oblonul de-acum face una cu zidul. VINURI DEALU ZORILOR scria mare jos, în dreapta, lângă oblon, pe urmă venea treapta pe care-a scos-o când a-nchis prăvălia. A zidit oblonu, a scos treapta – la ce s-o mai țină, dacă prin față nu mai intră nimeni? *Debit de băuturi spirtoase* – da ce mezeluri avea! Da ce calupuri de cașcaval! Venea clientelă și de pe Coriolan, și de pe Sabinelor, și de pe toate străzile din jur... Venea oamenii, lua, cumpăra, mai schimba o vorbă, mai ciocnea un pahar, mai servea mezelicuri. Ce brânzeturi, ce sardele, ce coloniale, ce delicatese-aducea!

— E-hei, madam Delcă, mai zicea câte unu, aici la dumneata e mai ceva ca la Dragomir Niculescu!

Uite-așa, la tejgheaua acoperită de tinichea udă, și-a trecut ea tinerețea! Tot alerga de colo-colo, între ciocnituri de pahare și țoiuri, mânată de strigătele de la mese.

— Coană Vico!... N-auzi?... Coanăăăă Viiiico!...

Omu ei ședea ca și acu, tolănit pe pat, în ultima cameră. Ieșea doar să mai dea un bețiv afară sau să se uite chiorâș dacă nu întindea vreunu mâna la ea. Când nu te-așteptai, odată te trezeai cu el că-ți apare în spate! Cât era de namilă, nu-l auzea nimeni apropiindu-se. Intra și se uita peste tot, așa i-a plăcut lui toată viața, să nu puie mâna pe nimic, numa să inspecteze. Da nici n-ar fi fost cine să-l audă când vine, tot într-o veselie o duceau! Și cum îl vedeau, odată se făcea liniște. Îl țineau toți de frică.

— Hai, dom Delcă, să bei și dumneata cu noi un pahar, îi striga vreun client mai nou, care nu-i învățase felul.

Da el, cu vocea aia a lui subțire:

— Nu, mersi, nu obișnuiesc...

Și se mai învârtea ce se mai învârtea ursuz, parcă să le taie chefu la ăia și să le stea băutura-n gât, și-n urmă pleca dincolo iar. Se gătea, se dichisea și-o lua din loc: la meciuri, la cinema, teleleu pân oraș. Și ea rămânea cu furnizorii, cu descărcatul mărfii, cu balamucu pe cap, cu toate. Era femeie-n putere, nu ca astea d-acu: slabe, scânduri de slabe, fără cur, fără nimic, de n-are bărbatul pe ce pune mâna... Era femeie-n putere, zdravănă și țâțoasă, duduia podelele sub ea când mergea, cu părul creț adunat într-un coc mic la ceafă, cu fața cărnoasă și albă... Să fi vrut, putea să facă orice, da n-a fost felu ei, n-a fost ea dintr-alea... Era unu, un bărbat înalt, cu mustață subțire și neagră și cu-o uitătură rea, parcă-l vede și-acu, lucra la Prefectura Poliției, când venea, cumpăra numa icre negre, morun, mezeluri și vinuri scumpe. Încărca trăsura și le ducea la chiolhanurile lor. Ce se mai uita după ea, coană Vico-n sus, coană Vico-n jos... Pe toate degetele avea inele, și p-ăla mic un ghiul, uite-așa...

— Îți place? i-a zis odată. Dacă-ți place, îl vezi? e-al dumitale.

— Ține-ți-l sănătos... i-a răspuns ea. N-am io trebuință d-așa ceva, am io omu meu...

Frumos bărbat, da ce îndrăcit trebuie să fi fost, se vedea după cum îi juca ochii în cap... Când a venit comuniștii,

odată ce-a dispărut: a lăsat nevastă, casă, copii, dus a fost, nu i-a mai auzit nimeni de urmă! Să fi pus mâna pe el, îl mânca unii de viu, că lucru curat nu era cu inelile alea... Și parcă numa el! Câți și câți! Da nu i-a stat ei mintea la prostii, nu era ea de neam așa, și mai era și muncită. Asta-i cum i-a spus ei madam Ioaniu, a fost femeie-nvățată madam Ioaniu și-a ținut doi bărbați.

— Vica, asta să știi de la mine, i-a zis, că femeia muncită nu-i bună nevastă...

Merge încovoiată, de parc-ar avea un gheb în spate, cu paltonul albastru, decolorat, pocnind de toate câte și le-a pus pe dedesubt și cu țoașca în mână. Merge cu capul în jos, nu se uită nici în dreapta, nici în stânga, poate-s cinșpe ani de când n-a mai ajuns în centru, și nici n-ar avea la ce. Ai aici tot ce-ți trebuie: cecul și frizeria la colț, spițeria și încălțămintea, telefon lângă aprozar, unde se duce cu fisele-n mână, dacă nu-i vecina Reli acasă, grătarul de unde-și cumpără totdeauna mici când se-ntoarce acasă. Pune tăvița de carton pe una din tarabele goale din piață, pune sacoșa alături, întinge micu-n muștar și-l înfulecă. De fiecare dată, se tot socotește dacă să păstreze unul, să-l ducă la omu ei, lasă, își zice la urmă, și se șterge cu batista la gură, lasă, își zice, că-i destul de gras și așa, și tot își ia el singur, când iese la Cișmigiu, plăcintă cu brânză...

Merge încovoiată, a trecut de grădinița unde vara joacă șah pensionarii, câteva ciori croncăne așezate pe statuia verzuie a femeii ăleia despuiate, fra-su Ilie, Dumnezeu să-l ierte, știa cum o cheamă, de câte ori trecea pe aici îi zicea pe nume... Cum dracu-i zicea? Nifa... ori parcă Ninfa. Și legată la ochi ar putea merge d-acasă pân-la tramvai, așa le ține minte pe toate, poa' să-ți spuie fiecare casă, fiecare adâncitură de drum, deși dincolo de gardurile astea s-a cam mutat oameni noi, da ăia vechi toți o știe.

— Săru-mâna, madam Delcă, ce mai faci, săru-mâna, madam Delcă, strigă de cum o văd.

Toți o iubesc și o apreciază. Și ea se oprește la vorbă cum dă de cineva: fiecare cu suferința lui, care cu ficatu, care cu bila, care cu tensiunea. La câți a dat pe datorie, ar fi femeie bogată, și-acu unu nu vine să zică:

— Na și ție, coană Vico, dooșcinci de lei, că ți-o prinde bine...

Așa-i pe lumea asta, cât ai să dai, eşti bun, cât nu, nu faci o ceapă degerată, știe ea, câte-a trăit și-a văzut, poa' să-nvețe pe alții. Școala vieții, curs seral, cum îi zicea lu madam Ioaniu, și ce mai râdea bătrâna... Școala vieții, că altceva, ce-a știut ea altceva, decât muncă și muncă? Nimic altceva decât muncă și muncă...

Și urcă greoaie scara tramvaiului. Își scoate monedele pregătite din buzunar și-și face drum până la scaunele din față, printre trupurile înghesuite.

Numai muncă și muncă, asta a fost viața ei, de la unșpe ani, de când a murit mămica și-a rămas singură-n lume și cu liota de frați după ea. Că tăticu plecase-n război și, dup-un an, în vară, mămica a făcut friguri tifoide, a făcut tifos, ea știe ce-a făcut, c-a murit, biata mămica. Și-a murit și Sile, ăla micu, fiindcă n-a mai avut la cin-să sugă, și-a murit și gemenii, da ea, și Ilie, și Niculaie, ei a trăit, că era mai mari, și a avut zile. Și-a stat ei singuri în casa veche din Pantilimon, lângă biserica Capra, unde-i înmormântată mămica, a stat singuri, ea și cu liota de frați mai mici după ea; care trăise, trăise, care murise, murise, care cum le-a fost și lor norocu... Ce mai venea să-i vază mă-sa mare, grecoaica, aia de se ținea de cucoană. Parc-o vede într-o rochie griarjan de otoman, închisă până sus cu năsturei mici și chenărită cu dantele la mâneci. Și cu o blană pe umeri. Parc-o vede cum era: voinică și pântecoasă și cu țâțele mari, ca toate femeile din neamu lor. D-aia se și strângea tare-n corset, avea uite-așa un corset cu balene. Numa de gheb nu-și amintește: să fi avut mă-sa mare și gheb în spate? Era cucoană mă-sa mare, grecoaica, și ținea chioșc cu ziare lângă casa ei – casă-vagon, cu geamlâc, pe la Sfinții Apostoli. Era cucoană, da ei, nepoții, n-o suferea, că de ce o dase pe mămica de suflet? Să n-o fi dat pe mămica de suflet, s-o fi crescut cu băiatu și cu ailaltă fată, e-hei, alta i-ar fi fost și bietei mămica viața! Ar fi mers și ea la pension, ar fi crescut ca o domnișoară și nu s-ar mai fi măritat c-un oltean, și n-ar fi stat la tejghea, și n-ar fi bătut noroaiele

Pantilimonului, cu șapte copii agățați de poală! Biata mămica! Să n-o fi dat mă-sa, grecoaica, de suflet, alta i-ar fi fost viața și poate nici n-ar fi murit la treiștrei de ani, coșcogea femeia-n putere! Uite-așa vorbea vecinele, când mă-sa mare, grecoaica, venea prin Pantilimon să-și vadă nepoții. N-o suferea vecinele și nici ei, nepoții, n-o suferea și, când ea le zicea să-i zică granmama, ei, dracii de copii, o striga gramamoartea... Dumnezeu s-o ierte și pe gramamoartea, e-hei, de când s-a ales prafu de ea! Poza i-o ține și-acu în saltar, poză făcută la Fridrihbindăr, uite-așa țanțoșă stă gramamoartea, cu blană la gât și cu ghete nalte cu toc. Ghete elegante, cu scârț, le da cu ulei de rițin și le-ncheia cu croșetu. Că toată viața avusese grijă de ea, gramamoartea, d-aia își și dase o fată de suflet, ca să nu aibă copii mulți la ușă! D-aia nu se perpelea ea nici pentru nepoți, așa că bieții de ei, când îi ajungea vreo nevoie, dădeau fuga la unchi-su, Spală-Varză, care-avea casă peste drum de biserică: avea casă mare, cu gardu-nalt și pivnițe de vin și cu câini răi. Un zgârcit ș-ăla, un zgârcit și un zgârie-brânză, d-aia îi și zicea oamenii Spală-Varză...

— Trage-ți, femeie, coșu ăla-ntr-o parte, că de când te-ai suit, tot în drum stai cu el, de-se-mpiedică lumea... strigă chiar lângă urechea ei un bărbat mărunt, lat în spate.

Coșul e o paporniță împletită, în care cârâie două găini cu creasta pleoștită. Acu două stații s-a urcat o țărancă cu ele, a văzut-o ea când s-a urcat prin față.

— D-apăi une-i vrea să îl pui? întreabă țăranca.

Își ia papornița de jos și începe s-o târască printre picioarele celor din jur, găinile fâlfâie din aripi și-și zbat picioarele legate.

— Uite-așa-i la a doua, se suie și cu coșuri, și cu varză, și cu tot ce vrei... Sunt unii care-și aduc și câinii... spune bărbatul întorcându-se către un bătrân slăbănog, cu o șapcă în cap, care stă chiar în fața ei.

Bătrânul nu spune nimic, dă numai din cap și vinele tari ale gâtului i se umflă sub pielea moale.

— Pune-l aici, lângă mine... zice Vica.

Și înghesuie coșul sub picioarele scaunului.

— Se suie oamenii cu ce are, că doar n-o să meargă pe jos, fincă e unii care nu le convine... Se suie, dacă plătește biletu, la ce să nu se suie... îi răspunde ea tare bărbatului.

Uite-așa! S-auză toți, ș-ăia care strâmbă din nas și nu le convine decât la a-ntâia, cică la clasa a doua miroase. Ea, de când a închis prăvălia, numa așa a mers, și n-a mai murit. Dă dooșcinci de bani și merge cu a doua, tot oameni e și colo, și colo și, dacă n-ar fi chibzuită, cu cât îi aducea omu ei nu s-ar fi descurcat nici o săptămână.

Își ia țoașca de jos și coboară cu grijă scara tramvaiului.

Aerul miroase a umed, e sfârșit de iarnă, deși oamenii cu plasele-n mână trag, pe pojghița de zăpadă înnegrită, sănii pe care stau într-o rână copiii. Între macarale – blocuri netencuite; grămezi de moloz acoperite de bucăți de gudron, barăcile de lemn, închise. Ea gâfâie și merge mai încet ca de obicei, îi este frică să nu se-mpiedice în vreuna din sârmele pe care afurisiții le-au lăsat vraiște din toamnă. Abia așteaptă să se vadă odată ajunsă, de la o vreme, n-o mai țin balamalele nici la atâta drum... Rău e să fii bătrân, și i s-a făcut și foame, cu toate că-nainte să plece a băut o cană mare de ceai, cu pâine muiată-năuntru. Orice-ar fi, nu se-apucă de nimic pe inima goală, altfel îi vine leșin și-i neom, nu-i bună de nimic toată ziua. Cumnată-sa poa' să bage mâna-n foc de pe acu că n-a gătit pân-la ora asta... Așa a fost toată viața ei, ticăită, pân să facă un lucru, te trec toate alea, și mereu, din orice, se plânge: înainte să se mute aici, că-s înghesuiți, că n-ai nici unde să te miști, acu că-i prea departe, că face mult pe drum cu mașinile... Ia să fi trăit ca ea, patruj' de ani în coșmelia aia, cu cărbuni, cu grijă de butelie, la urmă să mai vorbească... Când ajunge la ei, parc-ajunge în rai, așa le-a și zis, de-acu trei ani de zile de când s-a mutat, și cumnată-sa tot cârtea: ba că nu se-nchid ferestrele bine, ba că-i ușa lăsată, ba că-i departe.

— Să taci din gură, i-a strigat ea, să taci din gură, să nu-l mânii pe Dumnezeu, c-aici la voi e raiu pe pământ, nu alta...

Și uite, parc-avu gura pocită: că bietu Ilie păți accidentu și muri, la niciun an după asta... Abia atunci a ajuns-o și pe cumnată-sa greu', și-a văzut și ea cum e să pui mâna să te descurci singură! Bietu Ilie, săracu, toată viața lui nu i-a ieșit

din vorbă o dată, până și banii din casă tot ea îi ținea, de-i strecura frati-su pe furiș câte-o hârtie de doojcinci când pleca:

— Na și ție, Vico, să ai de tramvai când mai vii pe la noi... îi zicea din ușă.

Cu fii-su, cu Gelu, nu-i mai merge cumnată-sii tot așa... Ăsta-i fire-ndrăcită, cu ea seamănă, seamănă în neamu ei, din ce nu te-aștepți o repede. Și ea toată ziua îi caută-n coarne: Gelule, mamă, că sucită, că-nvârtită... Gelu n-are habar de nimic, toată vremea cu nasu-n hârtii, pun-te masă, scoal-te masă... Să fi avut ea copii, vedea ei pe dracu, mai bine că n-a avut, cine știe cum mai ieșea, copiii din ziua de azi n-are nici frică și nici rușine.

Berceni

— E raiu pe pământ aicea la voi... zice lăsându-se să cadă pe scaunul din bucătărie.

Căldura i-a înfierbântat fața și i-a înmuiat încheieturile, de nici nu-i mai vine să se miște. Se uită la cești le de ceai, nespălate, puse-n chiuvetă, la masa acoperită de mușama, plină de firimituri, și la bucata de brânză, cu coaja îngălbenită, de pe farfurie.

— Da mă-ta unde-i?

— La servici – săptămâna asta lucrează de dimineață... Nu știi? răspunde alene Gelu.

Stă, rezemat într-o rână, de ușă. E înalt și slab, trăsăturile feței, neașezate încă, par umflate de fierberea dinăuntru pe care se străduiește s-o ascundă. Se uită țintă la ea și un zâmbet îi întinde buzele groase. Pantalonii de casă, fără curea, îi atârnă pe trupul îngust; deasupra, bluza verde, decolorată.

— Dacă știam, nu mai băteam drumu pân-aici de pomană...

Dar se scoală, își scoate basca, se-apleacă după țoașcă și așază pe masă borcănelul cu murături, sticluța, usturoiul și ceapa. Îi e necaz c-a venit până aici și n-a găsit-o, dacă te lași pe ei, nu vine unu, da nici așa, numa ea, numa ea, d-atâția ani, pe la ușile altora! Mai are și omu ei dreptate... Ee, să fi trăit mămica, alta i-ar fi fost viața! Terminase patru clase și vroia s-o dea la liceu, îi făcuse și uniformă, cu beretă, parc-o vede ș-acu, în iulie a fost asta și-n august s-a decretat

mobilizarea... Tăticu a plecat pe front, p-ormă a murit mămica, coșcogea femeia zăcea și aiura, îi crăpase buzele, săraca, de ce fierbințeli avea... Și ea, ce să știe ea, copil de unșpe ani? Ea se juca pe maidan, nu se îndura să vie acasă...

La urmă, a văzut pe dracu, că avea grijă de frați, că sta la coadă la pâine, ce pâine neagră, necoaptă, cu tărâțe era, și cin' să stea la cozi? Vica – ea era a mai mare. Ea avea unșpe ani. Sta cu cartela în mână, sta de i se ura, și-acu ține minte bonurile: *Sau 880 gr. pâine. Sau 440 gr. pâine. Sau 300 gr. pâine. Predarea se va face numai la prezentarea cartelei de față. Contravențiunile se vor pedepsi cu închisoarea până la 6 luni sau amendă până la lei 3000 sau și una, și alta.*

Eei, fusese ea a doua-n clasă, ca apa citea! Sta și citea cartela de pâine, d-o ține minte ș-acu, ca pe *Tatăl nostru* o învățase...

— Ce știi tu ce-nseamnă să rămâi fără mamă de la unșpe ani... Că noi am fost necăjiți de când a murit mămica... molfăie ea un colț de pâine.

Și-acum, după atâția ani, se simte tot orfană și neajutorată.

— D-aia s-o iubești pe mama ta...

Pune cu grijă pe raft ceștile spălate și, cum e cu spatele la băiat, taie un colț de brânză și îl vâră în gură. Acoperă restul c-un plastic și scoate farfuria pe geam, afară. Uite ce bine stă astea pe geam, numa cumnată-sa, când o aude, se plânge:

— Dacă trăia bietu Ilie, anul ăsta luam frigider.

— Mai dă-l morții de frigider, îi zice ea. Bani aruncați! Dai în fiecare zi un clocot la mâncare și s-o vezi cum ține...

— D-aia s-o iubești și s-o respecți pe mama ta, că numa pe ea o mai ai... S-o iubești și să vă purtați de grijă unu la altu, zice tare.

S-auză, să bage la cap băiatu.

Gelu stă mai departe în ușă, își lasă greutatea pe celălalt picior și cască. Se gândește cum să-și facă drum și să plece, dacă deschide gura și se-ntinde la vorbă cu ea, a terminat-o pe toată ziua. Și-așa a tot lâncezit azi de când s-a trezit. Cărțile, planșeta, toate îi sunt risipite prin dormitor, și-acuma...

Uită-te și la băiatu ăsta, își zice ea, întinde pătura de călcat pe masă și pune fieru-n priză: a găsit niște rufe necălcate, lăsate în baie, când o veni cumnată-sa o să zică bodaproste de ele. Uită-te și la băiatu ăsta, parcă mereu îi plouă și-i ninge. Ta-su, Ilie, Dumnezeu să-l ierte, avea altă fire, între frați el era ăl mai mic, când a murit mămica abia mergea pe picioare. De crescut, numa ea l-a crescut, ca o mamă i-a fost, și ce s-a mai certat cu tăticu, cu ăla bătrânu să-l dea la școală...

— N-am bani, bre, n-am, dacă n-am, ce vrei să fac? zicea ăla bătrânu.

Oltean apucător, venise cu cobilița de la el, de la Cărbunești, el știa de unde venise. Cu cobilița, cu coșuri cu zarzavat, și pește, și găini, și oțet, și cărbuni, și miei întregi și jupuiți, înveliți în pânză, sau numai ciozvârte de miel, atârnate de capetele cobiliței. De toate vânduse tăticu, până strânsese ban peste ban și-și făcuse case de pământ în Pantilimon, și la urmă luase și dota mămichii. Și-așa-și deschisese el prăvălie. Vindea p-ormă ațică, și gaz, și calupuri de săpun, îi mergea bine, se-nvățase să umble în haine nemțești și-avea și lanț gros de aur la ceas și mustața în furculiță. Îi mersese bine, da-n august toată noaptea bătuse clopotele și decretase mobilizarea. Și când s-a-ntors, s-alesese prafu de toate... Da tăticu, oltean cu dooșpatru de măsele, că și la obzeci de ani uite-așa spărgea alunele-n dinți, c-avea toți dinții-n gură, tăticu a luat-o iar de la-nceput. A luat-o cu negustoria la sate. Dacă murise mămica, tăticu, cum s-a-ntors de pe front, toată ziua pleca cu negustoria la sate. La urmă, a dat de Mârlancă, s-a mutat la ea și i-a făcut și ăleia un rând de copii.

— Dacă vreți, veniți și voi, a zis tăticu, când s-a mutat la Mârlancă.

Da ei au rămas tot în casa veche din Pantilimon, lângă biserica Capra, unde-i înmormântată mămica...

Scoate puțin fierul din priză, prea s-a-nfierbântat. Deschide ușa de la cămară, nu-s decât niște biscuiți uscați, ia unul, îl vâră în paharul cu apă, îl moaie și-l molfăie-n gură.

— Eu mă duc, mătușă, am de lucru de nu-mi văd capu...

Se duce târâindu-și alene papucii, se trântește într-un scaun și-și sprijină falca în palmă. Își plimbă degetele pe

obraz: să se radă azi, să nu se radă... A ameţit de vorbăria bătrânei şi tot poveştile alea vechi ale ei; când crezi c-ai scăpat, o ia iar de la capăt. De la o vreme, parcă vorbeşte din ce în ce mai mult, şi tot atâta de mult mănâncă.

Dar nici el, astăzi, nu-şi găseşte locul. Răsfoieşte hârtia cu calcule, scrie pe margine câte ceva, cască, se ridică şi se uită pe geam. Nu-i nimic de văzut, aceeaşi stradă, mărginită într-o parte de blocuri, şi-n faţă, chiar în dreptul ferestrei lui, locul viran, împrejmuit cu sârmă ghimpată. O hardughie găurită de tinichea, un adăpost de când era aici capătul tramvaiului. Prin zidurile subţiri ale blocului se-aude un radio pus tare şi vocile unora care se ceartă. Îşi ridică mâneca bluzei şi-şi stoarce maşinal de pe braţ, cu două degete doar, coşurile. Sunt zile, cum e cea de azi, când nu e bun de nimic şi lâncezeşte. Cerul alburiu, noroaiele din faţa blocului, teama unei vieţi întregi care-l aşteaptă, în faţa căreia se simte neajutorat şi plin de înverşunare, nervii maică-sii, stânjeneala în faţa fetelor şi lipsa de bani – toate îl fac să stea aşa, ghemuit şi încruntat, şi să-şi stoarcă pe rând coşurile de pe mână. Cum e viaţa? Cum o vede el acum sau cum îi apare când e binedispus şi uită de toate astea? Se trânteşte pe pat şi îşi strânge pleoapele, aşteptând amintirea de nesuportat, gonind-o, scrâşnind din dinţi, şi ea, revenind, încălzindu-i sângele. Mirosul foarte timpuriu de primăvară al aerului, răceala lui, vie şi tremurătoare, grămezile de zăpadă cu scoarţa înnegrită adunate în marginea trotuarului, din care se scurg şiroaie de apă. Şi el, simţindu-se foarte tânăr, alergând în lumina neaşteptată, traversând în goană pe roşu, de teamă că o să întârzie.

Fata avea umerii fragili şi înguşti, braţele subţiri, acoperite de un puf negricios. Unul dintre ciorapi îi era deşirat deasupra genunchiului şi prins în grabă cu aţă albă. I-l zărise în timp ce, cu mâinile neîndemânatice, încerca să-i desfacă fermoarul. O simţea în braţe, ţeapănă şi morocănoasă, fără volubilitatea ei obişnuită, dar graba şi teama îl făceau să nu se oprească. Se împiedica mai departe în nasturi, trăgând cu ochiul din când în când la deşteptătorul care ţăcănea alături, pe masă.

Pierduseră aproape tot timpul aruncându-și fraze fără rost, și-acum, într-o oră cel mult, colegul care-i lăsase camera putea să se întoarcă. Ceva, poate chiar amintirea ciorapului deșirat, poate stângăcia ei, îl înduioșă brusc și încercă să-și amâne febrilitatea, lăsându-și mâna să-i alunece de-a lungul creștetului lucios, cu părul strâns la ceafă cu un șiret negru. Dar ea se smuci și-l privi pe furiș, bănuitor și rău, nu, n-avea rost să încerce s-o mai și ducă. Pe furiș, așa îl privise tot drumul până aici, în timp ce-și lăsa degetele umede și moi să-i alunece în trecere printre stinghiile prăfuite ale gardurilor, de-a lungul zidului gălbui și în timp ce urcaseră scările până în fața ușii scorojite, unde el bâjbâise îndelung, învârtind, din ce în ce mai neliniștit, cheia în broasca înnegrită. Studioul scârțâia necontenit și el își ferise fruntea de tăblie, din ce în ce mai copleșit de nemișcarea corpului țeapăn care nu-i răspundea, mergând totuși mai departe, văzându-și din afară, aproape cu spaimă, gesturile. Ca și când tot ce făcea de-acum înainte era doar un lucru ce trebuia, cu orice preț, dus până la capăt ; o datorie de care n-avea altfel cum să scape. Și ea, simțind fără îndoială asta, cu ochii pironiți în albul tavanului – un tavan pe care îl urmărea în cele mai mici neregularități ale lui –, cu buzele strânse peste dinții albi, mici și ascuțiți, și pe urmă, clipind des și mărunt, lăsând să-i scape printre pleoapele întredeschise sclipiri de răutate ; o privire piezișă, mulțumită de nereușita lui pe care putea s-o contemple.

— Nu te mai tot zgârma atât, uite cum ai ajuns s-arăți... îi zise Vica și-i arătă cu degetul îngroșat și zbârcit petele vinețiii de pe brațul pe care, cu ochii închiși, el îl pipăia, căutându-și mașinal alte coșuri.

Împinsese ușa cu umărul și intrase încet, gheboșată, cu o farfurie cu felii de pâine și brânză.

— Lasă-mă-n pace... strigă Gelu furios. Lasă-mă-n pace, repetă mai încet.

Se duse la geam, își sprijini o mână de pervaz și se uită afară.

— Iartă-mă, îi șoptise fetei trăgându-se în marginea studioului, până când lemnul rece, muchia ascuțită îi intrase în carne. Iartă-mă, bolborosise cuprins de-o lehamite și de-o

disperare atât de mare, încât nici la ceas nu se mai uită și nu mai încercă nici măcar să se acopere. De-acum putea să se întâmple orice. Recunoștea în el toată spaima acestor ore, ca și când dinainte ar fi știut c-așa avea să iasă. Așa că acum putuse chiar să spună cuvântul acesta, ultimul pe care până atunci crezuse c-avea să-l rostească vreodată în fața cuiva. Și târziu, foarte târziu, îi simțise brațul subțire cum încearcă să i se strecoare pe sub umerii strânși și părul ei moale fluturându-i deasupra obrazului.

— ...uită-te la tine că ești numa piele și os. D-aia te tot trage și somnu, d-aia n-ai vlagă în tine... Eu toată viața mi-am purtat de grijă, și omu meu la fel. Și-acu mă uit că-și pune o farfurie plină ochi, și moaie pâine-n ea și-și face o ciorofleacă, și-așa o mănâncă, cu lingura... Mă, îi spun când îl văz așa, mă, tu parc-ai fi moș Mealache, ăla de-și turna la un loc și ciorba și mâncarea, de cum i le da noru-sa. La ce să mai deschid gura de două ori, zicea, dacă tot acolo se duce? Da omu meu, când îi spun așa, zice: păi ce, eu nu-s moș? Crezi că nu-s moș? Uite-acu-n vară fac șaptejnouă...

— Păi chiar că-i moș! Dacă nici el nu-i moș, atunci cine să mai fie? se răstește peste umăr băiatul.

Dar-ar dracu-n tine de copil îndrăcit!... Ăsta parc-ar fi omu-ei, tot așa ursuz și rău de gură, cine știe cui o să-i mai mănânce zilele! Dar-ar dracu-n coiu-tău, ce te-aș mai fi bătut io să fii al meu, făceam om din tine... La vârsta lui te-ai aștepta să aibă și-un dram de minte, când zice o vorbă, să fie vorbă de om judecat. Mă-sa-i de vină, mă-sa i-a scos coarne, și-acu tot ea se plânge:

— Nu știu ce să mă fac cu Gelu, se plânge. Nu știu cum să mai *pro-ce-dez*, stă toată ziua închis la el, cu mine n-are ce vorbi niciodată și, dacă-i spun câte ceva, din orice se enervează și mă repede. Când trăia bietu taică-su parcă era altfel, și atmosfera din casă parcă era alta, Ilie știi și tu ce fire veselă și deschisă avea, se plânge cumnată-sa.

— Ce să faci, n-ai ce să faci, lasă-l în bobii lui, îi zice ea.

Da-n gând: ce te miri că-i ursuz și mut, că cu tine seamănă, parcă tu cum ai fost? Parcă tu cum ai fost cu mine și cu toți care-ți venea în casă?

Merită să i le spuie pe toate în față, da nu se mai ia în gură cu ea. Mare noroc a mai avut cumnată-sa cu bietu Ilie, Dumnezeu să-l ierte. Era moale din fire, Ilie, săracu, și toată viața a făcut din el ce a vrut, niciodată nu s-a bucurat cumnată-sa când i-a deschis ușa, niciodată n-a văzut-o cu ochi buni, trebe că-i părea rău de ăi dooșcinci de lei de-i mai dădea pe furiș Ilie...

— Na și ție, Vico, să ai de tramvai când mai vii pe la noi... îi zicea din ușă.

Acu s-a schimbat cumnată-sa, când a văzut c-a rămas singură-n lume.

— Mai vino și tu, Vico, să mai stăm de vorbă și noi, îi zice, că-mi huruie casa în cap de-atâta tăcere...

Ea mai vine, uite, mai vine, ca azi, mai pune mâna, mai cârpește, calcă ceva, da nu mai are nici ea putere; să nu ajungi să ai nevoie de ajutor, nici de la rude, nici de la nimeni, că te mănâncă câinii; așa zicea madam Ioaniu. A fost femeie învățată madam Ioaniu, învățată și rafinată, doi bărbați a ținut și p-amândoi i-a dus la groapă.

— Numai bătrân să nu fii, Vica, numai bătrân să nu fii și s-ajungi pe la ușile altora...

De câte ori nu i-a zis vorbele astea!...

— Ia-o tu, că mie nu mi-e foame, mi-am întins hârtiile pe masă și mai rău mă-ncurcă...

Gelu a adus farfuria cu pâine și brânză. Stă cu ea în mână nehotărât, sprijinit strâmb de tocul ușii; nici nu intră, dar nici nu pleacă.

— Ia-o tu și mănâncă, și-așa nu prea e azi nimic de mâncare, mama ia chenzina abia mâine...

— Ce să mănânc, nu mi-e mie gându la mâncare.

Dar ia farfuria, o pune pe-un colț al dulapului și-și face de lucru la aragaz: scoate roatele să le spele, le pune-n chiuvetă. Dacă s-ar întoarce cu fața, ar vedea-o băiatu că râde cu gura știrbă; tocmai adineaori și-a scos dinții, c-o strâng și nu-i suportă multă vreme. Dar-ar dracu-n coiu tău, râde. Vezi că i-a părut și lui rău că s-a repezit cu gura la ea, s-o mănânce, nu alta, și ea ce vină avea? Ea-i aducea să înghită ceva... N-ar fi el rău la suflet, da e rău învățat, mă-sa-i de vină, că i-a scos

coarne de mic... Gelule-n sus, Gelule-n jos, că sucită, că învârtită... Ce-i drept, a fost și frumos, era gras și frumos, și cu păru creț, numa inele. Când era mic, ea-i făcea baie, și-l trăgea cu ulei la încheieturi, și-l scuipa să nu se deoache, și-l pupa pe buci, și-l lua la prăvălie. Sub tejghea, acolo era locul lui. Sta de-a bușilea și se uita la cântar. Și-atunci, după stabilizare, un sac de bani i-a dat omu ei să se joace...

— Ei, mănâncă, ce mai stai, zise el răstit.

Iar l-a apucat, el știe ce l-a apucat! A ieșit și s-a dus dincolo în cameră.

L-apucă așa, dintr-odată... Întinde mâna, ia miez de pâine, ia brânză și o vâră în gură. Nu merită să-și puie dinții, c-o strâng. Cinci sute de lei i-a dat la ăla de i-a făcut, și tot i-a greșit, alege-s-ar prafu... N-ar fi el, Gelu, rău la suflet, da-l apucă așa, nebuniile; ce vrei, e ditamai bărbatu-acu, i-o trebui și lui femeie...

Și iar întinde mâna, ia cu degetele strânse o bucată de brânză și-o vâră în gură. Ce se mai repezise atunci la ea, s-o mănânce, nu alta: acu un an și ceva, nici atât, când s-a prăpădit bietu ta-su, când s-a prăpădit bietu Ilie. Bietu Ilie era mort pe masă și lumea tot intra, tot ieșea, lume, colegi d-ai lui de servici, lume din bloc, vecini de unde stătuse ei înainte, fiecare c-o floare, c-o lumânare, așa cum se vine... Și ea, câtă durere era pe sufletul ei, că nici nu-și mai știa de cap... Da' de diz-de-dimineață venise cu cinci kilograme de carne, carne macră, frumoasă, luase bani cu-mprumut de la vecina Reli și de la cinci stătuse la coadă la carne, ce era în sufletu ei numa ea știa... Să stai să iei carne pentru pomană... Da' frigider n-avea, n-apucase să ia frigider, bietu Ilie, și-n rest, cui să-i mai arză atunci de carne? Cumnată-sa, o ținea două femei, sta și jelea și nu-și credea ochilor că îi venise și ei rândul la rău pe lumea asta... De carne cui să-i mai pese? Se dusese ea să pună carnea la prăjit în tigaie, doar nu era s-o lase să se strice, bunătate de carne... Întorcea în tigaie bucățile cu furculița, poate să fi vârât una-n gură să vază dacă se făcuse sau nu, și-și ștergea fața cu mâna. Era cald în bucătărie și-i curgea pe față, ține minte, și lacrimi, și nădușeală. Și

numa ce-l vede p-ăsta că intră așa, ca nebunu... Ca un nebun a intrat Gelu, băiatu:

— D-asta ți-arde ție acu? a zbierat.

Și s-a repezit și-a stins la aragaz toate butoanele.

— D-asta ți-arde ție? Măcar să te fi gândit că vine atâta lume și te văd toți cum stai tu aici și prăjești carne...

I-a dat pace, l-a lăsat să stingă butoanele. Carnea, văzuse ea c-apucase să se prăjească... L-a lăsat în voia lui, atâta numa i-a zis:

— Ce-ai de te repezi ca nebunu, ce-ai? Ce-ai de stingi aragazu, nebunule? Și lumea, ce treabă ai tu cu ea, că vine lumea și vede? Vrei să se strice bunătate de carne, că de la cinci am stat pentru ea? Numa io știu ce era în sufletu meu, că stam la coadă la carne pentru pomana lu frate-meu... Mai bine muream io și rămânea el, că io l-am crescut, i-am fost ca o mamă, da pe căldura asta în câteva ore se duce dracului, dacă n-o prăjești. Și ce-o să le dai diseară la toată liota când s-o întoarce de la cimitir? Că-ți vine toată liota-napoi, și biata mă-ta ce-o să le dea să mănânce? Se strică bunătate de carne, sunt bani cheltuiți, învață să-i respecți și să-i respecți și pe ăi bătrâni, care știe rostu-n lume...

I-a zis-o și el a-nghițit-o. A mormăit ceva și dus a fost, d-atunci se mai uita la ea chiorâș, da tre să știi cum să-i iei p-ăștia tineri! Tre să nu le treci de la tine nici atâtica, că la urmă ți se urcă în cap, mai bine că n-a avut ea copii! Copiii dân ziua de azi n-are nici frică și nici rușine... Și de crescut, știe ea cât de greu se crește... Că pe Ilie cine l-a crescut? Nu ea l-a spălat, nu ea i-a dat să mănânce? Copil de unșpe ani ce era, și numa cu Ilie-n brațe. Că și-atunci când a venit peste București țipiligu și toți a dat fuga afară să-l vază, ea tot cu Ilie în brațe-a ieșit... Da atunci mai trăia mămica. Era toată lumea la porți și unii se suise pe case, ieșise mahalaua și se mira de ce vedea, ce să știe ei că ăla căra bombe și făcea moarte de om? Ei a ieșit toți, care cu lumânare în mână, care cu lămpi, să vază dihania. Las' că era și frumos! O lumină și-o lume ca de Paști adunată, și pe cer, uite-așa, șirele de lumină. Vezi că și-ai noștri îl căuta pe țipilig, să-l prindă cu tunurile și să-l împuște. Și dacă începea tunurile, parcă te credeai în iad,

nu alta. Da ea, șo-șo-șo, să-l împace pe bietu Ilie. Se-nvineți-se, săracu, de-atâta plâns și era greu ca pietroiu. La urmă se învățase ei, și cum s-auzea clopotele bisericii, cum s-auzea clopotu mare de la Mitropolie, și clopotu lor de la biserica Capra, și-ncepea și sergenții cu țignalele lor, atuncea mămica, repede cu Sile-n brațe și cu gemenii de poală, stingea focurile iute-iute și fugea toți în pivnițele lui Spală-Varză. Spală-Varză avea pivnițe cum nu era-n toată mahalaua! Da când a căzut bombele-n Obor, i-a zguduit de ziceai că-i sfârșitu lumii, tu, Mario, a zis Spală-Varză, ăștia ai tăi s-a scăpat pe ei de frică. Era vârâți unii-ntr-alții, și copiii zbiera, da baba Anghelina o pățise, nu ei, copiii, era o putoare, și uite-așa s-a zguduit pământu. Ei, copii, ce vrei, cumnate, a zis biata mămica, da baba Anghelina nu zicea nici pâs, numa așa-i clănțănea dinții și mergea crăcănată... E-hei, bătrână-bătrână, da vezi că să moară tot îi era frică... Lângă ei, la Obor, a căzut bombele de la aeroplane ziua-n amiaza mare și-a omorât lume necăjită, și femei care venise să ia lemne. Da ei nu-ș cum apucase să fugă-n pivniță la Spală-Varză.

— Ei, oi pleca și io... spune.

Că mulți purici p-aici n-are la ce să mai facă. Nici n-ai cu cine să schimbi o vorbă, nici n-ai pe ce pune gura, cumnată-sa asta-i zbanghie rău, cu ditamai băiatu-n casă, ditamai bărbatu, să n-ai pe ce pune gura... Să fi gătit și ea o cratiță mare de mâncare, cu carne, cu sos, să aibă în ce să întingă cu pâine băiatu... Și se mai miră că e nervos și e lingav...

Gelu se ridică de la masă nedumerit. Era sigur c-o să-i rămână toată ziua pe cap, și-acum, văzând-o cum se îndreaptă greoaie spre ușă, cu țoașca în mână, dă să spună ceva, dar nu-i vine în minte nimic. Merge doar în spatele ei, posac, și-și strânge tare degetele în palmă; nu-i place să îndrepte lucrurile niciodată și nici n-ar avea vreun rost, la urma urmei, el n-are azi timp de ea... Dacă vrea să stea, n-are decât să stea, dacă vrea să plece, n-are decât s-o facă...

— Parc-ai fi Napoleon în Rusia, mătușă, spune cu ochii la basca ei.

O bască țeapănă, făcută din resturile de la palton acu nouă ani și umflată cu vatelină. Și peste bască, peste urechi, înnodat sub bărbie, fularul.

— Napoleion, în Rusiia, unde-i vrea tu, ce-i vrea tu sunt, da-mi ține mie cald? Că-ncolo, cin' să mă mai aleagă d-acu? Numa dracu... Numa Scaraoțchi, numa șefu dracilor, râde.

Râde și Gelu, scurt, cu o urmă de răutate în glas. Se uită și-i vede sprâncenele albite, pentru că, abia acum își dă seama, a renunțat, cine știe de cât timp, să le mai vopsească. Și părul, alb tot la rădăcină și, mai încolo, roșcat și rărit. O vede dintr-odată cum se pieptăna în oglinda sprijinită pe biroul mare și greu, vede cana albă și înaltă de faianță, de pe lavoar, care lui îi plăcea la fel de mult ca și fotografiile ovale, prinse în perete, unde fețele lor tinere de miri – a Vicăi și a unchiului Delcă – se priveau cu frunțile strânse de cununiile lucitoare. Dormitorul lor, unde n-a mai călcat, pentru că nu suportă mirosul de gaz și de muced care-a intrat în mobile, în haine.

Ce ciudată amintirea prăvăliei, atât de imensă pe-atunci, cu rafturile înalte până-n tavan, cu tejgheaua sub care îi plăcea să se joace, urmărind fascinat clătinarea imperceptibilă a balanței. Și seara când îi dăduseră un sac mare cât el, burdușit de bancnote verzi...

— Poți să le rupi, poți să faci ce vrei cu ele, a venit stabilizarea...

Iar ei, bărbații, rămăseseră să șușotească într-un colț, în timp ce mătușa Vica își pieptăna părul care îi trecea, lung, dincolo de spătarul scaunului; un păr lung, creț și negru, pe care încă nu începuse să-l vopsească.

— Mi-am scos dinții, d-aia mă sâsâi, că nu-i rabd multă vreme. Mi-e urât de ei, și-i pun numa când merg pe stradă, altminteri mă vede oamenii și zice: Uite și la baba asta știrbă...

— Dacă mai stai vreo oră, poate vine și mama...

— Ei, las' că mai trec io... Să se facă vremea bună și trec. Azi, dacă tot am ieșit, poate-apuc să dau și pe la Ivona...

O să înceapă acum poveștile cu madamele ei... Aproape îi vine să râdă, i-a dispărut iritarea de mai înainte. Numai că ea nu mai spune nimic; se ține strâns de balustradă și coboară atentă fiecare treaptă.

— Vezi să ai grijă de voi... îi strigă de jos. Și pune mâna și mănâncă, nu mai sta așa, că d-aia ești nervos și fără putere...

Parcul Domeniilor

Merge încet, cu ochii-n jos, cu grijă să n-alunece sau să se împiedice în vreuna dintre sârmele pe care afurisiții le-au lăsat vraiște din toamnă. Merge gheboșată, cu țoașca de piele într-o mână, n-avea la ce să mai stea, gogoșarii i-a lăsat, nițică țuică a lăsat, ceapa, usturoiul... Las' că orice prinde bine la casa omului...

— Ei, ce te-ai mai deranjat, Vico? Ce trebuia? face cumnată-sa. Eee, știi că eu nu pun țuică-n gură! Știi că eu nu pun la mâncare ceapă...

De zis așa zice, da le ia repede-repede pe toate și le vârâ-n dulap, așa-i felu ei, strâmbă din nas și-ți mănâncă din traistă. Ce-a adus a lăsat, da cu ce s-a ales? Și nici n-avea la ce să mai aștepte: cumnată-sa cine știe când o s-ajungă, și-n casă nimic de mâncare... Și mai e și-nainte de chenzină, zicea băiatu. I-a spus cumnată-sa mai acu un an:

— O să-ți dau, Vico, douăzeci și cinci de lei din pensia lu Ilie. O să-ți dau în fiecare lună, asta a fost dorința lui... Luna asta nu pot, da când mai treci, o să-ți dau.

— Ei, lasă, că nici voi n-aveți, lasă, i-a zis ea.

Cum zice totdeauna.

Nu și-a pus nădejde în ce-a zis cumnată-sa, și bine-a făcut, la ce era să s-aștepte? Cumnată-sa-i mână spartă, cum se vede-n bani, repede îi risipește. Ia să fi trăit cum trăiește ei, șase sute cinzeci de lei, două suflete... Și chiria, și lumina, și televizoru...

Merge-ncet, cu grijă, a trecut și de gheretele cu telefoane. Două gherete de telefoane aici, la capu tramvaiului, amândouă cu geamurile sparte, amândouă cu firele smulse. S-a-nmulțit derbedeii, s-a umplut de țărani și de derbedei Bucureștiu... Bine că n-are-n țoaşcă mai nimic, numa niște felii de pâine uscată, cumnată-sa, risipitoare cum e, cumpără totdeauna pâine prea multă și, la urmă, când o vede că se usucă, dă s-o arunce.

— La ce s-o arunci? îi zice ea. Dă-mi-o mie, io sunt coșu de gunoi...

Și ce mai râde Gelu când o aude! Ea o duce acasă, o mai face pesmet, o mai pune-n ceai, o moaie și-o mănâncă cu lingura. Cu-atâta se-alege de la cumnată-sa. Și când trăia bietu Ilie, cumnată-sa tot așa toca, repede-repede, banii:

— La noi să vii în ziua lefii, Vico, să nu-ntârzii, că pe urmă-i prăpăd, zicea bietu Ilie.

Și chiar așa, c-o săptămână înainte de chenzină, era lefteri, și tot umbla să-mprumute de colo, de colo. Oameni cu două lefuri și nu s-ajungea, ea cum s-a ajuns? S-a ajuns c-a fost mână de fier!

— Eu te admir, madam Delcă, ai toată admirația mea pentru felul cum conduci casa, îi spune Ivona.

Ivona, când a zis o vorbă, vorbă e, când trimite carte poștală: „Dragă madam Delcă, n-ai mai venit de mult pe la noi, te-așteptăm în cutare zi", atunci știi că-n ziua aia te-așteaptă, nu bate orașu.

— Ce mult ținea Muti la dumneata, madam Delcă, face Ivona.

Și-odată numa o vezi că-și caută batista și-ncepe să plângă. A ieșit din doliu, da tot o mai plânge pe mă-sa, are și de ce s-o plângă: cât era în puteri, ea i-a ținut lu Ivona casa și ea i-a crescut băiatu.

— Eu, madam Delcă, i-a zis Ivona după ce-a murit madam Ioaniu, eu la făcut colivă nu mă pricep...

— Da mai lasă-le, Doamne iartă-mă, i-a zis și ea, că cu ce s-alege mortu? Dac-ai murit, cu ce te-alegi? Cu ce-ai mâncat și ce-ai trăit în viață...

— Nici lui Muti nu-i plăceau parastasele, așa că eu am să-ți dau dumitale cincizeci de lei la două luni, ca să fie în

amintirea ei. Îți trimit carte poștală și vii să-i iei, și mai stăm de vorbă, sau ți-i trimit prin mandat, cum îți convine...

Mai e o săptămână și se face două luni de când i-a dat ultima dată. Cumsecade biata Ivona, fată bună, o știe de-o viață: slabă-slabă, și repezită, și cu nasu lung, și-și vopsește blond păru, și-l poartă scurt: cum era la douăj-de ani, așa e și-acuma. Ani de zile a tot venit la lună în casa lor, primea carte poștală de la Ivona și-o și lua din loc: și ce se mai bucura Ivona când dădea cu ochii de ea la ușă!

— Vai, madam Delcă, ce bine c-ai venit! Mi s-au adunat lucrurile de cârpit, nu mai știu unde să le înghesui... Și nici ce să mai pun pe mine nu am... Sunt așa dezbrăcatăăă...

Ce se mai bucura Ivona c-o vedea! Îi sărea de gât, și-o pupa pe amândoi obrajii, și-o pupa și ea. Îi e dragă Ivona.

— Ai mâini de aur dumneata, madam Delcă, mâini de aur ai, îi zice Ivona. Să fi fost și eu ca Muti sau ca dumneata, dar deloc nu sunt pricepută... Nu mă pricep niciun pic, și bărbatul meu mi-a făcut o poezie:

Nevasta mea când vede acu,
Parcă vede pe dracu...

Da la alea ale lui, la matracucile lui, la curvele alea ale lui un' să duce, le face și la alea poiezii? Dar-ar dracu-n coiu lui, îi venea ei să-i zică. Da nu-i zicea, ca să n-o amărască, știe ea ce trebuie să zici și ce nu în lume.

S-a oprit în stație și așteaptă răbdătoare să vină tramvaiul. Plouă mărunt, picături mici îi înțeapă fața, dar ei nu-i pasă, și-a pus pe dedesubt toate cojoacele, d-asupra paltonu – palton bun, l-a întors acu nouă ani, stofă de pe vremuri, bună, și din resturile lui care-a rămas și-a croit cu mâna ei basca. Și i-a vârât și două strate de vatelină. Fularu îi ține cald la urechi, și basca îi ține de ploaie; și-a tras-o pe frunte mult și poa' să zică chiar că domnește. Că ăla care e om întreg știe să-și poarte de grijă singur, și ea știe, d-aia nu-i pasă ei nici de frig, nici de ploaie.

O bătrână cu mănuși de lână fără degete trece pe lângă ea, târând un cărucior în care stă înțepenită o butelie de aragaz. Iote și la baba asta, își zice, câți ani o avea? O s-ajung

și io s-arăt ca ea, Doamne ferește... Da n-a găsit și ea pe cineva să-i fi dat cinci lei să-i aducă butelia?...

Vine tramvaiul, ea se duce repede-repede spre el, așa cum e, încotoșmănată, pășește cu pași mărunței.

— Hai, măicuță, hai, îi spune un domn îndatoritor.

Un domn mai în etate, un domn bine, ca de pe vremuri.

— Mersi, îi răspunde ea.

Dar nu se oprește. Când trece de el, domnul se uită nedumerit, stă o clipă lângă scară și abia pe urmă se suie. Ea merge mai departe spre clasa a doua, cu pași grăbiți, de când a-nchis prăvălia, numa cu-a doua a mers și n-a mai murit.

— Ei, mare economie cinci bani, zice capra de cumnată-sa.

Mare economie, uite că e. Uite că de colo, de colo, s-adună; și dacă n-ar fi fost chibzuită, cu cât îi aducea omu ei, nu s-ar fi descurcat nici o săptămână.

Dar nu mai are timp s-ajungă la ușa din spate-a tramvaiului și, prin față, orice-ar fi, ea nu se urcă: nu-i atât de bătrână să se urce pe-acolo pe un' să coboară, prin față e coborârea, orice bucureștean știe.

Ea știe, c-a mers și cu tramvaiu cu cai, tramvaiu cu cai, cu vagoane galbene, care vara se schimba și avea perdele, și caii avea pe cap și pe ochi apărătoare de pânză. Ce gloabe, ce mârțoage de cai mai era și ăia de la tramvaie!... Trecea pe la Piața Sfântu Gheorghe, unde era lupoaica, pe Colței, pe Dorobanți, intra pe Clopotarii Vechi și mergea tot așa pân-la depoul de pe Bonaparte. 20 de bani toată cursa. Și dracu de Niculaie aștepta pe trotuar, cu alți derbedei de-ai lui, și când tramvaiu dădea colțu, ei se cocoța pe tampoane și se făcea mici de tot, că dacă îi vedea vizitiu, le lua șepcile, bașca chelfăneala. Făcea ei asta și la tramvaiu electric, care era linia lu paișpe, e-hei, ce nebun a fost Niculaie, ce nebun și ce deștept! Păcat de capu lui, cât a fost în școală n-a luat decât premiu-ntâi cu cunună, și băiatu directorului, de ședea-n bancă cu el, n-apuca decât premiu doi. Deștept, din clasă prindea tot, că pe maidan cin' să bată țurca? Deștept, da nebun, că-n fiecare zi încasa o scatoalcă de la tăticu, ba că pierduse la arșice – parcă-l vede și-acu ce-și păzea mialele – și venise despuiat acasă, ba că-i luase vizitiu de la tramvai

chipiul. Mai era și alte tramvaie care trecea pe la biserica Ienei, pe Regală, pe Câmpineanu, oprea și-n stații, da oprea și dacă le făceai semn cu mâna, cu bastonu sau cu umbrela. Era și tramcare p-atunci care mergea fără șine, da mai bine să nu te fi suit, că da tot în gropi, de-ți ieșea sufletu din tine. Știe ea cum e cu tramvaiu, știe, e bucureșteancă get-beget, da ăștia noi, d-acu, care a umplut Bucureștiu, ăștia nu știe. S-a umplut Bucureștiu de țărani, și ei, bucureștenii vechi, nu mai are loc: țărani care stă la bloc și strânge bani de mașină, ca nespălata de Oița, vară de-al doilea cu Delcă; așa-i acu, așa a ajuns vremurile.

Merge printre scaune, clătinându-se, greoaie. E plin de noroi cauciucu ăsta, să nu alunece, Doamne ferește, să nu-și rupă ceva, uite-un scaun gol lângă fereastră!

Se duce repede-repede și se așază.

A pornit-o cu stângu azi, măcar de-ar fi Ivona acasă... La ora asta n-ar prea avea un' să fie, a ieșit la pensie și Ivona, a ieșit și bărba-su: patru mii, poate și mai mult, cât or avea împreună. Patru mii tot să toace, ei singuri, că le-a plecat băiatu! S-a făcut doi-trei ani de când a plecat Tudor, a plecat înainte să moară bunică-sa, madam Ioaniu. Camera lui o ține Ivona și-acu neatinsă, nu doarme nimeni în ea și nici n-o închiriază. Ditamai căsoiu pustiu, și camera băiatului o ține Ivona ca p-un cavou, cu poze colorate trimise de el de pe unde-a umblat. Și ce-i încălzește pe ei că băiatu lor colindă țările toate, pe ei ce-i încălzește? L-a văzut Ivona acu un an, când i-a dat drumu de s-a dus la el, vara asta l-a văzut și bărba-su, și cu asta basta. Tudor n-are voie să vie, și s-o ferească Dumnezeu pe Ivona s-aibă nevoie de ceva la bătrânețe. Singură cuc în căsoiu pustiu, că bărba-su, toată ziua la Matracucă. Și-acu, odată-l vezi că-și ia haina din cui și pleacă! S-o ferească Dumnezeu pe Ivona, că n-are cine să-i aducă nici un pahar cu apă. Așa e copiii în ziua de azi: tu să le dai, să le tot dai, da când e să dea și ei – niciodată. Atâta că nici Ivona nu-i aia să se omoare cu firea, Ivona a fost pentru ea toată viața.

— Așa-s eu, madam Delcă, așa-s eu, mai rațională, i-a zis odată. Și știi că mi-a prins bine-n viață?

Ți-a prins pă dracu! Să fi făcut omu meu ce face al tău, toată ziua la călărit muieri, aveam io ac de cojocul lui, vedea el pe dracu!... Da bleaga de Ivona, ea cu serviciu, ea cu prietinile, cu țigarea-n gură și cu cafelile. Ea habar n-are ce face Niki.

— Așa e ea, de mică s-a educat să n-arate ce are în suflet, zicea mă-sa, madam Ioaniu.

Toate alea i le spunea ei madam Ioaniu.

— Față de tine, Vico, zicea, n-am secrete... Să stai în camera mea, zicea, aici să stai și să lucrezi, să mai vorbim și noi de-ale noastre... Chiar mă și gândeam: ce-o mai fi cu Vica de n-a apărut? Și i-am spus Ivonei să-ți scrie carte poștală.

Când și când, odată se pomenea cu cartea poștală de la Ivona: „Dragă madam Delcă, n-ai mai venit pe la noi, te-așteptăm, dă telefon înainte, diminețile Muti este acasă."

Vara mai ales, când nu se temea de ghețuș, o și lua din loc; se suia în tramvai la nouă, și la zece fără un sfert suna la ușa din spate. În unele zile îi deschidea Leana, spălătoreasa. Pe madam Ioaniu o găsea sus, în fotoliu ei, un fotoliu învelit în piele: pleznise pielea, o cususe, pleznise iar, se-nnegrise; puseseră peste el un covor, și-acolo, peste covor, stătea madam Ioaniu. Era plină de covoare camera lu madam Ioaniu: covoare pe dormeză și pe pereți, tablouri și o oglindă mare până-n tavan. Oglindă venețiană, cu ramă de lemn negru, și-n ea vârât sidef. S-a-ngălbenit și sidefu, s-a izinit de praf, da mai acu v-o treizeci de ani, uite-așa făcea ape-ape. Și câte și mai câte nu era-n camera lu madam Ioaniu! Scaune cu spătaru învelit în piele și bătute în ținte, cutii vechi de pălării, cufere cu rochii vechi, maldăre de cărți franțuzești, cu foaia îngălbenită, de cum le-atingeai, ieșea din ele prafu și un miros ascuțit, iute...

Și pe madam Ioaniu o găsea în fotoliu ei și cu cartea în mână. Dată dracului fusese la viața ei, descurcăreață și învățată. Sta și-acu și citea, cu ochelarii pe nas, cu fața plină-plină de vinișoare roșii. Fusese blondă și toată tinerețea ei s-a luptat cu pistruii, și-aducea alifii de la Paris, se dădea cu ele și numa când a-mbătrânit i-a dispărut de pe față pistruii. Și atunci i-a apărut pe mână. Era greoaie și pieptoasă, da-n tinerețe fusese

subțire și-naltă: i-a văzut ea pozele din albume, avea maldăre de albume... Și numa-n fotoliu ăla sta toată ziua, în el dormita și după-masă. Deasupra ei, pe perete, un tablou mare și negru, și-n el un bătrân care curăță un măr. De câte ori n-a văzut ea tabloul ăsta!

— Ce l-oți mai ține și pe urâtu ăsta aici, le zicea ea. Mi-ar fi și frică să dau ochii cu el noaptea.

— Ei, Vica, e un tablou de valoare, l-a făcut un pictor de pe vremuri, zicea madam Ioaniu. Venea la Balcic, în fiecare vară îl întâlneam, iar tabloul mi l-a făcut cadou când a văzut că îmi place.

Și tot așa, dă-i și dă-i cu poveștile. I se ura ei singură, în fotoliu, ceasuri întregi; fii-sa la serviciu, gineri-su la fel, băiatul la școală, ce se mai bucura când o auzea că urcă scările!

— Să stai aici, să lucrezi în camera mea, îi zicea. Să mai schimbăm și noi câte-o vorbă...

Și-odată umbla prin cufere și venea cu maldărul de cârpe, cu brațul plin: catifele vechi, și mătase naturală, și cearșafe de olandă fină, și lenjerie de linon și batist, atâta numai că putredă, pleznea de cum dădeai s-o pui pe tine. Și iar bluze și rochii, moaruri, și ripsuri, și saten lucios, și voal-jorjet, și taioare de stofă englezească, bune, dinainte de război, și pardesie de camilhar, și pasmanterii, și danteluri – uite-așa maldăre de cârpe. Și ea pe toate le sucea, le răsucea, le-ntorcea, ce nu scotea din ele! Haine lu Tudor, tocma pe măsură, cămăși de noapte, șorțuri de bucătărie, costume de baie; într-o vreme, îi făcuse Ivonei și pantaloni: pantaloni pești – așa le zicea p-atuncea. Tot la mașina de cusut, dă-i și dă-i, tot cu croitu. Din ochi croia, fără tipare, fără nimic, Ivona îi mai aducea jurnale străine, da ea nici nu se uita la ele:

— Lasă-le p-astea, zicea, că știu io și fără...

Ea lucra, madam Ioaniu ce-o mai ajuta să surfileze. Și-odată o vedea că se scoală și se duce pâș-pâș la bucătărie și vine cu ibricu de cafea fierbinte și cu cești: e-he, atuncea da, viață! Și madam Ioaniu își aprindea țigarea, uite-așa sta cu țigarea-n mână, și unghiile alea tari și încovoiate, ca niște gheare de pasăre, date cu roșu; de când o știa pe madam Ioaniu, din tinerețea ei, tot cu roșu tare se dase pe unghii.

— Ete-a dracului, se gândea ea când da cu ochii de unghiile lu madam Ioaniu.

Avea madam Ioaniu niște mâini noduroase, uite-așa niște noduri avea la-ncheieturile degetelor, și ea zicea că d-aia și le vopsește cu roșu, ca să nu se mai vază că are mâini urâte. Da-n obraz tot d-aia te vopsești? îi sta ei pe limbă s-o-ntrebe.

S-o vezi ce se mai sulemenea madam Ioaniu când pleca la cinema sau la prietinile ei; joia după-masă, pe la cinci, pleca cu prietinile ei la pocăr. Făcea cu rându, o dată pe lună îi venea și lu madam Ioaniu rându să primească:

— Mâine, joi, să nu vii, îi zicea, că mâine vin fetele pe la mine...

— Așa-i, joi vin fetele la Muti, râdea pramatia de gineri-su.

Râdea de ele, că ele tot își mai zicea fete și ajunsese babe. Da lor puțin le păsa, ele-și vedea de pocăru lor; toată viața lor jucase pocăr, și când a venit comuniștii și le-a luat averile și le-a băgat bărbații la zdup, și care-a murit, care-a trăit, cum le-a fost și lor norocu, ele tot și-a văzut de pocăru lor. Numa că n-avea niciuna bani și juca pe boabe de fasole.

Acu iar începuse să joace pe bani, cinci bani deschiderea; și-nainte să vină fetele, madam Ioaniu făcea totdeauna plăcintă cu mere.

Dată dracului fusese madam Ioaniu la viața ei, și pe ce punea mâna-i ieșea. Odată, ea era-n zor mare să termine o rochie a Ivonei, și-ntr-o doară i-a dat și lu madam Ioaniu să-i surfileze. Și ce să vezi? De cum a pus mâna pe ac, foarte frumos și îngrijit surfila; d-atunci i-a tot dat, surfila madam Ioaniu în fotoliu ei și-i tot povestea, e-hei, câte trăise! Doi bărbați avusese la viața ei și p-amândoi îi îngropase!... Și bărbatu dintâi fusese ditamai Profesoru, și când venise nemții-l băgase la zdup, ei știa unde-l băgase. Nu-l ținuse mult, da el se-ntorsese neom, vezi că era mai bătrâior, și ce boală o mai fi avut, că repede-repede p-ormă dăduse ortu-popii.

— Ți-o fi și foame ție, Vico, se trezea madam Ioaniu din poveștile ei, ți-o fi foame, nu vrei ceva?

— Vrei, calule, ovăz?

Îi era ei foame de mult, de mult îi ghiorăia mațele de foame, da ce să zici într-o casă străină?

Madam Ioaniu scotea cheia din buzunaru rochiei – ea tăia și spânzura, ea ținea încuiate toate în casă –, descuia bufetu și scotea platoul de prăjituri. La vremea aia, când madam Ioaniu mai era-n putere, găseai totdeauna de mâncare la ele. Și când pleca, încă-i mai vâra-n țoașcă ce mai găsea prin bucătărie: o cutie de pate, o conservă de pește, niște prăjituri mai uscate, o bucată de brânză.

— Ia-le, Vica, zicea, ia-le că ți-or prinde bine...

— Dă-le-ncoa, madam Ioaniu, io sunt lada de gunoi, dă-le-ncoa...

Și ce mai râdea madam Ioaniu...

La ce să fi umblat cu nasu pe sus și să nu le fi luat? Cine pierdea? Nu pierdea tot ea? La ce bun atuncea? Las' că era și mulțumite de ce le cosea:

— Dumneata, madam Delcă, ai mâini de aur! Ce m-aș face eu fără dumneata?! se lingușea Ivona la probă, când vedea ce rochie-i iese. Are mâini de aur madam Delcă, îi zicea mă-sii.

Și madam Ioaniu, din fotoliul ei, moțăia din cap și râdea, îi plăcea ce aude, că cine-o adusese-n casă decât ea pe Vica?

— E-hei, de când o știu eu pe Vica, zicea. De când erai la Casa de Mode a soră-mii! Câți ani aveai, Vica, p-atuncea?

— Mai știu și io cât aveam când eram la madam Geblescu? Șaișpe să fi avut ori poate optșpe, zicea ea.

Că tăticu, dacă s-a mutat la Mârlancă și i-a făcut și la aia copii, pe ei, pe copiii dintâi, i-a dat care-ncotro. Pe ea a băgat-o la croitorie, pe Niculaie l-a dat la meserie, ce nebun și ăsta, că-n fiecare seară fugea de la stăpân, și tăticu îi ardea o mamă de bătaie și-a doua zi îl ducea la altul. Și pe ea o dase la Casa de Mode, pe colț, pe bulevardu Pache, la sora lu madam Ioaniu, la Margo Geblescu, Patroana, cum îi zicea ele-ntre ele. Un an a stat la croitorie și-a pughilit la cârpe, ș-acu parcă simte mirosu de mangal de la fieru de călcat, ce-l mai legăna să s-aprinză tăciunii, e-hei, ce rochii, ce mantouri era! Parcă le vede pe manechine. În anii ăia a văzut ea cucoane adevărate, cucoanele Bucureștiului, care de care mai împarfumate și mai elegantarisite, toate clientele Patroanei. Și-unele o plăcea, era curățică, albă la față și cu păru negru și creț în cap, ca mă-sa mare, grecoaica:

— Dă-mi-o mie pe Vica la probă, zicea ele, că are șarm fata asta.

Atuncea a văzut ea cucoane, d-aia îi și zice cumnată-sii care toată viața ei a fost cu nasu pe sus, și baremi să fi avut de ce.

— Lasă, îi zicea ea cumnată-sii, lasă, am văzut io cucoane mari, nu ca tine. Am văzut cucoane adevărate și știu io cum se trăiește în lume...

Nu-i plăcea ei să pughilească la cârpe, da măcar scăpase de noroaiele din Pantilimon. E-hei, să fi trăit mămica, alta i-ar fi fost viața! Da-n august nouă sute șaișpe s-a tras noaptea clopotele, și-a sunat goarna la primărie, și tătucu a plecat pe front. P-ormă a început să vie țipiligu noaptea și ziua venea avioanele, pâine nu mai era, p-ormă nici carne, nici mălai, nici fasole uscată, venise iarna devreme și oamenii n-avea lemne... Ei încă mai avea ce lăsase tătucu-nainte să plece. S-auzea tunurile din ce în ce mai aproape, și trecea căruțe de refugiați, și căruțe cu sacale de apă, și căruțe cu răniți pe paie, da ei de mult nu mai alerga să-i vază, se umpluse de păduchi și mămica îi căuta de lindeni. Nu-și mai amintește-n ce lună s-a prăpădit mămica, doar că ea și Niculaie se juca pe maidan și-a venit mătușă-sa, a lu Spală-Varză, ca să-i cheme acasă. Așa a rămas copil necăjit, de unșpe ani, și cu liota de frați după ea...

La urmă, a început să le tot ceară nemții căpățâni de zahăr, și gaz, și tingiri de aramă, și cazane, și a luat și clopotu de la biserica Capra. Unde mai era-n casă cin' să spuie-un cuvânt mai spunea, da pe ei, bieți orfani, cin' să-i apere? A mai sărit cu gura vecinii, i-a mai luat și i-a mai ocrotit; la urmă, a murit și gemenii, unu după altu, i-a îngropat în săptămâna Paștelui, când cine moare se duce-n rai... Da bieții de ei, copii fără păcate, unde era să se ducă? Și pe ei i-a ținut vecinele, ele-a făcut și colivă, ele-a cărat și apă, ele-a împărțit. Și a venit p-ormă de-a luat clopotu de la biserică. A luat clopote de la toate bisericile din oraș, le spărgea în patru și le ducea să le facă gloanțe, nemții, cine-o fi fost ăi de le-a luat. Și-n tot orașu s-auzea cum vuiesc clopotele când le sparge, și lumea sta, se uita, nu zicea nimeni nimic, numa își

făcea cruce că trăise s-o vază și p-asta! Și-a fost și minuni, vorbea oamenii, c-a venit nemții să ia racla cu moaștele lu Sfântu Dumitru. Da când să-l ridice de jos, n-a putut, oricât era ei de mulți, oricât s-a opintit, n-a putut. Așa de greu se lăsase sfântu. Și s-a-nfuriat nemții, și-a pus dinamită sub raclă, și-a dat foc, s-a făcut un fum pân-la cer și, când s-a risipit, racla sfântului și moaștele era neatinse, n-avea nimic. Da nemții, care era pe-acolo, murise toți. Zăcea ca muștele moarte, fără mâini, fără capete, fără picioare, că nu se putea să le-ngăduie Dumnezeu atâta nelegiuire, și-ncă după sărbătorile Paștelui. Așa vremi a apucat ea de-a trăit, așa a dus-o ei de mici, copii necăjiți... Care a trăit, a trăit, care-a murit, a murit, cum le-a fost și lor norocu...

Se uită de mult pe geam, da de văzut nimic nu vede. Nu vede niciuna din casele, din străzile pe lângă care trece tramvaiul. Stă gheboșată pe scaunul ei, cu mâinile încrucișate în poală peste țoașca de piele – aia pe care-o are de la madam Daniel. A fost mare-n vremile astea Daniel, mare comunist, prieten cu Zaharescu, amândoi toată ziua-n străinătățuri, nevestele le ținea acasă – ce nu le-aducea de pe unde umbla? Ce haine de piele, ce cizme, ce cutii de cosmeticale, nici nu prea avea ce să lucreze la ele, c-avea de toate! Zaharească mai cârpea, mai peticea câte ceva; ailantă, madam Daniel, arunca lucrurile una-două. I-a lăsat ei țoașca asta de piele-mpletită:

— Ia-o, madam Delcă, i-a zis, s-o ai amintire...

I-a lăsat ș-un covor persian tocit, unu mare, de l-a pus în sală. Și cămăși vechi de-a lu Daniel i-a lăsat, era gras Daniel, da tot nu era namilă ca omu ei, le-a înnădit ea, le-a cârpit, a mai tras omu ei de ele, da mult n-a ținut. Vezi că tot era putrede; nu s-a-ndurat madam Daniel să-i dea ce-avea mai bun, acu e-n Israel amândoi, și ea, și bărba-su.

Stă pe scaun gheboșată, cu mâinile încrucișate peste țoașca de piele și se uită pe geam. Și deodată recunoaște casele pe lângă care trece tramvaiul. Sare iute de pe scaun, bâjbâie cu mâna împrejur, înșfacă țoașca de piele și-o ia repejor spre ușă. Merge repede, dar cu grijă, să nu alunece, să nu-și rupă, Doamne ferește, vreun picior; pe podeaua asta de cauciuc

mergi printr-un noroi subțire. S-a stricat și vremile, s-a stricat și oamenii, s-a stricat toate și nici măcar iarna nu mai e iarnă.

— Mai stai oleacă, îl roagă pe vatman.

Se ține strâns cu mâna de bară și pune primul picior cu teamă jos. Dacă nebunu ăsta de vatman pornește acu?

Vatmanul scuipă-ntr-o parte, a pus mâna pe manetă, atâta doar că n-o trage.

— Ce n-oi sta acasă? o întreabă.

Poate a auzit, poate n-a auzit, dar nu-i răspunde; tocmai își pune și al doilea picior jos, cu grijă, și se ține strâns cu mâna de bară.

— Ce n-oi sta acasă, ha? Te caută p-acasă moartea, și tu umbli brambura pân oraș, zice vatmanul.

E-un puștan negricios, nici n-a-ntors măcar capul. I se vede ceafa acoperită de un păr negru și creț: un păr prea lung, ca de zlătar, unsuros și creț, i-ajunge până la umeri. Are pe el o cămașă bălțată și-o jantilică.

— ...țiganu dracului, dar-ar boala-n tine de țigan! îi strigă și ea.

Prea târziu, ăla a trântit ușile și-a dat drumu la tramvai.

— Dar-ar dracu-n voi toți, c-ați umplut lumea, bodogăne ea.

Tramvaiul a dat de mult colțul străzii, ea stă pe marginea trotuarului și bodogăne.

Între trotuare, strada parcă s-a lățit, mașinile trec una după alta, una după alta, cum să te strecori printre ele? Parcă s-a lățit strada, ea pornește cu pași temători, trec mașinile una după alta, și șoferii râd prin geam cu ochii după fete.

— Dacă și-astea d-acu mai e fete... bodogăne ea. Dacă mai găsești în ziua de azi v-o fată-ntre ele... bodogăne cu ochii la pojghița netopită de gheață de lângă șina tramvaiului.

Un pas, încă unul, înaintează cu ochii la pojghița de gheață. Și, deodată, simte în tot corpul ceva. Ceva care o furnică, o gâdilă. Ca o gâdilătură simte în corp spaima de camionul care a dat pe neașteptate colțul și se apropie. Atât de tare simte în trupul ei greoi și bătrân spaima de mașină, încât i se pare că-i strânsă în haine. Din adânc știe cum ar fugi, s-ar târî până la celălalt mal, depărtat, al trotuarului. De

aproape, foarte de-aproape aude asurzitor motorul – asurzitor, ca bătaia inimii ei în piept. Camionul s-a oprit scrâșnind din frâne, și șoferul coboară fluierând. Nici nu se uită la ea, trece fluierând mai departe.

— Dar-ar dracu... zice ea.

Sângele îngroșat, obosit, încă i se zbate în tâmple, în creștet. Și, cu picioarele tremurând, pășește încet mai departe, cu ochii la pojghița de gheață de lângă șină. Îl aude pe șofer cum trece înapoi fluierând, cum urcă apăsat scara camionului, cum trântește ușa. Și, ca și când și-ar fi adus aminte brusc de ceva, ea se oprește. Stă în loc pe trotuar, gheboșată și se uită lung. Șoferul e la volan, îl zărește bine prin geamul camionului.

— Eee-tee... zice ea.

În rigolă a mai rămas gheață spartă și, vârâte în ea, bucăți de ziar care ies ude ici și colo. Da-n rest e curat pe jos, cartier boieresc, poate să meargă liniștită până la Ivona. Își scoate din buzunar o mână încârligată, înfășurată într-o mănușă de lână destrămată la vârf, și-o reazemă de perete. Picioarele încă îi tremură.

— Eeee-te, zice, mă miram de unde-l știu. Mă miram de unde-l știu așa bine... Ginerli lu Reli, ăl de face serviciu la Pipera... Da ce-o fi căutând p-aciia?...

— Și-uite-așa, era să nu mă mai vedeți, ca pân urechile acului am scăpat de nebunu ăla...

— Vai, madam Delcă, vaaai, da fii și dumneata mai cu grijă!... De la o vârstă încolo, suntem datori să ne purtăm singuri de grijă, vorba lui Muti. Ce mult ținea Muti la dumneata, madam Delcă...

Și Ivona o să se caute prin poșetă după batistă și-o să înceapă să plângă. Las' că și are de ce: mă-sa i-a ținut casa. Nu i-a plăcut gospodăria lu Ivona și nici n-a fost pricepută; ea cu dusul la servici, ea cu cafelile și cu țigarea. N-a avut noroc să semene cu mă-sa, aia pe ce punea mâna-i ieșea, îndrăcită și descurcăreață femeie...

Merge gheboșată cu ochii în jos, îi tremură picioarele și, dacă nu bagă repede-repede-n gură ceva, o să-i vină leșin –

ce-a mâncat de az-dimineață? Mai nimic, o cană mare de ceai cu pâine muiată, și la cumnată-sa niște pâine și niște brânză – ce ține astea? Ea, dacă pleacă fără să-mbuce nimic, pe inima goală, e neom toată ziua. Noroc că azi e sâmbătă, așa că poate o opri-o Ivona la masă. Mâine e duminică, așa că poate să aibă musafiri, poate să fi și gătit. Mai totdeauna Ivona face de sâmbătă pe duminică mâncare gătită. Așa că o să mănânce acolo, dac-o opri-o. Altfel, de când a plecat Tudor, băiatu, frigideru lor e gol toată ziua; ditamai Zilu gol, la ce l-o mai ține?

— Noi doi, madam Delcă, n-avem nevoie de multă mâncare... face Ivona. La vârsta noastră, mâncarea, dulciurile, mai ales, și carnea sunt adevărată otravă...

— Așa o fi, răspunde ea în doi peri. Așa o fi cum spuneți...

Da-n gându ei: dă-mi mie carne în fiecare zi, dă-mi și dulciuri, că nu-mi mai trebe nimic. Ei așa e, și ea, și omu ei, lor le-a plăcut în viață să mănânce și să trăiască bine. Ce-o mai ducea omu ei la-nceput, când se luase și era tineri însurăței, ce-o mai ducea unde auzea că-i un birt mai bun: ce potroace, ce tuslamale, ce ciulamale de ciuperci, toate alea le încerca. Era și el curios, venit de copil de la țară. Ei îi plăcea mai ales în octombrie, la Sfântu Dumitru, să stea sub umbrar, și cu o ulcică, două de turburel, și mititei, și fudulii de berbec, și-un pic de ghiudem, și pastramă de capră, momițe, numai ei doi, la o masă, pântre răzoarele viei... La urmă, se-aprindea felinarele cu gaz și-ncepea lăutarii, și omu ei se fudulea să vie să-i cânte și lui la ureche. La urmă, se dregea c-o ciorbă de burtă, era cu chef și pleca acasă cu birjă; de câteva ori, a fost așa, la cules de vii, da ține minte și-acu, parc-a fost ieri... A mai îmbătrânit ei acu, da tot așa le place: să prăjească o tigaie de carne și de cârnați și să-ntingă cu pâinea-n sos... Și c-un castron mare de murături, și cu-o țuică... Omul care nu mănâncă e lingav și e nervos, de el se lipește bolile și toate relele pământului... Și ce zice Ivona, astea e numa vorbe... Vorbe de femeie care nu-i place gospodăria, o ține-ntruna cu fructele și cu regimu, da cine poate să trăiască din așa ceva? Dac-ar fi să ia fructe și carne, nici două zile n-ar ține-o banii!

Două suflete, șase sute cinzeci de lei, și lumina, și chiria, și televizoru... Așa că astea e numa vorbe, fiindcă dacă vine Leana la curățenie sau la spălat, o vezi pe Ivona că pleacă repede-repede cu sufertașu la Gospodina! Încă ș-atunci vine numa cu trei-patru porții!

Da măcar când zice Ivona o vorbă, știi că aia e vorbă; dac-a zis că-i dă cinzeci de lei la două luni, o dată n-a lipsit să-i deie. Mai e o săptămână și iar se face două luni de când i-a dat, și dacă o vedea-o, poate-i dă de azi pe două luni care vine. Poate-i dă, că de ce să nu-i dea? Că bani are căcălău, și ori azi, ori peste-o săptămână, tot trebuie să-i dea.

— Treceam p-aci, în drum de la cumnată-mea, și ce mi-am zis? Ia să văz ce mai faceți... Ia să văz ce mai face doamna Ivona, ce mai face domnu Niki... așa are să-i spuie.

Se bucură Ivona când o vede, o iubește Ivona și o apreciază, și i se urăște și ei singură acasă, mai ales de când nu mai merge nici la servici. Putoarea de bărba-su, când îl cauți, o întinde la Matracucă. Se bucură Ivona și poate-i dă de azi cinzeci de leii ăia – ce e cinzeci de lei la banii lor? Ce e cinzeci de lei la o casă mare? E fată bună Ivona, are un suflet ca pâinea caldă, atâta că n-a avut în viață noroc. Atâta că-i cam zurlie. N-a avut noroc să-i semene mă-sii, mă-sa era un om întreg, mă-sa își știa interesu. Avea interes? Bine. N-avea interes? Nu-și pierdea vremea.

N-a avut noroc biata Ivona să-i semene mă-sii, să aibă lipici la bărbați, să-l aibă pe vino-încoace... Să-i învârtă pe degete pe bărbați, uite-așa să-i învârtă... E-he, cum l-a-nvârtit madam Ioaniu pe bărba-su dintâi de era ditamai Profesoru și ce oameni mari n-a cunoscut! Cu ăi mai mari avocați și miniștri se trăgea de șirete și-a ajuns până-n anturaju reginei... Da la nimica nu i-a folosit, că-n casă madam Ioaniu comanda: ea tăia, ea spânzura... Ea era generalu. Și el numa-n patru labe umbla, nu știa cum s-o mai îmbuneze, avusese ea un drăguț până să se mărite, da asta nu știa bietu bărba-su! La ei era casa deschisă, care voia să vie venea, venea și drăguțu ei, toate i le-a cam spus madam Cristide. Da ș-asta, ce, poți să pui bază pe ce zice una ca ea, n-o vezi cum umblă

împopoțonată ca o brezaie? O fi avut madam Ioaniu drăguț înainte să se mărite, o fi avut, da p-ormă s-a măritat și s-a lăsat. S-a dat ea pe brazdă! Nu era ea, madam Ioaniu, de neam așa, nu era ea dintr-alea! Era femeie cu cap, socotită, și ea i-a zis să-și puie pe cec ăi șapte mii, ăia:

— Din ce, din nece, i-a zis, tu, Vica, să-ți pui bani deoparte. Cât de puțini, dar să știi că ai și tu o rezervă, să nu ajungi să stai cu mâna întinsă la bătrânețe. Că-s rude, că-s prieteni, tu să n-ajungi la mâna lor, ține minte...

Așa că, vezi, măcar cu asta, și tot a făcut madam Ioaniu la viața ei o faptă bună.

Trei case mai are de mers acu, după ce-a dat colțu la bulevard, și-a zărit gardu de fier forjat, cu felinarile negre de-o parte și de alta a porții. Sunt treizeci de ani de când nu mai aprinde felinarile și nu se mai îngrijește nimeni de ele. Mai era două, la ușa din față, p-alea le-a scos chiriașii. Le-a băgat lor chiriași când era Ioaniu la zdup, d-ajunsese Ivona și madam Ioaniu și Tudor ăla micu într-o chichineață de la mansardă. Și pramatia de Niki tocmai atunci își găsise să plece la o Matracucă. O vreme madam Ioaniu a zis c-o să puie la loc felinarile când o să scape de chiriași; p-ormă a mai îmbătrânit și ea, p-ormă a plecat și Tudor, băiatu. Ditamai căsoiu pustiu, numa Ivona și cu bărba-su, acu la ce să le mai puie? S-a cojit și casa p-afară, cin' să mai stea iar s-o tencuiască? Poate se vede așa și unde e blocu nou d-alături. Loc viran a fost alături, la 4 aprilie aici a căzut bomba, chiar lângă casa lu madam Ioaniu: le-a spart geamurile, le-a făcut stricăciuni, da casa a scăpat, a scăpat și ei. Norocu lor că n-a fost în adăpost, că peste adăpost a căzut bomba. O sută de morți, ba mai mulți, câți a fost, da madam Ioaniu, norocoasă, a scăpat. O scosese dân București Ioaniu, și pe ea, și pe Ivona, și pe pramatia de Niki. Știa el, Ioaniu, c-o să vie avioanele, că doar era colonel, era general, el știe ce mai era, și tocmai acolo lucra, cu telefonu și cu telegrafu. D-aia l-a și-nhățat comuniștii și l-a vârât la zdup, nu le convenea lor ce văzuse el. Că văzuse destule și știa prea multe.

Și uite-acu le-a trântit blocu ăsta în spate! Bloc nou, cu bani, ce de bani o avea ăia de s-a mutat aciia! Granguri mari

trebe să fie, boieri noi, mari comuniști, alde Daniel, alde Zahareștii. Boieri noi, boierii vechi – care-a murit, care s-a scăpătat, care-a fugit în străinătate, care mai fuge și-acuma... Casele lor a îmbătrânit și ele, e și ele pe ducă.

Uite și la casa lu madam Ioaniu, cojită toată p-afară. S-a dus și biata madam Ioaniu, s-a dus și sor-sa, Patroana, s-a dus și bărbații lor, acu vezi că s-a-nvechit și casa. O avea madam Ioaniu de la bărba-su dintâi, de la Mironescu, a murit repede-repede ăsta, da a lăsat-o cu casă, și cu argintărie, și cu cristale, și cu de toate. Și Ioaniu era prietenu lui ăl mai bun, și când a fost să-și dea sufletu, l-a rugat: ia-o! Și ăla, care o iubea fără speranță de mult, a luat-o.

Chiar madam Ioaniu i-a spus astea, d-a-fir-a-păr, și nu o dată. Numa madam Cristide zice că nu-i așa, că e altfel: că Mironeasca, adică madam Ioaniu, a trăit dinainte cu Ioaniu, c-o știa tot Bucureștiu. De la mă-sa lu Cristide, de la soacră-sa, ar ști astea, că la noi toate se știe și nimic nu se uită. Da gura lumii cin' s-o astupe? Și când o vezi pe madam Cristide, vopsită ca o paparudă, cum să pui bază pe vorbele la o stricată? Un lucru e drept, că nu prea vorbea madam Ioaniu de bărba-su dintâi, rar, cine știe când, cine știe cum... O dată numa a scăpat-o gura:

— N-am avut plăcere cu el, Vica, înțelegi?

Sta ele și bea cafea amândouă, și atunci a scăpat-o gura.

— Înțeleg, cum să nu înțeleg, i-a zis și ea. Nici mie nu mi-a fost drag să mă coțăiesc cu omu meu, când îl vedeam că pune mâna pe mine, îmi venea să-mi iau câmpii. N-a știut cum să mă ia, el știa ce-a făcut, da când m-a lăsat în pace am zis bodaproste...

Vorbea ele-ntre ele ca femeile, ce mai râdea, ce mai vorbea prostii... Venea madam Ioaniu pâș-pâș, cu ibricu de cafea fumegând și cu cafelile, venea și cu sticla, să se mai țuicuiască. Era bună țuica și lu madam Ioaniu i-a plăcut să bea și să mănânce. Și-așa a scăpat-o gura și de bărba-su.

— N-am avut plăcere cu el în pat, Vica, îi zisese de bărba-su dintâi. Era și diferență mare de ani între noi, avea douăzeci de ani mai mult ca mine. Era manierat și atent, dar ce-am mai plâns la început... După un timp, mă obișnuisem...

Atâta doar că nu prea ieșeam în lume. Dar aveam salonul deschis și câțiva prieteni fideli... Dacă aș fi rămas cu Ștefan toată viața, n-aș fi știut ce înseamnă plăcerea, sunt și femei care au o asemenea soartă. Sau poate, cine știe, aș fi călcat și eu pe de lături, cum fac atâtea...

Dacă vorbea așa, poa' să fi și călcat... Vezi, c-o ducea mintea la rele. Da de știut, cin' s-o știe? Că de-ale ei tăcea ca mormântu... Bietu bărba-su, îl văzuse-n poze, cu el seamănă Ivona, cap tăiat: slab și-nalt, și cu nasul lung, nu prea vorbea de el madam Ioaniu. I-o fi fost urât de el sau n-o mai fi ținut minte după șaizeci de ani, câți trecuse... Că ea numa d-ălălant vorbea, numa de Ioaniu vorbea. Vorbea de-ți împuia capul.

Împinge poarta, poarta totdeauna-i deschisă. O poartă înaltă, de fier forjat, vara era un chioșc în spatele curții, un chioșc acoperit de iederă și mâna-maicii-domnului... Și toată casa acoperită de iederă și de glicină și mâna-maicii-domnului. Pe vremuri avea și niște flori ca niște zorele, da mari, cât roata carului, madam Ioaniu le pripășise și tot ea știa cum le zice. Mirosea vara și lămâița, și mâna-maicii-domnului, și teiu, și trandafirii, din stradă mirosea de te picnea somnu și te lua durerea de cap... Parcă nu mai erai pe lumea asta... Și toată curtea plină de trandafiri galbeni, mari, și gardu, și poarta acoperite de trandafiri roșii, mici, agățători. Madam Ioaniu avea grijă de flori, ținuse pe vremuri și grădinar, mai era și soldatu care avea grijă de toate. Din iunie înflorea trandafirii pe rând, toate soiurile, și-i avea înfloriți până toamna târziu, în noiembrie. Madam Ioaniu îi îngrijea, parc-o vede cum ieșea cu foarfeca și cu un paner să taie trandafiri și să-i dea când pleca: vezi că nici flori nu tăia cum se nimerea, le tăia numa p-alea care vedea că tot o să se ofilească.

— Eeii, da mai stai locului și dumneata... Stai, te odihnește, că de diz-de-dimineață numa-n picioare, îi zicea ea lu madam Ioaniu.

Parcă ea toată viața n-a stat tot așa, la tejghea, tot numa-n picioare?... Da știe ea ce trebuie să le zici lor, ca să se bucure și să dea din coadă. Știe ea ce trebuie să vorbești și ce nu în lume, d-aia, pe unde se duce, toți o iubește, toți o apreciază.

Și madam Ioaniu odată începea. Odată își dădea drumu:

— He-he, câtă energie am avut eu, Vica, în viața mea! Mi-au ajuns mie totdeauna patru-cinci ore de somn pe noapte... Mi-a plăcut să călătoresc, să dansez, mi-a plăcut la nebunie să merg la spectacole. Cu Lulu mă duceam la toate balurile de la Cercul Militar, dansam toată noaptea și dimineața, când mă întorceam cu trăsura acasă, mă simțeam proaspătă, ca o floare. Crezi poate că mă grăbeam să mă culc imediat, cum făceau alte cucoane? Niciodată – m-auzi tu? Niciodată! Totdeauna puneam soldatul să aprindă focul la baie, făceam un duș, chemam femeia, stabileam ce-avea de gătit în ziua aceea, vedeam ce mai este de făcut prin casă... Pe urmă, ieșeam din nou în oraș cu trăsura, făceam comenzi pentru o săptămână, mergeam la Dinischiotu, la Dragomir Niculescu, după-amiază, din nou vizite sau un spectacol. De câteva ori, mi s-a părut că viața mea s-a terminat, am avut necazuri mari, dar am avut și bucurii și-am avut parte și de ce mi-a plăcut... Mi-au plăcut mie florile și parfumurile...

Uite-așa-i povestea madam Ioaniu: ședea în fotoliul mare, peste husa terfelită, peste perne, peste covor, și vorbea, și vorbea. Dacă începea să vorbească, apoi greu s-o mai oprești. Unele i le mai povestise și altă dată, da o lăsa să i le spuie iar, atâta doar că îi ghiorăia mațele de foame. Da ce poți să faci într-o casă străină?

Și-acu îi e foame. Îi vine leșin, nu alta, de-abia o ține picioarele când trece pe dalele strâmbe din curte, până la intrarea din spate. P-aici, pân spate, intra când sta ele sus, la cucurigu, și urca scările pân-la mansardă. Urca și madam Ioaniu, și nu zicea nimic, ce să mai fi zis? Nu mai avea ce să zică decât mersi, că altele era la pușcărie, și altele, ditamai prințesele, ședea pân beciuri și pân șoproane. Baremi ele rămăsese în casa lor, chit că-i înghesuise la cucurigu și jos băgase chiriași peste tot.

Până la urmă, tot a scăpat ele de chiriași, da degeaba a scăpat: dac-a plecat Tudor, băiatu, casa lor, după ce moare ei, Ivona și cu bărba-su, o s-o ia Statu. Chiar Ivona i-a zis asta odată, când i-a spus prima dată c-a rămas Tudor. Da madam Ioaniu nu i-a zis multă vreme nimic. Că dacă era interesu ei, n-aveai cum s-o tragi de limbă, n-aveai ce să scoți de la ea nimic; atunci tăcea ca mormântu.

Sună. Sună apăsat, se oprește și pe urmă sună iar. Apasă pe butonul îngălbenit al soneriei și aude sunetul lung cum se întinde până la camerele de sus; cum trece pe deasupra scării înalte de lemn, cu șină de fier pusă în marginea treptelor. Stă un timp și pe urmă sună din nou. Parcă s-aude un foșnet înăuntru, parcă se aude pași. Casa veche, mobila veche, toate troznește. Troznește și parchetu, chiar fără să te miști, chiar fără să-l calce nimeni...

Tot nu-i vine să crează că a putut avea atâta ghinion... Stă, și pe urmă sună, și iar stă, și mai face doi-trei pași și întinde gâtul spre poartă.

N-o fi fost plecată Ivona și n-o intra tocmai în clipa asta?

Madam Ioaniu

Și-a întins pe trepte ziarul pe care-l are la ea și a pus peste el pungile goale de plastic. Și ea s-a așezat deasupra. N-are cum s-o tragă de dedesubt, cât o fi de rece piatra la vremea asta, n-are cum s-o tragă. Da simte că nu mai poate dacă nu stă oleacă jos, o doare și picioarele, o înjunghie și-i vine și-un leșin de la lingurea, e nămiaza mare, a tot colindat și mai nimica n-a băgat în gură.

Poate totuși c-apare Ivona, călăreața dracului! Călăreață a mai făcut-o mă-sa... Ce femeie ș-asta, să nu-i placă să șază la casa ei, să-și vază ca altele de gospodărie! D-aia și-a luat și fii-su lumea în cap și-a ajuns tocma-n Germania, tocma-n America, pe unde-a ajuns el știe. D-aia și bărba-su, toată ziua la Matracucă, de bine nu pleacă niciunu d-acasă, e știut că dacă pleacă bărbatu, tot femeia-i de vină. Să stea, la ce să stea? S-o vază pe Ivona, cu dinții ei de cal și cu nasu lung, slabă și repezită și toată ziua cu țigarea-n gură și cu prietinile la telefon, păi să nu-ți vie să-ți iei câmpii?

Stă pe ziar, pe pungile goale de plastic, și molfăie o bucată de pâine uscată de la cumnată-sa; că dinții și i-a scos și i-a pus în țoașcă. Cinci sute de lei i-a luat hoțu de tehnician, și-o strânge de i-a făcut gura toată o rană, dar-ar dracu-n ei de hoți, că a umplut Bucureștiu, un' te duci, fiecare stă cu mâna-ntinsă... De un' să dai, dân șase sute cinzeci de lei, două suflete, și lumina, și chiria, și televizoru?

Stă ea, stă, da mult n-o să mai stea, s-o prinză noaptea pe drumuri, pe la ușile altora. Mai are și omu ei dreptate, ăilalți,

o dată nu vezi pe unu că le calcă pragu. Ce e ei, ciumați, de nu vine unu? Să-i vezi că vine ba cumnată-sa, ba Gelu, ba Niculaie cu matracucile lui, bietu Ilie, Dumnezeu să-l ierte, numa el ce mai venea cât a trăit. Da și el tot pe fugă... Să vie, să șază cu toții la televizor, să-mbuce ceva, că totdeauna are ceva în casă. Când pleacă, să-i vâre și ei dooșcinci în buzunar:

— Na și ție, Vico, dooșcinci de lei, că ți-or prinde bine...

Cât avea prăvălie, nu mai scăpa de ei, și care venea pleca încărcat: le-ntindea masa să mănânce, scotea ce-avea mai bun... Care venea, tot cu liota după el. Și-acu nu vezi unu să-și mai aducă aminte. Așa-i pe lumea asta, cât ai să dai, ești bun, cât nu, nu faci o ceapă degerată... Poate totuși c-apare Ivona, poate-o fi p-aci, la colț, la alimentară... Numa de nu s-o fi dus la vrunu din ceaiurile ei de cucoane, s-adună așa cucoane, ciopor, le-a văzut ea la Ivona, s-adună când nu le e bărbații acasă, când la una, când la alta, și o săptămână înainte pregătesc toate bunătățile lumii, să le dea gata pe ălelante. P-ormă bagă-n ele la dulciuri și la cafele, și dă-i, și toacă, o clipă nu le tace gura. Muieri nemuncite, bolborosește ea încet, că bine v-a făcut comuniștii! Mi-a luat ei prăvălia, da vouă v-a luat mai mult! Ș-uite la ele, care-a dus-o bine-nainte, ș-acuma tot bine-o duce... Și când a fost s-o ducă rău, las' că tot a avut ele ce vinde, covoare, și cristale, și bijuterii, și de rămas, tot le-a mai rămas, cum i-a rămas și lu madam Ioaniu, care și-acu geme la ei casa de cristale și de covoare.

C-a fost madam Ioaniu ca pisica, cum o arunci, ea cade tot în picioare, și doi bărbați cu cununie a ținut, și p-amândoi i-a dus la groapă! Dată dracului a fost, s-o vezi și la obzeci de ani ce se sulemenea, și-și da sprâncenele cu creionu, și pleca la film cu fii-sa, la Sala Palatului, amândouă: le lua gineri-su bilete o dată pe săptămână, și el o-ntindea la Matracucă. Îndrăcită a fost, diz-de-dimineață se scula, își făcea cafeaua și p-ormă inspecta bucătăria; stabilea ce-avea să gătească, câte porții, ce-i trebuie, toate le socotea; mergea de colo-colo, greoaie și pieptoasă și cu țigarea-n colțu gurii; de la ea, vezi, se-nvățase și fii-sa să fumeze, de la ea se-nvățase și cărpănoasă. Era madam Ioaniu dată dracului de strânsă la pungă, de sta să numere câți cartofi să fiarbă la salata orientală, doi de

fiecare, zicea, și uite-așa umbla pân bucătărie, cu țigarea-n colțu gurii, ca generalu. Și dacă se trezea la masă cu unu-n plus, musai cineva rămânea cu farfuria goală. Dată dracului a fost, și de ce îmbătrânea, d-aia se făcea mai cărpănoasă, altfel, în vremile bune, când pleca seara, tot îi mai strecura în țoașcă ceva: mai o cutie de pate, mai o conservă, mai niște prăjituri uscate, mai o bucată de caşcaval. Odată, ține minte, i-a dat trei ouă, unu i s-a și spart până acasă. Da ea nu sta la tocmeală sau să facă pe capra râioasă, tot cu nasu pe sus cum face cumnată-sa – la ce să fi umblat cu nasu pe sus și să nu le fi luat? Cine pierdea? Nu pierdea tot ea? La ce bun atuncea?

— Ia-le, Vica, îi zicea madam Ioaniu, că ți-or prinde bine...

— Dă-le-ncoa, făcea ea, dă-le-ncoa, io sunt lada de gunoi...

Și ce mai râdea baba! Râdea, și-i trăgea la cafele, și-i mai trăgea și cu paharu, și-i plăcea și să mănânce, s-o vezi ce mai hăpăia la masă... De ce-mbătrânea, d-aia se făcea mai lacomă.

Se scoală de pe piatra rece, a amorțit, o înjunghie picioarele mai rău ca az-dimineață. Și-o și trece, de-abia se mai ține, de ce-mbătrânește omu, și băsica udului i se slăbește. D-aia nici nu-i vine să plece, poate vine Nebuna și-i dă drumu-n casă. Mai face câțiva pași, mai se uită la poartă, poate apare Ivona, dar-ar dracu-n ea de călăreață. Vezi că d-aia a umblat mă-sa atât până să puie șaua pe Niki, să și-l facă ginere. A umblat ea mult ca să nu rămâie cu zbanghia de Ivona piatră-n casă, păi n-o știe ea dinainte să se mărite? Cum era atunci, așa e ș-acuma: slabă-slabă, și cu nasu lung, și cu dinții de cal, să dai și să fugi. Câți crezi că s-a gândit s-o ia de nevastă?

D-aia nici mă-sa de mică n-a suferit-o. He-he, era vicleană baba, era vicleană madam Ioaniu, și cât a fost în putere și cu mintea-ntreagă nu scoteai de la ea nimic. Era vicleană ca vulpea și tăcea ca mormântu. Da odată tot a scăpat-o gura.

Sta ele-amândouă, ea turuia la mașină, baba era cocoțată-n fotoliu, ca țiganu-mpărat, și dă-i, și dă-i cu poveștile. De ce-mbătrânea, o clipă nu-i mai tăcea gura. Și tot cu bărba-su de-al doilea, cu Ioaniu. Ani de zile tăcuse mâlc și nici numele nu i-l pomenise, da acu, de când lua pensie de pe urma lui, și la telefon tot așa răspundea:

— Alo! făcea baba! Alo! Aici Sofia general Ioaniu...

— Ete, să mă pupi în cur, făcea și ea.

Da baba de colo, vicleană:

— Ce zici? Ce-ai zis tu, Vica?

— Ei, nimic, ce să zic, nu zisei nimic. Drăcui și io suveica asta.

— Ei, dacă n-ai spus nimic...

Și baba dă-i cu poveștile înainte: cum fusese Ioaniu preferatu lu Averescu, și cum l-a rănit la Predeal și la Mărăști și el mai știe pe unde, și ce decorații avea, și cum se-ntâlnise ei și era ea jigărită și amărâtă și-mbrăcată-n negru după bărba-su. Și cum el iar se amorezase de ea, că fusese el și mai-nainte, da nu-ndrăznise să-i spuie. Asta lu mutu s-o spuie că nu-ndrăznise! Îndrăznise ei mai mulți, înșirase ea, baba, destui la viața ei, că fără foc e știut că nu iese fum, și altfel la ce-ar mai vorbi-o nebuna de Cristidoaia, care și ea de la soacră-sa știe? Da nu-i plăcea lu madam Ioaniu să povestească pân câte pule trecuse. Ea tot cu ale ei îi da-nainte, cum îi cumpăra Ioaniu coșuri de flori, și parfumuri, și pudre franțuzești, și blănuri, și toalete de la Paris, și ce gelos era când o ducea la baluri, la Cercu Militar... Și Lulu-n sus, Lulu-n jos, că pe el Gheorghe-l chema, numa baba îl alinta Lulu. Lulu-n sus, Lulu-n jos, că sucită, că învârtită...

— Așa, zicea baba, au fost anii cei mai fericiți din viața mea! Totdeauna am avut plăcere să mă distrez, dar nu știu cum s-a făcut, în tinerețe n-am prea avut parte... Am avut-o pe Ivona de cum m-am măritat, eram și eu tot copil, iar de născut, am născut atât de greu, încât am rămas speriată pe toată viața... Cât a mai vrut pe urmă Ștefan să mai am un copil, dar a stăruit degeaba! De convins n-a reușit să mă convingă... Treizeci de ore m-am chinuit cu Ivona, nu mai știam când e noapte și când e zi. În patul meu am născut, îmi făcuse moașa niște hățuri să mă opintesc în ele, trăgeam de hățuri și urlam... Și toată casa umbla numai în vârful picioarelor! Eram prea tânără, m-am speriat și n-am mai vrut să aud de copii toată viața...

— Eee, mai dă-i încolo de copii! Că mie mi-a părut bine la tinerețe că n-am putut să fac... Mi-a părut bine că n-am avut pe cap beleaua asta. Ce nevoie aveam io de copii? N-aveam io frații care să-i am de grije? N-aveam nepoții?

Da baba n-o asculta. Dacă începea să spuie, nu mai auzea nimic, și-i tot da-nainte cu poveștile ei. Așa a fost și când a scăpat-o gura:

— Îmi plăcea să ies în lume, și-mi plăcea să primesc, îmi plăcea la nebunie să dansez... Dar bietul Ștefan avea o fire închisă, el nu era deloc dansator, avea orele lui de lucru și bibliotecă... Și știi ce făceam? Diminețile, uneori, îmi puneam patefonul, încuiam ușa la cameră, dansam singură, mă priveam în oglindă... Mă gândeam ce-ar fi fost să fi avut alt soț, cu care să mă potrivesc, mă rog, știi cum se gândesc uneori femeile tinere după ce se mărită... Dar tristă nu eram, aveam o fire veselă-veselă, toată ziua râdeam, asta i-a plăcut mai târziu și lui Lulu, numai clopoțelul tău se aude în casă, avea obiceiul să-mi spună. Pe Ivona mi-era teamă și s-o ating cu mâna. Am fost atât de slăbită la naștere, că n-am alăptat-o, și ea, biata de ea, s-a îmbolnăvit... Era un copil cuminte, dar bolnăvicios, și așa a rămas toată copilăria...

Nu o plăcuse ea pe fii-sa, prea semăna cu bărba-su. Și ăla, cumsecade, cum o fi fost, da slab și cam bătrâior, și cu nasu lung; nu o plăcuse ea pe fii-sa și toată viața trebuise s-o ducă în cârcă. Da a dracului ce era, baba, vicleană și rafinată, nici dă-te mai încolo nu-i zicea fii-sii; acu, c-o ajunsese bătrânețile și știa care-i interesu ei, tăcea mâlc. Numa ei, care-i spunea tot, numa ei i-a povestit că nu i-a plăcut de fii-sa.

— Venea bona și mi-o aducea, ce să vezi la un copil mic? Un pachet de dantele albe, și înăuntru... Nu știam nici s-o înfășș, nici s-o desfășș, era o complicație întreagă, și nici până la sfârșit tot n-am învățat... Îți spun drept, mi-era și frică să mă ating de ea, să nu cumva să-i frâng ceva; avea un cap chel, și lunguieț, și diform, și plângea mai tot timpul, iar pe obraz uite-așa avea pete-pete... Bietul Ștefan era atât de fericit, că totdeauna a văzut-o frumoasă... E interesantă Ivona, e plăcută, e inteligentă, dar frumoasă niciodată n-a fost... Ivona, de mică, avea o fire matură și-un fel de a fi ca de om mare... Poate din cauza aceasta, când mă gândesc la ea, parcă niciodată n-a fost mică... Sigur, o iubeam, cum să n-o iubesc? Instinctul de mamă, cum... și animalele își iubesc puii... Dar Ivona era un copil prea cuminte și puțin ciudat... Și, fără să bag de seamă, m-am trezit cu ea mare...

Asta-i... Că nu-i ardea ei să vază de fii-sa cum nu-mi arde mie să fiu vlădică. Mulți gărgăuni avusese în capu ei, cum are toate femeile nemuncite. Că-ntreagă la minte nici acu nu era, altfel la ce-ar fi ținut toate cutiile și toate sticlele alea?... Cât era ea de cărpănoasă, da la ce să-i folosească toate sticlele și toate jagardelile alea, de nu se-ndura să le arunce?

— Florile mi-au plăcut mie, Vica, spunea madam Ioaniu. Mi-a plăcut să am casa plină de flori... Florile mi-au plăcut, dar și mai mult decât ele, parfumurile...

Și-odată o vedeai că se ridică din fotoliu și se duce pâș-pâș, cu ghebu în spate; de ce-mbătrânea, d-aia se gheboșa mai tare. Odată o vedeai că se duce și vine cu maldăru de sticle în brațe. Ea știa de pe un-le scotea, de pân toaletă, de pân sertare, sticle și sticloanțe, unele cât degetu de la mână, altele cât o garafă de apă, sticle cu capace de aur, cu fir de argint, cu etichete sclipicioase. Și ce dopuri avea! Și ce sticlă brumată, albastră, verzuie, nu se-ndura baba nici la obzeci de ani să le arunce... Venea baba pâș-pâș, greoaie, și pieptoasă, și cocârjată, de ce-mbătrânea, de-aia se cocârja și i se lungise și nasu. I se făcuse nasu coroiat. Și-așeza pe masă sticluțele și se uita la ele.

— Asta a fost când... începea.

Și-amintea de toate, când le primise, dată dracului ce ținere de minte putea să aibă!

— Asta a fost cu... zicea.

Știa cum le cheamă pe fiecare, de zeci de ori i le zisese, da dracu le putea ține minte.

— Ăsta mi l-a adus Lulu înainte să ne căsătorim, în fiecare zi îmi trimitea comisionarul cu flori... Coșuri de flori și parfumuri... De la fereastră vedeam chipiul roșu al comisionarului. Și Ivonei îi trimitea cartoane de prăjituri sau fructe glasate și caroline de la Capșa. Pe Ivona, și taică-su, și Lulu, amândoi au răsfățat-o...

— Asta mi-a dat-o după ce-am făcut un raclaj. Ce îngrijorat era bietul Lulu când a venit să mă ia! O săptămână m-a obligat să nu mă ridic din pat... Era primul raclaj pe care îl făceam cu el, de aceea era și atât de îngrijorat, dar eu aveam o doctoriță bună și mai făcusem destule, doar fusesem, nu?,

atâta timp căsătorită... Dar de ce trebuia să știe el? De ce trebuie să le știe bărbatul pe toate, spune și tu, n-am dreptate, Vica?

— Bărbatu să te știe numa de la brâu în jos, zicea ea.

Și ce mai râdea madam Ioaniu! Râdea și se uita la sticluțe.

— Bani aruncați, se strâmba ea când o vedea cum se uita la sticle. Bani aruncați, la ce să vă fi luat astea? Mai bine un loc de casă, ăștia e bani aruncați pe fereastră...

— Ei, da, pământul părea valoarea cea mai sigură în România! Și pământul, ai văzut că n-a mai valorat nimic... Las' c-a fost mai bine-așa! Îi plăcea lui bietul Lulu să mă răsfețe...

Și p-ormă baba își strângea sticlele. Lua maldăru de sticluțe și le vâra pe la toaletă, pân sertare, parc-ar fi fost aur, așa le păstra! Că la ce le-o mai fi ținut? De ce trecea vremea, d-aia nu mai era-ntreagă la minte, d-aia se făcea mai cărpănoasă! Și până nu le punea pe toate la un loc, nu se-ntorcea în fotoliu.

— Bietul Lulu era om în toată firea când ne-am căsătorit și era cavaler. Era militar de carieră, foarte corect și foarte sever, dar cu mine se schimba totalmente. Teribil ce îi plăcea să mă răsfețe și îmi făcea toate capriițiile!... Seară de seară ieșeam la Continental, și la Mon Jardin, și la balurile de la Cercul Militar... Ne făcuserăm și un grup de prieteni... Avea o inimă de aur, numai că trebuia să ai tact, era coleric și se înfuria repede...

He-he, îndrăcită ai mai fost tu la viața ta, îi zicea ea în gând. Îndrăcită și materialistă, și pentru tine, și ai știut mereu cum să cazi în picioare! Ce noroc are unele-n viață, își zicea în gând.

A țâșnit în spatele ei ceva, se-ntoarce repede, și inima mai să-i sară din piept:

— Ptiu, drace, zice, ptiu, drace, zâââât d-aici!...

Un motan jigărit și c-o blană năpârlită, ca vai de el, coboară dintre crengile părului. Ce păr mai era și ăsta, ce pere mari, zemoase făcea! Acu s-a chircit, s-a uscat, vara trecută l-a năpădit și omizile. Cum să nu se usuce toate, dacă n-are cine să mai puie mâna să facă ceva în curte? Nu mai e-n curte nicio floare, nicio tufă de trandafiri de când a plecat

Tudor, băiatu, de când s-a prăpădit madam Ioaniu... Ba și mai dinainte, de când se ramolise. Cât a fost în putere, ea se-ngrijea de casă, ea se-ngrijea de flori și de chioșcu din curte. Ea tăia, ea spânzura, unu nu-ndrăznea să-i zică nici dă-te mai încolo. Știa ei ce știa, și zurlia de Ivona, și putoarea de bărba-su, știa ei că și casa, și covoarele, și argintăria, și bijuteriile ce mai rămăsese, toate era pe numele babii ; toate-ale ei și mai primea și pensie de pe urma lu bărba-su. A murit el la zdup, a murit el la Sighet, a murit el la Jilava, la Pitești, el știe unde-a murit, da pân-la urmă tot i-a dat pentru el pensie babii. Că făcuse și războiu ălălant, și uite-așa avea pumni întregi de decorații ! Că fusese rănit la Predeal și-l ținuse ascuns chiar baba ! Chiar madam Ioaniu, Mironescu o chema p-atunci, îl ținuse ascuns luni și luni, și chiar bărba-su, Profesoru, chiar el îl ascunsese, că era ei amândoi prietini. Și p-ormă-l luase nemții pe bărba-su dintâi să-l ducă în lagăr, da pe Ioaniu nu. Ioaniu se-mbrăcase civil și trecuse-n Moldova, el știa cum de trecuse. Și luptase la Mărăști, și iar îl rănise, și p-ormă-l umpluse ăia, și regele, și regina, și Averescu, de decorații. Când a fost război a doua oară, s-avea rău cu Antonescu, și ăsta a fost norocu lui : că nu l-a mai trimis în Rusiia. N-a avut el noroc pân-la capăt, că tot a murit la zdup, da baba poți să zici c-a avut. Baba a răbdat ea ce-a răbdat, a strâns ea din dinți, a ținut ea pensiune, a bătut ea orașu cu lecții de franceză, de germană, da a rămas cu de toate : și cu casa casă, și cu cristale, și cu covoare, și pân-la urmă tot a luat ea pensie de pe urma lu bărba-su. Pân-la urmă, tot i-a tocat banii !

D-aia, după ce a tăcut mâlc, ani de zile, numa așa o auzeai :

— Alo ! făcea baba. Alo ! Aici Sofia general Ioaniu.

— Ete, să mă pupi în cur, zicea și ea.

Și baba, vicleană, de toate alea vorbea, da foarte greu povestea cum a fost și ce-a fost și unde-a murit bărba-su. Vezi că ajunsese comuniștii să le bage spaima în oase ! Da odată tot a scăpat-o gura de pensiune.

— E-hei, ce subțire am fost eu în tinerețe, mai ții minte, Vica ?

Fusese, ce-i drept e drept că fusese; subțire, și înaltă, și cu țâțele mari. N-a avut noroc boccia de Ivona să-i semene și nici la bărbați n-a avut lipici toată viața.

— Uite-așa eram de subțire-n talie, zicea baba. Uite-așa aveam un mijlocel... După ce-am născut, m-am strâns cât am putut să îndur. Așa m-a învățat moașa, și bine m-a învățat; nimeni nu credea că am copil, eram subțire ca o domnișoară... Pe urmă, m-am mai împlinit, iar după patruzeci de ani am început să fiu chiar grijulie să nu mă îngraș: mai un măr, mai fără pâine. Altfel, știi și tu cum arătam până a murit Lulu. Când au venit necazurile însă, nu am mai avut deloc timp de mine...

— La ce să fi rămas slabă? îi cânta ea în strună. Că tot grasu-i frumos! Și omu slab, de el se lipește bolile, și toate relele pământului... Toți care e slabi, nu-i vezi? E nervoși și fără putere...

— Să știi, a scăpat-o gura pe babă, să știi că am început să mă îngraș când țineam pensiune... Mai gustam mâncarea să văd cum a ieșit, mai ajustam porțiile, pentru că ce plăcere mai puteam eu găsi în viață atunci? Să ții tu minte de la mine, Vica, să ții tu minte că nu-i bine să trăiești în viață fără bucurie... Altfel ești tot timpul morocănos și prostdispus, și-ți otrăvești și sufletul tău, și-i otrăvești și pe ceilalți. E bine să-ți faci și tu plăcerile în viață, că nu pierde nimeni nimic... Așa nu mi-am mai pus eu stavilă la mâncare când țineam pensiune. Pentru că unii oameni mănâncă de nervi, alții mănâncă de plictiseală, dar cel mai greu se abțin cei care mănâncă din plăcere. Și ultima plăcere care mai rămâne omului în viață este mâncarea.

Aia a fost singura dată când i-a pomenit madam Ioaniu de pensiune. Da-n rest, nimic; nici că Antonescu l-a trecut în rezervă pe bărba-su, nici cum l-a chemat comuniștii pe urmă și cum a făcut dincolo, la Apus, tot războiu. C-a fost până-n Cehoslovacia. Ce-a mai prins ea de la Ivona, altele i le-a spus Zaharеasca, și-aia le știa de la bărba-su, care a fost mare director. Și dup-o vreme n-a mai fost Zaharescu așa mare director, că l-a săpat unii. Sau i-a venit și lui rându să-l schimbe, c-asta e la comuniști lege: să se tot schimbe de colo-colo, după cum se schimbă și ce zice ei. Da nu le duce

ea grija lor, la care-a fost mari: că și dacă îi dă jos, p-ormă tot bine-o duce. N-are ea grija lor; are grijă de bietu omu ei, că-i și el bătrân, face-acu șaptej-nouă, și de când a rămas în pensie, n-a mai pus un leu doparte. A rămas tot în ăi șapte mii, Doamne ferește de-o nenorocire. Așa că n-are ea grija lor, că tot bine o duce ei și acuma. Tot bine-o duce și-acu Zaharеasca, măcar că se vaită, s-o auzi ce e la gura ei, ai crede că cine știe ce i-a făcut ei regimu... Da la ea-n casă geme de lucruri aduse din străinătățuri, și fii-sa a mare s-a dus în Anglia și a rămas acolo. Unii zice c-a rămas să spioneze, alții zice c-a rămas c-aci avea de toate, alții zice că a rămas că nu mai avea ta-su situația care-a avut...

Eete, să dea dracu-n ei toți! C-așa e unii, de cade mereu în picioare. Nu-i plânge ea pe ei, nu le duce ea lor de grijă; își duce de grijă ei și la omu ei, că trăiește două suflete din șase sute cinzeci de lei, și chiria, și lumina, și televizoru. Și-a-nțepenit aciia de frig, de când o așteaptă pe zmintita asta. Stă aci pentru cinzeci de lei, sta-i-ar cinzeci de leii-n gât, că vede negru-naintea ochilor de foame. Că la unii necazurile parcă nici nu le-ar avea, așa nu le pune la suflet și trece pân ele ca gâsca pân apă. Așa și Zaharеasca. Așa și curva aia de madam Daniel. Așa și zbanghia de Ivona: că alta, să-l vază pe bărba-su toată ziua la Matracucă, s-ar topi ca lumânarea!

Da ea, ce-am avut și ce-am pierdut, vezi că ce naște din pisică șoarici mănâncă. Doar e fii-sa lu mă-sa, și madam Ioaniu-a avut doi bărbați și p-amândoi i-a dus la groapă, da ea tot și-a văzut d-ale ei: și de sulemenit, și de pocăr, și să nu piarză un film la Sala Palatului.

Bărba-su, Ioaniu, ai zice că și el a fost norocos, că l-a trecut în rezervă Antonescu și nu l-a trimis în Rusiia... Că la câți le-a rămas oasele pe-acolo! Ai zice c-a fost norocos Ioaniu, că n-a avut de ce să-l ia la ochi comuniștii, că ei l-a chemat, ei l-a scos dân rezervă și pentru ei s-a dus până-n Tatra. Și uite că nu! Uite că nu i-a fost de niciun folos! Că tot la zdup a murit! În cinzeci, în cinzeci și doi, el știe când o fi murit, că baba tăcea ca mormântu. Da degeaba tăcea ea mâlc, că de știut se știe toate. Și ea știe de la Cristidoaia, care și bărba-su a fost la zdup... Aia i-a spus cum a murit pe

capete acolo toți care a fost miniștri și avocați, și care-a avut averi, și care-a fost rudă cu ei, și care-a fost păguboși, toți a dat ortu popii acolo. Dacă și Brătianu acolo-a murit, că l-a vârât într-o pivniță și l-a ros de viu șobolanii! Unii se rugase, cică, de el să fugă, de Brătianu ăsta sau de altu, care-o fi fost, nepo-su, fra-su, unu dân Brătieni, ăsta cic-ar fi zis: „un Brătianu niciodată nu fuge!"... Și n-a fugit, a rămas. Și-a văzut el pe dracu. Și Maniu a murit, și alții, câți și câți... Că din sute și mii câți era, v-o doi dac-a scăpat.

Și n-a știut ele nimic, nici madam Ioaniu, nici fii-sa, că și Ioaniu murise în pușcărie, numa dup-un timp, pân vară, le-a venit lor hârtie. Și s-a dus ele la cimitir să-i îngrijească mormântu. S-a dus să-i facă pomenile-acolo, ce-o fi vrut să-i facă baba, că nu se prea omora ea cu de-alde astea. S-a dus ele la cimitir, da cum să dea acolo de el? Că cică era pogoane de cruci, numa morți noi, și cruci de lemn, de nici nu se-mplinise anu... Care-o fi fost a lui, Dumnezeu mai știe... Da acolo-a aflat că Ioaniu a murit la infermerie... Că se-mbolnăvise și, dacă ăia nu se uita la el ca la un câine, cică el n-ar mai fi vrut să mănânce. El, căpățânos, n-a mâncat, ca să-l ducă la infermerie, ăia a zis mersi că nu mănâncă, nici că le-a păsat de el și la infermerie l-a dus cu v-o două ore-nainte să moară. Și-nainte să moară, el a tot vorbit și l-a auzit unu de i-a povestit lu nevastă-sa: zice că era întreg la minte și știa că o să moară. Și a zis că asta e rugămintea lui: să nu-l îngroape în hainele alea vărgate, că el n-a fost hoț, a fost om cinstit. A fost soldat și general și n-a făcut rău la nimeni, că d-aia l-a și decorat. Zice c-așa s-a rugat el de ei, să nu-l îngroape în hainele alea vărgate. Și, cine-o fi fost ăia d-acolo, i-a ținut rugămintea. C-așa a și dat madam Ioaniu de el: că un gropar, cum-necum, și-a adus aminte c-a fost unu dân morți îngropat în pijama. Că se și mirase groparu: ce le-o fi venit să-l aducă în pijama, și-ncă pe vreme de viscol, în plină iarnă? Da dac-ai murit, tot aia e, că tot nu mai știi de tine, la ce-ți mai trebe haine!

Și-așa l-a găsit madam Ioaniu pe bărba-su, și i-a făcut pomeni, și i-a pus cruce de marmură, și la șapte ani când l-a

scos și l-a dus la cavo, la Belu, s-a uitat la dinți și l-a recunoscut: că ăla fusese cu-adevărat bărba-su.

Îndrăcită muiere, tare ca fieru, n-o văzuse niciodată bocindu-l. Nici când se pomenise cu toate belelele-n cap: bărba-su mort, sor-sa la pușcărie, fii-sa pe drumuri, gineri-su la Matracucă, securiștii pe capu lor și ea fără o pensie, fără nimica. Și-ncă mai umbla să-l dea afară și pe nepotă-su de la școală.

— Trebuie să știi bine în viață, Vica, ce vrei, pentru că, dacă te ții cu dinții de ce vrei, până la urmă să știi că ceva tot îți iese...

Cine știe la ce s-o fi gândit baba când i-a zis ei toate astea! Da vezi, că știa ea ce știa, că pân-la urmă timpu rezolvă toate. Și pân-la urmă tot a luat ea pensie de pe urma lu bărba-su. Și Tudor tot a terminat școala, și pramatia de gineri-su tot s-a lăsat de Matracucă și s-a întors acasă. Are el alta acu, da se cheamă că s-a întors acasă, măcar că stă ca pe ace. Îl vezi că stă ce stă și odată își ia haina din cui și pleacă.

— Niki e la tenis, face toanta de Ivona.

Toți știe unde se duce el, da toți se face că-l crede.

— La tenis, la dracu, la călărit muieri, dar-ar dracu-n coiu lui! zicea ea-ncet.

Și ce mai râdea baba când o auzea! Nu-i plăcea babii de gineri-su, da, rafinată cum era, nu-i zicea nici dă-te mai încolo. Că umblase ea mult până să-l facă s-o ia pe boccia de fii-sa... Călăreața de Ivona, călăreața dracului, pe unde-o umbla acuma!... Să ai ditamai casa, și cu de toate în ea, și pensie patru mii la amândoi, și tu să bați orașu... Prefăcută, și dată dracului, și nu vezi de la ea un cap de ață. La ce le-o strânge, la ce le-o ține, că n-o să le ia cu ea în pământ! Prefăcută și cărpănoasă, d-aia o și înșală bărba-su! Și de ce îmbătrânește, d-aia se face mai cărpănoasă.

— Dar-ar dracu-n tine și-n cinzeci de leii tăi...

Tropăie pe loc, să se mai încălzească puțin, și pe urmă se-apleacă gemând, ce ți-o fi și cu asta, ce greu îi vine-acu să se aplece. Ș-altădată ce mai freca dușumelile, ce mai căra, ce mai ridica, baremi omu ei, de la o vreme, nici să se încheie

la ghete nu mai poate. De burtă nu mai poate. Ditamai namila, odată-l vezi că-și pune picioru-ncălțat pe scaun și-ncepe s-o strige:

— Vico! strigă. Viiicooo! Vino tu și mă încheie la șirete...

— D-apăi c-acolo, la țară, mă-ta tot așa te-a ținut! Și tu, cu picioarele pe masă, ca o vită-ncălțată...

Da vine. Totdeauna, de când îl știe, a tras a casă mare și, dacă nu l-a schimbat ea în patruj-de ani, acu ce să-l mai schimbe? Dacă a fost soi rău de felu lui, putea să se dea ea și cu capu de pereți și cu curu de pământ, că tot n-avea la el ce să schimbe. Da la burta aia de-o are, nici n-ai avea ce să-i zici; la o sută douăzeci de kilograme cât are, dacă se-apleacă, poa' să-i pleznească în cap ceva, poa' să rămâie damblagit; poa' să rămâie mort pe loc, și atunci mai mare necazu...

Așa că-l bodogăne ea ce-l bodogăne, da vine și-l încheie.

Se apleacă, strânge pungile de plastic, le-mpăturește și le pune-n țoașcă. Face toate astea încet, de când a mai îmbătrânit, nu mai e așa repezită. Da nici nu-i vine să plece, nu se-ndură... Nu se-ndură, când se gândește că a făcut drumu degeaba. Cap sec, cap sec, își șoptește singură, ocolește burlanu de lângă scară, dă colțul casei și merge spre poartă cu pași mărunței. Curtea pustie, ăla la Matracucă, Ivona dracu s-o ia pe unde-i, parc-ar avea un ardei în cur, așa nu poate să stea locului, la casa ei...

Curtea pustie, nici urme de pași pe pavaj... Parcă-ți vine să crezi că s-a mutat toți, așa pustie arată casa de când a plecat băiatu. De când s-a ramolit baba. S-a ținut ea cât s-a ținut, că trecuse de obzeci și-i dădea șaișcinci pe stradă, da toate bune numa pân-a plecat băiatu. Toate bune pân-a rămas Tudor și pân-a avut ea apă la plămâni, aprindere, ce-o fi avut. Că-n zilele alea se înnemerise că se tot ducea la ele la lucru și parcă vede ș-acu, zăcea baba-n pat, și-n sufragerie gineri-su își freca mâinile:

— Se duce, făcea. Se duce biata Muti...

Și uite-așa își freca mâinile, și uite-așa îi sticlea ochii de bucurie. Care cine intra în casă, el tot asta-i spunea; până și ei tot asta i-a spus, și cât vorbise ei amândoi pân-atuncea?

— Se duce, i-a zis. De-acum, într-o zi, două, într-o săptămână, dar nici nu cred că atât, se duce biata Muti...

Vezi că i se urâse de când tot aștepta să crape soacră-sa și nu mai putea să s-abțină. Ce-o fi fost și-n capu lui? C-o să crape și Ivona, și-o să scape el d-amândouă, și-o să rămâie Farfuza stăpână și pe casă, și pe bijuterii, și pe banii de la cec ai babii? Asta trebuie să fi fost în mintea lu gineri-su, de se tot plimba el pân sufragerie și-și tot freca mâinile:

— Vezi? Acu-n două, trei zile cel mult, se duce biata Muti...

Și baba, nimic. Aprindere de plămâni, apă, ce-o fi avut, ea știe, da de crăpat tot n-a crăpat. Tot degeaba și-a frecat gineri-su mâinile în sufragerie. A zăcut ea ce-a zăcut, da dac-a scăpat dân martie, care-i lună cu bucluc, dacă e să pați v-o nenorocire, dacă e să mori, în martie mori, e știut; dac-a trecut baba de martie, cum s-a mai încălzit puțin, odată ce s-a sculat dân pat. Odată ce-a-nceput să-și târșească pân casă picioarele. Târș-târș, târș-târș, pân-a zis și doctoru c-a trecut tot pericolu: atâta, că nu mai era madam Ioaniu aia de-a fost odată. Ș-acu, după boală, acu știai câți ani are: că slăbise, ș-atârna pieile pe ea, și-i căzuse și fața, și-și ținea și ochii holbați, ș-avea ș-un glas gâjâit, de nici nu înțelegeai ce zice. C-o fi fost boala, c-o fi fost că fugise băiatu... Ea-l crescuse pe Tudor de mic, ea-i scosese coarne; de când era copil de țâță și până-n ziua când a plecat, numa ea i-a purtat de grijă...

— N-am să-l mai văd în viața asta, Vica! N-am să-l mai văd în viața asta, și alta nu cred că mai există... Îi invidiez pe cei care pot să creadă în Dumnezeu și că sufletul este nemuritor, dar eu n-am putut să cred niciodată...

Așa i-a zis într-o dimineață. Era numa ele două acasă, și baba ședea în fotoliu. Îi dăduse să-i surfileze ceva, da baba n-avea chef, a înșulărit acolo ce-a înșulărit și repede s-a lăsat; mai bine că s-a lăsat, că tot ce făcuse ea a trebuit să desfacă.

Sta baba-n fotoliu și vorbea despre băiat. Și uite-așa îi curgea pe obraz lacrimile:

— ...Știi, Vica, știi? Când Niki a adus-o pe Ivona acasă de la spital și când l-am văzut eu pe băiat, parcă atunci am văzut un copil prima oară. Mi-era atât de milă de el, mi se părea

atât de mic și de neajutorat... Și tocmai când mă uitam așa, de lumină, de vânt, nu știu de ce, a strănutat... Și-a făcut un gest cu mâinile, așa, ca un om mare... Și nu știu nici eu de ce m-am mirat că avea gesturi de om! Avea o față bătrânicioasă, așa cum mai totdeauna au copiii în prima lună, dar mie îmi plăcea, îl priveam când se trezea, când se uita-mprejur. Dacă aș fi crezut în Dumnezeu, aș fi zis că e o minune. Parcă nu înțelegeam cum de apăruse printre noi, dintr-odată, parcă mă intimida când mă uitam la el, privea în jur ca și când le-ar fi înțeles pe toate. Ivona a mai fost bolnavă încă mult timp, îi făcuseră cezariană, și eu îl hrăneam, învățasem să îl înfăș, îi făceam baie, nu permiteam nimănui să-mi țină locul... Și când Ivona s-a făcut bine și a început să se învârtă și ea pe lângă băiat și o vedeam că nu știa ce să facă!... Biata de ea, în gospodărie este un antitalent, mai neîndemânatică decât un bărbat... Când o vedeam cum îl ține, cum n-are răbdare să-i dea să mănânce cu lingurița și la baie odată era să-l opărească, atunci, Doamne, iartă-mă, îmi era chiar necaz pe ea. Îmi era necaz că e mama lui, că ea îl născuse...

Sta baba-n fotoliu, peste husa terfelită, peste perne, peste covor. Ore-ntregi a stat așa, nemișcată, și-a tot vorbit despre băiat. Și-atunci a scăpat-o gura și cum l-a luat pe bărba-su, și-atunci a și plâns... Vorbea, vorbea, și uite-așa îi curgeau pe obraz lacrimile...

— Începuseră vremurile grele... Are să vină foarte repede, foarte curând și rândul meu, mi-a spus Lulu într-o seară. A știut cu precizie momentul când aveau să-l aresteze. Numai prin logică a știut, urmărea cum înaintau arestările în armată. M-a pregătit din vreme și zile întregi am răscolit biblioteca, am ars documente, scrisori, acte, cărți, n-a găsit Securitatea nimic. Au desfăcut canapeaua, parchetul, foile cărților, absolut nimic n-au găsit ca să-i pună în cârcă. E-eei, nu se jenau ei să te scoată vinovat fără probe, dar el nu intrase în primele loturi. Au tot așteptat, îl tot chemau, după cum am aflat, la interogatoriu, l-au presat... Destul de repede s-a îmbolnăvit. De judecat, n-a fost judecat, așa că n-a fost greu când l-au reabilitat pe urmă...

D-aia ai luat tu pensie de pe urma lui, he-he, se gândise ea... Uite c-ajunsese și vremea să spuie! Că acu la ce să mai fi tăcut? Tăcuse numa pentru băiat, ca să-și poată face și el o situație, c-a tot sperat ele să-i dea post mare-n servici și să-l bage-n partid, că de deștept era foc de deștept Tudor! Ș-un ambițios! Tot cu nasu-n carte! A tot sperat ele că d-acu o să-i meargă bine și lui, și la tot neamu. Și d-aia n-a rămas el de prima dată, c-a mai fost o dată în Germania, în Olanda, el știe pe unde, și-a venit înapoi. Și Cristidoaia, vecina lor, zicea că sigur o să rămâie, da el n-a rămas prima dată. Da p-ormă, dacă tot plecase băiatu, mă-sa mare n-avea la ce să-și mai ție gura.

— Când se întuneca și auzeam cum oprește în fața casei o mașină, înlemneam toți și ne priveam albi ca varul unul pe altul... Până am să mor, niciodată n-am să uit anul acela! Ce lungi erau secundele când așteptai să-ți bată la ușă... să urce scara... Nici nu îndrăzneam să ne ducem la fereastră și să vedem dacă nu este duba neagră. Îl cunoști pe domnul Romanescu, nu? El, săracul, zece ani a făcut, a fost totdeauna un om fin și cu umor, știi ce mi-a spus după ce a ieșit? Cel puțin la pușcărie eram liniștit că n-o să vină să mă ia... Și totuși, când îi auzeam pe culoare, tot mi se mai urca inima în gât... Știam că sau te cheamă la anchetă, sau te duce la Jilava, sau te duce la Canal... Și uite, au mai trecut zece ani de când am ieșit, mi-a spus domnul Romanescu, dar uneori seara, acasă, tot mi se mai pare că urcă scara. Știi și dumneata prea bine cum urcau, cu pistoalele... Vin acum tot felul de juni, se holbează la tine. Cum a fost? te întreabă. Unii te iau mai pe ocolite... Eu vouă n-am să vă povestesc nimic, le răspund. Răspunsul meu acesta e totdeauna. Din foarte multe motive n-am să vă spun nimic; în orice caz, unul dintre motive este și pentru că n-ați înțelege... Mie însă bietul Romanescu mi-a spus, pentru că știa prin ce-am trecut, mi-a spus și ce teamă a trăit până să-l aresteze... Erau mulți care de frică nici acasă nu mai dormeau, rătăceau pe străzi, colindau orașul, dispăreau prin țară. Țin minte un bătrân care de dimineață de la cinci tot stătea la cozile de la gheață, din mijlocul cozii nu te prea ridicau, și-atunci bătrânul a stat zile întregi la cozi. Când

îi vedea că se apropie, trecea de la o coadă la alta. Bietul de el! Bineînțeles că tot l-au ridicat, până la urmă. La câteva luni după ce l-au arestat pe Lulu, la câteva luni doar, au denunțat-o și pe Margot, a început procesul ei... Pe Ivona o dăduseră afară de la facultate; Școala Italiană, unde mai avusese ore, se desființase și n-o angaja nicăieri; pentru câteva lecții, colinda toată ziua orașul, trei lei pe oră, nu meritau nici pingelele. Și-atunci am deschis pensiune, ca să pot să stau și cu Tudor, acasă. Și cred că n-aș fi rezistat la toate încercările prin care am trecut, dacă n-ar fi fost Tudor...

Așa-i. Că fiecare naș își are nașul. Și fusese ea, la viața ei, fire aprigă și pătimașă. Se vedea și după cum râdea, și după cum îi sticlea ochii în cap la mâncare, și după cum trăgea din țigare.

— Atunci mi-am dat seama cum tremuri pentru un copil să nu pățească ceva, cum faci odată cu el toate bolile. Ceva m-a întărit, să știi, Vica, așa simțeam în fiecare dimineață. Dumnezeu, aș spune, dacă aș fi credincioasă. Ceva m-a întărit în acei ani, când nici nu știu să fi plâns, ca să nu mă vadă Ivona. Trebuia să fiu sănătoasă și să am putere să nu mă gândesc la tot ce mi s-a întâmplat, trebuia să nu mă plâng și să nu-mi amintesc tot ce pierdusem, pentru că fata mea și copilul acesta nevinovat erau singuri pe lume...

I-a fost ei drag de băiat, poate mai mult decât orice pe lumea asta. Și-acu, la ce i-ar mai fi folosit să tacă? Băiatului tot nu mai avea la ce să-i folosească, poate cine știe ce vremuri să vie ca să mai poată el să se întoarcă! Așa că baba a stat, și-a vorbit, și-a vorbit, că ce și-a zis? Și-a zis că ea multe zile n-o să mai aibă, și pe băiat n-o să mai apuce să-l vază. Că mă-sa, Ivona, și pramatia de ta-su, ăștia o să mai dea ochii cu el, pân Germania, pân Austria, pân America – pe unde-o mai fi, el știe.

Da dintre toți numa ea n-o să mai ajungă.

— Aș vrea să cred, Vica, dar nu știu de ce nu pot... Dacă aș crede, aș fi sigură că odată tot o să ne mai întâlnim undeva, cine știe, dar așa, simt că n-o să-l mai văd niciodată...

Și chiar așa a și fost, că de apucat, n-a mai apucat să-l vază...

Merge-ncet, cu grijă, i se moaie picioarele de foame și abia se mai ține, de-i vine să intre în vreo curte, în vreun

gang, undeva. Da cum să intri așa, în plină ziuă? Bine cel puțin că p-aci nu-i ghețuș, bine cel puțin că nu mai are grija de dimineață. Cât polei a fost, s-a topit și ăla. Numa vile, și case cu etaj, și grădini, și tei pe stradă, cartier boieresc, ce vrei. Cartier boieresc a fost, cartier boieresc a rămas, atâta doar că acu e alții. Atâta doar că acu e boierii noi, că boierii vechi, care-a murit, care s-a scăpătat, care-a fugit în străinătate, care mai fuge și-acuma... Boieri vechi, boieri noi – ce-are ea grija lor! Ea are grijă să nu alunece, să nu-și rupă vreun picior, Doamne ferește. Uite, tot a mai rămas lângă trotuar niște gheață spartă și mormane de zăpadă, neagră de funingine.

A ajuns în stație, tramvaiul nu se vede, mai bine să-și potrivească ea dinainte banii. Să-și scoată portofelu din țoașcă, să numere dooșcinci de bani, clasa a doua, să ție banii în palmă până se suie... Tot bâjbâie în țoașcă după portofel și tot se împiedică în afurisitele astea de pungi goale de plastic... Lua-le-ar dracu, la ce s-o mai fi încurcat și cu ele, portofelu, asta e ce-i trebuie ei... Portofelu, unde-o fi... Unde poate fi portofelu?

I s-a muiat și mai rău picioarele și simte gheață la inimă și pe spinare... Portofelu, dooj-de lei avea în el, plus mărunțele... Sângele îngroșat i se bate în tâmple, își sprijină de zid mâna încârligată, înfășurată în mănușa neagră, de lână, destrămată la vârf. Portofelu, dar-ar dracu-n Ivona și-n tot neamu ei... De când a plecat de la Gelu, parcă n-a mai umblat la țoașcă... Da un-să fie? Un-să fie? Că parc-a intrat în pământ...

Îi bate sângele-n tâmple ca niște ciocane și vede roșu înaintea ochilor, vede negru, Doamne ferește, să nu rămâie aici, moartă pe loc, damblagită...

Doozeci i-a găsit aia de la circă după ce s-a prăpădit bietu Ilie, d-atunci umblă cu hiposerpilu la ea, și cu carbaxinu. Dacă nu și-ar fi avut singură grije de ea, de mult ar fi fost la biserica Capra, lângă mămica! Tot stă lângă zid, tot încearcă să-și aducă aminte, și-odată i se face lumină-n minte: numai la putoarea de Ivona putea să-l fi pierdut, că numa acolo a umblat în țoașcă. Când a scos pungile de plastic și le-a pus pe trepte, numa atunci putea să-i cază jos portofelu.

O ia repede din loc. Repede-repede. Iar dă colțu la bulevard, nenorocită zi, cu ghinioane peste ghinioane! Merge ce merge, se oprește, se scormonește în țoașcă, până dă de hârtiuța unde-și ține medicamentele. Desface hârtiuța și scoate o bulină, atâta, o bulină numa, și-o înghite. Se duce greu pe gât fără apă, o-nghite greu, ca cloncanu când îi vâri grăunțe în gușă. Pe urmă, pune hârtiuța în țoașcă și o pornește din nou; acuma, baremi, e liniștită.

— Să te ferești de emoții și de necazuri, madam Delcă, i-a zis aia de la circă.

I-a zis și ea a băgat la cap! Acu umblă cu hiposerpilu, cu carbaxinu, cu diazepanu la ea, cum se-ntâmplă ceva, cum înghite. P-ormă e liniștită, n-are grijă. Cât poți, trebuie să-ți ai singur de grije, să te uiți cât te țin baierile și numa atâta să tragi... Că dacă n-ai tu grije de tine, cine crezi c-o să aibă?

Uite și poarta, tot descuiată, uite și motanu năpârlit, tot lângă părul uscat stă.

— Ptiu, drace, zâât! îl țistuie ea.

Da al dracu motan, slab și cocârjat și cu blana aia a lui flocăită, l-o fi flocăit alții mai tineri, al dracu motan, nu se sperie. Stă și se uită cu ochii ăia galbeni ai lui la ea, Doamne iartă-mă, ăsta parcă n-ar fi motan, ăsta parc-ar fi ăl cu coarne... Numa el i-a adus ghinionu...

Dă colțu, uite și burlanu, uite și treptele, acuma-i acuma, îi bate inima tare, parc-o furnică-n coșu pieptului, ș-are acolo un gol ca un nod, acuma-i acuma: dacă găsește sau nu portofelu... Dooj-de lei avea în el, plus măruntele. I se zbate sângele-n cap ca niște ciocane. Doamne ferește de ceasu rău, să nu rămâie aici damblagită! Bietu omu ei, mereu îi zice:

— Să trăiești, îi zice, să trăiești să mă îngrijești pe mine... Că io-s mai mare cu opt ani și io o să mor înainte.

— Haidi, lighioană bătrână, îl repede ea. Haidi, că tot tu o să mă îngropi pe mine! Cât m-ai clănțănit toată viața la cap și numa ce-ai vrut tu ai făcut, n-ai lăsat nici atâtica dintr-ale tale...

Merge-ncet, cocârjată, cu pași mărunței – la ce să se uite dinainte, că tot nu vede d-aici până acolo. O fi, n-o fi portofelu... Se oprește, sprijină o mână încârligată de perete,

scormonește-n țoașcă până dă de hârtiuța unde-și ține ea carbaxinu, desface iar hârtiuța, mai scoate o bulină, o-nghite. Asta parcă se duce mai ușor pe gât, c-așa-i, toate are un învăț al lor. E slab carbaxinu, bietu Ilie bea cafele peste cafele și fuma țigare de la țigare și seara lua carbaxine cu pumnu. Altfel nu mai era-n stare să doarmă. Bietu Ilie, bietu Ilie, nici nu-i vine să crează că s-a prăpădit, ș-acu, noapte de noapte-l visează:

— Ei, asta-i viața, o să ne ducem, așa, cu toții, pe rând... îi spune ea lu cumnată-sa când o vede că iar începe să se bocească. Parcă dacă plângi și te dai cu capu de pereți poți să te pui cu ceva împotrivă? Poți să rezolvi ceva? Nu poți să rezolvi nimic, că toți o să ne ducem, pe rând, și n-o să mai rămâie niciunu dintre noi p-aciia...

E bun carbaxinu, uite acu ce liniștită e, numa inima ce-i bate tare în piept... Îi bate ca un ciocan. Și uite și treptele. Goale treptele. Nicăieri portofelu. Ea nu-și crede ochilor, dooj-de lei, plus măruntele, plus portofelu. Parcă vede negru--naintea ochilor, întinde mâna și se sprijină de zid, să nu-i pleznească în cap ceva, Doamne sfinte!

Tot nu-i vine să creadă, tot înconjoară treptele goale, tot se-apleacă și pipăie pe dedesubt cu mâna... Dracu... numa dracu, altfel cum să dispară? Și hoții ăștia care te fură dân ochi, hoții ăștia care-a umplut Bucureștiu... Afurisită zi, toate i-a mers numa pe dos, și zmintita asta de Ivona bate teleleică orașu... Afurisită zi, of și of, degeaba se tot învârte, nu-i portofelu și nu-i, ea vede foarte bine că nu-i, da nu se-ndură să plece. Tot dă târcoale la trepte, tot se uită pe dedesubt, tot se-apleacă, tot pipăie cu mâna, poate nu vede bine. Nu-i. Nu-i și nu-i.

Și-ntr-o doară îi scapă ochii înspre burlan. Și-odată începe să râdă, râde singură. Un râs ca un sughiț.

Portofelu.

Iote drace, că numa dracu l-a putut vârî acolo! Numa ăl cu coarne putea să-i dea drumul acolo, lângă burlan. Și-a scos ea dinții la cumnată-sa, c-o strângea, și-i știrbă acu, da poa' să râdă cât vrea, nu-i țipenie de om p-aciia. N-are cin' s-o vadă. Și ea râde cu gura pân-la urechi, așază cu grijă portofelu

în fundu țoaștei, p-ormă pungile goale de plastic. Dumnezeu, săracu, care-a văzut ce era-n sufletu ei.... Și ea, care dân an în Paști dă pe la biserică, să facă bine duminica asta să meargă și s-aprinză o lumânare. Într-o vreme, citea Biblia seara, ce vroia aia găsea-n Biblie când o deschidea, și povești, și sfaturi cum să te porți în viață, toate le scrie-n Biblie acolo. Asta pân-a luat omu ei televizor, acu vede toate filmele, și care-i place, și care nu. Ei nu-i place decât alea de dragoste. Unde se iubește ei mult și se desparte și sau ea, sau el moare. Ori se-ntâlnește după dooj-de ani și nu mai are ce face.

Și ea stă în pat și plânge de focu lor. Stă și vede tot, omu ei nu-nchide televizoru până nu cântă *Hora Unirii*.

Vezi, Dumnezeu, săracu... Are-așa în sufletul ei o bucurie cum n-a mai știut ea de mult! Ani și ani să fie de când n-a mai fost ea așa bucuroasă și liniștită! Atâta numa c-o trece. S-ar duce după colțu casei, da peste tot e numa pavaj și rămâne pată... Și mai poate să și dea peste ea cine știe cine...

Da nu-i nici țipenie de om în curte.

Și-o liniște – numa sus, la fereastra mansardei, fâlfâie niște guguștiuci vineții. Acolo a stat baba, și cu fii-sa, și cu nepotu-su, după ce l-a luat pe Ioaniu și putoarea de Niki le-a lăsat p-amândouă baltă și-a plecat la Matracucă. Cam p-atunci începuse să se ducă pe la cliente p-acasă, că de-nchis le închisese prăvălia, și ea ce să facă? Putea să intre la coperativă, da nu i-a plăcut să aibă stăpân pe cap. Mai bine s-a dus la cliente, o zi la una, o zi la alta, de nicăieri nu se-ntorcea cu mâna goală, mai și schimba o vorbă, mai afla una-alta. Și ele se bătea care s-o cheme. Cucoane mari fusese, da acu le ajunsese greu: mai și îmbătrânise, le scosese din casele lor; de unde-avea niște palate, ajunsese de sta și pân pivnițe, și pân poduri, vai de capu lor ajunsese. Era una de fusese ditamai prințesa, ș-acu spăla rufe într-un garaj, uite-așa boccele de rufe spăla, adunate, ea știe de unde le aduna. Și mai avea și trei copii, stătea și-ăia printre picioarele ei, și ea dă-i și dă-i, le turuia franțuzește, nemțește. Și, dup-un timp, așa se-nvățase, de lua și copii străini, doi lei ora, și dă-i și freacă rufele, opărește-le, apretează-le, ce le-o fi făcut, și dă-i și

turuie franțuzește, și care vrea să-nvețe, ce să vezi? Învăța. Și la loazele de copii uite-așa le mergea gura – pe nemțește, pe englezește, dracu să-i ia...

Asta tot de la madam Ioaniu o știe, cu ochii ei a văzut-o baba pe Cantacuzinească la albia de rufe. O femeie foarte cumsecade și foarte bine cică era prințesa, o doamnă fusese și tot o doamnă era ș-acu, chiar dacă freca jegu la toți nespălații. Și bărba-su prințesei vrusese să-l împuște comuniștii, da pân-la urmă a scăpat după vreo dooj-de ani, vezi că și-aici e dacă ai sau n-ai zile. Că Ioaniu s-a curățat în nici doi ani, de nici n-a apucat să-i facă proces și să-l judece. Și care-a fost să trăiască, a stat și dooj-de ani, și-a mâncat clorură de var care-o turna în latrine, și așa a scăpat. Că era o dezenterie la Jilava, la Sighet, unde era ei, și ăia de-a mâncat clorură de var a scăpat, n-a murit de pântecăraie. O fi fost, n-o fi fost, ea o vinde cum a cumpărat-o...

Nainte astea le scria-n gazete, acu n-ai cum să le știi, da tot mai auzi: mai zice unu una, mai zice altu alta, nu e oamenii chiar așa, să-și puie lacăt la gură... Numa ăla care-a fost la pușcărie tace ca peștele, că n-are niciun chef să se mai întoarcă acolo.

Așa că, dân câți a murit p-acolo, cu miile și cu sutele, știe cineva câți a fost? A stat dracu să-i numere? Care-a trăit a trăit, care-a murit a murit, cum le-a fost și lor norocu... Și ea, ce-are ea de ei? N-are ea necazurile ei, ce să le mai știe și p-ale altora? Vorba e ce să facă? Să se ducă după colțu casei? Să nu se ducă?

Niște draci de copii s-aude cum țipă-n vecini. Să stea s-aștepte pân-or pleca. Țipă de-ți sparge urechile, afurisiții, e-hei, ce le-ar mai trage ea v-o câteva și i-ar potoli! Părinții e de vină, care le pune coarne și toată ziua își vede de ale lor, și copiii cu cheia de gât, pe stradă. D-aia a ajuns că-n ziua de azi nu mai găsești unu să aibă frică și nici rușine.

— S-a stricat lumea, și de ce trece vremea, se strică de tot, zicea madam Ioaniu. Și mie, când am fost tânără, mi-a plăcut să mă distrez, dar tinerii de-acum nu-i vezi cum se pupă și cum se pipăie în stradă? Și unde era pe vremea noastră să

vezi că răspunde copilul părintelui, spune și tu, n-am dreptate, Vica? Eu n-am crezut în preziceri și-n lucruri de soiul acesta, cum spun unii că vine sfârșitul lumii... Eu nici acum nu cred asemenea lucruri, dar, de crezut, știi ce cred? Eu cred că omenirea se întoarce la barbarie. Au să vină barbarii peste noi, ce să mai vină, de fapt, c-au venit și cum erau sălbaticii, așa o să ajungem...

Eeeee... Că de învățată, slavă Domnului, era învățată baba! Maldăre de cărți citise la viața ei și pe toate le ținea minte. Învățată, și materialistă, și pentru ea, și pe ce punea mâna-i ieșea. Mai zurlie fusese sor-sa, Margo, la ea trebe să se fi aruncat și Ivona. Că la vremea aia, care era cucoane mari, una n-avea servici, le ținea bărbații acasă. Numa călăreața de Margo Gebleasca, ea, când o căutai, la Paris, cu modele, cu tipare, cu dracu, Doamne iartă-mă, s-o pieptene. De două ori pe an se ducea la Paris după modele, asta era gărgăunii ei, și se ducea cu bărba-su, frumos bărbat, da mare zăpăcit! Și la București sta ei la șosea, pe Bonaparte, acolo avea casa lor, numa că era amândoi niște apucați, niște mână spartă. D-aia nici n-a ținut casă bună. Mare petrecăreț și Geblescu, pleca la petreceri în oraș, noapte de noapte, joc de cărți, muieri, el știa ce făcea, la urmă trebe să se fi încurcat cu vreuna și dus a fost... Că nu a mai pomenit niciodată de el madam Ioaniu. A venit război, după război a venit comuniștii, l-or fi luat, o fi făcut pușcărie, o fi scăpat, n-o fi scăpat, o mai fi trăind? El știe...

Cam p-atunci a-nceput ea să vie la madam Ioaniu. Nu mai avea ele bani, nu mai avea de niciunele, se vârâse ca-n gaură de șarpe, la ele lucra mai mult pe datorie, ce să se procopsească? Avea ea ș-alte cliente p-atunci, Zahareasca, aia de era bărba-su mare director, p-ormă madam Daniel. Se ducea și la astea să le lucreze. Da mai venea și la madam Ioaniu, c-o știa de când fusese ucenică la casa de mode a sor-sii, la Margo Geblescu.

Sor-sa, Margo, nu mai era cu bărba-su, nu mai ținea nici casă de mode la bulevardu Pache, nu mai sta nici la Bonaparte. Mai avea numa un capăt de vie la Otopeni și acolo se retrăsese. Era o vilă veche acolo unde sta.

— Du-te, Vica, i-a zis într-o zi madam Ioaniu, du-te până la sora mea la Otopeni să iei o damigeană cu vin...

Și când a ajuns, a sunat la ușă; a sunat ea, a sunat, i s-a părut cam ciudat: la ce nu răspundea Gebleasca? Vorbise sor-sa cu ea la telefon în fața ei și știa c-o să vie cu damigenile.

— Cine e? a auzit-o tocmai când se gândea s-o dea naibii și să plece.

— Eu, Vica, i-a zis.

Da-n gândul ei: dar-ar dracu-n tine că mă ții aici, la poartă...

— Imediat, imediat, a făcut Margo.

Și-a mai trecut așa, poate o jumate de oră, până să vie să îi deschidă. I-a dat vinu, tot, a plecat. Pe drum s-a tot gândit ea: la ce o fi ținut-o zmintita de Margo atâta la ușă?

Când colo, ce să vezi? După ce-a plecat Tudor, băiatu, i-a povestit ei madam Ioaniu totu. Ea ori madam Cristide? Că Margo, după ce s-a lăsat de bărba-su, și-a găsit pe unu, de-l ținea ascuns acolo, la Otopeni, la vie. Frumoasă femeie fusese Margo și-ncă se mai ținea bine, mărunțică, nu așa naltă ca sor-sa, da femeie bine și elegantă, și la pantof purta treiștrei. Uite-așa avea niște piciorușe... Și l-a ținut p-ăla ascuns, ea știe cât, poate ani de zile. Sta el ascuns toată ziua, nu-l scotea decât când pleca Riri la școală; c-avusese Margo și copil cu bărba-su. Și pe ăla nu-l scotea decât când pleca fata la școală, și noaptea îl lăsa să iasă și să stropească în vie cu furtunu. Și-așa a stat ăla acolo ascuns, vorba ceea, nici nu tușea, nici nu bășea, numa noaptea se plimba pân vie și pân grădină.

Da de aflat tot l-a aflat și tot a pus mâna pe el comuniștii. Chiar nevastă-sa a fost aia care s-a dus și l-a spus, că avusese el și nevastă, și ea l-a spus, de necaz că el sta ascuns la Margo Gebleasca. Și așa a înfundat el pușcăria. Și la proces i-a dat și lu madam Margo cinci ani, pentru tăinuire. Pe toți i-a făcut, și încă zice c-a scăpat ieftin! A ieșit numa după ce i-a făcut, și la puțină vreme după ce-a ieșit, a murit. Iar fii-sa, Riri, a luat-o madam Ioaniu la ea ș-o vreme a stat și ea în mansardă, la-nghesuială. Și-a dat-o afară dân școală, și era muncitoare, da p-ormă, a făcut ce-a făcut, trebe că s-a măritat, și-acu cică e-n Franța și-are copii mari. I-a arătat madam Ioaniu poze.

Da numa după ce-a plecat nepotu-su i-a povestit madam Ioaniu toate. Sau să-i fi povestit Cristidoaia? Mai bine că nu i-a povestit atunci când a trimis-o la vie cu damigenele, s-o fi vârât și pe ea în bucluc... Nu-i trebuia ei să știe asemenea lucruri... Le știa ea pe-ale ei, și alea îi era destule. N-avea nevoie să i le mai știe și p-ale lui Margo, treaba ei, cine-o pusese să se-ncurce c-un bărbat însurat și să-l mai ție și ascuns? Ce viață o fi dus și ăla și cum s-o fi simțit, cică ieșea numa noaptea, ieșea și stropea grădina și via cu furtunu și se plimba pe lângă straturile de regina-nopții. Se plimba așa, până târziu, singur. Treaba lor, fiecare cum își așterne, așa doarme în viață, și madam Ioaniu mânca rahat când zicea că ea n-a știut de sor-sa cum îl ascunsese; știuse ea, da tăcuse mâlc, tăcuse ca mormântu.

Mai se mișcă-n loc, a amorțit așteptând, și dracii ăștia de copii nici gând să plece. Mai se mișcă, mai urcă o treaptă, mai coboară și, deodată, zvâr-zvârrr! Toți guguștiucii vineți trec în zbor peste capul ei. Ale dracu lighioane obraznice, dă peste om de obraznice ce e... E-te la ele, e-n stare să ți s-așeze pe cap și să ți se spârcâie acolo! Chiar peste umeri i-a trecut, mai să-i atingă obrazu cu aripile, și-acu are-n urechi pocnetul lor, fâl-fâl-fâl-fâl, mulți, de-a umplut curtea... Câți să fie? Mulți, de amețești când te uiți la ei! Parc-ar fi rufe pe sârmă când le bate vântu. Ale dracu lighioane, n-o pune jigodia de motan ghiara pe voi! Vezi că s-a cuibărit și ei pe un' s-a putut, că cin' să le mai puie la geam mâncare? Pe vremuri, le punea madam Ioaniu, ea era care-i înnădise. Ea le punea și grăunțe, ea le punea și fărâmituri de pâine:

— Muti parc-ar fi Sfânta Vineri, se miorlăia Ivona cu vocea aia a ei prefăcută.

Prefăcută, da și zgârcită. De la ea nicio vietate n-are ce s-apuce... Zgârcită și dată dracului, și călăreață... Pe unde-o mai fi bătând acuma orașu? Mă-sa n-a fost așa, mă-sa era femeie cu cap și socotită. Aia-și vedea de interesu ei: avea interes? Bine. N-avea interes? Nu bătea drumurile.

Se uită, nici țipenie de om, curtea pustie, strada pustie, dac-ar veni Ivona, ar ruga-o să intre în casă, numa cinci

minute, cât să se ușureze. Că afurisiții ăștia de copii s-a suit pe gard și nici gând să plece, intra-le-ar undeva bețele alea, poate doar așa să s-astâmpere. Fie ce-o fi, ea mai bine pleacă, c-a pierdut destulă vreme. Bine c-a găsit portofelu...

Coboară treapta și merge cu pași mărunței. Când o să se dea jos dân tramvai, o să se oprească în drum, la piață: o să-și ia de la grătar trei mititei, doi o să-i mănânce ea, unu-l duce la omu ei, lighioana bătrână, că i-o fi câteodată și lui poftă, săracu... Săracu omu ei, ursuz, mut, rău de clanță cum e, da stau împreună de patruj-nouă de ani? Stau. Și-o să-i ducă și lui un mic de la piață, când o ajunge.

Ei, mult a fost, puțin a rămas. Uite-acu dă colțu spre curte și la urmă mai e doi pași pân-la stația de tramvai. Și d-acolo, încă puțin și ajunge acasă.

Și, deodată, rămâne-n loc, buimăcită.

Drace, își zice. S-a oprit în loc. Doi metri e d-aici de unde e ea și pân-la ușa dân față. Doi metri, nici mai mult, nici mai puțin, doar atâta. Bate-o lumină de amiază, vede bine pân ea, n-o orbește; atâta, că nu-i vine să-și crează ochilor. Nu pricepe. Și guguștiucii, zvârrr! spre mansardă.

Ca să vezi, zice, că nu dinspre oraș vine... Ca să vezi, că nu dinspre poartă vine-ncoa. Ca să vezi, putoarea dracului, că din casă iese!... Ivona! Cu cipilica ei gri, cu paltonu verde, cu vulpea la gât, vulpea aia argintie de năpârlește, d-a tot vrut să o vândă la Consignația și nu i-a primit-o ăia... Ea știe de ce n-a vândut-o pân-la urmă, că ce spune n-ai cum să crezi, minte de stinge. Ivona, cu nasul ei lung și cu botu de vulpe. Ivona care încuie casa! Uite-o cum încuie de două ori ușa din față. Și p-ormă adulmecă. Uite-așa se uită, și-n dreapta, și-n stânga, parcă-i o vulpe care adulmecă. Și-odată-i scapă ochii la ușa din dos, și-odată o vezi că rămâne și ea încremenită.

A rămas încremenită c-o vede.

Ei, am io ac de cojocu tău, am io ac de cojocu tău... Da pân-să deschidă ea gura, ailantă, Vulpea, i-a și luat-o-nainte:

— Vaai, madam Delcă! Vaai, stai aici, în curte, și nici nu suni, nici nu strigi, nici nu spui?... Sau poate să nu fi mers soneria... Dar și dumneata! Parcă ai veni pentru prima oară!

Doar în casă eram, cu treburi... Cu treburi, știi cum e, cunoști, nu le mai dai de capăt acum, de când stau acasă, am și mai puțin timp decât înainte. Și, uite, abia la ora aceasta am reușit să ies, cu toate că de mult trebuia să fiu plecată...

Am io ac de cojocu tău, își zice ea în gând, da nu s-arată. Nici nu-i zice nimic, nici nu se uită chiorâș, se face c-o crede. Știe ea ce merită alde Ivona: pup-o în bot și ia-i banu tot. Păcat numa că și-a scos dinții la Gelu și, când o să deschiză gura, are s-o vază știrbă. Știrbă, neștirbă, tot n-o s-o mai aleagă nimeni d-acu! Numa șefu dracilor, Scaraoțchi. Așa că râde și ea, cu toată gura:

— Ei, ei, nu-i nimica... Nu-i nimica, treceam și io p-aci, în drum de la cumnată-mea, și ce mi-am zis? Ia să văz ce mai face doamna Ivona, ce mai face domnu Niki... Și dacă nu se-ntâmpla să ne-ntâlnim nas în nas, ce era? Ce, era moarte de om? Nu era nimica...

Ivona

A rămas cu paltonul pe ea, numai vulpea și-a scos-o de la gât și a așezat-o pe fotoliu. Și-alături, pălăriuța ei gri de fetru.

A rămas cu paltonul, ca să înțeleagă bătrâna că se grăbește: c-a intrat numai pentru cinci minute în casă, cinci minute doar, atât cât a rugat-o. E-a nu știu câta oară când îi face aceeași figură: când o așteaptă, nu vine, și când e mai ampresată și mai aglomerată, atunci se trezește cu ea că-i sună la ușă. Și sună, și sună, și stă cum a stat și azi... E de-o viclenie!... Sunt, oamenii ăștia simpli, de-o viclenie și-așa își cunosc interesul!... Și au un tupeu! O insolență! Parcă ei nu simt că a venit vremea lor?! Unde te duci, în toate locurile, numai mitocani... Iar oamenii de condiție devin din ce în ce mai puțini: zilnic mai auzi de o boală, de o moarte, fără să-i mai numărăm pe cei ce au plecat dincolo...

E drept că acum douăzeci de ani era mai rău: acasă tremurai să nu te aresteze și nici pe stradă nu erai în siguranță, se găseau unii capabili să te apostrofeze în public, să strige după tine „burghezoaico!“, să-ți facă atmosferă... Nu era nevoie să vorbești cu un cunoscut franțuzește ca să te recunoască, există destule semne după care și ei pot să-și dea seama că au de-a face cu un om subțire. Acum nu-ți mai spune nimeni nimic, dar ajunge să te uiți pe stradă la fețele lor... Să îi auzi cum vorbesc!... Au făcut să dispară o întreagă lume care știa ce înseamnă bunele maniere, tineretul a crescut cum a crescut, și rezultatul iată-l! Pe zi ce trece, chiar și cei care își

mai știau cât de cât lungul nasului și mai aveau o umbră de bun-simț și l-au pierdut. Uite, ca baba asta fără obraz, care nu mai iese de unde-a intrat. Să vii, să suni o oră la ușă, o oră întreagă să suni, să te faci că pleci și să te întorci să pândești, ascunsă după burlan – iată ceva la care un om simțit nu s-ar fi pretat niciodată...

Se mișcă nervoasă și atinge cu cotul un album așezat strâmb pe colțul măsuței. Alaltăieri l-a șters de praf și a privit cu atenție învelitoarea de piele *grenat* – ce lucruri solide și fine se făceau acum o sută de ani! Cum aveau pe-atunci oamenii timp și răbdare să le facă pe toate!... Nu știu cine-a sunat-o pe neașteptate, tocmai când se uita prin album, probabil pisăloaga de madam Cristide, și l-a lăsat grăbită pe colțul măsuței. Acum îl atinge cu cotul fără să vrea: albumul se rostogolește, ea dă să-l prindă, dar, de nervoasă ce e, îi tremură mâinile și i se rostogolește printre degete. Aaaa, acum au să se desprindă fotografiile și au să umple casa! Fir-ar să fie de babă, că numai de la ea s-au tras toate relele astăzi...

Slavă Domnului, nu s-a desprins nicio fotografie, sunt bine lipite. Slavă Domnului! Se apleacă, ia albumul și îl pune ușurată la loc. Pe covor a rămas doar un cartonaș, puțin mai mare decât o carte de vizită. Un cartonaș alb-gălbui – îngălbenit. Se apleacă iar și îl ridică:

CELE MAI SINCERE URĂRI DE NOUL AN 1914
Sophie și...

A doua iscălitură neclară... Un scris cu cerneală neagră, litere ascuțite, totuși un scris bărbătesc: și, în aceeași secundă în care se întreabă al cui e, a și recunoscut iscălitura. A recunoscut iscălitura prea bine știută, și aceeași reacție: o scurtă înțepătură în piept, o mirare dureroasă, o ușoară speranță. E iscălitura lui, e scrisul mâinii lui, deci s-ar putea să mai vină, deci s-ar putea să se mai întoarcă. Și chiar în aceeași secundă se miră întristată c-a mai putut avea un asemenea gând.

Doar mirarea mai stăruie în ea în timp ce se mișcă prin *hall* cu pași nerăbdători. Cum de este posibil ca nimic să nu mai rămână dintr-un om – și vede săculețul alb, pătat de vin și de mâzgă neagră, și degetele ei lungi, uscate așezându-l

mai bine în sicriașul de oseminte... Cum de este posibil ca nimic să nu mai rămână dintr-un om și urma mâinii lui să o ai atât de vie sub ochi, ca și când ți-ar fi scris acum o oră, două? Ca și când ar mai putea să se întoarcă...

Așa cum în mintea ei de unsprezece ani mai spera, și aprindea lumânări mari, și se ruga câte o oră la Sainte-Vierge, patroana Notre-Dame-lui. Trecuse atâta timp, dar ea încă îl mai visa, noapte de noapte: visa dormitorul masiv, de lemn de nuc și pe el, pierdut dincolo de tăbliile înalte ale patului, între perne cu dantele groase, înfoiate. Răsufla șuierător. Câteodată, avea la gât o rană deschisă, alteori suspecte pete verzui pe obraz... De la cavoul în care stă de-atâta timp, se gândea ea; dar niciodată nu i-o spunea cu glas tare.

— Tu nu ești mort, îi spunea de fiecare dată în vis.

Și se ridica pe vârful picioarelor, pentru ca el să o poată săruta pe frunte.

— Tu nu ești mort, îi șoptea încurajator. Ne-am înșelat cu toții, și Muti, și tu, și eu. Dar acum totul este așa cum trebuie, și ai să te faci din nou bine...

El era pe jumătate ridicat între perne, ca să respire mai ușor... El era, îi auzea de aproape respirația șuierătoare...

Între degetele fragile și uscate, cu unghiile la fel de perfect ovale ca-n tinerețe, doar cu luciul mai stins, răsucește felicitarea îngălbenită:

JULIETTA. *Photographe de la Cour Royale.* Clișeele se păstrează pentru măriri și fotografii.

Ce mult a putut să-l iubească pe bietul Papa, dacă și-acum, când abia îi mai recunoaște scrisul cu litere lungi și ascuțite, acum, când nu-și mai amintește vocea lui obișnuită, ci doar aceea șuierătoare, gâjâită, sufocată cu care i-a zis din ușă:

— Drum bun...

Era gata pregătită să plece în vilegiatură, la Sinaia, cu *tante* Margot și cu *oncle* Alexandre. În vara aceea, i se explicase, Muti avea să rămână cu Papa la București, de-aceea la ferestre nu apăruse obișnuita hârtie albastră care se îngălbenea de soare până la întoarcere. Dar cuferele erau pregătite la scară și Yvonne gata îmbrăcată: cu pălărioara pe cap, cu pardesiul

încheiat la toți nasturii, *son sac à main* atârnându-i la încheietura fragilă. Gata îmbrăcată, rezemată stângaci de ușa albă și înaltă a dormitorului – întredeschisă.

— Yvoonne! se auzise de jos vocea lui Muti.

Probabil era lângă casa scării.

— Yvoonne! coboară odată! Ia, Mario, cutiile cu pălării, c-ai să le uiți, du-le la automobil și vezi să le ții drept, să nu li se strice penele... Și pe urmă urcă sus și vezi de ce întârzie...

N-ar fi fost nevoie să trimită pe nimeni după ea. Era gata pregătită, auzise motorul automobilului sub ferestre, auzise vocea lui *tante* Margot:

— N-are rost, *ma chère*, suntem și așa întârziați, dar știi tabieturile lui Alexandru...

Auzise tot, însă nu era să strige: „Da!" în gura mare. Nici să iasă val-vârtej din camera lui de bolnav și să alerge pe scară. Stătea rezemată de ușa întredeschisă, privindu-l cum se ridică anevoie dintre perne, cum încearcă să zâmbească și doar își schimonosește fața, nefiresc de gălbuie. Se uita din ușă la el cum își coboară din pat picioarele care îi tremură (niște picioare slabe și lungi, foarte albe, lipsite de păr). Cum bâjbâie la întâmplare după papuci, pentru că nu vrea să-și irosească puținele puteri aplecându-se. Cum se apropie încet de ea, cu spatele curbat sub halatul de casă, așezat strâmb pe umeri; se apropie încet, cu pașii târșiți, împiedicându-se în poalele lungi ale cămășii de noapte. Ținându-se de mobile, respirând șuierat, și fața, nefiresc de galbenă, încercând să-i zâmbească, și părul cărunt, moale și rar, umezit de efort și lipit de țeastă. El era, și totuși nu-i mai venise să-i sară de gât: stătea lipită de ușă, strângând în palmă mânerul complicat, aurit al clanței; nu-i venea nici să-l sărute, de luni de zile, Muti îi interzisese s-o facă, și iată că simțea și ea o ciudată strângere de inimă la gândul că el se apropie. O ciudată strângere de inimă, o teamă ușoară și chiar o nepermisă, o rușinoasă silă, la gândul că el s-ar putea s-o atingă:

— Drum bun... îi șuierase însă el, oprindu-se pe neașteptate în loc.

Ca și când și-ar fi dat brusc seama că nu mai are putere să ajungă până la ușă.

— *Au revoir*, Papa, spusese, și vocea șoptită și-o auzise stridentă, nefiresc de tare și grăbită.

Se răsucise brusc, învârtejindu-și fusta *écossaise* de călătorie sub pardesiu; era gata să coboare scara de lemn, tropăind ușurată. Încă mai ținea mâna pe clanța al cărei mâner striat i se încălzise sub palmă când îi auzise șuieratul înfundat:

— Drum bun... în viață...

Da, sigur că da, atunci când ea își desprinsese ochii de el, vizibil grăbită să plece, el îndrăznise să-i șuiere fraza lui patetică, de care se rușina, dar pe care ea avea (și după cincizeci de ani) să și-o amintească. Poate singura frază patetică rostită de acel bărbat străin, meticulos și temător, pe care ea l-a iubit atât de mult și despre care nu i s-au relatat mai târziu decât gesturi, fraze convenționale! De când oare își pregătea în minte fraza patetică, cât o amânase, sperând că nu va trebui să i-o mai spună în nopțile când răsufla horcăit, opintindu-se să se ridice între perne ca să scuipe în ligheanul de faianță albă, niciodată așezat îndeajuns de la îndemână? Sau întinzând mâna obosită după cordon, iritat că tocmai în clipa când se simte mai rău nu-i stă nimeni în preajmă, că Sophie acum a plecat cu Margot într-o vizită, că Maria trăncăne cu vizitiul la bucătărie, că soldatul trimis de amicul lui, colonelul Ioaniu, tocmai a ieșit cu unguroaica în Cișmigiu. Că sora a plecat s-asculte slujba de seară. Singur, în casa totdeauna plină de lume, în care, de când el se simțea tot mai rău, nu se mai încuia niciodată ușa de la intrare, pentru că, în fiecare clipă, era de așteptat vizita doctorului sau a preotului, care venea încă o dată să-l împărtășească...

Cât trebuie să-și fi pregătit fraza patetică în timpul lungilor nopți când sora (sau Maria, sau soldatul) îl ajuta să se așeze cu picioarele atârnând pe marginea patului, singura poziție în care parcă respira mai bine? În timpul lungilor ore de noapte când rămânea așa, cu halatul aruncat pe umeri, peste cămașa lungă de noapte, cu trupul năpădit de o transpirație lipicioasă, cu tâmplele bubuind de pulsațiile sângelui... Așteptând dunga cenușie a dimineților tot mai timpurii (se făcea ziuă din ce în ce mai devreme, se apropia vara), așteptând să

audă copitele calului pe caldarâm și fâșâitul roților faetonului, și zgomotul garniților de lapte care se ciocneau între ele. Aceasta era ora la care se simțea totdeauna mai bine, lumina sângerie a răsăritului se făcea trandafirie, păsările ciripeau asurzitor în grădină... El se lăsa încet, la loc, în pat, gemând ușor, și întindea mâna tremurândă după cordon: avea să intre Maria, avea să dea la o parte draperiile grele, avea să deschidă larg ferestrele și, cu ochii închiși, el avea să soarbă, respirând rar, în piept, aerul viu al dimineții de iunie.

Ce mult a putut să-l iubească, dacă și-acum, după cincizeci de ani de când a murit, încă mai speră, nedeslușit și absurd, că el ar putea să se întoarcă. Că lumea ar putea să se mai întoarcă brusc înapoi, că ar putea fi din nou exact cea care a fost odată...

Totul la fel, exact la fel, mereu aceeași zi, dinainte de Sfinții Constantin și Elena, sub umbreluța roz, ușor decolorată de soare, Muti trece printre straturile de trandafiri din curte – face câțiva pași, se apleacă, cu degetele înmănușate încearcă să îndrepte un boboc lovit aseară de ploaie. Iar ea exersează la pian, aruncând prin fereastră mereu aceeași privire iute, nerăbdătoare: până unde a ajuns linia umbrei care taie în două pavajul curții? A greșit, din nou *da capo*, un flașnetar trece chiar acum pe sub ferestre, un flașnetar bătrân, rătăcit cine știe cum la Șosea, o clipă, cutia de muzică acoperă pianul, „Și care-odinioarăăă". *Da capo*, din nou *da capo*. „Pe când eram în lume, tu singură și eu...".

Se aude un zgomot de trăsură, Papa...

— *Mais, voyons, Yvonne... Soyez attentive...*

E umbră și răcoare în casă și un parfum slab de bujori. Papa i-a atârnat ieri Yvonnei cercei de cireșe la urechi:

— *Ça lui donne un drôle d'air...* a spus dezaprobator Muti.

Altceva ar fi vrut să spună, de fapt, ceva ce fetița înțelesese: că Yvonne își va păta rochița de organdi și c-are să se așeze în dreptul grilajului să o vadă Ionica, fata dascălului, că și ea are la urechi cercei de cireșe. Într-adevăr, dacă Muti va pleca într-o vizită, dacă *mademoiselle* Lisette se va duce la modistă, dacă madam Ana are să adoarmă cu croșetul în mână, Yvonne o să se poată așeza în dreptul grilajului, să vadă cum se joacă

toți copiii de pe maidan, care au voie să își pună la urechi cercei de cireșe și să bată țurca.

— *Mais, voyons*, spune *mademoiselle* Lisette. *Soyez attentive...*

Cauciucurile roților de la trăsură alunecă mai departe de poarta casei. Aceeași, lumea – Muti în chioșcul acoperit de iederă amestecată cu caprifoi, o floare cu degete albe, cumințI, lipite rușinos unul de altul și cu o limbă înspicată, pufoasă de polen:

— Cum o cheamă pe floarea asta? întreabă ea.

— *Chèvrefeuille*, răspunde neatentă Muti, strângându-și liseuza pe umeri.

— ...La Govora, în vilegiatură, a început flirtul, continuă Muti și se uită împrejur, ușor neliniștită: privirea unei mame care se teme că i s-a rătăcit copilul? Privirea unei femei care se teme că a fost auzită?

Yvonne n-o ascultă, înțelege tot, dar o plictisesc poveștile lor. Ale lui Muti și ale lui *tante* Margot. Yvonne aleargă spre casă, cu brațele desfăcute, ca niște aripi. Yvonne zboară spre casă și în nări simte mirosul de regina-nopții și de trandafiri, se apropie noaptea, dacă regina-nopții începe să se deschidă, dar Papa tot nu s-a întors. Gâfâind, Yvonne se oprește în *hall* și fața i se fărâmițează în micile careuri de oglinzi ale ușii. O fundă nesuferită de tafta, un genunchi julit, o jumătate de obrăjor palid, gulerul strâmb al rochiței marinar, iat-o pe Yvonne fărâmițată între muchiile aurite ale oglinzii. Yvonne îl așteaptă pe Papa și se uită neliniștită din prag la cadranul de email albastru al ceasului. Se uită bine și își face socoteala în gând, cifrele romane încă o încurcă, limba aurie a ceasului a încremenit între literele romane, aurii. Și, pe cadranul de email albastru, înconjurat de dantelăria aurie, un păstor și o păstoriță – ea cu o rochie roz, rotundă, ca un balon umflat și cu o perucă blondă, el cu ciorapi albi, colați pe picior – se privesc elegant, ceremonios și stângaci. Unul de-o parte, și celălalt de cealaltă parte a cadranului.

Și iarăși fâșâitul unor roți pe caldarâm, fornăitul cailor, pași...

Ghetele de lac ale lui Papa, mănușile albe de *glacée*, Papa lasă în mâna lui Grigore bastonul cu mâner de fildeș și pălăria, iar Yvonne se ridică ușor, pe vârful picioarelor, pentru ca el să o poată săruta pe frunte.

— Atât de devreme? se miră Muti.

Vine pe alee împreună cu Margot, aplecându-se din când în când să-i șoptească ceva cu glas scăzut, apoi izbucnesc în râs amândouă.

— Parcă ați fi două domnișoare de pension care își fac una alteia confidențe, observă Papa părintește.

— Exagerezi, spune Muti.

Exagerezi este cuvântul care lui Muti îi place cel mai mult. Fii mai temperat, pentru ce te ambalezi atât? Nu mai exagera, îi spune Muti lui Papa. Exagerezi, spune Muti, mica ta neurastenie totdeauna te împinge la a exagera... Muti surâde, îndemnându-l cu severitate din ochi pe Papa la mai mult tact, se aude motorul automobilului lui Jean, un prieten atât de devotat, un om atât de cultivat și de distins, care a făcut o carieră politică atât de frumoasă. Papa răsucește țigaretul de fildeș între degetele osoase și lungi, o ascultă pe Muti și tace nemulțumit, până când cineva – cine oare? – se strecoară pe lângă el neobservată... Cineva își strecoară căpșorul cu funda de tafta foșnitoare, exact prin îndoitura brațului, și Papa se sperie și se miră, pentru că nu știe cine poate să fie!

Câți ani au trebuit să treacă până când ea să înțeleagă – *hélas!* – că lumea nu se mai întoarce niciodată înapoi? Că nici el n-are să se mai întoarcă din acea depărtată călătorie despre care i-a vorbit Muti atunci când, pe neașteptate, au adus-o înapoi, de la Sinaia, din vilegiatură?

— De ce miroase așa? întrebase când intraseră în *hall*.

Mirosea, într-adevăr, a ceva neobișnuit în *hall* și în toată casa: mirosea a flori amestecate, dar a prea multe feluri de flori, și a ceară, și a tămâie, ca-ntr-o biserică ortodoxă. Și a încă ceva, care îi făcea ușor greață. Ea respira tare, demonstrativ, din ce în ce mai zgomotos pe nări – ca un căluț, se gândea, așa i-ar fi spus Papa:

— De ce tropăi ca un căluț? obișnuia să-i spună, mângâind-o pe creștet.

Și respirația ei zgomotoasă, și mișcările ei smucite, mai smucite ca de obicei, erau deosebit de reușite – se vede –, pentru că toți o urmăreau atenți. Toți n-aveau ochi decât pentru ea : și *mademoiselle* Lisette, și Muti, și *tante* Margot, și Maria... Și succesul pe care îl avea o făcea să fie și mai zgomotoasă și să vrea și mai mult să fie în centrul atenției. Mobilele, scara de lemn, toată boazeria casei trosnea, era rece și umed în casă, și toate oglinzile erau acoperite.

Ce bine își amintește încă acea lungă duminică ploioasă, pocnetul strașinilor, țăcănitul ceasului cu păstorul și păstorița încremeniți pe emailul albastru, și privirile curioase, admirative ale tuturor, da, în ziua aceea, *ea*, nu Muti, era cea mai importantă persoană a casei ! Auzea ploaia lovind ferestrele, lovind pavajul, în timp ce urca treptele spre camera ei. A pus mâna pe mânerul complicat al clanței, a intrat, a tras un taburet și s-a așezat la oglindă. S-a așezat la oglindă sperând c-o să întâlnească pe altcineva. De fiecare dată când se ducea la oglindă, spera, la fel de nelămurit și absurd, că într-o zi are să se vadă pe ea, și totuși arătând altfel decât știa că arată. Își urâse dintotdeauna chipul – poate de prima dată când se văzuse într-o oglindă, poate de când ei nu-și dăduseră seama că ea înțelegea franțuzește :

— *Dommage ! Elle n'a rien de Sophie... Dommage qu'elle ressemble tant à son père... Mais elle fait de son mieux... elle est bien gentille...*

Stătea pe taburet și se privea în oglindă. Aici fusese budoarul lui *tante* Margot înainte să se mărite, și Muti nu schimbase mai nimic ; până și caseta de bijuterii, îmbrăcată în argint, era întredeschisă la fel, pe toaletă, într-o neglijență căutată, și din ea ieșeau în afară aceleași șiraguri de coral și chihlimbare. Muti nu schimbase mai nimic, pentru că Yvonne era un copil cuminte și, dacă nu avea voie să atingă ceva, știai sigur că n-are să îl atingă. Se uita în oglindă, o oglindă înaltă până la plafon, cu o ramă neagră de abanos, cu sidef încrustat în măsuța toaletei și împrejurul sertarelor ; ape roz, ape *bleu-vert* făcea sideful în penumbra camerei, o lumină ștearsă, ușor gălbuie intra prin ferestre. Yvonne fusese totdeauna un copil cuminte, care nu scosese ochii păpușilor și

nu le smulsese părul; nici acum nu atingea nimic, stătea doar pe taburet și se privea în oglindă. Nu, lucrul acela ciudat, care se întâmplase în lipsa ei, nu-i schimbase nimic pe figură.

Păcat, foarte păcat – era tot ea, cea dintotdeauna.

Iar rochița ei nouă și neagră, de catifea, n-o avantaja, așa cum spusese și Muti; îi făcea parcă tenul și mai gălbui--pământiu, și părul, detestatul ei păr, cu fir prea subțire, casant, care îi creștea necontenit, ca un puf decolorat la rădăcina frunții, părul ei atârna mai rar și mai fără luciu ca niciodată. Se privise mult timp în oglindă, din față; pe urmă, încercase să se ajute cu o oglindă de mână, înrămată și cu mâner de argint. Răsucise în toate felurile mânerul oglinzii ca să se poată vedea din profil, o pusese oblic, dar din profil arăta și mai rău decât din față. Țârâitul ploii de-afară se transformase într-un ropot plin, o ceață umedă aburea geamurile și ascundea chioșcul cu iederă și caprifoi din fundul grădinii. Era frig, foarte frig, *oncle* Alexandre plecase cu automobilul, avea să se întoarcă, iar Muti și *tante* Margot aveau să meargă cu el într-o vizită, mâinile îi ieșeau subțiri, cu degete fără putere și lungi, din mânecile rochiei negre: și le strânsese una într-alta cu disperare. Oare cât timp mai trebuia să aștepte, până când Papa avea să se întoarcă din depărtata lui călătorie? Începuse să plângă, ușor și firesc. Plângea fără să vrea, fără icnete și fără suspine; plângea frumos, așa cum plâng domnișoarele, fără să își schimonosească obrazul, închisese fără zgomot în urma ei ușa camerei.

— Câteva retușuri doar, spunea *tante* Margot. Nu-i nevoie de altceva decât de un mic retuș... și în talie s-o mai ajusteze... Oricare ți-o trimit...

— Nu, nu, nu oricare! Nu oricine! Știi doar ce-am pățit ultima dată... se împotrivise Muti.

— Oricare în sensul că ți-o trimit pe cea pe care mi-o ceri... Spune-mi care...

— Știu și eu, șovăise Muti nemulțumită. Știu și eu, sigur că n-o să-ți cer o lucrătoare de mâna întâi pentru așa un fleac... Cred că Vica s-ar descurca, e și iute de mână, e și la locul ei, e și mai curățică...

Totdeauna tropăise când cobora scara, tropăia ca un căluț atunci când alerga spre Papa, cu brațele larg desfăcute... Cine știe de ce pășea atunci atât de ușor, cu toate că ochii îi erau împăienjeniți de lacrimi. Lacrimile se rostogoleau calde, fierbinți pe obraz, și imediat altele îi abureau ochii, așa cum ploaia de-afară aburea geamurile. Îi era atât de urât și arăta atât de prost în oglindă... Simțea că și nasul trebuie să i se fi umflat și să i se fi înroșit, dar în clipa aceasta nu-i mai păsa. Ce bine ar fi fost să-l fi găsit pe Papa acasă, ar fi intrat acum în cabinetul lui de la etaj, cu lambriuri de stejar afumat, cabinetul în care Muti adusese noile ei achiziții, fotoliile și canapeaua Club, învelite în piele. Ar fi intrat tiptil, cu aceiași pași ușori, și i-ar fi pus mâinile la ochi sau și-ar fi strecurat capul prin îndoitura brațului, iar el, bâjbâind, ar fi răvășit hârtiile de pe birou, tamponul de sugativă, *coupe-papier*-ul, imensa călimară de bronz, tot speriindu-se, mirându-se, tot întârziind să o recunoască.

— Cum, domnișoară, cum? i-ar fi zis uitându-se la ea sever.

Și doar ea știind că totul e o glumă.

— Cum e posibil ca o domnișoară cultivată și inteligentă să nu găsească un mod plăcut în care să-și întrebuințeze timpul, fără să se plictisească? Poate facem amândoi o plimbare cu trăsura la Hipodrom... Sau lăsăm trăsura pe drum și mergem pe jos până la cofetărie... Ei, unde mergem, spune: la Nestor, la Angelescu? Și ce preferi azi: indiene sau caroline?

Cobora atât de ușor scara de lemn, încât nici Muti, nici *tante* Margot n-au auzit-o. Așa că, la ultima cotitură a scării, a putut să se ghemuiască dintr-odată pe trepte, să se ascundă în spatele balustradei și să-și așeze capul pe genunchii osoși, de băiat. Iar ochii i-au rămas pe desenul stucat, aurit al pereților. Lacrimile i se opriseră la fel de brusc cum începuseră, inspira cu aviditate mirosul nou al trupului ei, un miros tare, puțin acid, care îi urca dintre coapse, încerca să respire cât mai rar și mai ușor, cu urechea ciulită ca să le asculte...

— ...știam că e legată de el într-un mod puțin nefiresc. Ai văzut și tu scenele de gelozie pe care mi le făcea de când era mică... Țin minte că odată s-a dat pe furiș, exact cum face

un cățel neputincios și perfid, și am simțit o durere cumplită la deget. Mă mușcase până la sânge... De-aceea am încercat s-o ocrotesc, de-aceea m-am ferit s-o aduc în zilele acestea, deși restul familiei m-a condamnat, dar eu, când sunt convinsă că fac un lucru bun...

— Foarte favorabile comentarii despre înmormântare, ți-ai făcut inutil probleme... o întrerupse *tante* Margot.

Avea o intonație grăbită și binevoitoare în glas, ca atunci când voia să schimbe subiectul discuției.

— Exact cum trebuie, cu pompă și totuși cu sobrietate... La fel și discursurile, mai puțin mi-a plăcut cel al reprezentantului studenților. Aici, de altfel, să știi că foarte proastă impresie au făcut studenții, ducându-se *in corpore* la Hipodrom pentru bătaia cu flori. Alexandru mi-a arătat chiar o notiță în ziar, „studențimea română și-a dat sieși o bilă neagră în caietul ei de cursuri și de bună creștere". Bietul Ștefan, avea dreptate când spunea că în moravurile acestei țări nu intră decât ingratitudine pentru cei ce fac un bine public. „Obștea nerecunoscătoare" – mai ții minte?

— Întotdeauna i-am reproșat lui Ștefan că nu face o demarcație între străini și familie! Cum mai poți să ai pretenții de la niște străini, când obligația ta de bărbat, primă, este față de familie, nu față de obștea publică... În fine... Dar când propriul lui copil...

— Dar, Sophie, biata Yvonne e un copil...

— Un copil, fie, un copil, dar un copil *terriblement égoïste*, te rog să mă crezi că discuția nu-mi este plăcută, și față de altcineva n-aș deschide-o... Dar măcar să fi întrebat ceva! Doar știe cum era când l-a lăsat, nu, nici cea mai mică întrebare... N-o interesează nimic în afara propriei persoane... Mai există și lucruri pe care le simți, le intuiești, chiar dacă cei mari ți le ascund, ca să te cruțe... Eu văd că tu eviți să-mi răspunzi, ceea ce înseamnă că ai cu totul altă părere, ei bine... Ei bine, știi ce face în clipa aceasta protejata ta? De o oră stă la oglindă în camera ei, stă, se gătește și se admiră... Când am întredeschis ușa să văd ce face, era prea multă liniște și m-am îngrijorat, să nu fi avut un șoc, mi-am spus, să nu fi legat lucrurile între ele, boala lui, plecarea ei, rochiile...

Ei, află că nu! Află că febleța lui stă și se admiră... Da, ar fi pentru el o ultimă lovitură să vadă, și în privința aceasta Cel-de-Sus l-a cruțat. Nici nu știi cât de rău îmi pare că trebuie să recunosc chiar în fața ta asemenea lucruri...

— Da, uitatul în oglindă, da, e puțin...

Silită de evidență să recunoască, *à contre-cœur*, *tante* Margot se așezase picior peste picior într-un fotoliu, își scosese port-țigaretul, fuma, cu mâna stângă se juca neatentă cu șiragul de mărgele, lungi ca niște mătănii: două șiraguri de mărgele lungi, ce începeau să se poarte la aceste rochii foarte, foarte scurte, cu talia joasă, pe șolduri.

— Și totuși, pe tine, ca mamă, n-ar fi trebuit să te îngrijoreze... Când ai un copil, la el trebuie să te gândești, nu la tine. *Tant mieux*, dacă are o fire mai rece... *Tant mieux*... va suferi mai puțin în viață...

Biata *tante* Margot! Vorbea ca și când de pe atunci ar fi cunoscut suferința... Cu aerul de vampă pe care și-l confecționase la câțiva ani după căsătorie: părul tuns scurt, cu cărare într-o parte, o meșă acoperindu-i fruntea până la sprâncene, o eșarfă de mătase înnodată cochet la spate... Rochia foarte scurtă, care îi dezvelea genunchii mici, strânși în ciorapii fumurii, de mătase.

Vorbea ca și când de pe-atunci cunoscuse suferința. Nu, era încă prea devreme, prea devreme și pentru ea: escapadele lui Alexandru, renumele lui de *coureur*, fleacuri... Mai avea cincisprezece ani buni până să știe ce-i spaima, ce-i singurătatea, ce-i sărăcia, ce-i închisoarea, ce-s umilințele...

— Știu și eu... răspunsese Muti în șoaptă.

Răspunsul ei obișnuit, când se gândea la altceva. Era cu pălăria pe cap și își trăgea peste față voalul negru și lung; cu totul altceva decât voaleta cu picouri pe care obișnuia să o poarte.

— Yvonne! strigase imediat, cu alt glas. Yvonne!

Se strecura în umbra balustradei, urcând în patru labe scara. Dâre inexplicabile de praf – observă – rămăseseră pe rochia neagră de catifea. De ce oare, se întrebă în mintea ei cu iuțeala unui fulger, de ce oare nu măturaseră de câteva zile casa? Urca scara de-a bușilea, inima zgâlțâindu-i coastele,

coșul pieptului, cu bătăile ei asurzite. Nu cumva acum avea să se deschidă o ușă, nu cumva tocmai acum avea s-apară de undeva Maria sau madam Ana sau *mademoiselle* Lisette? Sau mai știe cine?

Încet, în vârful picioarelor, intrase în camera ei, se trântise pe pat, își vârâse degetele în urechi și, multă vreme încă, o mai lăsase pe Muti să o strige.

Stă cu spatele la pendulă, ca să nu se panicheze, dar îi numără bătăile automat, strângându-și nervoasă buzele subțiri, mototolind între degete cartonașul. Printre sunetele rotunde, care urmează unul pe altul insuportabil de egal, de negrăbit, se strecoară fâșâitul subțire al respirației sale precipitate.

Și, în sfârșit, brusc, liniște. Atât de liniște, încât se aude boazeria casei trosnind și se aude cum neobrăzata de babă foșnește ceva în baie. Douăsprezece – dacă în zece minute nu pleacă, poate să nici nu mai plece.

Până să reușească să ajungă în centru, orașul are să se închidă. Mai bine s-ar duce la ușă și ar ciocăni, ar fi posibil să i se fi întâmplat babei ceva. Deloc n-ar fi exclus, ba chiar, la vârsta și la grăsimea ei, poți să consideri o adevărată minune că până acum a scăpat. Cu toate că și Muti, și ea de-atâtea ori au sfătuit-o:

— Fii mai atentă, madam Delcă, fii mai atentă, i-au spus mereu, cu regimul alimentar... De la o vreme, nu mai este deloc indicat să consumi grăsimi și dulciuri... Tensiunea, colesterolul, înțelege și dumneata, de la o vreme, nu mai merge tot cu carne de porc prăjită în tigaie, așa cum spui că îi place soțului dumitale...

— Ei, carne de porc! Să fii sănătoasă de când n-am mai văzut io carne de porc!... Poate e luni și luni de când n-am mai pus carne în gură...

Așa le-a închis gura de fiecare dată.

Încearcă să-și reprime fiorul de silă care o scutură ori de câte ori își imaginează ce s-ar fi putut petrece în baie. Poimâine, când vine Leana, are s-o pună să frece mai atent ca de obicei,

să dea cu spirt, să dezinfecteze. Mai bine i-ar fi deschis ușa de la început! Mai bine i-ar fi dat banii și-ar fi scăpat de ea! Așa, tot o să fie silită, până la urmă, să-i dea și și-a irosit și dimineața! Silită să-i dea; silită, uite la ce ajungi. Vrei să faci un bine cuiva, unui om care ți se pare sărman, pe care îl știi de-o viață și ajungi să depinzi tu de el. Ajungi să dai oricât, numai să te vezi odată scăpat. Aceasta este soarta generoșilor, susține Niki.

— Înțelege că aceasta înseamnă filantropia, râde Niki. *Tu te laisses faire...*

Niki, cu simțul lui practic, Niki, care înțelege atât de bine realitatea... Fără îndoială că de la el a deprins și ea un anume mod, mai lucid, de a vedea lucrurile: cu dificultate, cu întârziere, dar, la un moment dat, l-a deprins. Iată, în privința babei, nu-și mai face iluzii, cum și-ar fi făcut altădată. Nu sentimentele, nu recunoștința o fac să vină mereu mai devreme față de data când au stabilit de comun acord c-ar putea să-și ridice banii. Nu, e limpede: ea și-a programat să tot vină cu o săptămână, cu zece zile mai devreme, anume ca să încaseze o sumă dublă. Nu cincizeci de lei, ci o sută... Și nu-și face niciun scrupul, așa cum orice om corect și bine-crescut și-ar face. Formidabil de vicleni sunt oamenii simpli, vicleni și cu tupeu... Și-atât de bine își cunosc interesul! Ei nu se pierd ca noi, cei cultivați, în plasa sentimentelor, a idealurilor, ei n-au fost de mici educați în acest mod... Nu, ei își cunosc interesul și și-l urmăresc din aproape în aproape. Sigur, la un moment dat, pot chiar să mimeze devotamentul, generozitatea, ca în felul acesta să te păcălească mai bine.

Așa îi explică adeseori Niki.

— Aș putea să scriu un roman întreg... Și nu un roman!... Douăzeci de romane aș putea să scriu despre tot ce-am văzut cât am trăit. Zece, douăzeci de romane...

Ar fi scris Niki, dacă n-ar fi venit vremurile care au venit. A citit atât, și istorie, și filosofie, a văzut atâtea în profesiunea lui de advocat... Ea, emotivă și idealistă cum e, n-ar fi fost în stare să pronunțe nici cea mai penibilă pledoarie... Dar, din spusele lui Niki, a înțeles ce înseamnă să fii advocat: înseamnă să-i cunoști pe oameni așa cum sunt ei în realitate,

nu așa cum se pretind. A fost o profesiune, cea de advocat, o profesiune care a dispărut, cum au dispărut atâtea. Ce-a mai însemnat după '46 să fii advocat, când se intra în sală cu sentința gata știută, cu martorii aranjați? La ce-a mai servit advocatul de când procesele au început să se țină cu ușile închise? Dacă ar fi fost timpuri normale, ar fi scris Niki, pentru că a văzut multe și este atât de ta-len-taat! Un talent egal, și de scriitor, și de actor: totdeauna la curent cu cele mai noi bancuri, se pricepe să le adapteze la orice fel de situații, să le interpreteze... Oriunde merge, Niki, cu umorul lui, întreține societatea. Și mereu este la curent cu noutățile din oraș, pentru că are un cerc întins de relații; când și când, ea se mai trezește din partea lui cu o surpriză, ca atunci când a dus-o într-o vizită lângă Biserica Armenească, și aici, cu cine se întreținea Niki? Cu un obișnuit al casei, un scriitor de ăsta nou – l-a tot văzut pe urmă la televizor, i-a văzut articolele pe linie în *Scânteia*, un scriitor apreciat de regim, cu situație, a povestit călătoriile lui în străinătate, cum Dumnezeu îl chema? În fine, acum are un lapsus. Și pictori i-a plăcut lui Niki să cunoască, și i-a plăcut să meargă în atelierele lor, nu ține la el în birou, rulate cu grijă, pânzele lui Mirea? Așteaptă numai, și ai să vezi la ce valoare au să ajungă, îi spune câteodată. Și ea, cu discreția învățată de-o viață, nu mută în biroul lui un ac, nu deschide niciun sertar. Nu numai din bună-cuviință, dar și pentru că ea nici nu este o persoană curioasă: pe ea o interesează Tudor, dragul de el, o interesează Niki, a interesat-o Muti cât a trăit, câteva prietene în plus – și atât. Pentru ea nu contează, de fapt, restul lumii. Dar o flatează să știe că Niki are atâtea cunoștințe, pe mulți i-a întâlnit la tenis, pe ceilalți ca advocat. Numai Muti, mai ales de când au arestat-o pe *pauvre tante* Margot, numai Muti avea aprehensiunile ei nedrepte față de Niki! Numai ei i se păreau suspecte și curiozitatea, și foarte multele cunoștințe ale lui Niki. Bineînțeles însă că erau aprehensiuni nedrepte. Iată unde au fost aduși oamenii: să nu mai aibă încredere nici în propria lor familie...

— Este anormal ca un om de condiție să umble cu limba scoasă după toți nespălații... Nu numai să le accepte tovărășia, ci chiar să le-o caute... Iartă-mă, Yvonne...

Ce nedreaptă a fost Muti atunci când a spus toate astea! Dacă nu ne acordăm credit unii altora, cum să mai trăim? Cea mai machiavelică născocire a comuniștilor a fost să facă din fiecare un posibil suspect: să ne suspectăm unii pe alții – iată pe ce se bazează, de fapt, puterea lor! Toate ea le-a auzit și le-a învățat de la Niki... Când îl vezi atât de interesat de ce fac *ei*, când îl vezi ce bine îi judecă și le judecă pe toate, cum ai putea tocmai pe el să-l bănuiești că face jocul Securității? Bietul Niki, cu *flair*-ul lui, trebuie să fi intuit suspiciunile lui Muti! Mai ales în ultimii ani, când avansase scleroza și ea nu se mai controla, când strecura aluzii ba unuia, ba altuia – ce situație penibilă, Dumnezeule!... Nu-i de mirare să-i fi spus asemenea lucruri și babei ăsteia, care nu mai iese odată din baie! Dacă nu am fi noi cei care să le dăm nas, ar mai avea oamenii simpli atâta tupeu? Biata Muti nu mai avea deloc control în ultima vreme. Și Niki, el, în fond, atât de sensibil, cu *flair*-ul lui, nu se poate să nu fi intuit ceva! Sau chiar să-i fi ajuns la urechi... Dar nu s-a manifestat niciodată. Nimeni nu i-ar putea reproșa că s-ar fi abătut de la conduita cuvenită; din partea lui, niciodată Muti n-a auzit o vorbă rea. Și nici n-a încercat vreodată să se explice; de altfel, explică vreodată Niki ceva? Nu explică nimic, pentru că așa este temperamentul lui, e discret, nu e ascuns, dar există om care să-și recunoască mai repede decât el vinovăția?

— Eu, draga mea, eu sunt singurul vinovat, oftează.

Și nu este în stare să vorbească mai mult. Ea însă, ca femeie, a reușit să-l intuiască; în ciuda atâtor și atâtor lucruri care s-au mai întâmplat, ea continuă să aibă încredere deplină, deplină în Niki. Muti, de pildă, nu înțelegea că cineva poate fi într-un mod gratuit curios din fire, că cineva poate avea această plăcere de a fi informat – o plăcere pe care, fără îndoială, lui Niki profesiunea de advocat i-a dezvoltat-o. Iar în privința micilor lui flirturi, Muti s-a dovedit cea mai intolerantă persoană. Să nu înțelegi că nu toți oamenii sunt la fel, că bărbatul, mai ales, are din când în când nevoie de o mică schimbare, că sentimentele nu îi sunt neapărat afectate în acest mod... O mică distracție, de la care el se întoarce relaxat, de obicei, chiar mai atent, pentru că simte totuși un

sentiment de vinovăție... Nu, spunea Muti, nu este deloc agreabil să știe lumea că bărbatul tău este un *coureur*... Oricât ar fi fost Muti de tânără sufletește, importante în viață, pentru ea, erau aparențele:

— Ca să susții aparențele, îți mobilizezi toată energia și chiar reușești să trăiești așa cum trebuie, avea obiceiul să spună.

O, dar nu toți oamenii sunt la fel! Nu trebuie să-i judeci pe toți bărbații după nenea Jorj, care și-a consumat energia în meseria lui, care avea o corectitudine de militar și, în rest, a fost un copil bătrân. Sigur, un asemenea bărbat este cu mult mai ușor de condus decât unul cu temperamentul, cu firea sociabilă și activă a lui Niki. Probabil din cauza acestei firi prea active nici nu s-a putut apuca Niki să scrie! Când ai o fire dinamică, vie, cum să te mulțumești cu un asemenea mod, sedentar, de viață? Scrisul nu este un hobby potrivit pentru Niki, de lucrul acesta ea este convinsă, chiar dacă nu i-l spune. Și dacă tot știi că n-ai nicio șansă să publici ce scrii, atunci de ce îți mai pierzi vremea? Ea nu l-a contrariat însă niciodată, dimpotrivă, l-a lăsat să viseze.

— Când am să ies la pensie, promitea Niki, am să mă așez și-am să scriu... De publicat, sigur că n-o să se găsească cine să-mi publice; dacă nu scrii după cenzura lor, cu partidul și cu clasa muncitoare, în ruptul capului nu te publică... Dar eu am să-mi fac plăcerea să scriu! Toată viața mea n-am avut timp și a trebuit să amân, însă acum am să mă apuc...

Și ea, bineînțeles, îl încuraja; sigur, îi spunea, este foarte normal să te apuci, la talentul tău, la cunoașterea ta de oameni... Pentru că, odată ieșiți la pensie, oamenii se deprimă, chiar firea li se schimbă, încep a avea gânduri negre, bărbații mai ales. Însă de lăsat nu trebuie să te lași; după o viață întreagă în care ai fost tracasat, măcar acum să poți și tu să respiri. Și, în genere, trebuie să înveți să iei din fiecare lucru doar avantajele. Iată, cât de greu îi este fără Tudor – oh, cât de greu! –, se consolează spunându-și că avantajele sunt mari. S-a putut vedea de ce este el în stare singur: că este în stare să-și facă o situație, un rost, pentru că nici în Occident nu este atât de ușor cum cred unii și alții! Dar cel puțin nu va mai răspunde decât pentru vinile lui. Dar cel puțin știe că

este liber. Cel puțin călătorește. Cel puțin are ceea ce aici nici după o viață n-ar fi reușit. Dar, cel puțin...

Aruncă dintr-odată cartonașul în scrumieră – de-atâta timp îl mototolește ca o caraghioasă în mână. Se întoarce, se uită cu atenție la pendulă. Este aproape sigur că astăzi n-are să mai aibă timp să iasă. Nu că ar fi avut cine știe ce de făcut, singurul program al zilei, cununia religioasă a lui Țuțu, este abia diseară, dar o enervează să-și piardă chiar așa, chiar fără niciun rost, timpul.

Parcă totuși ceva foșnește în baie? Parcă...

Se întoarce și ia scrumiera de pe măsuță. Măsuța de servit ceaiul, rămasă aici, în colțul acesta întunecos de *hall*. Măsuța de ceai, încă întreagă; întregi și rotilele, și tava de servit, și marchetăria *vieil-or*, care o face să semene cu o tablă de șah. Biata măsuță! N-ar avea nevoie decât de un lustru, de cele câteva șuruburi care i-au căzut, și ar fi ca nouă. Un tâmplar serios, priceput, care și-ar ști meseria n-ar avea mult de lucru. Atâta doar, unde mai găsești astăzi oameni care să-și știe meseria?

— Cum se mută Petruța, imediat, a doua zi chiar, visa Muti, îmi chem tâmplarul și pun la punct mobila. Măsuța de servit ceaiul, *secrétaire*-ul, servanta care s-a cojit... Abia pe urmă mobila de sufragerie. Imediat, a doua zi chiar după ce se mută...

Câți ani irosiți în așteptare, până să coboare în propria lor casă de la mansardă! Cât s-a zbătut și Niki, cât a vorbit cu multiplele lui cunoștințe! Numai o ființă neîncrezătoare ca Muti s-ar mai îndoi de el... Numai Muti putea să fie atât de suspicioasă: să susțină că, atunci când Niki merge să pună o vorbă cuiva sau să depună unui cunoscut un memoriu, intră cu tupeu în clădire, trece cu tupeu pe lângă portar, tu rămâi afară, el urcă scările, merge la closet, mai rătăcește cât mai rătăcește pe săli și pe urmă coboară foarte sigur pe el. Și ție îți spune că a vorbit cu cineva foarte important, dar că nu poate să îi divulge numele... Aceasta era teoria lui Muti – altă nedreptate la adresa lui Niki. Ce dacă la niciun memoriu nu s-a primit răspuns? Câți se pot lăuda c-au primit răspunsuri la memorii în anii aceia? Bietul nenea Jorj s-a prăpădit cum s-a prăpădit, și ei au continuat să facă memorii pentru casă și să

aștepte înghesuiți toți în mansardă, ciocnindu-se nas în nas pe scară, coborând la baia de serviciu, spălând mizeria, scara, curtea în urma chiriașilor. Mergând timorați în vârful picioarelor, vorbind în șoaptă...

— Închideți odată radioul, venea Muti gâfâind, că Petruța își face iar de lucru pe la ușa noastră. Închideți-l, v-am spus de atâtea ori să renunțați... Nu înțeleg cum puteți, oameni în toată firea, să fiți atât de fără minte... Ce să mai ascultați? Sandu Geblescu a avut dreptate, de mult ne-au vândut americanii...

Crezuse și Muti o vreme, ca toată lumea, că lucrurile au să se schimbe; dar pe urmă nu a mai așteptat nimic decât să-și termine Tudor școala, să plece mitocanii de chiriași, și ea să-și aducă tâmplarul pe care-l știa de o viață și să își repare mobila veche.

— Au să se mute ei, spunea Muti, și-am să-mi chem tâmplarul... Se mută ei, pentru că, nu vezi? Le cresc din ce în ce mai mari pretențiile, și pe el îl fac din ce în ce mai mare...

Lui ca lui, dar ei cum îi crescuseră! Ca și când nu în ochii lor apăruse cândva în poartă, cu un cufăr de lemn în mână și cu niște cozi subțirele, strânse ghemotoc în vârful capului... Și lipăind prin casă desculță, cu călcâiele crăpate și suflându-și nasul prin curte... Acum era directoare și părea tot timpul excedată de treburi! Să mai aibă vreme să-și aducă aminte că Muti a învățat-o ce-i o batistă, ce-i o periuță de dinți și a convins-o să nu se mai dea cu gaz pe cap?

— Dacă tot i-ai făcut educație, învață-o și să nu mai spună *ghivetă*... îi strecura câteodată Niki lui Muti.

Ironiile copilărești ale lui Niki, în care totuși el avea dreptate. Pentru că, în această ocazie, Muti a fost naiva: este o naivitate să îți închipui că poți schimba ceva în psihologia unor asemenea oameni, dacă îi tratezi de la egal la egal. Sau dacă le faci mărturisiri adevărate, dacă te umilești în fața lor să le faci. E o naivitate să îți închipui că ai putea să le câștigi încrederea sau cel puțin bunăvoința. Nu, ei sunt mai șireți decât tine, iar de crezut tot n-au să te creadă, pentru că tocmai de aceea au ajuns unde au ajuns: pentru că ei cred mai puțin decât oricine. Ei sunt convinși că totul e o minciună, că toată lumea minte. Ei sunt cei care nu își fac despre nimic iluzii.

— La bine nu mă aștept din partea lor, spunea Muti câteodată, dar cel puțin să nu ne facă rău... N-am nicio îndoială că i-au adus aici ca să ne supravegheze. Cum de au apărut exact atunci când a fost arestată biata Margot?

— Eeee, asta a fost demult, la început! Dar ce să mai supravegheze acum? dădea Niki a lehamite din mână. Ce rău pot să ne mai facă?

— Trăim asemenea vremuri, spunea Muti, încât, oricât te-ai simți de nevinovat, nu se poate să nu-ți fie frică... Așa că n-aveam decât să răbdăm și să așteptăm...

Muti a încercat să intre în relații cu Petruța, poate pentru că pe el îl vedea mai rar. Cei ca el stau de dimineața și până seara în ședințe, cum or putea, Dumnezeu știe... De schimbat, el nu se schimbase cine știe cât de când îl scoseseră din fabrică, ca să lucreze la Securitate, și pe urmă îl făcuseră activist, și pe urmă îi ceruseră să-și ia repede diploma, și pe urmă îl făcuseră director. El se schimbase mult mai puțin decât ea, atâta doar că în loc de șapcă punea pălărie și nu ieșea din costum-cravată. Dar hainele se șifonau repede--repede pe el. Poate și pentru că se îngrășa din ce în ce: la început, doar fălcile i s-au lățit, pe urmă, ceafa i s-a lăsat peste guler, a devenit greoi, a început să icnească pe treptele de la intrare. Firește, de vreme ce una din probele de promovare este rezistența la chefurile lor, unde s-ar părea că se mănâncă și se bea teribil. Mișcare cu atât mai puțin nu avea cum să facă – venea mașina, îl lua, venea mașina, îl aducea.

Probabil după astfel de indicii s-a ghidat și Muti atunci când a spus că n-o să mai treacă mult timp și-au să se mute.

Șansa a fost casa cu lemne, de care se săturaseră. Li s-a oferit mai întâi Florească, dar Petruța a refuzat, pentru că la etaj îi era greu cu câinele. Când li s-a oferit apartamentul pe Roma, nu l-au mai refuzat. Și-ntr-o zi, incredibil! S-a lăsat liniștea în casa ce părea atât de imensă acum, încât te și teroriza când auzeai trosnind boazeria!...

Dar, oricât ai avea tăria să înduri, de multe ori, nu mai ai ocazia să te bucuri de ce-ai așteptat. Nu terminaseră zugrăvitul și curățenia atunci când Muti a început să insiste să meargă

după tâmplar. Cum să termini? Lăsaseră o mizerie în urma lor! O jale! Niki a găsit prilejul să amintească desele propuneri pe care le făcuse el în timpuri dificile, ca să fie vândută mobila mai prețioasă. Dar aici, să fim drepți, nu avea dreptate! Nu prea am avut noi lucruri cu adevărat de valoare, și la acea vreme când se pusese problema să fie vândute, și la Consignația, și la talcioc s-ar fi luat prețuri derizorii pe ele. Așa că probabil tot mai bine a fost că Muti a ținut cu atâta încăpățânare la lucruri. Și, ca să-i facă plăcere, a mers într-o după-amiază cu ea, să-și găsească tâmplarul. Undeva pe lângă Piața Mare, pe lângă Bărăție. Muti nu-și mai amintea exact unde avusese tâmplarul ei atelierul, așa că au orbecăit amândouă de brațul o bună bucată de vreme.

— Cocoane cu pălărie! Cocoane cu pălărie! strigau după ele niște haimanale.

Pierduseră aproape speranța, se și întunecase, când, în sfârșit, au nimerit strada din întâmplare. Au intrat într-un gang, o mizerie, un miros îngrozitor, au bătut la tot felul de uși... Ca să afle că tâmplarul lui Muti se prăpădise cu o săptămână înainte! Ei, biata Muti, dintr-odată a fost atât de șocată... Atât de dezorientată... Parcă n-ar mai fi existat niciun altul care să-l poată înlocui... Totul din cauză că se gândise anume la el ani de zile. Pe urmă, și acea neîncredere a bătrânilor față de oamenii noi, pe care nu au apucat să-i verifice. Orice tâmplar i s-a mai propus pe urmă, Muti s-a eschivat sau chiar a refuzat: își pierduse, biata de ea, entuziasmul...

Dezbracă paltonul, traversează *hall*-ul, intră în antreu, agață paltonul în cuier. De enervare, un mușchi îi zvâcnește pe obrazul stâng. Ia pălărioara de fetru și vulpea, urcă scara, deschide ușa la dormitor, deschide ușa șifonierului, le așază pe amândouă cu grijă pe raftul de sus. Oftează. Până la urmă, ai să vezi că va ajunge să-i dea și banii. Afurisită babă!

— Ei, cincizeci de lei nu înseamnă, de fapt, chiar cine știe cât... Ai dat cincizeci de lei, dar te-ai distrat toată ziua... Dacă te gândești bine, nici nu-i chiar atât de scump!

Cam așa are să-i replicheze Niki atunci când are să audă toată istoria de azi.

— Madam Delcă a voastră este chiar un personaj... Am cunoscut destule ca ea! Ei, dacă le-aș descrie...

Pe fața sănătos bronzată, râsul îi va fi conciliant, dar neliniștit, și ochii au să-i fugă în lături, ferindu-se s-o întâlnească. Niciun motiv special ca să-i evite privirea, nici ca să vorbească atât de repede, parcă la întâmplare, ca și când s-ar teme de întrebările pe care, în realitate, niciodată ea nu i le pune. După atâția și atâția ani trăiți împreună, simți atât de multe într-un râs fals! Și totuși, *pauvre* Niki, ar putea să nu fie neliniștit. Ar putea fi sigur că nu riscă să audă de la ea nimic dezagreabil, de vreme ce îi cunoaște convingerile și comportarea obișnuită. Buna educație te obligă să-ți stăpânești pornirile, așa cum te obligă să te faci că nu vezi ceea ce l-ar umili pe cel de lângă tine. Și, dacă așa te-ai format, orice ieșire nesocotită tot pe tine te va învenina; tot ție are să-ți lase o senzație neplăcută – de înjosire, de iritare.

Atunci când dragul de Tudor, în penultima scrisoare, l-a rugat pe tatăl său să fie mai mult acasă, să mai renunțe la desele lui ieșiri, Niki a fost froasat câteva săptămâni. Este, bineînțeles, convins că ea e cea care s-a plâns, și lucrul acesta în mod special a durut-o: după o viață petrecută împreună, să nu știi la ce te poți aștepta și la ce nu de la un om! De atunci, când se află lângă ea, pare încă mai neliniștit ca de obicei – încă mai nesigur. Fără nicio îndoială, așa va arăta și azi, când se va întoarce.

Aparent surâzând îngăduitor – de fapt, liniștindu-se, pe măsură ce simte că ea nu are de gând să deschidă subiectul periculos –, el are să așeze grijuliu pe brațul fotoliului ceșcuța de cafea golită. O deprindere mai veche are să-l facă să se ridice imediat; și totuși, va încerca să arate că nu este deloc grăbit, că absolut din întâmplare s-a apropiat de ușă.

O mișcare contradictorie – să plece? să mai stea? – pe care, bineînțeles, ea n-are s-o comenteze. Ea se va face că nici nu o observă.

— Nu mă mir de ce ți s-a întâmplat, are să continue să vorbească, însă, plimbându-se cu mâinile la spate, cu pași mari prin sufragerie. Ar trebui chiar, într-un fel, să mă bucur, pentru că doar așa, doar izbindu-te de realitate, ai putea și tu

să înțelegi pe ce lume trăiești... Pe ce lume trăim. Deși, după toate prin câte ai trecut – doar ai fost atâția ani în serviciu, și totuși ai trăit plutind –, dacă până acum n-ai înțeles, nu știu, nu cred că mai este vreo șansă să înțelegi vreodată. Pentru că, observă, unde mai vezi tu pe cineva dispus să întindă o mână de ajutor cuiva? Cum poți să nu-ți dai seama cât de mult s-au schimbat vremurile și oamenii odată cu ele?

Va fi ora de după-amiază, când mai totdeauna își ia racheta din cuier și pleacă. Dar astăzi a lipsit de dimineață, așa că probabil, până la urmă, va renunța să mai plece. Încă neîndrăznind să creadă că l-a oprit definitiv, ea va surâde, măgulită de interesul pe care vorbele lui i-l arată. După atâția și atâția ani, după atâtea dezerțiuni și atâtea întoarceri, iată-i cum stau de vorbă, la fel ca în primii ani. În penumbra *hall*-ului, obrazul lui bronzat încă mai pare tânăr; aproape tânăr îi pare și trupul, îngrijit îmbrăcat, pe care mult timp a reușit să-l ferească de burtă. Numai ochii de la o vreme îl îngrijorează, pentru că, în lumină și fără motiv, au început să-i lăcrimeze.

— ...pentru că tu, spre deosebire de mine și după treizeci de ani de regim comunist, încă te mai simți datoare să te comporți după cum îți cere rangul. Da, da, nu râde, nu protesta, chiar despre așa ceva este vorba! Chiar dacă tatăl tău vitreg a sfârșit cum a sfârșit, chiar dacă mătușa ta s-a nenorocit în pușcărie, chiar dacă toți cei ce te-au anturat și pe care i-ai admirat în prima ta tinerețe au pățit la fel, tu parcă nici nu ai observat că s-a schimbat ceva. Știi bine ce se întâmpla cu animalele care nu se adaptau când se modifica radical clima. Ei bine, tu crezi că nu faci la fel? De ce să te simți obligată să dai pensii oamenilor de casă, să împarți haine de câte ori ai ocazia, să duci oala madamei Ana, doar ca să n-o trimiți la azil? Când și așa stăteam înghesuiți și terorizați, tu și mai ales Muti găseați momentul să vă mai faceți asemenea scrupule! Și pe stradă, de atâtea ori te-am observat cum îți deschizi poșeta la fiecare cerșetor! Ți-am atras de atâtea ori atenția că majoritatea lor sunt escroci și mai sănătoși ca noi, dar nu ți-a servit la nimic! Nu ți-a fost cu nimic o învățătură de minte...

E acrișor tonul lui, dar nu poți, după o viață întreagă, să mai aștepți declarații. Totuși, o măgulește că el vorbește atât de mult despre ea, iar în dosul cuvintelor zeflemitoare (dar când nu este zeflemitor Niki?) încă stăruie acel mic complex care nu l-a părăsit de când a cunoscut-o. Oricât s-ar schimba lumea în jurul lor, *pauvre* Niki, în sinea lui, nu va uita niciodată că el este fiul unui mic negustoraș din Obor. Că prin mariajul cu ea a avut acces la o lume superioară...

Acest lucru, pe care ea singură l-a înțeles, a înduioșat-o.

Pauvre Niki! Această mică rană a lui – pe care doar ea în lume i-o simte – a determinat-o să-i treacă atâtea cu vederea! A fost tolerantă cu el din diverse motive, dar de înțeles doar în ultimul timp a reușit să-l înțeleagă... Are încă sub pleoape acea noapte de Crăciun – ultimul Crăciun pe care l-au mai făcut împreună, cu Muti încă bine și cu dragul de Tudor în țară. Dragul de Tudor era cu prietenii, cu *gașca*, cum își spuneau ei, la ski, pe munte; totuși, ea a insistat să se facă la ei acasă Crăciunul, ca totdeauna. Și chiar le-a reușit un Crăciun animat, făcuseră rost de brad, de fapt, era molid, a avut chiar o discuție cu Niki, o discuție în genul lui, că, decât molid, mai bine să fi renunțat... Dar totul a ieșit cum trebuie, și până la urmă el a recunoscut că n-a avut dreptate... Un Crăciun cât se poate de reușit, erau cu toții, și Lilly cu Victor, și Ortansa cu Radu Priboianu, și nepotul generalului Petrescu cu nevastă-sa, oameni tineri, la patruzeci de ani, ea nu prea reușită.

— *Est-ce qu'elle est née?...* vorba lui Muti.

Bietul general, a suferit mult când s-a făcut acest mariaj! Iar ei i se cunoaște încă și acum „originea sănătoasă" – și în alură, și în comportare: nici până la vârsta aceasta nu a învățat ce să facă cu mâinile și, oricâtă silință ți-ai da cu ea, este imposibil s-o faci să converseze normal. Cel puțin, este însă la locul ei...

Au pus deci la pick-up colinde, au ascultat *Stille Nacht*, au cântat în cor *Florile dalbe*, s-au produs în public ca să își primească pachețelul de la Moș Crăciun. Ea cumpărase pentru fiecare câte ceva potrivit, și toți au recunoscut că aceasta a fost partea cea mai plăcută a serii. Bineînțeles că, dintre toți,

cel mai reușit a fost Niki! Au adus-o apoi și pe Muti, au așezat-o într-un *rocking-chair*... Au stins apoi lumina și are încă în fața ochilor, atât de viu, cum sclipeau verde-portocaliu globurile în întuneric! Și pe urmă, imediat, lumânările electrice cu capetele roșii, exact-exact ca niște feștile! Și pe urmă artificiile! Numai Niki era cam nervos, fiți atenți, fiți atenți, spunea, nu uitați că nu este un brad adevărat! Nu uitați că molidul din nimic se aprinde!

De fapt, nu s-a petrecut niciun incident neplăcut și, când s-a uitat pe geam, a avut o plăcere teribilă, o plăcere ca în copilărie: ningea cu asemenea fulgi mari, pufoși, încât într-o oră se acoperiseră și casele, și mașinile... A rămas un timp așa, să se uite pe geam, în casă era o veselie deosebită, se râdea, se făceau glume, nu se simțea nevoie de prezența ei de gazdă, așa că și-a permis câteva secunde de relaxare și s-a uitat pe fereastră. Îți rămân în minte clipe din viață când te-ai simțit fericit, inexplicabil de fericit, vezi tu, mai târziu. Mai târziu, îți dai seama că acea clipă de fericire și liniște era pândită de necazuri mari, ce nu peste mult timp aveau să se declanșeze; totuși, păstrezi o amintire bună de-atunci. Așa păstrează ea o amintire plăcută de când s-a uitat pe fereastră, în stradă, deși nu era nimic deosebit: perechi grăbite care se întorceau mai devreme de unde fuseseră invitate, colindători puțini, și nici măcar unul care să mai știe cântecele vechi. Nu se mai știe decât cântecul acela oribil și fără sens cu un iepuraș și cu Domnul Ștefan sau Mihai, cu care te asasinează prin tramvaie încă de prin noiembrie. Și totuși, în seara aceea, privind când în cameră, când pe geam, fusese fericită ca altădată – ca atunci când era copil, când trăia Papa, când *tante* Margot era nelipsită la toate Crăciunurile, cu *oncle* Alexandre... Se retrăseseră toți la o oră rezonabilă; Muti era ușor agitată, cine știe ce suveniruri se treziseră o clipă în mintea ei confuză, și a fost o mică problemă până să adoarmă, ceea ce l-a agasat pe Niki. Sigur, trebuie să aibă și el *stress*-ul lui, uneori din nimic se enervează, bineînțeles, educația îl determină să se abțină, dar ea, cu intuiția ei, îl simte că se enervează. Și, când se întorsese în sufragerie, Niki, cu agitația copilărească pe care o capătă atunci când bea un pahar în plus față de cum este obișnuit,

a pus în brad toate artificiile și, când ea a intrat, le-a aprins dintr-odată pe toate:

— Niciodată cu tine nu m-am simțit în largul meu, i-a spus atunci când s-a stins ultima explozie albă de lumină.

A fost atât de șocată, încât a rămas fără glas! Și, dintr-odată, înverșunarea pe care proasta lui comportare o crease în ea de atâția ani s-a topit... Rămăsese în locul ei ceva ciudat, un sentiment aproape măgulitor pentru ea, și pentru el un gen de milă. Un bărbat orgolios suportă greu superioritatea femeii lui – cam aceasta era ideea care reieșea din frazele lui încâlcite. Continuase să bea, amețindu-se din ce în ce mai tare, vorbea ușor incoerent și articula cuvintele cu dificultate.

— Eu sunt singurul vinovat, tu nu ai nici cea mai mică vină... repeta.

Își justifica pentru prima oară în fața ei aventurile galante de o viață și plecările de acasă, chiar și răceala față de Tudor; chiar și acest lucru îl recunoștea atunci, că nu totdeauna își îndeplinise îndatoririle de părinte.

Acea seară de Crăciun pe care mult timp ea a crezut-o o seară a reechilibrării mariajului lor; din păcate însă, nu s-ar putea spune că ceva s-a schimbat de atunci. Ba chiar dimpotrivă, dacă te gândești la întârzierile, la absențele lui din ce în ce mai frecvente în ultima vreme.

— Unde mai vezi tu, are să continue Niki, așezându-se la loc în fotoliu... Unde mai vezi tu pe cineva dispus să întindă în mod gratuit o mână de ajutor cuiva? Schimb de servicii, da, asta da... schimb de relații, atenții pentru serviciul făcut – iată singura lege pe care nu o calcă nimeni... Nimeni nu îți mai ridică de jos niciun pai dacă nu l-ai atenționat dinainte... Ai să-mi spui că nu este nimic nou aici, că totdeauna așa a fost, corupție, fanarioți, moravurile acestui loc... Că de două mii de ani așa este lumea... Sigur, eu nu te contrazic, aceasta-i lumea din jur și n-o s-o schimbăm nici eu, nici tu, nici nimeni... Spun doar că tu ar trebui să te schimbi, ca să nu mai ai deziluzii...

Cam aceasta va fi încheierea... Îi aude glasul zeflemitor și acea veche, foarte veche umbră de tandrețe în ironie. Totuși, tandrețe. Oricât ar fi Niki de lunecos, aici nu poate să se înșele... Ceva ce nu s-ar putea altfel numi decât tandrețe...

Îl va asculta deci, ca de fiecare dată, cu un sentiment de triumf; a reușit, în fine, să-l aducă pe acest teren bine cunoscut, care este doar al lor. Pe acesta – este convinsă – nu-l mai împarte cu niciuna dintre cele care i-au otrăvit existența. La fel ca și acum treizeci de ani, el îi deschide ochii asupra vieții, iar ea îl ascultă cu o expresie de atenție încordată a feței. Uneori, chiar se gândește în altă parte, însă îl aprobă din ochi, la intervale de timp egale. Din când în când, îi mai aruncă o întrebare ajutătoare, așa cum cățelandrul care se gudura pe lângă Tudor venea de fiecare dată cu mingea în gură. Aducea mingea anume ca băiatul să o arunce din nou, el să alerge spre ea în salturi mari, să se oprească la jumătate de metru, o clipă să stea nemișcat și să miroasă asfaltul. Pe urmă, să ia din nou mingea, s-o ducă supus la picioarele lui Tudor, iar la cel mai mic gest de mângâiere al lui să sară – înalt, încordat ca un arc.

Și, scoțând de bucurie mici lătrături, să-și rezeme labele din față de trupul băiatului.

— Eeee, să știi că pe ziua de azi ai făcut o pomană! Să-ți dea Ăl-de-Sus sănătate... Să fii sănătoasă și să te bucuri de bărbat... Că ai bărbat frumos, și bun, și de treabă.

Ce s-a mai speriat, Doamne sfinte! Să te trezești dintr-odată cu baba că-ți apare în spate! Nu, că acum s-o vadă și călare pe mătură, tot n-o să se mai mire! Și uite-o că nici gând n-are să plece! Uite ce înseamnă lipsa de educație și de obraz... Uite-o cum râde cu gura până la urechi și cum își arată dinții! Ca să vezi de ce a trebuit să stea atât: din cochetărie – să-și potrivească dinții! Acum o jumătate de oră, când a dat de ea în curte, era știrbă și-abia se înțelegea ce vorbea. Ei, să vezi ce haz are să facă Niki când are să-i povestească...

— Nu mă mir de ce ți s-a întâmplat, are să-i spună. Dar întâmplarea, vreau să-ți spun de pe-acum, nu-ți va servi la nimic! Vei rămâne tot așa cum ești... Nu-ți va fi cu nimic o învățătură de minte...

Și chiar așa, chiar așa este! Numai firea ei delicată și indecisă, numai neputința ei de a spune direct, pe față, ceea ce gândește o fac să intre dintr-o încurcătură într-alta. Dar de

data aceasta s-a terminat! Are s-o dea pur și simplu afară pe obraznica asta! Iar de cei cincizeci de lei – nici vorbă! Și să dispară înainte să vină Niki la masă, că lui nu-i face plăcere s-o vadă...

— Ei, madam Delcă, ce atâtea mulțumiri! Ce atâta vorbă... Și eu mă bucur că ne-am întâlnit; drept să-ți spun, mi-ar fi părut rău să fi aflat că ai făcut drumul până aici degeaba... Pentru că a doua oară știu cât ți-ar fi venit de greu... Știu eu cât de greu ne mișcăm la vârsta noastră...

Ca s-o vezi cât e de cărpănoasă, că stă pe-ntuneric, aici, unde mă-sa ținea totdeauna lămbile-aprinse! Nici când a sunat telefonu și-a dat fuga să răspunză, nici atunci nu s-a simțit s-aprinză lumina. Sau să fi zis:

— ...Ia loc și dumneata, madam Delcă, c-oi fi și dumneata obosită... Ia loc, așteaptă-mă să mă întorc, mai schimbăm și noi două o vorbă...

Ți-ai găsit! Nici cu curu nu s-a uitat la mine, numa bâști la telefon! Să nu fi fost telefonu, îmi dădea catrafusele – repede--repede. Așa, m-a lăsat baltă, pe întuneric. Și io, mai să-mi rup picioarele pân-să nemeresc fotoliu. Fotoliu de piele – ăl de i-a pleznit pielea și a pus peste el covoare și perne. Fotoliu-n care sta madam Ioaniu... Cât sunt io de namilă, da-n fotoliu ăsta mă simt mică.

Își întinde picioarele umflate – o înjunghie de-i sar ochii din cap –, oftează, își reazemă ceafa de spătar.

Vezi că nu degeaba se cuibărea baba în el! Că, după ce fusese bolnavă și-ncepuse să se miște pân casă mai greu, nici că mai puteai s-o dai jos dân fotoliu. Și de cum intrai, te trăznea mirosu: de cărți vechi, și de igrasie, și de carne bătrână. Că slăbise madam Ioaniu, și ochii-i avea mai sticloși, și-avea și-un mers tremurat, și părul alb tot începuse să i se rărească. De unde era atât de des, că-l fila, ajunsese câteva fire; s-a tot rărit, s-a tot rărit, până îi vedeai pân el țeasta. Da baba tot își mai împletea o codiță subțire, și de ce trecea timpul, d-aia se tot subția codița babii. Uite-așa, cât degetu de la mână, și la urmă cât o codiță de șoarice ajunsese codița babii. Și numa-n

fotoliu o găseai, și numa cu urechile ciulite sta. Poate i s-o fi urât ore întregi singură și, dac-auzea pași pe scară, odată și învia.

— Cine-i? făcea. Cine-i acolo? făcea, cu vocea aia a ei gâjâită.

— Io sunt, îi ziceam când ajungeam sus, în capu scării. Io sunt, ce, nu mă mai cunoașteți?

Că așa mă pusese vulpea de Ivona să-ntreb. Vroia să vază dacă mă-sa mai e cu mințile-ntregi, fiindcă tot sta cu ochii ăia holbați la perete și nu mai scotea nicio vorbă. Și prefăcuta de Ivona asta voia să vază: poate să scoată sau nu de la cec banii babii și să-i treacă pe numele ei și-a lu bărba-su? Aici se-nțelesese ei, Tanda cu Manda, e materialistă Ivona, materialistă și cărpănoasă, d-aia mă și pusese să-ntreb. D-aia, cum ajungeam lângă fotoliu ei, o-ntrebam:

— ...ce, nu mă mai cunoașteți?

Și madam Ioaniu se zgâia la mine cu ochii sticloși. Avusese ochii albaștri-albaștri, da de la o vreme parcă și ochii i se decolorase. Poate nici să nu mai fi văzut mare lucru cu ei, că-ntr-o vreme se plânsese de albeață, și asta, e știut, dac-o ai, nu mai trece. Ea știa ce boli mai avea și ce nu. D-apoi că și trăise destul, mai-mai să ajungă suta.

— Te cunosc, zicea după un timp cu glasu ăla al ei gâjâit. Te cunosc, tu ești Vica.

Se stafidise madam Ioaniu, se gheboșase – uite-așa făcuse o cocoașă-n spate! Și la față se zbârcise, de era cute-cute. Și după un timp chiar că nu mai știa cine intră, cine iese din casă, ea sta numa cu ochii holbați la perete și mai făcea târș-târș de colo-colo. Toată viața fusese strânsă la pungă, da acu, ce-o fi fost și-n capu ei, că luase obiceiul să strângă de pân casă tot ce găsea: bucățele de pâine, și petice, și hârtiuțe, și dopuri de sticle, și scobitori... Ce nici nu ți-ar fi trecut pân cap, ea aduna și strângea într-o boccea, își făcuse, așa, o bocceluță și o pitea. Ea știa unde-o pitea, de nu o mai găsea ăilanți, să-i dea de urmă. Vezi că tot mai ținea ea minte ceva, dacă își mai aducea aminte de bocceluță.

— Sunt necăjită cu Muti, mă tem că s-a sclerozat, se plângea amintita Ivona. Sunt necăjită, vaaai, ce an îngrozitor, sunt unii ani care încep prost și tot așa o duci, din necaz în necaz...

Chipurile se văita că plecase Tudor, băiatu. Ca și când cineva ar fi crezut-o că ei nu-i convenea că rămăsese dincolo!

— Sunt necăjită cu Muti și mi-e teamă în starea ei să nu facă vreun gest necugetat... Să nu lase apa deschisă, să nu dea foc, să nu plece de-acasă...

Asta cel mai des mi se plângea când da pân vreun colț de bocceluța babii.

Și-ntr-o zi, chiar așa a fost. Într-o zi, madam Ioaniu chiar că a dispărut. A venit ei acasă și-a găsit ușa dată de pereți. Atâta noroc ce-a avut cu Cristidoaia, c-aia cum își vâră nasu-n toate, când s-a dus la alimentară, i s-a părut că nu-i lucru curat, dac-a văzut ușa lu madam Ioaniu dată de pereți. Și-a dat telefon la servici, la Vulpe.

Și-a răscolit ei, vulpea de Ivona și cu zurliu de bărba-su, a răscolit ei cartieru, a-ntrebat și la miliție, și la spitale. Pe unde n-a fost ei atunci, pe unde n-a alergat putoarea de Niki, d-a ajuns el și pân-la morgă... A alergat de i-a ieșit limba d-un cot, nu că murea el de dragu lu soacră-sa, da ce-ar fi zis lumea?

Ar fi zis lumea că, dacă nu mai e-n casă băiatu, el s-a pus pe soacră-sa cu traiu rău și-a făcut-o să-și ia lumea-n cap. Că madam Ioaniu plecase așa cum era, într-un capot de diftină, d-ăla de i-l lucrasem eu, închis în față la nasturi. Și fără poșetă plecase, n-avea un act la ea, n-avea nimica...

Atâta noroc a fost că atunci era cald, era vară. Să fi fost mai? Să fi fost iunie? Și mai mare noroc a avut madam Ioaniu c-a dat peste ea un domn care, vezi, c-o știa. Un domn mai în etate, un domn bine, de pe vremuri. Se știa ei din văzute, și el, dac-a recunoscut-o, mai cu șosele, mai cu momele, peste v-o câteva ceasuri, uite-așa, a adus-o.

D-atunci sta Vulpea numa cu ochii pe mă-sa. Și ușa o ținea-ncuiată de două ori, și cheia o ținea pitită. Da pentru orice caz, tot îi pusese pe buzunar un bilet, uite-așa, o hârtie albă, prinsă c-un ac de siguranță:

MĂ NUMESC SOFIA DENISA IOANIU ȘI LOCUIESC PE STRADA CUTARE, NUMĂRUL CUTARE, TELEFON...

Parc-o văd pe madam Ioaniu cum sta ea-n fotoliu, peste huse, peste covor, sta baba ca țiganu-mpărat și cu hârtia prinsă-n piept, s-o știi că cine este... Se făcuse mică-mică, și

cu cocoașa-n spate, și cu coada aia albă, subțire, ca de șoarice. Sta madam Ioaniu cu ochii zgâiți la perete și nu scotea niciun cuvințel; că intra cineva, că ieșea, ea n-avea habar; putea să vină oricine și să golească casa.

De nimic nu mai avea habar baba. D-aia-i și pusese în piept fii-sa biletu. D-aia scrisese toate alea-n bilet, fiindcă, dracu știe cum, Doamne iartă-mă, da dân când în când baba tot dispărea: ori că era mult mai vicleană ca ei, că se știe că ăștia de cade în mintea copiilor e de-o vicleniiieeee... Ori că i-o fi deschis pe furiș ușa putoarea de gineri-su, să se vază odată scăpat: s-o lovească tramvaiu, să-nghețe de frig – că tot dezbrăcată pleca soacră-sa... I s-o fi urât cu ea-n casă, să tot dea cu ochii de momâie, acolo-n fotoliu, mică-mică, și cu cocoașa-n spate, și cu ochii zgâiți. Și, de la o vreme, Ivona îi punea peste fotoliu o mușama; se vede că i s-o fi slăbit bășica udului și madam Ioaniu își da drumu pe ea, ca copiii mici. Așa că i-o mai fi deschis ușa pe furiș. Că de la unu ca el te-aștepți numa la rele...

Și vezi că soacră-sa-l știa, d-aia nu-l suferise o viață. D-aia-l și scrisese pe Tudor pe toate carnetele, d-aia voia să-i lase numa lui averea. Și, după ce-a plecat Tudor și după ce i-a trecut babii aprinderea de plămâni, gineri-su a-nceput pe lângă ea: ni-ni-ni, că să vezi, c-o fi, c-o păți, dar acum, dragă Muti, gândește-te dacă merită acest stat să încaseze banii pe care i-ar încasa dacă s-ar petrece vreo nenorocire... Dar baba, ce să vezi? De vicleană ce era, se tot făcea că nu înțelege, adică ăla ce vrea? Ăla știa el bine ce vrea: vrea să-i treacă pe ei pe carnete – pe el și pe bleaga de Ivona în locu lu fii-su.

Știa el ce vrea, da nu-i venea lui s-o zică de-a dreptu, și tot mai pe ocolite umbla. Că-n fața lu soacră-sa n-avea nas, nu-ndrăznise el toată viața să se ia în gură cu madam Ioaniu: fiindc-atunci când sor-sa Margo era la pușcărie și bărba-su, generalu, tot acolo, zurliu de Niki plecase d-acasă. O lăsase pe Vulpea cu copilu mic și plecase c-o Matracucă. Și după câțiva ani s-a întors – nu-i dăduse divorțu, se lăsase de Matracucă, el știa ce făcuse. Venise cu coada-ntre picioare, și madam Ioaniu nu-i scosese ochii, nu-i zisese nimic, da tot îl

mai făcea să-și aducă aminte că ea, baba, ținuse casa cât lipsise el. Că ea vânduse covoare, bijuterii, că ea deschisese și pensiunea. Așa că d-aia nu putea el în fața lu soacră-sa să deschiză gura. Nici să-i spună soacră-sii de-a dreptu că azi-mâine ea o să crape și să-l puie pe el pe carnete. Și baba, vicleană, se făcea că nu pricepe ce vrea el să-i spună. Încă nu se ramolise baba, avea ea ceva-n cap, că-ntr-o zi a scăpat-o gura: că ar vrea s-o puie pe Ivona pe carnetele ei, ca să fie și ea liniștită, s-o știe asigurată la bătrânețe. Atâta i-a zis ei, când era ele singure. Da liniștită tot n-a fost, că știa că n-are bază-n fii-sa. Știa că bleaga de fii-sa tot ce-auzea se ducea și i le spunea lu bărba-su. Ce vroia ăla, aia făcea din ea. Și Ivona i-ar fi spus imediat lu bărba-su că mă-sa a trecut banii numa pe numele ei. Nu e ea-n stare să ție v-un secret de el și, ori îi punea banii pe numele ei, ori îi punea pe numele lui, totuna era. Totuna.

Așa că, atunci când s-a văzut baba fără nepotă-su, de focu lui s-a ramolit și de necaz c-a ajuns la mâna lu gineri-su. C-altfel ce să fi fost în mintea ei, de aduna tot ce găsea pân casă: petice, scobitori, dopuri, oase de la mâncare? Le strângea așa, făcea o boccea și-o pitea, să plece cu ea în lume... Oricât se ramolise, tot știa c-ajunsese la mâna lu gineri-su și știa că de la unu ca el n-ai la ce să te aștepți, decât numa la rele.

E-he, îl mirosise ea demult, demult îl vânduse ea și-l cumpărase – numa zmintita de fii-sa nu se uita-n gura ei. Că ce i-a zis putoarea de Niki, Zmintita a crezut toată viața; și dac-o punea ăla să-nghiță flăcări, păi să nu crezi că n-ar fi făcut-o, numa să-i intre-n voie. Păi uite-o și-acu ce se mierlăie la telefon și ce-și bate el joc de ea și ea nu știe cum să-i mai cânte-n strună.

— Și, Niki, chiar crezi că n-ai cum să ajungi mai devreme? Bine, nu insist, voiam numai să știu dacă să te aștept... Nu, doar știi că pentru mine masa e o pură formalitate. Dacă-ți spun... da, bine, da, bine, atunci sigur că am să iau ceva... Atâta doar, spuneai că vii azi devreme... Cum, dar chiar dimineață spuneai, chiar dimineață, înainte să pleci, ai spus-o...

He-he, bine-ți face, bine-ți face... Vezi că nu mai ești așa îmbătoșată ca adineaori, când îmi stăteai ca jandarmu la ușa

umblătoarei, înhăimurată cu paltonu pe tine și cu cipilica, numa bine s-o iei la goană cum ies? S-o iei la goană și să nu mai dai ăi cinzeci de lei! Ei, Vulpeo, Vulpeo, la viclenii și la zgârcenie nu te-ntrece nimeni! Da iete la el cum îi cântă și iete la ea cum joacă, cu tălpile pe cărbunii încinși, ca ursu!... Iete la ea ce se mierlăie, când ar trebui să-i dea cu telefonu-n cap; da mai du-te la dracu, la farfuzele tale, du-te-nvârtindu-te și să te-ntorci când s-o-ntoarce mama de la groapă! Dac-ar fi femeie-ntreagă, să-i zică asta și să-i dea cu telefonu-n cap, odată l-ai vedea că vine, fuga-fuga și cu coada între picioare...

Da la unu ca el, care nicio bază n-ai să pui, la unu ca el s-ar putea să se ducă și dus să fie! Eetee, ducă-se-nvârtindu-se! Că doar n-o să ție Matracuca boșorog la ușă, numa pentru pensia lui... He, he, că doară nu-i proastă Farfuza, că nu degeaba-l așteaptă ea, nu degeaba-l pândește ea ca păianjenu, de zece, de cinșpe ani. Nu pe boșorog îl pândește ea, pândește căsoiu babii, și argintăria, și covoarele, și banii ei de la cec. De zece, de cinșpe ani, câți or fi, de când se-ntinde cățeaua cu el, ca să vezi, ale dracu muieri, cum se ține ca scaiu... Că doar n-o să trăiască Ivona cât lumea, că doar n-o să împărățească ea pământu. Că și madam Ioaniu, cât a avut zece suflete-n ea, ca pisica, da pân-la urmă tot a crăpat! Și Ivona, cum e zurlie și otrăvită, numa cu țigarea-n gură și cu cafelile, și-n toate mințile n-a fost niciodată, Ivona nici atât n-o s-o ducă... Păi că n-o vezi ce zmintită e? Să stea ea ascunsă după perdea și la urmă să apară ca o nebună, și cu cipilica pe cap, și cu vulpea aia roasă de molii!... Și nu, și nu, că ea trebuie să meargă în centru, merge-i-ar numele! Și-o apucase toate bâțâielile când a văzut ceasu, da dân partea mea dă-te și cu curu de pământ, dacă nu știi să-ți potolești dracii singură... E-he, că de câtă vreme putoarea aia de Niki i-o fi bărbat doar cu numele!... Și e unele nerușinate ca iepele, care are nevoie de bărbat să le potolească. Dân partea mea, atâta pagubă, io, una, am zis bodaproste când am scăpat, însă omu ăla al meu, încă și-acu câțiva ani tot ar mai fi încercat, nu-ți e rușine, i-am zis, nu ți-e rușine, om bătrân, la vârsta ta? Și-am zis bodaproste când m-a lăsat! Da ăsta al

Ivonii, dar-ar dracu-n coiu lui, ăsta e bun să taie frunză la câini și să călărească muieri și să facă praf sutele... Lui să-i dai bani cu amândouă mâinile și el să-i toace la pocăr, și la zaiafeturi și la matracuce. Și zmintita de Ivona nu mai știe cum să-l mai lingușească, iote și-acu ce se mai mierlăie... Ee-tee, mierlăie-te tu, că pe el tot Farfuza-l comandă! Tot Farfuza e generalul și dân vorba ei putoarea de Niki nu iese, a dracu țărancă, ce bine știe să-l țină!

— Dar nu cumva să uiți că la 7 e cununia lui Țuțu... Ei, nu, dar trebuie să avem timp, să nu sosim în ultimul moment, când e biserica plină. Clemența o să fie cu ochii în toate părțile... Ei, cum, dragă Niki, să-mi închipui că ai să vii tocmai la 7!? Chiar sunt genul acesta de femeie care face fără motiv reproșuri?... Dacă te legi de orișice cuvânt, mai bine tac... Nu, tac și te-aștept, nu, de ce să fiu supărată? Atunci mă mai suni încă o dată? Cum vrei tu... Cum crezi tu, dacă crezi... Dar ce rost are să mă mai suni, dacă nu stai mult? Ei, nu, uite, nu, uite, acum, dacă m-ai sunat, nu mai sunt deloc îngrijorată!

Ei, și mai dă-te-n pizda mă-tii de bărbat! Vezi că nu-i bine nici așa, tot ni-ni-ni pe lângă el, să nu-ți știe deloc de frică!

Vezi că mai are și omu-meu dreptate:

— Tu știi numa să te plângi de mine, da aș vrea să văz ce-ai zice dacă i-ai vedea și pe alții...

Săracu omu-meu, ursuz, mut, rău de clanță cum e, da stăm noi împreună de patruj-nouă de ani!? Stăm. Ursuz, mut, rău de clanță, da, după ce-am închis prăvălia, s-a băgat el la fabrică să avem și noi o pensie la bătrânețe? Și când îl vedeam la amiază cum vine, ditamai namila, în salopeta aia albastră a lui, și se mai și scărpina pe mâini, făcuse-o urticărie de la chimicalele-alea, dar-ar dracu-n ele: și lapte-a băut, și ce n-a făcut, da de râia aia n-a scăpat ani de zile. Când îl vedeam cum apare în capu-străzii și cum vine așa, lipa-lipa, ca ursu, mă apuca, dracu știe ce mă apuca. Dracu știe ce mă apuca, așa, din senin, că-mi venea să plâng. Ursuz, mut, rău de clanță cum e, da-n ziua lefii scotea banii dân buzunar și mi-i dădea toți în mână. Io-i număram, io-i împărțeam: care la chirie, care la televizor, care la cărbuni și la lemne. El

săracu nu-și oprea nimic, atâta doar ce-i mai dădeam io. Îi mai vâram când și când dooșcinci în buzunar, da n-aveam grijă: știam că n-o să se atingă de ei. Îi place numa și lui să se știe cu bani, c-așa-i bărbatu... Asta-i când e omu-ntreg, să poți să pui în el o bază. Să fiu io-n locu la Ivona, să știu că ăla poate când vrea să scoată de pe carnete banii, o noapte n-aș dormi liniștită! O noapte n-aș închide ochii de grijă că ăla se duce la cec și p-ormă, trap-trap, cu banii în dinți, la Matracucă. Da Ivona, cât e de vicleană, la el n-are nicio bănuială. Păi că n-o vezi cum îl lingușește? Ee-tee, d-aia și-a și bătut joc de tine! Femeie bătrână, și nici acu să nu știi să vorbești cu bărbatu! Stă și se mierlăie și nici gând n-are că i-a intrat om străin în casă. Nici gând n-are că-mi vine leșin de foame și mă trece și-o nădușeală rece; afurisită zi, cu ghinioane peste ghinioane! Nu-s io proastă că-n loc să șed la casa mea, unde am de toate, am luat drumu-n picioare numa ca să mă umplu de draci? Numa când mă gândesc ce drum mai am pân-acasă, îmi vine să nu mă mai mișc d-aci, dân fotoliu. Da tot o să mă mișc! Măcar un dumicat de pâine să-nghit! Dacă zmintita are așa obraz gros și nu se simte, atunci am să-mi port singură de grijă. O să mă uit repede-repede pân bucătărie și o să vâr în gură ceva. Și, dacă dă peste mine Vulpea, o să-i spui că m-am dus să iau un pahar cu apă. Că ăla care e om întreg, ăla știe să-și poarte de grijă singur!

Da-n bucătărie, uite, nimic, sărăcie lucie – să lingi pe jos cu limba. Două chifle să-ți spargi capul cu ele și-o brânză care-a prins coajă, și-ncolo nimic. Eee, la ce să fi venit și zurliu de bărba-su acasă? Păi nu era mai zurliu să fi venit să-și rupă proteza-n chiflele astea? Da măcar o cratiță de mâncare, da măcar un borcan de zacuscă... E-hei, niște pâine cu zacuscă de-ar fi, și-un păhărel de țuică...

Scârțâie ușa, da mai bine nu-ntorc capu; nu-l întorc, că molfăi un colț de brânză. O brânză cât o nucă, numa atâta am luat, cât să-mi mint foamea. Și p-ormă întorc capu, că și aud chiar lângă mine, pe mozaicu dân bucătărie, pași. Uite-o ce pleoștită vine de la telefon și cu coada-ntre picioare! Și ce gălbejită e, și slaaabă, de poți să-i numeri oasele! Și păru –

două-trei fire-n cap, și dinții de cal... Când te uiți la ea, parcă-i dracu.

Uite-o ce pleoștită e, păi Dumnezeu nu bate cu bățu, vezi că tot mai e o dreptate în ceruri? Vezi că tot mai e un Dumnezeu care a văzut că m-a ținut nemâncată atâta vreme și-n picioare la ușă? După ce c-am bătut atâta amar de drum, m-a ținut la ușă cât am sunat, suna-i-ar creierii, că-mi tremura picioarele de foame și-mi venea leșin de la lingurea... Cum îmi vine și-acuma...

— Ai nevoie de ceva, madam Delcă? Dacă ai nevoie de ceva, spune-mi mie...

Uită-te la ea ce țâfnoasă și ce mutroasă e! Și ce strâmbă din nas, ei, nu, pân-aici! Pân-aici, că doară nu m-a luat din drum! Să nu se uite la mine ca la o servitoare! Ei, lua-te-ar dracu, cu blana ta zbârlită cu tot, că nu te-am pus io să stai ascunsă după perdea! Ei, nu, să nu-ți verși nervii pe mine, dacă bărba-tu s-a dus la Matracucă, apoi nu la mine să te rățoiești, că pe ziua de azi am înghițit și-am răbdat destule! O minută nu mai stau aici, nici să mă rogi-n genunchi, eee-hee, d-acu, și-n genunchi să mă rogi, că tot degeaba! Că-s io bună, bună, da și când s-a umplut paharu, nu-ți mai trec nici atâtica! Că urcioru nu merge de multe ori la apă și nu-i nimeni vinovat dacă, dân te miri ce, ție-ți sare bâzdâcu. Ce-s io, să tot bat drumurile, și la ăla, și la ăla, și care-i cu curu-n sus, care nu deschide, care nu-mi dă niciun pahar cu apă... Ce-s io, nu-s și io om? N-am avut prăvălie-n Coriolan, de venea clienți de peste tot, și de pe Sabinelor, și de dincolo, de peste Șină, și care cum venea pleca încărcat? Și la câți am dat pe datorie, aș fi acum femeie bogată! Și la frați le-am luat mobilă și le-am trimis pachete peste pachete, putini de brânză, și mezeluri scumpe, și vinuri Dealu-Zorilor, ș-acu nu vezi pe unu că vine... Că noi ce-avem? E v-unu dân noi ciumat, de nimenea nu ne calcă pragu?

— Ei, ei, ce faci, ce faci acolo la cuier, madam Delcă?

Pe dracu fac, pe dracu ghem fac... Uită-te la ea, ce obraz gros, până mai adineaori nici nu s-a uitat la mine, și-acu se face că nu-nțelege... Blestemat să fie ăla de-o mai pune picioru în casa asta!... Dar-ar dracu-n tine, Vulpeo, că m-ai ținut aici,

în picioare și nemâncată, dar-ar boala-n tine, să te-nzdrăvenești când oi zice io! Să ajungi să-ți dea cu lingurița în gură, cum ajunsese mă-ta...

— Ei, madam Delcă, ce faci, ce faci, lasă paltonul... Lasă paltonul, doar n-oi vrea să pleci așa, nici n-am apucat să schimbăm amândouă o vorbă... Hai, sper că nu te-ai supărat, doar ne cunoaștem de-atâta vreme... Lasă paltonul în cuier, pune și basca la loc. Apropo, n-ai vrea să-ți dau o pălărie de-a lui Muti să ți-o aranjezi? Cum ești dumneata pricepută...

— Da, madam Delcă, miercuri a fost slujba de înmormântare la Biserica Albă. Nevasta generalului Pantazi, trebuie să fi auzit dumneata de el, vremea tinereții noastre... Ce repede se duce tinerețea, madam Delcă! Și parcă, nu știu cum, în sinea ta nu simți că te-ai schimbat, nu? Nu-i așa? Numai când te uiți în oglindă... Daaa, madam Delcă, el a murit, bineînțeles, de mult – ea, o femeie foarte fină... Foarte, foarte bine femeie... Cam o sută de persoane să fi fost, poate mai mult, biserica plină. Și mă uitam, madam Delcă, mă uitam ce înseamnă educația: ce înseamnă omul bine educat. Slujba era anunțată la ora unu, nimeni n-a întârziat o minută – aproape o sută de oameni au stat nemișcați încă o oră și ceva, pentru că au întârziat preoții... Au așteptat ca să vină arhimandritul. Dar știi cum, madam Delcă? Ab-so-lut n-a mișcat nimeni: să umble prin biserică, să pupe icoanele, să holbeze ochii la lume?!... Nuuu, nici vorbă de așa ceva!... Au stat ne-miș-cați până au venit preoții și arhimandritul. Ia puțină brânză cu smântână, Florica mi-a adus-o, cât o mai veni și ea, că nu mai este tânără, și nu vezi cum, de la zi la zi, se deteriorează totul? Iar arhimandritul a ținut slujba lungă, ca la voievozi, și ei tot așa au stat: nemișcați... Ei, crede-mă că mi-a făcut plăcere! După atâtea și atâtea grozăvii prin care au trecut, iată, au mai rămas o sută de oameni care știu cum trebuie să se comporte... Iar la sfârșit a vorbit un colonel în rezervă – fost pe vremuri coleg al lui –, un om, dacă vrei, mai simplu... Dar a vorbit din inimă: neam de boieri, a spus, au trăit ca niște boieri și tot ca niște boieri au suportat mizeria și vulgaritățile vieții... Soție și mamă devotată, a spus, chiar

când a pătimit ce-a pătimit, chiar când a rămas singură, și-a crescut fetele așa cum trebuiau crescute... Venise, de altfel, la înmormântare și una dintre fiice, cea care este de mai mult timp plecată, pe cea mai mică a scos-o bărbatul ei mai acum un an și ceva, așa că era cam devreme să se întoarcă, nu obținuse cetățenie, și nici pe copii, care sunt mici, nici pe copii nu i-a adus... De ce să aduci copiii la o asemenea ceremonie?... Să mai fi trăit, presupun că ar fi scos-o și pe doamna Pantazi, dar era, înțelegi?, o femeie demnă și n-ar fi acceptat ușor să devină o povară pentru copii... Pentru că, nu?, cât ai fi de apropiat, copil și părinte, dar trebuie să te gândești: nu este deloc ușor nici pentru cei care pleacă *dincolo*, care trebuie să ia totul de la început, să-și facă o situație... Iar tu, în loc să-l ajuți, așa cum orice părinte simte nevoia să-și ajute copilul, tu dimpotrivă! Să pleci fără o pensie, fără nimic... Cum spuneam, să le fii și tu o povară...

— Ei, la bătrânețe, musai să ai banu tău! Numa bătrân să nu fii și s-ajungi pe la ușile altora!... Că-s rude, că-s prietini, tu să n-ajungi la mâna lor... Cum zicea și madam Ioaniu, Dumnezeu s-o ierte...

O perdeluță gălbuie, stropită de ulei și cu marginea descusută, acoperă fereastra bucătăriei, zăbrelită de drugi solizi de metal înnegrit. Perdeaua a cusut-o madam Ioaniu, iar drugii de metal i-a pus cu mâna lui chiar generalul, după ce ultimul hoț a intrat prin fereastra bucătăriei, cățărându-se pe acoperișul magaziei de lemne. Pe atunci nu mai aveau soldat și peste încă vreo trei luni au venit să-l aresteze. Pe partea din afară a geamului s-a țesut o rețea fumurie de funigei de praf. Are s-o șteargă Leana, dacă au s-o cheme, ca de obicei, la curățenia de primăvară.

Dacă au să aibă, ca de obicei, musafiri de Paște.

Lumina cenușiu-gălbuie intră oblic prin geam – a trecut dimineața și, dincolo de cerul de fildeș, soarele invizibil are să înceapă să coboare. Ridicându-se să mai caute ceva prin cămară, Ivona își aruncă ochii pe geam, dar nu vede decât gudronul ondulat și scorojit al magaziei de lemne și, mai departe de el, chioșcul negru, umed. Resturi de zăpadă sticloasă,

întărită ca sub o crustă de zahăr, au încremenit încolăcite ca niște găinațuri pe acoperișul chioșcului.

— Parcă știam că mai e puțină zacuscă... Aaaah, e un deranj aici! Nu pot să înțeleg cum de nu-ți ajunge timpul nici când stai acasă... Probabil și puterile care te părăsesc. Probabil și vârsta... Îți place zacusca? Spune drept, madam Delcă.... Cum nu ești vegetariană, socotesc mai normal să te întreb... Deloc, dar chiar deloc nu m-aș mira să aud că nu-ți place zacusca...

Pe zidul din dreptul aragazului, faianța îngălbenită. Stropi solidificați de ulei, lucioși o punctează ca niște picouri. Era albă faianța când a pus-o madam Ioaniu după ce au plecat chiriașii, era albă și vopseaua cu care au dat chiuveta și țevile de apă. S-a ros vopseaua și, din loc în loc, apar ca într-un ciorap găuri de metal negre. În colțul de sus al peretelui, ca o lintiță, igrasia. Dedesubtul petei verzi-negre, peretele transpiră sau plânge cu boabe mari, curate de apă. Pe colțul de vizavi, în dreptul cămării, un cuib fumuriu: fire lungi de păianjen tremură pe tot tavanul înalt, afumat.

— ...Ce voiam să te întreb, madam Delcă? Oooo, și bătrânețea asta, cu lapsusurile ei... Cum se spune în popor, uiți de la mână până la gură... Ei, lasă că îmi aduc eu aminte, dar, te rog, mănâncă! După atâtea ore de la micul dejun, nu se poate să nu-ți fie foame...

Uite-o, vezi că nu mai vorbește gura fără ea? Vezi că știe să nu mai strâmbe din nas? He-heee, a băgat-o ea pe mânecă mai adineaori!... Dac-a văzut că nu-i merge, odată și-a închis pliscu. Odată și-a vârât mințile-n cap și-a început, ni-ni-ni, vaaai, madam Delcă, noi două, care-am fost așa bune prietene, și dă-i, că sucită, că-nvârtită, că n-o să pleci așa și să nu ne mai vedem, și dă-i lacrimi de crocodil, că dacă pleci, ce mă fac eu, și cad în cur pe gheață... Să mă fi luat după mintea ei, eram acu bună plecată!... Să fi fost alta în locu meu, nu trecea în ruptu capului de la ea... Da io știu cum să mă port în lume, d-aia, pe un-mă duc, toți mă iubește, toți mă apreciază... D-aia și zurlia asta de Ivona, odată și-a luat seama... Odată a întors foaia...

— Ei, spune, madam Delcă, să-ți fac și două ouă? Spune.

Taci, că n-o fi intrat în ceasu morții, de n-are astâmpăr și tot mai cotrobăie pân cămară, și iar mai scoate ceva... Eeee, n-ar avea ea, Ivona, suflet rău, atâta că nu prea e întreagă la minte. N-o vezi cum îi tot da-nainte cu ăia de ședea împăiați în biserică? Că mare brânză să stai, parcă cine n-ar vrea să stea, dacă ar ști că se face singură treaba?!

— Lasă, madam Delcă, lasă, nu te deranja, că văd eu de ochiuri...

N-ar avea ea suflet rău, da iete ce-mpiedicată e... Ce moangă e, că nici două ouă-n tigaie nu e-n stare să facă... Și umblă cu furculița aia de zici că acu-acu nu știu un-și-o vâră, dacă e s-o aștepți pe ea, face ouăle scrum, și-i mai mare păcatu... Ei, ei, o fi ea femeie cu carte și învățată, da la bucătărie o ceapă degerată nu face, și nici în lume n-are habar să se poarte... Că ce-a făcut ea azi, așa ceva mă-sa n-ar fi făcut nici s-o pici cu ceară. Păi, că mă-sa era femeie întreagă și judecată. O mai fi avut și ea păcate destule, că nu e om să nu fi greșit, cum spune popa-n biserică, darmite că și de trăit a trăit, mai-mai să atingă suta... Eeee, că nici să trăiești atâta nu-i bine! Că ce mai știa ea că trăia atunci când sta în fotoliu, pe mușama?! Atunci degeaba o mai întrebam:

— ...Io sunt, ce, nu mă cunoașteți?

Că madam Ioaniu se holba la mine și tăcea. De nimic nu mai avea habar, da bocceluța ei tot și-o știa. Și ușa tot o pândea, doar-doar o uita-o careva deschisă. Și când nu te-așteptai, odată te pomeneai cu ea că dispare. Și Ivona, iar cu telefoanele, și iar bate străzile și întreabă-n dreapta-n stânga... Și când zicea că gata cu mă-sa, s-a isprăvit, atunci îi suna cine știe cine: că să vie s-o ia. O dată tocmai de la Bariera Vergului a sunat-o, ș-altă dată de la Brâncoveneasa...

D-apăi ce se mai ruga p-atunci Ivona, mai abitir de cum s-a rugat azi!

— Vino mai des pe la noi, madam Delcă, făcea. Vino mai des, că sunt atât de neliniștită cu Muti!... Parcă aș avea în casă un copil mic, așa nu pot deloc s-o las singură...

Toate bune, da pân-aici! Să-mi fi dat și aur, că io tot nu veneam, că n-am răbdare la copilu mic și nici la bătrân n-am răbdare. Și nici nu-mi trebe mie stăpân pe cap. D-apăi să tot

stai atâtea ore în ditamai căsoiu pustiu, și obloanele lăsate, și peste tot întuneric, numai candela ce mai arde în camera lu madam Ioaniu. Arde candela ca-ntr-un cavou, și tot timpu mai troznește ceva, și să stai cu momâia în fotoliu, lângă tine, care nici nu mișcă și nici nu suflă, numa se zgâiește cu ochii ăia albi la perete... Și numa ce-și mai dă drumu pe ea, și atunci pune tu mâna și schimb-o. Și iar mai troznește parchetu, dracu știe ce, Doamne iartă-mă, că parcă tot ai aștepta să apară de undeva un strigoi...

Că poți să rămâi damblagit, așa urât ți se face...

Așa că n-a pus Ivona mâna pe mine și nici p-altcineva se vede că n-a găsit. Și madam Ioaniu ea știa ce făcea, că tot dispărea. Ultima oară când a mai ieșit, v-o două zile n-a mai găsit-o.

Pe unde-o fi umblat atunci, ei nici c-a mai aflat. Că era murdară când au adus-o, și cu pâslarii plini de noroi, și-i lipsea și jacheta de lână cu care plecase de-acasă. Era o vreme tot cam așa, tocma ieșeam din iarnă, și nu se dumirea ei unde putuse baba să stea două zile de nu înghețase. Au întrebat-o ei, au lăsat-o, dup-un timp au întrebat-o iar, da de scos de la ea n-a scos nimica. Ceva își mai aducea ea aminte, că tot bâiguia:

— ...era întuneric, întuneric, întuneric... și o pasăre albă mare...

— Muti a dormit într-un coteț... a râs putoarea de Niki.

Unde să fi stat ea două zile? Și cum se face c-a venit fără jachetă? Asta ei, pân-la sfârșit, n-au mai aflat-o. Că madam Ioaniu, cât a mai suflat, a tot bolborosit și fără s-o întrebe ei, tot bolborosea, da altceva nu scotea decât:

— ...întuneric... întuneric... întuneric... și o pasăre albă, mare...

Dac-a văzut Ivona că n-are ce face cu mă-sa, la urmă s-a lăsat de servici. A luat ea pensie cât a vrut ăia să-i dea și a stat cu mă-sa să o îngrijească. Nu i-a convenit ei c-a pierdut la bani, da n-a zis nici pâs. Și p-ormă mult n-a stat și mă-sa s-a prăpădit. S-a prăpădit repede-repede.

Acu, să mai intre înapoi la servici nu putea, și toată viața nu i-a plăcut ei să stea acasă și să gospodărească. De plăcut

i-a plăcut ei când a fost profesoară la Școala italiană, da mult n-a fost, că, dacă l-a-nchis pe ta-su vitreg, pe general, pe ea a dat-o afară. Sau s-o fi închis școala. Eee, că așa a fost și Ivona asta, tot păguboasă...

— De un singur lucru îmi pare rău, mi-a spus la înmormântarea lu madam Ioaniu. Îmi pare rău că, dacă tot m-am pensionat, n-am făcut-o măcar mai devreme. Să nu fi ajuns în halul în care a ajuns, să nu se fi chinuit. De atâta stat pe fotoliu, fără să fi avut cine s-o schimbe, ajunsese o rană vie... Nici putere să se mai vaite nu mai avea... Și când mă gândesc ce-o fi fost în sufletul ei când stătea singură, imobilizată, abia mâinile mai putea să și le miște...

— Ei, ce-oți fi vrând să mai fie? i-am zis. Că omu când ajunge așa, nici suflet, da nici minte zic că nu mai are... Da las' că, de voie, de nevoie, o să trecem și noi pân asta, că la fiecare o să ne vie rându... Că o să ne ducem acolo cu toții, pe rând, și n-o să mai rămâie niciunu dântre noi p-aciia...

— La madam Ioaniu, Dumnezeu s-o ierte, la ea mă gândeam, și nu-n altă parte... Câți ani e, mă gândeam, de când mâncam aciia noi trei: dumneaei, io și băiatu. Eee, ce de-a macaroane am mai mâncat în bucătăria asta! Cu macaroane l-am făcut mare pe Tudor, mi-a zis odată madam Ioaniu. Și, când m-așed pe scaunu ăsta, parcă m-așed la mine-acasă, uite, parcă-l și văd pe băiat, ce repezit era, și ca lupu-nghițea, tot cu grijă: ba să plece la școală, ba să plece la joacă. Fii atent, îi ziceam io, mestecă cu grijă, că se duce pe partea ailantă. Da el tot ca lupu-nghițea: tot cu grijă să nu-ntârzie, bietu copil! Să-i găsească ăia v-o pricină și să-l zboare dân școală.

Uite-o cum s-a-nchiondurat și cum își face iar de lucru-n cămară... Nu le place lor să le știi secretele, da în ziua de azi toate se știe. Și chiar pe madam Ioaniu a scăpat-o gura și mi-a spus cum s-a dus în audiență, când a vrut să-l dea pe Tudor afară dân școală. Și-așa se face că l-a păstrat. Da de tremurat tot a tremurat ele v-o câțiva ani să nu-și ia ăia vorba îndărăt și să-l scoată iar afar' dân școală. Măcar că Tudor era tobă de carte și ambițios, că, dacă-i punea o notă mai mică, plângea singur, pe furiș, noaptea-n pat, de nu mai știa ele ce l-a găsit și cum să-l potolească. Se vede că n-a semănat lu curvaru de

ta-su, se vede c-a semănat cu tatăl lu Ivona, care a fost și el cineva odată. A fost, n-a fost, vorba e că lu nepotă-su nu prea i-a folosit. Nepotă-su a rămas să tragă ponoasele la toți, și lu ta-su mare ăl bun, și lu ta-su mare vitreg, și la tot neamu. Astea până s-a prăpădit generalu la pușcărie. S-a prăpădit sumedenie acolo, toți care-a fost cineva-nainte, care-a fost miniștri, și care-a fost generali, și care s-a avut bine cu ei, și care n-a fost nimic, da a fost păguboși și-au intrat pe degeaba... Și Ioaniu se prăpădise el mai demult, da lu madam Ioaniu acasă nu s-a găsit niciunu să vie să-i spuie. Că la ce să intri în casa omului ca o cobe? Așa că lor numa la v-o doi ani le-a venit hârtia și numa atunci a aflat ele. A murit el acolo, ca un câine, da vezi că pentru băiat a fost mai bine: că mai scăpase de unu, care-l trecea în acte „mort", și așa s-a făcut c-a învățat și băiatu carte.

— Cu ce te dai pe față, madam Delcă, de reușești să-ți păstrezi așa un ten frumos? La vârsta noastră, un asemenea ten, fără o cută, cum îl îngrijești? Cu ce te speli, cu ce cremă te dai? Sau ții secret? Dacă ții secret, nu te mai întreb, nu îmi mai spune...

— Eee-tee, pârț, mare secret... Cu ce să mă dau, cu Vax--Albina-cinci-bani-cutia... Io toată viața m-am spălat pe față cu ce-am nimerit! Cu săpun de rufe m-am spălat, p-ormă cu Cheia... Cu ce s-a nimerit să am pân casă m-am spălat, da cu pudre și cu cremuri, cu așa ceva nu m-am dat... Că pudrele și cremele are otravă-n ele și astea strică fața...

Incredibil, într-adevăr, ce ten proaspăt și fără un por are! După față, nu i-ai da mai mult de cincizeci de ani. Nici atâta... Iată și avantajul grăsimii! Cu timpul, mușchii se lasă și numai grăsimea mai poate să țină pielea întinsă. De aceea obezii, este lucru știut, au tenul bun; din păcate, nu poți să le ai pe toate, și ten, și siluetă... La ceva tot trebuie să renunți. Asta-i viața.

— Lasă vasele așa, madam Delcă! Te rog eu, nu spăla farfuriile... Lasă farfuriile și hai sus...

Ți-ai găsit să te-asculte Vica! Ți-ai găsit să lase tot și să vină. S-o fi pus eu să le spele, să vezi ce fasoane făcea!... Ei, n-are decât să le spele și să se potolească! E întuneric în *hall*,

dar întunericul, penumbra nu mă incomodează. Este atât de urâtă lumea în plină lumină! Și mai ales la noi, când vezi vitrinele așa fără gust aranjate, și oamenii îmbrăcați fără gust, și străzile neîngrijite, și nicio grijă pentru parcuri, pentru verdeață... Și, dacă într-un loc se plantează iarbă, trec peste ea ca animalele, ca turmele necuvântătoare... Și copacii vechi, care ar mai împrospăta aerul plin de praf, copacii vechi, fără niciun motiv îi taie. Și, dacă te uiți în lumină și foarte atent, și oamenii sunt urâți, dar lor nu le pasă. Cândva, probabil eram încă elevă de liceu, am citit o povestire într-o revistă. Acțiunea se petrecea la Balcic, pe plajă. Acțiune, de fapt, nu prea era. Erau numai stările sufletești ale unui personaj. De fapt, nici pe el nu mi-l mai aduc aminte. Ce țin minte este că acest personaj avea un ochi foarte critic: critica împrejur tot ce vedea. Dar mai ales femeile le descria fără menajamente! Ei, și ce mi-a rămas mie în memorie: personajul, sau autorul, în fine, unul dintre ei, care o fi fost cu descrisul, propunea ca numai fetelor până în douăzeci de ani să li se dea voie să vină dezbrăcate pe plajă. Maternitatea, spunea el, urâțește și deformează, și numai un corp tânăr și virgin este frumos... M-a șocat acest autor cam original, m-a șocat, dar ce înseamnă arta: tocmai acest lucru care m-a șocat mi-a rămas în minte!

Ivona urcă încet scara, deschide prima ușă și bâjbâie peretele cu buricele uscate ale degetelor. Aprinde lampa de plafon – e cea mai întunecată cameră –, se apropie de oglindă, aprinde și aplicele. Rămâne cu ochii ficși în oglindă. Se privește prea fix, cu nerăbdare și lăcomie – să nu termine baba cu vasele la bucătărie și să nu dea peste ea. Oooo, cât o exasperează că de ani și ani vede cum tot mai rău arată! Și firele astea albe, de două degete, crescute la rădăcină – neîndemânatică, își trage una peste alta buclele părului tern și rar. Și nasul lung, cu vârful lățit, ciuruit de porii largi, și buzele decolorate, care s-au subțiat și s-au zgârcit înăuntru. În albul gălbui al ochiului, vinișoare roșii, sparte.

Încruntându-și sprâncenele rare și moi, Ivona își scoate fața din oglindă. Cu coada ochiului își mai zărește silueta

mișcătoare, prinsă în vagul cețos. În capetele toaletei, cele două sfeșnice de argint, înnegrite și acoperite de praf.

Când o veni Leana, o să trebuiască să i le dea să le curețe.

Ivona stinge aplicele, stinge lampa și rămâne doar o dungă subțire de lumină care se strecoară prin jaluzelele lăsate. E o penumbră dulce, care te liniștește. Se întoarce la oglindă și caută febril printre obiectele de pe toaletă, dă la o parte caseta de argint din care, cu o neglijență căutată, ies șiragurile de perle și chihlimbar, dă la o parte pudriera, pulverizatorul, scoate din *étui*-ul lui rujul și își desenează apăsat câte o cruce pe fiecare obraz. O cruce roșie-închis în dreapta, o cruce roșie-închis în stânga, apoi se dă câțiva pași înapoi. Ce ciudat poate să arate... Închide pleoapele ca să nu mai vadă nimic și întinde automat rujul pe pomeți.

Și acum se dă câțiva pași înapoi.

Ei, da, uite, parcă ar fi mai bine. Un pic de ruj doar, și parcă ar fi alta. E drept, că mai e și penumbra... O femeie trebuie să fie cochetă pentru ea însăși, în primul rând – este ceea ce îi ridică moralul. Și iar își mai trage una peste alta buclele părului uscat și rar. Dar ce repede a putut să crească de astă dată!

Se întoarce brusc pe călcâiele pantofilor *trotteurs* și mișcarea bruscă, tinerească o mulțumește. Penumbra dulce și mirosul vechi, răcoros de levănțică, de mult intrat în lemnul de trandafir al șifonierului. O rază venită de-afară scânteiază dintr-odată orbitor pe sideful prins în rama neagră a oglinzii; raza alunecă și se stinge. Pe Ivona un singur gând o mai neliniștește. Iese din dormitor și caută în *hall*, din ochi, pendula. Cam acum spunea Niki că are să se întoarcă, cam pe la ora aceasta. Plus încă o jumătate de oră, întârzierea de rigoare – ar fi deci cazul să plece și baba. Niki, pe drept sau nu, n-o prea agreează... Ar cam fi deci cazul să plece, și nici n-ar avea de ce să mai stea. S-a ușurat, a mâncat. Să-i dea oare și banii? Ar putea să-i dea, pentru că peste o săptămână tot trebuie să-i trimită prin poștă. Dar pensia îi vine abia mâine și chiar n-ar avea de unde să-i dea. Poate să ia din banii lui Niki? Sau din banii de boilăr? Dacă îi dă și banii, nu

mai are ce să-și reproșeze! Ce înseamnă să ai o fire sensibilă și sentimentală! Un simplu amănunt este în stare să te dea gata! Când a văzut-o cum își târâia picioarele spre cuier, ea, de obicei atât de înfiptă! Cum nu mai îndrăznea să scoată o vorbă... Și basca aceea caraghioasă, cu care o știe de treizeci de ani și de care Tudor, dragul de el, întreabă în toate scrisorile: „Și madam Delcă ce mai face? Mai apare pe la voi cu formidabila ei bască?"... Și cum îi tremurau mâinile când s-a întins să-și ia paltonul – ei, nu, niciodată n-o să ajungă o femeie practică, așa cum și-a dorit Niki să aibă lângă el... Când a văzut-o, și-a spus: nu se face să te porți așa cu un om care de o viață îți intră în casă! La vârsta ei, poți să știi cât timp are s-o mai ducă?

La urma urmei, nu-i decât o biată bătrână, căreia regimul i-a luat ce-a avut și viitorul n-are ce să-i mai aducă, în afară de necazuri. S-o fi lăsat să plece așa și să fi aflat pe urmă că a pățit, Doamne ferește, cine știe ce pe drum, ar fi avut mustrări de conștiință. Biata babă, atâta s-a rușinat când s-a văzut pusă la punct, încât n-a mai scos un cuvânt! Doar încerca să-i intre în fel și chip în voie...

— De câte ori am fost io în camera asta și tabloul d-aci nu-l știu... Ziceam că nu-i lucru care să nu-l știu în casă...

— N-aveai cum să-l știi, madam Delcă, pentru că este o fotografie veche... Am dat de ea întâmplător acum câteva luni și cât m-am bucurat! Este toată familia noastră aici, Doamne Dumnezeule, uite-i cât sunt de tineri! *Tante* Margot, cel puțin, era pe-atunci elevă la Școala Centrală! Cred că Muti s-a ferit să afișeze prea mult fotografia din delicatețe pentru nenea Jorj, pentru că, vezi? Aici este Papa... Este primul ei soț! Papa și nenea Jorj se cunoșteau amândoi, se stimau reciproc, dar totuși, înțelegi, nu se cuvenea s-o afișeze... Da, Papa este domnul care citește lângă gheridon, sigur că-i semăn, iar celălalt, mai tânăr, cu pălărie de pai și mustăcioară blondă, este Titi Ialomițeanu... Bun prieten de familie și cunoscut de la Buzău, orașul lui Muti, bunicii mei și părinții acestui domn se frecventau la Buzău. Bunicii mei au murit amândoi într-un groaznic accident de tren. A fost, de fapt, mai întâi o ciocnire

cu un altul care transporta petrol, s-au rupt frânele, trenul a deraiat, din izbitură, unele vagoane au luat foc... Ce nenorocire! Ușile nu s-au putut deschide... Așa au rămas Muti și *tante* Margot orfane. Muti s-a măritat cu Papa, Margot a intrat la Școala Centrală, și duminicile și vacanțele le petrecea la noi... Pe urmă, cum dumneata chiar îți mai amintești – eu nu –, a venit războiul...

Lambriuri lucioase, noi, din lemn de nuc. În dreapta, două uși: între ele, o măsuță cu picioare înalte, cu tăblia în formă de inimioară. Deasupra, pe o placă de marmură, o pendulă de masă obișnuită: un cadran rotund, mare și alb, pe care literele romane se disting de departe.

Cinci și un sfert, după-amiaza.

Pe peretele din stânga, sub oglindă, o canapea de mahon. Speteaza, formată din trei semiovale, se termină cu un chenar de ghirlande. Pe canapea, o fată tânără – franjuri pe frunte, cârlionți în dreptul urechilor, cotul sprijinit de un *coussin* – un gest țeapăn, de lene și delăsare. Din fusta dreaptă îi ies gleznele ascuțite și ghetuțele de lac, cu toculeț și catarame argintate.

Un scaun tras alături, lângă canapea. Așezat de-a latul pe el, picior peste picior, cu mâinile înțepenite molatic și stângaci pe spătarul rotund, un june care, până mai acum o minută, i-a ținut companie. Pe fața proaspătă, privirea i-a încremenit visătoare. Ochii puțin oblici sau părând așa din cauza pomeților lați, urechile cam mari, nemenajate deloc de tunsoarea care desparte, cu o cărare trasă exact pe mijlocul capului, părul îngrijit, dat cu pomandă. Îmbrăcat de vizită: costum de culoarea nisipului, guler tare.

În dreapta canapelei, altă măsuță înaltă, cu trei picioare. Pe măsuță, într-o ramă lată, fotografia unei tinere perechi. Subțirel și mărunt, încremenit în uniforma lui militară de ofițer prusac, bărbatul își ține cotul sprijinit de un gheridon.

Regele Carol și regina Elisabeta.

O consolă în spatele canapelei, sub oglindă, iar pe consolă un bronz: un Apollo cu lira. Deasupra canapelei, oglinda în care poți vedea, în cealaltă parte a salonului, bustul unei femei tinere. Un coc imens, cu două onduleuri mari, ochii

ușor bulbucați. O impresie de altitudine și liniște interioară pe care o crește (sau chiar o inventează) vagul cețos al oglinzii. Pentru că este suficient să apropii de ochi lupa și să-i examinezi fiecare detaliu al feței în parte: fruntea, de pildă, este destul de joasă, buzele subțiri sunt strânse cu încăpățânare, nasul... Și așa mai departe. Dai însă lupa la o parte și tânăra doamnă privește din nou, visătoare și detașată. Un imens șal alb de mătase în care s-a înfășurat lasă să i se vadă gulerul negru montant al bluzei de dantelă.

Spre mijlocul salonului, un gheridon acoperit cu o fețișoară de masă *gris-vert* de catifea. Lotuși sau nuferi îmbobociți – brodați în *dégradé*. Un șnur de mătase răsucit o tivește, înnodându-se la fiecare colț cu funde mari și ciucuri pufoși, albi și aurii care ating covorul.

O singură persoană lângă gheridon: un domn între două vârste, cu fruntea și tâmplele lungite de calviție, cufundat în lectura unei reviste.

După cum o ține între degetele descărnate, pare doar să fi vrut s-o răsfoiască, dar l-a prins lectura. Fața slabă, cearcăne în jurul ochilor plecați, obrajii îngrijit rași, mustața cu vârfurile răsucite după moda veche: o mustață neașteptat de bogată, față de puful firav – poate blonziu, poate încărunțit – care îi aburește fruntea pleșuvă. Lanțul ceasornicului cu capace se petrece de la un buzunar al vestei la celălalt, unde se prinde de vârful creionului mecanic. Redingota și-a îmbrăcat-o corect, n-are însă nici gulerul pus, nici cravata.

Pe gheridon, în dreptul lui, o tabacheră de tutun, un țigaret încrustat cu fildeș, un *coupe-papier* tot de fildeș, minuțios lucrat; imediat alături, un *Papierkorb* și o pomieră de bronz cu picior și cu toarte mici, răsucite. În pomieră, un teanc de hârtii, plicuri, extrase, reviste. Ora corespondenței.

Deasupra gheridonului, vrejul și ciucurii translucizi ai lămpii olandeze. Singura pată de lumină; în rest, penumbră solemnă: lambriurile întunecate, lucioase, mobila greoaie, ținuta fiecăruia ușor crispată. Este un moment deosebit, în care ei pozează prinși în conversația obișnuită; un moment pe care aparatul deschis începe să-l rețină, iar chipurile lor încearcă să-i prindă solemnitatea.

Partea a doua

Ora ceaiului

— ...un moment dificil... Țin minte că așa ați spus atunci, domnule Profesor: ne aflăm într-un moment dificil și n-ar fi deloc imposibil ca să ne trezim antrenați într-o catastrofă...

Ca de obicei când vorbește în fața unei asistențe, musafirul are fața aprinsă și pete roșii pe gâtul cu piele albă, subțire, de domnișoară. I s-a adresat stăpânului casei pe tonul său obișnuit – exagerat de politicos –, aplecându-și deferent umerii și ținându-și ațintită asupra lui o privire inocent-albastră, întrebătoare. Iar profesorul Mironescu n-a avut nevoie să își ridice ochii de pe extrasul lui, ca să i-o știe; cunoaște afecțiunea respectuoasă a tânărului, îi cunoaște și nesiguranța. Este convins că nu frumoșii ochi ai doamnelor stimulează subțiratica elocință a acestui june onest, ci severa, dar binevoitoarea înțelegere a magistrului.

— ...m-au frapat vorbele dumneavoastră, pentru că ele constituiau o excepție față de opinia curentă.

Rămâne ceva după ce, clătinând a îndoială din cap, îndepărtezi lauda ce nu s-ar fi cuvenit să o auzi? Rămâne, da, o complezență ușor jenată (de parcă te-ai fi îndatorat), o neplăcută senzație că celălalt ți-a smuls hainele și îți contemplă goliciunea necuviincioasă...

Profesorul întinde mâna spre pomieră după alt plic; pe marginea scrumierei, țigareta arde singură. Un firișor de fum cenușiu-albăstrui se ondulează deasupra gheridonului.

— Nu îmi pare de mirare că în cea dintâi minută opinia publică românească nu s-a tulburat... A prevedea viitorul în politică nu-i este dat oricui... Nu de la opinia publică românească

avem a ne aștepta, ci de la omul politic... El este cel care trebuiește să fie mereu cu câțiva pași mai înainte, iar nu să se lase purtat, chiar târât... El trebuiește să o ghideze, fie și într-o direcție opusă dorințelor ei...

— Chiar într-o direcție opusă dorințelor ei vrei s-o conducă?

Pe deasupra ramei de aur a ochelarilor, gazda îi aruncă o privire amuzată: o privire ironică, de profesor care ți-a prins punctul slab, o privire încurajatoare de educator care te îndeamnă să răspunzi, pentru că totul este un exercițiu de oratorie. Înțelege tânărul tot ce vrea să-i transmită privirea verde-spălăcită, desenul modificat al ridurilor pe chipul osos?

Fără cuvinte, chiar cei ce se simpatizează se înțeleg parțial și greșit.

— De fapt, eu personal... nici pe departe... Autocratul nici pe departe nu pot spune că a fost vreodată pe gustul meu... Iar ambiția nici pe departe sau dorința puterii...

Roșind și mai tare, musafirul se uită derutat spre gheridon. De obicei, așa se uită atunci când un mic secret al său a fost descoperit. Întreaga noastră viață secretă se află însă sub paza unor ochi străini; iar a lui este încă și mai secretă decât a celorlalți, pentru că astfel și-a dorit-o. Într-un asemenea neplăcut moment, când un fapt sau un gând al său ascuns i-a fost dat pe față din întâmplare, tânărul aruncă împrejur această privire derutată. În timp ce se uită împrejur, ca un om abia trezit din somn, se străduie, de fapt, să apere poziția și să deducă rapid: ce date secrete despre el s-au aflat? Cât de departe a ajuns inamicul după ce a spart linia frontului?

Iată ce întreabă, de fapt, privirea lui translucidă și derutată.

Profesorul Mironescu îi surâde încurajator fostului său student, încercând să-l apere, ca și la examenele de altădată, luate cu bile albe – *magna cum laude*, *summa cum laude* –, de prea marea-i emotivitate. Absolut înduioșător acest modest funcționar de minister care niciodată nu-și menționează meritele, iar laudele le îndepărtează de la sine cu fluturări dezordonate de mâini. O singură slăbiciune omenească arată: ora ceaiului pare să îi trezească apetitul cozeriei politice.

— În fapt, nu voiam să te contrazic, se grăbește să-l liniștească.

Lasă pe gheridon foaia pe care o ține în mână, își desprinde cu grijă de pe nas rama de aur a ochelarilor, îi așază atent, iar locul traumatizat și-l masează cu buricele uscate ale degetelor.

— Nu voiam să te contrazic, pentru că știm cu toții că opinia publică românească ar fi, din păcate, destul de maleabilă în mâna unui politician autoritar... Că el ar putea s-o antreneze relativ ușor într-o direcție contrară dorințelor ei... Iar cauza o știm, de asemenea, foarte bine: mulțimea noastră a fost, într-o măsură de-a dreptul îngrijorătoare, lipsită de exercițiul real al democrației, și o tradiție nu se creează într-o generație, două: de aceea ea nu știe să-și susțină revendicările, este gata să demobilizeze dintr-un nimic, se mulțumește, ca omul păcătuit, cu puțin... Dar mai ales nu este solidară, păcat pe care îl poți descoperi în mai toate straturile. Revenind deci, sper să înțelegi că nu te-am contrazis: da, chiar cred că mulțimea noastră poate fi dusă într-o direcție contrară dorințelor ei...

— Poate chiar a și început a fi dusă?

Chipul tânărului Ialomițeanu s-a luminat de un zâmbet dulce, insinuant.

— He-he, râde Profesorul, punându-și la loc ochelarii pe nas. He-he, n-o lua așa... Nu făceam nicio aluzie la Brătianu! Nu făceam, te rog să mă crezi, nicio aluzie la momentul actual și nici nu profețeam peste cincizeci de ani... Teoretic discutam, *in abstracto*... Deci – o direcție nefastă, în care lesne se poate târî acest popor, împotmolindu-l tot mai mult în corupție și sărăcie – bolile noastre străvechi...

Făcând cu mâna osoasă un gest nemulțumit, Profesorul ia hârtia de pe gheridon, o parcurge neatent și o lasă să cadă la loc, în pomieră. Poftim în ce plate speculații s-a lăsat antrenat! Ia un alt plic, îl deschide afundându-se în lectură și își mișcă mecanic, repede genunchiul și, încă și mai repede, clipește din ochiul stâng: un tic survenit în ultima vreme în momentele de încordare nervoasă, atunci când altceva decât voința lui îi antrenează jumătate de obraz într-o strâmbătură. Mânerul neted al *coupe-papier*-ului în palma ușor umedă, prea caldă, țipătul hârtiei de mătase sub ascuțișul de fildeș. Irisul verde-spălăcit gonește de la un colț al ochiului spre celălalt pe

sclerotica cu pete gălbui și nervuri însângerate de vinișoare sparte. Un neg albicios, ca o prună mănată, prins în colțul ochiului îl cam supără la vedere și, inutil și automat, Profesorul își potrivește rama de aur a ochelarilor pe șaua nasului. Mâna rămasă liberă pipăie orbește marginea gheridonului, fețișoara de masă după vechea tabacheră cu chibritelniță.

O mișcare nesigură – furișă și vinovată.

— Faci cum crezi de cuviință, dar la primul fum vei începe iar a tuși...

Vocea rece a Sophiei este chiar vocea neliniștii lui – așadar, nu ridică ochii spre celălalt capăt al salonului, acolo unde stă ea, în jețul italian, înfășurată în obișnuitul ei șal alb de mătase. Pe catifeaua gheridonului, mâna osoasă încă mai șovăie nehotărâtă și, ca și când ar voi să mai câștige timp, unghia uscată râcâie abia auzit conturul unui nufăr brodat.

Dintr-un mai vechi și nejustificat complex de vinovăție, tânărul Titi Ialomițeanu se simte apăsat de tăcere. Doar incapacitatea lui mondenă l-a gonit pe Profesor înapoi la scrisori. O clipă pe care tânărul o suportă greu – cea de acum –, când, cu mâinile la spate, examinează un porțelan de pe șemineu: o păstoriță visătoare, cu mâna la tâmpla căpșorului blond, îngrijit frizat, îmbrăcată într-o rochie adânc decoltată, cu obligatoriul câine și obligatoria stâncă la piciorușele ei încălțate în pantofiorii *Louis-Quinze*, și un păstoraș care, cu un grațios pas, înaintează spre ea, ducând un coșuleț de flori în mână.

Un foșnet strident – Profesorul face ghem hârtia pe care o citea și pe urmă continuă să strângă deasupra ei mâna. Oricine ar privi salonul ar conchide că vina aparține gazdelor care nu-și întrețin musafirul așa cum se cuvine. Cel mult dacă ar accepta pentru ei unele circumstanțe atenuante: starea specială, în acest moment, a Sophiei sau firea excentrică și manierele obișnuit neprotocolare ale Profesorului, care, de pildă, îl primește pe Titi Ialomițeanu de la o vreme fără gulerul tare obișnuit, motivând că acesta îi provoacă accese de tuse și de sufocare; și tânărul nu știe dacă să ia această familiaritate drept un mod de a-și marca afecțiunea sau ca o mică desconsiderare.

Delicatul june se învinovățește însă pe sine pentru tăcerea supărătoare. De bine, de rău, a dobândit totuși *l'usage du monde*, astfel încât, atunci când sfârșește de examinat bibeloul de Frankenthal, se simte în măsură să aplaneze situația. Doar au trecut câțiva ani buni de când a început să frecventeze societatea, chiar în acest salon căruia i-a rămas fidel, potrivit firii lui conservatoare. Dar cât de diferit îi pare acum, cât de liniștit și de burghez! Câțiva ani doar de când și-a depus prima carte de vizită împreună cu buchetul de flori ce se silea să-i amintească Sophiei Mironescu de anii comuni ai copilăriei lor, petrecuți în patriarhala urbe a Buzăului, și a fost cu gentilețe poftit înăuntru, nimerindu-se chiar un *jour fixe*. La acea vreme, ținuta și manierele lui mai lăsau de dorit, a dansa era încă un mare chin, a vorbi la telefon, o adevărată catastrofă ce îl chinuia săptămâni de zile înainte. Deloc de mirare că acest salon atât de banal l-a epatat. Era, ce este drept, și plin de lume atunci – o lume care nu apare în prilejuri ordinare. Proaspeți căsătoriți – abia întorși din voiajul în Italia, unde își petrecuseră luna de miere –, soții Mironescu aveau și ei cu totul altă stare de spirit: erau entuziaști și afectuoși, prezentau proiecte, adrese, intenții, își cultivau prietenii, rudele și relațiile influente... Ce minune salonul Mironescu pentru tânărul Ialomițeanu! După atâtea solitare plimbări până la Flora sau la Rondul doi, cu pantofii găuriți, cu paltonul prea larg al lui Nenicu și cu franjuri la manșeta pantalonului, privind cu jind elegantele echipaje sau automobile ascunse sub garoafe și trandafiri la bătăile cu flori, să ai deodată acele chipuri admirate la doi pași! Chiar dacă, bun-înțeles, nicio șansă de a fi remarcat...

Cu mâinile încrucișate la spate, peste pulpanele redingotei, junele Ialomițeanu își reîncepe plimbarea prin salon. După câțiva pași, s-a oprit din nou – de data aceasta, în fața fotografiei regelui Carol și a reginei Elisabeta. Ar putea să deschidă acest subiect la ordinea zilei: să îl condamne pe cel care, după patruzeci de ani de domnie fericită în scaunul voievozilor, la cea dintâi probă a sorții, s-a arătat a fi rămas ceea ce a fost și când a sosit din Sigmaringen: un obedient, un mediocru

ofițer prusac. Sau dimpotrivă: să îl deplângă pe nefericitul rege, care, ajuns la o venerabilă vârstă, când s-ar fi cuvenit să cunoască pacea sufletească, s-a văzut dintr-odată silit să aleagă între a vărsa sângele strămoșilor sau pe al supușilor, guvernați aproape o jumătate de secol cu corectitudine. Pe acest nou rege Lear, cum îl numesc unele gazete, care peste noapte s-a trezit într-o țară străină și ostilă, într-o familie învrăjbită, părăsit și trădat de cei răsfățați cu încrederea lui ani de zile, ba chiar invitat fără menajamente să-și părăsească tronul și pământul adoptiv...

De ce să atace însă tocmai subiectul în care s-au spus cele mai solemne cuvinte și s-au ținut toate discursurile? Nu este el în stare să comită o ireparabilă gafă! În această casă al cărei stăpân face tot mai mult caz de vechile lui legături de amiciție cu ministrul Athanasiu, nu va fi el atât de imprudent! Deși aceleași motive pledează că aici ar putea afla amănunte inedite. Plăcerea de a vorbi a Profesorului crescând pe măsură ce sănătatea i se șubrezește, știe dinainte că orișice întrebare a sa va primi ca răspuns același lung discurs teoretic, menit să demonstreze necesitatea depărtării savantului de cabinet de fierberea politică ce, din apropiere, împroașcă de obicei cu stropi de noroi.

Atunci? Atunci, un versat om de lume ar merge mai degrabă în întâmpinarea discursului favorit al gazdei, preparându-i astfel buna dispoziție și făcând posibile pentru mai târziu răspunsuri la obiect.

Întrerupându-și plimbarea cu bruschețea obișnuită (pentru că rațiunea, și nu pornirea naturală îi dictează gesturile, ele par bruște în permanență), junele se așază de-a latul pe scaun, încrucișându-și mâinile pe spătar.

Va pune deci mai întâi o întrebare banală: „Chiar crede Profesorul că te poți sustrage politicii timpului – presiunilor colectivității?".

Și-a aplecat deferent umerii, și doar intenția unei mici tachinări pare a licări în privirea sa inocentă.

Profesorul ridică nedumerit ochii. Se afla la mii de leghe depărtare și are sentimentul că e trezit cu brutalitate din somn.

Însă numai pentru o secundă. Altfel, buna creștere și simpatia pe care i-o inspiră junele interlocutor șterg imediat iritarea deranjului.

Simpatie – poate chiar mai mult decât simpatie. Poate chiar o afecțiune născută pe neobservate, ca răspuns la atențiile ce i se arată. Tot primind în mod constant omagiile cuiva, începi să te obișnuiești cu ele și, dacă după un timp ele vor înceta, le vei simți lipsa. Dar fidelitatea este una dintre calitățile tânărului: Profesorul poate fi capricios, nestatornic în umorile sale, Sophie își are și ea capriciile ei femeiești, dar junele este veșnic prevenitor, veșnic ampresat să-și ofere serviciile. Face, neîndoielnic, parte din acea rară specie umană ce pare să n-aibă în această lume fericire mai mare decât a fi utilă unor oameni dragi. Cum să nu apreciezi o astfel de generozitate? Și, față de cel ce ți-o oferă, cum să nu capeți și tu o crescândă bunăvoință?

Tot zărindu-l astfel zi de zi, ochiul tău, fără voie, se îmblânzește: acolo unde vedeai banale defecte, începi să întrezărești mici înrudiri. Și, pe neobservate, cu o iubire încă ușor disprețuitoare, l-ai adoptat pe Titi Ialomițeanu, fapt pe care în ruptul capului nu l-ai fi crezut posibil atunci când l-ai văzut prima dată, la acel *five o'clock* al Sophiei. Când l-ai văzut fâstâcindu-se la ușă ca un provincial, încât feciorul a trebuit să-i ia cu forța mănușile și pălăria, și i-ai zărit dunga ușor cenușie a gulerului, și manșetele roase, și pantalonii stropiți de noroi... Ca să nu mai amintim despre cupa lor demodată! Ca să nu mai vorbim despre banalele flori de grădină cu care se înarma, cerând insistent să-i fie prezentate Sophiei! Mult a trebuit să mai pledezi pentru iertarea lui, până s-o convingi pe Sophie să-și înfrângă repulsia naturală față de bietul tânăr! Repulsia naturală a femeilor față de săraci și ratați, acel snobism natural al lor, atât de asemănător snobismului câinilor. Ce vrei, cât este ea de femeie superioară, Sophie nu poate înfrânge legile sexului ei, și în ochii unei femei de lume, micile erori vestimentare sunt adevărate crime. La stăruințe, ea poate trece peste ele, dar de iertat, desigur, nu le va ierta niciodată... Chiar dacă deșteptăciunea nativă a bietului june i-a adus – iată! – suficiente corectări în vestimentație, Sophie,

desigur, nu va uita niciodată cum arăta el atunci când a fost primit pentru prima oară. Tu însă, care îți amintești de propria junețe, de primele baluri la care preferai să absentezi, pretextând în ultimul moment că ba vesta, ba pantalonii nu-ți veneau bine, iar dacă balul era chiar la voi acasă, te închideai în camera de studiu și numai la rugămințile bietelor surori apăreai, dacă nu se găsea la cadril o pereche completă, tu, mai tolerant și mai lipsit de prejudecăți, poți să nu iei atât de în serios asemenea lucruri.

Ba chiar, simțind mereu în preajmă o atare admirație supusă, vei ajunge să îl incluzi pe bietul tânăr într-o imagine de familie...

O, solidele, mediocrele noastre sentimente familiale, născute din obișnuință, încredere, comoditate sufletească și toleranță! Mediocrele și profundele noastre sentimente familiale care dau vieții necesara stabilitate, care eliberează spiritul, lăsându-l să se dedice lucrurilor mai înalte! Apărându-l...

Păstrându-și ochelarii pe nas și șnurul lor tras după ureche, Profesorul își destinde în scaun trupul uscățiv, lăsând privirea îmblânzită să îi alunece prin ferestrele limpezi și mari ce dau spre terasa cu clematite. Un cer prea curat, prea intens albastru ca să fie al toamnei, o lumină mierie și moale în care, din când în când, scânteiază metalic coroanele aurii ale pomilor din grădină. Căldura perversă a unei veri întârziate i-a făcut pe toți să umble toropiți de o săptămână, cu obrazul tras, cu privirea vagă. Astăzi-dimineață însă, un abur rece a înecat grădina – o ceață compactă, densă și înghețată, ca la un accident de cazan, într-o cală. Spre prânz, a revenit căldura știută, lumina luxuriantă, aurie, dar, într-un colț al neverosimilului cer albastru, Profesorul vede un grup de inofensivi nourași albi. Să fie totuși un semn de schimbare a vremii?

Își întoarce privirea cu tandrețe spre tânăr. Are să recunoască în fața lui că da, așa este; că, atâta timp cât viața politică și cea socială merg normal, iar tu însuți ești o făptură obișnuită, lipsită de orișice idealism, poți avea iluzia traiului tău izolat. În fapt însă, este o simplă iluzie, în care rareori cad cei ce lucrează pentru cultura unui neam. Pentru că cel dintâi

rezultat al culturii este că cimentează relații de solidaritate – pe orizontală, cu membrii societății contemporane ție, pe verticală, cu generațiile anterioare. Astfel, cei ce cu sinceritate lucrează pentru cultura unui neam, chiar dacă se gândesc la ei înșiși ca la o individualitate autonomă, ca la un punct – chiar așa! – central al universului, nu pot să nu simtă – din când în când, cel puțin – că fac parte dintr-un organism unitar. Iar în momente cum se vădește a deveni cel de acum, când interese colective încep a trece pe prima linie, în asemenea dificile momente, dacă ești de bună-credință, vei descoperi că este imposibil să mai dezlipești destinul tău de al celorlalți... De vei încerca să o faci cu mijloace curate, dintr-un necesar egoism, doar ca să-ți aperi lucrurile, însăși ființa ți se va plia într-un anume fel: va lua o anumită formă, condiționată de aerul timpului tău. Dacă vremurile vor deveni vitrege, desigur că va depinde de tine să te îndoi numai puțin sau să ajungi să te târăști în țărână. Și totuși, chiar adunându-ți resursele de demnitate (dificultatea acestei probe fiind mai ales consecvența într-o lungă durată), chiar adunându-ți, așadar, resursele de demnitate, tot s-ar putea ca rezultatul în sine să fie nemulțumitor: așa cum într-o cameră prost luminată florile cresc pieziș, capătă o neverosimilă linie oblică, întărind prin seve și celuloză un echilibru precar; nici drepte, nici șerpuind la pământ...

Aproape gâfâie de lunga tiradă și o emoție nejustificată asemeni celei care la 10 Mai, la primele acorduri ale fanfarei, îi umple rușinos ochii de lacrimi. Aceeași nejustificată emoție, născută, se vede, doar din oboseala nervilor, i-a pus un nod în gât. În schimb, mâna osoasă se îndreaptă cu totul altfel spre gheridon – un gest hotărât, care nici măcar nu-și amintește că ar fi nevoie de aprobarea Sophiei. Cu mișcări îndemânatice și sigure, își așază țigareta între buze, aprinde chibritelnița. În asemenea clipe, reapare inițialul său ascendent asupra femeii care ascultă nemișcată, siluetă albă în șalul ei cu ciucuri de mătase, simțind fără îndoială că ceva i-a risipit puterea și așteptând, răbdătoare și plină de încredere în ea, ca să-i fie de la sine restituită.

Cu țigareta între degetele osoase, cu fruntea palidă și pleșuvă dată mult pe spate, Profesorul fumează, nepăsător la mica febră a după-amiezei, lăsându-se cu totul în voia măruntului, copilărescului său sentiment de victorie.

Asupra cui, asupra a ce, oare, victorie?

Pe canapeluță, Margot cască, având grijă să nu fie văzută, și își examinează ghetuțele. Încă le mai consideră noi, cu toate că sunt trei luni de când *son beau-frère* Ștefan i le-a adus de la Viena. Cu aceeași ocazie, a cadorisit-o și cu păpușa de porțelan cu păr de-adevărat și ochi albaștri, care atunci când o apleci spune: ma-mma ma-mma...

— Păpușă? Ce crezi că are să mai facă ea cu o păpușă de-acum? a întrebat fără delicatețe Sophie.

— De ce? Este tot o copilă doar... Nu? a întrebat nehotărât Ștefan.

Ca de obicei, părerile *ei îl influențau.* Întorcea capul de la una la alta; a vrut și s-o mângâie părintește pe cap, dar, neatent, tot ca de obicei, a atins-o doar cu vârful degetelor pe ureche.

— O să fie și cine să se joace cu păpușa, a insinuat madam Ana.

Arăta ca atunci când vrea să fie discretă și abia așteaptă cel mai mic prilej ca să își dea drumul la gură.

Et ils ont pris un drôle d'air: Sophie, Ștefan, madam Ana.

Poftim... Să își închipuie că ea nu înțelege asemenea apropouri! Ca atunci când au fost la conacul Filipeștilor, cu automobilul lui nenea Jorj, tocmai dezbrăcau halatele de dril și dădeau jos coifurile și ochelarii, când au ieșit să-i întâmpine gazdele alertate: mai întâi au dat fuga Miza și Radu, apoi o domnișoară cam trecută, chiar douăzeci și nouă de ani avea, și cu un nas!... Și chiar silueta și în totul lăsa de dorit! Apoi toaleta! În plus, un colier splendid la gât, doi șerpi de aur cu ochi de rubin, încolăciți – dar pus la ora aceea? S-ar fi cuvenit un costum de voiaj sau o ținută câmpenească, în niciun caz cum arăta ea...

Chiar Sophie a făcut aceste comentarii.

— Dar cine este, de fapt? l-a întrebat Sophie pe Jorj Ioaniu, care s-a întâmplat să fie prin apropiere.

— *C'est la seule amie de Miza avec qui Radou n'a pas couché...*

Și Sophie, care în primul moment n-a putut să se abțină:

— *Dommage!*

Și Ștefan, semne discrete: copila! Margot e aici! Și Sophie, alte semne discrete, liniștitoare: copila nu înțelege...

— ...ei, puișor, este o minune a lui Dumnezeu cum se deschide trupul femeii ca să iasă copilul... Cum se desfac oasele, este o minune dumnezeiască, i-a răspuns madam Ana.

(Și Sophie, la un *jour fixe*, Mizei: închipuiește-ți, *ma chère*, nu s-a sfiit s-o întrebe pe madam Ana cum de poate să iasă copilul pe unde iese...)

Lasă, că știe ea mai bine unde și ce se deschide... Nu sunt deloc rare momentele când aici, de pildă, în salon, se uită la ei și este sigură că înțelege mai mult decât fiecare. Ei, în schimb, niciunul n-o pricep și n-o cunosc, și niciuna dintre colegele ei. Ce teribil să fii atât de singură și neînțeleasă pe lume! Aseară a cântat mult-mult la clavir și a plâns, sigur că va muri tânără de tot, imediat după primul bal și după primul sărut. O vor îmbrăca în alb și vor oficia o slujbă catolică, pentru că aceasta va fi ultima ei dorință.

Va fi o după-amiază ploioasă, cupeurile lucioase și negre, acordurile solemne de orgă sub arcadele sumbre, parfumul ametitor de crini și tuberoze, Sophie cu un voal des, ca să nu se poată ști dacă într-adevăr plânge, *pauvre* Ștefan, el plângând cu adevărat, dar aruncându-i ei câte o privire, ca să vadă dacă îl aprobă... Madam Ana leșinată, ce jale... Penumbra catedralei și marșul funebru din *Parisiana* și „Allegro con fuoco" din *Dolore* a lui Fr. Senna. Și nicio lună n-are să treacă, și vor merge cu toții la teatru, să vadă *Păianjenul*, care ei i s-a interzis, și, anflamată de Tony Bulandra, Sophie va propune să supeze la Café de Paris și va dansa tango acolo cu Titi Ialomițeanu... Cum poți să îți închipui o mai neagră și mai ingrată uitare?

Margot are un nod în gât. Ce teribil să nu-ți fie dat să trăiești decât atât de puțin și să fii *seule et incomprise*! Și totuși, mai bine să mori tânără, să nu apuci să te zbârcești pe obraz și să-ți cadă părul. Va muri așadar foarte tânără, și poate chiar

fecioară sau, oricum, înainte să trebuiască să aibă un copil, pentru că detestă să se umfle; și, oricât te-ai înveli într-un șal alb de mătase, tot are să se cunoască. Oare cine ar putea să-i aducă tuberoze la mormânt? Ștefan este influențat de Sophie, Titi la fel, Miti Popazu a plecat la Viena, așadar nici măcar o floare! Un mormânt părăsit... Ce păcat, atât de tânără și de fermecătoare și de grațioasă și, dacă ar vrea, ar putea să dirijeze și casa, în locul Sophiei și madamei Ana... Cine o controlează seară de seară pe leneșa de Nela dacă i-a șters de praf pantofiorii de lac și dacă i-a dat cu ulei de rițin așa cum se cuvine? Ar putea și să servească ceaiul, și să întrețină conversația, chiar și acum, de pildă; chiar și politică poate să converseze, știe doar care este subiectul cel mai pasionant: *Ce va face micul-nostru-regat-în-situația-dată? Vom merge alături de Franța și Rusia ca să îi eliberăm pe frații-de-peste-munți-înainte-de-a-fi-decimați-pe-linia-întâia? Vom merge-alături-de-puterile-Triplicei-ca-să-ne-eliberăm-Basarabia-pierdută-după-un-război-în-care-am-fost-învingători? Iată dilema în care micul stat român se zbate.*

Iată ceea ce se discută în toate saloanele și chiar la Școala Centrală, în dormitor. Dacă ea ar fi amfitrioană, cu acest subiect imediat ar fi animat atmosfera.

— Altminterea, de privești totul de la o anume înălțime, o asemenea țară, vitregită de istorie, deschide câmp de activitate doritorului, poate mai mult decât oricare alta..., aude Margot, venind de foarte departe, vocea Profesorului. Dacă ambiția ta este înaltă, dacă voiești să prospere lucrul, iar nu persoana, atunci vei fi mulțumit să te supui, tu, ca individ, totalității... Vei înțelege, cum ți-am spus, că nu ești centrul lumii, ci doar un punct al ei, că nu ești nici inima, nici creierul, ci doar un mușchi ce pulsează într-un imens organism... Nu vei deveni însă bărbat matur dacă nu...

Și ieri după-amiază a fost un ceai plicticos, veniseră trei dame de la Societatea ortodoxă, și Sophie nu-și terminase dichisurile și a trimis-o pe ea să le converseze. Stăteau toate trei țepene ca trei ciori și mohorâte ca la o înmormântare, și din *da* și *nu* și *vai-vai* n-a fost prea ușor să le scoată. În fine, a reușit să dezghețe atmosfera, a apărut Sophie, care și-a luat

rolul de gazdă în primire, a apărut și Ștefan, dar, cum a văzut despre ce este vorba, s-a retras repede cu corespondența în cabinetul său. A apărut și Titi Ialomițeanu, venise cu trăsura cu muscalul Mișa să le ia la Șosea după cum conveniseră; până la urmă, a întovărășit-o doar pe ea, și la tenis nici n-au intrat...

— *Mais qui sont ces dames?* a întrebat-o Titi în trăsură.

— *Ce sont des Vaï-madames*, i-a explicat ea, după cunoscuta expresie a reginei.

Și Titi: cum-cum? Până să înțeleagă el ceva!... Așa că a trebuit să-i explice în amănunțime cum aceste dame consideră de bonton să se converseze astfel:

— Vaaai, dar ce timp ploios!

— Vaaai, dar ce montură la inel! Îmi permiteți, câteva clipe?

— Vaaai, dar vă rog... Vaaai, dar se poate?...

— Aceasta este, de fapt, pentru fiecare dintre noi, dovada că am atins maturitatea... Maturitatea spiritului, nu cea biologică – se înțelege. Și va avea pentru fiecare dintre noi consecințe la fel de adânci ca...

Păstrând pe chip o ușoară schimonoseală de neplăcere, Profesorul s-a ridicat de pe scaun.

Iată-l în picioare.

Redingota îi corectează ținuta, îi îndreaptă umerii căzuți, îi împlinește trupul slăbit în ultima vreme. Pe deasupra ramei de aur a ochelarilor le aruncă celorlalți o privire verde-afectuoasă; nici nu se gândește să părăsească la ora aceasta salonul, pe cei dragi, corespondența – nu vrea nimic altceva decât să-și apropie mai mult scaunul de gheridon.

— ...vă rog, dragii mei, vă rog, niciun deranj...

Mâna dreaptă dirijează nesigură un pianissimo, cea stângă – un braț neîndemânatic și vlăguit – trage după ea spătarul, tulburând, cu muchiile lemnului, desenul și culorile persianului, răzvrătind firele aspre în care se înfundă piciorul.

S-a așezat din nou, dar altfel: chiar pe marginea scaunului, pe jumătate doar de șezut – prin pantalonul lărgit, fesele slabe sunt o simplă prelungire a pulpelor descărnate –, ca și când, din clipă în clipă, s-ar pregăti iar să se ridice.

Dar nici vorbă de așa ceva.

Este doar o febrilitate excesivă, reflex al unui moment de entuziasm căruia, fără nicio îndoială, îi va succeda un altul – de neîncredere și scepticism. Structură ciclotimică, după cum recunoaște singur.

Se uită iarăși pe geam. Doar în acest scurt interval, aerul s-a umbrit și s-a răcorit, ca sub invizibili curenți reci de apă. Între aleile cu pietriș auriu, pe straturile impecabile cu trandafiri ai Sophiei, se deschid din loc în loc corole înșelătoare galben-pai, desigur, fără parfum și cu catifeaua petalei asprită de bruma toamnei. Din bolta compactă de iederă, glicină și clematite s-a desprins o creangă și atârnă, atrăgând toate privirile spre frunzele ei de un roșu copt și luciu.

— Domnul Profesor îmi va ierta de această dată lipsa de modestie, începe șovăitor tânărul, întrucât, până în secunda de față, nu prea am păcătuit prin vanitate. Nerevendicându-mi mie deloc calitatea de judecător al evenimentelor politice, cu toată modestia vă spun deci că mi-am permis a fi dezamăgit... Nu sunteți de aceeași părere că oamenii noștri politici nu au intuit?... Era de așteptat ca opinia generală să dezamăgească. Este firesc însă a fi dezamăgit și de cei mai clarvăzători? Sau poate ei erau la curent, gata pregătiți, era să spun gata arvuniți, dar nu mi-aș permite...

— Cunosc bine starea, surâde Profesorul. Mi se întâmplă și mie să fiu dezamăgit de ei, să-i suspectez: încerc atunci să-mi amintesc că tot ce avem sub ochi s-a făcut doar în cinzeci de ani. Și mai ales încerc să-mi repet proverbul meu favorit: *Calomniez, calomniez, il en restera toujours quelque chose*... Din păcate, doar peste cincizeci-șaptezeci de ani se va ști de fapt statura adevărată a oamenilor noștri politici. Ce reușesc ei să facă într-o istorie care, ca totdeauna, nu le e favorabilă... Mă știi partizan al votului universal, din consecvență cu întregul meu sistem de gândire, totuși uneori mi se întâmplă să-mi pun această întrebare: oare cum vor arăta oamenii noștri politici după ce vom deschide porțile larg votului democratic, după ce Carp și Brătianu vor conta exact tot atât cât vizitiii lor și vor avea șanse egale să-și spună cuvântul în ceea ce privește soarta țării?... Pentru că, doar puțin împinse dincolo de o anume limită, calitățile devin defecte, și o lume în care am deveni –

obligatoriu și în toate privințele – egali ar fi o carceră fără aer... Dar am impresia că ți-am trădat de mult ideea...

— Nu, se grăbește tânărul, îmi amintisem însă cât de liniștit a plecat regele la Sinaia și cum guvernul a început și el să facă preparativele pentru vacanță... Doar ne aflam cu toții aici, chiar în salonul acesta. Atunci când a telefonat unchiul și ați vorbit... Vă reamintiți, nu? se adresează Sophiei.

Privirea lui albastră alunecă temătoare spre colțul salonului, acolo unde, mai absentă, mai disprețuitoare ca de obicei, Sophie își înfășoară șalul în jurul trupului plin. O maliție ambiguă pare să fie în spatele politeței lui excesive: un amestec de admirație, neîncredere, teamă și (mai presus de toate) curiozitate – un melanj sentimental pe care totdeauna Sophie l-a trezit în el. Totdeauna, chiar de la acea întâlnire a lor de copii, când, zărind-o, s-a smuls din mâna mamei și a luat-o la goană pe scara de lemn, speriindu-i pe cei dimprejur, părinți și servitori, care s-au repezit cu toții după micul fugar, în pericol să-și spargă capul pe trepte. De ce fugea atât de înspăimântat? Nu ar putea s-o spună nici acum cu exactitate, ține însă bine minte spaima ce-l cuprinsese privind-o: o fetiță atât de frumoasă, cu bucle blonde și lungi sub imensa pălărie cu flori! O fetiță atât de orbitor de frumoasă, toată numai volane spumoase și panglici foșnitoare! Admirație și teamă, neîncredere și curiozitate... Aceasta este cea mai veche amintire a lor, pentru care nu s-a ivit până acum ocazia fericită ca să i-o reamintească.

— Vă reamintiți, nu, madam Mironesco? Atunci când unchiul a voit să vă convingă să mergeți totuși în vara aceasta în vilegiatură... Vă propusese, dacă nu mă înșel, o excursie la Măldărești, dar ați obiectat că nu suportați acum automobilul...

— Să vă înșelați, când este vorba de a vă reaminti ceva? În această privință, desigur, nu există niciun risc! De mult ne-ați convins de excelența memoriei dumneavoastră!...

— În schimb, memoria ta, draga mea... Din păcate... intervine, cu un zâmbet, Profesorul Mironescu.

Încearcă prompt să îndulcească replica tăioasă a soției sale: trebuie doar înțeleasă și ea, o asemenea stare predispune femeile foarte tinere, mai sensibile și mai idealiste, la

capriții și la întunecări morbide. Ar fi păcat însă ca junele musafir să citească în răspunsul ei desconsiderare sau chiar dispreț. S-au mai întâmplat asemenea momente în care ea să-și arate față de bietul Titi Ialomițeanu lipsa de răbdare și totdeauna el s-a silit a echilibra lucrurile, veghind ca tânărul să nu fie blesat.

Gazdă atentă și delicată, Profesorul întoarce pe rând spre cei doi zâmbetul său de împăcare. Un zâmbet atât de binevoitor, încât pare ușor silit, îi întinde buzele pline, ușor veștejite, deasupra dinților gălbui și puternici. Iar în continuare, lucrurile par – de la sine – să se aranjeze. Titi Ialomițeanu o asigură roșind pe doamnă că o altă calitate n-ar îndrăzni să-și revendice, memoria însă, da... Are, din păcate, o memorie fidelă, care devine cu atât mai fidelă cu cât îl interesează ceva, cineva... Pentru acest motiv ar putea fi iertat că îl interesează în cel mai înalt grad ceea ce se petrece în această casă, pe care o consideră la fel de apropiată ca și casa părintească.

— ...acestea au fost amintirile mele intime... *suveniruri intime*, surâde tânărul, reînviind ca o pasăre Phoenix din propria sa umilință.

Trecând superficial de repede peste măruntul incident – găsește Profesorul, care însă își înăbușă cu generozitate o umbră de nemulțumire. De ce nemulțumire? Pentru că tânărul s-a și avântat în discuție, nemaipăstrând nici cea mai mică ranchiună în glas, ba chiar cu un spor de amabilitate spre doamna casei? Ca și când el ar fi fost agresorul și ea victima! O adevărată răsturnare de roluri, care face ca intervenția plină de tact a soțului să-și piardă în parte valoarea, să pară inutilă și ridicolă unui ochi critic. Oooo, mici, foarte mici chițibușuri ale unei firi susceptibile, se mustră singur Profesorul, care, din fericire, suplinește neajunsurile firii sale excesiv de sensibile printr-o dorință sănătoasă de a simplifica situațiile.

De a-și privi semenii cu generoasă îngăduință.

Cu atât mai bine deci dacă timidul Titi, profitând de protecția maturului său amic, îndrăznește acum să trimită o sclipire luminoasă și șăgalnică a ochilor – ca o propunere de reîmprietenire – spre tânăra doamnă ce stă ursuză, greoaie în celălalt colț al salonului!

Cu atât mai bine, cu cât ea nici nu pare să o observe...

Cufundată în gânduri, Sophie frisonează sub șalul alb de mătase. În ciuda ochilor ei bulbucați, a buzelor cam subțiri, în ciuda destulelor imperfecțiuni și chiar a sarcinii înaintate, nu a încetat să fie atrăgătoare. Și, simțind, ca orice femeie, că este privită, întoarce capul și îl privește și ea pe june. Da, are într-adevăr ochii cam bulbucați, în schimb genele lungi și neîntoarse îi încețoșează privirea ; i-o fac misterioasă și enigmatică. Nici în această minută tânărul nu își dă seama de cum se uită la el : cu dispreț ? Cu amiciție ? Cu complicitate ? Cu indiferență și plictiseală ? Cu...

Deasupra grădinii se curbează un cer alb-fildeșiu, apăsând aerul umbrit ; poți de acum să presimți întunericul, care este pe aproape. Obișnuit, la această oră, ceaiul ar fi trebuit servit, dar ce nesuferit de prost se poartă toți când nu se simt supravegheați ! Sophie dă să se scoale din jilț, astăzi s-a simțit mai greoaie ca de obicei și, de câteva zile, își târăște piciorul stâng.

— Ai răbdare, puiule, ai răbdare... Câteva zile doar, și-ai să scapi... Și-ai să mergi la fel ca mai înainte, i-a spus nașa, Fănica Filipeasca.

Dar de ce viața care curge mult timp logic și lin te aduce pe neobservate într-un asemenea punct din care nu mai poți fugi înapoi, așa cum ai vrea s-o faci : ca un copil ce s-ar refugia în fustele mamei, după ce a făcut câțiva pași, singur, prin întuneric ? Și de ce un lucru în ordinea firii, ca nașterea – de vreme ce el reînnoiește viața – trebuie să fie dezgustător și dureros ? Și madam Ana ce are astăzi de nu mai apare ?

La ora aceasta de obicei se deschideau canaturile ușii, iar madam Ana apărea, împingând măsuța de servit ceaiul. O, trebuie să fii tot timpul cu ochii pe ei, și fiecăruia să-i amintești ce are de făcut, chiar dacă îți târăști piciorul stâng, și din senin a început să te doară burta. Din când în când o jenantă durere, ca o crampă de colită, pe care te-ai duce s-o ascunzi în budoar, dacă ceaiul ar fi fost servit. I-ai putea lăsa pe bărbați să-și ducă mai departe inutila lor discuție, pe care o tolerezi zâmbind cu indulgență, așa cum copilului ai să-i tolerezi jocul.

— De pildă, Take Ionescu acum manifestează pentru intrarea imediată, deși, nu de mult, era perfect descurajat: prevedea un dezastru. *Finis Romaniae*... Cum vă explicați schimbarea lui de poziție?

— Ei, Take Ionescu! înlătură Profesorul exemplul cu mâna. Uite, chiar făcând abstracție de cartelurile lui electorale... Mult prea multe, surprinzătoare... Discutându-l doar ca om, dacă îmi permiți... Bine știuta lui trecere de la o opinie la alta, faptul că poate construi un foarte frumos discurs pe orișice fel de temă... chiar așa, „guriță de aur", cum l-a și numit lumea... Nu vreau acum să-i arunc acuza versatilității... Nu ar fi un fapt nou, acuza i s-a mai adus, pe drept, pe nedrept, nu vreau să o discut acuma... Dar mă gândesc că, fără îndoială, îl împinge aici un anume temperament... Să fiu mai explicit: faptul că într-un cerc intim susține cu înflăcărare o anume atitudine, iar apoi, în contextul oficial temporizator, se lasă pe loc influențat, tace sau își dă votul... o astfel de atitudine mărturisește neputința de a rezista unor impulsuri exterioare... Un gen de fragilitate...

S-a depărtat. Și știe că nu mai vorbește despre șeful conservatorilor democrați, ci despre nemulțumirile pe care singur și le-a adus toată viața; irepresibila lui sinceritate este chiar gata să-l împingă a recunoaște în public că lui, în primul rând, îi aparțin aceste supărătoare defecte. Așa ceva însă Sophie nu agreează, bunul ei simț se ferește instinctiv de acest suspect amestec de umilință și trufie: găsește că un asemenea spectacol este o mică fanfaronadă, un penibil cabotinism. Desigur, știutul convenționalism al femeii o împinge pe Sophie să gândească astfel, dar și lipsa ei particulară de umor. Și totuși, în fiece secundă el știe că s-ar putea ca ea să aibă (ca de atâtea alte ori), înaintea lui, dreptate. O copilă, Sophie – o copilă față de el, care îl ațintește cu ochii ei, cuminți și atoateștiutori, mari și albaștri. O copilă față de el, dar care cunoaște viața dintr-un pur instinct, neavând nevoie să o mai și înțeleagă. Intuiția feminină care, ocultă și vicleană, stăpânește lumea, în timp ce lui nu-i mai rămâne altceva de făcut decât să-și plece, supus, înalta frunte pleșuvă.

— Totuși nu credeți... nu vi se pare... stăruie tânărul.

— Da, dragul meu, îmi este foarte clar, înțeleg... Înțeleg.

Cu amândouă mâinile osoase în aer, Profesorul îi face tânărului amic semne să se oprească. Și o minută doar să aibă răbdare, îi va formula chiar el ceea ce junele bâjbâie de o oră; cu obișnuita pătrundere sufletească a educatorului, a înțeles mai bine ca oricine ce îl frământă.

— Înțeleg ce voiești a întreba... Te întrebi dacă suntem supuși vremilor fără nicio speranță, dacă suntem totalmente neputincioși și pierduți sub vremi, și voința noastră (chiar colectivă de-ar fi, una și indivizibilă, iar nu risipită, cum se arată), voința noastră nu contează nici cât un fir de nisip...

Undeva în casă se aude țârâitul încă nefamiliar al telefonului proaspăt instalat. Sophie trebuie să fie prin apropiere, a ieșit doar adineaori să pregătească ceaiul; iar el pune în termeni clar exprimați și exacți ceea ce tânărul nu reușește, ca de obicei, să pescuiască din adâncul sufletului său tulburat, decât sub forma unor întrebări convenționale.

— ...sau dacă, totuși, nu cumva acești oameni care se luptă între ei pentru a ne conduce (și ne conduc pe rând, așa cum în rând îi aduce mâna împăciuitoare a regelui), acești oameni au calitățile necesare, deci o anumită șansă de a ghici ceea ce are să iasă din amestecul permanent de calcul și întâmplare care alcătuiește viața istoriei și a politicii... Ne ocrotește, așadar, o inexorabilă lege a progresului sau ne învârtim la nesfârșit în cerc? Pentru noi există realmente vreo șansă de a progresa, de a ne apropia de națiunile apusene, civilizate, visul nostru fierbinte de un secol, sau totul nu este decât *fata morgana*, un efort inutil, de vreme ce ele merg cu mult mai repede decât noi și distanța rămâne cel puțin aceeași... ba chiar, la fiecare hop de care ne poticnim, ea crește nemăsurat? Se poate, concentrându-te, calculând lucid și în același timp intuind, se poate să înțelegi cum are să se desfășoare războiul și să intervii chiar în punctul lui cel mai avantajos? Sau tot acest efort este inutil și fără rost, de vreme ce viitoarea desfășurare a istoriei nu poate fi întrezărită, așa cum iarna nu vezi mai departe de doi pași prin viscol?

Exclamațiile de aprobare ale tânărului îi aduc mulțumirea că a fost înțeles. Iar canaturile ușii se aud, în sfârșit, deschizându-se. Brusc, pătrunde în salon forfota îndepărtată a casei, gânguritul Sophiei (la telefonul din *hall*), o exclamație uimită – dar Titi Ialomițeanu a încetat să mai fie atent; nu dintr-un exces de bună creștere, ci pentru că zgomotele apropiate îl bucură mult mai mult. Ușorul scârțâit familiar al măsuței de servit ceaiul, zăngănitul linguriței și al cleștișorului de zahăr, un târâit fin, ca de nisip – glaselele, fursecurile, *five o'clock*-urile care, la o mișcare mai nedibace a madamei Ana, alunecă pe platouri. Tânărului îi este foame, dar tocmai de aceea se ferește ca de foc să întoarcă înapoi capul.

— Neutralitatea definitivă nu vi se pare o soluție? îngână eroic Titi Ialomițeanu.

— Ștefan! se aude glasul metalic al Sophiei.

Probabil că vrea să controleze din prag dacă servitul ceaiului decurge cum se cuvine, așa cum generalul urmărește câmpul de bătaie și desfășurarea operațiunilor de pe un dâmb mai înalt, cu binoclul la ochi. Pare însă ușor decoafată, șalul îi spânzură pe un umăr, cu neglijență, fața ușor umflată și-a pierdut drăgălășenia. Cu totul neobișnuit, s-a oprit între cele două uși, în dreptul pendulei, și așteaptă, în loc să o trimită pe Nela să-l cheme pe stăpânul casei. Cu o mică satisfacție – de ce? –, Titi Ialomițeanu observă călcarea convenienței. Ceva neobișnuit trebuie să se fi petrecut, astfel încât, derutată, tânăra doamnă a revenit la obiceiurile modestei case părintești din Buzău, așa cum ardelenii, de pildă, chiar după mulți ani de stat în Regat și după ce și-au conformat pronunția unei limbi literare, în clipele de emoție revin la dialectul lor, ca și când niciodată n-ar fi vorbit altfel.

Dar, nedorind să lase niciun lucru neterminat, din obișnuința unei vieți de muncă ordonate și riguroase, Profesorul continuă să vorbească, ridicându-se încet-încet de pe scaun.

— Da, draga mea... Da, *chérie*... Mi s-a părut mai devreme că aud telefonul... Te rog, ai puțină răbdare, doar o minută... i se adresează neatent și blând Sophiei.

— Așadar, considerând că întocmirea unei tradiții, continuitatea instituțiilor este ceea ce își poate dori această țară...

care n-a prea cunoscut odihna... Da, *mon petit*... dar tu, vezi că la tine vin... Așadar, știu ceea ce vrei să mă întrebi: dacă aș avea încredere în prim-ministrul Brătianu, știind că sunt un independent, că opinia mea este sinceră, chiar dacă naivă... Sau problema însăși este oțioasă și doar întâmplarea, doar norocul vor face România Mare sau... Da, draga mea... Cine spui că a murit?

— Domnilor, se întoarce Profesorul, cu un glas grav. Domnilor, spune grav Profesorul și vocea îi sună atât de ciudat, de solemn! Domnilor, a murit Regele Carol...

Și, ca un gong rar, începe să bată pendula.

— *Voilà*, spune Profesorul, puțin uluit, și cu mâna osoasă face un semn din care foarte clar se înțelege că destinul însuși pare a rostogoli asupra salonului aceste sunete rotunde, metalice și egale. *Voilà*...

Și, imediat, renunță a mai lua în seamă întrebările grăbite ale junelui, văicărelile madamei Ana; grijuliu, se apropie de cea care, cu o dulce supunere femeiască, a așteptat să-i dea în primul rând lui funebra veste. Probabil are din nou migrenă, din nou va trebui să stea legată la cap cu comprese de oțet aromatic. Dar zâmbetul i se stinge pe măsură ce înțelege șoaptele ei, și din nou aceeași inexplicabilă emoție ca la 10 Mai, când acordurile fanfarei îi ridică acestui bărbat matur un nod în gât... Cineva plânge înăuntrul lui sub inutilele bătăi ale gongului, ce nu vestește altceva decât obișnuita oră a după-amiezii – șase.

Înclinându-se ceremonios, Profesorul Mironescu cere asistenței să le scuze un timp absența.

Inutile atâtea scuze. Ronțăind un pișcot, trăgând pe nări aroma ceaiului din ceașca pe care o ține în mână, Titi Ialomițeanu și-a apropiat scaunul de canapeluță ca să-i țină companie domnișoarei, așa cum se cuvine. Și foarte repede întinde din nou mâna spre platoul cu *five o'clock*-uri. Nevoile de reprezentare îl silesc uneori să sară peste o masă și de multe ori este silit să se lupte cu lăcomia trupului său tânăr, la ora ceaiului, din acest familiar salon.

Iată însă că astăzi, datorită neașteptatelor evenimente, va putea mânca pe săturate, fără să se mai supravegheze.

O privește de aceea cu plăcere pe micuța cumnată, care își savurează și ea felia de tortă cu șocolată ; în această clipă este mai destins ca oricând, îl înseninează bucuria unui școlar ce aude sunând de recreație. Nu mai este silit să susțină conversația și va avea destulă răbdare până când Profesorul își va regla afacerile cu consoarta...

— Sophie... ai auzit, nu ? Sophie nu i-a spus doar că regele a murit... șușotește mititica.

Sophie a mai spus încă un lucru pe care urechea ei ageră l-a auzit, sau ochiul ei ager l-a înțeles, chiar fără să audă. Titi Ialomițeanu va fi confidentul și cavalerul ei, cu răbdare îl va scoate de sub influența Sophiei. Dar ceea ce a mai spus Sophie este un lucru ce nu se cade să-l rostească o domnișoară. Nu se cade să vorbească amândoi despre ceea ce începe a se petrece la etajul de sus, deși dincolo de ușă se aud voci estompate și pași, iar în stradă se aud roțile trăsurii cu care Ștefan însuși a plecat după doctorul mamoș aflat, ca de obicei, la Spitalul Colțea.

Nu se cade să-i spună așa ceva, dar, cum vor mai rămâne în *tête-à-tête* destul timp în salon, va găsi ea modalitatea să i-o sugereze.

După-amiază în grădina cu trandafiri

Margot

— Aidi, donșoară, aidi, plecați de-acolo, că o donșoară bine crescută nu se lasă s-o vezi prin geam goală-pușcă... Aidi, c-avem azi treabă de nu ne vedem capu... Și ce-oți tot alerga să vedeți, una-două? Că musafirii abia diseară vin. Aidi, donșoară, treceți să văd cum vă fac păru...

Mai întâi că ea nu e goală deloc, e în pantalonași și brasieră, și nici la fereastră nu stă, ci schițează în fața oglinzii un pas de valsboston. Ah, ce mult iubește acest dans ultramodern, sentimental-senzual! Ah, cât îl adoră! Și ea, madam Ana, ce-ar vrea? *Savez-vous planter les choux, savez-vous planter les choux*, dar nu este sătulă până peste cap să audă tot asta și să se plimbe prin curtea școlii la braț cu Coralie și Sévastie, în rochie cenușie și cu șemizet de percal? Pentru că doar la examene poți să pui rochie de muselină albă și o eșarfă de panglică de culoarea clasei! Clasa lor are o panglică pembea și, de treizeci de ani, la Școala Centrală tot acesta este obiceiul! Și mai știe madam Ana ce alte obiceiuri teribile sunt la această școală? După ora zece, nimeni, nici măcar directoarea, nu mai are voie să intre! Nimeni! Ești închisă ca într-o fortăreață asediată! Ca într-o mănăstire! Înțelege atunci ce însemnează a primi permisie de ieșire numai de două ori pe lună și numai dacă n-ai fost pedepsită? Dar dacă propria ta soră, poate de conivență cu doamna directoare, poate de capul ei, tocmai într-o asemenea duminică uită de tine și apoi se scuză că a încurcat zilele? Înțelege madam Ana ce soartă amară este a fi orfană?

Desigur, multe lucruri nu le înțelege madam Ana, sau se face că nu le înțelege, dar dacă îi amintești soarta ta amară, de orfană, lasă fierul de frizat unde se nimerește și te ia la pieptul ei care miroase a bucătărie și a levănțică, tu ești puiul madamei Ana, îți șoptește cu vocea ei dogită, nu sunt eu doica ta? Nu e Spiridon fratele tău de lapte? Și cât trăiește madam Ana, să știi că nu ești singură pe lume! Și ai și o soră grijulie, și mai este și conu Ștefan, ce om bun și învățat, conu Ștefan! Și azi-mâine ai să te măriți, puiule, și ai să faci o partidă...

— Păi, uite și la conița Sofica, ce partidă a făcut! Ce partidă grozavă! Cum zicea și nașa dumneavoastră, Fănica Filipeasca, mărită-te și iar mărită-te, și uite ce bine a nimerit!... Dac-așa a vrut Ăl-de-Sus să se suie părinții dumneavoastră tocma-n blestematu ăla de tren și dac-a vrut El să fie tocma-n ale șapte vagoane care-a luat foc și așa-n foc, cum era s-o ia razna pe câmp, de ziceai că-i iadu, donșoară! Și urletele care scotea toți, și care mai ajungea pe jos se tăvălea și ardea, și ăia dinăuntru urlau, uite-așa-nchiși, ca-n borcane, urlau ca din gură de șarpe, și nimeni, cin' să sară? Cin' să sară și să-i ajute? Cin' să fie nebun să s-arunce-n foc? Că luase foc tot câmpu, și uite-așa, ca lumânările de Paști ardea vagoanele, cică era un negustor gras, într-o blană, care-arăta ce săculeți de aur avea el și răcnea să vină cineva să-l scape. Și zice c-a fost unii mai îndrăzneți care ei știu cum s-au apropiat, de i-au luat și banii, și blana, și l-au lăsat pe el înăuntru să-l ardă... Ei, sfârșitu lumii, donșoară, asta a fost atunci! Ăsta-i sfârșitu lumii, am zis atunci, mă bate Dumnezeu pentru păcatele mele multe, cum de s-a-ndurat El să mă ierte? Nu știu... Cum de m-am trezit de-a bușilea, numa cu fusta-n cap și picioru scrântit, asta numa drăguțu de Dumnezeu a făcut minunea! A zis El, las-o, să-și mai ispășească păcatele și pe pământ, că prea are multe... Ori poate s-o-ndurat de bietu Spiridon, că știa că n-are cin' să mai aibă grijă de copilul meu pe lume. Ce-a vrut El, aia a ieșit. Că al meu a fost singuru vagon de-a treia care-a scăpat, și-am zis, mare-i puterea Celui-de-Sus, pupa-i-aș tălpile lui, că din ce m-a scos și din ce-am scăpat... Că m-am și gândit la urmă: cum s-a făcut de n-am murit pe

loc de spaimă? Hii, staţi binişor, staţi binişor, donşoară, nu vă mai tot iţiţi la geam, ce-oţi fi având de văzut acolo? Nu vă spusei că musafirii vin toţi diseară?

Musafirii vin toţi diseară, dar o trăsură s-a ivit pe strada lor, uite-o tocmai în capăt, hurducându-se, ocolind grămezile de piatră cubică verde-cenuşie, puse ca să se repare strada, oare de ce să-i fi spus Sophie lui Titi Ialomiţeanu *vino mai devreme mâine*? Şi de ce este Sophie atât de plină de nacafale şi toţi nervii şi-i varsă pe ea?

— Cum poţi să stai închisă într-un asemenea aer puturos? Când afară... Când la vârsta ta... şi dezordinea asta... La şcoală venea Maria să-ţi pună ordine în lenjerie?

S-o lase în pace, ştie. Îşi vâră şi degetele în urechi, şi tot ştie ce-i spune: o-domnişoară-bine-crescută-iubeşte-trezitul-pe-răcoare-devreme-iubeşte-retroversia-din-Plutarh-camera-bine-aerisită-şi-exerciţiile-la-pian-şevaletul-şi-broderia...

— *J'en ai assez!* îi strigă cu năduf şi roşie până la rădăcina părului, se repede să-i smulgă din mâna neîndurătoare ghemotocul de mătase, cu o pată neagră, scorţoasă, pe care i-l flutură sub nas. *J'en ai assez... J'en ai assez...* îi strigă. *J'en ai assez...*

S-a întors atunci cu spatele, ca să nu-i dea satisfacţia că a făcut-o să plângă. Nu, ea n-are să devină insuportabil de nevricoasă, cum este Sophie! Ea n-are să ţipe la toate şi la toţi din orice, ea nici de sânge nu se teme şi nici de leşinat nu leşină, aşa sunt fetele tinere moderne. Ea n-are nevoie nici de sticluţa cu săruri, nici de apă cu zahăr, şi dacă războiul va începe, ea se va face infirmieră la Crucea Roşie şi va alina suferinţele...

— ...să ne ferească Dumnezeu, donşoară, că vine vremuri grele şi vine război peste noi, uite, asta mi-a zis ieri coana Sofica. Şi i-am zis şi io, dacă i-ar mai da drumu lu bietu Spiridon... Să-i mai dea drumu, să mai stea şi el p-acasă, cum a fost şi cu conaşu Titi, care tot acolo era mobilizat, şi uite că de trei luni şi ceva a scăpat... Lasă, mi-a zis coana Sofica, uşor nu este, dar să vedem ce-am putea aranja. Uite-aşa mi-a promis coana Sofica şi v-am spus, donşoară, să nu vă mai tot smuciţi, c-acu fieru e rece, da dacă-i fierbinte, pot şi să vă arz, Doamne-fereşte...

Uuuuf, a dat Dumnezeu și-a ieșit, s-a dus să încălzească iarăși fierul! Uf! poate să se repeadă din nou la geam, uite trăsura, uite trăsura, atâta doar că a trecut de casa lor, deci nu este Titi, oare de ce să-i fi spus Sophie lui *să vii mai devreme mâine*? Dar ce bine poate fi în vacanță, fără *mademoiselle* Bastien, care-privegheză-orișice-aplecare-spre-lux-a-elevelor--și-privegheză-orișice-contact-cu-servitoarele-școalei!... Așa, spatele drept și șoldurile înguste, ca de băiat, strânse în pantalonași, dacă începe războiul, ar putea chiar să se travestească în roșior sau în vânător de munte, să se înroleze, și nimeni pe lume să nu știe nimic. Nimeni să nu știe, decât după ce își-va-fi-dat-viața-pentru-rege-și-pentru-țară, așa, o forfecare a piciorușelor în aer, ca la picantul can-can, seara, în dormitorul lor, până să apară *mademoiselle* Bastien, cine este cea mai mare maestră de dans? Cine flutură cearșaful gonflat? Margot! aclamă cu toatele. Ce importanță are că ai să fii consemnată șapte duminici? Sau cine o să pârască? Așa, încă o forfecare a picioarelor în aer, despicătura care se petrece fără nasturi, parte peste parte, Coralie i-a arătat ce model are setul ei nou de pantalonași ce i-a venit de la Paris, și Sophie, cât e de harpie, tot i-a promis că va face o comandă, știe ea cum și prin cine. Când îi convine ceva, pe loc este gata să rezolve, bunăoară, săptămâna trecută, când au ieșit după dejun cu toții să ia cafeaua în chioșc, *et, soudain, Sophie la regarda dans le blanc des yeux, elles s'entendirent du regard...*

— Haai, Ștefan, măcar vara aceasta, începuse ea. Vara aceasta, măcar, să plecăm în vilegiatură dacă în vara cealaltă nu știm care ne mai poate fi soarta...

Altminterea, abia se ținea să nu râdă. Ștefan venise până aici cu șervetul atârnat la gât și ea îl lăsase, ca să se amuze de neatenția lui. Ca de obicei galant, el îi oferise brațul și uite-așa merseseră amândoi până la chioșc, ha-ha-ha, ce pereche făceau! El înalt și slab, cu picioarele lungi, și la gât cu șervetul de olandă, și ea... L-a lăsat cu șervetul ca să se amuze, dar Sophie oare de ce l-a lăsat? Pentru că deodată a izbucnit:

— Dar pentru Dumnezeu, scoate-ți-l odată, am ajuns de minunea lumii! Facem spectacol cu servitorii!

Adevărul este că Sophie nu știe de glumă!

— Haaai, Ștefan, a miorlăit ea din nou, măcar la Sinaia, măcar o săptămână...

— Ei, poftim, pufnise el. V-am spus că nu poate fi vorba de vilegiatură în vara aceasta...

Și începuse să-și desfacă de la gât șervetul.

— Haaai, Ștefan, insistase ea din nou.

Singură insista! Sophie tăcea, se evanta, își dădea aere de martiră și de imparțială.

— Iarăși și iarăși, aceleași lucruri... V-am spus că dacă există cineva pentru care vilegiatura, plecarea la aer curat ar fi iminentă și salvatoare, acela aș fi eu, fără îndoială... Eu sunt primul care să deplângă că s-a închis străinătatea, iar în rest unde voiți a pleca cu această proastă aprovizionare de-acum? Când peste tot domnește nesiguranța zilei de mâine, unde voiți a mai risca plecând încărcați cu geamantane, doică, pălării, țucălașe...

— ...știi bine că Jean ne-ar putea pune oricând automobilul la dispoziție...

Aceasta fusese singura intervenție a Sophiei.

— ...știi bine că în caz că se declară mobilizarea generală, dacă te afli într-o zonă periclitată, se rechiziționează orișice, căruțe, automobile...

— Ești, ca de obicei, exagerat...

Și nu i se putuse smulge nimic, decât promisiunea acestei seri de excepție: o seară cu musafiri, ca altădată. Așa că repede, la geam, până apare din nou madam Ana! Ce ciudățenie, altă trăsură vine, însă din capul celălalt al străzii! Când pe toată strada casa lor este singura spre care vin de obicei *cupeuri*, ce poate să însemneze toată vânzoleala asta? Trăsura vine din celălalt sens spre casa lor, uite și o pălărie de panama ce se zărește o clipă prin coșul trăsurii, oare de ce să-i fi spus Sophie dragului de Titi *vino mai devreme mâine*? Repede, înapoi, la oglindă, repede să-și pieptene sprâncenele, repede să-și stoarcă un coș apărut în bărbie, acum câțiva pași înapoi, acum își trimite singură – întâi o castă, apoi o pasionată sărutare. Acum caută febril în caseta de bijuterii îmbrăcată în argint, nu, nici mărgăritare, nici perle nu se pun la vârsta și la ora aceasta – poate șirul de corali? Poate chihlimbarul? Caută

febril în caseta de bijuterii îmbrăcată în argint, de grabă degetele i se agață de șiraguri și lănțișoare, un medalion, asta i-ar face trebuință. Un medalion în care să așezi un chip drag și o șuviță blondă – de ce blondă neapărat? De ce toate medalioanele să aibă în ele o șuviță blondă? Și Sophie are părul blond, dar ce ochi bulbucați! Și burta ei ce pliuri face de când a născut, doi colaci de grăsime se ivesc pe burtă de cum își scoate corsetul, uite-așa poți să-i strângi în mână! Se vede că nu-și scoate cămașa de pe ea niciodată, așa cum nici cozile sub bonetă nu și le despletește. Uite, medalionul, uite-l, se mai privește încă o dată, visătoare, în apa argintată, închide ochii, oftează, *les rêveries d'une jeune fille*, uite încă un coș, acesta ascuns sub nară, atenție, fața s-a înroșit de concentrare, degetele apasă și prin canalele interne auzi cum pocnește pielea, o picătură de lichid lăptos, rețeta împotriva punctelor negre: după ce le storci, făcând în prealabil o baie de aburi feței, aplici cu pensula următoarea soluțiune: sulf 5 g; alcool camforat 20 g; glicerină 5 g; apă de trandafiri... Masezi fața. Păstrezi această soluție în prima seară o jumătate de oră, apoi treptat două ore, trei ore, patru ore, toată noaptea dacă nu constați o iritare... Atenție! Pași pe scară! *Les belles se rendent dans le jardin, cueillir des roses soir et matin*, ce divin dans valsbostonul, așa, unu-doi-trei, unu-doi-trei, așa, să danseze și madam Ana, ha-ha-ha, ce caraghioasă e, ce greoaie și ce caraghioasă, și cum se smucește să scape...

— Da lăsați-mă-ți, donșoară, păcatele mele, da lăsați-mă-ți, că io n-am treabă cu jocurile dumneavoastră! Haide, donșoară Mărguța, potoliți-vă-ți, donșoară, că una-două dați fuguța la geam, una-două vă mai moțați, ei, ce-ați avut de văzut? V-am spus io că n-aveți nimic de văzut?! Haideți, să terminăm odată, c-acu iar ne pomenim cu conița Sofica, acu vine de la mansardă, s-a dus iar să-i dea doftoriile lu neisprăvitul de Grigore, și a zis conița că dacă nici acu nu vrea să le ia, să merg io să-i sparg gâlcile umflate, să i le frec cu sare. Aidi, donșoară, aidi, lăsați geamu, că nu mai avem decât franjurile de pe frunte, și acu ne pomenim cu dumneaei, și-i vai de noi când o vedea iar lenjurile 'mneavoastră la fel peste tot, și hârtiile astea, scrisori, plicuri, ce-or fi, și cărți, păi, se poate,

donșoară? Se poate? Păi, azi-mâine vă măritați și intrați la greu, și cine are să vă mai îngăduie ca acasă? Păi, uite și la conu Ștefan, ce om cumsecade, pâinea lu Dumnezeu, da dintr-ale lui ai văzut că n-ai cum să-l scoți, asta e, dați de greu, donșoară, așa, întoarceți-vă-ți puțin, păi, nu ziceți asta, nu ziceți asta, Doamne-ferește de ceasu rău! Doamne-ferește, cum să nu vă măritați? Păi, care fată e aia, și care donșoară e, care zice ea că nu vrea să se mărite? Păi, de zis, mai zice ele, unele, da de vrut toate vrea, e-heee, nu e ele proaste, știe ele la ce bine se duce! Păi, uite numa la conița Sofica ce partidă grozavă a făcut, uite cum e la casa ei, și cum e de fericită...

Les belles se rendent dans le jardin, cueillir des roses soir et matin, dar fericită nu e deloc, nu e deloc, nu e deloc, *et mon beau-frère cloué au lit, cloué au lit, et il pâlit. Et elle se rend dans le jardin, cueillir des roses soir et matin, voilà les roses blanches, jaunes, grenat, și o pălărie de panama!*

Așa, să-i lase madam Ana buclele pe spate, desfăcute, ca la o Walkirie, așa, știe madam Ana ce este aceea o Walkirie? Ah, mai repede, mai repede... Din profil, în oglinda cu mâner de argint, e bine... E chiar foarte bine! În stradă, nimic interesant, deocamdată, duzii cu frunzele scorojite și pline de praf, într-un colț o mașină de făcut asfaltul, un domn care își face vânt cu o pălărie de panama și merge repede-repede fără să se uite nici în dreapta, nici în stânga, nu, în niciun caz nu vrea părul strâns, nu vrea să se pieptene cu torsadă la ceafă, ca pe vremea lui Pazvante, și sigur că nu la școală a învățat asemenea cuvinte. La școală nu se vorbește decât franțuzește.

— De unde tot scoți cuvintele astea? a întrebat Ștefan. De unde știi tu ce însemnează *rea de muscă*?

— Cum de unde? De la bucătărie și de la camera servitoarelor, a spus acru Sophie.

Și Ștefan, cât este el de influențat, râdea când a auzit că *rea de muscă* însemnează *rea de gură*!

— Ai dreptate, *mon choux*, s-a scuzat imediat la Sophie, când ea l-a admonestat că este o conversație mai mult decât deplasată cu o *jeune fille*. Și că a ajuns să derezoneze pentru orișice cuvânt urât și banal, pe care tot neamul prost îl știe, doar nu are de gând să vâre în dicționarul lui și vorbele de rușine?

— Soliditatea unui dicționar o verifici în multe feluri, a dat el să spună și a început să tușească.

Se vede că se înecase de prea mult râs, și și-a dus batista la gură.

— ...ca o umbră s-a făcut bietu conu Ștefan, și doftorii parcă nici ei n-ar ști ce are. Ba că nu-i oftică, ba că e, ba că să facă tot ce se poate și să plece prin străinătățuri, să se tratarisească. Conița Sofica – hai, mergem, dumnealui, mai greoi, deh, ca omu bolnav, că nu acu, că mai încolo, că nu se poate. Conița Sofica – nu și nu, hai, mergem, altă lume cum poate să se miște și numai noi nu? Conu Ștefan, nu și nu, bărbatu, donșoară Mărguța, cât ar fi de cumsecade, da tot bărbat e. Și dintr-ale lui tot nu-l scoți, păi, uite și la conița Sofica ce bătaie de cap are cu dumnealui...

Parcă totuși se aude ceva? Parcă cineva împinge poarta? Cineva într-un costum de flanel *écru* și cu pălărie de panama și învârtind un baston repede-repede, în felul cum Titi obișnuiește să îl învârtă? Ah, mai bine s-ar duce madam Ana până la mansardă să vadă ce face Grigore, să se ducă mai repede, ca să-l facă bine! Altfel cine o să deschidă ușa la musafiri diseară? Ba nu, ba nu, ea nu mai are trebuință de nimic, chiar ea singură are să-și pună ordine în lucruri, să se ducă însă madam Ana mai repede sus, așa cum i s-a poruncit mai devreme!

— Mă duc, donșoară, păcatele mele, uite, acu mă duc, da dac-a zis conița Sofica să n-am grijă că vede dumneaei de Grigore, nu vreau s-o supăr tocmai azi. Azi a zis dumneaei că vorbește cu domnișoru Titi pentru bietu Spiridon, ușor nu este, să știi, mi-a spus, se tot vorbește că începe războiul, dar măcar o permisie mai lungă, că peste tot are cunoștințe domnul Titi.

Uf, în sfârșit!

Coboară în vârful picioarelor scara de lemn, când a pus piciorul pe prima treaptă s-a auzit un țârâit slab de sonerie, de ce oare să-i fi spus Sophie lui *să vii mai devreme mâine*? Și dacă Sophie este încă tot la mansardă, lui cine are să-i deschidă ușa?

Grăbindu-se, dar în vârful picioarelor, și privind cu atenție în toate părțile, traversează *hall*-ul. Sub luminatorul instalat pe acoperiș, filtrată prin plăcile străvezii, lumina fierbinte

de-afară taie dungi calde, aurii în aerul umbros al încăperii, prin care mișună infuzori de praf. Dar nimeni nu pare să fie în fața intrării. Nu mai are nevoie să deschidă ușa, pentru că se vede foarte clar din vestibul: nimeni nu este la ușă, sub felinarele de fier forjat.

În fața ușii masive de la intrare nu este nimeni.

A avut o halucinație în plină zi sau ce-a fost asta?

Urcă din nou, cu pași înceți și grei, treptele scării de lemn, deschide fără niciun chef ușa budoarului ei, o cameră asurzitor de pustie, care duhnește a păr ars, a aer închis, a parfum și a sânge închegat. Ce cameră urâtă și ce mult mai este până diseară, când au să vină musafirii invitați la cină... Ce devreme, își spune, privind întristată cadranul rotund din mijlocul soclului de marmoră albă, cu vinișoare negre și roșii. De o parte și de cealaltă a cadranului, două medalioane de email albastru, și pe fiecare dintre ele – o camee. Cameea din dreapta – un Apollo cu lira; cameea din stânga – un Neptun cu tridentul...

Nu mai are chef să facă nimic până diseară. Chiar și până la geam se duce fără chef, abia târându-și picioarele. Pentru că ce o să vezi și acolo? Chioșcul cu iedera, scaunele de răchită de sub nuc... Aaaa! Cum de nu este Sophie la mansardă să îngrijească gâlcile lui Grigore? Cum de a apărut aici? Ai putea crede că a ieșit să-și controleze straturile de trandafiri, dar cum se face că a ales tocmai ora aceasta fierbinte? Și ce exagerare să te îmbraci așa! Ce voit epatantă ținută de grădină: cu pălăria de pai veche și fusta puțin suflecată! Nu cumva are și saboți în picioare? Ai putea crede că a ieșit să ude florile, dar de ce să uzi florile pe zăpușeală? Și un ageamiu știe că nu se face! Că și-a pierdut capul, se vede prea bine, furtunul curge în neștire și a inundat aleile, niciodată n-a făcut grădinarul o asemenea mocirlă! Dar oare când o fi avut vreme să fi coborât Sophie de la mansardă? Și pe unde? Pe scara de serviciu? Și oare cum de a ajuns pălăria de panama până în mijlocul grădinii? Ce nepotrivit, o veche pălărie de pai și o pălărie nou-nouță de panama! Ce caraghios! Râde și râde, până îi dau lacrimile. Ah, s-a săturat într-atât de vacanța aceasta! De-ar începe mai repede școala, să se plimbe cu Sévastie și Coralie prin curte, pe sub copaci, să prepare aluat

la sala de gospodărie, să viseze, între arcadele de piatră, cu majolică portocalie și verde-albastră, să umble cu eprubetele la sala de chimie, orice ar putea să facă, la orice e priceputã... *Mais tu serais une brillante couturière*, a spus *mademoiselle* Rancœur, n-am întâlnit un asemenea gust nici în atelierele mele de croitorie de la *Reuniunea*! Ar putea deci deschide o selectă Casă de Modă, numai să scape odată de casa aceasta! Aici te simți ca într-o temniță fără soare. Umedă.

Va rămâne de-acum în vacanțe la școală și va sta într-o chilie mică de guvernantă. Și dacă va începe războiul va îngriji răniții, va alina suferințele. Iar într-o zi, cel pe care îl va îngriji, oh!, va fi prinț. Sau ofițer francez.

— *Est-ce qu'elle est née?...* va întreba sever mama lui, prințesa, când o va găsi veghindu-l devotată, la căpătâi.

— *Madame!?* va răspunde ea demnă, și o șuviță de Walkirie i se va desprinde fluturând de sub boneta de infirmieră.

Dar cum mai departe nu va mai scoate niciun cuvânt, se va crede că este un copil abandonat. Un copil abandonat într-un coșuleț roz, scâncind ca un pui de pisică, și la gât cu un medalion de preț. Vor suferi amândoi, vor fugi în lume, dar nimeni nu va putea să-i despartă și mariajul va fi în final acceptat. Iar Sophie nu va avea niciodată ocazia să pună piciorul în palatul surorii ei și al celui care îi va fi *beau-frère*.

Sau: Dacă războiul tot nu va începe, ca și până acum, și nu va avea ocazia să se facă nici infirmieră, nici guvernantă, atunci va avea pe față o comportare frivolă; va ieși *singură* pe velociped, și nu la plicticosul velodrom, unde te învârți în șir cu atâtea domnișoare nesuferite, ci prin București.

Va ieși cu bicicleta pe străzi, ca Mița Biciclista.

Nu vrea să știe de frații Palade, cu care a fleurtat la logodna Sevastiei, nu vrea să știe de nimeni, și doar își va risipi tristețea în notele clavirului Bechstein. Ar putea de fapt și acum să cânte sau să meargă jos, în salonul cu șemineu, să vadă dacă nu cumva Ștefan își pune la punct corespondența.

Coboară iarăși scările, strângându-și tare albumul la piept. Ciocănește, apasă cu precauție pe clanță, ia te uită! Ce stranie zi! De uimire a greșit reverența.

— ...despre ce i-ar fi răspuns Brătianu ambasadorului austriac, Czernin, *à propos* de zvonurile cu războiul ați auzit? întreabă Titi Ialomițeanu.

Ce șarmant îi este tăiată mustața blondă, cu reflexe arămii! Ce formidabil de modern îi vine! Și cât de elegant e și plin de prestanță! Dar ea îl salută rece, degeaba tot strigă el:

— Oo, iat-o și pe micuța noastră antantistă! Ooo... Oooo...

Degeaba o privește cu privirea din seara când s-au promenat la Șosea cu Mișa, muscalul. Degeaba și iar degeaba! Există, oh, în viață întâmplări ireparabile, peste care nu se mai poate trece – chiar dacă rămân în urmă inimi zdrobite și neconsolate...

Așa că Margot trece din ușă spre canapeluță, la locul ei, cu pași mici-mici, atât de mici încât își simte sus pulpele lipindu-se, o umezeală caldă, vâscoasă, o senzație mai degrabă neplăcută, ca toate senzațiile care îți aduc aminte că ai un trup, când tu numai pentru suflet trăiești. Când pentru tine numai sufletul contează.

— ...Așa?! Mărturisesc că nu... Nu auzisem...

Pauvre Ștefan! Cum se vede că răspunde de complezență! Desigur că Titi l-a deranjat venind la ora când se știe care e folia lui: să răspundă la scrisori, în salon! *Pauvre* Ștefan! Dar este atât de amabil și delicat, încât face orice ca musafirul lui să nu se jeneze! Iar Titi este și el atât de delicat și amabil, că încearcă să facă să se treacă peste gafa sosirii lui într-un moment nepotrivit, tot punând întrebări la întâmplare; atât de repede le pune, una după alta, de parcă nici nu l-ar interesa răspunsul! Toată lumea într-o situație ireparabilă și dificilă, numai din vina *ei*! Sophie este singura culpabilă, pentru că numai ea l-a ademenit pe Titi în chioșcul din fundul grădinii, printre băltoacele de apă de pe alee...

Desigur, l-a ademenit doar ca să-l compromită... Iar acum iat-o cum intră, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat, doar că nu mai e la fel îmbrăcată; adio fustă suflecată și berjeră, și-a pus rochia de după-amiază *vieil-or* în care nici nu știe ce rău îi vine! Iat-o cum se face a fi surprinsă când dă cu ochii de Titi Ialomițeanu, care, bietul de el, roșește, ea însă – bineînțeles! – râde, se evantează, merge să se instaleze în jilț la locul ei, mai lipsește s-o vezi că-și scoate din coșuleț broderia de mână!

Ba nu, se grăbește să intre în conversație, de la o vreme se pricepe teribil în politică! Dar să fie ea în locul Sophiei, să îndure așa afront, că Titi s-a refugiat la o oră nepotrivită în salon, la Ștefan, numai și numai ca să scape! Să se vadă, ea, atât de culpabilă și de compromisă, și-ar deschide venele de la mâna dreaptă în baie! Cu o lanțetă! Sau: dacă n-ar avea lanțetă, atunci ar umple dormitorul cu crini, mai ales că de la un timp Ștefan tot doarme în cameră separată. Sau: dacă n-ar putea nici face rost de atâția crini, ar lua vălul și s-ar face mireasa lui Cristos. Dar nu la Pasărea (unde a și fost Sophie în duminica în care pe ea a uitat s-o mai ia de la Școală). De-ar avea pe suflet atâtea păcate câte are Sophie, s-ar duce tocmai într-un schit, la sihăstrie...

Și ce-i mai îngrozitor, ce-i mai teribil și mai palpitant este că ușa dinspre terasa cu clematite este deschisă...

— O zi teribil de caldă a fost astăzi, nu? Și nu vi se par spiritele mai agitate ca totdeauna? întrebă Titi Ialomițeanu.

Titi Ialomițeanu

O zi teribil de caldă a fost astăzi, motiv în plus ca spiritele să fie excesiv de agitate. Situația generală mai critică decât oricând: toți dau asigurări că de data aceasta s-a semnat, războiul bătându-ne fără dubiu la ușă. Iar în asemenea zile confuze, onestitatea nu mai este o monedă de circulație! Acestea sunt vorbele Profesorului Mironescu: cu vanitatea lui, se gândește desigur că el este singurul om onest ce a mai rămas în România. Toți fac preziceri de ce are să mai fie, de cum o să se sfârșească: prost, spune majoritatea. Așa că cine poate să se descurce se descurcă. Cine poate să facă averi face – afaceri cu alimente, speculă, permise de export –, este un timp când cine știe să facă avere se căpătuiește.

Altceva însă ar putea să-ți pară și mai interesant: mai găsești oare pe cineva despre care zece persoane să bage mâna în foc că este onest și, prin ce face, util țării, neurmărindu-și de fapt interesul propriu? Zece persoane dacă iei, ai să aduni zece păreri defavorabile, dacă nu chiar așarnat împotrivă.

Chiar dacă le iei din același partid, chiar dacă le iei din aceeași fațiune a partidului. Despre unul auzi că este agent al Biroului Britanic; despre altul că s-ar afla pe statele de plată ale ambasadorului Germaniei; celălalt nu întâmplător l-a întovărășit pe Filipescu la Petersburg; Take este avocatul Rusiei, ceilalți sunt boșofili, dar nu din convingere, ci plătiți, pe guvernamentali îi înjură toți, fără alegere. Și, în învălmășeala aceasta, cine mai scapă nepătat? *Calomniez, calomniez, il en restera toujours quelque chose*, tot vorba Profesorului, pentru că mai există om de calitate la noi a cărui reputație să nu fi fost atinsă? Și atunci cine mai garantează onestitatea cui? Profesorul Mironescu, cu ideile lui de cabinet! Este o utopie a vorbi de onestitate, așa cum vorbește el, și o orbire datorată vanității lui. Și nici măcar dându-și seama că destulă lume interpretează atitudinea lui ca o aliniere la guvernamentali. Poți să nu dai crezare chiar că a fost plătit, numai că i-a fost măgulită vanitatea și a întrevăzut avantaje pentru fantasmagoria cu laboratorul de fonetică... Astfel încât probabil nu va mai trece mult și ai să auzi din gura Profesorului Mironescu cele mai formidabile osanale pentru Ionel Brătianu! Și, lipsit de simțul realității și de simț politic cum e, va găsi momentul să treacă la liberali, cu arme și cu bagaje și cu tot sufletul chiar, abia atunci când ei își vor fi sfârșit guvernarea! Și astfel, ceea ce ai prezis printre primii, spre satisfacția ta de prooroc, iată că se împlinește: iată că dezastrul începe și nu va mai rămâne piatră peste piatră! Iar în asemenea circumstanțe și condiții, onestitatea nu numai că nu mai este o monedă de circulație, dar nici nu mai este cu putință. Într-o lume unde toți trișează, tu, dacă nu ții chiar cartea în mânecă, trebuiește măcar să tragi cu ochiul. În asemenea circumstanțe, nu este lipsită de rațiune și chiar ridicolă pretenția de a te dedica unei mari cercetări?

Operei absolute!?!

Când totul arde în flăcări și se năruie sub ochii neputincioși, cine mai are nevoie de mâzgălelile tale pretențioase? Numai Profesorul Mironescu mai poate să creadă în așa ceva, el, care nu simte că vremea savantului de cabinet a trecut. Mai sigur că n-a fost niciodată decât o idee romantică, în prezent perfect răsuflată. În asemenea circumstanțe, a te

menține cu orice preț rămâne de fapt unicul țel, unica reușită. Același lucru e valabil și în aceste zile confuze și cruciale, la care se mai adaugă în plus agitația și căldura...

Trăsura se hurduca prin hopurile prăfoase, navigând aiurea, când spre un trotuar, când spre celălalt, gata-gata să se ciocnească ba de o mașină de făcut asfalt, ba de o grămadă verde-cenușie de piatră cubică, rămasă aici de când a început să se paveze strada. Iar el se sufoca în umbra îmbâcsită, cu broboane uleioase de transpirație care îl gâdilau sub guler, la rădăcina părului pomădat, între firele țepene, roșcate din mustață; astfel că nu mai prididea să se șteargă cu batista cu monogramă.

La un moment dat, nemaidovedind să se șteargă cu batista fină și ca să nu o terfelească excesiv, începuse a se șterge cu dosul palmei, ca un mârlan. Apoi își șterse dosul palmei de plușul banchetei, însă acesta era atât de îmbâcsit de praf încât renunțase. Oh! ce zi agitată și neplăcută! Căldura teribilă, spiritele agitate, gazetele atât de pline de invective, acuzele, de o parte și de cealaltă, atât de grave – de mirare atunci că lumea a devenit atât de suspicioasă? De mirare atunci că te trezești mereu și tu catalogat într-o anume parte, ceea ce evident că nu-ți convine? Astfel, de pildă, te trezești mereu în situația de a nega că în Minister ai fi (cum se spune) omul fiecărui director, pe rând... Penibilă situație să negi așa ceva, și încă la modul la care negi tu: nu de-ajuns de convingător, pentru că darul elocinței nu ți-a fost dat. Apoi, să nu ne facem iluzii asupra oamenilor: nu cred ei ce le spui! Cu cât le spui, cu atât se uită în ochii tăi, te aprobă și te suspectează! Amintește-ți doar lecția de azi, când te-ai justificat în fața amicului Bădescu. Atâta doar – i-ai spus – am încercat prin acțiunile mele: să fiu bine cu toată lumea. Pot să spun însă că am dat faliment, de vreme ce am început să fiu suspectat că aș fi omul cutăruia sau al cutăruia... Pentru că dacă am cele mai bune relații cu noul director din Minister, Vasiliu, nu însemnează că am depășit obișnuitele legături de colaborare profesională. Nici dacă mi s-a mărit leafa, nici dacă sunt dus pe teren la inspecții cu automobilul, nici dacă mi se cere mai des decât altora părerea... Toate acestea nu dovedesc de fapt nimic. Și ce importanță ar avea că tot postul acesta l-am

ocupat și sub predecesorul și adversarul actualului director, sub Grigore Zlătescu? Sau absurditatea că pe atunci mă așarnam să fac politică conservatoare, Zlătescu fiind, cum se știe, prin relația cu casa Racotă, cât se poate de bine cu guvernul de-atunci, conservator, iar acum tatonez trecerea la liberali, frecventarea asiduă a Mironeștilor fiind cea mai bună dovadă!

(De reținut: Zlătescu, astăzi, amuzat: Profesorul Mironescu ar fi destul de mirat să se vadă numărat fără menajamente la liberali, el crezându-se independent și neștiind că este singurul care crede asta. Vârându-și capul precum struțul și neacceptând a privi adevărul în față.)

Sigur, vorbind cu amicul Bădescu, tu ai fi putut să-i arăți că și acum îl mai cultivi pe Grigore Zlătescu, fostul tău director, aflat în departamentul învecinat, nu însă chiar garat pe o linie moartă, așa cum se crede la Ministerul nostru. Ai fi putut să-i spui amicului Bădescu adevărul: că o dată la lună (cum a fost și azi) îi faci o vizită lui Zlătescu, pentru obișnuitul vostru comerț de informații, iar la ocaziile cuvenite îl atenționezi; și, astfel, fidelitatea ta este îndeajuns de dovedită. Ai preferat însă să taci, de vreme ce principiile politicii tale interioare îți recomandă discreție absolută...

(De reținut: Zlătescu a confirmat astăzi zvonul demisiei lui Brătianu, deținându-l de la familia Racotă, unde se așteaptă ca sigură numirea rudei lor, Maiorescu, drept prim-ministru. Promisiune făcută lui Zlătescu de sondare în acest sens a cercului proliberal, prin Profesorul Mironescu.)

Toate cele enumerate mai sus n-ar fi decât tot dovezi de necivilizație a acestei țări, care (aici având dreptate Profesorul Mironescu) această țară nu cunoaște stabilitatea oamenilor într-o funcție, decenii la rând, așa cum se vede în țările europene și civilizate. Un om legându-și numele de o instituție, intrând în tradiție, astfel că numele lui ajunge cu timpul să denumească instituția respectivă. Nu există la noi o asemenea stabilitate și tu primul poți mărturisi, prin reacțiile ce le întâmpini la Minister, că ai avut dovada. Pentru că, dacă s-au împlinit opt ani de când ești tot șeful acestui compartiment (avansare care îți îngăduie speranțe pentru mai departe), dacă în acești opt ani directorii generali, guvernele și miniștrii s-au schimbat mai des decât

tine, nu înseamnă deloc că ai fi un Fouché, așa cum ți s-a relatat că te-a denumit mai deunăzi un fost prieten.

Căci cine te poate vorbi mai de rău decât foștii prieteni și fostele iubite, la ambele categorii intervenind și vanitatea, și invidia, și gelozia?

O singură soluție ai în situațiile neplăcute, ținând seama și de firea ta, pașnică prin excelență: să îi dezarmezi prin zâmbet. Puțini mai au tăria să te scuipe când le întorci și celălalt obraz, pentru că intră în obișnuință ca la un atac să răspunzi tot cu un atac. Dar dacă tu nu ripostezi și te porți ca și când nu s-a întâmplat nimic, ba chiar cu un plus de bunăvoință glumeață, atunci ai ocazia să îi vezi dezamparați.

Chiar confuzi.

Și, mai ales în ochii sexului grațios, care asistă la scenă, rezultatul este favorabil pentru tine, acest sex arătându-și totdeauna tendința de ocrotire a victimelor. De aceea, chiar dacă te-ai silit să iei parte la adunările conservatorilor dezbinați, nu înseamnă că ai fi altceva decât ceea ce ești: un om care își face datoria unde este pus și, în plus, becher, așadar cu suficient timp liber.

Mai ales că tot n-ai pășit de-ajuns în protipendadă, încât să frecventezi Jockey Clubul. Sigur că așa ceva ți-ar măguli, ca oricărui om, vanitatea, mai ales că, pentru stângăciile tale în lume, tu singur știi cât ai pătimit. Dar nimeni nu poate să spună că te-a văzut într-o situație neonorabilă: nu te-ai aflat în gloata care a strigat „Jos guvernul!". Nici nu te-ai numărat printre cei care au spart geamurile la redacția progermană a *Steagului*. Nimic nu te-a abătut de la acel principiu pe care nu vei considera niciodată că l-ai repetat îndestul: a fi bine cu toată lumea...

Continuând să-i pulseze cu aceeași iritare, la fel de viu și de aglomerat, gândurile încetaseră să se mai înșiruie – n-ar fi putut spune când – ca până acuma. Le simțea la fel de logice, doar că fiecare dintre ele stăruia mai îndelung în fața ochilor minții lui; dacă ar fi fost pus să facă o descriere, desigur că ar fi amintit de cum se deschide, încet-încet, petală cu petală, o floare îmbobocită.

Bineînțeles că ar fi fost doar o comparație poetică, pentru că nu văzuse niciodată așa ceva. O floare deschizându-se – iată unul dintre lucrurile înfăptuite tainic de natură, așa cum

se petrece îmbrățișarea părinților pentru ochii copilului căruia, într-o zi, trăgându-se draperiile dantelate ale coșulețului, i se va arăta doar micuțul frățior. Tot astfel dimineața vezi în locul bobocului de aseară corola desfăcută – cel mult cu o petală, două, jilave, mototolite.

Gândurile-imagini deveneau deci tot mai lente, tot mai înfoiate în mișcarea lor, dar, cu cât trăsura, hurducându-se pe străzi lăturalnice și pline de praf, îl apropia mai mult de casa prietenilor săi, deasupra lor plutea o accentuată neliniște: oare de ce să-i fi spus Sophie *să vii mai devreme mâine*?

Mâna încetase să mai agite pălăria de panama, încetase chiar să mai noteze câte ceva în nedespărțitul caiet zilnic unde-și făcea bruioanele pentru scurtele și cât mai secretele însemnări. Sub coșul ridicat al trăsurii, neferit însă nici de praf, nici de zăpușeală, se vede că el începuse să moțăie.

Poate chiar ațipise?

Pentru că acum urechea auzea cu totul altfel liniștea cunoscută a străzii care dormita, pustie, țăcănitul potcoavelor de cal, hurducăturile trăsurii pe pavajul desfundat, zăngănitul obloanelor unei dughene care se grăbea să deschidă. Ba chiar și zvâcnetul apei din stropitoarea cu care, sub prelata dungată, jupanul răcorea trotuarul încins din fața prăvăliei; ba chiar și plesnetul dudelor negre care își striveau de asfalt trupul cald și răscopt, împrăștiindu-și sângele dulce și lipicios, bâzâit de viespi.

Și totuși, de ce să-i fi spus *vino mai devreme mâine*?

Firea lui îl îndemnase să se supună poruncii, dar, iată, o făcea fără nicio plăcere, și chiar cu o emoție neplăcută. Iarăși o hurducătură, iarăși gustul acru al mâncării de birt – a face un drum special, într-o zi cu aferuri peste aferuri, în această culme a zvonurilor de *intrare*!... O hurducătură, un gol amețitor în care îți alunecă inima: s-ar putea ca aceasta să fie ultima, da, da, fără nicio exagerare, ultima ta săptămână!... O săptămână numai, și poate vei alerga bezmetic, cu pușca strânsă la piept – tu să fii acela pe care gloanțele au să-l ferească? Pentru că altfel, oh, sunt acele răni îngrozitoare... Te vezi, cu ochii minții îngroziți, cum încă mai alergi câțiva pași și după ce obuzul ți se va fi spart în pântece, și chiar din fugă încă mai încerci să repari totul: din fugă te lași pe vine,

culegându-ți dimprejur, cu mâinile reci, lipicioase de sânge, măruntaiele, palpitând însângerate; cu ochii înnegurați și tot neștiind ce s-a întâmplat, și tot nesimțind durerea, încerci grăbit să le vâri înapoi, împreună cu grunji uscați de pământ și fire ude de iarbă. Și ele alunecând afară, mereu... oh, blestematele discuții de la popotă!

Un efort ca să-ți dezlipești genele, închizi grijuliu caietul cu note secrete de pe genunchi, în care, în dimineața aceasta, ți-ai însemnat, prescurtat și cu inițiale, treburile zilei. Urgența întâia, deci: soluțiunile pentru a nu mai fi iar mobilizat.

1. De redijat lista cu persoanele la care s-ar putea apela, chiar ipotetice ca șansă.

2. De făcut primele vizite în acest scop. Pe cât se poate la cele mai influente, nu uitat Dimitriu, de la Interne.

Apoi: 1. De scos costumul nou de la croitor.

2. De comandat un coș de fructe la Capșa. Adresa familiei Mir. și ora invitației: *Voulez-vous nous faire l'honeur de venir dîner chez nous après-midi Vendredi, 12 août, à 7 heures? Après dîner on fera un peu de musique, en petit Comité. Votre bien-dévouée, Sophie Mironesco.*

În plus, câte tracasări la slujbă! La sfârșit ai încuiat într-un sertar hârtiile rămase nerezolvate, ce riscă desigur să rămâie *sine die* acolo; ordinea și dezordinea ți se împletesc într-un mod foarte neașteptat chiar pentru tine.

Plecând ultimul de la birou (așa cum sunt toți obișnuiți să te vadă), ai dat nas în nas, pe la Sărindar, cu amicul Bădescu. A ținut morțiș să mergeți pentru aperitiv la bodegă, la Mircea.

(De reț.: Bădescu despre prim-ministrul Brătianu: acest om nu este popular, dar e drept că nici nu ține să fie. Lasă a fi bălăcărit și înjurat în gazete, fără a-și lua o măsură de apărare, disprețuiește jurnalele, creierul lumii moderne, s-ar părea că niciodată nu le deschide. Așadar, Bădescu – atitudine proliberală. În general informat. S-ar putea la viitoarea alegere să meargă cu liberalii pe față.)

Bădescu nu a negat ceea ce știai de la domnul Marghiloman, că generalul Prezan ar fi dat ofițerilor o listă de jurnale interzise spre a fi citite, pe primul loc figurând *Steagul*. *À propos* de doamna Prezan, o rivalitate în privința ei, două persoane din

cea mai înaltă sferă: la nume a păstrat discreție, ai păstrat și tu, deși în privința Regelui Ferdinand există chiar probe. Paradoxal, despre explozia de la Dudești, Bădescu nu știa nimic sau nu a voit să spună.

Despărțindu-vă și fiind prea târziu, ai alergat la croitor, cu o birjă de piață. Cum într-o parte mâneca nu venea bine, în răstimp ai mers să dejunezi la birt. Lume amestecată, mai multă ca de obicei, mulți reîntorși precipitat din vilegiatură. Iarăși ți-a trecut prin cap de ce să-ți fi spus Sophie *vino mai devreme mâine*? Te-ai putea aștepta la imprudențe din partea ei, exaltări nesănătoase și chiar penibile, ceea ce nu ți-ai fi închipuit acum doar câțiva ani, când ea părea însăși întruchiparea inaccesibilului pe lumea asta!

Ce înseamnă și să vezi omul, și femeia chiar, mai de aproape! Există o maximă franțuzească, poate a lui La Rochefoucauld, ce spune cam așa: că nici măcar un geniu nu arată a fi ceea ce este în ochii lacheului său, care desigur îl vede în posturi neconvenabile. Proverbul (sau maxima) doar enunță, nu cade în vulgarități pentru a explicita.

Așa că terminaseși masa, peștele fusese bun, *idem* pilaful de raci, varza cu carne nepotrivită cu căldura, te lăcomiseși, știind din prima clipă că avea să-ți cadă greu mai târziu. Trecuseși apoi pe la cafenea, pentru scurtă vreme, și nehotărât: să ajungi sau nu mai devreme?

Unul dintre principiile tale (de la care rareori te-ai abătut) îți cere să fii prudent cu femeile în orișice situație; chiar și cu cele ce le-ai cunoscut îndestul. Niciodată nu le-ai cunoscut îndestul nici pe cele mai cunoscute. Niciodată nu poți să știi la ce se pot preta când interesul și vanitatea le sunt lezate. O trăsătură specifică firii tale este deci că totdeauna te temi de cursele femeilor, viclenia lor fiind unanim recunoscută; dar și orbirea bărbaților ce se lasă duși nu doar de pofte, cum susțin ei, ci și de fanfaronada acestor pofte. În ceea ce te privește, prudența fiind *ta qualité maîtresse*, așadar – să te duci sau nu mai devreme?

Până a lua o hotărâre, te duseseși la croitor. Costumul venea acum bine și se făcuse ora de pornit, lăsaseși costumul cel vechi să-l curețe și să-l calce, nu mai era vreme să treci

nici pe acasă, nici pe la camera ta mobilată. Așa că iată-te acum în birjă, deșteptat din moțăială, dar tot nehotărât: de ce te-ar fi putut chema?

Orișicât te lași condus numai de rațiune, la oameni nu poți susține că te pricepi, întrucât te trezești din partea lor cu destule surprize. Sophie însăși te-a surprins cu capricii ce le-ai putea închipui din partea unei femei, nu însă să le fi făcut ea pentru tine! Nu însă să te trezești cu ea de ziua ta (adresa trebuie s-o fi reținut de când ai fost bolnav și Profesorul, într-un acces de grandilocventă mărinimie, a trimis feciorul să se intereseze). Acum, mai spectaculos, chiar ea, însă (noroc pe tine!) neprinzându-te deloc în mizerie. Totuși, să te trezești cu tânăra doamnă Mironescu venind pe ascuns, cu o birjă închiriată și cu un voal des pe față, plăcerea ca vecinii să vadă o asemenea elegantă urcând la tine și gândind ei că vine pentru un *rendez-vous* fiind în mare parte stricată de teama că te vei trezi cu proprietăreasa, în baza înțelegerii dintre voi, să nu aduci femei în casă; în orișice caz, nu la acest preț de chirie. Greu de închipuit din partea ei o asemenea reacție de extaz pentru scara de lemn care scârțâie la fiece pas, pentru cele două *portes cochères* prin care se intră în gangul ce-i păruse atrăgător de tenebros, încât nu mai băgase în seamă mirosurile amestecate, totul găsindu-l numai o excitantă aventură. Totul deschizându-i perspective (îți mărturisise) pentru o viață nouă. Astfel că, fără să mai țină seama de sfaturile tale cuminți, se repezise să deschidă geamul rotund al mansardei, strigând încântată că seamănă cu hubloul unui vapor; nemaipăsându-i nici de discreție, nici de prudență, riscând pentru un capriciu să fie văzută și să se compromită. Îi păruse totul șarmant, minus mirosul de muced pe care îl remarcase. Ce pretenții să ai de la o cameră mobilată? replicaseși tu. Ea însă trăia o stare specială, nemaivăzând până atunci o cameră de holtei.

Cel puțin, așa spusese.

Și apoi confesiunile ei, în timp ce se așezase pe un scaun de pai împletit: că i-a fost dat să trăiască de timpuriu teribile încercări ale vieții, și chiar o vreme și-a închipuit că se va dedica unei studenții studioase și ascetice, în cămăruța ei din

strada Iosif; că va avea numai camaraderii cu colegii ce o vor întovărăși în baruri și în localuri tenebroase, că va citi și va călători mult; că va ajunge să stea sub fâlfâitul porumbeilor și, lângă orbitoarea cupolă a lui San Marco, va asculta visătoare cântecul gondolierilor, iar într-o cafenea din Montmartre va bea absint... Asemenea și alte visări nebune avusese într-o vreme, după care începuse a tânji după un cămin cald și după plăcerile luminoase ale societății.

Făcuse o greșeală, oare, ascultând această chemare a inimii?

Unele lucruri îi amintesc de o floare pusă pe o grămadă de gunoi, dar, *hélas!*, există flori care cresc pe gunoaie...

Oftase, oprindu-se, din delicatețe, a vorbi mai departe: avea sau nu lacrimi în ochii cam bulbucați – verzi-albaștri? Din pricina genelor lungi ochii îi par înlăcrimați totdeauna și ea, desigur, știe ce farmec special îi dau, pentru că des, și mai mult ca sigur fără motiv, clipește.

N-ai știut ce să răspunzi și nici cum să procedezi, astfel că ai rămas tăcând și numai privind-o. Plăcut impresionat, cu toate că și neliniștit, întrebându-te spre ce băteau vorbele ei. Ai vrut apoi s-o convingi să părăsească scaunul de pai împletit, ai avertizat-o că este șubred și că un picior abia i l-ai încleiat. Ea nu a dat nicio atenție, își mototolea nervoasă mănușile, poate nu era speriată, dar rațiunea îi arăta că într-o asemenea situație ar trebui să fie. Posibil să mai fi văzut camere de holtei, și nu a ta să fi fost prima. Să nu ne facem iluzii în privința oamenilor, și mai ales a femeilor, lucrurile stau totdeauna mai rău decât îți închipui. Despre ea, într-o vreme circula zvonul că ar fi fost *au mieux* cu Jorj Athanasiu, altminteri de ce ar fi budat-o nevasta acestuia, Lisette? Chiar ea îți spusese că numai de doi ani se reîmpăcaseră.

După o lungă tăcere, te scutise de orice răspuns, spunând că a observat că ești de la o vreme ales de confesor pentru calitățile tale de persoană serviabilă ce pare să aibă, spre deosebire de alții, suflet. O postură pe care acum câțiva ani n-ai fi sperat-o! Mai ales că ți s-au făcut mai multe confesiuni decât crede ea, și toate obținute printr-o foarte timidă provocare! Chiar ea fusese împinsă la vizita neașteptată doar de comportarea

ta, obișnuit *comme il faut*, și pentru că făcuseși gestul nebunesc s-o săruți când ați rămas singuri în salon, în timpul primei boli a Profesorului.

Cum tu o mângâiaseși timid și ea, ferindu-se, își stricase pieptănătura, spunând că vrea să plece, și tu insistând că vei fi cuminte ca să mai stea, a început să se plimbe prin cameră, căutând o oglinjoară, spunea ea, cât de mică. N-a găsit-o, dar i-a venit ideea să se pieptene în geam, așa cum (a râs) fac servitoarele. Avea tot timpul capricii și, desigur, se simțea ca la un *bal paré*, râdea, apoi devenea brusc melancolică, ambele posturi nestându-i de fapt la fel de bine. Și, deodată, și-a desfăcut părul din spelci, la nicio femeie nu mai văzuseși un păr atât de lung și de bogat și de blond, goală chiar, ar fi putut să se învelească în el. I-ai și făcut acest compliment, dar nu atunci, ci altă dată, atunci vorbeai puțin și, ca să n-o sperii și pentru că nu mai aveai glas, îți îngropaseși fața în părul ei cu parfum amețitor, amețitor îi foșnea și rochia cu *frou-frou*, ai luat-o în brațe, i-ai atins buimăcit lenjeria fierbinte, în timp ce ea te dădea la o parte și-ți spunea, perfect stăpână pe ea, să o lași să-și facă pieptănătura.

Erai mult prea intimidat și lucrurile mergeau foarte greu, la plecare ai întrebat-o „mai vii și data viitoare?“, fără a stabili însă nimic pozitiv, și chiar neîndrăznind să-ți faci visuri. Te siliseși să fii cât mai îndrăzneț pentru ca, dezinvoltă cum e, să nu te disprețuiască, la un moment dat îți pierduseși capul (interesant este că ți-ai dat seama totuși că îl pierzi, ai stat chiar în cumpănă un timp, apoi ai spus fie, măcar de data asta!). După ce s-a îmbrăcat, nemulțumită că nu are la dispoziție nici măcar un bideu, darmite sala ei de baie luxoasă, ai meditat la cât de dezamăgitoare sunt victoriile.

Atunci ți-ai amintit ce-i spuseseși în acel moment de pierdere de sine: că lupți împotriva defectelor proprii (sfiiciune de a vorbi în public etțetera), sperând o carieră în politică sau în diplomație. Fiind ea foarte preocupată de persoana ei, poate a uitat pe loc mărturisirea ta. Ar fi totuși neplăcut să fi făcut uz de confesiunea ta în fața soțului ei, din cauza pretențiilor Profesorului Mironescu de a te dedica împreună cu el cercetărilor filologice (care nu te pasionează, dar nu i-o spui, ca să

îi menajezi vanitatea): drept urmare, te-ai putea aștepta ca el să-și modifice comportarea în privința ta. Sigur, pentru un om cu scaun la cap, faptul că nu intenționezi să-l urmezi în buchiselile lui, că visezi să intri în politică, în diplomație n-ar putea constitui motiv de supărare! Dar psihologia Profesorului devine tot mai întunecată: este limpede că va ajunge victima neurasteniei. Nu te afli în posesia tuturor datelor, doar anumite tăceri ale Sophiei, la anumite subiecte de conversație, doar anumite priviri, exclamații – toate acestea dau câte ceva de înțeles. Dar în rest, *chapeau bas*! Știe ea ce n-ar fi convenabil să spună, nu se întreține cu plăcere pe orișice teme. În privința discreției Sophiei, *chapeau bas*! Așa că poate nu s-a grăbit nici să facă uz de confidențele tale, mai ales cele privind speranțele pe care ți le pui în această privință în Marghiloman, susținătorul alianței cu Germania. Să nu uităm nici că relațiile cu soțul ei sunt mai puțin apropiate decât altădată și chiar este de văzut dacă nu au apărut semne de viață separată, boala lui implicând, pare-se, un pericol de contagiune. Totuși, când ai făcut ultima vizită, Profesorul te-a întâmpinat cu un compliment destul de dubios, *à propos* de eleganța ta:

— Vei ajunge, ți-a spus, să te îmbraci și dumneata numai la Viena și Berlin și să-ți trimiți acolo la curățat lenjeria, ca bine cunoscutul nostru corifeu conservator!...

Ei! Cum poate părea o atare intervenție? Ar suna ca o aluzie că ai fi omul de casă al lui Marghiloman!

Concluzia? Una singură: este bine să asculți confesiunile altora, dar tu să-ți pui lacăt la gură. Pentru că ești cu atât mai puțin vulnerabil, cu cât mai puține lucruri pozitive se știu despre tine. Și, desigur, orișice om ascunde propriile întâmplări, neconvenabile a fi știute. Pe de altă parte, nu poți împiedica și despre tine să circule mărunte bârfe, colportări de tot felul, știri și amănunte, acesta fiind la noi obiceiul.

Bucarest, une potinière, vorba Profesorului Mironescu.

Dar, lipsind propria ta mărturie și, dacă ai noroc, lipsind și martorii, oricând poți dezminți ceea ce se spune. Astfel că ei nu te vor avea la mână...

Iată cum trebuiește privită problema confesiunilor dacă ai un recunoscut spirit practic. Prudența te îndeamnă să cântărești, în orișice, avantajele și dezavantajele. Așa cum te întrebi acum: nu riști mai mult ducându-te decât neducându-te? N-ar fi mai bine să faci drumul întors chiar din această clipă?

Și deodată, o boare fierbinte, amestecată cu miros de bălării încinse la soare, de lemn câinesc și duhoare de mortăciune, îl făcu să-și ducă repede batista la nas.

Apoi, nervos, să împingă cu bastonul caftanul muscalului:

— Unde-ți ții ochii, dobitocule? Întoarce, n-auzi? Întoarce odată, vită!

Trecuseră, într-adevăr, de casă, și fără putoarea bine cunoscută a maidanului cine știe unde s-ar mai fi trezit! Din fericire însă, printre scaieții ciufuliți și tufele de mătrăgună zăcea, ca de obicei, un câine cu blana putredă și dinții rânjiți, bâzâit de un roi greu de muște, sclipind verzi-negre în lumină. Ce chilipir mai căutase și Mironescu-tatăl făcându-și casa aici, tocmai la mama-dracului, lângă Șosea! Sigur că iarna își ispășește cărpănoșenia trezindu-se cu lupii în curte și vara șomoiogind cu cârpe arse, ca să mai potolească țânțarii! Și nici după patruzeci de ani locul nu a ieșit din sălbăticie.

Din fericire se trezise tocmai la timp ca să-l împungă pe muscal cu vârful bastonului. Iar acesta smucise hățurile și intrase cu roata în vreo două hârtoape până să întoarcă trăsura. Și acum iată-l apropiindu-se de casa Mironescu...

Alea jacta est! Gustul acru din gură a ajuns acum o usturime în capul pieptului, zăpușeala este tot mai mare, de transpirație, costumul a început să facă destule cute. Și, încă având un picior pe scara trăsurii, trupul încă legănându-ți-se în balans, te auzi strigat:

— Hei! Domnu'! Domnu'!

Animalul de muscal a căpătat în sfârșit glas și, cu viclenia joasă a omului de teapa lui care știe că nu îți cade deloc bine să te tocmești la preț chiar în fața casei unde ești invitat (miros ei și când mergi la tine acasă, și când mergi în vizită, și când mergi la o damă), a început să se țigănească!

De emoție, desigur, nu mai găsești mărunțiș nicăieri! Te scormonești prin toate buzunarele un timp ce îți pare nesfârșit.

Cum, chiar tu, vestit pentru larghețea de mână, care ți-ai făcut un nume printre cei de nivelul tău, tocmai tu să pățești un asemenea afront?! Ai scos polul și i-l întinzi, să se ducă învârtindu-se! Să nu fi fost chiar în fața casei Mironescu, sigur că i-ai fi dat o monedă mai mică, nu-i deloc genul tău să fii cu capul în nori, cum este cel spre care te îndrepți acum: profesorul Mironescu.

Ai întors deci cu repeziciune spatele birjarului și pășești repede-repede, făcându-ți vânt cu pălăria de panama, învârtindu-ți cu nervozitate bastonul, smulgându-ți la fiece pas tălpile pantofilor tăi de șevro din asfaltul moale ca un șerbet.

Ca un bigi-bigi...

Iar teama continuă să-ți crească – o apăsare ca o sufocare, ca o lipsă de aer. Cu grijă, mai arunci câte o privire spre casă pentru a te asigura că la vreo fereastră nu s-a ivit cineva. Și iarăși te întrebi: cât adevăr există în imaginile prin care ceilalți ne descriu – unii, altora – cu o tandră sau cu o batjocoritoare ironie?

Căci să nu ne facem iluzii: în permanență se vorbește despre noi! Conversația lacomă a prietenilor, flecăreala servitorilor, evaluarea noastră ca oameni, eficienți sau nu, de partid, *nouveautés*-urile din saloane unde niciodată nu am pus piciorul... Așadar, te întrebi, iarăși, o veche obsesie de a ta: cât adevăr există în fiece imagine pe care ceilalți o culeg întâmplător despre noi? Tu însuți, știind cât de neconformă cu tine poate fi postura de adineaori cu muscalul, furișezi spre curtea Mironescu o privire tematoare.

Nimeni – însă...

Nimeni, din fericire, și geamurile – toate – astupate pentru siestă. Jaluzelele trase, aleile cu pietriș auriu – pustii, pustiu și chioșcul, și întreaga grădină unde, sub umbra bătrânului nuc, stau risipite fotoliile de răchită. Nemișcate perdelele la fereastra salonului ce dă spre terasa cu clematite unde-și face corespondența Profesorul, cât despre ușă – aceea, pe câte știi tu, nu s-a deschis niciodată. Poate chiar este bătută în cuie.

Nimeni, deci. Și cum trăiești pentru părerea bună a celorlalți despre tine, îți repeți că un fapt neplăcut, pe care restul lumii nu-l știe, stă în puterea ta să ți-l ștergi din minte. La urma urmei, memoria unui bărbat, ca și a unei femei ce a trecut,

cât de cât, prin viață, trebuiește să fie un cimitir de asemenea fapte – mai mari sau mai mici – inavuabile.

Consolându-te singur, mergi, învârtind mai departe bastonul. Căldura și neliniștea, laolaltă, te-au grizat, ți-au dat o ușoară exaltare, ca un alcool. Iată și poarta cu bolta de trandafiri roșii, agățători; în creștet, mai departe, apăsarea fierbinte a soarelui, iar deasupra boschetelor de liliac – halucinație bine cunoscută a verii și a câmpiei –, aerul vibrând lichefiat, tremurând ca o pânză de apă. Ce oră nepotrivită, și ce zi, atât de caldă! Dar te silești să nu-ți mai pese de nimic, și chiar așa se și întâmplă: nici transpirația nu te mai jenează și te lași în voia secreției firești cu o senzație de plăcere și ușurare. Dacă ai scăpa și de gheara care ți se strânge peste inimă atunci când împingi poarta – deschisă ca totdeauna. Pentru că ce-ai să faci? Ai să suni? Ai să întrebi feciorul... de cine? Ah, fir-ar să fie, de ce n-a spus Sophie decât atât: *vino mai devreme mâine*?

Împingi deci poarta, pietrișul scârțâie sub pași, familiar. În fața ochilor, medalionul de ipsos de pe fronton, iar în el – anul atât de îndepărtat, 1879. Nervii îți sunt atât de întinși, încât propriul zvâcnet de spaimă te sperie. Întorci capul într-acolo de unde ai auzit foșnetul și respiri ușurat, văzându-l. Te privește cu ochii mierii și rotunzi – o pojghiță de luciu fără adâncime sunt ochii lui galbeni, plutind în orbitoarea lumină albă a zilei – și doar vârful cozii i se mișcă printre frunze, lejer.

Și deodată, motanul zdupăie din păr, pierzându-se în iarba înaltă.

Peronul, acum. Cele trei trepte de la intrare. Felinarele de fier forjat, gustul Sophiei care a patronat renovarea. Deloc potrivite cu restul clădirii și prea noi, prea lucitoare, ca într-o casă de proaspăt îmbogățiți, susține Profesorul...

Cu mintea golită dinadins de orișice gând, apeși pe buton, dar țârâitul slab, care se pierde în penumbra amenințătoare a casei, îți crispează mușchii. Îți îndrepți mașinal ținuta. Acum stai țeapăn, cu bărbia corect ridicată, gata la primul semn să te înclini, zâmbind: într-o mână bastonul, în cealaltă pălăria. Stai și aștepți în fața ușii, fără să mai îndrăznești să suni și a doua oară. Cine oare ți-a adus în față ochii albaștri apoși ai mamei – ce bine știi rețeaua de zbârcituri dimprejur și cele câteva

punctișoare albe, semănate pe pleoapele cu marginea umflată, printre genele rare... O privire ce mizează pe patetismul ei ca să te mustre fără cuvinte, pentru că altfel ea își face de lucru, ca de obicei, la gherghef și nu îți comunică decât o veste anodină: că a achitat datoria la băcan sau lăptar, iar miercuri se împlinesc cinci săptămâni de când bietele fete nu au mai fost invitate la o sindrofie. Poate e mai bine așa, pentru că altfel tot nu aveau toalete noi, cu care să poată ieși în lume... Niciun cuvânt însă despre acatistele pe care le dă la biserică să nu rămână bietele copile nemăritate, în căsuța aceasta de mahala unde se și jenează a-și lăsa cavalerii să le conducă, în vreme ce noi la Buzău continuam să fim cineva, chiar dacă se știa că scăpătasem... Niciun cuvânt despre leafa ta, pe care nu știe la cât s-o evalueze, neavând alte indicii decât acel *œuf de Pâques* de șocolată, de la Capșa, special adus pentru ea, sau cofeturile scumpe și nepotrivite de la Angelescu, atunci când, după o ceartă, te mustră cugetul! Nimic despre saloanele bucureștene unde s-ar părea că ai fi un bine-primit, prin meritele tale, desigur (cine poate crede în ele mai mult decât o mamă a cărei fleițe va rămâne totdeauna primul ei născut?). Bineînțeles, nu știe de la tine nimic pozitiv, dar i s-a spus c-ai fost văzut într-un automobil, într-o trăsură, împreună cu...

Ai înțepenit în ușă, jenat și nerăbdător, sub mustrarea ochilor ce lăcrămează, a buzelor veștede ce se strâng ca să nu dea drumul cuvintelor, a gâtului firav și zbârcit, aplecat deasupra gherghefului. Te ridici pe vârfuri, pregătit să fugi cât mai repede din acest loc, singurul din lume unde nu mai ești în orice clipă atent să-ți aplici principiile politicii tale interioare. Și totuși, nici aici firea și obișnuințele nu te lasă să ripostezi fățiș. Nici măcar aici nu știi să lupți altfel decât cu ochii fugind în lături, neliniștiți, cu zâmbetul pieziș. Apăsând ușor pe clanță, întredeschizând ușa. Și doar acum, când piciorul ți-a păsit în întunecosul antreu, poți să strecori o aluzie la bijuteriile vechi, vârâte laolaltă cu cocoșeii și cu argintăria în cufărul din pivniță – avem oare vreo garanție (o întrebi pe mama) că nu vor fi prăduite de hoți? Asemenea valori, oricând posibil a fi jefuite, mai ales în vreme de război, nu-i mai bine să le transformi dinainte în bani și să le

fructifici, cum tu de atâtea ori ai mai propus? A avea rente și ipoteci nu-i în aceste zile o investiție mai sigură? Trebuiește măcar discutat, de ce atâta încăpățânare să nu se discute asemenea lucruri? Desigur, mama e cea care va decide, dar să discutăm, totuși, o clipă: aurul nu puiază în pivniță, pe când banul aduce ban, și dacă măcar una dintre fete ar face o partidă...

Ea și-a ridicat capul și te privește dintr-odată altfel. Nici măcar nu te ascult, pare să spună privirea ei îndârjită. Și în albastrul decolorat al ochilor îi citești, oh, fără nicio îndoială, îi citești ostilitatea! Dacă nu te-ai teme de vorbe ai gândi chiar cuvântul *ură*. Ochii ei au coborât iar asupra gherghefului. Degetele noduroase și ușor tremurătoare, cu buricele lor întărite, pline de crestături negre, își văd mai departe de treabă, diseară doar, după ce își va sfârși treburile de menajeră, și le va șterge cu lămâie și le va unge grijulie cu alifii, apoi își va pune obligatoria compresă pe obrazul boțit. Chiar și în mijlocul acestei mahalale, chiar și în mijlocul celor mai penibile încercări, trebuie să rămâi cel, cea care ai fost, păstrându-ți înfățișarea îngrijită și măruntele obiceiuri!...

Tușești, enervat de încăpățânarea ei bătrânească, ai vrea să-ți iei încă o dată rămas-bun și totuși nu te înduri s-o lași necăjită, tăcerea, scârțâitul ușii, ce moment prost și-a găsit mezina să te înțepe, împinsă de firea ei certăreață! Ce proastă inspirație să ți se adreseze astfel, ca și când n-ai mai fi ceea ce ești: fratele-mai-mare, elevul și studentul strălucit, funcționarul model, feblețea, mândria familiei!

— ...ca și când partidele ar umbla singure pe Dealu Spirii și n-ar trebui să ai șansa să te introducă în societate un frate căruia nici prin gând nu-i trece...

Prost moment și-a ales și proastă inspirație a avut! Tu ești chiar lângă ușa de la intrare și tot îi mai strigi, gâfâind de furie! Nu, îi strigi, n-ai să-i pui mâna în cozi, așa cum s-ar cuveni s-o faci pentru obrăznicia ei și cum puterea de frate mai mare ți-ar da tot dreptul... În schimb, n-ai să-i uiți vorbele așa cum n-ai să-i uiți purtările rele, astfel că în viitor te vei feri încă și mai mult de compania ei, este prea normal, îi strigi, a te feri să ieși în societate cu surorile tale, atunci când

prostul-gust ce-l dovedesc toaletele și manierele lor ridicole te obligă s-o faci, nu-i nevoie, îi strigi, nu-i nevoie a avea găteli noi tot timpul, dar este nevoie de o eleganță înnăscută pentru a nu-l compromite pe cel ce apare alături de asemenea rude...

Alergi acum pe strada pavată cu bolovani, ca gonit de Erinii. Pași mari și repezi, gesturile bruște care mimează energia, suferința sufletului tău, delicat și milos: pentru că ceea ce i-ai strigat Leliei a fost chiar adevărul. Pentru că, într-adevăr, de când te știi, te-au umilit gătelile lor sărace, chicotelile strecurate în conversație, degetele prea scurte de la mâini și gleznele groase, dinții zimțați și gălbui, și încă, și încă atâtea alte amănunte pe care le-ai înregistrat, rușinat într-o măsură mult mai mare decât ar fi fost cazul.

Umilit și rușinat, într-o măsură mult mai mare decât o meritau, bietele...

Un fluierat de pasăre necunoscută îți ia deodată de pe suflet această amintire neplăcută. Ți-o anulează, la fel de nemotivat și de fulgerător de cum ți-a adus-o. Te-ai întors pe trei sferturi și privești amuzat pasărea cu gușă gălbuie și coadă neagră și lungă care țupăie prin iarbă, sub puiandrul de păr. Ea să fi fluierat sau motanul al cărui trup arcuit se întrezărește după un tufiș de păducel? Soarele pune o pată orbitoare pe blana care nu se mai vede tărcată – i s-au dizolvat și dungile în lumină –, ci licărește ca un nisip întunecat, prețios și viu. Ooo, de ce oare n-ai sta acum la umbră, destins, pe o bancă la Șosea, ascultând șuieratul păsărilor, căutând să prinzi o privire strengară strecurată prin geamurile unui cupeu ce gonește grăbit, așteptând în liniște să se facă ora când au să apară toți musafirii? *Voulez-vouz nous faire l'honeur...* Ce poate fi mai simplu decât să te salvezi în al doișpelea ceas? Nu pentru acest motiv i-a fost dată omului rațiunea? Sigur că n-are rost să mai suni a doua oară! Nu mai sta pe gânduri și coboară cele trei trepte de la intrare!

Peronul, acum...

Pasărea țupăie prin iarbă, când colo, când colo, mecanic, ca o jucărie întoarsă cu cheia, și capul motanului se mișcă și el cu ea, în spatele tufișului de păducel. Fiecare pasăre deci

pe limba ei piere, pietrișul scârțâindu-i sub tălpi, familiar, dar iată cât de puțin te mai interesează acum de ce să fi spus *vino mai devreme mâine...*

Nu mai ai decât câțiva pași până la poartă, deodată însă, un gând neplăcut îți fulgeră prin minte: ce s-ar întâmpla dacă feciorul, venit abia acum să deschidă ușa, te-ar vedea plecând? Ce s-ar cuveni, într-un asemenea caz, să spui peste două ore, atunci când vei reveni odată cu toți musafirii? S-ar cuveni să faci o aluzie la această sosire prea timpurie? Ar fi mai prudent s-o treci cu vederea? Ah, ce nebunie să-ți ceară să vii aici mai devreme! Din firea ta te simți foarte des vinovat, chiar fără să știi de ce, și urmărit pentru acea, nici de tine știută, vină! Mai bine întoarce încă o dată capul și uită-te atent pentru a te asigura că nimeni nu a apărut – în cadrul ușii, la o fereastră sau în grădină...

— *Vous voilà, enfin! Mais c'était à prévoir que vous seriez en retard...*

Ți-ai întors capul ca să nu fi omis nimic, ca să-ți fi luat toate măsurile de precauție... Dacă nu l-ai fi întors însă, nu te-ai mai înclina acum, posomorât și curtenitor, în fața grațioasei doamne Mironescu, ce se apropie cu panerul de trandafiri sub braț. Pălăria veche de pai îi atârnă neglijent pe spate, prinsă cu o panglică de catifea care îi apasă gâtul alb și plin, umerii îi ies dezgoliți din bluza decoltată de grădinăreasă, *au diable!*, iarăși se crede la un *bal paré*! Și ce zâmbet conspirativ! Nimic nu te enervează pe lume mai mult decât imprudențele inutile! Doar există soluții raționale pentru orișice lucru! Și în loc a te pofti în casă și a sta la o parolă cu soțul ei, îți pretinde să o însoțești prin grădină, voind *soi-disant* să-ți arate un anume soi special de trandafiri... Dacă nu ai mai fi întors capul încă o dată, cum erați destul de departe unul de altul – tu chiar voiai să deschizi poarta! –, s-ar fi convins că ai venit prompt la chemarea ei, dar de văzut v-ați fi văzut (mult mai fericit!) peste două-trei ore, odată cu toți musafirii! O urmezi însă, silindu-te a merge în urma ei și călcând dintr-o piatră într-alta, pentru că, nu se știe de ce, pământul este ud.

Este chiar noroi pe alee.

Mersul acesta te enervează! Este un pretext prea străveziu că ar vrea să-ți arate vreun soi de trandafiri, știindu-ți puținul interes pe care tu îl dedici naturii.

— Nu am putea oare, stimată și distinsă doamnă, să ne oprim aici? Nu e un drum prea agreabil, la Domnia voastră mă refer, înainte de toate, cu acest noroi de pe alee...

Nu ai vorbit atât de clar cum situațiunea o cere! Nemulțumit, îți scoți batista să îți ștergi fruntea, batista nu e prea curată. Te jenezi și te întrerupi, ea râde, ca de o întâmplare amuzantă, și continuă să meargă înaintea ta, ghidându-te. Continui s-o urmezi, cu neplăcere, căutând cu febrilitate a stabili ce ferestre sunt acelea sub care pășiți în aceste minute, ce șanse sunt de a fi văzuți, întâmplător, de acolo.

Ce șanse, câte? Fără număr! Ah, cât de schimbătoare sunt lucrurile pe lumea aceasta! Sunt mai puțin de trei ani de când, la un dineu ce nu mai lua sfârșit – ce nefericit ai putut fi în acea seară! Avea o rochie cu dantele, o parură complicată în superbul ei păr, iar convingerea că este irezistibilă îi dădea în mod special un aer languros, ispititor. O făcea să se poarte încă mai insinuant... La început te grizaseși numai privind-o, apoi însă, în ultimele ore ale seratei, nu mai făcuseși nimic altceva decât să bei.

Profesorul Mironescu îți arunca priviri mustrătoare când întindeai mâna spre pahar, dar ai avut clipe când nu ți-a mai păsat nici de privirile lui! Ai vrut să ții chiar și un toast, limba însă ți-o mișcai foarte greu, de aceea vorbeai rar, cu pauze mari, ca să nu se vadă cât de greu articulezi cuvintele. La sfârșit, două-trei aplauze ironice, ai dat a lehamite din mână, ai trecut în salonul mic și de acolo ai ieșit în balconaș; fulguia, se auzea clinchetul săniilor și noaptea avea ceva atât de straniu și de apăsător! Ai stat până ai înghețat, dar ea nu a venit după tine și nici n-a trimis pe cineva să te cheme; erai atât de nefericit și de îndrăgostit! O flacără orbitoare, albă îți lumina ciudat mintea, îți părea că ești foarte treaz și la un moment dat te-ai gândit ce-ar fi să-ți lipești revolverul de tâmplă și pe urmă să apeși pe trăgaci? Așa ceva ai putut gândi în noaptea aceea! Dar nu erai perfect treaz pentru că, atunci când ai intrat înapoi în salonaș, căldura dinăuntru ți-a

făcut rău, poate și faptul că ei îi ținea cineva companie, probabil Jorj Ioaniu. Abia ai putut să-ți ții firea, ai plecat foarte repede, luându-ți rămas-bun numai de la Profesor, și încă din trăsură ți-a venit să verși.

Și ai icnit mult, umilit și nefericit, lângă gardul casei.

Însă acum, chiar în clipa aceasta, vezi de ce este ud pământul pe alee: pentru că, impardonabil de neglijentă, Sophie a lăsat furtunul deschis. Și cum merge tot înaintea ta, observi deodată că nu mai este la fel de suplă ca altădată, fapt pe care sigur nu-l știe, de vreme ce se poartă tot ca și când ar fi irezistibilă! Cum însă să mai fie, când face asemenea tentative periculoase? Tentative ce nu pot aduce decât riscuri și dezavantaje, riscând, și tu, și ea, a vă compromite!

Și de aceea mai faci o disperată tentativă de a-i deschide ochii:

— Vă mai amintiți mănăstirea Pasărea, stimată și distinsă doamnă? Vă mai amintiți de acele odăi de musafiri de la camerele maicilor, ce îndeobște servesc pentru *rendez-vous*-uri? De la oameni bine informați am aflat că toți cei ce pășesc în acest rai, la mănăstirea Pasărea adică, sunt automat înregistrați de cuvioasa stareță... De ce să spuneți, stimată și distinsă doamnă, că este o calomnie adusă slujitorilor Bisericii? Ei bine, din surse demne de crezare, am aflat că lista maicii starețe o folosește oficialitatea pentru a convinge mai lesne conștiințele... Ba chiar mi s-a spus că poliția secretă dă uneori înlesniri la diverse perechi nelegitime, pentru a avea apoi diverse persoane importante la mână... Ei, ce spuneți? Vă mai amintiți cât ați stăruit să facem și noi doi o mică excursie acolo? Tot nu vi se pare că am riscat inutil pentru că nu există niciun loc pe lume unde să fii apărat de pericole și de priviri indiscrete?

Ca să lupți cu impertinentul ei chicotit, te oprești deodată, într-un echilibru nestabil, pe o mică porțiune de pământ uscat. Împrejur pământul mustește, mica porțiune de pământ este tot mai erodată de apa ce se scurge, târând cu ea petale fanate, fire, smocuri de iarbă, crenguțe, dar tu continui să stai pe loc, să aștepți. O aștepți să-ți spună ce are de spus și să sfârșiți cu această postură, neconvenabilă pentru toată lumea. Să te conducă pe ușa din față, să mergi să-i prezinți omagiile tale

Profesorului Mironescu, să te scuzi pentru vizita prea timpurie și să stați apoi tihnit la o parolă, în așteptarea orei când vor apărea toți musafirii...

Continui să rămâi tot mai nerăbdător, într-un echilibru nestabil, pe mica porțiune de pământ uscat, dar ea merge mai departe! Doar cu un gest, ah, cât de căutat!, își răsucește talia și se apleacă să-și ridice cu două degete trena rochiei care atârna în mocirlă. I se văd gleznele acum, dar ea merge nepăsătoare mai departe, în timp ce tu continui să o aștepți și să-i oferi zâmbetul tău neliniștit. Zâmbetul unui aristocrat slab de înger, care încearcă să se ducă demn spre eșafod, într-o proaspătă dimineață de iunie! Ea însă, fiind cu spatele, nici măcar nu ți-l vede! Picioarele ți-au amorțit în poziția neprielnică și în răstimp încerci să-ți amintești dispoziția catului de sus: așezarea camerelor ale căror ferestre dau spre grădină. Dormitoarele deci, budoarul Mărguței, băile, *vis-à-vis* cabinetul de studiu, dar etajul mansardat? Camerele servitorilor? Atâtea și atâtea încăperi, atâtea și atâtea ferestre, lucind în soarele copt al amiezii, pe care le simți lacome, devoratoare, îndreptate spre tine. Istovit, îți sprijini umărul de trunchiul neted al bătrânului cireș, de la toate ferestrele nenumărate priviri, nenumărate suliți se înfig în trupul tău de efeb, de feciorelnic Sfânt Sebastian... Între timp, ea găsește de cuviință să strige ceva, cu voce ascuțită, insuportabilă, care îți zgârie timpanele. Nu, inutil stai, ea n-are de gând să se oprească, n-are nici măcar gândul să întoarcă înapoi capul ca să te vadă! Așa că mai bine pornește-o iar în urma ei, altfel vă veți trezi jucând *cache-cache*, cu țipete și alergături, prin grădină!

Mergi, gâfâind ușor, în urma ei, ca să o somezi într-un fel să se oprească. Oh, de n-ai fi întors capul ca să te asiguri că nimeni nu a înregistrat prea timpuria ta sosire, acum n-ai aluneca pe pământul ud, mânjindu-ți, fir-ar să fie!, pantalonul *écru*! Să gonești până te va aduce într-o asemenea stare încât să fii gata să o lași baltă aici, cu trandafirii și cu misterul ei! Să-ți iei inima în dinți, fie ce-o fi, să suni la ușă și, scuzându-ți în vreun fel prea timpuria sosire, să faci o vizită neprevăzută Profesorului Mironescu. Într-o asemenea situație fără ieșire te-a adus, încât nu mai vezi altă salvare!

O adevărată furie clocotește în tine, trebuiește să oprești într-un fel această situație ce devine din ce în ce mai intolerabilă... Ceva trebuiește făcut, și cel mai bine acum, aici, la această mică răscruce: de aici, o alee o ia grăbit înapoi, cealaltă merge spre bătrânul nuc, unde sunt pregătite fotoliile de răchită... Dacă este atât de zurlie încât să-și riște propria situație pentru un nimic, nu-i este permis să riște și situația ta, care știi cât de greu ți-ai făcut-o!... Grăbește-te deci, postează-te în fața ei și chiar dacă glasul ți se taie de emoție, rostește-i cuvintele îndelung pregătite:

— ...și totuși, nu văd de ce ar trebui să dăm astfel ocol grădinii, stimată și distinsă doamnă... Sunt momente când ești mai inapt pentru conversație, decât... Și tocmai de aceea vă și propuneam ca altă dată... Sau fie și peste câteva ore, când aleile au să se mai zvânte... Nu, eu personal nu sunt chiar atât de greu de găsit... nu sunt atât de solicitat cum vă închipuiți, numai treburile... Zilele acestea, atât de agitate și de confuze... și vă mai amintiți prezicerea mea? N-ar fi deloc imposibil ca să ne trezim dintr-odată, la sfârșit, după atâta agitație și confuzie, șterși de pe harta Europei... Nu, nu mă bucur de ce are să fie! Mă bucur doar, ca orice om cu puțină rațiune, că am putut prevedea spre ce mergem... Spre ceea ce mi-am permis de atâtea ori să vă spun: spre dezastru! Nu, nu, nu am intenționat deloc să schimb vorba, totuși, conchideți odată cu mine, nu-i acesta un loc de discuție și nu-i acesta momentul. Ca urmare, vă propun ca peste câteva ore... câteva zile, într-un timp mai liniștit...

Ai ajuns chiar la ultima limită de rezistență a nervilor tăi sensibili! De mult ochii îți fug în lături, neliniștiți, de mult te uiți înspre terasa cu clematite ce dă spre salonul Profesorului, acolo cel puțin ușa niciodată nu se deschide... Te uiți în toate părțile, numai la ea nu te uiți, și astfel n-ai cum să-i prevezi gestul! Ooo, ce lipsă de tact! Să-ți ia mâna și să încerce să te tragă spre ea. Asta este ultima picătură care varsă paharul!

Ești roșu tot, urechile zmeurii, sângele îți vâjâie în urechi, nici nu ești sigur că ceea ce auzi este răspunsul ei încăpățânat:

— Nu ne putem întoarce înainte ca să-ți spun...

Să-ți spună ce? Ce angajamente vrea să îți smulgă după câteva *rendez-vous*-uri? Ai și trecut dincolo de jumătatea aleii și, cu pași mari și repezi, nemaipăsându-ți că îți stropești pantalonul – nu ții tu la haine, așa cum nu ții la nimic! –, cu gesturile bruște, care atât de bine mimează energia, te îndrepți spre ușa de la intrare.

Peronul, acum.

Cele trei trepte.

Soneria.

Cu coada ochiului numai, fără să fie nevoie să întorci capul înspre ea deloc, ai văzut-o cum se îndreaptă, în fine!, spre cișmea, să oprească apa care a inundat grădina. Apoi, cum s-a aplecat să închidă furtunul.

Ștefan Mironescu

O gâdilitură sufocantă pe care de mult mă străduiesc să nu o iau în seamă, astfel încât prima senzație este că numai din neatenție am început să tușesc. Tușesc, apăsându-mi neglijent batista pe gură, și mă încăpățânez să recitesc rândul scris, deși el îmi joacă în fața ochilor. *Nous sommes très peu connus...* Mi-ar fi greu să spun când mi-a scăpat creionul mecanic din mână, eclatul unei explozii și o spaimă a întregului trup mi-au întrerupt memoria. Mă regăsesc tușind cu disperarea sufocării, ochii îmi ies din orbite, lacrimile și saliva îmi curg pe bărbie și pe cămașă, îmi blestem pentru a nu știu câta oară obișnuita neatenție, fără ea, desigur, aș fi scăpat de această tuse care m-a încovrigat pe scaun. Cu mâinile tremurânde îmi deschei cămașa, gâtul îmi este, până în adânc, o rană vie, tușesc tot mai disperat că nu mă voi mai liniști și încerc, cu brațele neputincioase, să-mi apăr pieptul coșcovit, al cărui hârâit mă înspăimântă. Peste toate plutește o halucinație a auzului – un zgomot de trăsură.

În fine! Îmi sprijin, pierdut, ceafa de spătarul scaunului de mahon. *Nous sommes très peu connus et avons, par conséquence, besoin de publicité occidentale*, citesc mecanic. Îmi controlez batista umedă și scot un suspin de ușurare, nu, n-a apărut

nicio pată roșie, profit că nu e nimeni de față, o desfac toată și îmi ascund în ea tâmplele scobite, pomeții – numai muchii ascuțite, parcă am slăbit și mai mult, dar poate nu, îmi dau singur curaj. Stropii de lacrimi și de salivă întind, din loc în loc, cerneala pe hârtia albă din față și, iritat, strâng scrisoarea abia începută în pumn și o azvârl în *Papierkorb*.

Respir cu precauție, ca să nu mai trezesc tusea de care mă tem, și îmi trag șnurul ochelarilor după ureche, niciun gând spre simptomele ce mă înspăimântă, deși un sejur în Italia m-ar pune pe picioare. Dar cum o asemenea posibilitate devine, din zi în zi, mai iluzorie, nu-mi rămâne decât să aștept, discret și stoic. Si mai ales, niciun cuvânt Sophiei!

Oare cum ar reacționa *pauvre* Sophie, aflând deodată adevărul despre gravitatea bolii? Demnitate virilă, o discretă îndepărtare ca să se evite pericolul de contagiune, și niciun gând spre acel înspăimântător viitor care îmi va cere, poate, să continui a sta departe de ea. Niciun gând la iubirea tot mai inutilă, la dorințele tot mai violente, pe care boala le ațâță, interzicând însă cu severitate orice apropiere, în timp ce atenția mea devine tot mai lacomă, travestindu-se prost în indiferență și în iritări nejustificate. Din păcate, ea numai pe acestea le vede, nu și miracolul religios cu care mă uimește orice gest mărunt al ei, deși pe toate i le știu atât de bine! Surâsul din ochii entuziaști și creduli, felul șiret cu care îngână ceva, ascunzându-și cu o grațioasă neîndemânare chipul jenat dincolo de evantai, felul cum rămâne cu privirea în gol, visătoare. (Misoginism vulgar ar fi, desigur, să-mi imaginez că atunci Sophie se gândește la un corset sau la lucruri încă și mai profane!)

O vibrație ciudată, o exaltare nemotivată pe care o trăiesc tot mai des de la o vreme, respir precaut, ca să nu trezesc tusea ascunsă în trupul meu, și cu exaltare mă gândesc că Sophie nu are habar de cum o simt eu în propriile mele fibre – tot mai sensibile, pe măsură ce se uzează... Cum o trăiesc, din afară și dinăuntru, și cum, totuși, ea scapă mai departe atenției mele înfometate, rămânând la fel de opacă, deși translucidă.

La fel de greu de înțeles, cu toate că previzibilă în cele mai mici reacții...

Un motif de plus que je sois très honoré d'écrire dans votre revue, câtă sinceritate poate cuprinde și cea mai convențională frază! Pentru că, într-adevăr, nu pot stima pe nimeni mai mult decât pe acest necunoscut coleg care, cu inteligență și încăpățânare, își vede mai departe de distinsa lui revistă de filologie, în vreme ce, în jurul nostru, lumea arde...

Rotunjesc cu grijă fiecare literă, silindu-mă să nu iau în seamă nici arsura pleoapelor, nici fierbințeala uscată a palmelor, nici obișnuita lipsă de chef cu care mă lupt de la o vreme. Gheridonul este mult prea jos, astfel că scriu gheboșat, într-o poziție nesănătoasă, și totuși nimic nu mă poate decide să schimb încăperea în care am luat, acum zece ani, obiceiul să-mi rezolv corespondența, pentru că, fiind cea mai apropiată de intrare, puteam merge chiar eu să deschid dacă se auzea o sonerie timidă...

Același gheridon, aceeași pomieră de bronz; din când în când, în așteptarea soneriei, îmi acordam destinderea unui drum până la șemineu, unde rămâneam o vreme, strângând în pumn mânerul ornamental al cleștelui. O pretențioasă superstiție, menită, desigur, a mă face mai interesant în propriii mei ochi, mă obliga să nu păstrez decât scrisorile indiferente. Călău necruțător al bietelor hârtii, pândeam, preparat să intervin în caz că focul ar fi dat semne că piere, sufocat sub grămada de hârtie carbonizată. Urmărind neistovita mișcare a ghemului roșu-auriu, retrăiam vechea tentație copilărească: să prind în palmă mângâierea mătăsoasă a flăcării cu sâmbure alb-albăstriu, ca spirtul.

Cam atunci intra Maria, cu tablaua de dulceți și cafeaua: încă mai funcționau riturile orientale ale casei și singura mea măsură de modernizare, după atât timp de când rămăsesem stăpân, fusese să aduc lumina electrică, deci și sonerie la ușă, în locul vechiului clopot... Dar, iată, în fine, țârâitul timid! Cu o nemulțumire geloasă, Maria se pierdea în adâncul prost luminat al dependințelor cu tencuiala căzută și uși scârțâind neunse, în vreme ce eu mă grăbeam spre ușa de la intrare ca să o feresc de eventualele priviri indiscrete pe timida studentă de la Litere și Belle Arte. Știam că Sophie nu va mai îndrăzni să sune și a doua oară, ba chiar mă puteam aștepta

ca o imprevizibilă criză de sfiiciune s-o facă să plece, încât, ajungând prea târziu, să mă întreb dacă n-a fost o simplă halucinație a auzului.

Stăruind să rămână în tenebroasa ei pelerină cu glugă (mărturisindu-i gustul demodat romantic de fetiță provincială), Sophie se instala tăcută în jilț, în colțul cel mai depărtat de gheridon, cheltuindu-și numai prin lacome și furișe priviri dorințele de aventură ale sufletului ei, tânăr și cuminte. Nimic n-ar fi putut-o opri să apară timidă în fața ușii, mereu la aceeași oră. O mică sălbăticiune pe care n-aveai decât s-o lași în pace dacă voiai să n-o sperii. Și eu chiar asta făceam: liniștit, răsfoiam mai departe revistele și răspundeam la scrisori, în timp ce ea somnola, răbdătoare; poate totuși aștepta o mângâiere castă? Purtat de o onestitate rigidă, continuam s-o ignor, rareori auzind trosnetul mic al oaselor când căsca, lipăitul limbii umede și roșii pe palat, foșnetul paginilor de la poesiile ori de la romanțul pe care îl citea, neatentă.

Astfel m-am învățat ca, alături de manii și larii din șemineu, o răsuflare delicată ca un suspin să stea alături și să mă ocrotească.

Iar mai târziu, Sophie a continuat să coboare la aceeași oră în salonul cu șemineul de porțelan, unde și eu continuam să-mi răsfoiesc scrisorile. Poate deja privind cu nostalgie neîndemânaticul nostru început de iubire? Poate oprindu-se la acest început întâmplător așa cum, tot aproape întâmplător, în istoria unui tânăr stat se alege o anume zi – în fapt banală – pentru a se face din ea sacră sărbătoare națională?...

Indiferent de motive, nici de noi înșine bine știute, finisându-și dichisurile de după-amiază, Sophie apărea în cadrul ușii – toată o învârtejire de volane parfumate – și se instala răsfățată în jeț, nemaiavând altă grijă decât liniștea soțului ei și servitul ceaiului.

De ce nu am strigat atunci *Verweile doch*? M-aș fi îndurat să opresc însă clipa după ce mort fusesem și reînviasem, tocmai când viața, prin neașteptatul său joc de plinuri și goluri, începuse să-mi dea bucuriile nemaisperate?

Fie însă că strigi, fie că nu, timpul, din păcate, nu se oprește. Așa cum nici legea progresului nu pare a se verifica

în acest secol pe care tocmai speranța în ea l-a deschis, așa cum nici binele nu se înlocuiește cu mai mult bine, ci dimpotrivă, așa cum nici femeile cele mai cuminți nu pot trăi fără societate... Totuși, același salon cu șemineu de porțelan, aceeași oră, aceeași pomieră de bronz încărcată cu scrisori și extrase, același *Papierkorb* plin...

Și înșelătoarea senzație că lumea pulsează împrejur normal și ocrotitor, că timpul înaintează spre folosul nostru, atâta vreme cât ne păstrăm obiceiurile. Tabieturile...

Însă parcă se aude o trăsură?...

Din păcate, orișice trăsură intrată la noi pe stradă (dacă nu este o birjă de piață, rătăcită, cu un birjar afumat pe capră, sau un cupeu care adăpostește o aventură galantă) nu mai are un alt peron unde să tragă decât al nostru! Iar eu nu sunt pregătit, nici ca vestimentație, nici ca dispoziție, să primesc acum o vizită neanunțată!

Am ajuns în mijlocul salonului și mă opresc ca să ascult încă și mai atent. Toate simțurile mi s-au strâns într-unul, eu însumi nu mai sunt decât un imens pavilion auditiv. Nu, nu a fost o halucinație, se aud într-adevăr hurducăturile unei trăsuri! Un zgomot de neconfundat, mai ales acum, de când ne pavează strada! Și eu, care m-am luptat cu mine atât ca să-mi înjumătățesc lânceda siestă și, după o toaletă sumară, cu mintea încă toropită, am coborât grijuliu scara de lemn, în timp ce restul casei continua să se repauzeze, numai ca să-mi pot urma tabietul! Numai pentru ca să închin câteva ore solitudinii și să fiu întărit sufletește pentru sindrofie, ca un Anteu care a atins pământul...

Ce deziluzie!...

Și măcar dacă ar fi cineva mai puțin agasant! Marie-Liliane, de pildă... Dar într-un asemenea caz, Sophie s-ar fi cuvenit să fie la curent și să-și aștepte prietena! *Prietena mea? Numai ție îți datorez atenția ei!* Probabil atunci Sophie mi-a făcut unicul ei reproș gelos, și nu chiar atât de absurd! Nu chiar atât de nemotivat ca celelalte! Prea sigură de acum pe atuurile ei (chiar mărturisirile mele despre acel foarte vechi proiect de mariaj cu Marie-Liliane i-au crescut siguranța), nu mai considera necesar să facă efortul de a afecta că vede în Marie-Liliane o rivală...

În fața geamului dinspre terasa cu iederă și clematite, dintr-odată înviorat la gândul că vizitatoarea ar fi Marie-Liliane... Și de ce nu, la urma urmei, chiar dacă Sophie nu pare a ști nimic? Marie-Liliane în mod sigur nu va apărea la soareaua noastră, cu lume prea amestecată, însă își poate permite să se ivească astfel chiar fără a se anunța... Chiar numai ca să lase un mic cadou împreună cu o carte de vizită, nu o dată a mai avut o astfel de lubie. Și, dacă i-aș recunoaște echipajul, aș fi dispus să o rețin! Aș da farmecul solitudinii pe plăcerea unei mici conversații cu ea, sclipitoare și plină de umor, pe orișicare temă: criza ei mistică ori gimnaziul de băieți între care a crescut, ea, singura fată, cele zece operații pe care le-a suportat, învățând în spital limba arabă, broderia de mână și Coranul – dar poți să știi dinainte la ce ai să ajungi conversând cu Marie-Liliane? Delicioasă fată, ce te face uneori chiar să uiți că frumusețea nu i-a fost dăruită! Uneori îmi permit inutile și vinovate visări și mă întreb (mai ales când nemulțumirile mă macină) cum oare ar fi arătat viața mea dacă destinul nedrept nu ar fi hotărât dinainte ca Marie-Liliane să rămână domnișoară bătrână... Chiar aceștia sunt termenii în care mă gândesc la ea și acest mod mă salvează de orișice posibilă remușcare... Iar acum, cu cât mă gândesc mai mult, cu atât sunt mai convins că vizitatoarea nu poate fi decât ea... De aceea încerc, cu tot mai multă stăruință, să văd prin geam ce se petrece afară, însă, oricât mă apropii, tot nu reușesc să zăresc nimic.

Când oare m-am decis să deschid ușa?

Doar în acest moment, când, de încordare, de efort, fruntea, palmele mi s-au umezit, îmi dau seama cât de mecanic am acționat! Poate că dacă aș mai fi reflectat, mi-aș fi amintit că de mult n-am mai văzut ușa aceasta dinspre terasă deschisă și atunci aș fi chemat pe cineva să facă acest oficiu. Să fi dat Sophie dispoziții să o închidă? Nu-mi amintesc nimic pozitiv în această privință. Firesc ar fi să renunț atunci, mai ales că îmi văd gestul cât e de inutil și de ridicol, pentru că fâșâitul roților trăsurii se aude tot mai estompat, de parcă s-ar depărta.

Mă încearcă deodată o lehamite și senzația de sfârșeală crește. La ce bun să continui lupta cu ușa înțepenită? În timp ce o continui, însă, îmi amintesc o veche scenă: *maman*, între două servitoare, trecând în revistă sâmbătă seara lenjeria proaspăt spălată a casei și alegând ceea ce avea să dreagă ea, cu mâna ei. Și alta poate încă și mai veche: *maman*, mestecând uriașa oală de dulcețuri și explicând – cui? obrajii ei îmbujorați sub tulpanul scrobit – că nimeni nu este în stare să o privegheze așa cum trebuie...

Iar eu, oare chiar atât de nevolnic am ajuns încât nu pot da de perete o ușă înțepenită?

Iată, totuși, că am deschis-o!

O boare uscată, fierbinte, mă izbește în față ca o răsuflare încărcată de febră, iar albeața luminii o simt pe ochi ca o arsură. Clipesc repede, în dosul sticlei de ochelari cu dioptrii sporite, da, trăsura nu a fost o halucinație.

Uite-o...

O trăsură obișnuită, de piață, cu coșul tras, se îndreaptă acum spre capătul străzii, dând cu roțile prin hârtoape, ocolind mașina de făcut asfalt, grămezile verzi-cenușii de piatră cubică. Dinăuntru, cineva dirijează, împingând spinarea musculului cu bastonul – parcă. Nu sunt chiar sigur pe detaliile ce le văd, nu sunt sigur dacă ele sunt exacte sau deformate de un ochi bolnav. Sau numai închipuite. Ca de obicei, nu sunt sigur pe simțurile mele și, cum am mai spus, foarte bine fac că mă îndoiesc de ele. Așa și trebuiește, știut este că simțurile te înșală.

De altminterea, ca și rațiunea.

Important este numai peronul gol. Nici urmă de Marie-Liliane, dar nici (îmi spun ca să mă consolez) vreun mosafir care să mă inoportuneze.

De la peron, privirea îmi alunecă firesc spre grădină și deodată fac ochii mari, apoi mă strâmb, nemulțumit. Cum?! Da, este chiar ea, chiar Sophie, cu toate că abia am recunoscut-o! Parcă s-ar fi travestit în grădinăreasă! Nu s-ar putea spune că o asemenea ținută ostentativă, ca de carnaval, ar fi pe gustul meu! În primii ani era atât de stăruitoare să știe ce anume nu agreez la toaletele, la pălăriile ei! La felul cum conversează!

Bărbații nu au gustul modei, pe ei doar *anume* lucruri îi interesează, obișnuiește să repete acum, cu un surâs echivoc și jignit.

Prea banal să observ că atunci eram eu, iar acum sunt *bărbații*... Dar o asemenea vulgaritate ivită atât de firesc, numai prin trecerea ei într-o altă vârstă...

Mai nemulțumit încă decât de toaleta ei sunt pentru că o văd că se luptă cu uneltele de grădină. De ce să se istovească în asemenea treburi, când există un grădinar special angajat, pe care tot aceeași modestă leafă de profesor universitar îl plătește? Firesc ar fi să merg s-o opresc, și totuși, amintindu-mi proasta ei stare generală de azi, ezit. N-ar fi deloc exclus ca într-un asemenea moment să descopere, cu logica specială a femeilor, că eu sunt vinovat pentru că ea s-a vârât singură într-un lucru pe care de obicei îl fac servitorii... De la un timp se îmbufnează din orice, desigur suportă greu boala mea, o obosește și gospodăria, de aici probabil impresia că soțului ei îi datorează inconveniente de tot felul...

Las-o deci, îmi spun, cu furtunul și cu trandafirii ei, ca și când n-ai văzut-o... Lasă-ți privirea să alunece înapoi peste coroana nucului, sub care stau risipite măsuța și fotoliile de răchită, apoi de-a lungul straturilor de trandafiri. Lumina încă tot orbitoare a zilei, căzând peste un jet de apă, irizează un mic curcubeu deasupra. Sophie a uitat, acum observ, un furtun deschis și aleea se umple încet-încet de apă, dar ei puțin îi pasă, culege nepăsătoare trandafiri și îi pune cu grijă în paner!

Retrage-te și tu cu discreție de pe terasă, mă îndemn. Impunându-ne reguli stricte de comportare, buna educație îi apără pe ceilalți de agresiunea noastră; dar și pe noi ne ocrotește, în același fel, de ei și de propria noastră dezordine interioară. Adăpostește-te deci în spatele acestor reguli, mă îndemn: la maturitate, când începi să întrezărești jocul, poți mai ușor să-ți impui asemenea raționamente, civilizate și egoiste.

Lasă deci ușa numai de o palmă deschisă, lasă trase draperia verde și grea și perdeaua străvezie, crem, care acoperă parchetul, lucios ca o oglindă...

Lasă-le toate așa cum sunt și tu întoarce-te la corespondență...

Veuillez agréer, monsieur, l'assurance de ma haute considération, nu, n-ar trebui, într-adevăr, să-mi imaginez cu neliniște și plictiseală tot ce are să se petreacă peste două-trei ore, atunci când trăsurile au să înceapă să tragă pe rând la scară. Și vor apărea pe rând cei încă neplecați în vilegiatură, ca și cei întorși din pricina proastelor zvonuri și a propriului spirit de prevedere. Pentru că nu mai este vorba doar despre prețurile care cresc, despre zilele de post care s-au înmulțit, despre multele semne anormale și alarmante, toți știm pozitiv că lucrurile s-au agravat, de aceea, până la dineu, vom vorbi interminabil despre *intrare*.

Oare dorim noi să intrăm în război sau suntem amenințați cu o invazie dacă nu intrăm?

Cum cine să ne invadeze? Rușii, firește!

Sigur este că Brătianu a primit invitații ultimative, și nu doar de la ruși, ci și de la Aliații în care ne puneam speranțele c-au să ne apere.

Să ne apere? De cine să ne apere?

Cum mai pot pune unii oameni asemenea întrebări, nu se știe?

Nu se știe nimic, pentru că Brătianu vorbește mai în doi peri ca oricând!

Tăcerea de sfinx a lui Brătianu a apărat până acum România!

Brătianu este mai mut ca oricând și cum prinde o clipă liberă, cum fuge la moșie, la Florica...

Da, ca să se tolănească de pe o canapea pe alta și să-și țeasă proiectele catastrofice! Nu se lasă Brătianu până nu va reuși să vadă România ștearsă de pe harta Europei!

Nu se lasă Brătianu, pentru că știe că Anglia ne-a mai părăsit o dată la Congresul de la Berlin! Și nici acum n-a primit destule asigurări!

Nu se cunoaște nici după atât timp spiritul meschin al dinastiei Brătienilor? Brătianu încă se mai târguiește ca la piață, vrea să intre în momentul cel mai prielnic al războiului și nu vrea să-și scadă pretențiile cu nimic!

Brătianu se teme că Aliații au să se înțeleagă cu rușii pe deasupra capului său...

Un stat mic, domnilor, și târât într-o conflagrație este o catastrofă...

Și cine susții dumneata, domnule, c-are să se înțeleagă pe deasupra capului lui? Cine susții c-are să ne vândă?

Cum cine, domnule, nu se știe?

Cum, tocmai Anglia? Tocmai susținătoarea principiilor?...

Perfidul Albion!

Râsete.

O îngrijorare generală, petarde de râsete, picanterii, vești alarmante, râsul gros al domnilor, clinchetul vocilor de doamne și domnișoare, un viitor amenințător, un antren ca niciodată, animație inutilă în jurul ministrului Athanasiu pentru că cercurile guvernamentale au recomandat, mai mult decât oricând, o discreție absolută. Suntem mai sarcastici și mai bănuitori, unii cu alții, decât oricând: cu cei ce cântăresc șansele de izbândă ale fiecărei tabere, gata a intra în cor cu victorioșii, cu cei ce fac paradă în stradă de naționalism numai ca să răstoarne guvernul, cu cei ce se arată gata să mergem alături de imperiile de pradă, cu cei ce oferă cu largheță sângele românesc pentru Franța și pentru Rusia... Fiecare dintre noi are argumente convingătoare: numai eu și dumneata suntem de bună-credință, în rest, interes peste tot, mișună spionii și vânduții!

Nu există niciun pericol de invazie, așa cum unii interesați răspândesc zvonuri răuvoitoare...

Să ne gândim, domnilor, că este de-ajuns un pas greșit și micul nostru stat va dispărea de pe harta Europei, ca și când niciodată...

Situația este radical schimbată față de acum câteva luni, dacă atunci Petersburgul ar fi preferat *să intrăm* cât mai târziu, ca să nu mai avem pretenții, acum i-a trimis lui Brătianu invitații ultimative...

Franța, domnilor, Franța, încă o dată, Franța care...

Totul se știe și nu se știe nimic din cauza muteniei dezesperante a lui Brătianu!

Cine, domnule, cine spui c-are să se înțeleagă cu rușii pe deasupra capului lui Brătianu? Cine, domnule, îndrăznești să spui c-are să ne vândă?

Tocmai Franța, tocmai sora noastră care în atâtea rânduri ne-a dovedit?

Franța, care nu este în stare să aibă grijă de propria-i soartă!

S-o facem, o susțin și acum, în al doișpelea ceas, s-o facem cât mai repede, domnilor, cât mai repede și fără atâta meschină chițibușăreală, fără să mai întindem urechea când colo, când colo...

Politica, eu așa știu: este o chestie pozitivă, nu entuziasme...

Dacă nu ești specialist în politică, îmi spun, ba chiar jocul ei îți displace, de ce nu te poți abține să strecori și tu, când și când, o frază sceptică, un zâmbet de îndoială? Iar discuția ajungând din nou, certamente, la garanțiile Aliaților, la cum, la cât au să ne apere, vei fi în stare, cel puțin în seara aceasta, să renunți a-ți mai strecura fabula favorită? Ce vanitate copilărească m-ar putea împinge să spun iar această poveste, deși am avut atâtea ocazii să mă conving că ceea ce mie îmi apare plin de sens celorlalți nici nu le trezește interesul?

— O mică poveste reală, mă voi grăbi să-i asigur, zâmbind îndatoritor, din vremea când viitorul micului nostru stat părea încă mai nesigur ca astăzi...

A fost vreun timp când viitorul nostru nu a părut nesigur?

O întrerupere neglijabilă.

— Așadar, acțiunea se petrece în primii ani de domnie ai Regelui Carol. Și, de fapt, nu este vorba decât de un mic schimb de cuvinte între doi diplomați. Ca să nu deconspir mai mult decât se cuvine, nu voi dezvălui nici numele ministrului Germaniei la București, nici numele politicianului român care, da, încă trăiește... Voind așadar să smulgă minime garanții pentru viitorul nostru nesigur, politicianul român l-a întrebat pe diplomatul german: „Oare Germania va considera orice eventual accident survenit micului regat român drept o pierdere a prestigiului ei de mare putere, de vreme ce pe tronul României se află un Hohenzollern?“, „O împărțire a României (jumătate Rusia, jumătate Austria) sau chiar o anexare a ei ar

avea toate șansele să primească asentimentul Germaniei, dacă interesul german ar dicta astfel și dacă și circumstanțele generale ar dicta-o!“ a răspuns sec diplomatul. Poate răspunsul vi se va părea mușcător? Ei bine, nu! Ei bine, a fost dat cu toată cordialitatea!

Poate intonația, mișcările mele anunțau dinainte ceva plictisitor? Ca totdeauna, majoritatea își vor continua conversația fără măcar să coboare vocea, câțiva au să încerce să mă asculte, dar vor renunța după primele fraze și, în orice caz, nu se va găsi nimeni în toată agitația care să sesizeze înțelesul, indubitabil, îmi pare mie, și mereu actual pentru ceea ce aș vrea să numesc „trista soartă a României“...

Încă și mai neplăcut decât lipsa de ecou la fabula mea favorită ar fi să mi se replicheze ceva. De pildă, replica posibilă a amicului Victor:

— Și eu, *mon cher*, ce altceva îți arăt de doi ani și mai bine? Să intrăm odată alături de Aliați! Bine măcar că te-ai convins și dumneata, chiar și în al doișpelea ceas, de ce sunt boșii în stare, deși îmi părușești că ai arăta alte înclinațiuni...

— Dar, dragă, nu despre Germania este neapărat vorba, ci despre oricare dintre marile puteri... Însă viciul de expunere este al meu, dacă nu s-a înțeles...

— Cum, nene Victore? Dumneata așa ai luat-o?

— Dar cum ai vrea s-o iau, coniță dragă?

În primul nostru timp, intervențiile de acest gen ale Sophiei mă jenau teribil! La urma urmei, ea aparține acestei generații proaspăt venite ce calcă dezinvolt în picioare privilegiile rangului, sexului (mai exact, se face a le călca, cum altminteri?). Acum a ajuns un fapt chiar banal că doamnele discută politică mai abitir decât domnii! Să mi-o imaginez, așa cum o vedeam altădată, în acel timp al nostru, când, ascultând-o jenat, îmi părea că zăresc un dulău credincios, cu botul lăsat pe labe, numai mârâind amenințător, și, dintr-odată, repezindu-se glonț și lătrând cu ochii însângerați? Ori să-i ascult bănuitor intonația ușor afectată după care o recunosc atunci când cochetează – nu știe toată lumea că Sophie este marea feblețe a amicului Victor? „Dacă am rămas burlac este din

cauză că nu mai există o a doua Sophie.“ La toate sindrofiile, în zori, cherchelit, el nu uită să repete această frază.

Și surâsul ei măgulit, fără nici cea mai mică intenție de ironie! Lăcomia femeiască ce o face să nu se îngrețoșeze nici măcar de o asemenea galanterie desuetă și demagogică! Sigur însă că la prima discuție în *tête-à-tête* are să se lepede de amicul Victor și are să izbucnească într-un râs batjocoritor... Până atunci însă:

— Ei, și dumneata, nene Victore, cum simplifici! Diplomatul nostru l-a întrebat pe ministrul Germaniei dacă ne-am putea considera mai apărați cât avem un rege german... El doar anvizajase o ipoteză de viitor mai neplăcută, surpriza însă a fost că Germania, și de fapt nu Germania neapărat...

Va povesti ca un copil scos la lecție, repetând în cuvintele ei ceea ce am spus eu mai înainte! Devotamentul tușant – ai putea spune total – de care este capabilă atunci când iubește, drăgălașa încăpățânare cu care stăruie, orbită, astfel încât reușește în mod atât de firesc să vadă doar ce îi convine!

Iar atunci când nu mai vezi la ea aceste semne, ai putea fi sigur și că nu mai iubește? În așa fel am să rămân în afara conversației lor, încât voi fi mulțumit când junele Ialomițeanu are să mi se alăture, cu dorința expresă de a-mi ține companie. Are să-mi arunce imediat micile lui întrebări cu obișnuita-i timiditate abilă, astfel încât mă voi simți ambarasat, negând că aș ști mai mult decât știe toată lumea, îmi pare rău, domnule Ialomițeanu, nu am știre de așa ceva... Privindu-i ochii inocenți, voi fi exagerat de jenat și, ca totdeauna când ascund orișice fleac, îmi va părea că celălalt îmi citește adevărul pe buze. Totuși, va insista amicul, să fie adevărat că Brătianu pregătește guvern de uniune națională, nu doar cu Take Ionescu, ci și cu Marghiloman? Simțindu-mă presat, voi recurge la o strâmbătură și un clipit de ochi complice, intrând astfel și eu în categoria tot mai largă a domnilor *informați*, ce apasă pe anumite cuvinte, te bat cu subînțeles pe umăr. Un gest neelegant, în plus, călcarea consemnului de tăcere absolută al cercurilor liberale, ceea ce mă va împinge să mă despart foarte brusc de domnul Ialomițeanu.

Suport din ce în ce mai greu nemulțumirea față de mine, care, în tinerețe, când îmi doream cu ardoare acea liniște sufletească asemănătoare mării neclintite, mi-a tulburat atât sufletul neliniștit! Ah, mult visata, intangibila *sophrosyne*! Cât de departe voi fi încă de ea în timp ce voi merge ca să veghez așezarea meselor de whist și *écarté*! Obligația de gazdă îmi va cere să trec și prin salonașul unde se aud vocile tinere, frații Pallade, bineînțeles, plăcutul tenor care de obicei o acompaniază pe Sophie și celălalt, automobilistul... Lieduri... În fața pianului va lua loc un tânăr locotenent, un băiat de familie, abia întors de la școală, din Anglia. Numele? Numele? Da, Alexandru Geblescu! Făcând oficii de gazdă, ubicuul domn Ialomițeanu are să-l întrețină cu întrebările lui nevinovate. Ce s-ar putea spune, așadar, despre noile numiri? Să fie adevărat că nu Brătianu, ci Regele este cel care-l susține pe generalul Crăiniceanu?

De la junii ambalați și ei în politică am să trec cu plăcere la inseparabilele domnișoare Nacu, *pauvre* Ortense, *pauvre* Lily! Iată încă o vară care trece fără ca ele să fi reușit să se mărite! Iar de acum, ocaziile de mariaj vor fi tot mai rare...

— O toaletă atât de ravisantă încât ai crede că s-au ipotecat case și moșii pentru ea, voi minți cu plăcere, înclinându-mă pe rând în fața fiecăreia. Ei, sigur că da, au fost și asemenea toalete în familia dumneavoastră! Delicioasa dumneavoastră bunică ar putea să vă povestească despre dramele ce s-au iscat atunci când a dat spectacole Sarah Bernhardt! Vai, din păcate nu glumesc deloc! Eram elev de gimnaziu! Iar delicioasa dumneavoastră bunică era *en beauté* încă! Încă făcea furori când apărea în lojă, da, vi se pare atât de incredibil?

După dineu, domnii se vor fi retras în fumoar: momentul când se strecoară noutățile picante, anecdotele porcoase. Dar se va ieși repede și de aici. Conversația va ajunge iar la proaspeții îmbogățiți. La toți mârlanii care au umplut Bucureștiul. La permisele de export... La specula cu alimente... La pușlamalele care în separeurile de la Hotelul Imperial au ajuns până într-acolo încât se ceartă cu chelnerii pe nota de plată și se desfac la vestă!

Râsete, râsete, acea sănătoasă poftă de râs națională pe care am observat-o de-a lungul vieții că întovărășește dezastrele – și focul, și cutremurul, și războiul, și holera, și destrămarea țării...

Amintirea acelei seri în grădina din Fântâna Blanduziei, când, proaspăt întors de pe frontul balcanic, din iadul holericilor, datorită promptei intervenții a amicului Jean Athanasiu, mă foisem pe scaun toată seara, fără să aud niciun cuplet, fără să mă bucur de crenvurștii și de cornurile calde, de simplitatea petrecerii populare. Biata Sophie, avea și ea dreptate în unele reproșuri! După ce că nu găsiserăm masă liberă decât în acest colț al grădinii, unde se auzea prost, după ce că atât de rar o scot în lume ca să se amuze, să îi stric, cu nacafalele mele, puținele ore când ea, la fel ca tot Bucureștiul, petrecea, încercând să uite relele războiului!

Hohote batjocoritoare de râs, voci irascibile, voci atotștiutoare.

A arunca, domnilor, un popor mic într-o conflagrație mondială!

La mauvaise humeur de la Russie se manifestă față de noi, în aceste zile, deschis și fără reținere.

Opinia publică, s-o recunoaștem, nu se arată acum deloc entuziasmată față de veștile despre *intrare*.

Să ne gândim, domnilor, că este de-ajuns un pas greșit și micul nostru regat va dispărea, ca și când niciodată...

Mulțimea este sceptică și îngrijorată, iar eu însumi sunt apăsat de o presimțire rea...

De aceea vă repet, acum, în al doișpelea ceas: cel care acum, cu o criminală inconștiență, se pregătește să verse atâta sânge – criminalul Brătianu...

Chiar dacă aceasta ar fi vocea amicului Victor, pronunțând aceste cuvinte, ar fi necugetat, îmi spun, să te repezi și să-l întrebi, cu lipsa de răbdare a neurastenicilor:

— Dar bine, domnul meu, nu în sensul acesta, al unei cât mai imediate *intrări*, pledezi dumneata de doi ani de zile!? Nu doar acum câteva ore tot dumneata ai sfătuit să *intrăm* cât mai repede și fără să ne mai gândim atât, fără atâta meschină chițibușăreală? Nu-s acestea chiar vorbele dumitale?

— Piramidal! are să-ți strige amicul Victor, piramidal! Să avem iertare, dragul meu, eu alta pledam! Eu alt moment pledam, nu acesta! Momentul de la Lemberg, da! Sau altul, sau altul, toate câte au mai fost, toate câte vor mai fi, dar nu acesta! Nu criminala nepăsare cu care am asistat să fie gâtuită nevinovata Serbie și n-am mișcat niciun deget, numai am stat, și propria noastră soartă de popor mic, sugrumat de unii, părăsit de ceilalți, am privit-o fără să intervenim! Eu alt moment pledam, dragul meu, și cu alți oameni! Nu cu Iliescu la Statul Major, care zi și noapte tot într-un chef o ține, eu alt moment și cu alți oameni! Nu cărora le-au rentat neutralitatea, și concesiunile de vagoane, și permisele de export, și toate câte bine se știu...

— Stai, dragă, n-ai să te lași, că noi despre *intrare* vorbim! Nimic altceva decât despre *intrare*! Dacă preferai alt moment dinainte, nu însemnează că am fi intrat cu un an sau câteva luni mai devreme? Atunci nu este bine că țara a mai fost cruțată un timp, dacă noi tot sceptici și tot pesimiști suntem?

— Să avem iertare, dragul meu, acum două luni, da, dar nu acum... Și de ce atâta neîncredere meschină în marii noștri Aliați? Brătianu este bănuitor ca un țăran argeșean la piață...

El va continua, bineînțeles, după logica lui, astfel încât, privindu-i bărbia mică, de om slab, și pata galbenă de pe iris, și gestul măsurat al mâinii cu care își cadențează expunerea, și toate celelalte indicii de caracter pe care le știi de douăzeci de ani, dar nu-ți spun nimic mai mult despre el decât ce n-ai aflat în atâta vreme, nu vei îndrăzni să-l bănuiești nici măcar de rea-credință. Ah, cât de plictisit vei fi, cât de sătul că toți vorbim cu înverșunarea și intoleranța bunei-credințe, că toți părem a avea dreptatea noastră! Dar care este în fapt adevărul despre fiecare dintre noi după ce ne sfârșim pătimașa, lipicioasa, interminabila noastră discuție, ajungând mereu la aceeași concluzie de la care am și pornit?

Plictisit, sătul și, oh, cât de obosit, ai să treci pe lângă mesele de joc. Gravitatea fețelor, siguranța de sine pe care o emană cel care în clipa aceea va cere carte.

Neobservat de nimeni, ai să ieși chiar pe această ușă, dinadins lăsată întredeschisă, ca să iei o gură de aer, și ai să

faci câțiva pași pe terasă, printre corolele clematitelor, mărite de umbra catifelată. Mirosul pământului cald încă, răbufnind dintre frunzele îngroșate ale brusturilor, dintre tufele sălbatice ale glicinului, țesute de păianjenii toamnei, și mișcarea dialectică și dizolvantă a spiritului tău ce-ți flutură prin fața minții dezavantajele fiecărei soluții.

Până ai să întorci iarăși gândul spre liniștea mării neclintite, spre liniștea mării-oglindă. Ah, mult visată, intangibilă *sophrosyne*! Cu coatele rezemate de balustradă, printre lăstarii ațoși de caprifoi, vei încerca să-ți aduci aminte care este luna lor de înflorire – poate mai? poate iunie? Oricum, luna lor de înflorire a rămas în urmă, straniul parfum al caprifoiului, ce-ți pare un mesaj al lumilor celeste, s-a risipit de mult, s-au zgârcit și delicatele flori în formă de mână cucernică, cu degetele cuviincios lipite...

Este ultima, penultima noapte prăfoasă și caldă a verii, pentru că după Sfânta Marie aerul deodată se va răci și lumina are să cadă altfel. Ai crede, în timp ce stai cu coatele rezemate de balustradă, și vorbele pătimașe ce le-ai auzit și cuvintele pătimașe ce-ți răsar ca răspuns pe limbă rămân tot mai în urmă, ai crede că-i o noapte asemeni celorlalte din sufocantul București – numai că ești printre puținii ce știu exact cum stau lucrurile. Și, ca orișice om superior ce a atins mijlocul vieții, în fața ochilor care se silesc să vadă tot mai mult și să înțeleagă tot mai bine, ai să zărești doar întuneric.

Întuneric, întuneric...

Numai că natura ta logică, opacă și optimistă nu are să se resemneze. Odată cu înțepătura vinovăției că ai dezertat de la îndatoririle de gazdă, ai să-ți recunoști că te-ai plictisit mai repede decât te așteptai, tot contemplând aceeași atotputernică lună rurală ce se ridică peste teii învecinatei Șosele și pe care, *hélas !*, presimți că nici într-o sută de ani n-au s-o eclipseze luminile unei adevărate metropole...

O halucinație a auzului sau, într-adevăr, un țârâit de sonerie? Trezit deodată din visare, ascult încordat, și liniștea casei se umple de inofensive foșnete – un scârțâit de ușă, un trosnet de podele undeva la etaj, un pas atât de ușor încât

s-ar părea că pe scară coboară o pisică. Nu mai urmează însă niciun alt țârâit... Poate a fost un șterngar atras de misterul soneriei electrice și care, după ce a intrat fără inconveniente pe poarta lăsată ca totdeauna deschisă, a apăsat o dată pe buton și a luat-o la goană spre maidanul din vecini, ca să se fudulească printre tovarășii de pozne cu vitejia lui și să-și vadă mai departe de țurcă și de miale. Mai ascult câteva clipe tăcerea foșnitoare a casei pe care auzul meu crispat a trezit-o, așa cum lupa microscopului trezește dintr-odată nenumăratele viețuitoare ce viermuiesc neliniștite într-un strop de apă.

Și, de aproape, mult prea de aproape, încât tresar, bătăile neașteptate ale pendulei.

Da, nu mai este mult și soneria are să înceapă să sune fără întrerupere, la intrare, întind mâna spre pomiera de bronz și anvelopele mătăsoase îmi foșnesc sub degete, *Tavernier à Paris* scrie în mijlocul cadranului, cum să te împaci cu gândul că un drum până la Paris a ajuns o imposibilă aventură? Cum să pot înțelege că o cortină de foc mă desparte de mâna colegială care, pe dosul acestui plic, și-a pus iscălitura? Explozii care aruncă în aer mâini, capete și picioare însângerate, ghiulele care decapitează inocenții copii de școală și sfinții marilor catedrale, tot infernul descris de gazete mi-e de fapt imposibil să mi-l imaginez. Văd însă că ultimul meu voiaj rămâne cel de acum doi ani de la Viena, când am mers să aleg gramofoanele și piesele trebuitoare pentru înregistrare și tot ce-mi mai poate fi util pentru laboratorul de fonetică ce intenționez să-l instalez, de cum mă voi simți mai în puteri, la demisolul Universității.

Nimic nu trebuie să ne împiedice să ne facem datoria. Să nu privim deci nici la dreapta, nici la stânga, să nu ne privim decât înainte, mereu înainte, drumul, ca niște cai cu apărătorile pe ochi. Chiar dacă pielea ne supurează, roasă de hamuri, chiar dacă tremurul ei și loviturile de coadă nu mai prididesc să gonească mușteleverzi-negre ce ni se așază pe răni, ciorchine, chiar dacă sub zăbală gura ne sângerează și ne poticnim tot mai des sub bici, îngenunchind, să ducem mai departe cotiga... Oricât de rău este viitorul spre care mergem, să plănuim laboratorul de fonetică, la fel ca în

vremuri bune, cerând sfaturi de la cei ce au așa ceva mai de mult... De la cei alături de care ne-am plimbat, cândva, ooo, plimbările tinereții pe Hohestrasse și Zülpicher! Ooo, minunată Europă!

Bâjbâi neatent pe masă după *coupe-papier*, cu ochii la marca lipită pe scrisoarea ce o țin în mână, pecețile au înnegrit și mai mult dantelăria Domului, dar cât de tare ar trebui să o înnegrească pentru ca să nu o mai recunosc, cu aceeași sfâșietoare strângere de inimă? Înfig cu aplicație *coupe-papier*-ul în anvelopă și surâd tot mai înghețat – ce milă străină trezește unui om matur imaginea lui din tinerețe!

Un băiețandru cu obrajii încă îmbujorați copilărește deasupra fumului de tuleie, cu trupul costeliv, dar cu vocea foarte groasă, care își compune cu atâta stângăcie un aer plictisit când trece prin fața portăresei... În schimb, abia intrat în cameră, se repede la oglinda înnegrită a garderobului, nu chipul lunguieț, cu sprâncene groase și nas puternic, îl neliniștește, ci redingota bleumarin, *gilet*-ul galben pai cu floricele într-o tentă *foncée* și pantalonul în culoarea oului de rață – ce anume oare din ținuta lui mai păstrează semnele Răsăritului Europei din care vine? Deși suferindă și îndurerată de apropiata despărțire, *pauvre maman* a mers înainte de plecare cu el la *Aux Quatres Saisons*, pe strada Vămii, îmbrăcându-l din cap până în picioare – o garderobă pusă la punct și pentru sezonul cald, și pentru cel rece –, atunci?

Privirea cercetătoare trece încă o dată de la cravata de mătase neagră, înnodată în fundă, până la ghetele moi cu bizețuri, din care ies ciorapii, la fel de gălbui ca și mănușile. Ce-i lipsește deci ca să fie asemeni celorlalți tineri de aici, moda să fi mers mai departe? Cupa hainelor să fi rămas demodată? Sau poate felul stângaci cum își duce corpul? Cum să-și fi dat seama portăreasa dinspre ce punct al Europei vine ultimul ei chiriaș, student în filologie și epigrafie? O derută încă a mai rămas, ce-i drept, în privirea ei, dar el nu mai are de gând să i-o risipească, nu este nici polonez, din păcate, nici grec, nici sârb nu e, nici ungur, și nici măcar albanez... Dacă ea tot nu a auzit de micul regat din Balcani,

nu are nici el chef să-i povestească nimic; dar nici nu va mai roși ca în primele zile, și la orișice întrebare va răspunde monosilabic, ca să nu i se poată ghici nesiguranța și încântarea. În câteva săptămâni numai, a încetat să mai fie copil, dar se înverșunează prea tare în nimicuri ca să fi devenit bărbat, nu, nu se aferează, chiar este grăbit, chiar este presat, și de bani, și de timp, deopotrivă. De aceea, doar atunci când lacrimi de oboseală îi umplu bieții lui ochi miopi, lasă deoparte cartea. Așezat turcește între cearșafurile reci, cu părul ieșind vâlvoi din nesuferita scufie și cu limba prinsă copilărește între dinți, își începe însemnările.

Cum vechii greci își cunoșteau legendele mult prea bine, nici acțiunea, nici caracterele nu îi interesau în tragedie, ci modul în care poetul dramatic justifica derularea întâmplărilor de demult, după felul cel nou de a gândi, al timpului lor: pentru că vechiul fel de a gândi parte se uitase, parte ajunsese de neînțeles. Ceea ce înseamnă că imaginația poeților nu ne restituie decât prezentul! Dar, atunci, fiece moment se pierde în întuneric?

Masa de prânz: table d'hôtel, beuf à la mode *cu cartofi prăjiți, șnițel cu spanac, 15 kr.*

Bani împrumutați: 85 kr. Data restituirii: 26 octombrie.

Cărți împrumutate: Iliada, *tradusă de Voss.*

Însemnare: Se schimbă, am impresiunea, chiar miezul acestei discipline unde intenționez a lucra, coaja încă rămânând cea veche. Cât privește încercările mele, ele nu-mi trezesc nicio siguranță, ba chiar dimpotrivă, majoritatea timpului mă rușinez de ele teribil, părându-mi bune doar de aruncat. Iar această reacțiune sufletească teamă mi-e că dovedește fără nicio putință de tăgadă chiar mediocritatea mea funciară.

Oare mai există în vreun sertar al bătrânului clasor din cabinetul meu sau prin vreunul din birouașele hodorogite din mansardă caietul asupra căruia bietul tinerel se apleca să contemple neliniștit pagina terminată? Reușise să stoarcă tot ce se putea puținului timp și puținilor bani ce știa că-i are la îndemână? Nasul își cobora poruncitor umbra asupra obrazului lunguieț, de o ridicolă și înduioșătoare gravitate: el singur,

aici, și atât de târziu venit, nu-și putea permite să se lase pradă dezordinii...

Spectacole văzute: Hughenoții, Moartea lui Wallenstein, Egmont.

Găsit altă locuință, cu intrare separată. Mobilier: scrin de scris, dulap de bibliotecă cu oglindă, masă de toaletă, pat, un fotel, spălător-dulăpaș cu placă de marmură în care e montat robinetul, covor și draperii la ferestre. În preț: cafeaua de dimineață, focul aprins la toate orele, spălat lenjerie, periat și curățat haine.

Pentru examen: de cercetat Meyer Lübke.

Vină de neiertat: întârziat cu o săptămână scrisoarea acasă.

Cască, dă jos caietul de pe genunchi, își coboară pe dușumea picioarele, caută neglijent, cu ele, pe bâjbâite, papucii, o lene ciudată îi subminează deciziile spartane, îl face să-și târâie mâinile neglijent, la fel și pașii. Renunță prea ușor să-și mai caute papucii, lipăie desculț cu labele picioarelor mari până la sărăcăciosul lavoar, întinde mâna până la garafa cu apă și tot de lene bea direct din ea, lipăie spre pat înapoi și în drum își evită în oglinda înnegrită a garderobului fața de Pierrot sub scufie, cu tuleie și coșuri, oh, de ce nu sunt mai frumos?

Ce nedumeritoare milă străină pentru acest tinerel pe care aproape cu nepăsare îl las să alerge – ooo, cât de orb! – spre suferințele lui viitoare! Da, îl las, o nebunească senzație că mi-ar sta în puteri să împing lucrurile înapoi, spre începutul lor. Dar eu aplec creionul mecanic spre ciornă, *Liebe Karl,* scriu... Scriu la ciornă cu luare aminte, aici este toată atenția mea, nu la bietul tânăr străin care am fost, care atât de vag poate să-mi semene! Cum s-au rărit sprâncenele! Cum s-a subțiat firul părului! Ce vagă asemănare, în afara acestui uluitor fapt; că nimeni, nici măcar Cel de Sus, nu știe mai multe lucruri despre el decât mine!

La limba franceză, pe care o știe de acasă și pentru care a dat examene de romanist, meditează acum două domnișoare de pension, iar duminica, atunci când viața orașului se retrage, suptă în misterioase adâncuri, și fascinantul citit ajunge o

ocupație plicticoasă, își acordă permisiunea de a visa la tenul lor de porțelan *vermeil*, la neverosimilul lor păr luminos... În afara prieteniei pentru dragul de Karl, nu-și permite să lege altele ; disprețuiește sclipirea frivolă a conversațiilor obișnuite, neputându-se opri să jinduiască la alții solidaritatea amicală ori succesul galant și monden... Iar seara, bineînțeles, continuă să scrie în vechiul caiet :

Kölnisch Anonim : Cristos în Grădina Ghetsimani. *Autorul necunoscând nu numai legile perspectivei și anatomiei, dar nici desenul, cu atât mai mult nu-mi dau seama de unde vine efectul artistic, mai ales că de astă dată nici colorile nu-l servesc, fiind degradate prin proastă conservare. Deși aș putea spune și lucrul invers : că degradarea colorilor este responsabilă în mare măsură de efectul artistic. Auriul cerului crepuscular s-a umplut, evident mai târziu, de întunecate pete ce par simbolice, rău prevestitoare.*

Dar se pot numi artistice efectele neintenționate de artist, ivite din jocul întâmplării ? Despre grădină ai putea spune că este un țarc de animale, întrucât este mică, doar cu doi-trei pomi pitici și înconjurată de un gărduleț strâmb. Cristos arată mătăhălos și hidrocefal. Soldații de jur-împrejurul gardului au fețe tâmpe, hilare. Așadar, spectaculosul cer auriu brăzdat de sumbre fâșii se datorează vopselei alterate și lemnului scorojit în cinci sute de ani. Spaima ce l-a ghemuit pe bietul Crist în genunchi, evident un pitoyable bonhomme *pentru care ideea martirajului pentru alții apare ca o nedreaptă absurditate, este lipsită de orișice măreție. Prin lipsa frumuseții, scena poate trezi cam același gen de repulsie și milă ca și bătrânii neîngrijiți care din apropiere miros dezgustător. Cât îi privește pe soldații călăi, teama când îi vezi împrejurul ostreților este amestecată cu dezgust și râs, pentru că sunt atât de grotești ! Nici răul nu are măreția solemnă la care te aștepți, așa cum nici binele n-o mai are...*

Și totuși, bietul Crist are dreptate să se roage în genunchi sub acest cer care în ani se tot întunecă, pentru că armurile strălucitoare îl înconjoară de pretutindeni, deasupra flutură stridentele panașe roșii, iar halebardele sclipesc amenințător în întuneric...

Unele însemnări n-au cum să nu-mi aducă zâmbetul pe buze.

De cum am intrat m-a izbit aerul de feerie ce îl dădeau lampioanele de hârtie colorată și ghirlandele cu poze atârnate de copaci. Dar apoi am fost prins și eu, mai ales în timpul cât au durat acele tableaux vivants*, ocupându-mă să o găsesc pe necunoscută și eventual să mă vadă. Nu am reușit decât când doamnele au apărut, în toalete epatante, împodobite cu flori naturale, așa cum, mi-a spus ea mai târziu, o cere cu strictețe moda acestui sezon. Mai originală și mai sinceră, renunțând și la aristocraticele orhidee, și la burghezele roze, ea își ornase decolteul numai cu un buchețel freș de violete.*

Știu desigur tot ce îl privește pe el; cât o privește însă pe ea, mulții ani care au trecut nu au servit la nimic în această privință... M-am întrerupt din scris și îmi sprijin bărbia în palmă, gândindu-mă ca și în alte dăți: ea, cine putuse fi ea? Femeia atrăgătoare și anturată din acea seară, de ce îl acceptase atât de repede pe stângaciul student? Cine era ea, de fapt, cărei lumi îi aparținuse, mai înainte, cărei lumi ajunsese să îi aparțină? Manierele ei erau ireproșabile, ca și dinții, sănătoși și albi... Dar locuința în care el intrase, emoționat ca un îndrăgostit? Când încă nu ai un trecut sentimental, ci doar un trup tânăr pe care îl chinuiesc visările dezmățate și atracția proastelor obiceiuri, atingi cu o iuțeală fulgerătoare și în cele mai modeste prilejuri insuportabilele tensiuni ale dragostei.

Sau, cel puțin, lui așa i se întâmplase.

Fereastra salonașului, permanent deschisă, nu reușește să gonească izul de igrasie al zidurilor vechi, prost întreținute, și mirosurile prea omenești – mâncare, praf, colonie vărsată din belșug ca să acopere restul –, probabil de multă vreme intrate în tapetul uzat, cândva, pare-se, *bleu-vert*, cu flori și crenguțe. Însă, pe lângă semnele de strâmtorare, locuința are, risipite ici-colo, indiciile unui timp mai prosper: o frumoasă farfurie japoneză *cloisonnée*, atârnată pe un perete, un frumos ceas vechi pe marmora sobei de teracotă albă.

Cât timp stau amândoi de vorbă în salonaș, pe canapeluța cu arcuri foarte uzate? Memoria n-a înregistrat decât scena

următoare, aceasta, însă, miraculos de bine păstrată, ca și când un ochi din afară, atoateștiutor și străin, ar fi privit-o : el, înaintând cu pași mari și înceți spre pat, călcând țeapăn, ca un cocostârc, cu o mână ascunzându-și inutil goliciunea, cu ochii tot mai împăienjeniți și cu respirația tot mai accelerată. Până când, pierzându-și deodată răbdarea, aleargă să se ascundă în trupul ei, cu rotunjimi încă proaspete ; abia dacă sub palma tremurândă îi simte sânul muiat, atârnând sub propria-i greutate... Dar ce miracol ! Ce miracol înfăptuiește ea, arătându-i că propriul lui trup pe care până acum l-a disprețuit ca pe un animal murdar, periculos și agasant, gata oricând să-i aducă deranjuri și umilințe, trupul acesta, pe care până acum l-a îngrijit cu neglijență, în locuințe prea reci, pentru ca dichisul să fie altceva decât o probă spartană, este capabil să-i facă sufletul fericit ! Să fie demonstrativ neastâmpărul ei în patul vechi cu baldachin ? Lecțiune practică ?! Nu, pentru el nu mai sunt gesturi ce le învață jenat și silnic, ca la o lecție de dans, cu mișcările îngreunate de propria-i prea mare atenție –, biată balerină începătoare, paralizată de reflectoarele rampei !

O pornire lacomă și năvalnică, purtându-l pe un drum ce-l recunoaște, mergând acum pe el pentru prima dată, o depărtare înaltă, el însuși, cel fără trup, plutind, vâslind leneș, ușurat de propria-i greutate... Și ceea ce părea a fi viața lui – un neînsemnat fragment, luminat de o rază întâmplătoare, un colț al uriașei tapiserii pentru care cât trebuie să te dai înapoi ca să poți vedea întregul ? Un înțeles adânc și poate definitiv flutură prin fața pleoapelor lui strânse, pierind derizoriu după spasmul iubirii care are să-l arunce la mal – o făptură terestră, cu simțurile astupate !

Și ce dimineață albastră intra prin fereastra deschisă, deasupra acoperișurilor de ardezie ale vechiului burg ! Nimic nu are să reușească în lunile următoare s-o întunece... Cu halatul de casă aruncat neglijent pe umeri și cu părul strâns grijuliu în plasă (respectă acum intervalul la care îl potrivește cu fierul), mângâindu-și cu un gest devenit familiar mustățile lăsate să crească, se va afunda în fotel, ca de atâtea ori, pradă amintirii. Un abur lasciv are să îi încețoșeze mintea, vuietul

dezlănțuit în urechi, valul de sânge care va face oasele să-i devină tot mai ușoare, tot mai spongioase, iar în pântec, același piron înroșit în foc al dorinței...

Acum trec pe curat ciorna scrisorii, gheboșat deasupra gheridonului. Iarăși mă văd ca și când un ochi străin și atoateștiutor m-ar privi din afară, dar cât de diferit este totul! Umerii slabi și aduși fac o ușoară cocoașă, pieptul este îngust, dar viscerele împing înainte, un mic *embonpoint*, la colțul ochiului negul alburiu, și ticul nervos zguduie ritmic picioarele lungi, descărnate, cu colțurile rotulei împungând stofa pantalonului. Cum oare *el* să fiu *eu*? Abia o asemănare vagă, ca între un tată și un fiu, mai puțin... Ar putea totuși să-mi fie fiu, aș putea spune că-mi este?

Dacă mi-ar fi copil, aș închide ochii, îngrozit... Nu, I-aș striga, trece Te rog de la el paharul acesta! Nu, I-aș striga, târându-mă la picioarele Lui... Cum aș putea să îl las singur în timpul călătoriei de două zile cu trenul, încercănat și palid, încremenit de spaimă în fața ferestrei, privind, fără să vadă nimic, peisajul?

Neliniștea din birjă, mâinile și picioarele înghețate și dinții clănțănindu-i, el trăgând tot timpul geamul ca să scoată capul și să-i strige: „Mai repede! Mai repede!“ birjarului. Și cineva în sinea lui rugându-se ca drumul să țină mult, cât mai mult, și chiar ținând interminabil de mult, numai că totuși acum el urcă gâfâind treptele de la intrare și apoi nenumăratele trepte ale scării de lemn, urcă respirând tot mai greu, cu pașii împleticiți, și deodată, mirosul...

Încă de pe culoarul prost luminat, vârfurile pantofilor descoperind fiecare nod în lemnul dușumelelor ca să se împiedice de el și mirosul devenind tot mai puternic, până când, împingând cu bruschețe ușa întredeschisă de la iatacul mamei, să priceapă deodată. În locul bine cunoscutului iz de levănțică și busuioc, strecurându-se cu discreție din așternuturile mereu proaspete, din sertarele scrinului, o nerușinată duhoare de carne putredă și urină... Și reținuta lui mamă care, în clipa când șuierase trenul de plecare, își ascunsese sub voaletă ochii neajutorați, ajunsă în atât de puțină vreme – cum, Doamne, cum? – această făptură înspăimântătoare. Sub

picurarea vie a lumânării, un cap înnegrit și micșorat cât pumnul, părând mai mic pe imensitatea albă a pernei, cu ochii sclipind înghețat, cu buzele vinețiie și arse. Nemișcată și doar respirând zgomotos, un ciudat șuier al aerului, ca o luptă cu ceva nevăzut asupra căruia ea își concentrase toată atenția. Eu sunt, știi că sunt eu? îi șoptește prostește și, pe acea față ce încremenea înghețând și în acei ochi care nu mai zăreau pe nimeni, pupila neagră se strânge vie, a înțelegere. S-a strâns, într-adevăr, sau a fost doar o iluzie? Pentru că ciudatul șuier al aerului printre buzele ei întredeschise nu s-a întrerupt o clipă și ea păstrează același aer concentrat, ca și când toată atenția trebuie să-i fie la acest lucru foarte important, care o privește doar pe ea și de care se ocupă, conștiincioasă, cum a fost toată viața; dar încă puțină răbdare, are să se degajeze de el și ei doi vor putea să stea, normal, de vorbă.

Eu sunt, știi că sunt eu? Mirosul de ceară curată și de tămâie, acoperind rușinoasele duhori ale cărnii, ușii deschizându-se și închizându-se în spatele lui, plânsete înăbușite, pași pe scara de lemn, hurducăturile unei birje, afară, pe strada desfundată, zornăitul unor garnițe goale de lapte într-un faeton – obișnuitul foșnet al străzii, al casei, al lumii care, rămânând aceeași, încetase să mai fie primitoare și caldă, și unde își ascundea atunci rânjetul dezmățat și înfiorător?

Pași împrejurul lui, ciudatul șuier al aerului auzindu-se parcă mai slab printre buzele vinete și expresia ei încă și mai concentrată, dar și mai nepăsătoare, ca și când, oricât ar fi de incredibil, ea a uitat că trebuie să isprăvească mai repede acel lucru care o ocupă, pentru ca apoi ei doi să poată sta de vorbă. Ca și când, oricât ar putea fi de incredibil un asemenea fapt, ei nu-i mai pasă că el abia s-a întors, după o absență atât de lungă, după un drum atât de lung, și nu mai găsește necesar să-i arunce nici măcar o privire...

Iarăși clopoțelul de la intrare, iarăși pași pe scara de lemn, strigătul sacagiului, afară, imediat acoperit de zdrăngănitul roților butoiului pe piatra de râu cu care e pavată strada, *tu*, care odinioară luceai atât de vie, o voce de bătrân, uscată și plângăcioasă, acoperită imediat de flașnetă, o ușă deschizându-se, un plâns înăbușit, el, neavând ce face, schimbându-se

de pe un picior pe altul, cu ochii uscați, *pe când eram în lume tu singură și eu*, o voce de bătrân, insuportabil de uscată și plângăcioasă, și el, așteptând în picioare, stângaci și aproape fără răbdare, nici măcar dându-și seama că întreaga lui existență a încetat pentru totdeauna să fie ceea ce doar el crezuse că e cu putință: un urcuș firesc și agreabil spre un binemeritat belșug și o armonie dulce... Pentru că, batjocorind orice sens, orice încurajare, nu mai lăsase în loc decât pângăritoarea duhoare de carne putredă, decât nedreptul șuier al aerului printre buzele întredeschise...

Încât la fel de firesc i se pare și cum, dintr-odată, ciudatul șuier a încetat, cum fălcile împietresc întredeschise și, obișnuită, moale, se aude numai tăcerea...

Dacă mi-ar fi copil, după o astfel de imagine a încercărilor lui, nu aș putea împinge deoparte, cu o mână atât de sigură, plicul, în timp ce scena îmi flutură mai departe în fața ochilor minții. Nu aș putea să profit de lipsa deranjantă a oricărui martor, ca să casc cu poftă și să mă întind. Nu aș căuta apoi, grijuliu, în toate buzunarele cutiuța plată de Fructines Vichy, *traitement rationnel de la constipation, migraines, dyspepsies, maladies du foie, de l'estomac, de l'intestin*, iat-o, în fine! Bine cunoscutul gust dulce acrișor pe limbă, un oftat de destindere și plăcere, cerul liniștitor albastru de afară, pe sub fâșiile de vată ale norilor albi, un vânticel neașteptat – slavă Domnului! – care învie dintr-odată vârfurile plopilor din curtea de vizavi... Trupul verde sclipitor respiră și eu respir odată cu el, privindu-l, fericit...

Dar cum? Cum de este posibil un asemenea lucru?

Cum se poate ca cineva să sune cu atâta impertinență la această oră? Și cum se poate ca absolut nimeni să nu se găsească în toată casa ca să vadă cine-i? Cum oare? S-au răsturnat chiar așa legile casei cu susul în jos, au dispărut toți servitorii, încât Sophie îngrijește grădina, iar eu s-ar cuveni să stau la ușă, în locul lui Grigore? De la această oră și până mâine dimineață, în zori, să nu mai pot sta măcar o clipă, singur, cu mine? Până când am să mă întind în pat, frisonând de oboseală, trebuie încă din acest moment să suport năvala lor indiscretă? Să-i întâmpin cu zâmbete false și cuvinte pline

de tact? Formidabil! Formidabil și de neiertat! Vasăzică oricine trece prin fața casei mele poate să și sune la ușă! Fără carte de vizită înainte, fără telefon, poate să sune la ușă și pe urmă să-i aud deodată pașii în *hall*! Eu să nu mă clintesc din scaunul de mahon când sună, dar aceasta să nu-mi folosească de fapt cu nimic! Oare niciun fel de legi nu mai guvernează lumea? Tac în continuare pe scaunul meu, o nesuferită emoție face să-mi bată inima insuportabil de tare, chiar așa, să ciocăne de trei ori și pe urmă ușa să se întredeschidă, încet-încet?! Poftim! Poftim cine stă în prag!...

— Te rog, domnule Ialomițeanu, poftește și fă-te comod! Doar am discutat împreună de atâtea ori că în vremile noastre protocolul nu mai este modern – se tot simplifică, se tot simplifică... Așa că ia loc sau stai în picioare, dacă te simți mai bine așa! Bun-înțeles că nu mă incomodezi, absolut deloc nu mă incomodezi, dragă domnule Ialomițeanu! Ba chiar dimpotrivă, cum bine știi! Cum bine știi, totdeauna am asistență când îmi iau curierul în primire... Aș putea chiar să spun că acesta mi-e tabietul...

Sophie

Nu făceam nimic. Stăteam. Cerul era alb, ca de piatră, cu o spărtură de albastru, chiar într-o parte. Mă uitam cum cade vrejul de iederă de-a lungul ferestrei. Un vrej de iederă taie fereastra camerei unde, de comun acord, am convenit că voi dormi în majoritatea timpului. Fereastra dormitorului nostru este toată acoperită de iederă, și mie îmi place lumina; i-am invocat și acest motiv când i-am explicat de ce nu mai agreez să dormim împreună... Deci renunțasem să mai urc încă o dată în mansardă la neisprăvitul de Grigore și nu făceam nimic, stăteam: așteptam să-mi revin din acea trecătoare *malaise* pentru ca să ies apoi în grădină.

Nu se auzea decât același uguit depărtat al guguștiucilor și un tramvai, foarte depărtat și el. Ieșind dintr-un nor alb, soarele desena deodată pe zid conturul net al luminii și al umbrei, sângele mi se aprindea deodată când îmi aminteam.

Mă înăbușeam amintindu-mi, sângele mi se îngrămădea tot în piept, în dosul frunții, și răsuflarea mi se îneca, vedeam, simțeam atingerea crudă și catifelată a pielii, oh, și trupurile lipite, crescând din aceeași coapsă. Soarele dispăruse, odată cu linia care ar fi despărțit net pe zid lumina de umbră, și inima mi-o auzeam bătând, mărunt și neliniștit, ca de frică. Răgușit și depărtat, un cântat de cocoș, creanga atârnând în fereastră cu bobițele ei crude, ascunse sub frunze – rămăsese doar teama. Mi s-a părut că aud departe un zdroncănit de trăsură. Pentru că putea chiar să fie târziu, m-am ridicat și mi-am inspectat ținuta, eternă în nemișcarea ei atârna iedera în fereastră.

— Nemaiacceptând prejudecata, mințile moderne recunosc că femeia dorește – într-o măsură similară sau comparabilă – bărbatul...

Fraza mi-a mai răsunat în minte o dată, cât am coborât în vârful picioarelor scara de lemn, cât am luat de la locul lor panerul, mănușile, foarfeca de grădină; exact intonația cu care o auzisem, iar de văzut, vedeam cu totul alte lucruri. Și încă precise. Cu sinceritate m-am întrebat dacă și Lisette vede asemenea lucruri în mintea ei și încă de mai multe ori pe zi, relațiile dintre ea și Jorj s-au restabilit, cu toate că acum o lună a născut servitoarea.

Când, pe intrarea din spate, am ieșit în livadă, am auzit iarăși trăsura. Dar ce mai vară și asta! Frunzele copacilor parcă și-au pierdut verdele, sunt albicioase, acoperite de un praf ca sarea, și lemnoase, de parcă timpul ar fi cu o lună mai târziu. Nu voiam să mă gândesc deloc la ce va fi peste o lună, eu ce voi face, cu toți ce-o să se întâmple... Nu voiam să-mi mai răsune acea frază nerușinată în cap și nici să mai văd, chiar de câteva ori pe zi, lucruri care de obicei se trec sub tăcere. Cel mai tare însă nu mai voiam să văd ochii lui Ștefan, ieșind din cearcănele învinețite. Am ajuns să mă tem de ochii aceia sfredelitori, fixați în permanență asupra mea, întărâtați de ură și neînțelegere.

Viața însă nu ne este dată ca să ne fie povară, ci bucurie, și, fiindcă eu așa cred, pot să-mi alung fără efort gândurile ce mă îngrijorează. Pentru că frunzele copacilor erau atât de

prăfuite, am pus pe ele furtunul, o adevărată folie să uzi copacii în plină zi, și ce-i cu asta? Viața nu este agreabilă dacă nu ți-o agrementezi cu mici folii, foarte ușor am putut să nu mă mai gândesc la nimic din ce nu voiam, chiar și nerușinata frază îmi dispăruse din minte; pusesem furtunul pe unul dintre puiandrii de măr și l-am udat, bucățică cu bucățică. Ascunse sub frunzele cu dosul catifelat și albicios – merișoarele lucii și crude: pur și simplu n-am putut să mă abțin, gura mi se umpluse brusc de salivă.

M-am întins după merișorul de deasupra capului, mă ridicasem pe vârfuri și mă tot întindeam. Furtunul s-a răsucit de presiunea apei și a început să gâlgâie, dar l-am lăsat așa, pentru că mă tot întindeam să apuc mărul. Chiar atunci a trecut trăsura. Viața nu ne este dată ca să ne fie chin, ci bucurie, și dacă vreau, nimic din supărările ei n-o să mă atingă. Eram gata-gata să pun mâna pe creangă și totuși n-am reușit, pentru că am întors capul după trăsură. Dar nu era cea pe care o așteptam, ci una care se rătăcise cine știe cum pe aici, pentru că a trecut de casa noastră. De aceea m-am liniștit și am prins creanga cu merișoare. Primul merișor era atât de acru că mi-au țâșnit lacrimile, ca atunci când cineva mă enervează, semințele lui albe mi-au plesnit între dinți și am supt un timp gustul amărui, tot privind spre terasa cu clematite. Nu m-am mirat că l-am văzut pe Ștefan pe terasă, ascuns după bolta de clematite, scotocind cu ochii aceia sfredelitori totul – curtea, strada, grădina. Dacă ar putea să-mi știe orice gest și orice gând, ah!, ce pornire vampirică! M-am mirat că a avut putere să deschidă ușa înțepenită. Ca și când nu l-aș fi văzut, m-am aplecat asupra furtunului, până aici ajunsese deci, să deschidă acea ușă spre terasă care în veci nu se deschide și să stea ascuns ca să mă spioneze! Credința că îi fac rău, care câteodată m-a mai încercat, mi-a dispărut pe loc: nimeni nu are dreptul pe lumea aceasta să vrea să-ți posede până și ultimul gând. Să te simți în permanență pândită este chiar un abuz de care trebuie să te aperi cum poți – singură... În primul rând, negândindu-te. În secolul al XVIII-lea, când oamenii și-au adus la perfecțiune arta de a trăi plăcut, o aventură galantă era dreptul oricui. Viața cere să faci

compromisuri cu grație și cu tact, pentru că viața este altceva decât o conformare la principii, *sans queue, ni tête*. Mare eroare, a spus Ștefan atunci când i-am amintit că toate acestea chiar el mi le-a explicat pe vremuri; pe urmă, mi-a mai spus (de altfel, total neconvingător) că un asemenea mod ușuratic de a gândi nu îi era propriu; atunci voia să mă pună însă în gardă, să nu mă îndrăgostesc de el! *Il ne désirait pas s'attirer des histoires...*

Când m-am uitat din nou într-acolo, terasa era goală. Poate că spiona mai departe, ascuns în dosul perdelei sau după ușa întredeschisă. Ca să-l liniștesc, să nu-și mai piardă vremea inutil, am continuat să tai trandafirii păliți și să-i pun în paner; n-avea decât să vadă! Trandafirii nu erau atât de păliți încât să nu fie buni pentru dulceață și o asemenea treabă delicată nu se poate lăsa pe mâna servitoarelor. Nesuferita de Margot însă măcar atât ar putea face și ea, nu doar să se aranjeze în oglindă! Altminteri, strădaniile ei ar putea să-mi trezească mila: cu toate eforturile, rămâne la fel de urâțică. Cât despre fire, o superficialitate îngrijorătoare, cum scrie și în caracterizarea din acest an. Îmi amintesc și acel: „*pretenții mari de la ceilalți, devotament nestatornic*."

Sub volanul fustei de grădină am un buzunar ascuns din care mai scoteam din când în când un merișor și-l ronțăiam, până mi s-a pungit gura. Dacă aș mai fi avut vreo îndoială, pofta aceasta era un argument suficient; apoi casa, care de vreo două săptămâni s-a umplut iar de mirosuri. Când am intrat mai devreme la Margot în budoar și am simțit duhoarea de păr ars și pe madam Ana puțind, ca de obicei, a ceapă prăjită și a sudoare sleită și de sub divan ieșind un iz de pipi de cotoi – sigur că l-a ținut pe nenorocitul de Pițurcă peste noapte acolo –, și am văzut într-un colț pantalonașii pătați ai lui Margot – uf! Cât de dezgustătoare pot fi fetele! Iată cum nici educația nu reușește să înlăture murdăria sexului! Am ieșit repede, ca să nu vomit, și ăsta a fost un semn mai rău ca toate; am început să vomit cum am intrat în cameră și am închis ușa în spatele meu. M-am aplecat deasupra lavoarului și am tot icnit mult timp, la sfârșit am scuipat și un firișor de sânge. Am preferat să curețe Maria, chiar dacă știu că mă

urăște și mă spionează tot timpul ce fac. Dar știu că și Ștefan s-a convins de ura ei, așa că, orice i-ar spune, tot nu crede.

— Curăță bine, i-am spus și m-am întins în pat.

Știam că atât îi era de ajuns ca să mă urască și mai tare. După ce ea a ieșit, m-am ridicat din pat, mi-am clătit gura acrită și obrazul pe care se uscase ceva galben, apoi m-am întins la loc, înapoi, și, de teamă să nu adorm, m-am uitat la vrejul de iederă care taie fereastra în două.

Totul ar fi putut fi evitat, m-am gândit atunci, cât stăteam în pat. Totul ar fi putut fi evitat dacă am fi plecat la timp în vilegiatură. Și din vina cui ne-am sufocat, ca nimeni alții, în luna lui Cuptor, în București? În timp ce lumea, constrânsă de război, a descoperit că și plaja de la Constanța poate fi agreabilă, din vina cui am rămas aici, să ne sufocăm cu toți mahalagiii, în praful și în fumul grătarelor de mititei, în orașul acesta, de nelocuit vara? Oh, dacă aș avea un suflet apropiat ca să mă plâng! Cel puțin de situația ce devine insuportabilă pe zi ce trece, veșnice văicăreli și capricii când se rămâne în *tête-à-tête*, apoi intervenții grosolane în public, replici care trădează proasta dispoziție și lipsa de curtenie... Să nu mai ții seama de spectatori și să te repezi cu orice ocazie să-ți jignești ființa apropiată! Iar când se ivește momentul ca să te arăți bărbat, să te dovedești egoist și nevolnic! Și dacă într-o bună zi nu voi mai avea puterea *pour sauver les apparences*? Puterea și nici măcar voința?

Să te simți atât de tânără și atât de dornică de a trăi, și totul împrejur să-ți stea împotrivă! Să n-ai ca viitor și perspectivă decât îngrijirea unui bolnav capricios și excesiv, a unei surori egoiste și răsfățate, în plus un război ce pare-se că stă să înceapă.

Iar dacă ai vrea să uiți și să guști plăcerea firească o clipă, așa cum te îndeamnă inima ta tânără, să te trezești ambarasată de necazuri femeiești...

Când am ajuns la gândul acesta, mi s-a părut că sunt umedă. M-am sculat repede de pe pat, dar nu se întâmplase nimic, totul era ca mai înainte; de zeci de ori pe zi mi se părea că s-a întâmplat, și vedeam imediat că nu era așa. Mi-a părut rău și, ca să nu mă prost dispun, m-am uitat iarăși la

vrejul care taie fereastra în două. Dacă am fi plecat la timp, nu s-ar fi întâmplat nimic, pentru că nu aș fi avut ocaziunea să merg în camera lui Titi. Așa, am rămas singuri în plictiseala din Bucureștiul golit, având ca singură distracție să-l aud pe Ștefan cum proorocește războiul, numai că în fiecare zi într-un alt mod: azi face proiectul cum să-l convingă pe doctor să-i dea aprobare de înrolare, mâine se văicărește de măcelul și nenorocirea ce vor fi, poimâine demonstrează că se simte atât de rău încât, cu război sau fără, el tot nu va mai apuca vara cealaltă, răspoimâine se întreabă ce vor spune ceilalți despre el, când sunt atâția rezerviști mobilizați. Opiniile i se schimbă odată cu zilele săptămânii, una singură i-a rămas însă neschimbată, de trei luni și mai bine: să nu cumva să plecăm, din București, în vilegiatură.

— Nici nu vreau să mai aud de cuvântul „vilegiatură"! răcnește.

Și pe urmă își începe povestea favorită: cum ne prinde războiul cu geamantane, și doică, și copil mic, și madam Ana, și cutii de pălării peste țucal... Oh, devine incredibil de vulgar și în ruptul capului n-aș fi crezut că norocul meu a fost atât de spart pe lumea asta...

— Dar bine, i-am replicat de fiecare dată, toți prietenii noștri cum de au avut atâta curaj?

— Inconștiența nu este curaj, replichează el.

Într-atât s-a sălbăticit de boală și de ideile fixe ce-l împing spre neurastenie, încât imediat se repede să îți ție un discurs în toată regula. Se vede iarăși la tribuna unei societăți de binefacere și el este conferențiarul venit de la București și trebuie să impresioneze damele din primul rând, ce se uită după el prin *lorgnon*! Așa că, *sans perdre un instant, il saisit à pleins bras* veșnicul său cal de bătaie și dă-i înainte cu administrația noastră fanariotă, cu dezordinea și primitivismul, cu putreda țară care a fost și încă multă vreme va fi România. Și tot vorbește, *à tort et à travers*, și apoi, bun-înțeles, ajunge să se împăuneze cu boala lui și cu nepriceperea în lucruri practice.

Defect capital, pe care nici nu vrea să și-l recunoască drept ce e – un defect –, nici, cu atât mai mult, nu vrea să și-l corijeze.

— Bolnav și neputincios, unde mai voiești să mă târâi pentru distracțiile tale?

Cu asemenea răcnete se sfârșește fiecare discuție, încât, pentru a nu le mai da servitorilor un motiv în plus de amuzament, mă retrag, în pragul unei crize de nervi. Acum cel puțin știu că mă retrag în camera mea și știu că peste două ceasuri nu va veni să mă agresioneze cu stăruințele lui, ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic. Ba chiar găsind normal să trecem peste asemenea lucruri, într-un asemenea mod, ceea ce nu-mi poate provoca decât silă. Nu în orișice stare pot suporta să mi se facă un anumit lucru. Altminteri, aș spune că sunt din fire prea blândă și prea răbdătoare, drept urmare, cu toții, inclusiv servitorii și obraznica de Margot, profită din plin de situație.

Când am ajuns pentru a mia oară la această concluzie, panerul era pe trei sferturi plin cu trandafiri păliți. Și deodată mi-am dat seama că mă depărtasem de furtun, dar îl lăsasem deschis. L-am văzut cum s-a răsucit, zvâcnind ca un șarpe într-o mică baltă în care pluteau câteva petale, cu marginile crețe, răsucite. Am șovăit dacă să mă duc să-l închid, până la el drumul era mai mult decât incomod, cu pământul umed, ghiftuit de apă. Cum nu pierd niciodată noțiunea timpului, nici măcar în momentele dulci, nici măcar pe întuneric, am știut că se trecuse cu un sfert de oră peste ceasul la care îi spusesem dragului de Titi că ar fi potrivit să vină. Dacă m-aș fi dus până la cișmea, mă murdăream pe pantofi. Tot gândindu-mă, am uitat a doua oară de furtun, pentru că am auzit trăsura.

Până acum fusesem liniștită, așa cum vreau totdeauna să fiu: nu mă îngrijorasem de cum va primi dragul de Titi ce aveam să-i spun și nici când văzusem deschisă ușa de la terasa cu clematite nu mă neliniștisem că Ștefan ne-ar fi putut vedea împreună.

Iar dacă, auzind trăsura, simțeam acum un nod în capul pieptului și, nodul urcând, prinzându-mi ca un clește beregata, încât m-am temut că iarăși, ca mai înainte, îmi va veni să vărs, mi-am dat seama că exista un singur motiv: de data aceasta sarcina era mai greu de purtat ca data trecută. Chiar așa a spus nașa Fănica: că nu-i de două ori în același fel și că de fiecare dată e altfel.

Data trecută n-am avut răuri prea mari și, după ce răurile, câte au fost, au trecut și ar fi trebuit să se cunoască, m-am strâns din vreme, așa că nu s-a cunoscut defel. Am fost la baluri, la picnicuri, la curse și peste tot unde încă ne mai duceam, și nimeni nu știa că o așteptam pe Yvonne.

— Dar bine, *ma chère*, unde ai ținut-o? m-a întrebat pe urmă bătrânul general Praporgescu.

Ce bărbat plăcut și curtenitor, și cum se cunosc manierele distinse ale timpului dinainte!

Era atât de uluit încât, cu toată delicatețea lui obișnuită, povestea, în dreapta și în stânga, cum că eram subțire ca un lujer de floare; *je l'écoutais sans mot dire*, numai eu știam ce știam; ce se mai opintea madam Ana cu baierele corsetului! Îndoia piciorul, mi-l proptea de șale și împingea, și trăgea, și împingea, și trăgea...

— Îmi încarci sufletul cu păcate, coniță Sofica! se văicărea.

Se văicărea, cum au ele obiceiul: li se pare că dacă te vaiți arăți mai distinsă. Este drept că și doctorul Rădulescu, atunci când m-a găsit trăgând de hățuri și răcnind, a spus:

— Ce-a fost cu corsetul de care am auzit? Cum ai putut să fii atât de fără minte? Mult n-a lipsit, să știi – asta doar la sfârșit mi-a spus –, mult n-a lipsit, să știi, ca să o omori cu zile...

Așa că de data aceasta e mai greu, m-am gândit, poate că este băiat, și deodată m-a trăsnit o duhoare de mortăciune, venind probabil de peste gard, de la maidan. Și atunci mi-am dat seama că, dacă mai întârzii o clipă doar, e prăpăd; cel puțin, bine că n-aveam grija servitorimii care să-mi încurce lucrurile și să-i deschidă ușa. Sigur că madam Ana tot îi făcea moațele lui Margot și sigur că Maria îl oblojea singură pe zănaticul de Grigore. Și cum nu șovăi din fire când iau o hotărâre, mi-am spus că toate au să se aranjeze în vreun fel, dar mai-nainte eu trebuie să merg să mă ușurez.

Așa că am mers și am făcut-o.

Arătam galbenă ca ceara în oglindă și picioarele îmi tremurau cum îmi tremură după ce vărs, totdeauna, dar n-am mai avut timp să-mi refac pieptănătura și fardul, așa că eram chiar ca o grădinăreasă sadea: în perfectă consonanță cu costumul.

Am ieșit iar în grădină pe intrarea din spate, furtunul tot așa curgea, dar am renunțat să-l închid în vreun fel, că nu mai aveam vreme. Dacă îi trecea cumva prin minte să sune în față la sonerie, cine știe ce putea să se mai întâmple! Cumințenia și nepriceperea lui la femei (care mă înduioșaseră la un moment dat) sunt totuși, pentru un bărbat, un defect mare. De fapt, nu știam dacă eram decisă sau nu să fug cu Titi, se cădea însă, într-o asemenea situație, să văd ce are să-mi propună. Altfel lucrurile ar fi greu de rezolvat *sans tambour, ni trompette*, deși, după firea mea, *s'arrêter à mi-chemin* îmi displace profund. La toate acestea mă gândeam când l-am văzut pe Titi, înainte ca el să mă vadă.

Cobora încet treptele, cu ochii la blestematul de motan Pițurcă, pe care îl auzisem mai demult că fluieră ca să ademenească păsări. Destinsă și liniștită, așa cum îmi place să fiu, m-am apropiat, fără măcar să-i fac vreun semn; fiind sigură pe sentimentele ce ne leagă, eram convinsă că nici condițiile neprielnice de a vorbi nu au să-l deranjeze. El avea un aer blând ca totdeauna și m-am gândit că iubisem în el exact reversul lucrurilor care mă deranjaseră la celălalt; care aș putea spune că mă exasperaseră, așa că nervii mei, lângă el, se destindeau. Altminteri, blândețea lui Titi în ochii mei este slăbiciune, pentru că l-am văzut arătându-se neputincios chiar și în clipele când enervarea îi colorează fața. În asemenea momente, când normal ar trebui să-l cuprindă furia, capătă doar un aer lovit, așa că îi recunosc supărarea după fața dintr-odată boțită, după mersul mai șovăielnic.

Totdeauna m-am mirat cum de reușește să treacă peste lucrurile care îl enervează; pentru că eu știu, de fapt (și nu uit!), cine este vinovat față de mine, dar tocmai aceasta este grija mea: să nu-mi pese. Astfel că tot efortul celor ce vor să îmi facă rău nu duce la nimic, prin aceea că mie îmi pasă numai de ceea ce vreau eu să-mi pese.

Dar pe Titi toate îl ating. Apoi eu spun deseori că îmi pasă de părerea celorlalți, dar dacă eu vreau să nu-mi pese, nu-mi pasă. El însă chiar asta mi-a confesat: că părerea celorlalți despre el va conta teribil de mult, totdeauna. Iată, m-am gândit atunci, ascultându-l, iată că și calitățile pot fi defecte.

Lucru pe care îl gândisem și despre Ștefan, în momentul când a început să mă agaseze. Pe urmă însă, m-am lămurit că la el este vorba despre defecte pure; și pe urmă subiectul Ștefan a încetat să mă mai intereseze.

La început, când l-am văzut pe *cher* Titi coborând treptele, am fost sigură că îi va da prin cap să mă caute în grădină; totuși, nu. Totuși s-a angajat pe aleea care ducea spre poartă. Poate îl supărase faptul că nu îi ieșisem de la început în întâmpinare? Eram foarte sigură pe sentimentele lui și că, pentru felul său de a fi, ceea ce îndrăznise să facă venind aici, cu două ore mai devreme decât restul musafirilor, era un gest de-a dreptul eroic; văzându-l cum o ia pe alee, evident prost dispus, m-am înduioșat iarăși. M-am gândit că blândețea lui deschisese tandrețea în mine, așa cum se deschide o floare târzie. De două ori, cel puțin, mi-am repetat gândul acesta, și chiar cu aceste cuvinte. Cuvintele sunt aproape sigură că erau ale mele; cu toate că eram preocupată de venirea lui, mi-am repetat frazele care îmi plăceau, totuși având o îndoială: cum de îmi veniseră atât de spontan? Nu cumva le citisem undeva?

M-am gândit că le voi scrie în jurnalul meu, diseară târziu, după ce au să se retragă musafirii și eu voi merge în camera cea nouă și plăcută, ce mă va face iarăși să mă simt *jeune fille*, și, ca acum, *hélas!*, zece ani, voi aștepta să se stingă zgomotele casei, voi curăța mucul de la lumânare și, în jurnalul meu, ce îl voi începe chiar astăzi, am să scriu această frază. Pentru că astfel de teribilă a fost, chiar de la început, viața mea, încât mi-am trăit tinerețea mai puțin ca oricine, fiind lovită prea timpuriu de teribila nenorocire de a rămâne orfană. Și jinduiesc încă să mai fiu fată tânără, anturată la bal, să fiu curtată și chiar să fleurtez, pentru că toate acestea sunt lucruri firești, dacă nu înțelegi ca viața să-ți fie un chin și o povară.

Sigur că nepriceperea lui Titi la femei este un defect, dar ea mă întinerise și pe mine, încă și mai mult decât eram. Și ce îmi mai plăcuse fusese că se rușina să vorbească de sine. Această rușine de a vorbi despre el mă tușase, îndeosebi venind după siguranța înfumurată a celuilalt, că nu mai puteam să suport să-l văd crezându-se buricul pământului.

Asta fusese ceea ce în special mă tușase.

Titi, desigur, nu se putea împăca cu gândul nemilos că nu ne vom vedea decât laolaltă cu musafirii, astfel că, deși ajuns la câțiva pași de poartă, încă mai întorsese capul să cerceteze din urmă dacă nu am apărut. *Évidemment il se donnait la peine* de a nu lăsa să i se citească sentimentele aprinse pe față, nici chiar în clipa când m-a văzut.

Pentru că atunci când a întors capul, deodată a dat cu ochii de mine, care mă îndreptam spre el, zâmbitoare și cu un pas grațios. Nu mă întristasem nici când îl vedeam cum se apropie de poartă; eram convinsă că aveam să-i transmit de la distanță porunca să privească înapoi și-mi concentram voința în acest scop, ca să mă simtă. Dacă încercarea mea spiritualistă avea să dea greș, atunci când avea să pună mâna pe poartă ca s-o deschidă, eu aveam să-l strig:

— Ce-i cu această vizită incognito, domnule Ialomițeanu?

În gând îmi repetam intonația, dar n-a fost nevoie, privirea mi s-a dovedit suficientă, încă o dovadă, mi s-a părut atunci, a legăturii noastre sufletești, ce n-are nevoie de cuvinte. A întors capul și, cu discreția ce-l caracterizează, a pornit-o spre mine. Este greu să-i descriu expresia feței; costumul avea un defect la umăr, pe care l-am văzut dintr-odată. Așa cum plănuisem, nu i-am spus din prima clipă nimic, ci doar l-am invitat să-i arăt noul sort de trandafiri din grădină. Am simțit că este dezamăgit, așteptându-se desigur la altceva din partea mea, dar am pășit înaintea lui cum se cuvenea, doar ușor legănându-mă, ca o grădinăreasă. Știam cum îmi este încolăcită pe ceafă coada blondă și că am un *grain de beauté* pe gât, care desigur se vedea în această poziție, când pășeam înainte.

— Vezi, i-am spus, și am întins vârful demi-botinei ca să mângâi spinarea arcuită a motanului care, cum mă văzuse, îmi ieșea, păcătosul, în întâmpinare. Vezi, i-am spus, ce blană strălucitoare are acum? Ei bine, să știi că este pacientul madamei Ana. Habar nu am de unde venise plin de râie, și madam Ana, care nu știe multe, l-a înșfăcat și l-a muiat în gaz. Și când a scăpat bietul din mâinile ei, era teribil să-l vezi! Aaa, să nu crezi că exagerez cumva, am fost gata să leșin când l-am zărit! Jorj Ioaniu, care din întâmplare se afla prin

apropiere, a propus să-l împușcăm ca să nu se mai chinuiască și ne-a oferit, în acest scop, ordonanța sa. Te asigur că nu exagerez cu nimic, arăta oribil! Numai petice de blană și carne vie, și mieuna, și se tăvălea pe jos de durere... În casă se făcuse o halima... Și presupun că el, pricepând, cu instinctul animalelor, că soarta îi este amenințată, în timp ce noi încă nu ne deciseserăm, a dispărut! Și-a luat lumea în cap, și am regretat cu toții... Ei bine, când s-a întors după un timp, era de nerecunoscut: cu blana lucitoare, un ditamai Făt-Frumos al pisicilor. Trebuie să fi trăit prin pădure, pe la Herăstrău. Și a venit cu acest obicei: să fluiere ca să ademenească păsările...

Eram foarte destinsă și volubilă, ca atunci când trebuie să întreții musafirii. Simțeam efluvii stranii în tot corpul, răurile îmi încetaseră, parcă cineva mi le luase cu mâna, atâta doar că, pe măsură ce înaintam pe aleile din grădină, pământul era tot mai ud. Presupun că aceasta l-a deranjat, arăta *mal à l'aise*, și-și tot ștergea cu o batistă destul de mototolită fruntea, pe care apăruseră din nou pete roșii, ca atunci când se emoționează; ceea ce mie nu-mi pare altceva decât un semn că pielea îi este la fel de delicată ca și sufletul. Văzându-i batista deloc impecabilă, m-am îndoiosat din nou, gândindu-mă că nu are cine să-l îngrijească, mama și surorile lui trăind în altă casă și sunt convinsă că nepăsându-le deloc de el. Un alt motiv de îndoiosare a fost amintindu-mi că într-un timp eu eram aceea care să-i facă o vină din asemenea neglijențe mărunte. Ce înseamnă viața, m-am gândit, mergând înaintea lui, și sub pasul meu pământul devenind tot mai nesigur, mai umed și mai alunecos, ce înseamnă viața și ce înseamnă să trăiești! Cum ce ți-a plăcut ieri nu îți mai place mâine. Și invers.

— N-am putea, stimată și distinsă doamnă, să ne oprim și noi aici, unde s-a oprit Făt-Frumos al pisicilor? Că mai departe... a propus el, arătând din ce în ce mai neliniștit și mai ambarasat.

Prezența mea știu că îl tulbură, de aceea nu se poate comporta față de mine în lume firesc, dar mai era ceva. *Il se fait du souci* mai mult decât orice alt bărbat ce l-am cunoscut, astfel că m-am silit, cu multă clarvoință, două lucruri: să nu las să-mi transmită neliniștea lui și să nu îl privesc ca o femeie mărginită (altfel, mi s-ar fi părut laș și mi-ar fi inspirat

silă). Știu că am prezență de spirit, doamnele patronese de la societatea „Regina Elisabeta“ de mult mi-au spus că eu sunt persoana care creează cea mai bună impresie la vânzoleala serbărilor școlare, la slujbele de Paști ținute pentru orfani și neajutorați : când alte doamne doar defilează în costum național, căutând a fi trecute în *compte-rendu* și eventual a nu pierde ocazia să fleurteze, eu mă dovedesc, de fiecare dată, cea mai utilă și mai pricepută, însă prezența mea de spirit începea să scadă în acest moment, dându-mi eu seama că nu-l amuza deloc să meargă pe aleile tot mai inundate de apă. Astfel că, la un moment dat, s-a stropit îngrozitor pe pantalon și, cu aceeași batistă, s-a aplecat să și-l șteargă, ca un copil crescut de o doică îngălată. Și, poate ca să oprească într-un fel plimbarea care nu-i convenea, mi-a spus, cu un zâmbet ce i-l cunosc și nu i-l agreez defel :

— Știți mănăstirea Pasărea, stimată și distinsă doamnă? Știți odăile de musafiri de la casele maicilor ce servesc pentru *rendez-vous*-uri, unde se pot petrece două-trei zile de viață galantă? Da, mi-amintesc că prima oară când ați aflat, v-ați mirat că cineva ar merge să petreacă acolo, numai pentru câteva ceasuri... Da, da, știu că v-ați întrebat ce frumos din natură ar compensa lipsa de confort și năvala țânțarilor... Dar pe urmă ați insistat să mergem... Ei, din surse demne de crezare, am aflat că există înlesniri speciale ale oficialității, de conivență cu poliția secretă, pentru acele locuri... Că există o listă foarte pusă la punct a persoanelor ce au trecut pe acolo... Nu, nu știu exact ce dovezi mai palpabile decât cutii goale de bomboane, și pesmeți, și sticluțe de parfumuri, ce poate vă amintiți că există prin toate sertarele, ar putea să aibă. Dar când eu vă spun că nicăieri pe lumea aceasta nu te poți simți apărat și în siguranță... Da, da, știu că vorbele mele nu au cine știe ce efect, m-am convins că toate polițiile secrete nu ar putea face nimic cu dumneavoastră. Totdeauna calmă, totdeauna stăpână pe situație...

Acest mod de badinaj al lui l-am găsit de multe ori dezagreabil, lipsit de gust și chiar de bărbăție, calități care, la el, trebuie să spun că eu le-am regretat de multe ori lipsa. Ocazia

principală în care le-am regretat lipsa fiind minutele următoare, când el s-a oprit, ezitând dacă să meargă mai departe.

— Cred, distinsă doamnă, că mai departe este o aventură ca prin deșert... Ca urmare, vă propun să vedem altă dată soiurile dumneavoastră de trandafiri ce nu pot fi, desigur, altfel decât nemaipomeniți... Sigur, dacă nu ar fi fost atât noroi, dar acum nu sunt circumstanțele, nu sunt condițiile...

Poate înțelegând nemulțumirea de pe fața mea, el a început a divaga într-un stil care mă agasează. Drept care nici măcar nu l-am mai urmărit ce spune și am hotărât să lămuresc lucrurile.

Mai târziu, încercând să-mi explic totul, mi s-a părut însă că gestul meu l-a speriat mai mult decât cuvintele, pe care am impresia că nici nu a mai avut timp să le audă, atât de bruscă i-a fost reacția. Tot divagând, își apăsa pe obraz batista pătată de noroi, astfel că, atunci când a terminat de vorbit și a dat să-și vâre batista în buzunar, obrazul îi era mânjit.

— Nu ne putem întoarce înainte să-ți spun, i-am șoptit și am întins mâna să-i șterg negreala de pe obraz cu propria mea batistuță și să-l trag mai aproape.

A avut deodată o smucitură, de parcă vorbele sau mâna mea l-ar fi fript. Și-a tras într-o parte privirea – m-a fulgerat pe sub ochi, tulbure și încăpățânată –, era roșu, de jenă sau de soare, și parcă tot trupul și-l strânsese. S-ar fi strâns oricât de mult ca să se ascundă, dacă ar fi avut unde. Neavând unde însă, a luat-o la fugă, schițând doar un salut pe jumătate. Chiar fugea, călcând la repezeală pe pietrele pe care venisem amândoi! Un gest care mai degrabă îl acuza decât îl salva, în caz că cineva s-ar fi uitat la noi în clipa aceea. Așa mi-am argumentat că nu din lașitate fugea, pentru că doar o clipă dacă ar fi raționat, nu ar mai fi luat-o la fugă! Și nu este el omul care să nu raționeze în tot ce face! Argumentarea mea nu a schimbat însă lucrurile, că mă lăsase singură, neștiind decât cum să se salveze mai repede. Am pornit-o și eu încet, spre cișmeaua din fundul grădinii, și, în timp ce mergeam, m-a izbit iar duhoarea de la maidanul învecinat; prin zăbrelele gardului am văzut ciulinii plini de praf, o tufă imensă de mătrăgună crescută pe un dâmb de gunoi, un câine flocăit

care tocmai ridica piciorul, câțiva pari mucezi și fără rost, care se înfigeau în cerul decolorat.

Nu mă durea însă nimic și dacă voiam, nici n-avea să-mi pese deloc. Altfel, soarele ardea mult prea tare, așa că mi-am ridicat berjera, lăsând sub bărbie panglica largă, ca să nu mă mai apuce iarăși greața.

— ...Într-o lume în care toți trișează, trebuie și tu, dacă nu să măsluiești, cel puțin să tragi cu ochiul...

Îmi spusese asta într-o clipă de euforie, în timp ce eu stăteam pe un scaun de pai împletit, de pe care tot insista să mă ridic, argumentând că e șubred.

Deodată mi-a venit să dau de-a azvârlita cu panerul de trandafiri păliți, să bat din picior și să țip, să țip și să urlu chiar, și apoi să leșin. Să mă trezesc după mult-mult timp, între draperii răcoroase, mirosind a sulfină, într-o cameră cu storurile lăsate, cu fruntea și tâmplele legate într-un tulpan muiat în oțet aromatic.

Și chiar lângă pat să găsesc o sorbetieră plină cu înghețată de cafea, pusă într-un hârdău plin de gheață, de care să-mi răcesc mâna înfierbântată.

M-am uitat iar la cer, se făcuse suficient de târziu. Picioarele îmi erau moi și ceva neliniștit și grețos mi se zbătea în piept, dar nu puteam să pierd mai mult timp decât pierdusem. Trebuia să mă refrișisez puțin, să-mi fac dichisurile, să-mi pun o toaletă de după-amiază, eventual să cobor în salonul cu șemineu de porțelan ca să aplanez situația, dacă se va ivi cazul, și, *last but not least*, cum spune Jorj Ioaniu, să calculez câți musafiri sunt și câte porții de înghețată.

Terasa cu clematite

— …maladia mea m-a silit să mă dau la o parte de la conducerea treburilor casei și, drept urmare, o mulțime din vechile mele atribuții au ancombrat-o pe Sophie. Au adus-o, aș spune, la epuizare, spune Profesorul Mironescu. Asta este una dintre cauzele pentru care în casa noastră lucrurile merg mai prost ca altădată, în plus, feciorul zace, tocmai acum, de gâlci… Din apropiere, însă, și cu o limitată logică omenească, deseori te iluzionezi, prinzând firul unei cauzalități înșelătoare. Mai târziu, când ai să privești înapoi, de la depărtare, degringolada, ai să îți dai seama că lucrurile s-au așezat altfel. Atunci cu totul altfel ți se va arăta desenul, iar deasupra lui ai să recunoști teribilul ochi divin. *Celui care n-are încă i se va mai lua*, cum ai să te împaci în sinea ta cu un asemenea sens al coborârii? Dar astfel de speculații, ai dreptate, *ma chère*, sunt cu totul inadecvate… Mai ales acum, când lunile viitoare se desenează atât de sumbru…

— Ați auzit, nu?, că rușii ar fi trecut pe la Isaccea, interveni, prompt, musafirul.

— Dumneata, dragul meu, surâde cu amabilitate Profesorul, chiar abia venit din concentrare, ești mai la curent cu știrile decât mine! Interes pentru problemele cetății! Te complimentez la modul cel mai serios, crede-mă! În această privință, și curiozitatea, și puterile mele au fost scăzute, chiar în vremile cele mai bune... Iar acum, rareori mi se mai întâmplă să mai ies din casă… La timpul acesta nemaifiind

cursuri, o parte dintre prieteni plecând cu îndrăzneală în vilegiatură…

În celălalt colț al salonului, iritată de aluzia la vilegiatură, Sophie și-a închis evantaiul. Stă dreaptă în jeț, cu nările încordate. Iar Profesorul, cu ochelarii lăsați pe șaua nasului mai jos decât obișnuiește, lovește teancul de hârtii din fața lui cu *coupe-papier*-ul; n-are nevoie să își îndrepte ochii spre ea ca să o știe cum arată în această clipă. Același lucru e valabil și pentru mai-tânărul-amic: îl știe deci cum stă picior peste picior, lăsând la vedere șosetele albe de mătase, așa cum poartă eleganții în vara aceasta; o binevenită nonșalanță i-a îndulcit ținuta, prea strict funcționărească. Cineva trebuie să îl fi învățat (surâde cu o tandră ironie Profesorul) că mica neglijență dă gust, ca un praf de piper, unei costumări ireproșabile. Că pe un autentic patrician rareori îl vezi *tiré à quatre épingles*, mai degrabă el arătând o suverană nepăsare pentru felul cum se îmbracă.

Profesorul simte că e prea locvace în după-amiaza aceasta. Îl împinge să vorbească un sentiment tulbure și ușor neplăcut, pe care îl tot trăiește de la un timp, s-ar putea opri asupra lui, l-ar putea analiza…

Numai că el evită să îl privească de aproape.

— Dificultățile survenite explică în bună parte, numai că o explicație nu este o scuză…

Profesorul s-a întrerupt brusc și, cu fața luminată de zâmbet, cu brațele patetic deschise, iese în întâmpinarea micuței Yvonne, pe care, cu îndrăzneală, Nela o împinge de la spate prin ușa întredeschisă.

— …Hai, *mon petit*, hai, îndrăznește…

Micuța face câțiva pași și apoi, speriată de așa multă lume, se repede, cu un țipăt scurt, înapoi între fustele Nelei. Cu mâinile lăsându-i-se încet-încet, ca spițele unei umbrele ce se închide, Profesorul Mironescu privește derutat spre jețul soției sale. Da, Sophie cea înțeleaptă pare să aibă și de astă dată dreptate: programul fetiței ar trebui, într-adevăr, păstrat, chiar dacă în seara aceasta, *mademoiselle* Lisette, speriată de ultimele zvonuri, își face la etaj valizele, plângând de emoție. În plus, nu

este cazul a li se da servitorilor nas într-atât încât să ne speculeze fireștile sentimente, pentru a se deroba de propriile răspunderi; altminteri, vor ajunge să ne dicteze orele când se cuvine să ne vedem copilul, ceea ce, de la un timp, să recunoaștem că așa se și întâmplă…

Profesorul își plimbă privirea șovăitoare peste fețele celor-lalți; mai puțin sensibili la logică și educație, așa cum tinerii sunt totdeauna, amândoi se reped să ceară a se face o excepție astă-seară. Și în acest mod obține Profesorul îngăduința (dată *à contre-cœur*, ceea ce se citește pe chipul distant al Sophiei) de a o păstra și pe micuța Yvonne în salon. Ca urmare, se instalează cu prețioasa povară pe genunchi și îi mângâie perișorul blonziu și firav cu mișcări prea apăsate.

— Cât privește incidentul de la Mamornița, s-au mai ivit noutăți care să explice cum s-a întâmplat?

Ce întrebare fără rost! Dar tânărul Ialomițeanu se bucură de îngăduința Profesorului.

— Ce ar putea să mai fie nou după atâta vreme?! răspunde, îngăduitor, Profesorul.

O îngăduință neatentă, ca față de cel mai puțin reușit dintre fiii sufletului. Da, nenumărați alți discipoli i-au stat Profesorului Mironescu în preajmă, în lunga sa carieră didactică, dotați, toți, cu o gândire proprie, originală, cu o vocație mai evidentă decât cea a domnului Ialomițeanu. Sunt încă destui cei cărora le trimite cărți și scrisori de încurajare, cei pentru care stăruie, după puterile lui, pentru burse, înființări de posturi, transferuri. Iar alteori recunoaște că boala și vârsta i-ai împuținat generozitatea.

Ajungând aici, face totdeauna aceeași paranteză: cât de lipsită de adevăr, spune, s-a dovedit părerea de sursă creștină, ori mărturisind mincinosul optimism umanist, că sărăcia, singurătatea, nefericirea dezvoltă în om bunele calități! Că cea mai generoasă comportare și chiar codul unui *hônnete homme* le vei întâlni la cei nedreptățiți de soartă, cărora Dumnezeu, iubindu-i, le-a trimis o parte a încercărilor lui Iov! O prejudecată care a orbit ochiul modern. Închizând obligatoria paranteză, Profesorul recunoaște că boala, vârsta etțetera i-au împuținat puterea de a suporta infatuările, țâfna,

nesuferita vanitate a tinereții inteligente. Ceea ce nu mai recunoaște în public este că, de la cei mai dotați și mai străluciți dintre discipoli, a întâmpinat contraziceri, a citit recenzii negatoare la studiile lui sau i s-au transmis cuvinte deloc măgulitoare. Pe scurt, a primit lovituri care i-au atins omenescul orgoliu.

Iată, între altele, explicația că până la urmă nu acești Ivani tenebroși, ci blândul Alioșa a rămas să-i asiste existența (ca să facă și el referință la un foarte *en vogue* roman rusesc al unui așa-numit Dostoiewski, pe care de curând l-a citit într-o proastă traducere germană). Un Alioșa Karamazov, dotat însă cu un binevenit simț practic, căruia ajunge să-i vezi obrajii lați și copilărești, îmbujorați la orice aluzie decoltată, ca să simți pe loc față de el încredere și simpatie.

— Sigur, a trecut atâta vreme, încât pare curios să te mai interesezi de așa ceva! Dar în regiment a fost o anume alertă, s-a crezut că atunci vom intra în război…

Oare de ce musafirul a găsit de cuviință să se ridice de pe scaun, ba chiar și să ia postura unui vorbitor parlamentar? Să fie oare adevărat ceea ce Sophie a strecurat într-o zi, că visul tânărului Ialomițeanu, ce încă mai afectează interes pentru filologie, ar fi în realitate o carieră diplomatică? Este desigur adevărat, de vreme ce i-a confesat-o ei… Bieții sigisbei, surâde cu înțeleaptă îngăduință Profesorul, bieții sigisbei ce fac confesiuni doamnelor măritate, bazându-se pe discreția unei *donna angelicata*, intruvabilă în realitate! Bieții sigisbei ce n-au decât experiența alcovului, unde amanții nu se îndură în genere să vorbească decât despre ei înșiși! Cum să-și imagineze atunci că *donna angelicata*, dintr-un irepresibil instinct, îi va aduce (de obicei, înjumătățită sau modificată cu abilitate) domnului și stăpânului ei orice veste ce a răzbătut până la ea din lumea largă? Ce femeie este aceea care nu a reușit, prin ciripitul ei inofensiv, să modifice, cu fapte observate doar de ochiul ei inocent, părerea lui mai veche despre rude sau buni amici? Astfel, doar, crește solidaritatea cuplului, astfel se împrospătează aerul dormitorului conjugal, care, tot mai lipsit fiind de parfumurile sălbatice ale primelor îmbrățișări, ar putea, ajungând din ce în ce mai stătut, să-i sufoce…

Dar de ce oare amicul Ialomițeanu ar vrea să intre în diplomație, o profesie pentru care evident nu este dotat, se mai întrebă Profesorul? Să nu-și dea seama că sângele rece îi e în defect, că *l'esprit de repartie* îi lipsește, că nici averea, nici relațiile de familie nu sunt în stare să suplinească aceste vizibile dezavantaje? De ce, ajuns la anii la care ar trebui să anvizajeze un doctorat luat cu brio, o catedră universitară obținută pe merit, el se risipește în cozerie cu personaje politice de mâna a doua, frecventând lumea parcă numai cu scopul de a tezauriza de peste tot informații derizorii? O tentativă la fel de vană ca umplerea butoiului Danaidelor și care, în sufletul magistrului, deșteaptă tot mai mult bănuiala ușurătății?

Și de ce oare sau, mai exact, de unde această mică--înviorătoare-bucurie care refrișează fața suptă a Profesorului Mironescu, în timp ce enumeră în mintea sa defectele musafirului?

Două suflete am în pieptul meu, spune, cu îndreptățire, poetul…

— Da, erau chiar ultimele zile cât ai mai fost concentrat. Cu o duminică înainte, veniseși într-o permisie și ne-ai anunțat că vei scăpa…

Ceva însă pare să fi atras atenția musafirului în albumul pe care Margot îl ține în poală, așa că încearcă să citească peste umărul ei. Astfel ajunge acest tânăr, obsedat de regulile mondenității, să comită altă impardonabilă impolitețe, după venirea neanunțată: să ignore vorbele pe care i le-a adresat Sophie, doamna casei.

Profesorul nu mai are vreme să cumpănească lucrurile, pentru că Yvonne încearcă să se ridice pe genunchii lui, agățându-i-se cu unghiuțele de reverul hainei. Nici atunci când răbdătorul tată o dă jos și o lasă să facă în jurul gheridonului câțiva pași, ținând-o de mână, grijuliu și stângaci, ea nu catadicsește să se poarte cuviincios, ca o persoană ce ia parte la o sindrofie. Un spectacol de prost-gust, observă nemulțumită tânăra mamă, un spectacol care face salonul nostru asemănător cu o petrecere de mahala. Dar tot a mahala

ar aduce și o contrazicere în public cu soțul ei pe acest subiect, unde, ca și în altele, nu se întâlnesc.

Sophie își ascunde chipul nemulțumit în spatele evantaiului și face prezicerea că foarte curând copila va provoca o dandana și se va regreta *énormément* greșeala de a fi fost admisă în salon. În semn de dezaprobare și neamestec, își redeschide evantaiul și, tot făcându-și vânt, cu un gest leneș și grațios, se ridică din jeț și se apropie cu pași înceți de canapea. Se va dedica numai obligațiilor ei de amfitrioană, prinzând cu îndemânare ochiurile conversației destrămate.

— Știi, domnule Ialomițeanu, cum s-au petrecut *en grand* lucrurile la Mamornița? Regele se afla în promenadă pe Dunăre și, auzind știrea cu intrarea rușilor, s-a întors, alertat, deși regina insista s-o continue… Fapt pentru care, de altfel, a și fost blamată…

Blândețea răbdătoare cu care i se adresează musafirului are efectul unui usturător reproș. Devenit deodată stacojiu, tânărul Ialomițeanu își schimbă, militărește de repede, ținuta, prezentând doamnei o elegantă plecăciune de scuză. Cât despre Profesor, el a rămas de mai multă vreme cu ochii întorși spre terasa cu clematite. Prin geamurile limpezi, ca o apă de cristal, corolele de catifea albastră, deasupra cerul dulce – verde, roz, opalin. Și, la fel ca în primele ore ale dimineții, zgomotoasele, asurzitoarele vrăbii…

Atâta oare nu ți-ar fi de ajuns ca să simți o fericire impersonală, care să te apere de toate meschinăriile existenței? Cunoscuta stare de grație pe care ora aceasta a zilei ți-o dăruiește, fluturând năluca unei promisiuni – o terestră frumusețe eternă…

Privirea Profesorului se luminează brusc atunci când coboară asupra Yvonnei: strângând cât poate în pumnișor creionul mecanic, micuța încearcă să-l ducă în dreptul ochiului, așa cum Papa i-a arătat mai adineaori, ca să se uite prin bucățica de geam de la capătul lui. Zadarnic însă, pentru că brațul nesigur îi tremură. Papa face însă minunea, prinzându-i-l între două degete lungi și fierbinți, și, zărind deodată minusculul oraș care trăiește dincolo de bucățica de geam, în montura metalică a creionului mecanic, Yvonne scoate câteva chiote de bucurie.

Profesorul continuă o vreme să-și privească fetița, răbdător și înduioșat – o duioșie plină de mândrie. Apoi se simte obligat să intre în conversație:

— Dar nu se poate ca domnul Ialomițeanu să nu știe asemenea lucruri! îi atrage atenția soției sale, contrariat și fără chef. Nu se poate să nu le știe, pentru că jurnalele erau pline…

— Jurnale, bineînțeles, însă când te afli aproape pe un vârf de munte, cum a fost cazul cu mine, care eram concentrat… Ca să nu mai vorbesc că depinde ce noroc de general ai. De pildă, generalul Prezan le-a interzis ofițerilor săi gazetele filogermane, în cap figurând *Steagul*… Nu știați? Chiar n-ați mai auzit de la nimeni?

Profesorul tace în semn de neștiință și, pe deasupra ochelarilor, îi aruncă fostului său student o privire.

Parcă nemulțumită.

Poate numai permanenta ambiguitate a tânărului l-a împins să amestece totul, ca să își ascundă, acum, gestul cavaleresc cu care sărise să o apere pe Sophie de replica lui iritată. Nu este doar generozitatea trăsătura firii lui pe care și-o lăsa cel mai mult la vedere, risipindu-și energia în toate părțile? Îl vezi tot timpul ocupat ba să caute un stipendium pentru un amic fără slujbă, ba să intervină pentru un vecin funcționar al cărui post s-a redus, ba să recomande ca meditator un student ce se întreține singur, ba să ducă medicamente unei cunoștințe, domnișoară bătrână… Și tot așa aleargă bietul băiat mereu, împletindu-și relațiile, câte le are, într-un mod caritabil și profitabil pentru toată lumea. Acesta este Titi Ialomițeanu, mai ieri un biet provincial (chiar și azi cunoscând pe sfert atâția oameni câți cunoști tu în realitate), dar capabil să-ți facă legătura, când ai nevoie, cu cineva de la Culte, de la Externe, de la Interne, de la Instrucție. Pentru că nu uită pe nimeni și intuiește (sau află) cum poate fi abordat fiecare: aici o mică atenție, dincolo o slăbiciune galantă, dincolo o intervenție prin a treia cunoștință… Un rețetar simplist pe care l-ai putea și tu aplica dacă neplăcerea instinctivă pe care o ai față de asemenea lucruri nu ar crea în tine senzația că pentru ele niciodată nu ai suficientă vreme. De aceea ți se

întâmplă uneori să te uiți cu compătimire la bietul Ialomițeanu care acceptă să se ocupe numai de treburi agasante, dintr-o iubire de semeni ce ție îți rămâne neînțeleasă și căreia nu îi poți răspunde decât cu o monedă mărunță: suportându-i mecanica întrebărilor puerile.

— Și chiar dacă aș fi avut acces la un jurnal, tot n-ar fi fost suficient, insistă tânărul. De fapt, jurnalele noastre trebuiesc citite două odată, *Steagul* progerman și filofrancezul *l'Indépendance roumaine*…

— Nimeni nu are totdeauna dreptate, dragul meu, îi răspunde Profesorul, cu o melancolică îngăduință.

În el însuși simte balansul celor două suflete contrarii: acum, când cel binevoitor față de discipol pare iarăși să se fi înstăpânit, Profesorul își reamintește o veche ipoteză a sa. Că sensibilul tânăr își ascunde pudic sufletul prea vulnerabil în spatele căznitei sale conversații stereotipe. O ipoteză în conformitate cu modul generos al Profesorului de a-și privi semenii, pe care, *hélas!*, destul de rar realitatea se îndură să îl confirme.

— Cineva mi-a spus că, legat de incidentul de la Mamornița, guvernul a fost atacat pentru că rușii nu au fost dezarmați. Și răspunsul a fost: cum să îi dezarmăm pe viitorii noștri mari aliați? De aceea m-am întrebat dacă nu s-a mai ivit, trecând vremea, o noutate…

Locvacitatea tânărului se hrănește din exprimări neinspirate pe care conștiinciozitatea îl împinge mereu să le corecteze. Gândindu-se la generoasa ipoteză despre sufletul vulnerabil al musafirului, ascuns în spatele acestei sintaxe căznite, Profesorul Mironescu se simte un copil nerăbdător, tentat să sfâșie ambalajul cartonului de cofeturi, ca să vadă ce este ascuns înăuntru.

Un demon al curiozității, țâșnit ca un djin din fumul închis într-o sticlă. O irepresibilă curiozitate, țâșnită dintr-un sentiment neclar și necercetat. Surâzând, Profesorul își oferă discipolului chipul impenetrabil, încă destins.

Mulțumit încă.

Dar, chiar în această clipă, Yvonne lasă în părăsire creionul mecanic și, cu o incredibilă iuțeală, înșfacă un plic nedesfăcut din pomieră și îl ghemuiește în pumnișorul strâns. Șoptindu-i ceva duios la ureche, Papa încearcă să i-l sustragă pe neobservate, dar fetița ignoră drăgălășeniile, ca și când n-ar mai vedea, n-ar mai auzi. Poate că, la urma urmei, nici nu vede decât hârtia care foșnește atât de plăcut când o strângi. Plăcut poate să-i pară și că gesturile ei animă lumea din jur. Așa că le arată tuturor plicul terfelit, cu fețișoara luminată de mulțumire, așa cum călăul ar întrerupe o clipă cazna martirului, arătând mulțimii de credincioși trupul sfârtecat, și toată ființa i s-ar umple – îmbătător alcool! – de freamătul de indignare și neputință.

— *Mais, non, j'en ai assez…*

Poate împins de șoapta nemulțumită a soției sale, poate pierzându-și deodată răbdarea, așa cum și cu cele mai dragi ființe ni se întâmplă, Profesorul încearcă să desfacă pumnișorul strâns cu forța, descoperind, deodată, cu uimire, câtă putere pot avea niște degete palide și subțirele. Și tocmai pentru că simte că nimic rău pe lume nu poate veni din partea indulgentului Papa, Yvonne începe să țipe. Un țipăt ascuțit și neîntrerupt umple salonul, ca o sirenă de alarmă.

Domnul Ialomițeanu râde și schimbă priviri de complicitate cu Margot. Iar doamna Mironescu, păstrând pe chip o expresie echilibrată între victorie și nemulțumire – iată dandanaua promisă! –, se îndreaptă spre clopoțel: va veni Nela, copilul se va întoarce la rosturile lui și salonul la viața civilizată. Dar vocile celelalte se împletesc, cerând păsuirea vinovatei, și amfitrioana face un gest de renunțare care îi dezvelește, prin deschizătura rochiei, brațul pietros și alb.

— O încurajezi și dumneata la rele, îi spuse mustrător musafirului, amenințându-l cu degetul în glumă. Și toți fac la fel, din comoditate și nepăsare, iar eu inutil avertizez că astfel îi vom strica și firea, și caracterul…

— Sunt mult mai nevinovat decât presupuneți… De altfel, ca de obicei… protestează, zâmbitor, acesta.

S-a creat o confuzie: domnul Ialomițeanu are impresia că reproșul o vizează pe surioara cu care a antamat o conversație

aparte; de aceea o lucire vicleană îi luminează ochii transparenți. Sentimente contradictorii se încrucișează, de altfel, în sufletul lui, făcându-se vizibile printr-o pulsație vie și trecătoare. Îi oferă, roșind, dar cu multă curtoazie, scaunul din apropierea sa distinsei doamne, apoi întoarce o privire atentă spre gheridon.

Evident, persoana care îl atrage cel mai mult în salon este Profesorul Mironescu.

Dar interesul Profesorului este acaparat în întregime de micuța Yvonne, care și-a găsit în fine o ocupație mai liniștită. Cu degețelul întins, Yvonne împinge nasul, ochii, pleoapele lui Papa, iar Papa se sperie și se ferește.

— Nevinovat!? *Pas du tout…* Există nenumărate reproșuri ce ți s-ar putea aduce… insistă Sophie. De pildă, văzându-ți de mai multe ori comportarea, m-am întrebat: oare de ce acest domn se străduiește într-atât să-și mulțumească toți cunoscuții? Ce rost are să-ți arogi obligații pentru persoane față de care nu ești îndatorat? Și, în schimb, ești în defect față de cei care…

Sophie își face vânt cu evantaiul și privește ușor încruntată stampa lui Rubens cu fiicele lui Leucip, de parcă acolo s-ar afla misterul pe care vrea să-l pătrundă.

— Față de cei apropiați sunt în defect, într-adevăr, se înclină tânărul. Are un surâs îndrăzneț și mulțumit de sine. Cu cât cineva îmi este mai apropiat, cu atât comportarea mea față de el este mai… din păcate, este mai…

— Mai proastă, da, surâde și Sophie.

Surâsul ei – ușor resemnat, ușor acid, ușor jignit – se întâlnește cu surâsul lui – jucăuș și triumfător. De fapt, nu se întâlnesc, pentru că trec, cu viteze diferite, printr-o aceeași substanță, aflată în stări de agregare diferite.

— Totuși nu înțeleg de ce să îți atâta să te simpatizeze toți! Și portarul de la Casa Vanicu, și Marghiloman, și Nela, și Nicu Filipescu, și madam Ana… Toți, fără nicio excepție… Toate… Ce fire poți să ai… îngână Sophie, lăsând să i se vadă de sub evantai numai ochii mustrători.

— Sunt principiile politicii mele, stimată doamnă. Ale politicii, nu ale firii mele, subliniază tânărul și, ca după o

mărturisire compromițătoare, face câțiva pași ezitanți, depărtându-se.

În mers, întinde la întâmplare mâna și mângâie automat cu vârful degetelor bronzul de pe consolă: torsul lucios, lira lui Apollo…

O mică vibrație adusă de amintirea inavuabilă a vârstei când sângele ce se dezlănțuise și cumințenia firească nu găsiseră încă alt debușeu decât studiul atent al cioburilor de ceramică grecească, cu violuri pe cale a fi înfăptuite, al statuilor, cu și fără frunze, exasperante trupuri goale peste care visa să-și coboare mâna tremurândă. Obscene simboluri primitive, cercetate *à bout des nerfs*. Deasupra, planând, zdrențuită, certitudinea consolatoare că va fi totdeauna capabil să se supună preceptelor rațiunii; că nu va înfăptui niciodată un fapt nesăbuit, ce știe sigur că are să-i dăuneze. Că teama de eventuale boli, scandaluri și neplăceri îl va feri de ispitele reale care îl resping și-l înspăimântă….

Micuța Yvonne mângâlește, iar Profesorul admiră zborul lăstunilor: zigzag de linii negre ce se intersectează între pereții cerului – ivoriu catifelați – pe care roșul apusului a început să-i injecteze. Afară irupe gradat lumina intens aurie ce face să crească penumbra în salon – așa cum crește și scade apa în două vase comunicante.

Trezit din visare, Profesorul aude glasul însuflețit al soției sale: tot despre incidentul de la Mamornița este vorba:

— Bineînțeles că Regele Ferdinand nici nu a vrut să audă de versiunea oficială: că rușii ar fi trecut granița dintr-o eroare… O eroare care să țină 60 de kilometri? a spus. Nu se poate totuși aduce unui general rus insulta că nu ar ști să citească o hartă!

Dar de când Sophie, care, înfășurată într-o pelerină tenebroasă, lăcrăma pe un romanț sau pleca spre livadă încărcată de pânze, șevalet, șasiuri, cu pitoreasca ei pălărie alunecând neglijent pe spate, a ajuns să se priceapă în politică atât de bine? Auzi-o vorbind, cu obișnuita ei siguranță de sine… O plăcere a vanității îi animă chipul tânăr sau doar o încă dulce, o încă-grațioasă-mică gușă? Fruntea joasă, recele nas acvilin, buzele lungi și subțiri – o fire egoistă, ba chiar meschină?

O, stabilele, mediocrele noastre sentimente familiale, în care s-ar părea că nu știm nimic despre cel ce respiră alături, așa cum nu știm despre necunoscutul nostru trup pe care îl folosim în rutină!

Domnul Ialomițeanu aruncă o întrebare cu glas atât de scăzut, încât Profesorul nu o aude. Aude în schimb răspunsul soției sale:

— Bineînțeles că făcuseră toți, chiar din primul moment, asemenea presupuneri! Nu ți-am spus că Brătianu venise alertat de la moșie? Iar Regele a trăit o emoție puternică încă de pe vapor! Poate de furie, poate de frică, o jumătate de oră a tremurat…

— Ei, poftim! exclamă Profesorul tăios. Ei, poftim! Regele a tremurat o jumătate de oră și toți o știm imediat. Ce oameni, Dumnezeule! Ce oameni și ce țară!

Și, ca semn al indignării, o coboară pe micuța Yvonne de pe genunchi. Nu are nevoie să privească înspre soția sa ca să o știe cum arată: profilul mâhnit, privirea de copil necăjit care nu știe cum să se apere. O nevinovată dâră albastră mai plutește o vreme stânjenitoare printre mobilele grele de mahon, în timp ce Profesorul Mironescu tace cu încrâncenare.

— Dar chiar persoane din strictul anturaj ne-au spus… Jorj, nu-ți mai amintești? Doar erai de față… stăruie, cu blândețe, Sophie.

O blândețe rugătoare care, înaintea oricărui alt gând, declanșează în el o furie oarbă. O blândețe cu care de la o vreme ea găsește mai picant să se drapeze în societate.

Bineînțeles că nu-și amintește să fi făcut Jorj Athanasiu o asemenea afirmație: nici nu este genul de informație pe care el s-o difuzeze. Nu i se potrivește. Apoi, în astă-seară, se împlinesc șase luni de când nu s-au mai văzut cu amicul Athanasiu. Cine poate ști mai precis asemenea date decât el, pe care singurătatea îl apasă atât încât a început să aștepte chiar și vizitele lui Titi Ialomițeanu? De mai mult de un an, lumea care, seara, întorcându-se de la promenada de la Șosea, trecea să lase cărțile de vizită, s-a tot rărit, până a dispărut cu totul. Vizitele amicului Jorj au fost în ultimul timp înlocuite de telefoane. Dacă Sophie nu-și mai amintește este, pe lângă

lipsa ei de memorie, bine cunoscută, și pentru că ea nu a suportat același regim de recluziune.

Rar să fi pierdut Sophie o bătaie cu flori la Șosea și apoi o seară la Flora, împreună cu Miza și Radu. Lisette Athanasiu i-a oferit permanent ocazia să-și ia înghețata obișnuită la cofetăria Riegler (poate din bavardajul ei să fi cules bârfa politică?), sigisbeul Titi Ialomițeanu a mai luat-o împreună cu Margot de câteva ori la teatru și chiar mâine, pare-se, au iarăși bilete la Teatrul Francez. Numai că astăzi circula zvonul în oraș că spectacolul următor e compromis, pentru că Teatrul Francez împachetează să plece.

Concluzia este că Sophie n-a fost atât de oropsită pe timpul bolii lui, așa cum obișnuiește să se plângă. Iar dacă încurcă amintirile este nu numai din profundul ei dispreț pentru ordine, dar și pentru că are amintiri multe. De aceea ajunge să susțină că amicul Jorj a lansat această informație pe care tu, soțul ei, acum o auzi pentru prima oară. Așadar, a auzit-o pe contul ei.

Unde, n-are niciun rost s-o întrebi: poate că și dacă ar vrea să spună adevărul, n-ar fi în stare să-și amintească. Nu a îmbrățișat spiritul de cafenea întreaga societate românească până într-atât încât și noroadele ce se ridică n-au altă dorință decât un lux grosolan și să ajungă la curent cu cele mai noi cancanuri? La Liga Damelor Ortodoxe, la Societatea de Protecție a Grădinilor, ca și la Crucea Roșie, damele discută, în acest moment, politică la fel de așarnat ca și domnii.

Profesorul își sprijină ceafa de spătarul scaunului și își desprinde de pe nas rama tăioasă a ochelarilor ca să ascundă clipitul repede care îi antrenează jumătate de obraz într-o strâmbătură.

Semnul unei nervozități stăpânite.

Există asemenea momente când ți-ar veni să crezi că într-o cameră cu lume multă te plimbi printre curenți psicho-electrici. De aici n-ar fi un drum prea lung până la mult-trâmbițatele teorii ale doctorului Charcot și chiar la ședințele spiritiste! Dar mintea rațională și pozitivismul în care a fost educat îl fac mefient pe Titi Ialomițeanu față de asemenea ipoteze care au

intrat în modă. Există, de altfel, suficiente motive ca să-ți explici tensiunea dintre soți: căldura zilei, zvonurile de *intrare*, boala Profesorului, pus față în față cu nesiguranța lunilor următoare…

Tot căutând cum să arunce iarăși mingea conversației, domnul Ialomițeanu se așază lângă Margot, pe canapea. Nu se știe de ce ea evită să îl privească în ochi și a încremenit de atât timp cu albumul în poală. Tânărul stă o vreme alături, cu mâinile sprijinite stângaci pe genunchi. O derută a rămas îngropată în privirea lui translucid-albastră, așa cum, sub sutele de metri de apă transparentă, poți, în zilele senine, să întrezărești – mișcătoare umbră – carcasa ruginită a unei corăbii, încrustată cu scoici pietrificate și înlănțuită de alge verzi și roșii.

Și deodată, scoate cea mai sinceră dintre exclamații:

— O, Doamne-Dumnezeule! Ce-o să se aleagă de această țară dacă într-o bună zi vom ajunge să dăm politica pe mâna femeilor!

Trezită de vecinătatea companionului său, Margot intră în conversație cu îndrăzneală. În glasul subțiratic îi sună acea inflexiune ușor alintată care apare la majoritatea fetelor tinere, când încep să-și simtă dintr-odată puterea și li se pare că etern vor stăpâni lumea, copilărindu-se.

— Dar Regina Victoria?! Dar Elisabeta?! Și n-ai spus tu, Ștefan, că acesta este veacul științei și al progresului și că foarte curând vom cunoaște alt tip de femeie? Mai ții minte, Ștefan, când? Ai venit într-o sâmbătă să mă iei de la Școala Centrală și în drum ai oprit trăsura să urce o femeie în pantaloni. Ce speriată era, biata de ea, era un pic cam sulemenită și-atât de speriată! *Elle tremblait de peur!* Mână, birjar, mână mai repede, mai repede, strigai tu, și ea se ghemuise pe bancheta din față, coșul era tras, dar, degeaba, ei tot o vedeau. Și cum mai amenințau cu bastoanele! Mână, birjar, mai repede, mai repede, strigai tu, și ei huiduiau! Au și lovit cu bastoanele în trăsură, te rog să-ți astupi urechile, mi-ai spus, și, la un moment dat, ceva tare s-a izbit de coșul trăsurii, vai, ce-am țipat! *Soyez tranquille*, mi-ai spus, *il n'y a plus de danger*, și pe urmă am înțeles, tocmai de-asta începuseră

să arunce cu ce găseau, pentru că își dăduseră seama că nu mai au nicio șansă să ne mai ajungă… Este prea devreme să puie croitorii parizieni modele care să umble pe străzile noastre în pantaloni, ai spus, după ce am lăsat-o la casa ei de mode, dar ai să vezi, n-are să mai treacă mult și va fi foarte *chic* să umbli așa îmbrăcată…

— Ce aventură! Acum aud prima oară despre ea, se miră, tăios, Sophie.

— Cum prima oară? Doar ți-am povestit-o pe loc, amândoi… ripostează Profesorul, cu acreală.

Își bănuie soția că a vrut să își pună surioara la punct. Dar lui personal, intervenția Margutei nu i s-a părut în niciun fel deplasată. Ca vechi educator, nu este adeptul severității cu orice preț, iar ca bărbat opinează că tinerelor fete un grăunte de neastâmpăr frivol le stă bine, mergând mână în mână cu naivitatea lor, cu prospețimea… Sigur, devotamentul Sophiei pentru surioara mai mică nu poate fi pus la îndoială, însă comportarea ei lasă de dorit, câteodată, prin rigiditate.

Urmează un nou răstimp de tăcere, în care se aude numai sfâșierea aerului, despicat de evantai. Clipind a nedumerire și uituceală, Sophie ripostează, împăciuitoare:

— Da, da, parcă mi-amintesc ceva… Mult-lăudata mea memorie trebuie să-mi fi jucat o festă!

Râde. Un bine cunoscut râs perlat care poate foarte bine să nu fie fals, așa cum i se pare soțului ei.

— Cât privește politica, aici eu nu-mi revendic nicio pricepere, repetam numai ce vorbește lumea…

Da, da, acum modul de a vorbi al unei femei simple și sănătoase, pe care îl afișează în rusticele tablouri vivante sau la ocaziile când își îmbracă frumosul costum popular de Muscel! Și cu ce supusă îngăduință îi răspunde musafirului, deși el nu s-a arătat deloc amabil față de ea! Chiar dimpotrivă! Dar a vedea aici o deplasată cochetărie ar însemna din partea soțului ei fantezie bolnăvicioasă? Neurastenie?

— …așa că politica am lăsat-o pe seama sufragetelor…

Neurastenia, desigur, face ca numai închipuindu-și un lucru să-l și simtă real în fiecare fibră a trupului său, slăbit și irascibil. Altminteri cum să-și explice asemenea ieșire în care

deodată iar a țâșnit furia lui mocnită, în ciuda hotărârii temperate de mai înainte?

— Nu m-aș mira deloc, draga mea, să te văd într-o zi și sufragetă… Pentru că societățile tale îți ocupă prea mult timp de la o vreme, astfel că, fatalmente, îți rămâne tot mai puțin pentru îndatoririle femeiești obișnuite…

Dar nu au trecut, iată, nici cinci minute și a început să se îndoiască de adevărul vorbelor sale! Cât despre oportunitatea de a face reproșuri în public unei tinere consoarte, ce să mai vorbim! Iar furia care, în ultima jumătate de oră, îl împingea să alerge după ea, s-o lovească oricum ar încerca ea să se apere, oriunde ar încerca ea să se ascundă, furia aceasta a dispărut dintr-odată, fără urmă.

Obișnuită cu excesele lui, Sophie se îndreaptă tăcută spre jeț, cu supunerea unui animal domestic. În colțul buzelor tremurătoare, se stinge cu discreție, ca un cerc domol de apă, mâhnirea unei făpturi neștiutoare care tot nu înțelege de ce – pe nedrept – a fost lovită…

La o asemenea priveliște, cum să nu întorci capul, înduioșat ca un călău sentimental?

Profesorul Mironescu urmărește cu degetul conturul unui nufăr (sau lotus) brodat, Margot șușotește cu micuța Yvonne, domnul Ialomițeanu tușește discret, pregătindu-se să lanseze o nouă întrebare.

Dar atunci când el te privește cu ochi gravi, cu o supunere de soldat credincios, nu ți se împrăștie orice îndoială despre presupusa lui nelealitate?…

— *À propos* de explozia de la Pulberăria Dudești… începe domnul Ialomițeanu.

Iar canaturile ușii se deschid, în sfârșit, și boneta apretată a madamei Ana se ivește deasupra măsuței de servit ceaiul. Clinchetul de argint și porțelan, alunecarea discretă a rotilelor pe covorul gros. Toate capetele se întorc deodată, numai profesorul Mironescu, cu gâtul sprijinit țeapăn de spătarul scaunului, așteaptă ca musafirul să își termine întrebarea, cu o expresie binevoitoare întipărită pe față.

Boneta apretată a madamei Ana se mută în mijlocul camerei, apoi lângă măsuțele cu picioare înalte, lângă șemineu. Pe

fiecare dintre ele bătrâna așază un candelabru cu cinci brațe și, după o mică ezitare, pentru că afară este încă lumină, aprinde lumânările de stearină.

În spatele jilțului doamnei Mironescu, lumina pâlpâindă scoate la iveală un postament alb, rotund ca o coloană, și, așezat pe el, un bust de zeu antic. Un Poseidon, un Jupiter *tonans*?

Iarăși pașii moi ai madamei Ana, încetineala gravă cu care mâinile se întind spre platouri, spre farfurioare, fălcile mișcându-se fără foame, fără grabă, fără lăcomie. Binecuvântata aromă a ceaiului.

Cu un *frou-frou* incitant, cu pași ușori, Sophie trece de la unul la altul. Chipul ei grav și copilăresc plutește acum în penumbra salonului, întinzând cu grație ceașca aburindă. Atât de exactă și de plină de tact, încât, desigur, nu poate exista un lucru în care să nu aibă ea dreptate.

Încât nu poate exista eroare…

— Ștefan! Te rog!…

I-a luat din mâna prea fierbinte cleștișorul, iritată de neîndemânarea cu care el încearcă să prindă cubulețul de zahăr. Privirea pe care i-o trimite pe sub genele lungi spune îndeajuns despre grija ei autoritară și posesivă. Și, cu aceeași mișcare ce nu admite replică, îi face semn spre felia de tortă, obligatorie.

O, stabilele, mediocrele noastre sentimente familiale, de care s-ar părea că nu ești demn, atât timp cât nu te poți împiedica să-ți vezi aproapele! Să-l vezi și, văzându-l, să cazi în păcat și să-l judeci!

Dar ce amar este ceaiul în astă-seară! Sau numai gura lui este amară?

— Feriți, donșoară, c-asta nu-i jucărie, spune madam Ana, dând-o la o parte pe micuța Yvonne, care încearcă să împingă măsuța cu roțile. Mâncați-vă-ți mai bine pișcotu'…

Nepierzând din ochi silueta soției sale, Profesorul înghite, strâmbându-se copilărește, ultima bucățică de tortă. Iat-o, atât de blândă din fire cum e, îndeplinindu-și obligațiile de amfitrioană, fără să-și arate în niciun fel mâhnirea. Și, desigur, nici mai târziu nu-i va reproșa în vreun fel că a ridicat glasul la ea; cel mult o migrenă sau unul din acele răuri femeiești

care o doboară la pat. Va zăcea ore întregi, cu biata ei frunte învelită într-un tulpan muiat în oțet aromatic, cu o buiotă la picioarele reci, cu obrazul alb și buzele decolorate. Atunci va regreta cel mai mult c-a jignit-o, și încă înconjurați de asistență! Va rămâne și el tot singur în cabinetul neprietenos, lucrând fără spor la proiectul de atlas dialectal, neputându-și împiedica gândurile să se întoarcă mereu tot la ea. O tristă consolare că numai el o face să sufere, că ea pare să nici nu audă vorbele neconvenabile ale celor ce-i sunt indiferenți. De pildă, pare să nu fie afectată de lipsa de atenție față de ea a musafirului; pentru că, altfel, dacă absurdele presupuneri ce-l încearcă, uneori, în privința ei și a junelui Ialomițeanu ar fi adevărate, cum ar fi lovită inima ei, sensibilă și tandră, în timp ce acesta o curtează pe sora ei!

Cât despre june, iată-l ce nepăsător ia din mâna Sophiei ceașca aburindă! O mână ce coboară mângâietor pe trup, alunecând mai departe, încă mai departe? Ce presupunere absurdă!

Freamătul odihnitor al camerei.

— Explozia de la Pulberăria Dudești mă obsedează, pentru că circumstanțele m-au silit să fiu de față la înmormântare, continuă tânărul. Închipuiți-vă, sicriu lângă sicriu! Sute și sute de sicrie! Ceea ce a făcut cea mai penibilă impresie asupra asistenței și fiecare, sunt convins, a gândit că asistă la o repetiție în mic a ceea ce va urma. Altminteri, o lume teribilă, oficialități, discursuri, căldură. Și, astfel, domnule Profesor, mi-a venit acel gând pe care, fără doar și poate, îl aveau mulți români onorabili în acele clipe. Nu cumva, m-am gândit, este adevărat ce s-a spus, că aici a umblat o mână criminală?

Și domnul Ialomițeanu se înclină, la modul său exagerat, în fața madamei Ana, care îi oferă farfurioara cu glasele, dulciul său preferat.

— Cineva care să atenteze la bruma noastră de pregătire militară? surâde Profesorul. De vreme ce stocul de artilerie a sporit nesatisfăcător, comenzile nu ni s-au livrat și așa mai departe, de ce să se mai înverșuneze contra noastră inamicul? Ca să nu te mai întreb, dragul meu, și la care anume inamic

te-ai gândit, în condițiile în care muțenia dezesperantă a lui Brătianu nu ne lasă să vedem dacă vom mai ieși vreodată din neutralitate și dacă vom merge cu germanii sau cu francezii! Și atunci, dacă vorbim de mâna criminală și de periculosul inamic, nu cumva ar fi mai potrivit să ne gândim tot la noi înșine?…

O picătură de maliție prietenească s-a dizolvat în cordialitatea Profesorului. Deși cam pământiu la față, arată iarăși bine dispus. Poate încearcă să-și răscumpere lucrurile neconvenabile ce le-a gândit despre musafir acum o jumătate de oră, când s-a înverșunat împotriva Sophiei.

— Și totuși, îngână nevinovatul musafir, neștiutor de complicatele analize ale magistrului. Totuși, cercetările ce s-au făcut mi s-au părut insuficiente, parcă nici poliția nu ținea să descopere adevărul. Și excludeți ideea de atentate?

— Poate cei ce l-au omorât pe Regele Carol să fi pus și exploziile la cale? îl întreabă Margot.

Titi ridică ochii amuzat și o privește, înălțând sprâncenele a mirare, dar înghite mai departe glasele, cu obișnuita lui lăcomie nervoasă.

— Mi-amintesc foarte bine seara aceea! Dumneata erai în vizită și Sophie a răspuns la telefon și, de emoție, aflând despre moartea Regelui Carol, a adus-o mai repede pe lume pe Yvonne! Iar după ce dumneata ai plecat, a venit nenea Alecu s-o aducă în cupeul automobil pe nașa Fănica. Și când a auzit trista veste cu regele, nașa Fănica a plesnit palmele și a spus: asta nu-i moarte curată! Asta e moarte cu bănuială! Și nașul Alecu a spus că el pusese pariu că până la urmă au să-l otrăvească, pentru că el a făcut tratatul secret cu nemții…

— Prostii… *Tu prêtes comme d'habitude l'oreille à toutes les bêtises… Pauvre Alecu, il est bien gentil, il fait de son mieux, mais…* spune doamna Mironescu, așezându-se și ea, de cealaltă parte a domnului Ialomițeanu, pe canapea.

— Aidi, donșoară, lăsați-vă-ți de joaca asta! Și nu mai începeți toate pișcoturile, că o donșoară trebuie să mănânce frumos în lume, și cine le mai ia pe urmă dacă le vede așa, mușcate? Aidi, donșoară, aidi, fiți de-nțeles! Nu vă uitați așa la mine, ca lupu'…

Șoapta madamei Ana face asistența să se amuze. Numai tânăra mamă își exprimă îngrijorarea că, în aceste vremuri grele, când străinii se pregătesc să plece, va fi dificil a mai găsi pe cineva convenabil ca să se ocupe de copil.

— Că va fi imposibil să mai găsești *Fräulein* și *mademoiselle*, nu este nimic, stimată doamnă! Dar vor dispărea și servitorii! Iar aprovizionarea va deveni o mare problemă, așa cum a și ajuns pentru sărăcime, care nu numai că stă la cozi, dar nu găsește carne decât de două ori pe săptămână, încolo, zilele de post pe care le-a fixat statul. Așa că nu mai e mult și va fi și la noi ca în Germania, unde oamenii de condiție stau la coadă… Da, da, stimată și distinsă doamnă, ne așteaptă zile încă și mai grele.

Glasul tânărului profet este vesel și o lucire de satisfacție i s-a aprins în ochi. Totuși, o tăcere îngrijorată s-a țesut în penumbra salonului, la această oră neliniștitoare a zilei, *entre chien et loup*. Cel mai tare s-a întunecat la față Profesorul Mironescu, care își tamponează îngrijorat fruntea pleșuvă: fierbințeala pleoapelor îi lasă impresia că febra i-a urcat deodată, periculos de mult. Va mai întârzia aici câteva clipe, apoi va merge să se repauzeze în dormitor și să-și schimbe, pentru sindrofie, ținuta.

— Ați văzut-o cumva la înmormântare și pe acea tânără văduvă a colonelului Albu despre care s-a vorbit atât?

Doamna Mironescu întinde madamei Ana ceașca de ceai neterminată.

— Cineva, stimată doamnă, mi-a arătat-o într-adevăr… Dar în asemenea circumstanțe nu cutezi a privi o doamnă și, de altminteri, ar fi fost dificil chiar dacă aș fi cutezat, *parce qu'elle portait grand deuil*. Voalul îl avea atât de des, încât nu puteai decât presupune, astfel că cei ce i-au lăudat frumusețea nu cred că au văzut mai bine ca mine. Bineînțeles, arăta afectată de pierdere și așa ceva impresiona asistența, numai că pot spune, fără să exagerez, că oriunde întorceai capul, te impresiona la fel de mult. Atâtea familii lovite, fiecare lângă alt sicriu! Și acele sicrie, închipuiți-vă, stimată doamnă Mironescu, închipuiți-vă, închise și sigilate! Pentru că ce se

afla în ele? Dacă îmi este permis să spun, câte o ciozvârtă de om, un umăr, un picior și așa mai departe… Nu, fiți pe pace, nu am să cad în amănunte grosiere, dar nu puteai să stai altfel decât cu batista la nas. Da, revin iarăși la ce mă acuzați c-aș exagera, stimată și distinsă doamnă. Cineva bine informat îmi spunea că începând din astă-seară trenurile de pasageri nu vor mai circula spre Sinaia, cât despre medici, despre cei din provincie, am auzit că ar fi fost obligați să facă exerciții de serviciu sanitar…

— Sper să fie cum ai auzit, dragul meu. Deie Domnul să fie așa, mă refer la exercițiile sanitare. Sper să fi învățat ceva din războiul celălalt, când murdăria și dezorganizarea au făcut atâtea victime și nu ne-a folosit la nimic că nu s-a tras niciun foc de pușcă… Cu ochii mei am văzut cum se bucurau bieții noștri soldați primind uniformele bulgărești, neștiind că se pregătesc să îmbrace adevărate cămăși ale lui Nessus. L-am auzit doar pe un medicinist tinerel, abia întors de la Heidelberg, perorând despre necesitatea de a se trece echipamentul capturat prin etuvă. Peroraţia lui a declanșat numai ironii: de unde etuvă? Nu erau lipsite de temei ironiile, dar aveau obișnuita lipsă de respect ce o pun oamenii de la noi atunci când combat o opinie diferită. Iar tinerețea medicinistului nu-i permitea nici ea să cedeze, astfel că, plictisiți, chiar și cei ce i-ar mai fi dat dreptate s-au strâmbat, hai, domnule, lasă-ne! Iartă-ne! Deschide ochii, trezește-te și vezi că ești în Balcani, nu la Heidelberg, i-au aruncat bietului tânăr, ce avea, într-adevăr, să fie una dintre primele victime ale holerei venite prin uniformele capturate de la bulgari…

Încleștându-și palmele fierbinți pe brațele scaunului, Profesorul Mironescu clatină din cap cu un surâs istovit. Dar pe el ce întârziate iluzii tinerești îl aduseseră, voluntar, în război? Ce chin să suporte cizmele ce-l rodeau, marșurile istovitoare sub arșiță și apa coclită, praful ce scârțâia tot timpul în dinți când mânca, duhoarea privatei peste care se așezase popota și, în plus, prezența continuă a celorlalți! Purtat de amintiri, scoate din buzunar nelipsitele *Fructines-Vichy, bonbons laxatifs purgatifs dépuratifs, inoffensifs antiseptiques de l'intestin, A. Pointet,*

Pharmacien de 1-ère classe, deschide cutia și bâjbâie cu degetele tremurătoare printre pastiluțe, până prinde una.

— Aidi, donșoară, lăsați în pace măsuța, c-asta nu-i jucărie…

Madam Ana prinde degețelele fetiței și reușește să o ducă spre ușă, câțiva pași; dar tocmai când se întinde, greoaie, să pună mâna pe clanță, Yvonne, nesigură pe piciorușele ei strâmbe, dar cu o viclenie agilă, dispare deodată pe după mobile, spre marele amuzament al domnului Ialomițeanu.

— Yvonne! Știi unde trebuia să fii la ora aceasta! Lumea străină o tulbură și o obosește și, cu cât e mai obosită, cu atât e mai dificilă…

S-a creat un mic intermezzo: doamna Mironescu îi cere Yvonnei să meargă mai repede la culcare, domnul Mironescu o complimentează pe madam Ana pentru tortă, domnișoara Margot se consultă în șoaptă cu domnul Ialomițeanu, iar acesta, râzând strengărește, o îndeamnă să-și spună nedumeririle cu glas tare.

— Poate de aceea Regele Carol nu a vrut atunci să fie război? Poate știa că țara nu este pregătită și de aceea nu a vrut să semneze mobilizarea?… Cum, acestea chiar dumneata, domnule Ialomițeanu, mi le-ai povestit! Că ei îi strigau din stradă să facă mobilizarea și regele nu voia și nu voia… Și pe urmă a lăsat să iasă cum vrea poporul: i-a chemat pe toți și a semnat! Plângea și semna! Și la sfârșit a spus: *Armes Land*! Dar s-a supus, ca să iasă cum vrea poporul…

— Poporul, da! Poporul, strada, care știe atât de bine ce vrea! Dar, *à propos*, vă mai amintiți cât costa un agent data trecută? Douăzeci de lei… Un agent provocator al războiului sau cum ar fi de fapt corect să-l denumesc? râde domnul Ialomițeanu.

— Cum poți să spui așa ceva, când cu ochii dumitale ai văzut că străzile erau pline de manifestanți?

O indignare mai mare decât merită incidentul face să tremure vocea doamnei Mironescu. Cum domnul Ialomițeanu se mulțumește să râdă, amfitrioana se ridică, agasată, ciugulește un fursec de pe măsuța de servit ceaiul, apoi merge să se așeze în jilț, în colțul opus al salonului.

— Poate că de data aceasta să fi învățat și noi câte ceva! Am auzit că s-au făcut trăsuri de ambulanțe și de farmacie, că s-au adus, în fine, sterilizatoare și etuve. Ba chiar că am avea și trenuri sanitare, cu băi, cu tot dichisul. Să vedem, să vedem. Pentru că higiena populară este pentru noi călcâiul lui Ahile, revine, cu încăpățânată blândețe, Profesorul.

Își îndeplinește cu răbdare datoria sa de gazdă: să ignore controversele copilărești și să aducă din nou în conversație un subiect interesant și moral, astfel ca periculoasa electricitate adunată în aer să se scurgă pe neobservate. Atunci el se va putea retrage liniștit că lasă în urmă o conversație agreabilă și o atmosferă cuviincioasă.

— Pentru că niciuna dintre toate măsurile pozitive care s-ar putea lua pentru însănătoșirea țării, continuă Profesorul, cu o voce care vibrează de sinceritate, niciuna, dragii mei, nu stă, din păcate, în puterea noastră! Noi, bine intenționații, generoșii, idealiștii, nu avem și nu vom avea niciodată decât vorbele la dispoziție! Astfel că ți se întâmplă atât de adesea să te trezești neputincios și singur, singurătatea știindu-se bine că aduce după sine dorința egoistă de a te cruța și frica…

Momentele tot mai dese din celălalt război când, parcă trezit deodată din somn, se întreba ce căutase el însuși să-și istovească plămânii șubrezi în marșuri sub arșiță, printre muște, praf și microbi fără număr, printre ambulanțe ticsite și târgi acoperite cu cearșafuri albe… Cui i-ar fi folosit dacă și-ar fi dat sufletul într-un asemenea mod penibil, nemaiavând nici puterea să se vaite, nemaiavând nici ce dejecții însângerate să scoată din trupul deshidratat, uscat ca o iască? Providențială, desigur, întâlnirea cu amicul Jorj Athanasiu: *Cum, dragă, dumneata aici? Fii serios, domnule, nu vezi în ce te-ai băgat?! Du-te înapoi la înregistrările pe gramofon și la atlasele dialectale*!

— Am avut ocazia să văd de aproape cum stau lucrurile, data trecută, și Cel de Sus m-a ajutat să scap cu viață! Providențială a fost întâlnirea cu amicul Jorj Athanasiu, călărind alături de un voluntar mult mai important: Ionel Brătianu!

Și atunci, după o călătorie istovitoare cu mașina, sute de kilometri, m-am trezit dintr-odată într-un București obișnuit: vară, cald, proiecte de vilegiatură. Sophie încă îmi mai reproșează și acum pentru cât de posomorât am stat seara, în grădină, la Fântâna Blanduziei. Mă irita însă sănătoasa poftă națională de râs care ne întovărășește dezastrele… Unii susțin că astfel am rezistat, eu mă întreb însă dacă nu cumva din ea vine pieirea noastră.

Profesorul își pune ordine, cu o mână ușor tremurătoare, în hârtiile din pomieră. Iar musafirul său începe, după vechiul obicei, să se plimbe cu pași mari prin salon. Probabil, își spune magistrul, așteaptă să îmi dau încă și mai mult pe față felul pe care el îl consideră exagerat de sever de a judeca oamenii, țara…

Dar cum de ajungem să știm modul în care suntem gândiți de ceilalți, chiar de cei ce ne-au menajat susceptibilitățile, aprobându-ne fiecare vorbă? Prin intuiție, spun teoriile cele mai moderne, teorii ce contrazic pozitivismul atotputernic.

Profesorul Mironescu regretă tot mai tare că n-a comandat la vreme cărțile acestui foarte *en vogue* Bergson.

Intuiția, deci, îi spune exact nuanța particulară a condescendenței cu care îl privește fostul său student: o senzație vie, ca o pâlpâire de lumină. Cum este însă o senzație deranjantă, el evită să dea frâu liber gândurilor în această direcție. Altminteri ne-am mai putea apăra de o asemenea benignă formă de indiscreție pe care și noi o comitem față de ceilalți?

Profesorul le întoarce deci celorlalți un obraz neatent și binevoitor, potrivindu-și rama ochelarilor pe nas. Freamătul viu și odihnitor al camerei îl înconjoară, briliantele unei broșe scânteiază într-un jabou, dantelăria spumoasă a unei dantele despică penumbra…

— Ferește! Vai de mine, donșoară! Ferește!

Foșnet de fuste, țipete, tropăituri, zgomot de cești lăsate în grabă pe farfurioare. Și totuși el, cel fără de reflexe, el, distratul ochelarist, a ajuns, dintr-un salt, primul. El desprinde

mânuțele umede ale Yvonnei – cum de pot fi atât de mici? – de pe marginea măsuței cu rotile, primind cu un zâmbet fericit înțepătura unghiuțelor mici, usturătoare ca briciul. El îi mângâie perișorul moale și firav, care îi lasă din loc în loc la vedere țeasta trandafiriu-blonzie. El îi îndepărtează de la ochi pumnișorii pe care ea și-i întoarce iarăși, cu o nebănuită putere.

— Nu, nu i s-a întâmplat nimic, le explică Profesorul răbdător, savurându-și cu modestie triumful. Nu i s-a întâmplat nimic, s-a speriat doar de țipete…

Și chiar acesta este adevărul. De țipetele lor s-a speriat și de ei toți, ce s-au repezit deodată. Cât despre pericol, era chiar inexistent, de vreme ce se isprăvise de servit ceaiul. Chiar acesta este adevărul, dar postura de salvator o aștepta de multă vreme. Așa că își ridică prețiosul trofeu, trupușorul care miroase amețitor a fraged și a lapte, și îi potrivește minuscula bluziță de marinar…

O, stabilele, mediocrele noastre sentimente familiale, ce-ți dau puterea să o iei mereu de la capăt, dimineață de dimineață, și-ți dau puterea să suporți mereu, seară de seară…

— Aș fi preferat să nu mi se dovedească atât de repede dreptatea… *Mais c'est une véritable folie de la faire confier à Nela… Cette fille trouve tout le temps des moyens pour se dérober… Et toi aussi, chéri, tu laisses aller les choses…*

Reproșul Sophiei sună blând, dar privirea i s-a oprit stăruitoare asupra lui. Iarăși aceeași senzație că a devenit străveziu, aceeași strâmtorare pe care i-o dă minciuna. Pentru că, la urma urmei, tot minciună este și să-i ascundă ei clipele rele, în vreme ce ea bănuiește că ceva nu este cum trebuie și totuși nu înțelege ce poate fi. Desigur, exasperându-se, încercând apoi să se convingă că boala lui este jumătate ipohondrie, jumătate neurastenie, de vreme ce nu se caută la doctor și nu ia nicio măsură…

Scuturându-se cu neplăcere, Profesorul Mironescu își așază mai bine copilul pe genunchi. Maxima puseului de febră pare să fi trecut, pentru că se simte mai întremat. Și, pe măsură ce se simte mai întremat, devine iarăși locvace. Îl împinge același

sentiment neplăcut, dar vocea îi rezonează, plină, ochii îi lucesc și verdele irisului s-a împrospătat de febra după-amiezii:

— Pentru că la noi, dragii mei, oamenii arată dintru început obosiți, dintru început resemnați, de parcă au mai trăit încă atâtea alte vieți grele și dezamăgitoare, așa că au renunțat de mult să se mai împotrivească răului atotputernic. Iar dezordinea, provizoratul, primitivismul se înmulțesc spontan… Ca microbii în praf… Există parcă în aer un ferment al dezordinii…

— O enzimă, râde musafirul.

— O enzimă, dacă vrei, concede Profesorul. Un microb atotputernic al corupției, al haosului, al lucrului făcut de mântuială. Relele de care se plângea și tatăl meu și de care nici noi nu încetăm a ne plânge. Iar toate la un loc plămădesc această formidabilă inerție în care energiile se încleiază, se pervertesc, se înnăbușă. Pentru că tinerii noștri, copiii noștri, i-ați văzut ce dotați sunt? Cât de minunați sunt copiii noștri, cât de dezamăgitori ne sunt adulții…

Și Profesorul Mironescu își strânge grijuliu brațele în jurul micuței Yvonne care, nedându-și seama cât este de protejată în brațele lui Papa, scâncește ca un cățel nervos, dând semne că ar vrea să plece.

— Dar chiar așa, dragul meu, cum îți explici că tot de aceleași răuri ne plângem, de atâta vreme, unii la alții? Pentru că de am fi chiar atât de mulți nemulțumiți și chiar atât de mulți onești, cum s-ar mai înmulți răul? Parcă însă, din generație în generație…

Profesorul se întrerupe și o coboară pe Yvonne de pe genunchi, simțind deodată ochii musafirului fixați stăruitor asupra lui. Este posibil ca acesta să aibă o rezervă asupra lucrurilor pe care le aude! Se cuvine deci să-l invităm, cu un gest larg, pe june să-și dezvăluie posibilitățile originale ale minții! Ceea ce Profesorul Mironescu și face în această clipă; mai mult chiar, ca să îl ajute, îi pune o întrebare. Cum își explică el, ca reprezentant al unei generații mai tinere, mai exigente față de viață, mai cultivate, permanența acestor păcate naționale? Cum se face că transmitem, odată cu răul,

și debila noastră indignare, gata însă, mai târziu, să se acomodeze pe loc când va fi vorba de sine? Gata să acuze, să foarfece, să clevetească, atunci când va fi vorba de altul?

Ca și când întrebarea l-ar fi surprins cu indiscreție, tânărul roșește, urechile îi devin zmeurii. El, ca reprezentant al unei generații mai tinere (răspunde), dar în niciun caz mai cultivate! Mai pretențioase, da! Și nici mai cu viitor, cum de obicei se spune, pentru că, dacă ne-am lua după ce este în jurul nostru, am putea s-o numim „generație de sacrificiu". Inutil această generație este mai pretențioasă, de vreme ce s-ar părea că zarurile sunt aruncate și avem de-a face, ca să spunem așa, cu prima „generație de sacrificiu" după un timp nu prea lung de bunăstare și pace… Mai rămâne de văzut dacă sacrificiul va merita, ca să spunem lucrurilor pe nume. Altminteri, el, ca reprezentant al acestei mai tinere generații, este primul care îi recunoaște superficialitatea, și aceasta nu este încă nimic! Se va vedea ce oameni gata de compromis și lacomi de câștig sunt cei ce vin din urmă!

Tânărul Ialomițeanu se află acum în acel colț îndepărtat al salonului unde se privesc, față în față, șemineul de porțelan și ușa dinspre terasă. Sprijinită de marginea șemineului, mâna dreaptă își joacă degetele subțiate la vârfuri. Dar cum ar putea detecta Profesorul, din cealaltă parte a camerei, via emoție care s-a declanșat de câteva clipe în sufletul lui, de când, plimbându-se nonșalant prin salon, a zărit ușa dinspre terasa cu clematite – deschisă?

Da, uluitor fapt, într-adevăr! Ușa dinspre terasă, pe care obișnuiții casei o știu dintotdeauna a fi închisă, iat-o îndepărtată de o palmă! Iar dacă este deschisă acum, tot așa deschisă a fost și acum o oră! Și acum două! Așadar, cineva a ieșit pe terasă ca să privească în stradă, în curte. Sau chiar grădina! Cineva care nu putea fi decât Profesorul, doar el își rezolvă în salon orele de corespondență!

Emoția îl face să-și audă asurzitor bătăile sângelui, ca niște gonguri rău-prevestitoare, dar, în pofida lor, tânărul încă mai răspunde cu bunăvoință la absurda întrebare, care nici nu poate avea răspuns. El, din păcate, nu s-a gândit până

acum la această temă de discuție, numai că pe viitor – dacă vom mai avea viitor – va găsi explicațiunile cuvenite. Ar avea mai degrabă de pus o întrebare… *À propos* de Stere…

Profesorul își strânge contrariat pleoapele peste ochii fierbinți: așadar s-a înșelat când, surprinzând asupra sa privirea neliniștită a junelui, a presupus că acesta intenționa să dialogheze! Un *malentendu*? Desigur, numai că în ciuda explicației ce și-o dă, nemulțumirea continuă să persiste în sufletul magistrului. Iată deci cum arată unul – și nu cel mai rău! – dintre cei în mâinile cărora va trebui să lăsăm lumea. Sau iată ce însemnează tinerețea, cu superficialitatea și egoismul ei. Doar vârstei crude îi va atribui mediocritatea acestui tânăr care îi oferă o companie mediocră. Și care, deși așteptată într-un mod jenant, îl umple de crispare. Acesta fiind adevăratul motiv (să nu se mai mintă singur!) pentru care tot întârzie în salon, la o inutilă șuetă ce îi lasă un asemenea gust în toată ființa lui – de pustiu și de cocleală…

— Sunteți prea tineri, surâde Profesorul, ca să vă puteți reaminti cum a fost întâmpinat articolul lui Maiorescu din *Deutsche Revue*, argumentând pentru prima oară nevoia apropierii noastre de Germania. Și nici bătrânul Brătianu nu a fost aclamat când a mers să-l întâlnească pe Bismarck, deși presiunea Rusiei se simțea în acel moment destul de bine… Opinia publică era și atunci refractară la asemenea apropiere, reținerile fiind la Austria, cum se și cuvine să fie, gândindu-ne la frații din Ardeal… Altminteri, ar mai fi ținut răposatul rege secret, vreme de treizeci de ani, tratatul cu Germania? Astfel că eu cred, dragul meu, că ar trebui să îl înțelegi și altfel pe Stere…

Iată ușa îndepărtată de o palmă, astfel încât boarea fierbinte de-afară învolburează perdeaua străvezie, *crème*, fluturând deasupra parchetului lucios ca o oglindă! Și, oricât se gândește, tânărul nu găsește nicio explicație liniștitoare. Dacă Profesorul a deschis ușa, este posibil și să fi ieșit pe terasă și să-l fi văzut, târât de Sophie în nefericita plimbare… Dar nu îndrăznește să-și mai urmărească gândurile în această direcție…

Neliniștea fiind starea lui permanentă de spirit, tânărul a învățat totuși să-și păstreze ochiul treaz. Așa că, privind împrejur, observă că s-ar cuveni să plaseze cât mai repede o replică, pentru că tace cam de mult. Și, cu toate că glasul emoționat îl deservește, Titi Ialomițeanu intervine în conversație:

— …Nu țin deloc să insist, dar parcă, acum doi ani, la Constanța, *à propos* de Stere au fost anume voci care s-au mirat că a acceptat să fie de față la întrevederea cu țarul Rusiei. Ca fostă victimă a Siberiei, oare credeți că se cădea a-l vedea pe țar?

— Ei, dragul meu! Nu-mi pare drept să-mi dau cu părerea eu, care, mulțumesc lui Dumnezeu, nu am fost închis nicio oră… Poate tocmai că fosta victimă a Siberiei s-ar fi cuvenit să fie de față? Nu știu! Vorba dumitale: nu m-am gândit la acest subiect până acum! În schimb, ne gândim cu toții la acea lume străină de după război, dominată de o Rusie ajunsă stăpână la gurile Dunării, la Marea Neagră! Atotputernică!

Profesorul își aude glasul vibrând de o emoție care îl rușinează. Și jena că își profanează gândurile, făcând demagogie de salon! Și o irepresibilă dorință de a vorbi înainte, antrenat de acel sentiment necercetat și neplăcut! Ca un pui de vulpe ascuns în sân, dincolo de cămașa cu guler tare…

— Dar bine, sunt convins că îmi vei răspunde, *en ce qui concerne la politique*, nu vedem și în țări europene și civilizate *un pareil spectacle*? Nu chiar așa, dragă, nu chiar așa! Toți suntem de acord că în România este mai multă neseriozitate, mai multă nepăsare, mai multă nestatornicie. Și mai puțină grijă pentru păstrarea aparențelor. Cine nu știe că politica se face cu abilitate practică și compromisuri? Dar a scoate în fața publicului secretele culiselor și a mai avea în același timp pretenția de a fi crezut atunci când fluturi drapelele idealelor!?!

O tuse neașteptată înecă glasul Profesorului și el se luptă cu ea o vreme, vorbind sugrumat și cu batista la gură. Apoi ghemuiește batista cu un gest vinovat și continuă:

— Poate că vârsta face să nu mă mai anflamez din orice și îmi dă acest sentiment de oboseală? Dar uite, deși ai fost

plecat, trebuie să fi auzit de scandalul ce-a fost la club, când oamenii cei mai onorabili, unii ajunși la o vârstă venerabilă, s-au trezit antamați într-o încăierare rușinoasă și au ieșit de acolo cu pălării turtite, cucuie, gulere strâmbe și bastoane schimbate…

Vorbește, răsturnat comod în scaun. Pete mari de roșeață nesănătoasă i-au invadat fruntea pleșuvă, pomeții, maxilarele.

Febra.

Vorbind, nu pierde nicio clipă din vedere chipul musafirului: o atenție încordată, ce vrea și nu vrea să vadă dacă există ceva vinovat între june și Sophie. Evident, nu poate să se scuze și să părăsească salonul, lăsându-i fără supravegherea lui pe cei doi. Va trebui să mai întârzie aici, de parcă ar aștepta să se întâmple ceva, cu toate că este conștient că nu se poate întâmpla nimic. Și, pe măsură ce îl deranjează tot mai mult sentimentul neplăcut, amestecat cu o tandrețe tulbure față de cei doi, vocea și-o aude tot mai prevenitoare. Atât de mângâioasă, încât numai el și-ar putea detecta cele câteva note false.

Note false am spus? O eroare! Mai degrabă cele două suflete pe care le poartă în piept, așa cum îndreptățit a spus poetul…

— Faimoasa scrisoare a Regelui Carol care se plângea la străini de noi conținea câteva pasaje interesante. Cum să negi că o constituție prea democratică a fost dăruită prea devreme unui popor ce nu apucase să știe ce însemnează libertatea, ce însemnează democrația și care abuza de ele? Cel ce va umbla peste ani prin gazete, prin memoriile noastre, riscă a fi asurzit de un îngrozitor vacarm: zeflemele și acuze neîncetate! Un furnicar de siluete grotești, ce nu par, ca păpușile de bâlci, să fie mișcate decât de sforile ambiției și lăcomiei! Singuri ne descriem astfel, angajați tot timpul în adversități pătimașe, vociferând încontinuu, interpelând cu insolență în Cameră și boicotând proiecte bune de legi, numai pentru că le-a propus adversarul, ținând admirabile discursuri fără să avem deloc dreptate! Ce avocați am făcut, în numai câteva decenii, ce vie viață parlamentară! Una dintre primele din

Europa! Pornind din orișice revoluții pe care primarul le împrăștie cu câțiva jandarmi călări și cu praful ridicat de târnurile măturătorilor, mergând cu orice motiv mărunt la Palat ca să strigăm acolo: *Jos Carol I, rușinea tronului României! Jos guvernul, bandă de asasini*! Lăsând studenții să-și cheltuie entuziasmul tineresc, ridicând baricade, ținând discursuri incendiare, cățărați pe statuia lui Mihai Viteazul… Cum să nu piardă din vedere acel urmaș că tot ceea ce încă are să-l înconjoare – case, legi, bulevarde, expresii, societăți de asigurări și credite, convenții, bănci, poduri, gări, care alegorice la marile defilări, școli și așa mai departe – va fi fost făcut în spatele acestei zarve, de inima și, mai ales, de mâna noastră, ce construiește burghez și trainic…

Da, sentimentul neplăcut dinlăuntrul său îi dă logoreea! Numai că zâmbetul îi rămâne atât timp pe obraz, încât începe să-l strângă.

Și deodată, cearcănele adâncite, violet-maronii, și împrejur părul rar, pătat de căruntețe.

— Aceasta pentru că nimeni aici nu este dispus a recunoaște celuilalt sentimentul generos, fapta dezinteresată, truda pentru interesul public… Sau poate că ele nici nu există și doar biata mea iluzie vrea, cu tot dinadinsul, să înfrumusețeze lumea? Dar câte inimi generoase, câte minți fără pereche va găsi posteritatea să păstreze dintre noi!? Dumneata poți, desigur, să îmi răspunzi că nimeni nu este profet în țara lui și că prezentul totdeauna nedreptățește sau că așa este dintotdeauna lumea și că nimeni nu va reuși să o schimbe… Iar atunci eu am să-ți spun că în fiece om există ceva ridicol și ceva dezgustător, astfel că oricare dintre noi se află neapărat la discreția celui ce îl privește. Ești doar atât și doar ceea ce privirea care se oprește asupra ta va reține. De ce însă ne uităm la frații noștri cu o asemenea ironie? De la o asemenea zdrobitoare înălțime? De ce atât de puțină generozitate? Atât de puțină solidaritate și eleganță?

Afară, prin ferestrele limpezi, catifeaua albastră a clematitelor pe cerul luminos, *rose-pâle*, auriu. Dedesubt, hățișul stufos al glicinei, șerpuind printre nodurile bătrânului nuc.

Jur-împrejur, solzii lucioși ai iederei care înveșmântează fastuos pereții, lăsând numai deasupra burlanului cu cap de leu să sticlească, impudică, goliciunea albă a zidului. Jos de tot, în întuneric, lespezile de piatră înfundate în pământul gras, acoperite de mușchiul verde-negru.

Aici, penumbra dulce a salonului, împăienjenindu-se de amurg, mobila de mahon care nu mai lucește a nou, conversația Profesorului Mironescu, încălcând cu bună-știință codul monden care i-ar cere să rămână spumoasă, agreabilă și superficială. Iar dincolo de cămașa cu guler tare, gheara puiului de vulpe care i se zbate sălbăticit la piept, care își înfige tot mai adânc în carnea lui ghearele însângerate.

Însă pe el, la fel ca pe micul spartan, niciun tremur al glasului n-are să-l trădeze! Va vorbi, înfășurându-se tot mai tare în dantelăria pe care i-o împletește rivalului (asta este, să nu se mai mintă singur), încercând să se apropie. Atât de aproape s-ajungă, încât să-i poată pipăi celuilalt mișcările sufletului.

— Pentru că acesta-i modul nesolidar, uneori lipsit și de politețuri, cu care se tratează între ei oamenii noștri de bine! În fiecare zi aflăm altă dezvăluire scandaloasă! Altă mașinație a unor persoane, considerate până acum în afara oricăror bănuieli! Altă afacere oneroasă în care sunt amestecați oameni pentru a căror onestitate am fi garantat! În permanență se spun secrete pe care într-o oră le va ști orașul și se vorbește interminabil despre venalitate, bani publici deturnați, corupție, iarăși venalitate și trădare! Ore întregi de cozerii și taclale din care cine mai poate rămâne neatins, dacă nu de insultă și calomnie, măcar de o insinuație subțire? Pentru că de la dușmani trecem la amicii neaflați de față, răul nefiind, bineînțeles, numai în tabăra celorlalți. Numai în tabăra lor. La fiecare dintre ai noștri am observat contraziceri între spusă și faptă, josnice lașități, mici ticăloșii, alianțe rușinoase, ambiții inavuabile! Despre fiecare dintre ai noștri am putea vorbi destul, și chiar vorbim, pentru că îi cunoaștem mai de aproape…

De ce însă, și la această vârstă la care iluziile ar fi trebuit să-i dispară, pe el încă îl mai chinuiesc zvonurile rele ale

orașului? De ce neputința sa structurală de a imagina răul îl hărțuiește în aceeași măsură ca și firea, credulă și influențabilă? *Calomniez, calomniez*, îi sfidează el de fiecare dată pe bârfitori, altfel știind prea bine cât de repede se convinge de ce aude: un zâmbet tremurând sfidător, de puști slăbănog, care se teme să nu fie luat în serios, pentru că își știe puterile puține…

Este atât de prins de propriile fraze, încât chiar bine cunoscuta bătaie a pendulei îl face să tresară. Ceilalți, care de mult urmăreau pe furiș cadranul, au și ei o mică tresărire. Fețele lor nu se întorc spre el însă decât atunci când ultimul sunet se pierde, desfăcându-se, fâșii-fâșii în aer.

— …Există, desigur, printre noi destui care deplâng această irosire: finețurile de observație, umorul, formulările memorabile pe care le înghite uitarea… Dar nimeni nu îmi pare a se neliniști îndeajuns că din atâtea vorbe rele *il en restera toujours quelque chose…* Noi nu am creat un asemenea proverb, pentru că noi nu calomniem niciodată! Noi n-avem nicio îndoială că știm în fiece clipă tot adevărul despre ceilalți.

O mică bâlbâială îi amestecă gândurile, făcându-l dintr-odată să simtă ridicolul la care se expune. Ce lipsă de gust să dai lecții în propriul salon! Ce lipsă de gust și chiar de politețe!

Profesorul Mironescu își desprinde de pe nas ochelarii aburiți și, ștergându-i îndârjit cu batista, continuă, mai șovăielnic:

— De altfel, și noi, oameni onești și neintroduși în toate, suntem la fel predispuși a crede că ceea ce vedem la ceilalți sunt numai intrigi și mașinații! Nu la dumneata mă refer, dragul meu, ci la întreg orașul… Avem o înțelegere cât se poate de sceptică și de pozitivă de cum se petrec lucrurile pe acest pământ: lumea este *un panier de crabes*, iar tu trebuiește să dai din coate, să mai închizi un ochi, să mai pleci capul, să te faci frate cu dracul până când treci puntea… Astfel se irosește des pomenita inteligență pasivă românească, discreditând lucrul fiecăruia, mai înainte ca acela să fi reușit să-l

ducă până la capăt! Numai că, așarnându-ne împotriva omeneștilor scăderi ale semenilor, ne discreditățm și principiile! Aruncând în permanență oamenii în derizoriu, vom sfârși prin a arunca și idealele…

Brusc îngrijorat, domnul Mironescu își oprește ochii asupra micuței Yvonne care, de câteva minute, se învârte fără rost în jurul măsuței cu fotografia, riscând să răstoarne candelabrul cu lumânări aprinse. Dar, înțelegând mustrarea din ochii lui Papa, fetița aleargă să se vâre sub gheridon. De acolo scoate din când în când capul poznaș printre ciucurii mătăsoși ai fețeioarei de masă, așteptând ca Papa să îi facă *Bau*! Și el abia apucă să se încrunte fioros, că ea a și dispărut în patru labe pe dedesubt, cu o iuțeală de vietate sălbatică, râzând ascuțit până începe să sughițe. Astfel sughițând, a apărut din nou și stă în genunchi, murdărindu-și ciorăpeii ajurați și fustița de marinar.

Numai că Papa din nou a uitat-o.

— Dând imediat crezare oricărui zvon rău, pentru că el nu face decât să confirme modul nostru fără iluzii de a privi lumea, lăsând să se insinueze bănuiala interesului propriu asupra oricărei fapte bune, mai este de mirare că în permanență suntem sceptici și blazați?

De ce oare însă, fără nicio legătură cu ceea ce rostește, îi apare deodată în minte această amintire veche? O dimineață sticloasă și cenușie de februarie, iar el mergând pe jos pe strada Sfântul Ionică, pentru că nu mai are nicio para în buzunar, ca să poată lua chiar cea mai mizerabilă birjă. Zgribulit în paltonul subțire, alunecând tot timpul pe limbile de gheață cu delicații lui pantofi de bal, strânge în mâna înghețată medalionul vechi și greu, bătut cu diamante mari și rubine, moștenire de la *maman*. A jucat cărți toată noaptea, a pierdut, de la o vreme a jucat pe datorie, iar acum, *au diable*! Se grăbește cu medalionul spre Muntele de Pietate, să rezolve și pe urmă să uite neplăcuta poveste! Se cunoaște prea bine pe sine pentru a fi sigur că va fi în stare să îngroape foarte adânc amintirea micului dezmăț și niciodată să nu-l

mai repete. Așa încât, frisonând în paltonul subțire și elegant, făcând utopice calcule de bani pentru o mult visată blană de samur, atât de necesară unei ființe ca el, friguroase, strângându-și mai departe mâna înghețată pe medalion, dă colțul, în dimineața sticloasă de februarie, spre strada Sfântul Ionică. Frigul tăios îi lipește nările, îi înroșește nasul, îi înțeapă ochii înlăcrimați. Viu și tânăr fiind, este cât se poate de firesc să meargă să-și amaneteze medalionul primit lângă un pat de moarte ca să răscumpere o noapte de rătăcire a vieții sale. Și niciun sens răuvoitor nu alterează în vreun fel înțelesul durerii pe care, atât de adânc, a îngropat-o în sine… Iubirea ce i s-a purtat stă încă deasupra lui și-l ocrotește, nemaiavând însă nici cum să-l certe, nici cum să-l laude, nici cum să-l înțeleagă…

— …Așa că, din atâta pragmatism și din atâta ironie, nu-ți pare, dragul meu, că se nasc mult mai greu iluziile naționale? Sau, dacă totuși ajung să se nască, nu-i de așteptat să le pierdem destul de ușor, la cea dintâi încercare grea a istoriei? Abia să se fi limpezit cerul și, la primul nor, soarele să dispară iar. O frumoasă dimineață compromisă… pierdută…

Deși junele Ialomițeanu murmură a aprobare o replică ininteligibilă, Profesorul este convins că, de fapt, în mintea lui se întreabă ce anume dezamăgire politică a trăit de curând magistrul pentru ca să se lanseze într-un asemenea *atac*! Da, *atac*, nicio îndoială că acesta este cuvântul prin care discipolul îi desemnează discursul…

Dar atunci, ce rost mai are acest istovitor efort de apropiere, dacă dintru început îl știe sortit eșecului? Prejudecata actului de vorbire, pe care îl studiază de douăzeci de ani, pierzând însă esențialul, așa cum pierzi apa adunată în pumni! Cât de puțin din ceea ce există în noi reușim să transmitem prin vorbe și cât de puțin din acest puțin este primit! Totuși vorbim (iată!) mai departe, încredințați că soarele rațiunii ne luminează sufletele… Altfel, ce ar deveni viața noastră dacă am vedea schimbul de cuvinte – așa cum și e! – ca pe o dificilă transfuzie? Doar în clipele de mare eșec ne încearcă o asemenea bănuială, pe care la prima ocazie avem din nou să o uităm… Doar după ce vom lăsa să se scurgă inutil toată

sinceritatea bietului nostru suflet, iar celălalt nu se va arăta în stare să primească niciun cuvânt, vom întrezări, resemnați, ocultele legi la care ne predestinează omenească apropiere…

Asemenea gânduri încolțesc în mintea magistrului în clipa când întâlnește privirea discipolului. Dâra pe care o lasă împrejur ochii acestuia este – inexplicabil – șovăielnică, lipicioasă, de animal încolțit. Din nou însă, meseria de profesor, care obligă la perseverență, îl împiedică pe domnul Mironescu să capituleze, așa cum este tentat.

— Altminteri, avem destul spirit critic ca să ne știm și acest defect! Vorbim cu o resemnare amuzată despre nesolidaritatea noastră. Așa sunt românii, spunem, și așa fac, oriunde ar fi: în țară sau în emigrație, se ceartă și se sfâșie unii pe alții, fiind mai degrabă dispuși să se încredințeze străinilor decât celor de un neam cu ei… Poate explicația să fie amintirea timpului când se pârau unii pe alții la Înalta Poartă? Ei, da, dragă, ei, da! Pentru că a fi azi mai aproape de reprezentanții Marilor Puteri, de Blondel ori de Bussche, de Czernin ori de Poklovski, decât de adversarul dumitale politic este oare firesc? Nu știu, dragul meu, te întreb doar, nu afirm! Dar dacă insiști, fie, da! Da, aceasta este părerea mea. Cred totuși că sunt în greșeală cei care s-au accentuat prea tare fie spre Franța, fie spre Germania, fie spre Rusia ori Austro-Ungaria…

Asistența întoarce neliniștită capul spre aceeași măsuță care se clatină, cu sfeșnicul aprins. Prompt însă, domnul Ialomițeanu a și ajuns, din câțiva pași mari, la locul incidentului; mai întâi suflă în lumânare, apoi se apleacă să o descopere pe făptașa ghemuită dedesubt, în întuneric.

— La ora aceasta copiii cuminți se culcă… Vine moș Ene pe la gene, nu? o întreabă calin. Moș Ene pe la gene, repetă, aplecându-se și mai mult, pentru că, pe măsură ce se apropie, ea se tot retrage dedesubt. Moș Ene pe la gene…

Faptul că este auzit în tot salonul cum vorbește cu un copil, întreprindere pentru care, se știe, îți trebuie un talent special, îi sugrumă glasul subțiratic.

— *Attendez-moi un tout petit moment, je viens vous porter secours…*

Cu maiestatea femeilor înalte, doamna Mironescu se îndreaptă și ea spre măsuța cu pricina. O fetiță îmbufnată, care cu greu se abține să își înșface păpușa de un picior, să o azvârle în coșulețul ei și să tragă deasupra perdelușele cadrilate – așa arată Sophie în clipa când reușește să-și ia, în sfârșit, în brațe păpușa cheală, cu obrăjor palid și nas bătrânicios. O așază pe genunchi și o așteaptă răbdătoare să se potolească până când, într-adevăr, aceasta încetează să mai dea din picioare și din mâini, pe bluzița de marinar alunecându-i, amestecate, lacrimile și saliva.

În acest moment, când liniștea din salon s-a restabilit, Profesorul Mironescu le adresează celorlalți un zâmbet jenat, de scuză:

— …departe de mine însă gândul de a cârti împotriva luminilor Apusului! Știți bine că nu fac parte dintre cei ce au ridicat baricade numai pentru că o trupă de diletanți au urcat limba franceză pe scena Naționalului! Vă mai amintiți, sper, toată discuția noastră de-atunci, când am taxat drept un fleac manifestația! Dar tocmai pentru că port în mine această recunoscătoare iubire filială față de Franța – așa cum simte tot românul! –, nu se poate uneori să nu mă doară ridicolul ei… De o parte, venerare, imitație, în tot ce se poate, a Occidentului, de cealaltă, ignorare binevoitoare. Dezinteres. Să spun chiar mai mult? Să spun dispreț? Ne-ar răni prea tare, însă adevărul…

Divaghează, divaghează, iar tânărului iarăși îi trece prin minte că atunci când, atât de prost inspirată, Sophie s-a aplecat să îl șteargă cu batistuța, Profesorul (poate!) îl privea ascuns sub bolta de iederă și clematite de pe această terasă spre care dă ușa întredeschisă! Și acum dinadins bate câmpii, așteptând… Ce? Evident, clipa când are să-i vină cel mai la îndemână ca să declanșeze un scandal public ce îi va briza și viitor, și carieră, și intrare în lume! Când îi trece prin minte un asemenea gând nebunesc, junele abia se abține să nu salute în mare grabă pe toată lumea și, înșfăcându-și bastonul și pălăria, să coboare cele câteva trepte, să ajungă dintr-o săritură la poartă, să o ia la goană pe stradă și să nu mai pună piciorul aici niciodată… Afară, oh! Mai repede, afară…

— O amintire mi s-a ivit în minte, în acest moment: seara când generalul Pau, trecând spre Petersburg, a fost așteptat în gară de mii și mii de oameni. O imensă mulțime delirantă, cu flori, cu drapele, cu nelipsita *Marseilleză*, cu ovații și lacrimi. Mă aflam în automobilul amicului Jorj și n-am să neg că eram mișcat! Există, nu?, o emoție colectivă ce te prinde, asupra căreia nu mai ai niciun control. Mi-am regăsit spiritul critic la dineul lui Mișu Cantacuzino, când m-am trezit așezat chiar *vis-à-vis* de generalul Pau. Mulțimea tot sub geamuri, drapele, discursuri, ovații, lacrimi… De data aceasta, emoția m-a prins mai greu, pentru că aveam în față figura năucită a generalului Pau. Regulile diplomației îi cereau să afișeze și el sentimente pentru România, din păcate însă nu știa mai nimic despre noi și nici înflăcărata noastră demonstrație nu-i crescuse prea mult apetitul. Fiind soldat, respectul său se îndrepta spre germani. Despre germani a și vorbit mai târziu, de altfel. Numai că sper, dragul meu, că tot ce-am povestit până acum n-are să te facă să concluzionezi c-aș fi germanofil! Preferințele mele coincid cu ale majorității, dar la vârsta mea frumos mi-ar sta să fac în stradă agitație cu tricolorul? Am eu temperamentul mentorului dumitale, domnul Marghiloman? Iar firea mea ezitantă m-a oprit să mă număr printre cei activi… Nu m-am simțit nicio clipă în stare să provoc, prin glasul meu, dureroasa jertfă a războiului. De aceea, când aud atât de des cum i se reproșează lui Brătianu meschinăria cu care cântărește șansele alianței, când într-o parte, când în cealaltă… Meschinărie? Vi se pare cuvântul potrivit?

Doamna Mironescu își ascunde căscatul dincolo de evantai. Apoi închide evantaiul, se uită ostentativ la pendulă și tot atât de ostentativ la soțul ei. Potrivindu-și ochelarii pe nas, acesta îi face un semn liniștitor: să mai aibă puțină, numai puțină răbdare!

— Probabil, surâde domnul Mironescu, o să fiți contrariați când am să vă dezvălui motivul pentru care, din ce în ce, nu mai agreez pamfletul. Am colegi literați care se pamează pentru că acest gen este cultivat cu strălucire, într-o literatură tânără. Vedeți însă că eu aici am ajuns: să detest exagerarea pătimașă. Astfel că pun excelența pamfletului nostru în relație

cu semnele civilizației insuficiente. La o privire atentă poți vedea cum lucruri disparate se leagă…

O lumină aurie încinge cerul și conturează cu negru acoperișurile cu țiglă roșie de *vis-à-vis*: ce imperceptibil se modifică aerul dulce de-afară, ce infinite nuanțe capătă! Oare și junele amic să aibă o secretă înțelegere cu mersul aștrilor, cu natura? Pentru că iată-l de atâta vreme postat lângă ușa dinspre terasă, strecurând mereu o privire afară, ca să vadă ce? Peronul? Strada? Grădina?

— …Așa că toată bine cunoscuta mea iubire pentru poporul de jos nu are să mă orbească într-atât încât să fac precum acei înalți funcționari care, la vizita oricărui străin, nu le scot nimic altceva înainte decât veșnicii călușari, de parcă numai aceasta ar însemna România… Când în atâtea cazuri înseamnă sărăcie, primitivism, provizorat anarhic… Toată bine cunoscuta mea iubire pentru țăranii români nu mă poate face să nu recunosc că sunt mai înapoiați decât alții din Europa. Nu-i vezi, dragul meu, deprinși de mizerie să mănânce mămăligă cu oțet, să meargă cu pantofii în mână până la intrarea în oraș și doar acolo să se încalțe? Aici, dragă, susțin ca și liberalii că reforma este necesară.

Sophie oftează și, continuând să o țină de mână pe Yvonne, își tamponează obrazul cu batistuța. Ce agasantă după-amiază! Iar răurile fac să o suporte tot mai greu pe fetița care i se foiește în poală.

Yvonne nu pare să găsească agreabil să stai în brațe la Muti. Nu se cuvine să îți lipești obrazul de Muti, pentru că îi strici fardul, nu ai voie să o apuci de cap, pentru că imediat și-l trage înapoi cu o grimasă, nu ai voie să-i scoți spelcile… Când te ține Muti în brațe, în locul unui piept drept și ocrotitor simți neplăcute rotunjimi moi prin taftaua care tot timpul foșnește uscat, de parcă s-ar rupe.

— Dacă nu vrei să stai locului, coboară imediat, își pierde Sophie răbdarea.

Iar Yvonne nu așteaptă să i-o spună de două ori. Papa întinde brațul și Yvonne aleargă pe piciorușele ei subțiri și i se cuibărește la subțioară. De acolo privește sfidător ciucurii

de cristal ai lămpii, Apollo cel de bronz și tot restul salonului. Respiră încântată mirosul liniștitor și simte, uimitor de sigur și uimitor de clar pentru micuța ei minte, că ea (ea, și nu Muti) este pentru Papa cea mai importantă persoană.

— Da, să se fi făcut reforma mai din vreme, îndrăznesc să avansez ipoteza că țara ar fi arătat altfel… Atunci, dacă regele…

— Regele Carol? intervine cu obișnuita ei promptitudine Margot. Dar ce putea face regele Carol? Vezi bine, Ștefan, că nu putea face nimic, de vreme ce nici când a vrut n-a putut și a ajuns să se sinucidă…

— *Tu ne renonces pas de dire tes naïvetés!*

Replica plictisită a Sophiei îi dă sentimentul unei ascuțite nedreptăți.

— Ba s-a sinucis! replică, fulgerând-o din ochi. Este sigur că s-a sinucis, pentru că veșnic se afla într-o stare teribilă de nervi și toată vremea la castelul de la Sinaia plângea! Și și-a smuls toate decorațiile pe care le avea de la împărat, astfel că la înmormântare nu i-au mai pus decât două…

— Misterele istoriei doar posteritatea le dezvăluie! filosofează, pe obișnuitul său ton ironic, domnul Ialomițeanu. Să sperăm că posteritatea va arăta în clar tot ce n-am reușit noi să vedem, deși uneori mă întreb dacă unele lucruri nu pot fi atât de bine ascunse, încât niciodată să nu se mai afle…

— Misterele sunt mistere, dar acesta este numai un zvon prost… spune Sophie.

Și imediat vocea i se schimbă:

— Yvonne! strigă. Yvonne! Te rog stai dreaptă și nu te mai uita așa! Când se uită așa, am impresia că lușează, le explică celorlalți.

Să fi observat ea tulburarea bietului musafir?

Ca să nu mai fie silit să privească spre gheridonul Profesorului, acesta a luat în palmă nereida roz, voluptuos răsturnată într-o scoică și cu picioarele rotunde ușor desfăcute. Deși a mai cercetat-o de atâtea ori pe furiș, abia acum se întreabă dacă este într-adevăr posibil să faci obiect de artă și lux dintr-un detaliu al vieții rușinoase și animale. Firesc ar fi, după părerea lui, să se departajeze clar: de o parte lucrurile

poetice și frumoase, de care nici nu prea dai în viață, de cealaltă, proza vieții, intrând aici și acele gravuri care împodobesc bordelurile ori desenele pomenite în conversațiile porcoase.

Acesta este doar un gând fugar, pentru că mintea lui este de fapt în altă parte: cum să găsească o încheiere mai cuviincioasă și mai grăbită a nefericitei vizite de azi.

— S-ar părea că în această perioadă grea… în timpul discuțiilor, în mod curent… Pe scurt, i se umplu ochii de lacrimi.

Iritată, Sophie se uită din nou la pendulă, din nou la soțul ei, care îi face obișnuitul semn: să mai aibă, numai puțin, răbdare!

— Despre Regele Ferdinand, dragul meu, este vorba?

Atenția cu care profesorul se umilește, cercetând chipul musafirului și încercând să-și imagineze farmecul pe care îl poate exercita asupra Sophiei. Cruzimea înceată cu care se iradiază singur, până când o tandrețe impură, o tandrețe iertătoare, aproape frățească se instalează în el. Da, iartă totul, chiar și faptul că, în ciuda dezagreabilei sincerități, nu a înaintat spre sufletul tânărului cu nimic! Că junele nu intră în conversație, iată, decât atunci când are ocazia să aducă una din anecdotele lui derizorii, păstrând cu prudență distanțele, ca să-și apere… Ce? O prea mare delicatețe a sufletului? Un cinism ipocrit? Un năucitor vid sufletesc?

— Dar bineînțeles, bineînțeles! Bineînțeles că despre Regele Ferdinand vorbeam! răspunde grăbit domnul Ialomițeanu. Iar datele – chiar persoane din cel mai strict anturaj mi le-au comunicat…

Ce greu este să fii atât de tânăr, se gândește Margot. Iar ei să treacă peste tine cu stupida lor îngâmfare de oameni mari, să-și arunce replicile unul altuia ca pe o minge într-un joc în care tu, biată *Cendrillon*, zdrențăroasă și cu mâinile crăpate și roșii, nu ai voie să intri, ci doar alergi, caraghioasă, pe margini! Tu nici măcar nu exiști pentru nimeni și nici măcar dreptul supărării nu-l ai! Nici măcar nu ai voie să-ți explici până la capăt dreptatea ta, cu o voce în care se aud lacrimi:

— ...nu mi-amintesc cine, dar mi-amintesc foarte bine unde și ce povestea: cum s-a profitat de starea de nervi ce o avea Regele Carol și cum a fost împins să-și ia zilele, șoptește cu un glas înlăcrimat Margot.

Privind discret în altă parte, ca unii ce au trecut și ei cândva prin vârsta dificilă, cei trei o ignoră pe micuța domnișoară, ca pe orișice copil ce a depășit măsura.

— *Ah, j'en ai assez, elle fait tant des bêtises!* exclamă agasată doamna Mironescu, ridicându-se brusc și îndreptându-se spre șnurul clopoțelului. Ia-o și du-o în camera ei, îi spune cu răceală Nelei.

Roșie, transpirată și ciufulită, fetița se lasă greu dusă spre ușă, cu obișnuitul ei țipăt ascuțit și neîntrerupt.

Amurgește. Lămpile cu gaz aerian din stradă nu s-au aprins încă, dar zborul lăstunilor s-a întețit; vin cu iuțeală în picaj, ca niște funebre aeroplane, și doar ferestrele duble opresc țipetele să intre în liniștitul salon.

— Totuși, există o explicațiune chiar și pentru lucrurile mai… neașteptate…

Domnul Ialomițeanu se oprește, puțin încurcat, și tușește dregându-și glasul. Amabil însă, așa cum îl știe o lume întreagă, Profesorul Mironescu îi continuă fraza.

— Da, într-adevăr! Trebuie să existe o explicațiune pentru faptul că suntem în asemenea măsură ocupați de ce fac alții! Și de aceea intenționam să te întreb, dragul meu, dacă ai mai văzut vreun popor european atât de puțin încrezător în sine? M-aș hazarda chiar să spun mai mult: un popor care să se disprețuiască astfel singur? Lasă demagogia sau, dimpotrivă, ține seama și de ea, pentru că formele la care ea poate ajunge la noi tocmai aceasta arată: un înspăimântător, da, da, un înspăimântător dispreț de sine. Noi înșine găsim cuvenit să spunem despre un lucru prost făcut: treabă românească! Cu acea inimitabilă intonație, cu acel inimitabil zâmbet batjocoritor…

Făcând să-i scârțâie botinele de lac, Margot se ridică de pe canapeluță. Ce rost are să mai rămâie la această conversație,

lungită ca o peltea? *Blague ennuyeuse!* Doar vorbe goale, printre care nu ai voie să plasezi niciun cuvânt! *Sophie se conduit toujours comme en pays conquis* – și toate trebuie să iasă numai pe a ei, dar curaj, *pauvre Cendrillon*! Cine știe cine îți va găsi condurul în astă-seară! Retrage-te acum în solitudinea budoarului tău și varsă-ți tot focul sufletului într-o lungă scrisoare Coraliei. Când ai s-o termini de transcris va intra madam Ana și va începe plăcerea agitată a dichisului. Ah, ce emoție, când pe hârtoapele străzii are să se audă prima trăsură! Înseninată, vei coborî cu pași ușori scara de lemn, controlându-ți în fiecare oglindă mersul, buclele, ținuta, la anii tăi, *ma chère*, ah, de ce nu-i mai am! (a spus nașa Fănica), n-aș vărsa nicio lacrimă de melancolie! Lumea să știi că nu se sfârșește cu un cavaler, ducă-se, dacă a fost orb și nu a avut ochi pentru fata noastră! Toate le știe nașa Fănica, așa că lumea nu se sfârșește cu unul ca Titi Ialomițeanu, care a început prin a fi un coate-goale și anunță să rămâie un mucegăit burlac, rotindu-se ca un fluture burduhănos în jurul doamnelor măritate. Pentru că dacă ai să te uiți la el mai atent, ai să vezi că pericolul unui *embonpoint* îl pândește!

Pășind în vârful picioarelor, Margot traversează salonul. Dacă ar fi întrebată, ar răspunde că merge să se prepare pentru sindrofie. Din păcate însă, deschide și închide ușa, fără ca nimeni să o întrebe nimic. Poate chiar fără ca nimeni să o observe?

S-a lăsat o liniște atât de mare, încât tic-tacul pendulei, apoi scârțâitul pantofilor domnului Ialomițeanu se aud deslușit. Acesta a părăsit colțul șemineului și, apropiindu-se de gheridon, se adresează numai Profesorului:

— Totuși, există și pentru lucrurile mai ieșite din comun o explicație… Astfel încât și această impardonabilă vizită a mea, la o oră nepotrivită și, mai grav, neanunțată…

Domnul Mironescu ridică mâinile într-un gest de protest:

— Nu, dragul meu! Te rog nu te scuza pentru originala dumitale vizită! Dumneata n-ai făcut decât gestul cel mai firesc, care arată cât de aproape ne simțim unii de ceilalți.

Ești doar mai mult decât un prieten, mai mult decât un obișnuit al casei! Cu toții ținem la dumneata enorm…

Un zgomot bine știut – pocnetul mic al plăcuțelor de fildeș –, doamna Mironescu își face vânt cu evantaiul, din ce în ce mai repede, vădit enervată. Oare această deranjantă situație va mai lua sfârșit niciodată? Neplăcute și vulgare lucruri i-a fost dat să îndure! Și tot atât de neplăcut este și că pielea ei fără încetare transpiră. Deși se lasă seara, broboane mici de transpirație tot îi mai încolțesc pe frunte, la rădăcina părului blond, în adâncitura bărbiei; pe furiș, apărată de evantai, ea se tamponează cu batistuța.

— Iată, însă, ce am vrut să-ți spun și mai devreme, sperând că ai să mă înțelegi. Totul a fost dat peste cap de un incident foarte simplu, anume că feciorului i s-au umflat gâlcile…

Profesorul surâde, dar o ușoară grimasă de vinovăție îi tremură în colțul gurii. Simte umbra de pe chipul soției sale care s-a uitat stăruitor la el, apoi la pendulă. Continuând să vorbească, începe să așeze, cu încetineală, hârtiile în pomieră. Nu, pe ea nu are cum s-o înșele cu vesela lui logoree, de ea nu-și poate ascunde nici neliniștea mai adâncă. Se poate încrede în intuiția ei așa cum se încrede în sănătosul ei simț moral (chiar dacă, intrând în lume și simțind că flirtul este în modă, se silește să aibă și ea un curtezan, pentru a nu fi rămas tot o tânără provincială!).

Căci ce rost are să se prefacă a ignora la nesfârșit motivul logoreei lui – gheara puiului de vulpe, suferința geloziei? Un lucru simplu, pe care doar naivitatea ei îl complică. Pentru că este atât de naivă și atât de prost vede în jur, încât nici măcar lașitatea cavalerului ei nu este în stare să o observe, ca să se dezguste! Poate atunci s-o lase lipsită de supravegherea lui? Desigur, ar da mult ca să i se ofere și cel mai mic fapt, în loc de această interminabilă interpretare a fiecărui gest și a fiecărei vorbe, cu care se obosește de atâta vreme. Dar, în ciuda suferințelor umilitoare pe care i le provoacă ușuraticul lui discipol și în ciuda faptului că se îndoiește dacă i-a fost discipol vreodată, curiozitatea îl ține atent, acum și aici.

Ar exista încă destule alte soluții – decât să claseze hârtiile prea încet – ca să evite să-i lase, prin plecarea lui, singuri. Ar

exista soluții mai firești și mai brutale pentru a curma această înjositoare și, *hélas*!, cât de banală situație… Curiozitatea însă îl ține nemișcat, ca să-l privească pe acest june în care i se pare că vede cum se mișcă – neobosit, blestemat să nu cunoască odihna – golul.

— Generozitatea dumneavoastră îmi mărește încă și mai mult greșeala... Încă și mai greu îmi este atunci să mă desprind…

— Ei, dragă, dar ne-am înțeles să închidem acest subiect! Ce sens are să tot revii?

Ștefan s-ar cuveni să se scuze și să se ridice primul, ca să meargă să-și puie la punct ținuta, pentru ca la rândul ei și Sophie să poată apoi urca! Știe doar foarte bine cât de mult durează toaleta unei doamne! Dar amână, numai ca să nu se dezlipească nicio secundă de ea! Cum probabil nu se va dezlipi toată seara! Astfel că nu va avea prilejul să schimbe cu nevolnicul Titi nici măcar câteva vorbe, să vadă, să se convingă că el a înțeles problemele ei, urmarea orelor de pasionat amor… *S'il ne veut pas s'assumer aucune responsabilité…* Atunci va gândi ea ce e de făcut, doar nu are rost să se turmenteze de mai înainte… Dar pentru acest nefericit *tête-à-tête* și-a pierdut siesta și acum riscă a pierde și plăcerea sindrofiei… Și nu-i de ajuns că Ștefan își adună atât de încet hârtiile, celălalt iată-l cum încearcă să-l antreneze într-o conversație nouă… Ah, cum de este Titi capabil să o sacrifice pentru legile prudenței?! Pentru că numai din prudență poate să deschidă o asemenea conversație insipidă ce evident nu interesează pe nimeni! Dacă ar întoarce însă capul spre ea, i-ar face un semn discret să termine!

— O înmormântare care a lăsat o impresie penibilă, nu?

S-ar putea să nu-i convie Profesorului asemenea comentarii despre înmormântarea Reginei Elisabeta, dar tocmai de aceea tânărul i le strecoară: ca să vadă dacă îl jenează zvonurile rele despre liberalii lui! A promis că va sonda cât de proliberal este Profesorul Mironescu, pentru că, între timp, tot cercetându-și memoria, s-a convins că nu i-a văzut în grădină, pe el și pe Sophie, în această după-amiază! Dovada?

Cât a fost de uluit când s-a trezit cu el în ușă! Zâmbea, aproba scuzele, dar se uita ca la cineva ieșit din pământ. Nu era nici dușmănos, nici pornit. Pe el îl cunoști repede, nu este în stare să-și pună frâu când îl apucă vreo hachiță! Darmite dacă ar fi văzut ceva! Concluzia: nu a văzut nimic și nici de bănuit nu bănuiește! Dacă a bătut câmpii atât, a făcut-o pentru că așa îi e felul.

Aceasta însă nu trebuie să schimbe nimic din ceea ce a hotărât: să plece înainte de sindrofie. Numai astfel venirea neanunțată capătă o încheiere cuviincioasă!

Iar dacă se va trezi mâine cu Sophie, venind inopinat și intempestiv, într-o birjă de piață, cu capul înfășurat într-un voal des și puțin strâmbând din nas la mirosurile de pe scară, lucrul acesta n-are să-l deranjeze pe înțeleptul tânăr. Dimpotrivă. Așa că își continuă dezinvolt conversația:

— …vremea s-a întâmplat să fie călduroasă, dar Brătianu cu căciula pe cap! Un fapt care nu putea să nu intrige, dat fiind că el era unul dintre cei care țineau de cordoane! Totuși, să vezi diplomații arborând cea mai adecvată ținută, iar prim-ministrul…

Pentru ultima oară te mai uiți la pendulă și hotărârea ta de-acum este luată: ai să te ridici când va bate ora. Firea ta greu te lasă să pierzi fără să joci și ultima mână, totuși ai decis: acestea sunt ultimele minute când mai întârzii în salon. O, dacă această făptură, diabolic de prudentă, n-ar încerca să-l tot reție pe Ștefan cu poveștile lui stupide! Ai să te ridici, scuzându-te, chiar dacă ar fi să renunți pentru totdeauna la convorbirea în *tête-à-tête* cu el ce ai ambiționat-o! O simplă ambiție, ai putea spune, fără să prea greșești, deși în ochi ți s-a strâns o suferință ciudată, pe care ai gonit-o de pe obraz, din minte, din suflet… Cum va începe să bată pendula, ai să te ridici, chiar dacă ar fi să renunți la speranță – la speranță? Dar ai gândit tu pozitiv cât ar fi de convenabilă situația ta lângă bietul Ialomițeanu – dar ai primi-o? Chiar te-ai imaginat vreo clipă cu adevărat alături de unul ca el? Chiar știi ce ai răspunde în caz că ți-ar propune – dar ce ar putea el propune? Poate doar să fugiți în lume! Să schimbi la întâmplare un rău

cu un mai rău nu-ți stă în fire, și tot mai enervată îți miști mâna cu evantaiul. Ar fi mai exact dacă ai spune că numai curiozitatea te ține: a vedea ce este el în stare să facă pentru tine. Abia apoi ai judeca pozitiv și ai vedea dacă e convenabil și ca situație, și prin companie. Oh, ce târziu este și cum te simți tot mai rău! Mai ai doar câteva minute până ce va începe să bată pendula, câteva minute pe care le mai poți îndura, răbdătoare, pentru că astfel este voia ta! Cât de răbdătoare poți fi când astfel îți este voia și cum numai tu știi, într-o clipă, să întorci răbdarea pe cealaltă parte! Uită-te deci răbdătoare la ei, ca și când le-ai asculta și cuvintele.

— …mânați astfel, caii care au tras dricul urcau atât de repede coasta la Curtea-de-Argeș, încât, în cortegiu, unii au început a alerga, alții au rămas în urmă! Orișice caracter solemn a încetat! Regele, având nervii sensibili ce se știu, arăta foarte nemulțumit. Întrebarea mea era dacă astfel de lucruri pot fi întâmplătoare.

De ce un asemenea ton mieros ce pare să parodieze politețea? Memoria îți amintește însă atâtea alte dăți când l-ai mai auzit pe acest june vorbindu-ți exact cu același ton, care este de fapt ironic. Îl oprești cu un gest plictisit și doar un neatent ar putea să nu înțeleagă ceea ce spune de fapt vocea ta morocănoasă:

— Cum n-am fost la Curtea-de-Argeș… răspunde morocănos Profesorul Mironescu, ridicând mâinile în aer a neputință.

Adică: Ce aș putea spune eu, care nu am fost la Curtea-de--Argeș, și nici la înmormântare n-am asistat, și nici pe premierul Brătianu nu am avut cum să-l văd, cu sau fără căciulă pe cap…

Dar acest sens insolent a existat cu adevărat în cuvintele musafirului? Și în oglindă a tremurat într-adevăr un surâs grăbit al Sophiei, îndreptat expres spre tânăr, vrând să-l îndemne să tacă odată, vrând să-l îndemne să mai stea, vrând ce? Vrând ce să îl îndemne? Dar a existat, într-adevăr, acest surâs al Sophiei, îndreptat spre Ialomițeanu, în oglindă?

Ambarasanta onestitate nu-i dă voie Profesorului să aibă o certitudine și, cum totdeauna șocul primei bănuieli i se

spulberă foarte repede, chiar în această clipă, el nu mai știe dacă ce a văzut era adevărat ori se află sub delirul minții sale – neurastenice, suspicioase.

Privind neatent afară, spre terasa cu clematite, Profesorul Mironescu clipește repede din ochii obosiți: sub axa senină a după-amiezii târzii, umbre neclare, sporite, îi pare că trec fără să atingă pământul.

Inutil i-ai făcut nesuferitului de Titi acel discret semn să încheie cu balivernele, el îi tot dă înainte! Oh, ce târziu este și cum te simți tot mai rău! Respiră însă adânc și gândește-te la ce plăcute erau diminețile de altădată, când nu țineai încă salon deschis și nu venea nimeni în vizită, nici măcar acest nesuferit domn Ialomițeanu. Respiră adânc și gândește-te ce plăcute erau diminețile de acum câțiva ani, când abia vă întorseserăți din splendida Italie! Te sculai devreme, așa cum ție are să-ți placă să o faci toată viața – oh, cerul *rose-pâle*, siluetele înroșindu-se ale celor doi plopi pe bolta învăpăiată, priveliștea ce o aveai de la fereastra budoarului tău, un incendiu care chiar în pieptul tău exploda, cu presimțirea unei mari iubiri ce va veni odată, și vei trăi atât de intens încât te va durea și fericirea… Respiră și amintește-ți mersul în șaretă, zdruncinăturile ei prin hârtoape, legănatul plăcut când intra pe un drum lin, câmpul verde desfăcându-se la nesfârșit într-un evantai, și olanele roșii ale conacului rămânând tot mai în urmă, și ciripitul asurzitor al păsărilor, ca și când ai călca peste o grămadă de sticle sparte, oh, aerul proaspăt și viu și dudele verzi, sămânțoase și fade, spre care întindeai din mers mâna, și frunzele aspre îți biciuiau palma, lași să cadă lângă jeț evantaiul și nimeni s-ar părea că nu observă gestul tău de scuză grăbită, gestul de scuză că mergi să te prepari pentru sindrofie, că ai să revii – ai să revii?

Mergi spre ușă cu pași grăbiți, cu dinții strânși, cu nările atât de larg deschise încât simți cum ochii ți se albesc, când pui mâna pe clanță auzi cum se prăvălesc în spatele tău bătăile pendulei…

Plecarea Sophiei, supărată sau nu, l-a destins pe Profesor. Îl privește mai destins pe neastâmpăratul tău musafir, în care

răul se arată prin mișcarea continuă… Iată-l, elegant cât poate fi unul ca el, cu acest costum nisipiu pe care a declarat că abia în această după-amiază l-a scos de la croitor! Costum nisipiu deci, apoi cravată roșie, apoi șosete de mătase albă, o alură de june sclivisit ai putea spune, dacă silueta nu ar da semne că se îngroașă. Și acest fel furtiv, furișat, de a privi, ca bărbații cu anume obiceiuri nemărturisibile!

De care poate nici măcar nu este atât de străin?

Pentru că, la urma urmei, ce poate fi veșnicul său neastâmpăr? Și modul acesta de a curta platonic și neangajat doamnele și domnișoarele, prin toate casele onorabile unde intră, ce altceva poate fi decât un mod de a-și ascunde lipsa de interes adevărat pentru ele?

— Te rog numai o clipă să mă ierți, dragul meu. Numai o clipă am să te lipsesc de compania mea, spune Profesorul, ridicându-se, cu un oftat ușor.

Cu spatele uscățiv adus sub haina prea largă, Profesorul pășește spre ușa care dă pe terasă.

— Dar bineînțeles, vai, bineînțeles!… Am abuzat și așa prea mult… Vă asigur că de cum am intrat am vrut, deși mă făcusem vinovat prin această mult prea timpurie sosire…

— Ei, dragă, fii, te rog, serios… Parcă ne înțeleseserăm să renunțăm între noi la atâtea fasoane și scuze… Vreau să respir puțin aer curat, înainte de a merge amândoi până sus să ne pregătim ținuta…

Profesorul lasă să-i cadă din mână perdeaua de iederă și caprifoi, pe care o ridicase când se întorsese să-i răspundă domnului Ialomițeanu, și își sprijină coatele de marginea terasei.

Apoi inspiră adânc. Un timp își ține răsuflarea în piept, umflându-și cușca toracică în care, striviți, se sufocă, mucegăiesc plămânii. Respiră, face câțiva pași pe terasă, își încrucișează din nou brațele pe balustradă. Miroase amețitor a iarbă, a fân, a pământ, a copilărie îndepărtată, și el simte că e vară.

E vară – e vară – e vară…

Aerul înceţoşat de albastru, umbra catifelată a clematitelor, mirosul de regina-nopţii şi de petunii. Straturile de trandafiri ai Sophiei, luminoşi în penumbră, dincolo de ele, în grădină, două scaune de răchită, alăturate. Neliniştitoare alăturarea celor două scaune goale, păstrând ca un schelet o posibilă conversaţie dusă în şoaptă. Dar, dând la o parte neliniştea aceasta, Profesorul simte iarăşi, ca o dulce remuşcare, ca un dulce fior, că e vară…

E vară – e vară – e vară…

Şi câte veri?… Şi ce fel de veri de-acum înainte?…

Pentru că, iată, priviţi de aproape, chiar şi lăstunii au strigăte şi ciocuri feroce, iar zborul lor nu e doar plutire fără efort. Privit de aproape, zborul lor devine zbatere disperată. De-aproape privind, vezi încrâncenarea aripilor, zvâcnirea lor încordată ca să despice materia străvezie şi faci câţiva paşi într-o parte, cu spaima că ar putea să te străpungă, venind. Şi dacă faci câţiva paşi alături, ai să vezi faţa lucrurilor cum se schimbă… Ce neaşteptat de repede înţelegi şi cum priveşti în jur tot mai atent, o atenţie tot mai lacomă cu cât înaintezi în vârstă, încă mai citeşti, încă mai aduni cunoştinţe, încă le mai clasezi şi încerci să deduci altele noi din ele, dar o faci tot mai lipsit de chef, ca şi când te istoveşte un presentiment. Poate chiar ştii că boala nu te va mai lăsa să împărtăşeşti şi altora ce afli acum şi că nici măcar timpul ca să le scrii n-are să-ţi mai rămână… Nu ţi-a mai rămas (simţi) decât să priveşti tot mai atent; şi atunci când boala nu-ţi mai aminteşte de trup, atunci când el nu te mai apasă ca o prea uzată, prea vulnerabilă haină, ţi se întâmplă să te simţi doar o lacomă…

Doar o imensă privire…

Iar lumina cerului de ivoriu catifelat dă o clipă iluzia că ar vindeca şi mucegaiul plămânilor, şi acea cocleală a sufletului pe care ţi-o dă gândul însoţirii cu cine n-ar fi trebuit s-o faci niciodată…

Profesorul Mironescu intră în salon cu un oftat fericit…

— Ce-ai spus, dragul meu? Că tocmai de la serbare ai vrea să pleci? Nici prin gând să nu-ţi treacă o asemenea infamie! Altfel, ai avut suficient tact ca să nu faci această declaraţie

trădătoare în fața doamnelor! Ți-ai dat seama la vreme că în niciun caz așa ceva nu ți se va ierta! Așa că, te rog, acum fă bunătatea și mă însoțește la catul de sus, să mergem să ne punem amândoi la punct ținuta…

Nu te deruta de această comportare, îndulcită fără motiv în numai câteva minute: astfel este firea lui încât, după ce s-a purtat cum nu trebuie, revine și se arată cel mai gentil om. La fel în această după-amiază: simțind că te primise prost, fiind prea mirat de sosirea ta, a căutat să repare situația și câteva ore te-a copleșit cu sporovăiala lui. Acum aproape îți face curte. Ceea ce nu trebuie însă să te înduplece. Așa că înclină-te încă o dată și spune-i politicos cum stau lucrurile:

— Desigur, aș merita a fi pedepsit pentru lipsa de cuviință cu care… Dar oare ce pedeapsă mai mare poate exista decât a fi lipsit de strălucitoarea sindrofie? Din nefericire, obligațiuni presante…

Profesorul înaintează în salon, ce tăioasă continuă să-i pară, și după atâția ani, lumina electrică ce albește fețele și le face nefirești! Își duce ca un copil batista la ochii obosiți și, când îi deschide, lumina îi pare încă și mai artificială! Și mai nepotrivită! Total nepotrivită, total artificială îi pare și scuza musafirului – în plus, venind prea târziu! Dar cum? Vorbim de trei ore, iar lucrul cel mai important abia acum îl spune?

Și totuși, deodată, Profesorul aproape nu mai simte oboseala. Aproape începe să aștepte cu plăcere serata. O ușurare atât de bruscă, încât pare o veritabilă bucurie, ceea ce trebuie însă să încerce să ascundă, răspunzându-i musafirului:

— Dacă invoci obligațiuni presante, atunci, dragă, eu ce aș putea să mai spun? În fața lor nu se mai poate spune nimic, decât regretul…

Și temându-se că musafirul, pe picior de plecare, va citi în ochii lui ceea ce simte, Profesorul își ferește privirea și o coboară, neatentă, asupra costumului nisipiu care își țipă noutatea. Observă și aici o scamă, uitată probabil de croitor, mai jos, o șosetă strâmbă și, ce ciudat!, stropi de noroi pe manșeta pantalonului.

Stropi de noroi proaspeți, desigur proaspeți, de vreme ce abia azi și-a scos de la croitor costumul! Singur a spus că l-a

îmbrăcat înainte să vină aici… Și totuși, stropi de noroi pe o manșetă de pantalon, într-o zi atât de secetoasă!… Stropi de noroi, pe manșeta de la pantaloni, două fotolii de răchită, puse față în față sub nuc, aleile pe care Sophie le-a inundat cu apă, udându-și fără rost trandafirii la o oră la care s-a auzit un inexplicabil țârâit de sonerie?!… Ce confuzie! Altceva își dorise decât această vânătoare de vorbe, altceva, un cât de mic amănunt concret, el îi stă sub ochi, tot atât de incert, însă întunecându-i de-acum toată seara – indiferent dacă va pleca, indiferent dacă va rămâne musafirul.

Profesorul respiră grăbit, mâna umedă duce spre frunte batista ghemuită, în tâmple zvâcnesc ciocanele sângelui, în timp ce cu pași mari, șovăitori, își conduce spre ușă musafirul, cum s-a putut o asemenea eroare – a Sophiei, a lui, a amândurora? Tocmai omul acesta, care le displăcuse din prima clipă când l-au văzut! Și chiar în niciun fel nu se mai poate întoarce totul la loc, în acel moment când, văzându-l, amândurora le-a displăcut? Să întorci totul în acel loc și apoi să urmărești atent unde, cum s-a insinuat eroarea, musafirul își ia surâzând bastonul și pălăria, ce rău îi pare că, plecând astfel, adaugă la toate o ultimă impolitețe: să plece fără a-și lua rămas-bun de la doamna, de la domnișoara!

Domnul Profesor va transmite, desigur, va transmite, bineînțeles, târziu, cu picioarele istovite și albul ochilor înroșit, va începe acel interminabil rechizitoriu-interogatoriu din care Sophie se va strecura, va fugi, păstrând doar o ciudă, o nemulțumire enigmatică în ochii ei tot foarte albaștri, sub genele lungi, neîntoarse. Pași ușori, scârțâitul scării de lemn, uși care se închid și se deschid la etaj, câteva note încercate pe un clavir, o rochie fluturând dincolo de grilele sculptate ale balustradei, musafirul, și el ar trebui să se grăbească, să nu fie surprins de ceilalți musafiri, grădina este luminată feeric, gustul discutabil al Sophiei, ghirlande de roze și lampioane de hârtie colorată atârnate de copaci. Profesorul își zornăie nervos pastilele în cutia plată, stropi de noroi pe manșeta unor pantaloni abia astăzi scoși de la croitor, dar atunci de ce o vizită neanunțată?! La o oră atât de nepotrivită?! Dar cum, dar cum, derularea

înceată a fiecărui fapt, sunetul îndoielnic al fiecărei vorbe, Profesorul duce la gură o pastilă dulce-acrișoară, unul dintre acești *inoffensifs antiseptiques de l'intestin*, ca să ascundă faptul că, de câteva secunde, un clipit repede-repede îi antrenează jumătate de obraz într-o strâmbătură.

Semnul, totuși, al unei nervozități stăpânite.

Încă își mai chinuie mintea cu acei stropi de noroi pe o manșetă de pantaloni, umilit de gândul care nu se poate desprinde, provocându-i o insuportabilă suferință fizică în toată făptura, o durere care îl umilește și îl revoltă, și totodată senzația liniștitoare că îl privesc doi ochi translucizi, prietenești, cu o atenție prevenitoare și încordată, sus, la etaj, uși închizându-se, deschizându-se, pași înceți pe scara de lemn.

— Cum, domnule Ialomițeanu? Cum, nu rămâi să cinezi cu noi? Cum, dezertezi? întreabă doamna Mironescu, ce coboară cu pași înceți și maiestuoși scara.

Domnul Ialomițeanu este un perfect cavaler, cum prea bine se știe. Deși timid, se complace în societatea doamnelor, vara vine cu trăsura, iarna vine cu sania să le ia la plimbare, ninge fără întrerupere, zurgălăii cailor clinchetesc, Margot și Sophie își scot năsucurile din blănurile în care s-au învești mântat, ce chicoteli, ce râsete în timpul plimbării prin acest București micșorat de zăpadă, deasupra căruia se arcuiește un cer ivoriu și, ca în gravuri, se desenează perfect ziduri, acoperișuri, coșuri prin care iese, ondulat, fumul!

Niciodată, de fapt, nu a agreat prea mult Profesorul Mironescu plimbările cu sania, și nici măcar cu trăsura, dar mai ales picnicurile, și îndeosebi seratele dansante și sindrofiile, în ultimii ani pur și simplu a refuzat să mai iasă, dar poate că și boala! Dar iată, totuși, că domnul Ialomițeanu are astă-seară obligațiuni și tocmai de aceea a și venit la noi mai devreme și de aceea nu s-a îndurat până în ultima clipă să ne dea neplăcuta veste, iar acum nu vrea decât să-și ia rămas-bun de la doamna, de la domnișoara!

Iar acei stropi de noroi pe manșeta de pantaloni sunt tot acolo, sunt chiar o enigmatică certitudine, dar fața Profesorului rămâne impenetrabilă. Rictusul nervos i-a dispărut, ca

și surâsul destins, de altfel. Lumina electrică neprielnică și boala prost diagnosticată de doctori explică îndeajuns de ce riduri adânci îi brăzdează figura când întinde cordial mâna, de rămas-bun, musafirului.

— Cum, nu rămâi să cinezi cu noi, domnule Ialomițeanu? întreabă micuța Margot. Desigur, pleci într-o altă vizită, și cea de la noi a fost numai prima!

Unite deodată, cele două surori își aruncă micile lor insinuațiuni dezertorului, el se apleacă pe rând, curtenitor, în fața lor, poate mâine seară vor vorbi despre el, curiozitatea fiecăreia fiind ațâțată de vorbele celeilalte, și astfel îi vor explica fiece gest mai greu de înțeles. Dar poate că întâmplările sindrofiei de azi vor fi atât de palpitante încât nimic nu va mai părea destul de interesant la domnul Ialomițeanu – pentru a mai fi explicat.

Însă tocmai pentru că s-a întâlnit atât de des cu eșecul, încât nimeni nu este mai abil decât el ca să-l ascundă, tânărul Ialomițeanu știe să îl suporte cu resemnare. Salută mai adânc și de mai multe ori decât este nevoie și trimite asupra bunilor săi prieteni o privire afectuoasă.

Nu, își spune Profesorul, în orice caz, chiar dacă presupunerile mele mi se vor părea (când am să mă liniștesc!) iarăși absurde și exagerate, totuși este de mirare cum am putut fi atât de *neglijent* încât să nu iau în seamă ceea ce în fiecare clipă simțeam: că nu avem nimic în comun și că aproape totul la el îmi displace…

Peste o jumătate de oră, doamna și domnul Mironescu vor primi în *hall* musafirii. Dineul se va da mai devreme ca de obicei, iar Profesorul va avea meniul lui auster, separat și frugal: câteva aperitive numai, friptură rece, *linzertorte*. În salonașul mic se va înălța vocea gravă a Sophiei, acompaniată la pian de sobrul Jorj Ioaniu, și va crea senzație cu un sfâșietor lied de Verdi. După dans, junele Geblescu va explica un nou joc de societate, care va face deliciile copilăroasei Margot:

— Priviți, vă rog, stimați domni, priviți, vă rog, drăgălașe doamne și domnișoare (va spune tânărul abia întors din Anglia, începându-și noul joc de societate, de fapt o simplă

experiență de fizică). Priviți, vă rog, stimată asistență, aici, foarte atent: acest punct negru din centrul acestui cerc. Priviți atent numai punctul din mijlocul acestui cerc și imediat, nu-i așa?, veți vedea – chiar vedeți! – împrejurul punctului nu unul, ci zeci de cercuri concentrice pe care ochiul dumneavoastră orbit are – a și început! – să joace… Mai repede, așadar, mult mai repede decât cercul pe care nu am avut vreme – vedeți? – să-l mișc – mult mai repede deci! – a obosit și s-a modificat privirea! În plenul intensității privirii, de atâta încordată participare, s-a insinuat o percepție aberantă. Astfel, inutil să te străduiești să privești mai atent, cu fiece secundă care urmează n-ai să mai vezi niciodată ceea ce ai văzut la început. Știm, de multă vreme, stimată asistență, că nu ne scăldăm de două ori în apa aceluiași râu. Aflați, în plus, că nici nu privim de două ori cu aceeași privire!

Când aplauzele și râsetele veselei asistențe se vor mai domoli, din salonașul mic de alături va răzbate o voce gravă:

— Dacă vom ști să ne păstrăm poziția de azi și nu vom risca viitorul țării prin cine știe ce imprudență…

Acesta nu va putea, bineînțeles, să fie decât glasul amicului Victor.

Partea a treia

Jurnalul Profesorului Mironescu

22 august 1916

Țignalele sergenților de stradă, clopotele bisericilor și sirenele fabricilor au dat azi-noapte alarma de câteva ori. Apoi s-au pornit tunurile, care n-au încetat o clipă, și, printre ele, mitralierele. O beznă foarte deranjantă, prin care orbecăiam toți, nervoși și adormiți. Bineînțeles că am avut dificultăți ca să-mi conving oamenii să coboare în pivniță (așa cum cere *Ordonanța* poliției), opiniunea generală fiind că nu există pericol. Până acum, într-adevăr, se pare că vizitele Zeppelinului, căruia oamenii îi spun „țipiligul", nu au provocat victime. Spre dimineață, frânți de oboseală, am urcat în odăi, profitând că artileria noastră se mai liniștise, dar, după un mic răgaz, a început iar. După o asemenea noapte, obiceiurile casei s-au perturbat, astfel că, atunci când, după 11, un automobil s-a oprit în poartă, abia terminasem micul dejun.

Era distinsa doamnă Nicolaid, una dintre damele patronese de la Societatea Regina Elisabeta, care trebuia să meargă la Gara de Nord să le împartă soldaților ce plecau pe front cele de cuviință. Aflând doar în ultimul moment că va fi lipsită de orișice ajutor, doamnele ce urmau să-i ție companie decomandându-se, s-a urcat în automobil întovărășită doar de o servitoare și de devotatul ei soț. După câțiva metri, s-au gândit să riște un ocol prin Șoseaua Bonaparte și să apeleze la Sophie, contând pe firea ei săritoare și neprotocolară. N-au avut prea mult timp de stat, suficient însă ca să facem o

scurtă plimbare prin grădină, bucurându-ne de această târzie dimineață de vară, și ca Sophie să ne arate, cu mândria obișnuită, noile ei sorturi de trandafiri. Am stat la o mică parolă în chioșc, în față cu o cafea naturală, ce de la o vreme a ajuns un adevărat lux, schimbând impresii despre noaptea atât de agitată și despre Zeppelinul-fantomă de care pomeneau ziarele de dimineață. Doamna Nicolaid știa direct de la Crucea Roșie că la Constanța sunt peste o sută de victime ale bombardamentului atroce. Le-am împărtășit ceea ce poate nici nu mai este un secret, că Brătianu a intervenit special și personal la Bussche, ambasadorul Germaniei, pentru a nu se face război aerian asupra populațiunii civile, și chiar a primit asigurări în această privință. Cum orele erau înaintate, iar soții Nicolaid țineau să ajungă cu punctualitate la gară, ne-am ridicat și am părăsit chioșcul. Din păcate, Sophie chiar se afla în imposibilitatea de a da ajutor, fiind chinuită de o migrenă barbară, ce nu se mai rezuma la obișnuitele dureri de cap, ci îi dădea și amețeli și vomismente. Margot s-a oferit însă cu multă tragere de inimă să-i ție locul, iar eu a trebuit să cedez la insistențele d-lui Nicolaid de a-i însoți, ca să văd cât de mult s-a schimbat capitala după numai cinci zile de stare de asediu. Înainte de plecare am avut o discuțiune deranjantă cu Sophie, ea refuzând categoric a fi văzută de doctor, eu anunțând-o, cu calmul meu, pe care ea îl cunoaște de ceea ce este capabil, că mă voi vedea silit a apela la doctorul Fundățeanu, peste voința ei. Trebuie să recunosc că nu era momentul potrivit, mai ales ținând seama și de starea ei de nervi. A reacționat violent, din pudoare și încăpățânare, și am plecat suficient de prost impresionat de schimbul de cuvinte ce a avut loc (așa cum detestăm amândoi) *devant les domestiques*. Sunt momente când totul îmi pare pierdut și nu mai sper la nici cea mai mică înțelegere. În automobil m-am străduit a-mi ascunde, din discreție, starea de spirit în fața celor doi, ce își arătau tandrețea reciprocă, tachinându-se; din câte am auzit, *ils ont toujours été raisonnablement heureux en ménage*, încât spectacolul lor îmi trezea tot felul de impulsiuni usturătoare.

Dintr-odată am fost conștient că ceea ce resimțeam era pur și simplu *invidia* cu care (ființă fericită în această privință!) nu prea m-am întâlnit în viață! Jena de mine însumi, dar mai ales spectacolul străzii m-au calmat. Nu, inexact! De fapt mi-au înlocuit nemulțumirea cu o îngrijorare, care însă mi-a părut mai ușor de suportat, fiind și legitimă, și colectivă. Această îngrijorare era total diferită de suferința geloziei și a neînțelegerii, care te umple de întuneric și te stăpânește la fel de umilitor (și de total!) ca și foamea fizică.

Încă din mahala, dar cu atât mai mult spre centru, deasupra prăvăliilor fluturau tricolorul și drapelele aliate. Pe ziduri, manifestele și ordonanțele pe care apucasem, mai toate, să le citesc. Oprind însă la o înghesuială la Matache, am citit neatent mai întâi acel OSTAȘI! Apoi:

DE-A LUNGUL VEACURILOR UN NEAM ÎNTREG VĂ VA BINECUVÂNTA ȘI SLĂVI.

Nu cred că oboseala nervilor e cea care a făcut să-mi țâșnească deodată lacrimile. Totuși am trăit bine cunoscuta jenă pentru excesele mele de sentiment, pentru idealismele pe care s-a găsit totdeauna cineva apropiat să mi le reproșeze. Chiar să mi le vâneze, creându-mi *à propos* de ele o permanentă senzație de vinovăție și rușine. Și, într-adevăr, cum să-ți vie a plânge citind ordonanțele regale pe care lucizii le critică în fel și chip, iar mulțimea le ignoră, alergând fiecare zăpăcit printre cobilițele oltenilor sau la coadă la brutărie?

Astfel, orașul arăta destul de straniu, fiind aproape lipsit de mijloacele obișnuite de circulație. Abia seara mi-am dat seama cât am fost de norocoși, aflând că nenumărate automobile, trăsuri, chiar și taximetre au fost rechiziționate în stradă și trimise spre Turtucaia. Semn că totuși lucrurile nu sunt chiar în regulă, acolo. În așa liniște, zgomotul mașinilor militare ce goneau părea și mai strident. La mari intervale de timp trecea câte un tramvai, atât de aglomerat încât unii oameni ajunseseră a merge pe scară! Trotuarele, în schimb, debordau de lume ce își ducea în brațe pachetele, o adevărată panică a cumpărăturilor pe care ușor o poți înțelege, mai ales că, deodată, o serie de lucruri – carne, ouă, lapte, dar chiar și pâine – nu se mai găsesc.

În această clipă m-am oprit și mi-am recitit însemnările, constatând cu nemulțumire că par a fi scrise, prin stângăcia și naivitatea lor, de un gimnazist. Veșnica dramă – una simți, alta iese pe hârtie! Voi continua totuși, deși sunt conștient că esențialul îmi scapă.

De pildă, senzația că fețele ce le-am întâlnit îmi transmiteau uimirea lor: această neșansă a istoriei ni se întâmplă chiar nouă! Chiar suntem o generație de sacrificiu! N-au fost numai vorbele mari cu care ne-am obișnuit atât încât nu le mai luăm în seamă! Aceeași uimire o trăiesc și eu, oră de oră, de când în noaptea de 14 august m-au înfiorat clopotele bisericilor, anunțând mobilizarea generală! Cuvinte pe care până acum le-am rostit de atâtea ori în fața tinerilor – *destin colectiv, soartă, istorie* – le simt acum în cu totul alt mod, aș spune religios și întunecat; iar gândurile ce-mi trec cel mai des prin minte nu sunt doar ale mele: temându-ne fiecare doar pentru noi și ai noștri, dorim, așteptăm, sperăm toți același lucru... De aceea mi s-a părut că și pe fețele ce le întâlneam citeam lucruri asemănătoare: uimirea că totuși s-a întâmplat, neliniștea față de răul ce ne așteaptă, neîncrederea și răbdarea – acea atât de bine cunoscută putere a noastră de a răbda care, totodată, poate să ne deservească.

Înainte să fi căzut în asemenea reflecții banale, ajunseserăm însă la Gara de Nord, intrând într-o cu totul altă stare – de exaltare. Solemnitatea ce mi s-a părut că totdeauna o degajă această construcție modernă, sonoritatea pașilor noștri, pierzându-se în sonoritatea celorlalți pași, vibrația sufletească a mulțimii ce se adunase mi-au ridicat obișnuitul nod în gât, deși abia apucasem să văd uniformele verzi-albastre și chipiele ostașilor – unii în picioare, alții așezați pe muchiile vagoanelor de marfă, deschise. Noi, ce veniserăm ca să-i conducem, nutream convingerea că asistăm la un moment solemn, total deosebit de cele ordinare, astfel că starea cea mai obișnuită era uitarea de sine. În acele clipe mi-a trecut prin minte să merg să fac diligențe speciale spre a fi mobilizat, deși știam prea bine că e o imposibilitate. Dovadă că n-am ajuns încă la puterea de a-mi accepta locul de margine, în care viața m-a împins și mă va împinge tot mai mult de acum înainte.

Împrejur se cânta *La arme* cu lacrimi în ochi, aceeași îndrăzneală a unor voci ce se știau puternice, melodioase, aceeași șoaptă jenată a celor afoni și timizi ca în noaptea de Paște. Cântam și eu, bineînțeles, cu glas scăzut. Mulți veniseră cu flori și le dădeau acestor oameni obișnuiți, pe care închipuirea noastră livrescă îi sacraliza, coborând asupra capetelor negricioase și nebărbierite nimbul idealelor. Cântând, am privit mai atent împrejur, trecând de la ochii curați ai unui licean, pe un obraz plin de coșuri și sub niște sprâncene îmbinate, la o doamnă corpolentă, cu un decolteu veșted și stacojiu, împins de strânsoarea corsetului, apoi la un (probabil) profesor de liceu cu creștetul ros de chelie și privind afectat prin monoclu, apoi la o familie respectabilă, ținând în jurul ei copilașii, în cele din urmă, la două drăgălașe demoazele, care ciripeau sub umbreluțe... Dar la ce servea un asemenea fastidios inventar uman în care la nesfârșit mi se fărâmița privirea? Cum se putea naște un suflet colectiv din trupuri atât de diferite? Iată mirarea mea, aceeași ce mi-o trezesc lucrurile cele mai simple! Și totuși, ceva mai mult decât întâmplarea ne unea pe toți (am simțit pe peron, acolo), nu numai *destinul*, ci și resorturile unei mentalități, pulsând în noi cu aceeași viclenie discretă, dar și cu aceeași putere ca foamea, ca dorința de împerechere...

Să las însă divagațiunile la o parte! Trenurile militare erau arhipline, iar altceva nu mai circula; pe liniile din cap erau trase două trenuri sanitare, cu acoperișul vopsit în alb, și pe acoperiș o uriașă cruce roșie – probabil pentru a fi văzute și ocolite de avioane. În lungul peronului, *madame* Nicolaid și Margot au trecut pe sub ferestrele trenului, întinzând țigări și pachete de alimente soldaților: în urma lor venea servitoarea cu coșurile, iar noi le acompaniam, de la o anumită distanță. Cum pachetele doamnei Nicolaid s-au sfârșit mai devreme, ea a început a împărți bani, dar, neavând mărunte schimbate, a cam bulversat spiritele, scoțând o hârtie de douăzeci de lei și voind ca acela ce o ia să o împartă cu câțiva încă. Bineînțeles, s-au repezit mai multe mâini, eu! eu! eu!, și ea, intimidată de cererile tot mai imperioase, a dat-o la întâmplare celei mai grăbite. Comentariile triviale ale celor dezamăgiți, care mi-au

ajuns la ureche, eu venind chiar în urma doamnei, m-au mâhnit. Chiar m-au revoltat, în acel mod în care de obicei mă revoltă viața, de câte ori, coborând brusc din nori, mă izbesc de ea. Și tocmai atunci Margot a mai provocat și ea un mic incident regretabil: părându-i-se, cum a explicat mai târziu, că s-a dat semnalul de plecare, a aruncat pachetele de țigări ce-i mai rămăseseră. Bieții oameni au sărit fiecare pe unde erau, s-au repezit să le apuce, îmbrâncindu-se, luându-se în gură, chiar strivind mâini, degete sub cizme. O busculadă ce am regretat-o întrucât strica tot ce arătase atât de frumos înainte, iarăși dând pe față sărăcia și primitivismul ce ne stăpânesc. Starea mea psihică fiind labilă și înclinată spre melancolie, deodată am văzut spectacolul eroic de mai înainte descompus în scene cotidiene, unul scobindu-se în nas, câțiva jucând barbut, altul ușurându-se aproape la vedere, un grup aruncând vorbe deșucheate generoaselor noastre doamne, altul tratând cu niște servitoare unguroaice... În continuare, bine cunoscuta năuceală de când compar spectacolul vieții și imaginea ei ideală. Dar propria mea cenzură, introdusă odată cu cea a ministrului de Interne, I.G. Duca, din prima zi a stării de asediu, a funcționat prompt: nu-mi era permis să văd nimic josnic în comportamentul acestor oameni ce plecau să moară pentru o idee, în vreme ce eu urcam în confortabilul automobil al d-lui Nicolaid, urmând să facem obișnuita promenadă pe Calea Victoriei și să luăm obișnuita *café glacé* la Riegler, lăsând în urmă rumoarea Gării de Nord și vagoanele înțesate pe care tot aceste mâini muncite (se vedea după litera stângace) scriseseră: *Unde-s tigrii din Carpați? România Mare* – și alte asemenea.

Dispoziția moralistă se vede că nu este doar apanajul meu, pentru că, apropiindu-ne de centru, văzând câtă lume ieșise să se plimbe, cum de la mesele așezate pe trotuar, sub umbrelele obișnuite, doamnele și domnii își aruncau unii altora semne de recunoaștere discretă, bezele, ridicau pălării etțetera, iar cele mai frecvente comentarii erau provocate de nemulțumirea generală că, odată cu starea de asediu, guvernul a interzis consumul băuturilor spirtoase, văzând deci acest spectacol frivol, onestul domn Nicolaid (infirm din cealaltă

campanie) s-a indignat. Cum, a spus, în ziua când s-au anunțat primele pierderi, peste cinci sute de răniți, iar morți desigur mai mulți de câți ni se spune, este posibil ca aici să nu se fi schimbat nimic? De-a dreptul nerușinată mi se pare această dorință de petrecere! Bine, a râs drăgălașa doamnă Nicolaid, dar noi ce căutăm aici, *chéri*?

În automobil, la întoarcere, d-l Nicolaid mi-a povestit avatarii sorei sale Nathalie (căsătorită acum nici o lună cu magistratul Crețeanu). Surprinși *en voyage de noces* la Sinaia, la hotel Caraiman, pe lângă neliniștea că frontul este atât de aproape (ah! ce șoc să-ți dai seama deodată că în orișice clipă ți se poate întâmpla orice, nemaiexistând acele legi și obișnuințe care să te apere! a plâns *pauvre* Nathalie, căreia în înghesuială îi smulseseră pălăria), s-au trezit cu toate trenurile suspendate, afară de unul singur, la care era o îmbulzeală de nedescris. Bietul Crețeanu, băiat de familie, nelovit de viață, a dat în dreapta și în stânga și a făcut zeci de intervenții pentru a reuși să-și suie bagajele într-un vagon anume, care însă deborda. De circulat au circulat într-un vagon de marfă până la Ploiești și, sub amenințarea cu arma, o brută de soldat i-a silit să se așeze pe jos, chiar în băligarul de cai, oameni de bună condiție amestecați cu lume proastă, un aer irespirabil, o beznă perfectă, teamă de păduchi, de râie, de ce ai fi putut să iei atingându-te de toți nespălații. Apoi, o noapte întreagă în gara din Ploiești, neavând nici măcar o bancă pe care să te așezi. La venirea trenului o disperare atât de mare, încât erau gata a fi călcați în picioare. L-am rugat stăruitor să-și repete istorisirea și la dejunul pe care l-am luat împreună, dar Sophie nu a arătat prin nimic că și-ar aminti motivul atâtor certuri – vilegiatura –, iar după plecarea lui n-a vorbit cu mine în continuare.

După-amiază am încercat să nu țin seamă de atmosfera neprielnică și să lucrez. Simt că orișice pagină întârziată este o vină, viitorul fiind atât de nesigur. Iată cinci ani, cel puțin, de când nimeni nu s-a mai așezat asupra a ceva important, fundamental, simțind deasupra tuturor capetelor sabia lui Damocles – războiul inevitabil! Deși așa ceva intenționez prin lucrul meu, nu sunt scutit de spinii culpabilității pentru că dau

frâu liber firii mele încete, utopice și laborioase, în loc de a sluji cultura printr-o carte ce s-ar putea publica repede. Mai exact, s-ar fi putut! Până la ora cinei am rămas în cabinet, fiind scutit de grijile corespondenței, ce s-a rărit mult. Starea generală surprinzător de bună. Nimic important nu a intervenit până la această oră, când îmi termin însemnările. M-am decis a-mi păstra calmul cu orișice efort, iar pentru îndepărtarea sufletească a Sophiei voi căuta soluțiunile într-un moment de acalmie.

23 august 1916

Vreme încă bună. Izolare totală, din care m-a scos Victor Apostoleanu, ce de mult amenința cu o vizită. A trecut astăzi, pentru că tot nu s-a deschis tribunalul, iar prohibiția băuturilor spirtoase îi strică tabietul cu aperitivul la bodega Mircea. La 11 și jumătate a sunat la ușă. Soneria nu s-a auzit, pentru că de ore întregi treceau coloane de artilerie. Geamurile zăngăneau de tropotul cailor pe pavajul abia terminat și de huruitul chesoanelor. Victor însă nu a riscat a nu fi observat, cadența cizmelor soldățești scosese la geamuri tot personalul feminin al casei. El a fost cu ideea să le împărțim soldaților apă, idee inspirată, pe care o vom aplica și de acum înainte. Victor, ca multă lume de altfel, este agitat de ideea nenumăraților informatori și spioni strecurați printre noi și cea mai bună dovadă îi par a fi bombele ce au vizat casa lui Take Ionescu, la piața Lahovary, colț cu strada Atena. El tocmai de acolo venea și cercetase atent ravagiile. Curiozitatea bucureșteanului a făcut spectacol și din locul bombardat, devenit loc de promenadă. Amicul Victor spunea că trecerea pe acolo a lui Marghiloman, susținătorul alianței cu nemții, ar fi trezit reacții de ostilitate în public; rămâne de văzut câtă exagerare cuprind spusele lui, el fiind în genere tipul de om orbit de partizanatul politic.

Tot astăzi fusese de față la altă scenă: trecând regele cu automobilul prin centru, i s-a făcut o manifestație spontană de simpatie. Trecătorii, în plus cei de prin prăvălii, chiar edecurile care nu se lasă a părăsi crâșmele și se mulțumesc cu o limonadă cu lămâie și Vichy, au ieșit toți, ovaționându-l, agitând pălăriile, strigând: *Trăiască armata română*! Comparase spectacolul

cu cel de la 10 Mai, când bietul Ferdinand a trecut prin mijlocul unei mulțimi mute și nepăsătoare. Amicul Victor a avut chiar un moment de grandilocvență, mărturisind că sentimentele lui coincideau perfect cu ale populațiunii și că fusese, până în ultima clipă, convins că „*neamțul n-avea să intre*". Altfel umoarea lui era, ca de obicei, cât se poate de rea, mai ales *à propos* de guvern și de Brătianu. Nu mergea însă chiar până acolo unde au mers alții, ale căror comentarii le auzise în această dimineață : că este de preferat o înfrângere în care să alegem oameni noi, decât o victorie păstrându-i pe cei de ieri ! (Nu voi nota dinadins numele ce mi le-a citat, cândva desigur îmi voi publica aceste însemnări și nu vreau să măresc cu nimic gloria ticăloșilor.)

Dar până unde poate ajunge lipsa de solidaritate românească ! Am avut o strângere de inimă amintindu-mi acel atât de *mal à propos* discurs pe această temă ce l-am ținut în obositoarea după-amiază de acum doar zece zile, dinaintea sindrofiei. Penibilă nu mi-e amintirea celor rostite, ci a auditoriului ce îl găsisem... Titi Ialomițeanu !

Privind harta pe care am instalat-o în salonaș și pe care seara, de obicei, fixăm cu steguleț înaintarea în Transilvania, ne-am neliniștit amândoi deodată, sărindu-ne în ochi imensa lungime a frontului românesc. Ce armată să ai ca să poți apăra *singur* o graniță atât de mare ? *Singur*, pentru că generalul francez Saraille, iată, nu face nicio mișcare la Salonic, deși intrarea noastră a ajutat atât de mult Verdunul, luându-se trupe germane ca să fie trimise la noi ! *Singur*, pentru că rușii nu-s atâția câți s-au cerut și nici nu se fac simțiți – dovadă Turtucaia, unde s-ar părea că luptele crâncene continuă.

Singur, cu un asemenea front lung, și tocmai noi, abia treziți ca popor la viață, cu acele defecte de organizare pe care ni le știm prea bine ! Și dacă tot ceea ce Brătianu s-a silit să calculeze, nelăsând hazardului nicio breșă, va sări în aer, pentru că nu se va respecta convenția ce s-a făcut ? Dacă Aliații au să se dezintereseze de noi ? Dacă au să ne abandoneze în mâna unui dușman atotputernic ?

După masă am lucrat cu destul spor, cu toate că o neliniște mi se insinuase, fie de la situația generală, fie de la cea a casei.

Temperatura ușor crescută, și în mod nejustificat. Coborând la ora cinci, s-a întâmplat ca atunci când a sunat telefonul să fiu doar eu pe aproape. Domnul Ialomițeanu, voind să verifice dacă obișnuita partidă de tenis cu Margot mai este cazul să se facă! Decis să nici nu-i spun nimic micuței (este, de altfel, foarte neliniștită pentru că noul ei flirt, Geblescu, se află chiar în linia întâi), am deconsiliat o asemenea joacă, riscând să pară ușurătate. Apoi rămânea problema drumului până la Cișmigiu, în condițiile în care tramvaiele se reduc tot timpul și sunt supraaglomerate, iar trăsurile și automobilele particulare nu numai foarte greu de obținut, dar putând fi rechiziționate în orișice clipă și trimise spre Turtucaia! Cum pot eu, ca tutore, autoriza unei eleve o plimbare atât de departe de casă, în asemenea condiții? Ialomițeanu a rămas până la sfârșit în linia comportării lui obișnuite, deși trebuie să fi observat că nu i-am lansat nicio invitație acasă la noi, ceea ce este o premieră. Aș fi ușurat să fi înțeles mai mult decât i-am spus și să fie ultima noastră convorbire, pentru că după aceea mi-am dat seama de consumul meu de nervi, cu totul disproporționat. După cină, febra mi-a crescut, am avut un frison puternic al musculaturii, oribile dureri de cap, ce nici acum, când scriu, nu au trecut, greață și stare de slăbiciune. Sophie, care făcuse dimineață o scurtă vizită unei amice (continuând să fim *en froid*, nu mi-a dat detalii), a stat toată ziua la pat, nepermițând nimănui să intre la ea, în afara madamei Ana. Am insistat să fiu primit și aproape am forțat-o pe madam Ana să-mi deschidă. Nu aveam, de fapt, nimic să-i spun, în afara veștii despre telefonul domnului Ialomițeanu, pe care i-am și dat-o, poate cu o intonație neplăcută și silindu-mă să-i prind expresia feței. Era teribil de palidă (de fapt, mai degrabă pământie) și m-a privit *comme une bête traquée*, ochii ei având însă aceeași expresie de încăpățânare ce mă înverșunează. Mă înverșuna în plus atmosfera de mister din jurul acestei boli (ce nu am niciun dubiu că este femeiască), leacurile primitive la care probabil recurge, nevoind să se arate doctorului, neputința mea de a stăpâni situația altfel decât prin strigăte și egoismul ei ce îmi adaugă noi suferințe la cele datorate bolii mele. Nu a scos până la sfârșit niciun cuvânt! A trecut o oră de atunci,

mi-am terminat însemnările, m-am culcat, dar nu pot să dorm. De jos, de la camera ei, percep zgomote ferite, ce îmi atestă că totuși situația nu este în regulă, uși se închid, se deschid, neobișnuit pentru această oră. Cum nici nu pot măcar să fumez, așteptarea este insuportabilă. De ce oare, Doamne-Dumnezeule, viața ia atât de ușor această agitație nefirească? De ce când nu mi-am dorit decât liniște, mi-e dat să trăiesc o asemenea consumare a nervilor?

27 august 1916

Zilele trecute am fost incapabil a scrie vreun rând, catastrofa de la Turtucaia venind să se suprapuie peste cea de acasă. Pot spune că ministrul Athanasiu a avut o inspirație fericită, dându-mi telefon de dimineață: simțind după voce cât sunt de distrus, și-a făcut timp în cursul zilei să treacă cu automobilul. M-a găsit singur, Margot fiind dusă cu madam Ana la Școala Centrală, unde se adusese un mare transport de răniți; cu internarea Sophiei, bineînțeles, nu era la curent și nici eu nu i-am dat detalii. Lui i-a plăcut totdeauna să fie ocupat până peste cap, de data aceasta însă nu l-am suspectat de poză, mai ales când mi-a spus ce pregătiri se făcuseră pentru o posibilă evacuare a Bucureștiului, panica trecând fulgerător, după căderea Turtucaiei, de la Oltenița la capitală! Ieri se renunțase, dar el încă se resimțea: nu-i deloc ușor în aceste zile să te afli în guvernul care a declarat războiul! Ca totdeauna, tensiunea mea, insuportabilă, a mai scăzut când m-am văzut silit să ies din mine și să privesc în afară. Jorj era și el într-o stare de nervi cum nu l-am mai văzut în acești treizeci de ani de când ne cunoaștem și, implorându-mă să nu o spun nimănui, mi-a mărturisit că vede foarte pesimist lucrurile. Dezastrul de la Turtucaia este în primul rând material: pretinde a nu se ști nici acum exact câți prizonieri au căzut, dar foarte posibil să fie 20.000! Plus tunuri, mitraliere... Foarte gravă este însă demoralizarea, ce s-a văzut unde duce! Vor trebui, a spus (de nervos ce era își aprindea țigaretele una după alta), luate trupe de pe alte fronturi și aduse aici, așa că mă tem să nu compromitem astfel și înaintarea în Transilvania! Bine,

am exclamat, dar cineva trebuie să poarte vina! El a spus că generalul Aslan și generalul Teodorescu se învinuiesc reciproc. De altfel, au și fost destituiți. Este cert însă că armamentul nostru nu este pe măsura războiului modern, artileria, în primul rând, foarte slabă în comparație cu a inamicului, care în plus are și aeroplane pentru recunoaștere și pentru reglarea tirului, ba chiar și un balon captiv. Dar lipsa de rezistență morală a atârnat greu în balanță. Inițial trupele noastre aveau și o inferioritate numerică, ulterior s-au trimis ajutoare, 16 batalioane de infanterie din rezerva strategică a Bucureștiului și două baterii de obuziere, dar ele au ajuns prea târziu și au fost prost utilizate, în condițiile haosului în care comandanții de sectoare aproape nu comunicau cu comandantul apărării. Tocmai pentru că se știa că întăririle sunt pe drum, s-a dat de la Marele Cartier acea dispoziție cu cele mai nefericite urmări ca garnizoana să reziste până la ultimul om. Pentru că nici atunci când s-a văzut că situația este pierdută nu s-au luat măsuri pentru retragerea acestei armate, aflată pe pământ străin, cu Dunărea în spate, dar fără un serviciu de transporturi! S-a ignorat cu desăvârșire posibilitatea unei retrageri spre Silistra, deși soluția se găsea în instrucțiunile pentru apărarea cetății. Astfel, în armata inegal instruită, ce abia primise botezul focului, și slab comandată a intrat panica, iar comandantul ei, intrând într-o panică tot atât de mare, a condamnat-o la prizonierat și la moarte, trecând Dunărea pe o vedetă.

Aceasta ar fi situația pe care încă o dată m-a rugat să nu o comentez cu nimeni. Am spus și eu că nu este cazul ca Lisette să treacă pe la spital, la Sophie, ea urmând foarte curând să iasă. În ciuda lucrurilor tragice ce le vorbeam și a nesiguranței ce o simțim împrejur, mi-a făcut bine conversația cu el. Eram aproape unul de altul, ca în juneța noastră. Uneori, mai ales de când este în guvern, aud lucruri rele sau mușcătoare despre el; de obicei, nici măcar nu încerc să văd dacă au un sâmbure de adevăr în ele. La ce mi-ar folosi? Când am reușit să păstrez atâția ani o prietenie, încerc să nu mai judec omul, așa cum încerc să nu mai judec în familie. Mă îndoiesc că ne-am mai împrieteni dacă ne-am întâlni astăzi:

am bănuiala că nu mi-ar mai plăcea deloc omul matur care este. Dar el pentru mine va fi mereu cel care acum treizeci de ani... acum douăzeci și șase...

Cum acestea sunt însemnări ale prezentului, nu memorii ale trecutului, îmi refuz amintirea. De altminteri, nici nu m-ar ține puterile. De trei după-amieze febra mea trece de treizeci și opt, iar cauza o știu prea bine. Abia astăzi, dobândind ore de indiferență, am putut să mă hrănesc cum mi-a pretins doctorul. Dejunul l-am luat singur și am fost incredibil de liniștit. Margot a exagerat cu entuziasmul pentru răniți și i-am făcut observații în acest sens madamei Ana, când s-a întors cu ea abia după-amiază. Incredibil de rezistente sunt aceste delicate *jeunes filles* ce altfel leșină dintr-un nimic, iar astăzi se îmbulzesc printre mutilați și răni deschise. Bineînțeles, era exaltată, plină de un avânt romantic și, la cafeaua ce am luat-o amândoi pe terasă (de când am deschis ușa, aici ieșim după-amiaza), mi-a povestit de un căpitan Feraru sau Heraru (comandantul unei baterii, am presupus eu), ce a luptat la Turtucaia până în ultima clipă și s-a sinucis, împreună cu alți câțiva locotenenți, pentru a nu fi luați prizonieri. Era foarte afectată de întâmplare și pretinde că pe unul dintre ei, Ioachimescu, l-ar fi cunoscut la patinaj, iarna trecută. Dincolo de exaltarea copilei, se pare că n-a existat numai panica generală, dar și fapte de eroism individual mișcător la Turtucaia. Găsesc totuși că locul ei nu poate fi între atâtea suferințe, în plus viața arătându-i în felul acesta, dintr-odată, acea parte de vulgaritate și de absurd pe care o copilă încă nici nu o presupune. În acest sens a vorbit și *madame* Nicolaid, ce a trecut pe seară, cu soțul ei. Sunt niște oameni afectuoși, poate puțin singurateci, ca și noi, de vreme ce se ampresează să ne cultive. Ei înșiși erau teribil de impresionați de ceea ce văzuseră și auziseră, mai ales Lucia Nicolaid, ce stătuse printre răniții aduși de la gara Obor cu tramvaiul și apoi ținuți pe un loc viran până s-au făcut toate pregătirile pentru a fi primiți. Tot ceea ce istorisesc de la Turtucaia sunt imagini de infern, de pildă acea halucinantă poveste despre un bac pe care s-au încărcat răniți, dar, chiar în clipa când s-a desprins bacul de mal, cei rămași pe pământul bulgăresc, secerați de focul

dușman neiertător și neavând în față decât imensul fluviu, într-o pornire de groază animalică, s-au repezit, urcându-se peste răniți, împingându-i, călcându-i, strivindu-i în picioare. M-am înfiorat, imaginându-mi vaietele, urletele, acel mal al infernului plin de oameni deznădăjduiți, unii aruncându-se în apă, alții luptându-se pentru o nenorocită de barcă găurită, alții încercând să plutească agățați de câte o scândură, o ladă, șrapnelele și gloanțele inamice vânându-i și aici, cadavre umflate plutind... Ce distrugere, ce risipă! Apoi acele nume ce circulă ale unor diverși ofițeri eroi care au încercat să reziste într-o panică generală, într-o mulțime ce nu mai vedea nicio scăpare și nu mai voia decât să-și scape pielea! Ce exemplare reușite de oameni avem și cum îi sacrificăm de ușor! Și cum și amintirea lor piere, călcată în picioare de animalica mulțime! Ce se întâmplă cu noi? Și cine poartă vina acestui blestem? Ce-o să se mai întâmple cu România?

Am simțit obișnuitul nod în gât când mi-a pus domnul Nicolaid întrebările, una după alta.

7 septembrie 1916

Mai mult de o săptămână nu am mai scris, trăind într-o stranie amorțeală sufletească; numai din când în când mă mai împungeau ghimpii rușinii și amărăciunii. Paradoxal pentru acest timp, agitat și de destule alarme, am lucrat cu spor. Atunci (stranie utopie!) îmi vedeam viața scurgându-se înainte la fel, în această liniște după care de multă vreme jinduiam, și Sophie rămânând mai departe în spital. Poate la altul un asemenea gând mi s-ar fi părut crud, meschin, dar, pentru tot răul pe care mi-l făcuse și își primise pedeapsa divină, eu nu-mi doream decât s-o știu (*pendant des mois*) la distanță. Deodată mi-am dat seama cât a fost de chinuit sufletul meu, și m-am mirat că suportasem, aproape fără să bag de seamă, proporțiile chinului. M-am mirat și că lipsa ei n-o resimțeam decât ca o ușurare. Incredibil! Niciun regret, nicio nostalgie! Dar cum este posibil să suferi atât pentru o persoană a cărei lipsă îți face de fapt bine, care deci nu îți aduce nimic prin prezența ei? Nu am vrut totuși să mă las pe panta întrebărilor

care ar fi fost, o simt, periculoase, în acest răstimp am plecat de acasă de câteva ori, cu diverse invitații și prilejuri pe care altădată le refuzasem, și, deși orașul este pustiu, întunecat, m-am simțit neașteptat de bine! *J'avais le cœur léger*, ba chiar și speranța nedeslușită a unui început (ce mi s-a mai întâmplat s-o trăiesc de câteva ori), luptându-se cu durerea rușinoasă din suflet. Am ajuns din nou la concluzia că, dacă firea mea convențională nu m-ar fi decis, într-un moment ce și așa îl consideram a fi destul de târziu, să-mi întemeiez o familie, să o respect etc., livrându-mă astfel unui sentiment destul de modest la începuturile lui, cu mult mai potrivit mi-ar fi fost un mod liber de a trăi, desprins de servituțile inimii! Ah, mult visată indiferență!

Recitind pagina scrisă, mă întreb dacă nu cumva această ușurare o datoram nu unei indiferențe veritabile, ci, dimpotrivă, faptului că o știam în fine pe Sophie într-un loc izolat, nemaifiind silit să o păzesc. Venindu-mi acest gând, nu m-am putut decide dacă este așa sau nu. De mult am observat, și la mine, și la alții, impuritatea afecțiunii, repede împletită cu ostilitate, plictiseală, dorință de evadare, sau reapariția unor emoții legate de sentimente de mult pierdute; nemaipunând la socoteală dorințele (uneori violente) ce cheamă atât de des în afară, ca și nevoia firilor visătoare pentru frumoase idile. Rareori se vorbește despre această încâlceală a sentimentelor: ea se bucură de tratamentul rezervat lucrurilor necuviincioase, ce știm toți că există, dar nu le aducem în discuție.

Astăzi m-am întors la jurnal, pentru că, aducând-o acasă pe Sophie, liniștea mea dintr-odată a dispărut; *mais c'était à prévoir*, chiar dacă, aparent, lucrurile s-au petrecut la început cum se cuvine. Cât am ajutat-o, cu toată gentilețea, să urce în automobil etțetera, am avut grijă să nu le dau celorlalți posibilitatea de a-mi citi pe față ce simțeam: pentru că o uram teribil, cu un dezgust care nu mă împiedica, totuși, la fel de teribil să sufăr. Simpla ei vedere îmi declanșase o suferință fizică, la fel cum o rană învechită își trimite otrava în tot corpul. Încercam să nu mă gândesc al cui putea fi copilul ce era gata să o omoare, și cu atât mai puțin să o întreb. În mod normal, după un asemenea episod, orice mariaj de acest gen este desfăcut de Dumnezeu. Dar oare lucrul acesta mi-l doream într-adevăr?

Am intrat amândoi în casă și ea a cerut să nu se desfacă valizele, pentru că intenționează să plece la Buzău, împreună cu madam Ana. *Pas possible*, i-am răspuns, laconic. Dacă timpurile ar fi fost normale, aș fi condus-o chiar eu acolo, așa cum erau conduse la mănăstire domnițele ce au greșit. Dar acum?! Când este aproape imposibil a mai părăsi Bucureștiul în condiții convenabile, în plus existând riscul să rămâi despărțit pe vecie de cel care pleacă! Insistențele ei îmi apărură ca un șantaj stupid și de prost-gust. Pe un ton de falsă veselie, însă, ea tot continua, madam Ana bineînțeles văicărindu-se, și din toate înțelegându-se că eu sunt călăul nebun. Enervat de neadevărul situației, m-am retras repede, cu pretextul că ea trebuie să se odihnească. Două ore însă m-am tot plimbat prin cabinet, fără să pot lucra nimic. Poate începând ar fi mers, dar de unde puterea să mă așez pe scaun când vibram într-un asemenea hal, iar în gând continuam cu încăpățânare discuția? Astfel n-are să mai meargă, am spus, de câteva ori, printre dinți. În plus, sufeream și din cauză că nu puteam să fumez. Fiind chemat la dejun, am reușit să îndepărtez ispita unei țigări, tocmai când eram pe punctul de a-i ceda. După o întrerupere de cinci săptămâni! Pe drum, încă înainte de a da ochii cu ea, am hotărât să evit să o mai vizitez în camera ei, nici să mai angajez vreo conversație, bineînțeles în afara situației când avem martori. Altfel, aparențele trebuiesc păstrate măcar de acum înainte, pentru că unul dintre motivele ce mă fac să sufăr sunt bârfele servitorilor. Câtă umilință când îmi dau seama că madam Ana știe, dacă nu chiar adevărul (adevărul?!?...), în orișice caz, incomparabil mai multe decât știu eu! În dimineața când m-am întors de la spital, dându-mă jos din trăsură și bătrâna ieșindu-mi înainte cu văicărelile ei, nu m-am putut abține să nu-i arunc: erai cât pe ce să o dai gata! În zilele următoare însă, m-am întrebat dacă nu cumva arunc o vină atât de mare asupra bătrânei (la urma urmei, o făptură ignorantă!) pentru a o dezvinovăți pe *ea*, pe care am dese clipe când continui a mi-o imagina, ca și până acum, inocentă. Dar ce face mai insuportabil totul este inevitabila vulgaritate a situației și a oamenilor, ce se varsă și asupra mea, ca un lighean de lături pe care îl primești, trecător nevinovat, de la

cine știe ce fereastră de mansardă. Sufăr, fiindu-mi silă de mine cu mult mai mult decât de ceilalți, fiind totuși conștient că prin slăbiciunea mea întrețin trivialul conflict. Dovada: în ciuda hotărârii luate, când, după dejun, ea mi-a adresat, pe un ton destul de sfios, rugămintea să o acompaniez la o mică promenadă prin grădină, m-am învoit imediat. Scuza singură ce o pot invoca este că Margot se afla și ea de față. Apoi dragostea pentru grădină este probabil unicul sentiment pe care nu i l-aș contesta lui Sophie. În timp ce ne plimbam pe aleile ei de trandafiri și mă aplecam din când în când să-i tai cu foarfeca pe cei ce mi-i arăta ea (care începuseră să se ofilească) și îi așezam cu grijă în paner, făceam mari eforturi să port cea mai dezangajantă conversație, fără a atinge vreunul din punctele vulnerabile. Din păcate, nu am fost în stare să păstrez această conduită până la sfârșit. Deși se apropiase mult, încât mâinile ni se atingeau, nu încercam nici cea mai mică dorință (din cauza sfiiciunii și a răcelii ei feciorelnice, nu m-a stăpânit prea mult niciodată trupește). Totuși, apropierea ei m-a tulburat, încât am călcat peste ceea ce îmi propusesem! Mi-a trecut fulgerător prin minte că răspunsurile la întrebările ce m-au chinuit (oricât m-am străduit a le alunga, în această ultimă lună nefericită) se aflau la doi pași de mine, în ființa ei, ce se sprijinea de brațul meu! Și atunci, nemairezistând torturantei curiozități, i-am spus:

— Dacă aș putea înțelege de ce a fost nevoie de atâta mister între noi, ce ajunseserăm atât de apropiați... Nu s-ar mai putea invoca nici pudoarea exagerată, nici... Ca să pot ierta ce a fost, trebuie să înțeleg...

Cum ar fi reacționat orișice ființă rațională la o asemenea delicată interogare? Ar fi răspuns, desigur, în două cuvinte, *voilà de quoi il s'agit*, și totul ar fi fost (cât mai poate fi!) bine. În loc de aceasta însă, ochii ei au început a arunca scântei de furie. Și, pe un ton înțepat, a pretins că se aștepta la un asemenea *atac. Qu'est-ce que cela veut dire?* am îngăimat, uluit, neplăcut impresionat că folosește cuvântul favorit al netrebnicului Ialomițeanu. Și i-am repetat, mai rar și mai explicit, fraza mea, fiind în acel moment aproape convins că nu înțelesese bine. *C'en est trop!*, a țipat ea și, cu acea nestăpânire a

nervilor ce mă irită, a azvârlit coșul cu trandafiri ce s-au risipit, nemaipăsându-i că oricând și oricine ne putea vedea de la vreuna din ferestrele casei ce le aveam în spate. *C'en est trop ! C'en est trop !* țipa, gesticulând, încât zadarnic mă mai sileam a păstra aparențele, aplecându-mă printre straturi să culeg trandafirii zvârliți, ca și când din greșeală ea ar fi scăpat panerul. Mizam pe faptul că vocile nu se auzeau la o asemenea distanță. Dar, tot înțepându-mă când îi culegeam, am renunțat la întreprinderea mea. Mi-am scos enervat batista să-mi șterg picăturile de sânge ; mă încurca și nefericitul paner ce-mi rămăsese pe braț, mă enerva și noroiul de pe alei, pentru că azi-noapte plouase tare (așa se vede că am scăpat și de alarme), dar, mai ales, mă scoteau din minți isteria ce sau era jucată, sau era pură nebunie și absurditatea celor ce ea pretindea, țipând : că dinadins am adus-o de la spital acasă și o țin sechestrată și-i interzic plecarea la casa din Buzău, pentru a o interoga zi și noapte, până va ajunge să-și piardă mințile ! Astfel că prefera să plece la Buzău, cu riscul foametei și al morții... *À votre aise !*, i-am tăiat vorba scurt, atrăgându-i atenția că ne expunem din nou comentariilor servitorilor, dar cred că grija mea pentru aparențe a înverșunat-o mai tare. Drept care s-a năpustit cu țipete și lacrimi asupra mea, reproșându-mi egoismul și răceala mea, ce ar fi stricat totul, cauzându-i răni în suflet chiar dinainte de căsătorie etțetera, etțetera... Atunci de ce a insistat atât pentru căsătorie ? pentru copil ? Înspăimântător mi s-a părut nu că aș fi săvârșit atât de multe rele (mai toate datorându-se interpretării ei răuvoitoare, chiar dacă în parte le recunoscusem altădată ca vini ale mele, din silă de ceartă și slăbiciune de caracter), ci faptul că, deși mi le mai reproșase de atâtea ori, reproșul nu se uzase. Ca și când ar fi scos armele dintr-o panoplie și le-ar fi folosit mereu, punându-le apoi cu grijă la loc pentru data viitoare, și data viitoare, și data viitoare... Furia desfigurând-o, arăta cu zece ani mai bătrână, fața îi era pământie și deschizând gura prea tare i se vedea dintele lateral ce-l pierduse după naștere și neglijase până acum să puie unul fals. Chiar lipsa ei de cochetărie față de mine m-a supărat în plus ; am rugat-o să înceteze, ceea ce nu a făcut decât să o dezlănțuiască mai

tare ; în ciuda pretențiilor, proasta educație era prea evidentă. Țipa că acum este prea târziu, că aș fi putut evita, dar nu să-i cer acuma... Isteria stupidă la care ajunsese, dar mai ales fața ei buhăită, răutatea buzelor subțiri și a nasului cu vârf ascuțit, schimonoseala grotescă a plânsului care îmi stârnea milă, furie, remușcare, dezgust, toate deodată, insuportabile, m-au făcut să îmi pierd cumpătul. Parcă o umbră roșie mi-ar fi alunecat pe față. Mi-am simțit creierii aprinzându-se și, *fou de rage*, probabil făcând o figură teribilă, mi-am încleștat mâinile pe umerii ei, zguduind-o. Taci, taci, taci, cred că i-am strigat, simțind o nevoie adâncă să o lovesc, tremurând chiar de această nevoie. Nedându-mi voie să fac așa ceva (gândesc că e înjositor să bați o femeie), doar am ciupit-o, uimit singur de violența dorinței de a o lovi : sigur că dacă aș fi început, cu greu m-aș mai fi putut opri. Am și văzut-o în fața ochilor, *terrassée*, implorând cu privirea, iar slăbiciunea ei înverșunându-mă mai tare. Câtă cruzime zace în mine fără să știu nimic despre ea, în afara acelor primi ani ai copilăriei, când mă amintesc chinuind fără emoție râme? Bine aș fi făcut să nu-i confesez un asemenea lucru *ei*, care mereu profită, nepierzând prilejul să facă de aici cele mai supărătoare acuze.

A fost ca și când, printr-o ușă întredeschisă, întrezărisem ceva ce nu voiam de fapt să văd, așa că am închis-o repede. Asemenea abisuri de cruzime să zacă în orișice om cultivat și inofensiv ca mine sau trăiesc umilința de a fi un exemplar degenerat al umanității? Gândindu-mă pe urmă, nu am știut ce să-mi răspund. Totuși puterea de a-mi stăpâni pornirile mi-o dovedește chiar acest moment când, în absența oricărui gest (aș fi neconsolat să nu mă pot ține în mână), contemplam uluit spectacolul cruzimii mele imaginare.

Dar reacția ei pur animalică, ce m-a derutat și pe care nu o mai descriu, de silă? Neavând deloc scrupulele mele și purtându-se firesc, s-a repezit, nepăsându-i deloc că dacă un bărbat deseori ridică mâna ca să lovească, o femeie în această postură contrazice chiar imaginea sexului ei! În plus, s-a repezit și să strige, mințind că aș fi lovit-o, astfel că replica dezgustată ce i-am dat-o, mai tare decât cele ce obișnuiesc eu a da, era pe deplin meritată.

Nu mai am puterea să scriu și nici cheful să adaug toate amănuntele ce au mai rămas de adăugat la această ignobilă scenă. A fugit spre casă, pradă unei crize de nervi, plângând în hohote și țipând că-mi interzice s-o acompaniez, ceea ce nici nu intenționam. Am înțeles însă, în vreme ce am mers mai departe, spre chioșc, că a sta, de-acum înainte, alături de ea nu mai însemnează decât înjosire și suferință : ceea ce resimțeam față de noi amândoi, aproape fără a discerne între mine și ea, era numai dezgust. În schimb, cu obtuza ei minte, se înverșunează să creadă că ea este victima, iar eu călăul ! Într-atât de strâmb și de pătimaș judecă, încât nici măcar nu o mai suspectez de viclenie. Dacă ar face cel mai mic efort, poate lucrurile s-ar drege, dar nu ! Cu o orbire de neînțeles, ea merge în aceeași direcție a distrugerii, încât am început să mă gândesc serios dacă nu este într-adevăr nebună. Gândindu-mă, am ajuns să fiu aproape sigur că moștenește o formă de neurastenie. Dar ce se mai poate spera când ne tratăm unul pe celălalt de neurastenici ?

În chioșc era neplăcut. Un miros de muced provocat de umezeala celor câteva zile de toamnă, pânze lipicioase de păianjen peste tot, praf cât vrei, frunze uscate ! O pasăre mi se găinățase în creștet, probabil când am trecut pe sub nuc, și încă mă mai ștergeam, deranjat, cu batista ; mi-am amintit în fugă ce ne distra un asemenea incident când eram copii și credeam că de aici ni se va trage norocul. Imediat am fost apucat de un acces înfiorător de tuse și, spre stupoarea și rușinea mea, m-am surprins regretând că m-a apucat aici, singur, și nu sub ochii ei, la dejun, la cină... Deci chiar suferind, dezgustat cât se poate de ea, încă aș mai fi ținut să o șantajez cu boala mea, și ca să obțin ce ?

Consecința acestei plimbări de un sfert de oră împreună a fost deci o zi ratată pentru amândoi. Când m-am mai liniștit, am mers în cabinetul meu și până la cină am umplut *Papierkorb*-ul cu foi stricate. Singurul timp cu adevărat plăcut în această zi de infern a fost jumătatea de oră dinainte de cină, când, pe lumină încă, am pornit cu Yvonne de mână spre Șosea, pe străduțele dosnice pe care tot așa, cândva, mergeam cu tata. Se întâmpla probabil cu un an sau doi înainte să moară, el era mulțumit ca niciodată în viață, mai ales de casa ce abia o terminase,

nu doar de construit după modestele lui planuri, dar și de amenajat înăuntru. Era plăcut și liniște și, nemaidând ochii decât rar cu felinarele vopsite în albastru, mi s-a părut deodată că nu mai există război; și, bineînțeles, nici drama mea intimă.

La cină, Sophie nu a venit, trimițând vorbă că se simte rău. Am avut impresia că și Margot afecta o anume răceală față de mine, dar se poate să mă fi înșelat hipersensibilitatea mea. Totuși, calmat de scurta plimbare, am mers după cină, ca de obicei, amândoi în salonaș să mutăm steguleţele pe hartă și, oftând, am lăsat inamicului Petroșanii cuceriți. Oprirea în fața Sibiului continuă și este la fel de nefirească. Singura presupunere logică ce o pot face este că s-ar fi trimis o parte din trupele necesare în sud. Ofensiva lui Mackensen pe linia Rașova-Cobadin--Tuzla pare să se fi împotmolit într-un gen de victorie. Clipele când am urmărit situația, parte cu mândrie, parte cu îngrijorare, au fost și ele aproape normale. Temperatura crescută, dar mai puțin decât ar fi fost de așteptat într-o asemenea zi.

În această clipă, terminând de notat, îmi apare deodată aceeași îndoială ce o suport mai ales seara, când nervii îmi slăbesc: dacă totuși copilul avortat este al meu, iar Sophie este nevinovată? Dacă este vinovată, lucrurile sunt în mare cum le-am descris. Dar dacă este nevinovată?

11 septembrie 1916

Astăzi a fost rândul lui Spiridon să iasă din spital. Ar urma deci să se reîntoarcă la regimentul lui, ceea ce o face pe madam Ana să se zbată, de o săptămână de zile, cum spune poporul, ca în gură de șarpe. Pe lângă bocetele ei, au urmat rugăminţile lui Margot. Chiar Sophie a venit după dejun să ne sfătuim ce se poate face... Deși ea neagă, sunt convins că boala lui Spiridon a fost un fals, ticluit cu domnul Ialomițeanu, ca și permisia de trei zile, ce trebuie să fi fost foarte dificil de obținut, odată ce se anunțase mobilizarea. De altminteri, singură a mărturisit că pentru permisie a lucrat domnul Ialomițeanu și de aceea ea l-ar fi cultivat atât de insistent în după-amiaza dinainte de sindrofie. Acum însă, doctorilor, asaltați cu răniți și bolnavi adevărați, li s-a făcut frică (presupun)

a-l mai ține pe Spiridon internat. Nu mai rămâne așadar decât să se facă iarăși apel la domnul Ialomițeanu. Dar ea, care a promis să nu mai aibă nicio întrevedere cu respectivul domn, cu toată dezlegarea ce i-am dat-o, refuză a mai face vreun demers și presează ca să fac eu.

Dar de ce să fiu eu mai dispus să-l fac? Am propus să apelăm mai bine la ministrul Jorj Athanasiu. Ea însă mi-a adus pe loc argumentul imbatabil: nu te va servi, pentru că nu a făcut-o nici în ocazii mai simple! Atunci nu voi mai apela la nimeni, am replicat eu, având senzația că mi se forțează mâna. A urmat o zi rece de ambele părți. Simt cu câtă neînțelegere sunt privit, ca un om foarte egoist, fără inimă și, desigur, în plus răzbunător. Cine se gândește cât mă poate costa pe mine acest demers? În primul rând chiar ideea unei intervenții, un fapt ce lor li se pare atât de firesc – viața însăși! Iar pentru mine însemnează degradare și umilință, în plus, a apela – la cine! La presupusul ei amant! După clipele de hotărâre: nu!, au urmat cele de șovăială, mai ales astăzi, când l-am văzut pe bietul vlăjgan, nu prea arătând a convalescent, dar destul de întunecat. Deși e tânăr și voinic, detestă armata și războiul, dar eu pot spune că le-am iubit? Mi-am amintit cum a crescut printre picioarele noastre, ca un mic animal al casei, și m-am înduioșat chiar de răutățile lui: a refuza să fac orice pentru el este ca și când eu am semnat ordinul lui de mobilizare. La urma urmei, nu mi se cere decât să încerc. În plus, un argument pozitiv, invocat, culmea!, de Margot, mi s-a părut de bun-simț: de când a fost mobilizat Grigore, în afara mea, care sunt atât de șubred, nu mai există în casă niciun bărbat; în schimb, viața devine tot mai dificilă. *Bref*, m-am trezit deodată ducându-mă întins la telefon, la ora pe care o știam a fi cea mai potrivită ca să îl găsesc pe domnul Ialomițeanu. În gestul ce-l făceam exista multă neplăcere, dar și o josnică atracție, un gen de joasă curiozitate, disipată în blocul refuzului meu de a mai avea de-a face cu el. Nu era însă decât o atracție foarte slabă și la care, dacă nu ar fi fost argumentele sentimentale și pozitive de mai înainte, aș fi renunțat foarte ușor. A merge mai departe pe drumul analizei acestor fleacuri îmi pare cu adevărat un nonsens.

Respectivul domn nu se afla în birou, dar, lăsându-mi numele, am primit extrem de repede telefonul lui. S-a repezit să se scuze pentru acest lung răstimp etc., invocând mulțimea trebilor ce l-au copleșit. Astfel am aflat că lucrează și la Cenzură, ceea ce nu știam, și m-a mirat, dar nu prea tare. Discursurile înflăcărate ținute în salon până acum, învinovățind guvernul pentru ocaziunile de *intrare* pierdute, îl desemnau a fi în opoziție, așa că puteai să te miri văzându-l dintr-odată *om al guvernului*. Ce căuta deodată printre persoanele de încredere ale zeflemisiților liberali, într-unul din acele posturi ce presupun confianță deplină? Un asemenea post nu se poate da, în această clipă, decât unui om devotat Partidului Liberal. Ce caută atunci acest mic opozant de salon al guvernului, adică domnul Ialomițeanu, la serviciul Cenzurei, într-un loc-cheie al secretelor politice? M-am gândit deodată, *à propos* de amicul nostru, că acele mici întrebări stupide ce se înverșuna să le puie în toate ocaziunile mondene se poate să nu fi fost deloc gratuite! Posibil să fi oploșit pe lângă noi *un mouchard*, ca s-o spun de-a dreptul! Pentru cine exact spionează (dacă nu-mi încarc cumva sufletul cu bănuieli nedrepte, hrănite de resentimentele mele)? Totul pentru mine plutește în vag și se rezumă la presupuneri. Pentru cine – vom mai trăi și vom mai vedea! Pentru binele său, în orișice caz.

Fără să comentez neașteptatul său post de cenzor, i-am transmis rugămintea doamnelor casei de a acționa pentru Spiridon în sensul dorit de toată lumea. Ampresat ca totdeauna în a mă servi, a promis că va încerca, deși, bineînțeles, ne dăm seama amândoi cât este de greu în acest moment neprielnic. Trebuie doar să fi auzit și eu despre raziile ce se fac în stradă de câteva zile pentru a-i depista pe cei care s-au sustras, uneori fără nici măcar o acoperire legală, mobilizării, profitând de haosul și dezordinea noastră obișnuită. Simțind o plăcere în a fi grosier, l-am întrerupt întrebându-l dacă aceste razii nu-l deranjau și pe el, trebuind în orișice clipă a avea cu sine actele doveditoare... Cu puținul ce-l poți simți prin telefon, am avut impresia că întrebarea nu i-a căzut deloc bine. S-a grăbit să-mi răspundă că însărcinări destul de întâmplătoare îl mai reține în Capitală, dar este o situație provizorie, ce nu va mai dura multă vreme. Vagul în care

pluteau explicațiile mi-a accentuat bănuiala că e ceva *louche*, și chiar și faptul că imediat a trecut, cu abilitatea sa mecanică, la zvonurile cele mai recente ce circulă. Cu tot afrontul ce i-l făcusem, nu era nimic schimbat, nici în vocea, nici în cuvintele sale. Pare sfiicios, la prima vedere, în fapt fiind capabil să îngroașe obrazul până la limite neimaginabile, înghițind orice și oricât, ca și când o tactică superioară l-ar face să-și reprime orișice reacții omenești demne. Este și aceasta o armă eficientă cu oamenii de tipul meu, care, într-un asemenea caz, văd ridicolă tentativa de jignire a adversarului. Iar cât îl privește pe el, presupun acum nu că este bun, cum într-o vreme am crezut (iertându-i, de aceea, inteligența modestă), cât capabil într-un mod aproape diabolic de a-și ascunde resentimentele. Dar ajunge! Am pus la punct modalitățile practice în privința demersului pentru Spiridon, alegând să duc eu cererea și certificatele la Minister (deși se oferise, cu insistență, să treacă el să le ia, am refuzat, nemaivoind să mă las mereu manipulat). Părea a nu fi la curent cu boala Sophiei.

12 septembrie 1916

Infernala zi de astăzi păruse a începe sub auspicii bune. Indiferența ce domnește acum în relațiile noastre se poate în orișice clipă transforma în ostilitate. Aceasta cel puțin este starea mea sufletească, ce s-ar putea să o împrumut artificial și Sophiei, care, încă fiind convalescentă, pierde prea mult timp cu treburile casei. Poate din recunoștință pentru tentativa în favoarea lui Spiridon, ea se manifestă cu deosebită amabilitate, dându-mi diverse semne că mă afecționează. A devenit iar grijulie și astăzi chiar (voi povesti) mi-a probat grija ei. Nu-i prima oară când observ că oamenii care îți păstrează cu ranchiună în suflet mii de reproșuri și ajung chiar la neplăcute manifestări față de tine sunt capabili să șteargă a doua zi cu buretele, privindu-și cu lejeritate faptele proprii grave, iar a treia zi să ia *da capo* totul, negăsindu-și în această comportare haotică nicio vină. Nu doar la femei (la care n-ai a aștepta nici logică, nici consecvență), ci și la bărbați am observat acest lucru, care îmi inspiră dezgust.

Uneori mă încearcă însă gândul că viața este astfel (Sophie însăși îmi apare uneori ca o alegorie a vieții!), iar dorințele mele de ordine și curățenie sunt rigide și artificiale. De aceea arborez și eu o mină convenabilă, dar dezordinea și impuritatea la care au ajuns relațiile noastre continuă să mă roadă. Teamă mi-e să nu se fi petrecut chiar ceva ireparabil: pentru că, după întâmplări prea grave, voința și logica mea nu mai au nicio putere asupra sentimentelor mele modificate. Teamă mi-e, repet, să nu se fi petrecut de astă dată un asemenea fapt. Din fericire, *ea* nu are deloc intuiția sufletului meu, ceea ce a ajuns să îmi convină. Dar o insistență pe această temă, în vremea aceasta de alarme și bombordamente neîntrerupte, ce face să ne aflăm *en danger de mort* în orice clipă, cu vești ale unor morți apropiați, este o impardonabilă frivolitate.

Convenisem cu domnul Ialomițeanu ca, dacă ajung la Minister, să uzez de numele lui pentru a facilita lucrurile. Am plecat mai târziu de acasă, dar întârzierea mea a fost mai mare decât intenționasem, pentru că un drum până în centru a ajuns o adevărată aventură. Din ce vorbisem cu Ialomițeanu înțelesesem că această audiență, direct la ministru, era confidențială. Dar, fie că dumnealui a exagerat, fie că, la fel ca totdeauna, excepțiile fiind în țara noastră mult mai multe ca regula și intervențiile curgând gârlă, m-am trezit în fața unei anticamere pline! Deși convenisem să nu stau la coadă ca orișicine, ci să intru de cum voi vedea că se deschide ușa, nu m-am putut hotărî a avea acest tupeu. Sfiiciunea firii laolaltă cu principiile m-au oprit și m-am așezat pe o canapea încă liberă, alături bastonul, mănușile și pălăria, și m-am pus pe așteptat. Dar fiecare, odată intrat, nu mai părea a avea de gând să iasă, și am început a mă panica, având tot astăzi de mers și pentru lemne. Cealaltă lume n-avea desigur motivele mele de grabă, pentru că se complăcea, făcând conversații șoptite, spunându-și motivul ce-i adusese aici – același la toți, ca și la mine, am dedus, adică scutire temporară de front. Unii își tot argumentau cazul, confuz și detaliat, alții vorbeau prin gesturi și tot priveau temători împrejur, știind că mișună spioni de toate felurile printre noi. Eu, tot mai enervat, scoteam ceasul din buzunarele vestei, numărând minutele cât stătea fiecare

înăuntru și încercând a stabili un mic calcul : inutilă încercare însă. În plus, nenumărate persoane intraseră dezinvolte sau conduse de câte un funcționar (așa cum fusesem și eu sfătuit să fac), protestele fiind inexistente, pentru că dacă te apucai să protestezi, cum mai puteai aștepta un răspuns afirmativ la cererea ta ce solicita o favoare? Și ce greu de obținut favoare! Și cât de importantă pentru fiecare solicitant!

Ca să mă mai calmez, m-am silit a fi atent măcar la aceste conversații, gândindu-mă că poate voi găsi în ele ceva interesant de notat în jurnalul meu. Din păcate, conversațiile celorlalți m-au plictisit totdeauna peste măsură, încât și de astă dată m-aș fi ascuns să nu le mai aud, iritându-mă prin platitudinea lor. M-am uimit de complicarea relațiilor sociale unde s-a ajuns, pentru că o audiență atât de confidențială se dovedise a fi la îndemâna unei lumi atât de pestrițe. Ori să mă fi mințit domnul Ialomițeanu? Cei din jur invocau diverse excepții ce se făcuseră pentru fiul lui X, pentru nepotul lui Y, pentru ginerele lui Z, cu o mare lăcomie de amănunte și cu tonuri revendicative. Oamenii aveau dreptatea lor, X, Y, Z erau nume cunoscute care ceruseră insistent războiul (dinadins nu le notez, știind că odată și odată aceste pagini vor vedea lumina tiparului și eu nefiind un Saint-Just din fire), iar acum își puneau rudele la adăpost. Dar și noi, din această anticameră, ce altceva voiam cu actele noastre doveditoare? Același lucru, poate cu mai multă îndreptățire și cu mai puține șanse, de aceea, cu mai mult venin. O excepție este firesc să antreneze încă zece, și tot așa, desigur, trebuia făcut acest război pentru întregirea țării, dar fiecare dintre noi avea dreptul să-l scutească pe cel drag de pericolul lui! Nu puteam să nu observ această defecțiune de logică, așa cum nu puteam să nu scot tot mai des ceasul din vestă și să mă uit la el, deși nu-mi servea la nimic.

Între timp lângă mine venise să se așeze un tânăr cu o alură de copist la tribunal, având chiar degetele pătate de cerneală violetă și unghiile necurățate, cu un cap cu trăsături mari și dizgrațioase și ochi de imbecil visător, așezat puțin strâmb pe gâtul înclinat spre umărul stâng. Posibil să fi fost student și să copieze acte doar pentru a se întreține, pentru că, din buzunarul lăbărțat și ros al hainei ce avea pe piept

câteva pete unsuroase, a scos mai întâi ziare împăturite, astfel ca să li se vadă manșeta (*Adevărul*, *Steagul* etc.), apoi *Thaïs*.

Deocamdată, a pus teancul pe banchetă și s-a mulțumit cu *Thaïs*; citind, capul i se lăsase încă și mai tare spre stânga, spre mine adică, pentru că percepeam un iz neplăcut al gurii, ieșindu-i prin buzele întredeschise și de un indecent roșu-vânăt, ce se amesteca însă, într-un mod inimaginabil, cu un parfum *Heliotrope blanc*, cu care își îmbibase batista și reverele. L-am recunoscut, amintindu-mi că se dădeau în vânt după el liceenii în junețea mea – *hélas!* – îndepărtată.

Când și când, scutura capul ca să-și așeze pletele foarte negre și foarte lucioase, scuturându-și pe umeri mătreață. Sila mea îmi făcea plăcere, ca un gest de cruzime, trezindu-mi totuși ecoul unei vagi îndoieli: nu s-ar fi cuvenit să-l privesc cu mai multă îngăduință pe acest tânăr cultivat, de o politețe indiscutabilă? Am tranșat, trăgându-mă mai departe de el, având justificarea că el tot nu observă, fiind cufundat în lectură, dar tocmai în acel moment am auzit: pardon? Se poate? Junele politicos și-a adunat ziarele și le-a îngrămădit pe genunchii pantalonilor șifonați, iar eu a trebuit să mă trag spre el ca să fac loc unei doamne corpolente și destul de trecute care s-a așezat în stânga mea, înecându-mă cu un parfum violent, ce nu l-am putut recunoaște.

O vreme atenția ei a fost doar la imensa pălărie ce se deranjase și, ca să și-o puie la loc, a scos acul pălăriei și apoi l-a vârât înapoi în cocul umflat, cu un gest atât de decis, încât eu, cu nervii mei sensibili, m-am înfiorat: am trăit halucinația că și-l înfigea în creieri... Deși strâns în corset, pieptul mare deborda și întindea nășturelii mulți, prinși cu greutate în bride. Peste cârlionții cărunți de la ceafă și spatele rotunjit de o cocoașă de grăsime ținea cu afectare o etolă de blană (cât se poate de nepotrivită la această vreme, mi s-a părut, zărind prin draperia trasă de la fereastra anticamerei cerul albastru, ca într-o zi de vară). Când a terminat cu pălăria, a început să-i povestească unui domn cu cioc alb ce stătea pe un scaun alături cum s-a zbătut ca să obțină concesiunea chioșcului de ziare, pentru că fie-iertatul a răposat în februarie și erau mulți doritori ce voiau să încalce dreptul unei văduve, iar acum,

când l-a obținut, toată lumea vorbește că n-are să mai renteze și, ce-i mai rău, băiatul nu a mai putut fi scutit de mobilizare, deși a fost declarat o dată inapt. Astfel că tot ea a venit, mămușorule, du-te tu, a rugat-o bietul băiat, du-te tu, că eu nu mă descurc! Dar ea? Atâta e de timidă, că e gata a leșina când trece pragul unei audiențe... Dar având casă grea, și fată de măritat, și alta mare, dată de suflet, măritată mai demult după un oltean din Pantelimon, ajunsă de nevoi și cu o droaie de copii atârnați de poală...

Am scos iarăși ceasul și m-am uitat la el, ajuns în culmea enervării! Cum să iubești umanitatea, plonjat fiind în anturajul din care nu ai cum te smulge? A mă ridica pentru a scăpa de bieții mei vecini ar fi însemnat să rămân în picioare, cine știe cât timp de-acum înainte, ceea ce sănătatea nu-mi permitea. Un ghimpe în plus mă înțepa, simțind că avusese dreptate domnul Ialomițeanu, ce mă sfătuise să nu stau la coadă. Și nu puteam să nu văd că principiile mele nu mă duseseră decât în același loc cu toată lumea: în afara faptului că mă argumentam mai subtil și îi priveam cu un ochi „străin și rece" pe cei din jur, de parcă nu am fi fost totuși legați unii de alții, pe aceeași corabie blestemată, care era deosebirea dintre mine, teoreticianul non-intervenției, și practicanții empirici și convinși ai intervenției? Ședeam toți pe aceleași canapele cu plușul bine întreținut, pândind aceeași ușă cu oglinzi de sus până jos și, în nenumăratele ei careuri, împărțite de muchiile aurite, ne zăream unii la alții fețele neliniștite. Având această viziune, mi-am replicat că eu nu pretind călcarea legii pentru mine, ci pentru altul: pentru un copil de văduvă, făcut la bătrânețe, și așa mai departe... Dar nu e mai de iertat intervenția unei mame, chiar cu o înfățișare ridicolă, precum vecina mea, nicio mamă neputând înțelege o lege care i-ar amenința copilul, decât generozitatea discutabilă a unui altruist ca mine? Sau nu e mai de înțeles spaima de moarte a unui tânăr, chiar dacă are un obraz dizgrațios, hainele mototolite și îi miroase gura?

Ținteam acum cu disperare ușa cu careuri de oglinzi care se încăpățâna să nu se deschidă, încercând să ignor dorința mea, aproape permanentă, de a mă vedea într-o lumină favorabilă. Pur și simplu, nu mai voiam să mă văd deloc, și

nici pe restul oamenilor! Nu mai aveam nevoie nici să mă uit la ceas ca să știu că, dacă nu rezolv în următorul *quart* de oră, nici nu voi mai reuși să o fac astăzi; cât despre mers și la lemne, nici vorbă!... Văzându-mă deodată cum continui să stau, ca un nevolnic și un infirm, pe canapea, călcat în picioare de cei mai înfipți, am sărit în sus atât de decis, încât am străbat pălăria vecinei mele, care o mulțime de vreme s-a tot silit să și-o așeze, scoțându-și și vârându-și acul în creieri. Eu însă m-am scuzat nepăsător, mi-am luat bastonul, mănușile și pălăria și, cu o îndemânare (chiar pentru mine) neașteptată și cu aplombul despărțirii, am acostat pe secretarul al doilea, care – *o, Fortuna!* – tocmai ieșise și traversa anticamera de audiență.

Rezultatul: în cinci minute cererea mi-a fost luată, împreună cu certificatele medicale, cu promisiunea că se va avea grijă de ea. Mulțumit de cât am fost de descurcăreț (eu, care disprețuiesc descurcăreții!), ca o damă virtuoasă ce a reușit și ea să fleurteze la bal, am pornit-o spre depozitul de lemne, cu o trăsură apărută, din fericire, ca din pământ. Norocul începuse să-mi surâdă și starea mea sufletească se înseninase și ea. De obicei, mahalaua mă deprimă prin sărăcia ei monotonă, astăzi însă, nu! Chiar bojdeucile cu geamul de-o palmă, cu curți noroioase prin care mișunau purcei, câini, găini și copii mucoși, îmbrăcați ca vai de lume și la care striga acrită câte o femeie ofilită de treabă, cu părul adunat neglijent într-un conci soios, fluturându-și fustele în jurul pirostriilor pe care fierbea bulionul sau săpunul – chiar și această vulgară priveliște stârnea o duioșie adâncă în sufletul meu. Bietele de ele, rămase singure cu droaia de copii, așteptându-și bărbații, poate mobilizați de cine știe când, unele de pe-acum nemaiavând ce să aștepte! Fără s-o știe!

Și astfel ne apropiaserăm destul de mult de depozitul de lemne încât să pot vedea coada interminabilă, făcută mai mult din femei. Din când în când, câte o siluetă mai gârbovită. O mulțime cu mult mai mare și mai disperată decât la audiență, astfel că am înțeles că nu merge să mai încerc să intru pe ușa din spate. Lumea aceasta care aștepta resemnată s-ar fi transformat pe loc într-o hidră ce m-ar fi rupt în bucăți, cu atât mai mare

plăcere cu cât nu eram de teapa lor. Am început să mă silesc să-mi amintesc numele unui funcționar ce mă servise prompt cu alt prilej. *Je lui donnerai sa pièce* de la bun început, dar cum îl chema? Îmi aminteam împrejurarea, chipul lui, dar tocmai numele nu. Tot gândindu-mă, respiram cu plăcere aerul freș, ca de țară (chiar dacă și cu un iz de gunoaie), coșul trăsurii era ridicat și lumina moale a prânzului sclipea în copacii roșii și galbeni, care atârnau peste gardurile strâmbe de lemn. Apoi casele au rămas în urmă. De-a lungul șoselei era un șir neregulat de plopi și un vânticel plăcut îi despuia de frunzele care plouau, țepene, fără oprire. Am rămas cu ochii la una dintre ele, ce nu mai reușea să cadă și doar se legăna în văzduhul luminos, prinsă de-un fir de păianjen. Și deodată mi s-a părut că, în spatele ei, cerul, foarte albastru, de septembrie, se schimbă: am ridicat capul, privind atent, da, începuse a se umple de norișori albi și au trebuit să treacă câteva clipe până să îmi dau seama că acești norișori ce se umflau ca bășicuțele, de un alb verzui, catifelat și intens, erau cu totul altceva decât inofensivi nori de vreme bună. Și în coada ce o vedeam tot mai de aproape lumea observase că se întâmplă ceva, se agitau, își arătau unul altuia, priveau cu mâna streașină la frunte, din spate, din curțile ce le lăsasem în urmă se auzeau strigătele încântate ale copiilor și mulțumirea generală a crescut când au apărut, sclipind pe cerul festiv, cele cinci jucării argintii – cinci avioane Taube.

Înainte de a avea chiar și eu gândul pericolului, pământul s-a zguduit de un zgomot asurzitor! Tot nu am intuit unde se afla primejdia și m-am spăimântat doar de calul care, turbat, o luase razna pe câmp, în direcția opusă exploziei – mi-am dat seama pe urmă –, gata să răstoarne trăsura, aruncându-mă cu atâta violență înăuntru, dintr-o parte în alta, încât mă mir că nu m-a azvârlit afară. Auzisem că în asemenea situații salvează cineva care prinde frâul și, cu toată gravitatea momentului, îmi amintesc că am mai gândit acest lucru, cu disperarea că nimeni nu era primprejur ca să facă gestul. Și într-adevăr, cine? Un fum negru umplea aerul și țipete îngrozite, și urlete, dându-mi, toate laolaltă, senzația iadului.

Cât a durat? Nu știu. Instinctul birjarului sau al calului a oprit totuși trăsura, ajunsă ca vai de ea. O roată îi sărise.

Birjarul tremura tot, ca și mine. În plus, am înțeles că am cucuie și vânătăi, de undeva din obraz îmi curgea un firișor de sânge, dar nu mi-a mai păsat. Calul era plin de spume; birjarul îl tot lovea cu palma pe crupă, ca să îl liniștească, și pe urmă a scos o pătură zdrențuită și l-a învelit: parcă începuse să adie o răcoreală.

Îmi dădeam și eu cu părerea, întrebam, făceam inutile tentative ca să-l ajut, mișcându-mă și vorbind excesiv, agitat de o stranie nervozitate: eram șocat, desigur, dar infernala zi nu ajunsese la finișul său! În această stare m-am grăbit să plec pentru a vedea dacă nu găsesc pe cineva dispus să-i dea o mână de ajutor birjarului. Am scrutat mai întâi cerul cu atenție, jucăriile ucigașe dispăruseră, și am pornit, șontâcăind, spre ulicioarele mahalalei, dar, odată ajuns acolo, mi-am dat seama că era inutil: cu mic, cu mare, bătrâni, copii și femei alergau spre depozitul de lemne, unde (acum abia am înțeles clar!) căzuse bomba. Curțile erau pustii. Am luat-o în urma lor, cu capul gol, cum pornisem, nemaipăsându-mi de cum arăt, șchiopătând parcă din ce în ce mai tare, dar purtat de această irepresibilă chemare, ce nu e nici curiozitate, nici milă: înspăimântătoarea fascinație a catastrofei ce te atrage, precum abisul. Multă vreme nu am văzut mare lucru, oameni îngrămădiți ascunzând trista privelițe. *Tout à coup, j'ai demeuré pétrifié*, înțelegând pericolul la care aș fi fost expus dacă ajungeam la vreme și cruzimea destinului care, dintre noi toți ce ne aflam pe acolo, își alesese victimele, amestecând întâmplarea și fatalitatea la fel ca atunci când extragi din urnă lozurile câștigătoare.

O parte a clădirii era dărâmată, iar suflul exploziei, spărgând geamurile, îi rănise pe funcționarii dinăuntru. Unul dintre aceștia a fost prima victimă ce am văzut-o. Primise lovitura în față, un ochi i se scursese și, cu gâvanul însângerat, cu obrazul șiroind de sânge nou peste cel vechi, închegat, cu mâinile bâjbâind prin acel întuneric dureros dimprejurul lui, înainta, împins și târât de niște femei, spre locul unde așteptau cei ce aveau să fie duși la spital, scoțând gemete înfiorătoare.

Picioarele mi se muiaseră și m-am sprijinit de un biet prunișor chircit, aș fi plecat, dar nu mai eram în stare, și cu mâinile ce să-mi astup mai întâi: ochii? urechile?

Cei ce veniseră dinspre mahala în goană – bătrâni, copii, femei – îi strigau pe ai lor cu disperare și strigătele se pierdeau în neliniștitoarea întindere a câmpului. Era o foială necontenită, unii înaintând, alții întorcându-se: rar auzeai vreun strigăt de recunoaștere, zăreai pe unii îmbrățișându-se, în lacrimi. Ochii tuturor se opreau magnetizați asupra nefericiților ce îi recunoșteau pe ai lor printre victimele care încă mai erau scoase și trase într-o parte pentru a fi duse la spital. Nu mai vorbesc de spectacolul din partea opusă, unde erau depuși morții ce nu îi ridicase până acum nimeni, oameni veniți din tot orașul, și unde am evitat să mă uit. Mai erau destui care nu-i găseau pe ai lor nicăieri și se îmbulzeau, tot mai înnebuniți, îmbrâncind, orbi și tremurânzi, și tot întorcându-se spre locul unde căzuse bomba, foarte aproape de unde mă oprisem eu: acolo, pe pământul scurmat, negru de sânge și cu urme albicioase de creieri împrăștiați, rămăseseră încă niște resturi neridicate și, la prima privire, reținusem ca într-o teribilă halucinație un picior de bărbat, încălțat cu bocanci soldățești, o mână, un trunchi de femeie, tăiat oblic și cu sânii dezgoliți, o masă însângerată ce putea să fi fost un copil mic, un băiețandru cu corpul subțire rămas întreg, numai capul complet turtit, fără dinți și mânjit de creier.

Ah, cum se învinovățea biata maică-sa că îl trimisese pe el și nu mersese să stea ea la coadă!... Acești nefericiți, cele mai lovite victime, se aflau chiar în capul cozii, lângă peretele ce îl dărâmase bomba. Câțiva încercau cu lopeți, cu mâinile goale să desfacă dărâmătura, cei din jur strigau încet!, încet!, atrăgând atenția că mulți ar fi îngropați înăuntru. Și, într-adevăr, după un timp am văzut chiar eu două mâini ieșind la iveală din molozul îndepărtat. Zguduit de convulsii, am început să vomit, nemaipăsându-mi cine sunt, cine m-ar putea vedea: toate convenințele existenței civilizate dispăruseră și aveam în față rânjetul nud, cinic al vieții.

Cu această senzație fluturând prin fața ochilor minții – că modul obișnuit în care trăim este o artificială iluzie –, cu picioarele tremurând, m-am tras într-o parte, pentru că apăruseră un camion și două căruțe de cercetași, să ducă răniții la spital și nenumărații morți neidentificați la morgă. Întorcându-mă

cu spatele, ca să nu mai văd, mi-am trecut palmele pe față: urme de lacrimi, sânge închegat, resturi impure, vânătăi, trebuie că arătam îngrozitor și, crezându-mă desigur una dintre victime, dar mai norocoasă, o femeie ce trecea cu donița cu apă s-a oprit lângă mine.

Era una dintre multele ce veniseră în ajutorul bieților nefericiți cu apă, cu cârpe curate, cu lumânări ce se aprindeau tot mai des, ici și colo. Mi-a întins o căniță de tinichea, m-am spălat, mi-am clătit gura, apoi am băut însetat. Sfârșit, am pornit-o împleticit înapoi, dar după câțiva pași m-am oprit îngrozit: o femeie ce am crezut-o moartă în prima clipă era culcată la pământ, întreagă, nici gemând, nici văitându-se, numai respirând precipitat, cu ochii holbați. O bătrână, ce putea să-i fie la fel de bine rudă sau doar un suflet milos, o veghea, ținând în poală un copilaș care, cu fața plină de lacrimi și muci și sugându-și două degete, adormise. Doi cercetași veniți chiar în urma mea au încercat să ridice femeia. S-au oprit însă, fie îngroziți de sângele ce i-a izbucnit deodată gârlă de sub fuste, fie de răcnetul ei neomenesc. Tot chinuindu-se să aprindă o lumânare pe care mereu i-o stingea vântul, bătrâna a trezit bietul copil care, privind nedumerit în jur, a început iarăși să urle. Am mers mai departe, pierzându-i din raza vederii mele, cu sufletul sfâșiat.

De ce, Doamne? De ce? îmi venea să urlu spre cerul de un albastru strălucitor și sărbătoresc. Astfel am ajuns înapoi la birjarul care se descurcase fără sprijinul meu: își găsise, el știe cum, un ajutor și meștereau împreună la roată, ceea ce părea să mai dureze. Dar am rămas pe loc, așteptându-l să termine, pentru că, dacă nu mergeam cu el, ar fi urmat să plec de aici cu vreuna din funebrele căruțe. Ce birjă se mai putea rătăci în asemenea vremuri până aici? Deși ziua fusese caldă ca vara, răcoreala serii a venit repede; dincolo de câmp, la depozit, zarva continua, dar mai slabă, oamenii mahalalei se trăgeau încet spre casele lor și, până să reușească birjarul să urnească trăsura, urmele nenorocirii rămâseseră înfipte doar în zid și în pământ. Întristătoarea pustietate a câmpului...

În trăsură, zgâlțâit de frigurile emoției și oboselii, străbătând străzi ale orașului neatinse de bombe, am avut brusc senzația

că simt cum se țese pe neobservate la loc păienjenișul care face lumea convenției și a iluziei. Ah, nu știu să exprim acest sentiment teribil, ce l-am avut în clipa marilor nenorociri, când am înțeles deodată că acesta este adevărul din tot ceea ce trăim! Era spre seară, trecut de cinci, când m-am coborât, năucit, din trăsură: am auzit uși, strigăte și, pe terasa cu clematite, printre frunzele admirabil colorate, roșu și verde, de iederă, am zărit chipul Sophiei, luminându-se. *Elle bondit de joie, comme un enfant.* Știau că orașul fusese crud bombardat; de două ore casa era în alertă și ea mă așteptase pe terasă, cu o broderie în mână, ca altădată. Mi-a ieșit înainte aproape alergând. *Quand on s'y attend le moins*, a spus râzând, repezindu-se în brațele mele, fără a mai ține seama de martorii dimprejur.

Am mângâiat-o pe obraz, prima oară după o lună întreagă de depărtare; în suflet încă îmi mai rămăsese, cum am spus și când am început să scriu, o stranie răceală. Am cinat cu toții mai devreme, eu am vorbit mult, dar cred că fără șir, treceam de la una la alta simțind o nevoie ardentă să povestesc: efectul șocului, de bună seamă!

După cină am mers împreună în salonaș, am răsfoit cu toții ziarele și am comentat după obicei situația, mutând stegulețele pe imensa hartă: este o hartă militară, pe care Sandu Geblescu i-a adus-o lui Margot înainte de a pleca. Mărturisesc că făceam eforturi, citind ziarele, pentru a mă interesa de altceva decât de bombardamente. Se vorbește că ar fi 500 de morți și o mie de răniți ce au toate șansele să se prăpădească, rănile fiind foarte grave. Au mai căzut bombe în multe locuri, între care pe Covaci, pe la Piața de Flori, Piața Sf. Anton. Văzând cu câtă tulburare primesc veștile, Sophie a insistat să merg să mă odihnesc, pentru că nu se știe cum ne va fi noaptea. Un timp a rămas și ea cu mine și m-a silit să-mi iau temperatura. În vreme ce stăteam de vorbă, ea mi-a atras atenția că venisem acasă fără baston și pălărie. Mă ținea bine minte cum arătam când m-am dat jos din trăsură, numai că emoția ce a resimțit-o, văzându-mă, a determinat-o să uite pe loc amănuntul. Deși fusesem atât de tulburat, nu cred că le-am uitat în trăsură, ci că mi le-a șterpelit acel ajutor al birjarului, pripășit în câmp. M-am silit să o consolez pe Sophie, căreia îi părea rău de bastonul cu măciulie de corn.

După ce ea a plecat, am început să scriu în jurnal, atât de amănunțit ca niciodată. Teama de cele ce voi ajunge să le povestesc la sfârșit m-a făcut să mă întind în atâtea detalii. Dar iată, tocmai în această secundă, când am isprăvit, aud clopotul Mitropoliei și inima îmi sare în piept cu totul altfel decât înainte.

15 septembrie 1916

Năuciți după trei zile de alarme continue: noaptea bombardează Zeppelinul, adică țipiligul, ziua bombardează avioanele. Coborâtul în pivniță nu-mi mai dă toate asigurările, amicul Victor confirmându-mi ceea ce mai auzisem: că există bombe ce străbat și trei etaje de beton armat! În asemenea condiții, nici după ce sirena de la Arsenal anunță încetarea pericolului nu ne mai liniștim, ci stăm tot la pândă că va începe iar. Pentru că acum știm ce însemnează un bombardament.

Pe de altă parte, este foarte clar că se posedă toate datele despre Capitală: că e lipsită de mijloace de apărare, că tunurile au bătaie scurtă, că avioanele sunt în acest moment la Sibiu, unde lucrurile se pare că nu merg deloc bine. Nenumărații spioni ce circulă printre noi au spus tot, dovadă bombele ce au căzut lângă casa lui Filipescu, a lui Take Ionescu, lângă proprietatea Brătianu etțetera. Marie-Liliane (știind de la doamna general Averescu) mi-a povestit astăzi de intenția generalului de a-i scrie o scrisoare personală lui Mackensen pentru a protesta contra bombardării: iată logica militară nedistingând între teatrul de război și teatrul politic, bazat adică pe intervenții!

Astăzi, arătând mai puțin desfigurat, am ieșit din nou în oraș. M-am decis fără nicio plăcere a merge încă o dată pentru Spiridon. În afara ordinului de a se prezenta în patruzeci și opt de ore, nu a mai primit nicio altă hârtie. Deși toată casa este convinsă că am făcut tot ce se putea, conștiința îmi amintește că nu am avut răbdarea să dau cererea așa cum se cuvenea. Am decis deci a vedea dacă totuși nu există *une porte de sortie*, nemaivoind să am niciun scrupul *pour graisser la patte de quelqu'un*, dacă astfel este jocul. Domnul Ialomițeanu,

ce s-a întrecut pe sine în amabilitățile obișnuite, mi-a spus că niciuna din cererile prezentate la audiență nu ar fi fost primită, deși s-au exercitat din unele părți presiuni mari, astfel fiind și cazul lui Spiridon, pentru care personal ar fi pledat. Mărturisesc că sunt total sceptic cât privește intervenția sa, având impresia că dintr-un motiv sau altul nu-l mai interesează casa noastră ; poate are pentru misiunile sale alte relații de cultivat. Altminteri, mi-a confirmat presupunerea mea că Statul-Major se află într-o alertă continuă și, neajungându-le trupele, iar rușii boicotându-ne în permanență, cum se sparge într-un loc frontul, se ia din altă parte, ca să-l întărească ; drept care e firesc să dea cu mare dificultate scutirile.

Domnul Ialomițeanu arbora obișnuita sa mină veselă din momentele când face profeții sumbre, și atunci când l-am întrebat cu maliție ce motive speciale de bună-dispoziție găsește în aceste zile, s-a justificat că ar fi doar o veselie nervoasă. În continuare, mi-a prezis că certamente situația va plesni în cele mai diverse puncte, ajungând cât se poate de critică. *Bref,* va începe retragerea, vom fi încet-încet ocupați și se va ajunge a ne refugia în Rusia, ceea ce va fi sfârșitul. Ca de obicei, nu avea răbdare să stea mai mult pe un scaun, tot mergea prin biroul gol, vorbind în șoaptă și privind cu neliniște în toate părțile. Dar de ce se înverșuna să poarte această conversație periculoasă? M-a tras apoi afară : „*Savez-vous ce qu'on m'a raconté? Quelqu'un très haut placé...*". Și a început a-mi spune că cea mai mare parte a răniților din aceste zile ar fi victimele propriilor noastre proiectile. Obuzele cu care am tras în aeroplanele nemțești fiind proaste, cum toată lumea o știe, ar fi explodat doar în clipa când au căzut la pământ, rănindu-i tot pe oamenii noștri ! Ce neplăcere mi-a provocat această știre, ce mă tem că e adevărată !

Tot timpul vorbind cu el, am avut senzația *qu'il y a là du louche*, fără a-i putea înțelege pozitiv jocul, asupra căruia nu mai am acum niciun dubiu... Dacă înainte părea interesat să afle ceva de la mine, acum am avut impresia că îmi servea el informațiile, eventual pentru ca eu să le difuzez – toate fiind demoralizante și catastrofice. Altfel, ce rost mai avea a-și risca

situația actuală, de om devotat al guvernului – el, prudența în persoană! –, numai pentru un mic bavardaj?

Vestea că niciuna din cererile prezentate atunci nu s-a aprobat mi-a liniștit totuși sufletul. Am plecat, *le cœur léger*, *pauvre Spiridon, il n'a d'autre à faire que plier l'épaule,* dar nu-i nicio plăcere să aduci în casă o asemenea veste! Prevedeam cum va începe madam Ana să se bocească, *qu'elle allait pleurer toutes les larmes de son corps*, și, pentru a amâna trista privelițte, am hotărât să fac o mică promenadă prin centru.

Astăzi am fost scutiți de alarme. Aspectul orașului era iarăși modificat: deși găuri rânjite arătau locul unde căzuse bomba, împrejur se simțea acea specială stare de energie pe care o degajă orice catastrofă, mobilizându-i pe supraviețuitori prin frica unită cu bucuria că, deocamdată cel puțin, ei au scăpat. Camioane și căruțe cărau moloz. Ca să apuce din ce rămăsese, lume proastă și vagabonzi scormoneau prin dărâmături, pe care fluturau zdrențe, stofe sfâșiate, zburau hârtii. Ciocane și ferăstraie se auzeau din toate părțile, sub liniștitoarea impresie de stabilitate pe care o degajă totdeauna munca normală.

Mergeam melancolic prin lumina, iarăși moale și caldă, a prânzului. Câte un zid dărâmat oferea, cu indecență, intimitatea sfâșiată a caselor. Am ieșit spre Covaci și deodată m-am oprit: între două case rămase întregi, un loc gol, curățit de moloz – ca o gură știrbă, după o extracție. Și pe acel maidan nou apărut ardeau lumânări înfipte în pământul proaspăt afânat, puse în formă de cruce. Ici și colo, ulcele de lut, cu dalii și cârciumărese. Trecătorii căpătau deodată o expresie obtuză și îngrozită, probabil la fel cu a mea, ce rămăsesem în loc, pironit, intuind că nu pe lângă un loc gol treceam, ci pe lângă morminte. Deodată a oprit o trăsură, o doamnă elegantă a coborât și s-a apropiat cu un pas grațios: am ajutat-o să puie buchetul de camelii albe ce-l avea în mână într-una din ulcele, scoțând niște cârciumărese ofilite. Doamna mi-a mulțumit cu un glas *rauque*, rămânând la fel cu fața acoperită, și probabil ar mai fi stat nemișcată acolo dacă un domn în vârstă (chipul îmi părea cunoscut, dar n-am mai reușit să-mi amintesc de unde) nu ar fi ieșit din trăsură; apropiindu-se, i-a oferit brațul, antrenând-o. S-a lăsat dusă fără a schița

niciun gest, iar eu am plecat, încercând o morbidă plăcere, imaginându-mi drama.

Ajuns acasă, mare emoție. Profitând că eram lipsă, Margot a ieșit într-o mică promenadă la Șosea, pe bicicletă. Necuviința gestului echivalează cu pericolul la care s-a expus: pentru că, dacă ești prins de alarmă în oraș, prăvăliile trag imediat oblonul ca să-și apere geamurile, astfel că rămâi în stradă. În plus, aici, la Șosea, mitraliera instalată pe noul Muzeu, ce țăcăne cu înverșunare, poate aduce o primejdie în plus! Apoi, o domnișoară la promenadă, neînsoțită! Și încă pe bicicletă! Nu s-a răsturnat lumea chiar cu capul în jos, oricât am fi toți oameni cu concepții moderne! Astfel că i-am anunțat pedeapsa: două zile claustrată în odaia ei, ceea ce îi displace cât se poate, nefiind pregătită sufletește pentru a suporta singurătatea.

Pe seară, vizita d-lui Ioachim, fostul meu student, om timid și devotat, lăsat deocamdată încă la vatră din cauza periculoasei sale miopii. Lucrează la Crucea Roșie, cu Marghiloman (eu l-am recomandat, prin Marie-Liliane).

Ca urmare, ne-a adus noutăți din cercul germanofil, care coincideau, uneori, cu informațiile ce mi le strecurase de dimineață d-l Ialomițeanu. Ceea ce am auzit de la d-l Ialomițeanu (că victimele bombardamentelor ar fi propriile noastre victime!) d-l Ioachim o auzise și el de la d-l Marghiloman, ce o auzise de la Petre Ghica; Ioachim nu părea deloc înclinat să o creadă. Cu cât ziarele au devenit mai laconice, cu atât zvonurile înfloresc: unele se dovedesc a fi adevărate, pe altele eu le-aș suspecta că ar fi puse dinadins în circulație, pentru a crea anume reacții și stări colective: de panică, de îngrijorare excesivă etc. Sigur, chiar la un zvon pe care spiritul meu critic refuză să îl primească, pot analiza cui convine a-l transmite și cum prinde pe obișnuita noastră mentalitate, autodisprețuitoare. Fiind zvon, rămâne acea îndoială a oricărei minți echilibrate: nu cumva totuși este adevărul? Împărtășindu-i Sophiei interpretările mele, chiar *à propos* de acest zvon, prima oară auzit la d-l Ialomițeanu, ea a formulat o explicație ce m-a derutat și m-a tulburat: că Titi Ialomițeanu ar fi *au mieux* cu d-l Marghiloman, prin relații vechi de la Buzău.

Poate chiar este stipendiat de Legația Germană, mi-a trecut mie atunci, într-un mod total absurd și fugar, prin minte. Nici atitudinea lui veche, de pledant *pentru intrare* cu Aliații, și nici actuala poziție de funcționar de încredere al guvernului nu susțin însă atare ipoteză! Judecând mai apoi lucrurile la rece, Sophie mi s-a părut înverșunată în această judecată, în care cred că fantezia și resentimentele lucrează mult prea tare. Afecta o mină disprețuitoare în ceea ce îl privea pe fostul amic al casei noastre. Asemenea modificări de concepție radicale mărturisesc de obicei mai mult decât o prietenie. Din toate amănuntele rezultă un singur lucru: *ils ont rompu l'amitié* și, dacă sufletul meu ar fi cu adevărat iertător, mi-ar ajunge. Dar este?

Nemaifiind dispus a mă pierde în bănuieli greu de verificat, m-am silit a lua noua ei atitudine față de el ca o nemulțumire provocată de lipsa lui de intervenție în cazul Spiridon. Atâta s-ar fi cuvenit să facă odată ce l-ai rugat! mi-a spus Sophie, în clipa când bietul lungan s-a desprins din brațele mamei sale și a luat-o spre poartă cu ranița în spate, bocănind pe peron cu greoii lui bocanci soldățești. Cu toate diligențele ce am mai făcut, nu am putut afla nimic despre el.

Atmosferă *maussade* la cină, lipsind Margot, pedepsită. Neîndurându-mă să-i iau plăcerea jocului cu steguleţele pe hartă, am grațiat-o. A răsfoit cu febrilitate și ziarele străine, nu doar ale noastre, pentru a căuta amănunte despre micul locotenent Geblescu ce se află în zona Sibiului. Conducător suprem al operațiunilor din Transilvania este celebrul Falkenhayn, fostul șef al Statului-Major german, înlocuit acolo de curând cu Hindenburg. În acest timp de două săptămâni, cât ai noștri au stat în fața Sibiului (cruțat nu numai de bombardament, dar și de ocupare), Falkenhayn și-a pregătit se pare o adevărată ofensivă, aducând de pe toate fronturile europene trupe contra trădătoarei Românii: un război de pedeapsă ce va fi, mă tem, *sans pitié*.

Comparând ziarele noastre cu cele nemțești, situația vedem că e mai mult decât dramatică: apoi știm că nu suntem pregătiți pentru un război de munte, înspre Austro-Ungaria, că ne lipsesc armamentul și mijloacele necesare, de la artileria

de munte până la aeroplane, așa că nu ne rămâne decât să privim cu sufletul la gură acest loc de pe hartă unde am auzit că ai noștri luptă cu un disperat eroism să scape din încercuire. De pe acum umblă prin oraș zvonul că trăim o a doua Turtucaie și, bineînțeles, se acuză întârzierea în fața Sibiului. Din partea Aliaților, nimic. D-l Ioachim spunea astăzi că Brătianu ar fi atât de nemulțumit de pasivitatea și dezinteresul rușilor, încât ar fi amenințat cu pace separată dacă tot nu i se trimit ajutoare.

18 septembrie 1916

Azi victime multe ale bombardamentului spre Filaret. M-a întristat în plus aflând că a murit și fetița de 11 ani a lui St.O. Iosif, autorul îndrăgitului *La arme!* Sigur că sfârșitul bătăliei de la Sibiu și dramatica retragere au mărit pesimismul general, chiar dacă încercuirea s-a spart și grosul armatei s-a salvat, cu inerentele pierderi de oameni, armament și aprovizionare.

De la răniți am auzit cât de îndârjită a fost rezistența; în rest, aceleași plângeri că n-avem armament, față cu teribilele mitraliere, aeroplane, proiectile etțetera ale nemților. Că, în lipsa telefoanelor, noi folosim călăreți, lungind trimiterea ordinelor. Adăugându-se obișnuita noastră dezordine, nimic mai firesc decât ca rezultatul recunoașterilor să nu apuce să fie transmis, la fel ajutoarele. În rest, aceleași comentarii de uimire că alpinii bavarezi (o întreagă armată!) au putut să se furișeze astfel în coasta armatei noastre, pregătind încercuirea grupului nostru de pe Olt, fără a se ști nimic până în al doișpelea ceas. Sigur că, ajunși într-o asemenea situație, mai mult decât o salvare prin retragere nu mai puteam spera.

O nădejde încă îi animă pe unii: ofensiva în sud a lui Averescu. Dacă lovitura reușește, întreg teatrul de război (spune amicul Victor, de pildă) se va modifica: Dobrogea degajată, armata lui Mackensen împinsă tot mai spre sud, noi pe urmele ei, până vom face joncțiunea dorită cu Armata de la Salonic. Și iată astfel deschizându-se cu adevărat și frontul din Balcani, care întârzie! Ce visuri nebunești! Din superstiție, mă și tem acum că le-am așternut pe hârtie.

19 septembrie 1916

O zi specială în calendarul războiului. Cu toată stricarea vremii, m-am văzut de dimineață obligat a porni pentru umilitoare tratative de aprovizionare. Este primul an când eu personal mă zbat cu aceste lucruri, altfel însă riscând să rămânem fără lemne în această iarnă ce are să fie (niciun dubiu aici!) cea mai grea din ceea ce ne-a fost dat până acum să cunoaștem. Neliniștea generală îngreunează și ea demersurile. Între prânz, înviorat de promisiuni, sătul de umbletul de colo-colo (nu găsisem birjă), în vreme ce turna cu găleata, străbăteam Mihai-Vodă, decis a mă întoarce acasă, când deodată îmi sare în ochi agitația din jurul vânzătorului de ziare, aflat *vis-à-vis*. Ce strigase el n-auzisem, cufundat fiind, ca de obicei, foarte adânc în gândurile mele. Ajunsesem chiar în față la Café de Paris. O secundă am șovăit, tremurând sub umbrelă, temându-mă de umezeala ce numai bine nu-mi face, de pantofii uzi, de rigolele debordând de apă: apoi m-am decis și am traversat.

Îmbulzeala se făcea tot mai mare, lumea aproape smulgând ziarul din mâna vânzătorului, râsete, strigăte, am văzut chiar doi amici ce s-au sărutat! Deși oarecum la curent și înțelegând despre ce este vorba din exclamațiile și comentariile ce scăpau celor din jur, m-am retras într-un gang, mi-am pus ochelarii *pince-nez* și am citit cu ochii mei:

Trupele noastre au trecut Dunărea între Rusciuk și Turtucaia.

Atât! Rămâne doar imaginația noastră să vagabondeze... În fine, mult discutata ofensivă din sud a lui Averescu! Ah, dacă Dumnezeu ar fi cu noi măcar de acum înainte!

Era mai mult de ora două când am ajuns, în fine, ud și tremurând, acasă. Sophie era lipsă, plecată de dimineață la Societatea Damelor Ortodoxe, și, tot așteptând-o, scuturat de frisoane, am strănutat interminabil. Îngrijorat de starea sănătății ce din imprudență o riscasem, ieșind într-o asemenea zi, am dat dispoziții să se servească dejunul numai pentru noi. După ce am sfârșit și siesta, împrospătat de somnul după-amiezii, am descoperit că Sophie tot nu venise. Starea de nervi îmi era însă mai bună și, apărat de haine călduroase, am ieșit pe terasă: aerul avea o frăgezime dulce, foarte

sănătoasă, de care am gândit că e bine să profit. Am cerut să se aducă măsuța și fotoliile de răchită, ca să luăm aici cafeaua. Ploaia se oprise și picături diamantine scânteiau pe trandafirii care au înflorit zilele acestea pentru a doua oară. Cea mai sublimă priveliște o oferea însă nu grădina – cu tot covorul de frunze galben-verzi, smulse de torentele de ploaie –, ci modesta noastră perdea de iederă care îmbracă zidul casei și întreaga terasă în culori cu nuanțe de-a dreptul divine – roșii, portocalii, verde striat cu galben. Cum să poți crede că această frumusețe a înflorit din apropiata desfrunzire și moarte? Sau că, oricând, pe cerul limpezit, pot apărea deodată ucigașele Taube?

Margot a venit să se așeze alături de mine, cu acea nouă expresie de melancolică resemnare ce o poartă pe chip de când grozăviile ce se aud despre lupta de la Sibiu au convins-o că acolo a pierit cel pe care, fără prea multe motive, a început a-l considera *son fiancé* – Sandu Geblescu.

Comentam amândoi evenimentul zilei, când zărim un automobil oprindu-se în poartă: o delicată mână înmănușată în alb imaculat făcându-ne semn prin portiera deschisă. Apoi o siluetă voinică, pășind incredibil de grațios, zulufii poznași sub borul pălăriei, bine cunoscutul zâmbet prietenos, ironic – Marie-Liliane! În același moment se deschide cealaltă portieră și radioasă, fluturând jurnalul îndoit – Sophie!

Și iată-mă înconjurat de sexul frumos ce nu acceptă a fi servit decât cu cafea și prăjiturele și se lansează imediat în cea mai însuflețită conversație de război, dând detalii strategice și descrieri naturaliste de cumplite răni, din care nu se opresc decât în clipa când își aduc aminte de bomboniera Meissen: o clipă de tăcere când apucă o bombonică și o vâră în gură, redevenind pentru un moment doar lacome copile. Bineînțeles, s-au grăbit a-mi da în primul rând detalii ce se știu de la doamna general Averescu, despre trecerea Dunării: aceasta s-a făcut pe un drum construit chiar de noi prin lunca de la Flămânda (cam mlăștinoasă), trupele noastre trecând în bărci și pontoane. Podul pare să se fi terminat, numai că, după câte se aud, ne-ar cam fi bombardat, noi, ca de obicei, ducând lipsă de aeroplane... Însă, ascultând, m-a izbit frivolitatea situației, în care, bineînțeles, îmi aveam rolul meu comic, completându-mi harta războiului

din bavardajul damelor – un personaj neputincios și grotesc, stând în marginea unei tragedii adevărate!

Bulversat de propriul meu spirit autocritic, mi-am lansat sarcasmul spre cele două doamne ce împart inima mea, invitându-le din nou să dejuneze, chiar și atât de târziu. Se vede că ați dejunat la popotă și curând veți primi și uniforme! am ricanat, în fața refuzului lor. Neatentă, Sophie continua *récit*-ul de război, foarte favorabil generalului Popovici, care ar fi pregătit cu atenție retragerea de la Sibiu, pe Valea Oltului. Ascultând-o, iarăși mă iritase oarba dăruire, pe care i-o recunosc după tonul entuziast ce de acum i l-am învățat atât de bine, auzind-o la fel vorbind pe rând despre Meyer-Lübke, Grigorescu, Kimon Loghi, Anatole France, Paul Bourget, Wagner, votul universal, discuțiile din Senat, modificarea Constituției. Acum mortiere austriece cu motor, război de mișcare, monitoare – câtă energie proaspătă în această cheltuire de sine! Am avut meschinăria geloasă să mă întreb cine i-a provocat noul interes... militar, de astă dată. Mi-a trecut chiar prin cap că ar putea fi Jorj Ioaniu, dar nu-mi vine a crede că un personaj atât de lipsit de imaginație ar trezi interesul Sophiei. Am făcut însă o strânsă argumentare, spunându-le că, după opinia unui bărbat, nu chiar demodat, ca mine, spectacolul ce-l oferă răniții este mai dizgrațios și mai indecent decât se cuvine a fi contemplat de ochiul nevinovat al unor doamne; cât despre activitatea lor, îmi pare mai degrabă inutilă, pentru că asemenea distinse doamne și domnișoare nu ajung (*et Dieu nous en préserve!*) a face acele trebi umile și respingătoare pe care le-ar reclama mizeria umană a unor bieți oameni, cei mai mulți de joasă extracție și ajunși într-o jalnică stare... Nu mai rămâne atunci decât o mondenitate, ce permite contacte în lumea cea mai înaltă.

Să fi fost o egoistă ieșire de gelozie? Cine știe ce a înțeles Marie-Liliane din spusele mele, pentru că, de atunci și până când s-a ridicat să plece, am avut impresiunea că o umbră întristată i-a apărut în privire. Sophie, mai puțin subtilă, deosebit de atrăgătoare însă (așa bine arată de când a ieșit din convalescență), *fut celle qui me répondit, et pas un moment n'entra en colère, comme elle avait l'habitude.* Diferența era însă numai în tonul drăgălaș. Altfel, a eludat cu totul argumentarea

mea. Dacă ai vedea teribilul spectacol, chiar tu m-ai trimite! a exclamat. Apoi, râzând spre Marie-Liliane, a mărturisit că asemenea acuze de absentare de la datoriile unei *femme de foyer* a mai primit de multe ori, atâta doar că acum – *hélas!* – sunt îndreptățite.

Și tot așa a mers discuțiunea, eu simțindu-mă din ce în ce într-o postură penibilă. M-am gândit că Sophie este chiar incapabilă să înțeleagă orice reproș. Apoi, a adus amănunte plicticoase despre cum au dat ele dispoziții de organizare pentru instalarea unui punct sanitar într-o biată școală din Bariera Vergului, spitalele nemaifăcând față nenumăraților răniți. Astfel, am înțeles și cum de s-au întâlnit amândouă și de ce au întârziat atât de tare: numai cine a avut inițiativa vizitei nu am înțeles...

Conversam fără antren. Ne-a animat doar o veste alarmantă, confirmată și de ziarele de azi: că au fost aruncate pe străzi obiecte infestate cu culturi de microbi sau otrăvuri. Marie-Liliane m-a întrebat care este opiniunea mea: aeroplane dușmane ori chiar mâini ucigașe, ascunse printre noi, risipesc așa ceva? Nu pot ieși din senzația că suntem năpădiți de spioni și trădători, i-am mărturisit. Privindu-le alături, trăiam o acută neliniște, ce aproape îmi dădea crampe: și totuși, mai mult ca sigur, nu riscam nimic. O teamă obscură, născută de firea mea convențională, pentru că, scrutându-mi altminteri sufletul, am fost conștient că nu-mi resimt în niciun fel vinovăția. De fapt, răul exista în alăturarea celor două doamne, pe care doar eu o știam exact ce înseamnă. Brusc, mi-am amintit o neplăcută întâmplare a primei mele tinereți, când doar prea marea inocență mă împinsese într-un alcov devenit faimos în Bucureștiul acelui timp. Ani în șir mi-am refuzat amintirea penibilelor tandreți, a grațiilor veștejite ce nu reușeau să mă inspire și a semiadulterului silnic ce a întinat stima morală și intelectuală pe care o purtam soțului *ei*. Mă înspăimânta teribil gândul că urâtul fapt ar fi devenit public. În schimb (o, inocență!), mă uimeam descoperind că un fapt jenant și după toate normele reprobabil nu-mi trezise nicio remușcare (în afara spaimei lașe că s-ar putea afla ceva). Și nici cerul nu-și arăta intenția de a mă pedepsi: zi după zi trecea, monotonă, și pământul nu se grăbea să mă înghită – pe mine, teribilul Don Juan!...

În ultimele minute dinainte să plece, Marie-Liliane a devenit tot mai tăcută. După plecarea ei, i-am făcut Sophiei reproșul ce i-l pregătisem (perfide legături ale căsniciei!): că, știindu-se culpabilă de întârziere, s-a întors acasă cu o amică. Meschină viclenie, făcută doar pentru a înțelege rostul acestei vizite, și care a și primit răspuns: că Marie-Liliane și-ar fi exprimat dorința de a sărbători împreună cu mine această zi în care poate soarta războiului nostru se va schimba. Răspunsul m-a măgulit, cu toate că la plecare n-am putut să nu observ cu strângere de inimă obrazul lipsit de frăgezime al lui Marie-Liliane și silueta ei, tot mai greoaie.

23 septembrie 1916

Descurajarea a pus acum stăpânire pe toate inimile!... Tabloul dezastrului de la Sibiu devine tot mai complet, pe măsură ce aflăm amănunte de la cei ce au scăpat din încercuire, unii trecând munții Făgăraș, în marșuri istovitoare, târând cu ei și răniții, ceilalți, grosul armatei, cu armamentul greu, cai, aprovizionare, riscându-și fiece pas prin defileul Oltului, în care dușmanul tot mai ascunsese, din loc în loc, atacanți îndrăzneți.

Despre această noapte fioroasă am avut astăzi povestirea unui martor ocular: neastâmpăratul Sandu Geblescu, flirt oficializat de-acum al lui Margot, trimis la Statul-Major cu stofa zdrențuită a drapelelor unor regimente descompletate și desființate pentru a primi descărcare și cu un plic pentru care a trebuit să aștepte răspunsul câteva ore; răgaz ce l-a petrecut făcând vizite la cei mai apropiați amici (casa lui părintească fiind la Craiova). Am fost martor al tușantei întâlniri a celor doi copii, apoi junele ce a isprăvit studii de drept și economie în Anglia ne-a făcut să avem în fața ochilor noaptea de coșmar de acum o săptămână când, istoviți după zile de lupte, neprimeniți și cu picioarele împleticindu-se, au mărșăluit în beznă având drept acompaniament vuietul apelor Oltului, veșnic întrerupt de răcnete sălbatice și strigăte de agonie, de zgomotul carelor prăvălindu-se cu un înspăimântător uruit în valuri, de mugetul bietelor animale (și tunurile, și chesoanele erau trase de perechi de boi, ajungând până la opt perechi),

de bubuitul armelor de foc. Pereții înalți și strâmți de stâncă ai defileului făceau ca sunetele să se audă bubuitor și întreit, în această noapte de iad din care micul locotenent a fost convins că nu va mai ieși. Nedormit de trei nopți decât pe fugă, i s-a întâmplat să meargă dormind cu ochii deschiși, dus numai de gândul de a găsi un loc unde valea se mai lărgește. Găsind așa ceva, de câteva ori s-a așezat în margine pe o piatră, voind să ațipească doar o jumătate de oră. Ar fi fost poate sfârșitul, dar nu îl mai interesa nimic și ar fi dat totul pentru o clipă de somn. Totul?! i-a reproșat micuța cochetă și a urmat un intermezzo de *marivaudage*, în care – îndrăzneață generație a ultimilor tineri! – s-au schimbat priviri tandre și surâsuri cu subînțeles, ce făceau perfect abstracție că mă aflam și eu de față. Și cum de n-ai adormit, deci? l-am întrebat eu, cu tact. Ordonanța mea, devotatul Ion, care m-a ridicat cu forța, eu însumi purtându-mă cu o brutalitate la care instinctul contrazis și nebunia somnului mă împingeau: a doua zi abia, înțelegând, am regretat-o.

Acest moment al povestirii ne-a fost întrerupt de o alarmă; coborând în pivniță, Sandu Gebelescu ne-a povestit despre nefericiții refugiați, români ardeleni, ce au luat calea nesigură a exilului, zona Câinenilor fiind plină de acești bieți dezrădăcinați ce și-au părăsit în asemenea timpuri dramatice toată agoniseala, riscând a ajunge aici muritori de foame...

Imediat după alarmă, oaspetele nostru a plecat, pretextând urgente drumuri ce-i mai rămân de făcut; în fapt, mergea să dejuneze la Enescu, împreună cu un bun amic ce-l întâlnise la Statul-Major (după cum mi-a mărturisit confidențial în vreme ce îl conduceam cu gentilețe până la poartă). Gestul lui mi-a părut nepermis de frivol (respinsese invitația noastră la dejun) pentru cineva abia ieșit dintr-o asemenea grozăvie și m-a șocat neplăcut lăcomia de viață ce o respira întreaga lui ființă. Apoi m-am gândit că am fost nedrept, cum deseori mi se întâmplă: nu merita să se bucure, poate pentru ultima oară, de un *jambon de Prague sauce madère* și de un *dindon veau truffé*, la care visase în zilele când rămăsese doar cu uscații pesmeți soldățești? Un mic chef, scăldat cu *Champagne Pommery,* și o *chanteuză* picantă erau un păcat atât de mare

pentru un locotenent ce se dovedise brav, rămânând singurul ofițer în tot batalionul, silit a-și asuma toate dificultățile comenzii, cu niște oameni zdrobiți fizicește și demoralizați?

Desigur, nu a făcut mărturisirea dejunului la Enescu față de Margot, dar nu-i aceasta esența iubirii: plăcerea de a-ți vedea idealizat propriul chip în sufletul îndrăgostit de tine și, ca atare, ascunderea lucrurilor prozaice?

După plecarea lui, m-au obsedat întunecatele imagini ale povestirii, dar mai ales sensul întreg al acestei bătălii pierdute. Odată cu ea a început retragerea noastră din Transilvania! De trei zile ne tot retragem, cedând pământul pentru care s-a suferit. Se aude de răzbunări în Ardeal față de acei dintre frații noștri ce ne-au primit cu bucurie. Cum să nu-ți lași și tu inima, ca și ceilalți, pradă descurajării? Nu ne-au rămas decât deprimarea, speranțele înșelate și victimele!

Mi se rupe inima de sângele risipit în zadar. Cum am avut și câteva mici victorii strălucite, în care s-a luptat cu baionetele împotriva unei artilerii dirijate de aeroplane sau scoțând cavaleria în fața unui câmp și în bătaia tunurilor, ocupându-se, deci, cu o generoasă vărsare de sânge, o pozițiune ce trebuia de fapt părăsită, numai că, dintr-o târzie trimitere a ordinelor și dintr-o permanentă lipsă de simț al realității, ordinul nu ajunsese și se declanșase inutila ofensivă! Sosind apoi ordinul, prea târziu, lăsam în urmă inutile cadavre, inutile inimi de mame și soții pe veci neconsolate și, abia victorioși, istoviți și decimați, începeam, fără zăbavă, retragerea.

Cum să mai ridici capul, prins într-o asemenea plasă de fatalitate, și cum să mai învinuiești cerul, când învinuirea tot asupra noastră se întoarce? După câte am auzit, astfel s-ar fi petrecut și la Porumbacu, și la Bărcuț, poziții cucerite greu și abandonate din proprie inițiativă.

Teama lui Brătianu că va fi atacat de bulgari și cerințele lui (taxate la noi drept meschină negustorie și nehotărâre) de a i se da destui ruși ca să ne apere Dobrogea s-au dovedit a fi fost întemeiate. Rușii au adus mult mai puține trupe decât s-a promis și au manifestat o mult prea suspectă inerție. Am rămas astfel apărați în sud cu trupele noastre, puține și nu dintre cele bune. Așa văd eu începutul înfrângerii. Acuzele

însă tot asupra Brătianului plouă, încă mai înverșunate decât în vremea când nu ieșea din neutralitate. De ce a intrat în război, mi-a spus ieri amicul Victor, dacă știa că România nu va putea să reziste? Este el vinovat și pentru toate defectele românilor? i-am răspuns. Și pentru defecțiunea Aliaților?

Sunt printre puținii care se gândesc tot mai des la el, în vreme ce blestemele și sarcasmele la adresa lui curg. Câtă batjocură a îndurat în gazete și în toate marile cuvântări ale adversarilor – un adevărat martiriu al ridicolului ce, fără alegere, este aici dăruit deopotrivă și celor ce-l merită, și celor ce nu! Mod obtuz de gândire al unei țări provinciale, ce nu se dovedește în stare a trata diferențiat politicianul demagog, incapabil și agramat, și pe cel ce gândește de zece ori fiece pas pentru binele țării!... Cu riscul de a rămâne singurul în această poziție, nu voi arunca asupra lui răspunderea unei posibile catastrofe.

Dar poate exagerează, iarăși, ca și altă dată, spiritul meu pesimist. Poate totuși retragerea noastră se va opri aici – pe linia munților –, unde acum, seara, Margot a înfipt steguleţele. Poate se va rezista în bietele și precarele noastre fortificații și poate că, pornindu-se, în fine, mult promisa ofensivă a Aliaților, ne vom permite iarăși să înaintăm spre Transilvania. Ce altceva mai putem spera când am rămas singuri să apărăm o asemenea imensă frontieră? Atacați cu asemenea forțe din toate părțile, cum să ajungem a muta tot timpul trupe de la sud la nord și invers, obosindu-le și aducând ajutoarele tocmai atunci când se arată a fi prea târziu? Cum să nu stăm întorși cu disperare spre Aliați, de la care primim îndemnuri exagerate sau critici usturătoare și mai ales promisiuni neonorate? Ce fac Aliații? ne întrebăm noi, dar Aliații nu dau semne că ar intenționa să ne ajute, cum au promis. Intrarea noastră a ajutat Verdunul, a ușurat atâtea fronturi de unde trupele sunt întoarse și îndreptate contra bietei Românii. Și Aliații ce fac, în schimb? Ce se întâmplă cu ofensiva rusească? Ce face frontul de est din Balcani?

Au început de vreo două zile zvonuri despre un refugiu în Moldova, o panică pe care o întreţin oameni cu situație și cu stare, încărcând trenuri, automobile. Că băncile demenajează, aceasta, pare-se, e sigur.

Partea a patra

Geblescu

— ...bietul Niki! Ce bucuros este când iese în oraș și are ocazia să mai întâlnească o cunoștință! Un bărbat încă tânăr și în putere... este chiar teribil, madam Delcă, să-l vezi, cu energia care mai clocotește în el, cum suferă de inactivitate... Înainte, până la vârsta aceasta, și-ar fi făcut o clientelă... Un renume în barou... Și-ar fi consolidat o situație în politică... Deputat, subsecretar de stat, poate chiar ministru, ceea ce, ți-amintești, pe-atunci însemna ceva! Era un titlu pe care îl puneai toată viața pe cartea de vizită: CUTARE, FOST MINISTRU!... Ușor să ajungi, bineînțeles, nici atunci nu era. Nu! Să fim drepți... Dar altfel reușeau oamenii în viață, altfel! Nu stătea nimeni să-ți pună piedici la tot pasul, până te blazezi... Nu stătea nimeni să-ți dea la cap... Ei, bietul Tudor!... Bietul Niki!... Bietul domnul Delcă: să se chinuie, săracul, la bătrânețe, pentru o pensie de mizerie! Bieții de noi! De multe ori îmi spun așa, dragă madam Delcă, când văd câte îndurăm... Ce fire optimistă eram – și cum nu mai am nicio speranță. Niciuna! În tinerețe m-am gândit că voi voiaja, avusesem o bursă pe care am pierdut-o din cauza războiului, Muti s-a opus categoric să plec. Am cedat pentru că începuse flirtul cu Niki. Am fost sigură că mai e timp destul, ce înseamnă un an, doi la tinerețe, când ți se pare că ești etern? Eram convinsă că voi putea oricând pleca, știi doar că așa credeam toți! Și la fel de convinsă eram că Niki va face carieră! Cu talentul lui de a vorbi, cu talentul de a se purta cu

oamenii! Puteam uza și de relațiile lui nenea Sandu Geblescu, categoric îți spun că Niki avea șanse, dacă n-ar fi venit vremurile care au venit... Iar acum ar fi fost momentul ca să pro-fi-te! Să pro-fi-te cin-stit de pe urma eforturilor lui! În loc de asta, o pensie de batjocură, după ce toată viața a tras, fără o satisfacție, cât de mică, și toți care se uită la el ca la un om terminat... Nu, nici pentru femei nu-i ușor când se pensionează, dar la bărbați este o adevărată dramă... Dar, *à propos* de Niki, dacă el tot întârzie cu cunoștința lui, ce-ar fi să bem și noi o cafeluță? Nu, te rog, nu te deranja, știi că la cafea îndrăznesc să mă măsor cu oricine! Chiar Niki declară, cafea ca la noi acasă n-am băut la nimeni! Și doar nu s-ar putea spune că Niki nu a umblat. Sigur, n-a voiajat cât era normal, ca noi toți, dar este un om umblat!

Eee-tee, că mare scofală-i să umbli! Și uite la bleaga de Ivona cum l-așteaptă cu masa întinsă d-o oră și numai de el turuie, Niki-n sus, Niki-n jos... Când o auzi, stai și te crucești; păi, ce vremi să fie alea s-ajungă el ministru? Parcă-i ia Ăl-de-Sus mințile când e vorba de el, și numa așa o vezi cât e de zurlie! Că suflet rău n-ar avea, uite-o ce se mai dă acu de ceasu morții să mă împace... Atâta că nu mai zice nimic de cinzeci de leii ăia. Poate când o fi gata cafelile, poate-atunci să-i vie și gându-ăl bun. Ei, săraca Ivona!... Zurlie, zurlie, da uite-o cum vine cu ceștile de cafea, puse pe tavă, ca la musafiri... Ba încă a mai scos, ea știe de unde, pișcoturi!...

— Lasă, madam Ivona, lasă! Lasă că viu io, nu mai urca tot dumneata cu ele! Eee, Ivona, Ivona, mânca-o-ar mama pe ea, c-o știu de când era atâtica! Murise tatăl dumitale, și m-a trimis madam Geblescu să-ți aranjez rochița! Și ți-am făcut câteva pense, da i-am luat și din tiv. Am stat noi amândouă singure, numa cu nemțoaica dumitale, și nu scoteai o vorbă, numa te uitai chiorâș și aveai ochii umflați cât pumnu și roșii. Vezi, m-am gândit io, sărăcuța! Ce casă are, cu de toate, o casă ca un palat, da uite, că e și ea amărâtă! Că io știam ce pâine amară mănânci dacă ajungi orfană!

Cum zic asta, parcă și văd iarna când a murit mămica. Odat-aud vântu d-afară că suflă, și-năuntru frig, frig și întuneric,

gaz la lămpi, nu, lumânări, nu, numa candela ce mai arde, că ce-i?, câteva luni, nici atât, de când s-a prăpădit biata mămica. Și cum mă rup din somn când aud bătaia-n geam, haidi, Vico, haidi, fată, scoală, și cum merg buimacă, pe bâjbâite, până-n bucătărie și ridic capacu la doniță, la găleți și sparg pojghița de gheață c-o coadă de lingură și-mi torn cum pot, c-o singură mână, orice-o fi, tu să nu pleci din casă dimineața până nu-ți dai apă pe ochi, așa mă-nvățase biata mămica. Și apa și-acu o simt cum mă taie-n obraz și-n palmele rebegite, haidi, Vico, haidi, fată, nu te mai moșmondi atât, biata vecina Tincuța, ce frică i-era să plece singură la drum, noaptea. Ea-mi bătea în geam și tot pe bâjbâite mă-ncotoșmănam cu flendurile rămase de la biata mămica. La urmă, m-aplecam să-mi înfășur ghetele-n cârpe, mă lăsase pingelile și, copil-copil, da știam că dacă nu-mi am singură de grijă, nu mai e cin' să-mi aibă. Și mă văd cum închid încet-încet ușa la casă, să nu trezesc toată liota de frați care doarme, și tot într-un clănțănit o duc pân-la brutărie. Acolo, și mai frig, și mai întuneric, șade toți ciuciți, care poate, mai moțăie, care nu, nu-i mai tace gura, că s-a prăpădit și cutare, că ălălantu zace, că p-ăla îl îngroapă azi, că p-ăla mâine, că aia din colț care are un neamț la ea face rost de permis de vândut țuică, face rost și de lemne, dacă dai ceva, poa' să-ți facă ea și să-ți dreagă, ce mai turuie, ce mai e la gura lor... Și io dârdâi, mă lipesc cât pot de vecina Tincuța și mâinile mi le vâr la piept, da tot îmi îngheață, sloi, și de ger îmi dă lacrimile, îmi curge de parc-aș plânge. D-aia, când zic că io știu ce pâine amară mănânci dacă ajungi orfană, tot la coadă la brutărie mă văd, tot întuneric, tot frig, tot iarna. Ee-heee, și d-atunci, câte și mai câte cozi, parcă tot la cozi am stat, toată viața... Și numa când se crapă de-a binelea de ziuă mă văd cu pâinea-n brațe, ce pâine rea, plină de tărâțe, bolovan, nu pâine, înghețată și ea de ger, și-mi atârnă, tare ca piatra, în brațe. Și io, cu pâinea-n brațe, într-un zor o duc pân acasă, că știu ce m-așteaptă acolo, că s-a trezit toată liota de frați, și urlă, și se-ncaieră, și mă strigă, care de care, că nici nu mai nemeresc pe ce să pui mai întâi mâna. Spală-i, dă-le să crape la toți, p-ormă deschide ușa să se ducă putoarea casii, să intre-o gură

de aer, p-ormă cară lemnele de la magazie să aprinzi focu, tot cu mâinile-alea, parcă le văd și-acu, alea e mâini de copil, crăpate și rebegite? Numa tu să duci greu' casii la unșpe ani, numa tu să ai grijă de lemne, că a-nceput devreme iarna, și zăpada, și zloata, d-aia tot stau să le număr în magazie, și dacă văd că iar s-a mai dus un rând, și-afară nămeți și viscol, îngheață inima de grijă în mine. Și vecinele, azi una, mâine alta, a-nceput să dea jos ba un gard mai vechi, ba o ulucă, ba un coteț, p-ormă o să intre și-n pomi. La urmă s-aude că e lemne câte vrei la schelele din oraș, la casele care n-a ajuns să le puie acoperișu, și ăi de le-a făcut e plecați, hai toți, liotă, care la Mihai-Vodă, care la Vama-Poștii, hai și io după ei, și parcă și-acu le văd pe ale două cucoane, în blană de astrahan și cu pălării pe cap, și cu-o mână vârâtă-n manșon, și cu ailantă cum trage de sfoară o grindă. Târa amândouă cu sfoară o grindă prin toate hârtoapele din Iancului, ele știa de unde-o găsise. Și după ele un domn mai bătrâior, da un domn bine, cu cotleți, cum se-mpleticește pân nămeți, c-un par în brațe. Și io, când îi văz, mă opresc în loc, și mă socotesc: dacă ei abia le duce, ce să mai bat drumul pân frig, degeaba?

Așa mă văz la colțu din Iancului, cum stau și mă socotesc, ce-mi plăcuse mie-nainte să trec iarna p-aici, cu tăticu și mămica, scotea mămica paraua și io alergam să-mi cumpăr castane coapte. Da acu nu mai era nici mangal, nici castane coapte, nu mai era nici mămica, era numa un om, rezemat de un gard, om cu stare trebe să fi fost înainte, că-l vedeam cum stă cu mâna-ntinsă, și-i era rușine să mai deschiză și gura să ceară.

Așa că îi las pe toți să se ducă-n oraș și io mă-ntorc fuga-fuga, acasă, și-acu mă văz cum alerg cu sufletu la gură, s-ajung înainte să se întunece, mi-era frică să trec pe-ntuneric pe lângă biserica Capra, tot scotea dinăuntru coșciuge, tot atârna la poartă prapuri de mort, după biserică venea la rând cimitiru, plin de cruci noi, eee, ce frică mi-era! Merg pe lângă zid cu ochii închiși și-mi fac cruce în gură cu limba, mi-e frică de cimitir, măcar că ce a trecut?, o lună, două, poate nici atât de când a dus-o acolo pe biata mămica, p-ormă câți a mai dus după ea, cin' să mai știe unde e fiecare? Și când s-a-ntors

tăticu n-am știut să-i spunem unde-o fi, biata de ea, nici dacă are, dacă nu are cruce...

— Că asta e ce nu-ți mai dă nimeni înapoi în viață, părinții și sănătatea, astea dacă le-ai pierdut, înapoi nu ți le mai dă nimeni! Și așa rămâi, să n-ai cin' să te apere și la cin' să te plângi, și cin' să te crează! Ș-acu, cât mă vezi de bătrână, da dacă-mi vine asta în gând, odată mă pornesc... Ce faci, Vico, dai apă la șoarici? zice-al meu când mă vede. D-aia te țiu și pe dumneata așa bine minte, du-te, Vica, mi-a spus madam Geblescu, du-te și potrivește rochia nepoatei mele, că nenorocirea a venit pe neașteptate, a murit bietu-cumnatu-meu Ștefan Mironescu și nici tualetele nu a fost pregătite!...

— Dar ce nenorocire vine anunțată? Ei, biata Margot! Parcă nenorocirile ei i le-a anunțat cineva? Pe Margot de atunci parcă o văd și-acum, tunsă *garçonne*, cu un aer picant, excentrică, cum se purta după război... O iubeam teribil, și pe ea, și pe nenea Sandu! Nenea Sandu Geblescu era un perfect om de lume, dar avea răbdare să se joace și cu mine! Când îi auzeam motorul automobilului, alergam să-i sar de gât! Ce frumos mirosea obrazul lui, neted și mângâietor, proaspăt ras, totdeauna, și părul creț, care se ondula sub briantină! Totdeauna urca scările la mine cu cartonul de prăjituri, cu ciocolată Suchard și fructe glasate. Iar eu mă țineam după el ca o umbră și chicoteam la toate glumele lui, de care Muti pretindea că nu sunt prea reușite. N-a fost niciodată Muti sensibilă la genul de bărbat *chic*, și în privința aceasta nu a avut deloc tact...

— Ei, nu! O dată n-am auzit la madam Ioaniu un cuvințel de domnu Geblescu! Ba chiar nu vorbea de el niciodată. Nici cum s-a lăsat ei, madam Margo și cu el, nici asta nu mi-a spus-o...

— Nu s-au lăsat, madam Delcă! Adică s-au lăsat, dar nu cum înțelegi dumneata. El a trebuit să fugă *dincolo*, aflase că urma să fie arestat și a reușit să fugă. N-ai știut?...

— Am știut, n-am știut, mai țiu io minte? Da poate nici madam Ioaniu să nu-mi fi zis. Și ce nu mi-a zis, n-am întrebat.

— Dar ce-ai spune de un coniac mic, madam Delcă? De un coniac mic lângă cafeluța asta, ce-ai spune?

— Vrei, calule, ovăz?

— Ei, madam Delcă, eu, cu mintea mea de femeie matură, înțeleg altfel lucrurile, când mă gândesc azi la ele... De pildă, de ce nu o impresiona pe Muti nenea Sandu, care, oriunde apărea, își exercita puterea de seducție. Clark Gable, cam în genul lui a fost Alexandru Geblescu... Toate femeile simțeau în fața lui o adevărată fascinație, ca pentru un mascul de rasă!

— Eee-te, scârț! Îmi plăcea și mie de Clark Gable, și-mi plăcea și de Jean Marais, da nu să țiu așa ceva în casă...

— Ba nu, madam Delcă, te rog să mă crezi că nu toate femeile judecă astfel! Mai există și *sex-appeal*-ul, și șarmul... Ce șarmant era unchiul meu, Alexandru Geblescu! Toate femeile erau fascinate! Dar mai ales *tante* Margot, care pentru el a renunțat la afecțiunea statornică a domnului Ialomițeanu, care a fost teribil de afectat când i-a cerut mâna și a fost refuzat! Nu s-a mai consolat niciodată! Altfel știau să iubească bărbații de altădată! Iubeau o singură femeie până la moarte! Bineînțeles că mai aveau și viața lor de bărbați, și cunoștințe la *Café chantant*, și flirturi prin saloane, uneori făceau și un mariaj, dar dacă își dăruiau inima unei femei, și-o dăruiau pe toată viața! Lucrul acesta se vede și în romane! Și oricât de târziu se reîntâlneau, el o iubea la fel ca în prima zi, așa ca domnul Ialomițeanu pe *tante* Margot. Ea însă, aceasta este opinia mea, nu și-a iubit decât bărbatul! După mariaj, i-a trecut cu vederea atâtea! Câte chefuri de care vuia Bucureștiul! Îl găseai mai sigur pe nenea Sandu la Hôtel Boulevard (era mort după bucătăria franțuzească) decât acasă. În privința distracțiilor, ca și în privința femeilor, n-avea prejudecăți. Puteai să dai de el și la un chef de mahala, cu lăutari care îi cântau la ureche cântece de inimă albastră, iar el le lipea sutele pe frunte.

— Io ce-ți spui? Curvar și fălos! Unu d-ăsta nu trebe să-l ții nici trei zile la ușă! Ducă-se învârtindu-se cu șarmu lui!

— *Tante* Margot îi ierta tot! Și chefurile, și amantele... Are dreptate Niki când susține că amândoi erau niște originali... Semănau în anumite privințe, și ea era cheltuitoare, și fără sfaturile lui Muti, n-ar fi făcut nicio investiție, cu toți banii ce

i-au trecut prin mână... La sfatul lui Muti și-a luat vila și via de la Otopeni, deși mai bine nu le-ar fi luat. Dar fiecare are o soartă; aparent și-o face singur, prin faptele lui negândite, dar de fapt eu cred că Cel-de-Sus te lasă să-ți urmezi, orbit, drumul stabilit de dinainte...

Adevărul este – dar asta doar n-am să i-o spun ei! – că probabil lui Margot ajunsese să nu-i mai pese de ce face nenea Sandu, că-și avea și ea compensațiile ei. Ei îi plăceau probabil banii, cum altfel să scuzi o femeie de condiție care se apucă de o meserie? Casa ei de Modă era selectă și restrânsă ca clientelă, totuși, ce idee! La situația lor, de altfel, alt soț i-ar fi interzis categoric! Poate el gândea mai liber decât ceilalți bărbați? Și indiferența menajului lor lăsa fiecăruia câmp liber de acțiune? Aceasta era opinia lui Muti. Dar eu înclin tot lui Niki să-i dau dreptate! Am ajuns și eu la concluzia că acea Casă de Modă i-a convenit lui nenea Sandu pentru afacerile proprii – niciodată îndeajuns de lămurite! Prea călătorea des tante Margot, prea multe legături avea cu atâtea case străine de modă! Și el s-o însoțească în fiecare călătorie?! Să se poarte deodată ca un soț foarte atent, cum în celelalte privințe de mult uitase să fie?... Așa ceva n-am spus însă până acum la nimeni și bineînțeles că Vica ar fi ultima persoană căreia să-i destăinuiești asemenea ipoteze... Iar în timpurile de-acum e mai sănătos să știi cât mai puțin.

— Dar spune drept, madam Delcă, te rog, spune drept: îți mai torn un deget?

— Ei, da, mă uit din când în când la ceas, pentru că diseară trebuie să mergem la o cununie. Și când a plecat, i-am spus lui Niki: Să nu uiți de biserică! Dar ceva în expresia lui mi-a sugerat că este aglomerat de treburi. Știi foarte bine, după ce ai stat o viață cu un om, îl citești dintr-o privire...

— Asta așa-i! Io, numa ce-mi strâng țoaștele, că lighioana bătrână și-ncepe să se foiască-n pat! Ș-uite-așa se uită după mine! Săraca lighioană bătrână, deloc nu-i mai place de la un timp să mă vază că plec! Pleeeci și mă lași singur, începe. Ai grijă să nu vii târziu, că mă sperii!... Și-odată, ce să vezi: mă-ntorceam de la Niculaie, pâș-pâș, cu picioarele mele, ce

mai, se făcuse noapte. Și la colțu străzii mă trezesc cu lighioana bătrână: ieșise să m-aștepte! N-am mai avut răbdare să stau în casă, zice, m-am gândit să nu fi dat tramvaiu peste tine, auzi, ce să-i dea pân cap! Și dacă mai întârzii vrodată, zice, să știi că nu te mai las să pleci d-acasă! Că uite ce-mi bate inima! Haidi, haidi, lighioană bătrână, i-am zis io. Da chiar așa era: îi bătea inima ca niște ciocane. Așa s-a făcut de fricos de când a îmbătrânit! Haidi, haidi, lighioană bătrână, i-am zis, acu ți-e frică să nu mor, și toată viața ce rău de clanță ai fost! Lasă, face, că e alții mai răi, că altfel am fi stat patrujnouă de ani împreună? Ei, să vă dea Dumnezeu la fel, și dumitale, și lu domnu Niki! Că orice-ai zice, și dumneata, numa cu ochii la ceas ești, las' că te văz de mult, și dumneata, tot ca lighioana bătrână...

— Mă gândesc doar că n-o să mai aibă vreme să se odihnească. Nu, la petrecere nu trebuie să mergem! Doar la biserică! A fost punctul la care Clemența, o știi? Clemența Vrăbiescu! Ea e soacră-mare, și aici nu a cedat în niciun chip: cununia religioasă la Boteanu! Acasă se face într-un cerc restrâns, mult tineret, și deranjul, și cheltuielile, totul îl suportă părinții fetei, așa încât Clemența nu și-a permis să lanseze invitații. Cel puțin aceasta i-a fost scuza. Eu, una, am înțeles-o și am aprobat-o, Niki, mai puțin, știi și dumneata cum sunt bărbații, nu s-ar da în lături de la un chefuleț... Așa că până vine Niki, chiar n-ai de ce să te grăbești, madam Delcă...

N-avea tu grijă, că nici nu mă grăbesc! Nici pân cap nu-mi trece să plec, c-așa mi s-a muiat picioarele de la afurisitu ăla de coniac, că nici să vreau cu tot dinadinsu, și tot n-aș putea să mă mișc! Da nici tu nu te-ndemni să scoți cinzeci de leii ăia... Așa că nici io nu mă mișc, că cum ești de zurlie, poa' să-ți vie-n minte să mi-i dai când oi fi ieșit pe poartă! Că la ce să nu mi-i dai acu, dacă mai e o săptămână și tot mi-i pui la poștă? La ce să mai dau și la factor cinci lei, că stă ș-ăla cu mâna-ntinsă? Eee, că ce-mi arde fața, de parcă-s toată un foc, și-așa un vâjâit am în urechi! Mai bine-aș lua un hiposerpil, să nu mă lovească aci, Doamne-ferește, damblaua! Că-mi vâjâie urechile, de nici nu mai știu de mine, și asta, uite-o ce toacă-nainte! Uite-o ce nu-i mai tace gura! Că d-aia și pramatia

de Niki nu stă p-acasă! De gura ei, care nu-i mai tace, d-aia fuge-mpușcat!

— ...Nu sunt îngrijorată, pentru că ce i-a mai rămas altceva, săracul, decât partidele de tenis și puținele momente, ca cel de azi, când mai stă la o șuetă? Să te trezești pensionat, când tu încă mai...

— Ba omu meu a zis bodaproste când a scăpat! Acu, zice, să se mai scoale ș-alții la patru jumate, că la șase intra în schimb. Și să-nghețe în stație până-i ia dracu! Acu altă grijă decât să pândesc factoru, zice, altă grijă nici că mai am...

— Ei, madam Delcă, dă-mi voie, te rog! Te rog, dă-mi voie să-ți spun că e altă situație! Cu totul alta! Sigur că domnul Delcă abia aștepta să se pensioneze, și avea dreptate bietul om. Altceva făcuse o viață întreagă, altceva s-a văzut silit să facă, nu la bătrânețe, dar la o vârstă matură... Pe când cazul lui Niki sau cazul inginerului Cristide… De treizeci de ani, dacă îmi arunc ochii pe geam și îl văd, pot să-mi potrivesc după el ceasul! Ce vrei, madam Delcă, studii de inginerie în Germania, doctorat, a și lucrat pare-mi-se acolo o vreme, de aceea a avut necazuri... El nu vorbește niciodată nimic, i-a ajuns ce-a pățit, și ani de zile, după ce s-a întors de la închisoare, erau cu ochii pe el, mie mi-a sugerat-o! I-au făcut propuneri, cum se fac, să fie informatorul lor, el, om de onoare, nu a marșat, dar nici n-a povestit nimănui. I-a povestit însă ei, care a umplut lumea! Da, ea e mai simpatică, el, însă, este i-re-pro-șa-bil... Eu sunt singura căreia el i se mai adresează, când ne întâlnim uneori pe stradă: are impresia că există între noi o comunicare... Ei, madam Delcă, ei! Și dumneata, ce presupuneri! Nu, fii serioasă, vaai, ce hazlie ești! N-are de ce să fie gelos Niki, cum n-a avut niciodată! Ha-ha-ha, ce nostimă ești, madam Delcă. Hai, încă puțin coniac, încă puțin, numai un strop! Bineînțeles, îmi torn și mie, se poate? Dar ce vorbeam? A, da, de inginerul Cristide. Îmi spunea că a trebuit să iasă la pensie, el ar mai fi vrut să prelungească, dar cu restructurările acestea, ei, nu știi dumneata, madam Delcă, doar nu ai fost o zi în câmpu' muncii! Luni înainte să se pensioneze, îi făceau ceilalți socoteala ce-o să se întâmple cu postul... Cum, cine? Colegii, conducerea, cei ce vânau postul! Așa că bietul de el,

vrând-nevrând, s-a pensionat. Și mi-a mărturisit că, deși se aștepta să urmeze o perioadă psihică dificilă până se va acomoda, realitatea a întrecut toate așteptările!

— Eee-tee-na! Să-i dea el pensia lui la omu meu și să vezi ăsta ce-o să se mai acomodeze! Să vezi ce-o să zică mersi și-o să dea din coadă! Că e-n stare să lase meciu cu Steaua la televizor, ca să alerge să dea iama-n bani! Să se-ndoape cu pateuri și cu Cico la plăcintăria din colț și să vie acasă cu cine știe ce prostii în brațe, c-așa a făcut toată viața! Dacă n-aș fi io acu mână de fier, prafu s-ar alege și de pensie, numa că vezi, că prea târziu mi-a venit mintea la cap! Că mai are dreptate și cața de cumnată-mea, la câți bani v-a trecut vouă pân mână, Vico, și s-ajungeți să n-aveți o căsuță a voastră, la bătrânețe... Uite, c-așa am ajuns! El dă-i p-o parte, să arate că-i galanton, eu dă-i p-alta, dă-i și lu ăla, dă-i și lu ăla, și la frați și la nepoți, pune masă-ntinsă care cum vine, să fi zis omu meu o vorbă numa, îi scoteam ochii! Da cât e el de rău de clanță, lighioana bătrână, n-a deschis pliscu! Așa c-am rămas tot în cojmelia asta, să mă chinui la bătrânețe cu lemnele și cu cărbunii, și iarnă-vară, du-te-n fundu curții și stai și-nghite toate mojiciile la moapsa de proprietăreasă... La scârba...

— Lasă, madam Delcă, lasă! Ai rămas că așa au fost vremurile, dar așa a fost și soarta. Eu cred, draga mea, ți-am mai spus și adineaori, că fiecare om are o soartă. Câți au avut moșii și case, și le-a luat statul! Câți au murit ca vai de ei, și-n casele lor se lăfăiau alții! Câți au strâns ban peste ban și s-au lipsit de orișice, ca să-și facă o casă după gândul lor, și-acum iar strâng ban peste ban, s-o cumpere a doua oară! Ce să te mai gândești cum ar fi fost să fie, după câte ne-a fost dat să îndurăm, toți, madam Delcă, toți... Afară de lichele, cine dintre cei de vârsta noastră n-a suferit? O generație, pot să spun, de sacrificiu... Două războaie, averi pierdute, cutremur, arestări, pușcăriile pline, teroare și sărăcie!... Când mă gândesc cum eram în iarna lui '52 – mai ții minte iarna aceea teribilă? Ne-a prins fără lemne... În timpul acelei ierni de pomină am fost, țin minte, cu Muti la depozitul de lemne, ne-au lăsat să adunăm vreascuri, ce-om mai găsi, să le încărcăm într-o sanie. Scormoneam cu mâinile în zăpadă, până nu le-am mai simțit,

zile întregi n-am mai putut nici să le mișc, de umflate ce erau și de durere... Dar Muti, draga de ea, înțeleaptă, Muti – Mama Grachilor – ne-a ținut curajul: trăim unii pentru alții, spunea, n-avem dreptul să ne gândim la moarte! Chiar dacă pentru noi ar fi mai ușor, trebuie să ne gândim doar la cât ar suferi cei care ne-ar pierde... Așa că, să-ți dea Dumnezeu să trăiești, madam Delcă, să trăiești, că ai pentru cine! Pentru cine ai dat toată viața! Că sentimentele contează mai mult decât averile, ascultă-mă pe mine, așa că n-ai risipit degeaba! Spui că ți-au trecut destui bani prin mână ca să-ți fi cumpărat o căsuță? Dar câți i-au trecut lui Margot? Și-a ajuns să se prăpădească într-un subsol...

Sărăcuța de ea, cum ajunsese s-arate! Cu căciuliță de copil, roz-murdar, flaușată, înfundată până la sprâncene! În zăpușeala aceea îngrozitoare de iulie, ea cu căciuliță pe cap! De mirare că n-am gafat, că n-am îndemnat-o s-o scoată! A, da, fusesem avertizată de Muti... Muti îmi spusese să nu mă mir dacă o văd prea slăbită, să nu mă mir nici de culoarea feței ei... Era de un alb-gălbui, ca parafina... Doamne-Dumnezeule, ce boală îngrozitoare... Dar și ea, cum de se putuse lăsa! O femeie inteligentă, o femeie cultivată, până în ultima clipă să nu se ducă la doctor... Când orice picătură de sânge, după menopauză, e semn suspect, cum a putut să se lase așa, până au început durerile? Și radiațiile care au distrus-o: i-a ars pielea, i-au căzut dinții, părul. Biata tante Margot! Poate știuse despre ce este vorba, dar nu vrusese să intre direct din închisoare în spital... Ar fi, nu?, ceva de înțeles...

— Ce ai întrebat, madam Delcă? Când a plecat soțul lui Margot? A plecat prin '47. De ce le-a lăsat pe ele aici, pe Margot și pe Riri? În '47 nu mai putea să le scoată. Nu, Margot n-a știut până în ultima clipă nimic! Te rog să mă crezi, acesta este adevărul: Margot n-a știut!

Uite-o că nu mă crede. Nimeni nu crede, nimeni nu a crezut că Margot n-a știut nimic în afară de cei ce își închipuie că el nu i-a spus de teamă că are să-l denunțe! Și nu-i adevărat! El obișnuia să-i dea în ultima clipă veștile neplăcute. Poate intervine ceva, poate lucrurile capătă alt curs, și atunci

te indispun degeaba dacă te anunț din vreme. Iată cum se scuza! Da, pentru o profesiune tracasantă, cum era a lui, putea fi o scuză. Și sunt convinsă: nu de teamă că Margot ar putea să-l denunțe a tăcut el până în ultima clipă!

— În ultima seară a anunțat-o că se vor despărți definitiv, nu i-a explicat însă exact cum! A anunțat-o și că nu-i va scrie, pentru că n-ar mai putea să le facă decât rău. Și-au luat adio la acest mod și, într-adevăr, niciodată n-aveau să se mai vadă! Uneori el mai trimitea vești prin câte cineva, foarte rar, dar scrisori sau pachete, ca alții – nu! Niciodată! Dacă ea nu i-a purtat pică? Nu, nici gând, madam Delcă! Margot nu l-a blamat niciodată pentru plecare! A stat și așa prea mult pe gânduri până s-o facă, față de ce risca aici – parc-o aud! Margot lua totdeauna un aer nemulțumit ori de câte ori cineva îl acuza și așa închidea pe loc orice discuție...

Biata Margot! Oamenii au plăcerea să te rănească în situațiile delicate... Și ce rost ar avea să-i spun uneia ca Vica despre cât a trebuit să suporte Margot anchetele Securității! Toate acele interogatorii, la care o chemau și pe Riri, și încercau s-o tragă de limbă... Bineînțeles că n-au aflat nimic, pentru că nici nu știau!

— Margot s-a mutat la Otopeni, noi am crezut că vrea să schimbe casa, prea mare, prea costisitoare... Muti ar fi dezaprobat-o teribil dacă ar fi aflat că s-a mutat ca să îl țină acolo ascuns pe domnul Ialomițeanu. Da, domnul pe care îl vezi aici în fotografie! Evident, Muti îl cunoștea și nu-l prea agrea, din tinerețe. Atunci el i-a cerut mâna lui Margot și a fost refuzat. După război, Alexandru Geblescu, cel mai tânăr deputat din Cameră, reprezenta o partidă mult mai convenabilă decât domnul Ialomițeanu, căruia i se crease în jur o atmosferă destul de proastă! Pentru că în timpul ocupației germane domnul Ialomițeanu a fost un colaboraționist, unul dintre filoboși – cum li se spunea pe atunci... Rușii ne părăsiseră ca aliați atunci, guvernul, și familia regală, și toți cei care au putut s-au refugiat în Moldova, în toamna lui 1916...

— Toamna?! Iarna! Dacă-ți spun! Las' că dumneata le-ai citit în cărți, da io cu ochii mei am văzut! Și-ncolo oi ține,

n-oi ține minte, da ce-am trăit de copil, toate parc-a fost ieri!... Știi cum s-auzea tunurile d-aproape? Ziceai că e la o stradă, două! Se tot văita biata mămica noaptea că nu poa' să-nchiză ochii de ele și de grijă, că ce-o să mai fie! Bătea tunurile și ziua, da una e să le-auzi pe-ntuneric, și alta e pe lumină! Eeee, noi, copii zbânțuiți, cum puneam capu jos, ne și răzbea oboseala, da mămica, tot la gard sta, noaptea târziu, cu vecinele... Și-acu zicea că i-a prăpădit pe nemți, și gata, se face pace, acu zicea că e tocma pe dos, că i-a bătut p-ai noștri, și vine nemții. Cum, cine zicea? Lumea, femeile din mahala, ce știa ele! Ce știa ele, ce știam io, copil de unșpe ani! Că să fi știut câte zile mai avea de trăit biata mămica, nu m-aș fi dezlipit de lângă ea, să se sature de stat cu mine, da așa, numa noaptea ne mai adunam de pe maidan. Și-odată tocma la Gară, la Obor, am ajuns, cu nebunu de Niculaie, și d-asta țiu minte că era iarnă. Că bătea vântu, și era un frig și-o zloată! Și până să plecăm din Gară, zloata a trecut în ninsoare, mai știu io cât om fi stat? Am stat ceva, că așa trenuri ticsite nu mai văzusem! Atâția oameni pe scări, pe acoperișuri, unii numa-ntr-o mână, alții numa-ntr-un picior, alții-și scotea capetile-afară pân geam, că abia putea să răsufle. Păi ce crezi, câți din ei o fi murit acolo, striviți! Așa vorbea p-ormă lumea, c-a murit femei, c-a murit copii, de căldură, de frig, de tifos, ei știe de ce-o fi murit pân s-ajungă unde vrea ei s-ajungă! Și dac-a murit, cin' să stea și cum să stea să-i îngroape? Zice că i-a scos pe geam și i-a aruncat în câmp, afară. O fi fost, n-o fi fost, io așa o vând, cum am cumpărat-o. Io numa d-asta po' să bag mâna-n foc, de ce-am văzut cu ochii mei, unii peste alții, în tren, grămadă, și jos, lângă șine, mulțime de disperați, că lăsase tot, vraiște, în urma lor, numa să fugă-n Moldova, și-acu n-avea cum să urce... Și uzi ciuciulete, vai de sufletu lor, și noi, pântre ei, de colo-colo, și-odată dăm d-un tren de marfă, cu vagoanele deschise, și-n el, să vezi ce era! Numa lucruri scumpe, că uite-așa am rămas, cu gurile căscate! Numa canapele de pluș, și fotolii, și măsuțe, claie peste grămadă, ș-între ele butoaie de vin, și oglinzi, și cuști de păsări, și oale de bucătărie, și cutii de pălării, și covoare făcute sul, ce bogăție! Ce de-a lucruri scumpe, puse

cum dă Dumnezeu! Ce de-a bani aruncați pe gârlă! Cine-o fi avut parte de ele? Și ce-o mai fi rămas, că încă din Gară avea d'asupra stratu de zăpadă d-o palmă! Ce prăpăd, ce risipă, madam Scarlat! Da asta abia acu mă gândesc, cu mintea mea de femeie trăită-n lume! Că atunci nici habar n-am avut! Atunci numa căscam gura, că nu mai văzusem pe nicăieri așa lucruri scumpe! Și cum stam noi așa, odată s-aude un bubuit, c-am zis că e sfârșitu lumii! Cu bombele ne-nvățasem noi, da asta nu era bombă, era mult mai rău! P-ormă vorbea lumea c-a aruncat în aer Pulberăria, și d-aia s-a auzit așa, că ce era de la Dudești pân la noi? Păi știu io cine? Ai noștri, nemții, ei știe care-a aruncat-o, io țin minte numa că așa vorbea lumea, c-a sărit în aer Pulberăria! Și-odată am luat-o la goană și numa într-o fug-am ținut-o până acasă! Că biata mămica pân toată mahalaua ne căutase, cu Ilie în brațe și cu gemenii atârnați de poală! Da și când ne-a văzut teferi, nu po' să-ți spui ce ne-a pățit pielea noastră! Poate și d-asta țiu minte pân-acu ce de-a lume era în Gară atunci... Ce de-a lume nebună...

— Da, dacă ai văzut cu ochii dumitale, este altceva. Cel mai comod mijloc de a pleca era să fii trimis oficial, pentru că odată cu guvernul au fost mutate și instituțiile. Au fost trimiși și oameni care să le însoțească. Deci, dacă aveai o relație înaltă, puteai fi pus la adăpost, ca slujbaș în Moldova. Numai că nu toată lumea se bucura de asemenea privilegiu! Doar și familia noastră a rămas aici, cum a rămas și a dumitale, și atâta lume, care a trăit sub ocupație... cât? Cred că în jur de doi ani. Și în anul acela domnul Ialomițeanu a intrat în noua administrație. Trebuie, ca și alții, să fi crezut că vom rămâne sub nemți. Evident, atunci când, după 1918, s-au întors ai noștri, a fost privit un timp cu suspiciune. Dar foarte repede el s-a reabilitat! Foarte repede spiritele s-au calmat și s-au uitat vechile lucruri! Ce i-au reproșat? El era printre cei bănuiți că au fost informatori plătiți de germani. Dar numele celor despre care se spunea că au fost cumpărați cu bani germani nu au fost niciodată publicate, au circulat numai zvonuri. Deși au existat dovezi! Uite cum: la Iași, în refugiu, s-au descoperit întâmplător, într-un seif, într-o casă de bani, actele secrete ale

unui agent german. Günter... da, parcă Günter... Ce era în ele? Numele celor cu care colaborase și suma cu care fusese plătit fiecare... Bineînțeles că români! Și unele nume cunoscute, da, da... Cum să nu crezi așa ceva, madam Delcă? De ce să fie scorneli? Dumneata crezi că astfel de lucruri nu se întâmplă și în viață? Crezi că ele există numai în filme? Ei, dă-mi voie să-ți spun că aici greșești! Păcatul este numai că aceste acte secrete nu au fost date publicității, mai totdeauna așa se întâmplă! Așa încât totul s-a rezumat doar la zvon... Fiind zvon, cum să blamezi pe cineva numai în baza lui? Dar mi-amintesc că acest domn Ialomițeanu nu mai era primit, după război, în casa noastră, pentru că fusese înalt funcționar și deputat sub ocupație! Dar tot Papa povestea că, după ce guvernul și regele se refugiaseră la Iași atunci când se aștepta intrarea nemților în București, de la ceas la ceas, domnul Marghiloman, trebuie să fi auzit despre el! Șeful acelora care insistaseră să intrăm în război alături de Germania! Ei, dacă n-ai auzit, auzi acum! Domnul Marghiloman era deodată asaltat de lume. Avea anticamera plină! Atâția care în ultimele luni îl ocoliseră, alții care nici n-avuseseră ocazia să-l cunoască, alții care îl bârfiseră sau îl atacaseră direct acum îi solicitau ajutorul! Dinainte încă să aibă nevoie! Era indignat, bietul Papa, povestind. Domnul Ialomițeanu provenea dintr-o familie cândva influentă în Buzău și îl cunoștea de acolo pe domnul Marghiloman. De ce atunci să nu fi apelat și el, ca și alții, într-un moment greu? După opinia lui Margot, aceasta era explicația carierei lui în anii de ocupație! Ceea ce, evident, nu înseamnă deloc că ar fi fost o persoană dubioasă... Dar nu prea pari interesată de politică, madam Delcă!

— Eeee-tee, dar-ar dracu-n ea! Când auz telejurnalu îi zic la lighioana bătrână: da mai închide-l odată, că-i arzi lămbile și iar vine hoțu ăla și scoți suta! Pe Ialomițeanu ăsta l-a ținut Margot ascuns la Otopeni?... Atunci când m-a trimes cu damigenele după vin și habar n-aveam că peste cine-aș putea să dau? Zici că habar n-avea nici madam Ioaniu? Și io care-am ținut-o de rău, că putea să mă vâre-n bucluc!

— Nu, Muti n-a știut că, după plecarea lui nenea Sandu, Margot l-a ținut ascuns pe domnul Ialomițeanu! Muti a fost

atât de șocată când a aflat! Considera că Margot făcuse o imprudență de neiertat! Nici domnul respectiv nu i se părea de calitate, ți-am spus că rămăsese cu o impresie proastă despre el din anii războiului. Muti era patrioată, ca și Papa, și fusese de părere că trebuie să luptăm alături de Franța! Pentru Ardeal! În timpul ocupației, Muti a lucrat la spital, ca infirmieră. Erau multe doamne care făceau oficiul de infirmieră, dar puține își luau ocupația atât de în serios ca Muti! Muti pleca de la cinci dimineața, pe întuneric, întovărășită de madam Ana, pentru ca să fie în spital la ora când se cântăreau zahărul și rațiile pentru răniți. Știa ea ce mult se fură! Într-o vreme se ducea tocmai la Azilul de bătrâni, unde instalaseră contagioșii de tifos exantematic. Povestea că veniseră bieții soldați cu păduchi și în gene, și în sprâncene! Ce să le facă? Îi puneau să se spele! Se spălau în căzi de lemn și pe urmă turnau apă cu creolină, să se ducă păduchii la canal! Cum să nu fie periculos! Era! N-a murit așa o prietenă a ei, o domnișoară de foarte bună familie, Marie-Liliane Botescu? A făcut tifos de la răniți și-a murit! Cum povestești că a murit și mama dumitale! Muti povestea că își făcuseră bonete de mătase, pentru că pe mătase nu urcau păduchii... În spital nu aveau de niciunele: nici păcură pentru calorifer, nici benzină pentru stația de lumină, nici vată, nici fețe... Era atât de frig încât doctorii operau cu paltoanele pe ei, la lumina lumânărilor... Din cauza aceasta i-a interzis Papa lui Muti să mai meargă la spital, după moartea domnișoarei Botescu! Dar Muti, deși teribil de afectată de pierderea prietenei ei, la munca de spital n-a vrut să renunțe! Papa a trebuit să accepte și, de altfel, a și fost, foarte repede, luat ostatic de germani. Cine știe cine l-o fi denunțat că era prieten cu Jorj Athanasiu, ministrul liberal? Când era foarte pornită, Muti spunea că denunțul trebuie să fi fost opera domnului Ialomițeanu. Pentru că Papa nu făcuse cu adevărat politică! În schimb alții, care se bătuseră cu pumnul în piept, vrem Ardealul, vrem Ardealul, și scriseseră articole insultătoare la adresa nemților în gazete, acum declarau că dintotdeauna fuseseră adversari ai războiului, și se plimbau liniștiți pe stradă! Vezi că așa ceva se petrece în toate timpurile! Papa, care, din

cauza bolii, din cauza firii, nu se manifestase aproape nici într-un fel...

— Pe el a căzut măgăreața!

— Din acest motiv îți spun că eu cred că a fost un denunț. Însă cine să i-l fi făcut...

— Lumea rea, cine? Caăia de l-a pârât pe Spală-Varză, cum ar veni, fratele lu tăticu. A venit nemții, ș-uite-așa s-a dus, întins, tocma unde-avea el un șopron. A dat la o parte lemnele și s-a pus să sape. A săpat ce-a săpat pân-a dat de-o boltă, făcuse Spală-Varză o boltă de cărămidă și acolo ascunsese sacii. Tot ce-avea pân prăvălie, și căpățâni de zahăr, și orez, și câte și mai câte vârâse-n gropi, acolo. Vecinii, cine altcineva să i-o facă? Vecinii, care-a văzut când a zidit bolta. Nemții a-ncărcat sacii, a luat ce-a găsit, l-a luat și pe Spală-Varză... Abia peste v-un an jumate s-a mai întors...

— Mi-amintesc o întâmplare pe care o tot pomenea Papa... În 1918, în zilele când germanii se pregăteau să plece în mare grabă și lumea îi aștepta pe ai noștri și pe francezi, Papa s-a aflat, cu nu știu exact ce motiv al lui, la Comenduirea germană. Poate cu vreunul din certificatele medicale pe baza cărora, boala agravându-i-se, îi fusese permis să stea, cu domiciliu forțat, acasă. Papa știa foarte bine nemțește, o parte din studiile lui de romanist le făcuse doar în Germania, și stătea de vorbă cu un ofițer german, cel căruia trebuie să-i fi dus de obicei certificatele. În acest timp, ofițerul își tria actele. Și deodată ofițerul a început să tragă sertar după sertar de la biroul lui, sertare burdușite de hârtii, pe care a mers să le răstoarne în mijlocul camerei. Uite, a spus la sfârșit, arătând cu vârful cizmei mormanul de hârtii de toate calitățile, umplute de cele mai diverse scrisuri. Uite, i-a spus lui Papa, toate hârtiile acestea sunt denunțuri! Cum să nu vă fi luat ostatici, cu atâtea denunțuri primite, tot de la dumneavoastră, tot de la români? Și, de fapt, pe cele mai multe dintre ele nici nu le-am luat în seamă! Asta i-a spus ofițerul german lui Papa. Papa nu a mai trăit destul ca să vadă că domnul Ialomițeanu își redresase încet-încet situația și că nu i se mai reproșa nimic... Se însurase mai târziu cu o urâtă, de neam prost, dar

cu bani. Averea și relațiile soției se pare că îl ajutaseră și devenise oarecum influent, deși nu știu exact ce fel de politică a făcut. O politică tot pro-germană, cred. Așa că sub Antonescu situația lui nu a dat cu nimic înapoi... Sunt chiar convinsă că a progresat. Și măcar pe Antonescu ți-l amintești, sper. Mai ții minte că erai la noi în timpul Rebeliunii legionare?

— Asta, da! Îi știu și p-ăia de i-a ținut împușcați, aici, la Dealu-Țăcăliei, și n-avea nimeni voie să îi ridice... Și bărbatu lu Moapsa a fost în lagăr, și ce-a mai tremurat Moapsa pân l-a văzut înapoi! Da el mi-a povestit mie p-ormă că făcea jocuri de șah – dân lemn, dân pîine, dân dracu știe ce – și le schimba pe țigări și pe ce mai primea alții pachete. Mai îi trimitea și Moapsa, și el așa zice, c-a dus-o bine. Da p-ormă a mai intrat odată, tot p-asta; l-a dibuit comuniștii, târziu, da' l-a dibuit, și a tăiat la stuf o vreme... Ș-atunci, a doua oară, a fost mai rău, așa zice...

— Da, a pățit-o multă lume. Chiar și nevinovată... Chiar Margot, sunt convinsă că l-a ascuns pe domnul Ialomițeanu numai pentru că rămăsese singură și era dezorientată...

Ochii ei, care deveniseră imenși, pe fața cât un pumn...

— Te rog, nu te deranja! i-am strigat când am văzut cu câtă greutate a deschis ușa bufetului... Și pe urmă, castronelul acela cu bucăți de rahat... Parcă le văd verzi, roșii, portocalii, tari ca piatra și cu zahărul pudră de deasupra întărit și el... Evident, erau ținute anume pentru musafiri... De mult ținute... Și numai acest mic efort a istovit-o! S-a întins, sfârșită, pe balansoarul care nici nu s-a clătinat sub greutatea ei... Și pe urmă m-a rugat pe mine să scot din bufet paharele și să iau apă rece din răcitor.

— Avem apă rece, Riri cumpără gheață la două zile, mi-a spus.

Și era adevărat: vară-mea cumpăra regulat, pentru că Margot stătea toată ziua cu pungi de gheață, doar-doar i s-or opri hemoragiile... Cine știe ce efect dezastruos au mai avut și pungile acelea de gheață! Dar n-a vrut să mai renunțe la ele, cât a fost conștientă...

Am căutat în bufet, am adus paharele care erau îngrozitor de pline de praf, și așa mi-am dat seama că nimeni nu le

călca pragul. De când se mutaseră aici, n-avuseseră probabil nicio ocazie să le mai scoată... Le-am șters cu niște șervețele, îngălbenite, și cu greu am înghițit o bucățică de rahat întărit... Mă dureau dinții... Ea s-a grăbit să se scuze, când m-a tratat, că nu-mi poate ține companie, pentru că n-are deloc poftă de mâncare... Știam de la Muti că nu mai înghițea de multă vreme nimic, așa că n-am mai insistat... Ca să îi fac plăcere, am adus iar vorba despre nenea Sandu, ce frumos, ce șarmant era, și ea deodată s-a înviorat... Mi-a povestit cum în primul război, când el era tânăr locotenent, îi lăsase o hartă militară pe care o țineau în salonaș și însemnau cu steguleț, mai întâi înaintarea, pe urmă, retragerea. Cât despre povestea plecării lui, am observat că se modificase : el și-ar fi riscat viața, întârziind să plece, până în '47, pentru că nu se putuse despărți de ea și de Riri ! Să fi fost așa ? Nu-mi vine totuși să înțeleg de ce un om cu clarviziunea lui nu plecase din timp, cât fuseseră granițele deschise, pentru ca să-și poată lua cu el și familia...

Așa cum au făcut atâția...

Biata Margot ! Peste tot ce rămânea nelămurit, ea pusese niște explicații neconvingătoare, sentimentale. Pentru că de ce plecase nenea Sandu atât de târziu ? Cine știe ? Un lucru e cert : că își dăduse seama din timp de cum avea să se termine războiul și că avusese spre sfârșitul lui un rol pentru care a sperat că va fi altfel recompensat. Iată o posibilă explicație pentru întârziere, căci existaseră într-adevăr destule momente când ar fi putut să le scoată, pe Riri și pe *tante* Margot. Să fi sperat, până în ultima clipă, că lucrurile nu vor lua o întorsătură atât de defavorabilă ? De la o vreme începe să mi se pară că fiecare gest al lui era premeditat ! Posibil ca și impresia de mână spartă să fi fost eronată, de vreme ce Margot i-a găsit, după plecare, acele caiete în care își nota sumele cheltuite. Evident, cu un cifru secret, cu inițiale... Nu degeaba fusese într-un timp ministru de Interne.

— Dar ce faci, madam Delcă, ce faci ? Cauți ceva ?

— Caut țoașca, să iau un hiposerpil, c-așa arz toată, și-așa se-nvârte toate cu mine...

— Stai liniștită, băuturile tari nu fac rău la tensiune ! Și dacă ești ametită, uite, mai fac o cafea... Dumitale una mai mică,

mie una mai mare, eu mai fumez și o țigară la ea. Bem cafeluța, te simți și dumneata altfel, până atunci apare, în mod categoric, Niki!

— Lasă, madam Delcă, lasă, că vin tot aici cu tava!... Cred că ți-am povestit că aici, cât a trăit Papa, a fost salonul, unde la ora cinci se servea ceaiul... Nu! Nimic nu mai seamănă! Din vechiul salon s-au făcut două camere, Muti, practică, s-a gândit că după ce mă voi mărita să continuăm să stăm împreună, unii la etaj, ceilalți la parter. Veniturile lor nu erau atât de mari încât să anvizajeze cumpărarea unei alte case. Numai că de fapt a pregătit casa pentru faimoșii noștri chiriași, care și-au adus și ei contribuția lor, vezi? Și acolo, da! Și acolo! Degeaba a dus Muti atâta vreme tratative cu Petruța, degeaba a conversat-o și a invitat-o la cafea, atunci când reușea să facă rost de câteva linguriță! Între noi fie vorba, era și un non-sens, pentru că Petruța habar n-avea ce înseamnă să bei cafea veritabilă! Nu începuse încă moda să se bea cafea cu stacana, prin toate serviciile... Parcă văd cum Muti începea, pe departe: Măsuța aceea cu rotile și servanta din camera dumitale sunt o amintire la care țin... Dacă ai avea dumneata grijă… Voia de fapt să o atenționeze să nu mai pună sticla cu ulei și vasele șiroind de apă și crătițele abia luate de pe foc pe ele!

— Petruța e scroafa care s-a urcat în copac...

— Da, da... Dar să nu crezi că n-avea replică!... Și mneatale, ca mămica mea! Asta era replica Petruței: Mămica mea nu se-ndură de toate troacele de le are, dă-le morții, mămico, îi zic, dă-le focului, mămico, că nu mai e bune la nimica! Nici nu poți să-ți ții curat de ele! Da, da, zice mămica, și tot ce știe ea face! Bătrânii așa e, ține la toate care le-are-n casă, aia că-i aduce-aminte de ceva, ailaltă de alta... Ai fi putut crede că de proastă creștere răspunde așa – nu! Au ei un mod de a-ți închide gura, făcându-se mai proști decât sunt! Au ei un gen de șiretenie, care le ține loc de deșteptăciune... O vedeai și la bărbatul ei care pe Muti părea s-o simpatizeze, dintre noi toți; își avea glumele lui cu Muti, îi spunea Coană-mare. S-ar putea ca Muti să le fi impus, după ce a aflat că a murit

nenea Jorj și a avut ieșirea ei disperată... Deși, poți să știi dacă într-adevăr o agrea sau dacă era numai în misiune? Poate credea că ar mai fi ceva de aflat! Dar uite că au plecat până la urmă! Uite că stăm iarăși în vechiul salon, unde eu făceam, se pare, tot felul de pozne... Se pare că mă repezeam la măsuța cu rotile a madamei Ana și începeam s-o împing! Dar nu știu dacă pe madam Ana ai mai apucat s-o cunoști... Da, atunci era bătrână și distrusă, știi care i-a fost tragedia: băiatul ei, Spiridon, a căzut prizonier la ruși în '42 și ea l-a tot așteptat... Și prima oară – ce soartă! A fost prizonier la bulgari, prima oară! A îndurat foame, frig, a avut febră tifoidă, dizenterie, a stat și-n lazaret... Și totuși, uite, că atunci a scăpat...

— Păi scapi, de! Scapi, dacă ai zile...

— El a avut. S-au trezit cu el, slab și zdrențăros, ca o umbră: au crezut că e un cerșetor! Era peste tot o teribilă debandadă, se termina războiul, plecau nemții, veneau trupele aliate, o formidabilă sărbătoare! Lume pe străzi, de dimineața până seara, flori, drapele, ardeau depozitele și tot ce mai incendiau nemții la plecarea lor, se vindeau pe mai nimic lucruri luate de prin case, lucruri furate... Lumea cânta, striga, îi așteptam pe ai noștri... Bineînțeles, eu știu doar din auzite...

— Ba io chiar țiu minte! Io chiar țiu minte, știu ce nebunie a fost la noi în mahala!... Și într-o noapte, a venit bagabonzii și-a spart dugheana lu Spală-Varză. A venit ăia, cine-o fi fost ei, a spart, a luat și la ormă a pus foc și-a plecat! Eeee, nu-ți spui ce-a putut să fie! Că ieșise oamenii cu gălețile, turna, turna, și focu pălălaie, mai rău se-ntindea, de parcă turna gaz, nu apă! Am zis că s-aprinde mahalaua și ardem ca șoarecii! Ce fric-a fost pe noi, că eream bieți orfani, ne oploșisem la o vecină...

— Da, așa îmi amintesc și eu din poveștile lor, c-a fost o mare agitație în acele zile! Poliție nu era, armată nu, peste tot o bucurie!... Oamenii, de dimineață, ieșeau pe străzi, fluturau tricolorul, cântau... Papa a ieșit și el, nu se putea, așa bun român cum era, să nu se bucure cu populația entuziastă! Iată, în sfârșit, dimineața României, striga, și, de emoție, făcuse febră. Dar și-a luat bastonul și pălăria și a plecat pe jos de acasă. Se zvonise că au venit francezii și că intră și armatele

noastre. S-a întors târziu, bietul Papa, cu hainele în neorânduială, fără baston sau pălărie... Veniseră nemții, ieșise o busculadă, și Papa, erou!, a scăpat, ascunzându-se într-un gang... Și în timpul cât erau în casă numai femei au văzut un zdrențăros care tot dădea târcoale. Ce să facă, să-i dea ceva de pomană, o pleca? Să nu miște nimeni, să creadă zdrențărosul că-i casă părăsită? Pentru că, așa cum spui și dumneata, madam Delcă, toată lumea trăia în zilele acelea cu spaima jafului și cu ideea că au să dea buzna mahalalele în casele mai avute. C-au să fie tulburări. Dar n-a fost nimic. Deci ele se tot frământau: să alerge să încuie poarta? Și el, pe de-altă parte, se temea să intre, să nu fie nemții încartiruiți. Pe urmă, după război, Spiridon a intrat funcționar, făcuse Școala Comercială, s-a însurat cu o domnișoară care lucra la Telefoane, au avut un copil... Bietul copil a murit când, în aprilie '44, americanii au bombardat Bucureștiul, și asta a fost o altă lovitură a soartei pentru madam Ana. Ea locuia tot la noi, era ca un membru al familiei... Spiridon nici nu cred că a mai apucat să afle de moartea copilului, pentru că a căzut prizonier a doua oară. Sau a apucat, totuși? Da, am impresia că a mai avut timp să afle... da, dacă fac o mică socoteală, bombardamentul, deci, a fost la 4 aprilie, iar armata de la Iași a fost făcută prizonieră pe 25 august. Sau, poate, chiar la începutul lui septembrie... Da, madam Delcă, se semnase armistițiul cu rușii... și ce-i cu asta? N-ai auzit de cazuri cu oameni care mergeau liniștiți pe stradă și s-au trezit luați de ruși și apărând după ani și ani? Nu știi ce-a fost atunci când au intrat rușii, în '44?

— D-apăi cum să nu știu! Că toate ale mai tinere se dădea cu funingine pe obraz și se-mbrobodea care mai de care s-arate babă, că știa ce pățește dacă dă rusu dă ele! D-apăi și io! N-am tras obloanele la prăvălie și n-am stins toate luminile, să crează rusnacii că-i casă părăsită? Da ce crezi, că ei s-a lăsat? A bătut toată noaptea-n obloane cu patu puștii și striga, ei știe ce striga, pă limba lor! Ce hărmălaie! Ce zaveră! N-am închis un ochi pân-la ziuă, și dimineața m-am închinat la toate icoanele și-am zis bodaproste că am scăpat, și io, și omu meu. Da ei, de plecat d-aici n-avea gând să mai plece, și dac-am văzut asta, la urm-am deschis. A zis omu meu:

deschide și dă-le să bea! Or plăti, n-or plăti, deschide și dă-le să bea, să ne lase-n pace! Și-am deschis, și-am ascuns toate ceasurile, că poate s-o rătăci v-unu pân sală ș-o da de ele. De rătăcit nu s-a rătăcit niciunu, da de pățit, tot era s-o pățim! Că omu meu purta ceas cu brățară, și dacă era vară-i rămăsese dungă de la soare. Era omu meu negru tuci, numai dunga de la brățară-i rămăsese albă. Și să nu crezi că rusu s-a mișcat două ore cu pistolu de lângă el! Rusu cu pistolu la el, *davai ceas* și *davai ceas*. Da-l dădeam, dar-ar dracu-n el de ceas! Da ăsta al meu, lighioana bătrână, catâr! Dacă vrei să-ți meargă-nainte, trage-l de coadă! Ăsta-al meu tot făcea semne că l-a vândut, că l-a dat, rusu nimic! Rusu știa una și bună, *davai ceas*! Și cu pistolu!... Io dă-i, că sucită, că învârtită, dă-i la rusnac să bea, învârte-te pe lângă el, dă-i cu șosele, dă-i cu momele, rusnacu o ținea pe-a lui! *Davai ceas!* Și ce să vezi? Apare doi, și cu tartoru lor, și cu pușți, cu mitraliere, ei știe cu ce, și ăsta, odată s-a-ngălbenit ca ceara! Odat-a lăsat pistolu, și tartoru lor se zborșește la el, ce i-o fi zis, pe limba lor, el știe. L-a luat și duși a fost. Cum nu i-ai mai văzut dumneata, nici io...

— Vrei să spui că tot de-ai lor l-au arestat?...

— D-apăi cum! Asta cu ochii mei am văzut-o! Cum d-a știut ăia!? Să-l fi pârât tot ai lui? Să-l fi pârât dintr-ai noștri, oameni de pe stradă, că toți mă iubea, toți mă aprecia, și la câți am dat pe datorie!... Uite, vezi, asta poți să mă tai, că n-am habar... Păi, și ce i-o fi pățit lui pielea p-ormă, asta numai el știe! Unii zicea că-i împușcă, alții zicea că-i bate cu curelele de la pușți...

— Cu ceasurile, pe vremea rușilor, a rămas de poveste... Nu-l ții minte pe bietul Tănase, cu toate ceasurile atârnate de mâini și de gât, și el: *Tiiic !, Taaac !*, cu degetul la buze! Și pe urmă: *Greu a fost cu derdiedas, dar mai rău cu davai ceas*. Câte drame n-a mai adus războiul! Și uite cum a trecut timpul și s-au uitat...

— Eee-heei, viața merge înainte! Și timpul le rezolvă pe toate! Cum îi ziceam și lu madam Ioaniu...

— Da, viața merge înainte și nimeni nu-și mai amintește decât ce s-a întâmplat în micul lui cerc de cunoștințe! Așa

știm noi anumite lucruri datorită madamei Ana. Când s-a terminat războiul și toți s-au întors la casa lor, numai băiatul ei nu, ne-am trezit cu ea din zi în zi mai rău! Dintr-odată, s-a prăbușit! Ajunsese ca un copil mic…

— Las' că asta știu! Las' că asta mi-aduc aminte... Că dormea în sălița de sus, din mansardă, și peste tot era o putoare de pișat! Și pișatu de copil miroase a lapte, da pișatu de om bătrân e mai rău ca al cotoiului! Degeaba-i pusese madam Ioaniu mușama dedesubt, că putoarea intrase-n toate, eee, mie să-mi fi dat aur, și n-aș fi ținut-o! Și când ți-era lumea mai dragă, numa ce te pomeneai cu ea! Numa ce-o vedeam c-apare, într-un cămeșoi, uite-așa, și cu trei fire alea albe-n cap, câte-i mai rămăsese, vâlvoi, și cu ochii holbați, ptiuu! Să nu dai cu ochii d-așa arătare, noaptea, că te lovește pe loc damblaua! Sofiiico! făcea. Sofiiico! făcea la madam Ioaniu. Vino și mă schimbă, că am făcut pe mine... Da la ce-o mai țineți, Doamne iartă-mă, la ce-o mai țineți, că nici pentru ea, nici pentru dumneata asta nu poți să zici că mai e viață! i-am zis lu madam Ioaniu. Da duceți-o la v-un azil, da duceți-o undeva! i-am zis lu madam Ioaniu. Săraca! făcea madam Ioaniu. Săraca! Nu mă-ndur, că ea m-a crescut! D-apăi io-n locu ei de mult îmi luam câmpii! O dată când am mai venit, era Leana, spălătoreasa, și ea mi-a zis că madam Ana murise, o îngropase, gata! Așa că nu știu, pân-la urmă ați dus-o? N-ați dus-o?

— N-am dus-o, cum s-o ducem? Muti mereu spunea: poți să știi cum va fi sfârșitul fiecăruia? Ce femeie destoinică, să țină șapte case, fusese madam Ana și ce ajunsese. Muti s-a necăjit cel mai mult cu ea, bineînțeles, și eu o susțineam în fața lui Niki, care, știi cum sunt bărbații! Mai comozi! El gândea ca dumneata, mai practic, dar noi am păstrat-o și la noi a murit, biata madam Ana. Și cât avea mintea de răvășită, ce crezi? Încă își mai aștepta băiatul! Că ea știe că el trăiește, că simte... Bineînțeles, nimeni nu o lua în seamă! Și ce crezi? Cam la vreun an după ce a murit madam Ana, primim o vizită. Un om pe care când l-am văzut de la fereastră – scund, îndesat, mai vârstnic – ne-a intrigat, pentru că atât de bănuitor s-a uitat în jur până să se hotărască să sune! Și tot așa când l-am poftit sus; eram înghesuiți în mansardă și nu ne făcea

plăcere să primim în asemenea condiții, iar el, pe de altă parte, nu voia să spună cine este și ce vrea, doar cerea detalii despre madam Ana. Era locotenent din Armata de la Iași. Ajunsese cu Spiridon în același lagăr, în Rusia, apoi lucraseră la aceeași mină. Când i-au despărțit și i-au dus pe fiecare în alt lagăr și la altă mină, și-au schimbat între ei adresele de acasă și și-au promis solemn: că dacă unul dintre ei va ajunge iarăși liber, în țară, să meargă să ducă vești și la familia celuilalt. Auzind toate acestea, ne-am mai destins, pentru că și noi eram atât de crispate! La acea vreme, nu, madam Delcă?, te trezeai cu destui, unii care doar auziseră că ai pe cineva închis și voiau să profite – o masă, o haină, chiar ceva bani, pentru că erai gata să dai oricât pentru o veste bună! Alții, trimiși de Securitate să te tragă de limbă, așa am crezut că e și acest domn, și de aceea, la început, eu și Muti am fost mai circumspecte. Pe urmă, cum îți spuneam, ne-am mai destins, când a spus că la adresa familiei n-a găsit pe nimeni: nevasta lui Spiridon se recăsătorise, într-adevăr...

— ...păi, ce să facă femeia? Să stea ca o cucuvea? Parcă și dacă stetea, mai putea să-l întoarcă? Așa, baremi, să aibă și ea casa ei, omu ei...

— Da, dumneata, mai practică... dar nu toată lumea...

— Eee, că și dacă se prăpădea ea, el nu se însura? Bărbații încă și mai repede se-nsoară! Uite la fratele lui Reli-vecina: a stat treij-de ani cu nevasta, și la trei luni după ce-a vârât-o-n pământ, și-a adus alta. Ce să facă și el, madam Delcă, face Reli, trebe cineva să-l spele, să-l calce? Să am eu grija lui? Nici nu aș putea, am și eu o vârstă...

— Așa a gândit și nevasta lui Spiridon! Poate că avea dreptate, dar eu, madam Delcă, eu sunt convinsă că n-aș avea puterea... Alt bărbat, alt copil! Doamne-ferește, nu! Dar ea a putut! Auzindu-l, deci, am devenit mai încrezătoare și l-am poftit la dejun. A trebuit să insistăm teribil până l-am convins să rămână! Vorbea în șoaptă, se uita în toate părțile și, știind că noi suntem supravegheați în casă, nu i-am pus nicio întrebare. La dejun a povestit ce-a vrut el, ce să-l mai întrebi, când pentru un cuvânt scăpat făceai ani grei de pușcărie?! Nu voiam să îl vârâm în cine știe ce pe bietul om

și, într-adevăr, despre viața lor de acolo nu ne-a povestit nimic. Câte ceva doar despre lagărele în care stătuseră: mai întâi un lagăr de la Roman în care după ei au adus țărani. Țăranii au povestit cum îi chemase preotul la un miting politic și cum de-acolo au fost aduși în lagăr. Lagărul în care i-a mutat pe urmă era de nemți și de unguri: la început fuseseră 1300 și până să-i aducă pe români rămăseseră doar 350, restul s-au prăpădit. Ei doi se împrieteniseră cu un ungur, un arhitect bătrân: un bărbat de vreo 60 de ani, înalt, cu gușă. Fusese cu soția lui la teatru și la ieșire rușii i-au luat. Au spus: doamnele acasă, domnii – *siuda*. De multe ori mi l-am imaginat: înalt, impecabil ras, paltonul cu guler de blană, pălăria chic, între degete o țigare de foi... Domnii – *siuda*...

— Eee-tee, lucruri d-astea am mai auzit! A fost și la noi pe stradă unu care tocma pân '49, în '51, târziu s-a întors. Și el parc-așa zicea, că unii tot acolo e, în Rusiia, la ce să mai plece? S-a-nsurat, are altă nevastă, rusnacă, are alți copii... D-aia zic c-a fost proaste care-a stat să-i aștepte, și ei, acolo... Așa e bărbații...

— Bieții oameni, madam Delcă! Parcă de plăcerea lor erau acolo? Cred că și Spiridon e printre ei... Eu am mai auzit însă de cineva care s-a întors în '69... Lucrase în mină, tocmai lângă granița cu China. Și cât au stat acolo, ei credeau că războiul nu s-a terminat. Dar au fost ciocniri, cum știi, la frontieră, au intrat chinezii, și așa s-au întors și ei acasă. Asta mi-a spus-o altcineva, nu prietenul lui Spiridon. Prietenul lui s-a mai destins după un timp. Când povestea, râdea așa, într-o parte, de unul singur. Făcuse puțină burtă, era, cum se spune, *trapu*, stătea cu picioarele desfăcute pe scaun, râdea și-și tot trăgea părul peste chelie. Numai o meșă, numai câteva fire îi mai rămăseseră, și le trecea dintr-o parte într-alta să-și astupe chelia. Își irosise anii cei mai buni, se întorsese aproape de bătrânețe...

— Îți spui c-am mai auzit io d-astea! Și-ți spui de unde: de la Cristidoaia... Că ce mă mai înnebunea de cap, și ce se mai ruga, vino și la mine, madam Delcă! Vino, te rog, și la mine și nu mă ocoli! Că ce-mi place să stau cu dumneata, cum stai cu Ivona și cu madam Ioaniu! Și io nu prea mă-ndemnam,

că cliente aveam destule! Și m-am dus de v-o câteva ori, da mai mult nu m-a mai prins! Păi că sun la ușă, să tot fi fost zece, sun și sun, ca la dumneata azi, sun, și nimic! Nu răspunde nimeni! Când îmi luasem gându și ziceam să plec, o auz: Intră, te rog, și scuză-mă, madam Delcă! Eee-tee, să te scuze Ăl cu coarne! Că dormi de te-mpuți pân-la amiază! Și când intru, ce să vezi? Întuneric beznă! Să-ți rupi gâtu, să-ți rupi picioarele, să nu mai scapi viu d-acolo! Bâjbâi io, mă lovesc de toate alea, mese, scaune, bâjbâi toți pereții și dau să aprinz lumina, ei, să vezi atunci ce-ncepe să răcnească Nebuna! Nuuu! răcnește Nebuna. Nu aprinde, te rog, madam Delcă!

— Ei, da! Așa doarme madam Cristide! Are insomnii noaptea, de la menopauză, dar nu vrea să ia nimic, și doar spre dimineață ațipește. De aceea camuflează toată casa. Întunericul îi face bine, și la nervi, și la insomnie...

— Știu io la ce-i face bine! La puturoșeală! Asta să crezi dumneata, că d-aia stă pe întuneric și n-aprinde lumina! Stă ca să n-o vază nimenea cum arată neboită... Da io am văzut-o pân casă cu niște pantofi scâlciați și c-o treanță de cămașă soioasă, de nu-ți vine nici să ștergi pe jos cu ea. Haidi, madam Cristide! fac io la ea. Haidi, vin și-mi desfă mașina de cusut! Haidi și-mi dă toate alea! Da ea dase puțină lumină la ea-n dormitor și-și dedea cu pudră. Dac-a văzut că io tot o zoream, a lăsat boitu și-a-nceput să umble pân dulapuri și pân sertare! Și-avea niște draci în ea! Uite-așa le pocnea, de îndrăcită ce erea, că n-o lăsasem să se boiască! Și-a venit cu ele-n brațe și mi le-a trântit! Dac-am văzut-o că e cu fundu-n sus, nu i-am mai zis nimic. Dacă turnase atâta pudră pe ea, nu mai era gălbejită, da parcă era unu d-ăla dă la circ! August-Prostu!... Gâtu, uite-așa îi atârna, sprâncene nu mai avea... Și iar merge la oglindă, și dă-i și dă-i cu vopsitu! La urmă-ncepe să se strâmbe-n oglindă, făcea așa, făcea așa...

— Ha-ha-ha! Ce vrei dumneata! Încerca în ce fel îi stă mai bine...

— Las' că și ce mi-a adus la lucru! Ce putrejiciuni! Toate coapte, că numa ce le-ntindeai și pârâia! Că am tot înnădit și-am tot peticit, da la primu spălat crez c-a pleznit toate! Păcat numa de muncă! Eee, am zis io, agâp! Că nu mai pui tu mâna pe

mine! Mâncare tot pe sponci, și-ncolo, vorbă și vorbă! C-atâta mi-a turuit, d-am plecat și-mi vâjâia și cap, și urechi, și toate... Și ce nu mi-a spus, și de ăla, și de ăla, și de toată lumea...

— Chiar așa, madam Delcă? Ți-a spus despre noi?

— Mi-a zis de cumnatu lu-aia din colț, de-a fost legionar mare. Și-a fugit din țară odată cu nemții, da l-a prins americanii. Și americanii l-a dat la ruși, și rușii l-a dus la ei, în Siberia. Ei, *Balada Siberiei*! Ce film! Ce-am mai plâns la el! Duduiam la mașina de cusut și cântam *Balada Siberiei*! Și Cristidoaia zice că acolo în Siberia l-a pus p-ăsta de-a tras la plug. Și-n '54 când s-a întors, i-a văzut ea dungile care rămăsese de când l-a pus ăia la jug. Io asta nu crez, odată cu capu, madam Cristide, i-am zis, și ea nu și nu, că el i-a arătat dungile pe spate și a văzut ea, cu ochii ei. Eee-te-a dracului, zic, în gândul meu. Și tu, ce i-ai arătat? Farfuza?

Ivona deschide ușa și, din semiîntunericul *hall*-ului, pătrund sunetele pendulei. Amândouă numără bătăile: Vica de pe scaun, Ivona stând în picioare, cu ochii la ceasul vechi de pe bufet. Un ceas cu cadran de email albastru, înconjurat de o dantelărie aurie. Aurii sunt și limbile, și cifrele romane care indică ora.

— Două!

— Două? Imposibil! Imposibil să fie numai două! N-ai numărat bine...

Ivona iese, i se aud pașii repezi pe scară. Pune pe bufet un deșteptător rusesc, al cărui ticăit alarmat umple deodată camera.

— Ăsta da ceas! Unu d-ăsta am și io acasă. Ăsta când sună, te scoală și din morți. Alălantu e bun numa așa, de frumusețe!

— Ba să știi că încă mai merge, madam Delcă. Câteodată însă, se oprește fără motiv sau rămâne în urmă, chiar dacă este întors.

— Ceas vechi, ce vrei! O fi el frumos p-afară, da pân-năuntru e o vechitură! Astea ține ce ține și p-ormă, la gunoi cu ele!

— Cum să-l dau la gunoi! Ceasurile vechi sunt prețioase ca bijuteriile, madam Delcă!

— Am zis și io, așa, gunoi! Adică să-l vinzi la Consignația sau la care-l mai ia. Că dacă nu mai e bun să meargă, numa să-l ții așa, să umpli locu...

Ivona învârte mai departe rotițele din spate ale ceasului, strângând buzele a atenție și nemulțumire. Nu și-a pus ochelarii. Când îl așază la loc pe bufet, vede dârele de praf pe care le-au lăsat degetele. Se duce până la bucătărie, se întoarce cu o cârpă în mână și șterge la repezeală bufetul. Pe urmă întoarce iar ochii la ceas.

— Ceasul copilăriei mele!...

— Vezi c-a mai rămas! Uite, vezi, colo, la colț, c-a mai rămas praf! Și acolo! Și io fără ochelari, parcă-s oarbă, ce mai las după mine când dau cu mătura! Ce de-a mai mustețile soacrei... Ei, nu știi, c-așa se zice, că dacă lași pe de lături, alea ce lași, e barba și mustețile soacrei...

— Mai dă-l încolo de praf! Mi-e tot mai greu, te rog să mă crezi, să le fac față la toate!... O casă mare, madam Delcă, și mai ales o casă veche, neamenajată de mult, se întreține greu în zilele noastre.

— Da mai bine-o lași dracu și te muți la bloc!

— Dumneata ca Niki, iarăși! Să nu crezi că n-a avansat Niki și această propunere. Să vindem casa și cu banii să luăm un apartament la bloc, două camere...

Ivona ia o țigară din pachet și scapără bricheta zâmbind silit: amintirea îi e neplăcută.

— De la un timp, îi șuierase, atentă să nu ridice tonul, ca nu cumva Muti să îi audă de sus, certându-se, de la un timp pari pregătit să lichidezi totul în câteva ore. Casă, familie, trecut...

— Astea-s vremurile, ce vrei!

Râsul lui, neliniștit. Ochii, ferindu-se s-o privească în față, la fel ca de fiecare dată când simte aluzia ei la acea persoană al cărei mod de comportare el și-l însușește tot mai mult...

— Astea-s vremurile sub care trăim și, la un moment dat, trebuie să începem să ne adaptăm. Ce Dumnezeu! Mereu și mereu aceeași discuție!...

Aluzia și ieșirea ei nu i-au adus alt rezultat decât că el se îndreaptă acum spre ușă. Curând au să i se audă pașii în *hall*. Va întinde mâna să ia din cuier geanta de sport cu racheta. Iar ea va rămâne să lupte cu bine cunoscuta senzație de iritare și

umilință: după ce ani de zile ți-ai impus o conduită discretă, nu poți lăsa să-ți irupă nemulțumirile.

Stă pe loc, enervându-se și luptând cu panica inexplicabilă. Bufeurile fac să-i ardă obrajii, și mecanic începe să se scarpine – pe brațe, pe gât –, nemaipăsându-i deloc că astfel își agravează inexplicabila alergie. Trece, de vreun an, printr-o perioadă dificilă, și el, care prea bine știe acest lucru și s-ar cuveni s-o ocrotească, n-o ocrotește, la fel ca de obicei. Niciodată n-a ocrotit-o, dimpotrivă, în anii ei cei mai grei, atunci și-a ales și el momentele de dezertare. Și acum și-a găsit să vină cu propunerea: să vândă casa pentru care s-au cheltuit ani de viață și așteptare! Nu poate fi decât sfatul persoanei din umbră, ce își dorește de mult mașină: cu diferența de bani el are s-o cumpere, și va fi acasă încă și mai puțin decât este acuma...

— De altfel, nu m-am gândit la avantajul meu, ci la Muti și la tine, care vă luptați cu focurile... Pentru ca voua să vă fie viața mai comodă. Pretutindeni lumea a optat pentru comoditate...

— S-o muți pe Muti la bloc, exact ce detestă? Să ajungem cu toții la mâna lor, să ne dea prea multă, prea puțină căldură?...

— Mă rog... avantaje și dezavantaje...

Surâsul lui ironic, în vreme ce își controlează cheile. Și exasperarea ei, care o face să fie patetică. Ridicolă.

Vocea lui ironică. Mâinile neglijent înfundate în buzunarele *sweater*-ului, un picior puțin mai înainte. Doar afară, în lumină, au să se vadă ochii prea congestionați ai lui Niki, care, din senin, lăcrămează.

— Să lichidezi un întreg trecut în 24 de ore, când știi că suntem atât de legate... Să te înfunzi într-unul din cartierele unde nu se mai poate spune că locuiești în București! Acolo să meargă cei ce acum au pus prima oară piciorul aici! Dar noi stăm de o sută de ani tot pe strada, tot în casa aceasta, și o sută de ani înseamnă ceva pentru... Dar nu, pentru tine nu înseamnă. De la tine nu aud altceva decât să ne adaptăm!

— Lasă... Nu te mai ambala. Faci din orice o dramă! Ai o asemenea pornire de-a exagera... Renunțăm sau discutăm altă dată...

Într-o clipă, înainte ca ea să fi găsit replica următoare, înainte ca să fi ajuns să-i spună totul în față, direct, el va păși

în vestibul, va întinde mâna spre sacul de sport, din cuier... Tocmai acum, când ea și-a călcat în picioare toate reținerile și se lasă dusă de această bruscă enervare ce i-a făcut glasul strident și i-a urcat în ochi lacrimi, el renunță la discuție și pleacă. Îl cunoaște însă prea bine ca să știe că va aștepta un moment mai propice și va da altă dată asaltul. Să fi avut totuși în prealabil o discuție cu Muti pe această temă? Să-și fi dat Muti acordul la un asemenea aberant proiect, Muti, care nu mai e Muti de când a plecat dragul de Tudor? Totuși, greu de crezut… Se va duce să o consulte pe Muti, dar nu în această clipă, ci după ce se va fi calmat.

— Te rog, te rog, fără crize la mine! Te rog, nu la mine să-ți faci crizele!

Nu vrea să audă glasul disprețuitor și autoritar al lui Muti, care se încheie cu o tuse tabagică, răgușită. Tușind mai departe, Muti va continua să își șteargă apăsat cu acetol fiecare unghie ciobită; se va întoarce apoi la țigara gata să se stingă, rezemată de marginea scrumierei, va trage un fum și apoi va deșuruba capacul sticluței cu lac roșu, românesc și ieftin. O să-și dea cu atenție fiecare deget, o dată, de două ori, ștergând, din când în când, repede, pasta care nu s-a așezat bine, cu ghemotocul de vată, pregătit alături. Mișcări precise, economice, deși nu poartă ochelari: vederea i-a revenit de câtăva vreme.

Și, când va începe să-și fluture mâinile noduroase, cu pielea subțire, vineție și pistruiată deasupra venelor umflate, pentru ca lacul de pe unghii să se usuce mai repede, va ridica în sfârșit capul și-și va privi fiica cu obișnuita ei expresie – deloc mirată, discret dezaprobatoare.

Se plimbă repede, tot mai repede în sufrageria care, cândva, a fost salon. Un colț al gurii îi zvâcnește de enervare și capul și-l simte pulsând. Ar vrea să poată striga, să poată trânti ușile, să poată plânge în hohote, împinsă de furia ce tot crește în ea, odată cu această căldură nemotivată. Neașteptată. Cald, îngrozitor de cald! Numai picioarele, reci ca gheața. Niki a plecat, i se aud pașii, atât de cunoscuți, pe pavajul din curte, și ei îi vine să deschidă geamul, să-l strige. Să vină pe loc înapoi, să discute cu adevărat, pe față. Nu face însă nimic,

se plimbă prin sufragerie și se scarpină, cu unghiile ei, ascuțite și tari, tăiate oval. Prin ușa rămasă deschisă, din *hall* se aud bătăile pendulei, și ea se scarpină, tot mai repede, tot mai apăsat, cu o plăcere tot mai mare, în care s-a topit durerea. Dâre roșii, mustind din loc în loc de sânge, rămân pe carnea moale și albă a brațelor, pe picioarele înalte, lăptoase și ofilite, care încă își mai păstrează linia, în ciuda venelor ce s-au spart, inundând ici și colo albul uscat, de atâta timp nemaivăzut de soare. Picioarele ei impecabile, înalte, de fostă patinatoare, de fostă jucătoare de tenis, de fostă... Inexplicabil, valul de căldură a trecut, îi este chiar frig acum, își aude dinții ciocnindu-se unii de alții. Se oprește, împinge un scaun cu spătarul învelit în piele, se așază, își aprinde o țigară și trage primul fum cu nerăbdare. Și deodată, din adâncul ei urcă foarte limpede, foarte clar, tot ce va mai fi. Atât de neplăcut este ceea ce vede – ceea ce știe –, încât desigur nu ea îl gândește, ci o privire atotputernică și atoateștiutoare care s-a pogorât în ea. Știe ceea ce a evitat să ia în seamă de când a plecat Tudor ; că de-acum ea va trebui să ia locul lui Muti. Ea va trebui să ocrotească lucrurile și casa, așa cum și pe ea singură va trebui să se ocrotească.

Viața alături de Niki va fi tot mai dificilă, pornirea lui spre dezertare va fi tot mai mare și se va arăta tot mai puțin dispus să poarte orișice greutate pe umeri. Nu va mai fi aici nici măcar Tudor, a cărui simplă prezență mai ținea situația în echilibru. Nu va mai fi, după o vreme, nici Muti, ce și-a folosit totdeauna cu tact ascendentul. Va rămâne doar ea cu acest bărbat egoist și lunecos, lângă care, din păcate, va trebui nu doar să trăiască, dar și să moară. Va fi nevoie să decidă de-acum ea în toate, și pe el doar să-l consulte. În rest, să-și ducă împreună cu el traiul – independent și echilibrat. În ciuda neliniștii nedumerite pe care comportarea lui o stârnește în ea, să se poarte ca și când nu s-ar petrece nimic, niciodată.

Calmă, deci. Calmă, să urce scara de lemn, să bată grijulie la ușă și să se apropie de fotoliul mare de piele în care, desigur, la această oră Muti își face unghiile.

— N-ai să crezi, madam Delcă, în câte rânduri a trebuit să lupt cu ei! Spun ei, pentru că, spre uimirea mea, Muti și-a dat acordul. Da, închipuiește-ți, să vindem casa și să luăm un apartament la bloc! Sau, mai exact, nu s-a mai împotrivit la propunerea lui Niki, ceea ce însemna același lucru: doi contra unu!

— Păi, ce s-o fi gândit madam Ioaniu, care, de!, era femeie cu cap. S-o fi gândit că dacă nu mai e aici băiatu, dacă n-ai pe ce mâini să mai lași casa, la ce bun să te mai canonești cu ea? C-așa și noi: să fi avut copii, poate-am fi pus ban peste ban, ne-am fi gândit că are cui să rămâie și n-am mai sta azi în cojmelie, să-ndur toate mojiciile lu Moapsa și să mă duc, una-două, pe frig, până în fundu curții. Așa s-o fi gândit și madam Ioaniu... Că, să stai la bloc, am văzut io la cumnată-mea, e raiu pe pământ, nu alta...

— Poate să se fi gândit așa, într-adevăr, nu spun nu... Este drept că era și rezultatul pledoariei lui Niki. Încetul cu încetul, a convins-o pe Muti că va fi în avantajul tuturor. Că voi avea mult mai puțină bătaie de cap cu gospodăria, ceea ce a tușat-o pe Muti, care știa că eu detest să fac mâncare, și celelalte! Dar suport acum neplăcerile acestea, din zi în zi tot mai mari, pentru că nu mă pot despărți de casă! Acum țin eu la ea, așa cum a ținut Muti! A trebuit, îți spun, să lupt cu ei amândoi, și n-a fost ușor! Am fost teribil de prost impresionată că Muti s-a coalizat cu Niki și, când am rămas între noi, pentru prima oară în viață am ridicat glasul la ea... Mai târziu mi-a părut rău, pentru că, sărăcuța, era atunci în prag de pneumonie, dar eu de unde să fi știut?

N-am știut decât când a venit doctorul, dar și atunci m-am înfuriat pe ea, ca pe copiii care îți fac pozne...

— Pneumonia e boală de bătrâni, ți-am spus totdeauna să te ferești singură de frig! Ți-am spus să te îmbraci bine, să eviți oamenii gripați, să iei vitamina C, să bei citronade...

Pe fața îmbujorată de febră, înconjurată de părul alb, decoafat, ochii ei mi-au părut deodată foarte albaștri... A avut o privire de vinovăție: pentru că, în loc să-mi ușureze viața, așa cum orice părinte este dator să o facă pentru copilul său, ea mai mult mi-o complică...

— În timpul bolii a delirat, a fost inconștientă. O dată am și împărtășit-o, convinși fiind că se sfârșește. Întâmplător, Niki lipsea în acel moment și eu a trebuit s-o țin cu forța pentru ca părintele să-i poată da împărtășania : nu mai înghițea de mult nimic...

...momentul acela de confuzie, când, cu mâinile încleștate în umerii ei subțiați, am simțit-o că renunțase să se mai opună. Desigur însă, nu cu autoritara Muti aveam acum de-a face, ci cu un biet copil, silit să ia o doctorie neplăcută... Și scena îmi dă și acum un vertij și o impresie de artificialitate, pentru că o mai trăisem într-adevăr de multe ori până atunci! Același zăngănit al linguriței lovindu-se de dinții încleștați, același îndemn mieros, *hai, hai, deschide gura, nici n-ai să observi cum, și s-a dus...*, ca în timpul nenumăratelor boli ale lui Tudor. Cine era această făptură neștiutoare, neputincioasă, mai slabă și mai neapărată decât putea fi orice copil? În orice caz, altcineva decât Muti. Altă, cu totul altă persoană... Și pe urmă, acele momente când privirea ei – straniu întinerită, depărtată, misterioasă –, mă făcea să întrezăresc un obraz tânăr și visător pe care, cu o înfiorătoare cruzime, o mână atotputernică îl desfigurase...

— Biata Muti! Sunt convinsă că atunci avusese presimțirea că n-are s-o mai ducă mult, pentru că, la fel ca și animalele, oamenii își presimt sfârșitul... Eu nu sunt o fire superstițioasă, dar când s-a prăpădit Muti, au fost tot felul de întâmplări... În primul rând, ușa de la camera ei a căzut din balamale. Pe urmă, ceasul acesta, dintr-odată, a stat. Pe urmă, bucătăria s-a umplut de gândaci roșii, ceea ce noi n-am avut niciodată...

— E, dar-ar dracu-n ei de lighioane spurcate! Că io numa cu gazu ce-i țiu la respect, altminteri ce-ar mai da ei năvală! Da io gâlgâi cu sticla pân toate colțurile unde-i știu că s-aciuiază. Numa capra de cumnată-mea tot strâmbă din nas, nu și nu, că gazu miroase, păi, a ce miroase, zic io. A ce? A gaz! Las' să miroasă, zic, că gazu nu lasă putoare și în el am bază, că n-am nici picior de lighioană spurcată. C-altminteri, ce mă făceam cu casa asta putredă a lu Moapsa? Că lemnăria toată e putredă, de veche...

— Cu gaz? Eu am folosit insecticidele noastre, dar... Ba parcă le mergea chiar mai bine... După ce te tot uiți? Parcă iar ai căuta ceva... Cauți ceva, madam Delcă?

— Țoașca mea! Tot după ea mă uit, să iau un hiposerpil, să iau un carbaxin, c-am băut la cafele peste cafele și mi-e că... Lasă, nu te deranja, mă duc să-mi iau io apă din bucătărie.

Vica lasă țoașca pe un scaun și se duce, gheboșată, ținând bine strâns în pumnul stâng pastila, spre bucătărie. Se aude zăngănitul unui pahar, apoi ușa frigiderului. Vica se întoarce înapoi, mestecând.

— L-ai luat, te-ai liniștit? Așa, despre ce vorbeam? Da, gândacii roșii care au apărut când s-a prăpădit Muti! Desperată, am plecat la Tudor în vara aceea și când m-am întors – niciun gândac! Dispăruseră! Ceasul acesta se oprise tot înainte să se prăpădească Muti... Am încercat să-l pornesc, nici pomeneală! Nu s-a mai uitat apoi nimeni la el. O dată, însă, eram aici, în sufragerie, cu Niki, ne beam, ca de obicei, cafeaua, și eu, într-o doară, l-am întors. Și ce să vezi? Pe urmă a tot mers, fără întrerupere. De atunci, mărturisesc, mă deranjează când îl văd că se oprește. Pe de altă parte, când îl privesc îmi retrăiesc toată copilăria. Mai ales mi-amintesc o după-amiază anume, când aș fi dat oricât să-l pot citi. Fusesem pedepsită să stau închisă până la ora 6. Mă închiseseră în camera mea, care era fostul budoar al lui Margot, o cameră deosebit de ancombrată: dormeza plină de pernițe, taburete, vase de flori mai mari și mai mici, veioze ale căror *abat-jour*-uri cu ciucurași, pe măsură ce se întuneca, îmi păreau forme tot mai amenințătoare... În plus, oglinda, o știi, cu sidef încrustat în ramă... O oglindă în semiîntuneric pare ciudată, amenințătoare, nu? Dumitale nu ți se pare? Ei, poate mie, care eram un copil deosebit de sensibil. În clipa în care au întors cheia, camera a început să-mi inspire teroare. Aș fi dat oricât să pot citi ceasul, să știu cât mai am de îndurat, dar nici până la sfârșit nu am reușit. Și nu m-au scos decât când s-a împlinit timpul, pentru că eram cu adevărat vinovată...

— Nu, chiar nu mai știu cum să procedez cu ea! Iar gestul de azi... cu totul anormal! Și de jucat se joacă tot anormal, am

observat-o: deși are atâtea păpuși, preferă să se joace cu frunzele, le mișcă și nu știu ce le spune... De fapt, vorbește singură...

Erau perdele de zorele și mă jucam cu frunzele lor: în fiecare frunză deosebeam alt chip de om... Și-atunci am urcat încet-încet scara și am intrat în cabinetul lui Papa, eram singura care aveam voie să intru fără să ciocăn la ușă, și ce conștientă eram de privilegiul meu! Și de-abia mă luase în brațe, că Muti a intrat, grăbită, tot fără să ciocăne la ușă... M-a contrariat că n-a certat-o! Stai puțin, te rog, mi-a spus Papa și m-a dat jos din brațe. Am stat, dar nu puțin, am stat mult, îmi pierdusem răbdarea... Papa s-a dus grăbit la Muti, a sărutat-o pe frunte și pe urmă au rămas în picioare, unul în fața altuia, de vorbă. Evident, uitaseră de mine. M-am tot învârtit în jurul lor, nu băgau de seamă că făceam tot felul de tentative ca să mă vadă. Muti își dusese amândouă mâinile la spate și îi povestea ceva, aplecată mult în față, înecându-se de râs. M-am uitat multă vreme la mâinile ei împreunate la spate, la palmele roz, la degetele cu unghii atât de frumoase și deodată mi-am înfipt dinții în degetul mic, pe care îl ținea puțin depărtat. Ce tevatură! Muti plângând de rușine că are un asemenea copil! Toată lumea pusă la curent și comentând! Iar bietul Papa, el, atât de palid de obicei, cum se îmbujorase, și ce glas nesigur avea! Se simțea desigur ambarasat, un om atât de inteligent ca el nu putea să nu-și dea seama că fusese o mică criză de gelozie, din pricina lui!... Sperând că probabil așa va da mai puțină amploare incidentului, se învârtea în jurul lui Muti, o consola, o aproba... Da, trebuie pedepsită... da, îi răspundea, și arunca priviri atât de disperate în jur, de parcă el ar fi fost vinovatul!

Ce abandonată mi s-a părut că sunt! Și ce rușine de neșters se abătuse pe capul meu! Probabil de aceea mă purtam în continuare atât de prost, aruncam priviri înrăite în jur și a fost imposibil să fiu convinsă să-mi cer iertare.

— Uite-l, fir-ar să fie! Uite-l, că iar s-a oprit!

Bine că și-a găsit acu de lucru! Bine că și-a găsit acu pe ce să piarză vremea, ca să nu se ducă să scoată banii! Că după ce că-i moangă și toate alea-i scapă din mână, se găsi ea să meșterească ceasu! Și dă-i, și dă-i, păi cât e de când îl moșmondește?

— Da mai lasă-l morții de ceas, madam Ivona! Ce-ți bați capu cu el atâta! Vine el, domnu Niki, și vede ce-are... Sau ceasornicaru...

Io zic, io auz! Că ea moțăie din cap și-și vede de moșmondeala ei! Eee, că mai stau ce mai stau, și-o să i-o zic de-a dreptu! Că știe că mai e o săptămână și tot trebe să-mi dea banii, dar se face că n-are habar... Și-mi ghiorăie și mațile de foame, auzi-le numa cum face, eee, să se strice un car de mațe pentru o zgârcită și-o cărpănoasă! Că de cărpănoasă ce e, toarnă-n ea la cafele peste cafele și pufăie din țigare, și n-are nici pe dracu!

— Da mai las-o morții de țigare, madam Ivona, că numa adineaori ai stins-o p-ailaltă! Văz io că ți-ai făcut draci că nu mai apare domnu Niki, da ori pufăi din țigare, ori nu pufăi, tot dracii ăia-i ai!

— Vaaai, madam Delcă, așa crezi? Că sunt nervoasă din cauza întârzierii lui Niki? Aș!... Doar acesta e obiceiul la noi: niciunul să nu se îngrijoreze dacă celălalt mai întârzie! Detest familiile în care unul este terorizat: omul are nevoie și el să se mai aerisească, să mai răsufle! Chiar așa, cioc în cioc, la vârsta noastră e o aberație, nu găsești, madam Delcă?

— Păi, chiar așa! Io-i spui de la obraz la lighioana bătrână: mai du-te și tu până-n Cișmigiu, mai uită-te la ăia cu șahu, nu mai cloci la televizor, și tot cu gura la mine! Io, să fiu ca el, aș plezni, tot în casă și tot în casă! Așa, stau ce stau și la urmă ies să mă vântur: o zi la ăla, o zi la ăla, mai schimbi și tu o vorbă, mai auzi una, alta...

— Bine faci, madam Delcă, bine faci! Trebuie să ne cheltuim și noi într-un fel energia, pentru că totuși mai avem destulă! Mai avem încă energie, dar n-avem cum s-o cheltuim – la cozi, la cumpărături, la aprovizionare, și cam atâta! Dar e păcat! Nu se poate! De aceea cred că măcar față de soț, față de soție se cuvine să manifești înțelegere, dacă regimul n-are.

După ce bietul om a fost stors, ani la rând, fără să primească în schimb vreo satisfacție, nici măcar acasă să nu se bucure de înțelegere? Nici măcar nevasta...?

— Înțelegere pe dracu! Parcă bărbatu știe de v-o înțelegere! Bărbații e ca copiii: ei știe numa de frică...

— Ba nu, madam Delcă, un bărbat are și el, totuși, personalitatea lui! Totuși! Eu, chiar când eram tânără, tot la fel am gândit. Totdeauna am încercat să fiu rațională și totdeauna m-am pus și în postura celuilalt. Mă gândesc, de pildă, cum se gândește Niki: iată-mă dat la marginea societății, deși mai există atâta putere în mine! Iată-mă redus la trista condiție de pensionar – tristă și în sine, dar mai ales tristă pentru că astfel este la noi, madam Delcă! Ieri încă erai cineva, cât de cât respectat, cât de cât căutat. Astăzi, nu mai contezi pentru nimeni, ești privit mai prost decât era privit pe vremuri un servitor! Chiar și copiii tăi te iau de sus, se jenează dacă stai prea mult printre prietenii lor, sunt atenți ce spui când deschizi gura, să nu-i faci de rușine... N-a existat copil mai drăguț cu Tudor, și totuși! La policlinică aștepți ore întregi și, când intri, te expediază, deși abia la vârsta asta se ivesc bolile care trebuiesc tratate... În spital nici nu se mai uită la tine, pentru că așa au indicații, cunoștințele care înainte se înghesuiau să te sune, când aveau nevoie să apeleze cu ceva, acum îți uită numărul, nici de sărbători, nici de onomastică nu-și mai amintesc de tine... Dacă nu mai ai o situație, măcar dacă ai avea bani! Era multă înțelepciune înainte, când averea nu se împărțea decât după moartea bătrânului. El rămânea cu o prestanță, era curtat, era îngrijit... Pentru că banul impune...

— Biata madam Ioaniu, Dumnezeu s-o odihnească! De câte ori nu mi-a zis: din ce, din nece, tu, Vica, pune-ți un ban deoparte! Și-așa am strâns ăi șapte mii... Da când am rămas în pensie, vorba dumitale, n-am mai pus un leu d-atuncea...

— Ei, da, la banii dumitale, șapte mii, într-adevăr, un efort! Ce, crezi că noi avem mai mult pus pentru un caz de nevoie? Și nici nu putem spune că ne distrăm! Ne-am blazat, înainte de vreme... Pe când dincolo, când ies la pensie, cei de dincolo au o teribilă poftă de viață! Teribilă! Sunt decișI să facă tot ce n-au putut face la tinerețe, pentru că au trebuit

să muncească! Și la noi se muncește, nu spun nu, totuși, s-o recunoaștem, e mai lejer! Acolo ești bine plătit, dar muncești, nu glumă, pentru că după ce ai reușit să pui mâna pe un post, nu-ți dă mâna să-l pierzi! Nu-i nicio propagandă în ce-ți spun, madam Delcă! Dar, odată ieșiți la pensie, se pot și ei relaxa! Voiajează tot globul, pentru că la ei nu există niciun fel de restricții...

— Eeee-teee! La ce să umbli atât? La ce să strici banii?

— Vai, madam Delcă, și dumneata! Cum de ce? Să vezi! Dar te cultivi, dar te amuzi...

— Să umbli la bătrânețe, n-are niciun chichirez! Las-că nici când eram tânără nu mă omoram io să umblu! Și la ce să mai umblu, dacă le văz la televizor pe toate?...

— Una este televizorul, madam Delcă, alta este în realitate! Și pe urmă mișcarea face bine, întinerește! Și psihic, și fizic îți face bine! Oamenii de vârsta noastră merg la baluri, la petreceri...

— Asta ar mai lipsi! Să i s-aprinză călcâiele la lighioana bătrână după cine știe ce matracucă! Că era mare dansator, și ce valsuri dansam când eram tineri! Se oprea toți, numa să se uite la noi! Da acu, la ce să te fâțâi, dacă ce face tinerii, tu, boșorog, tot nu mai ești în stare să faci? Asta numa lu nebuna de Reli i-ar place, să meargă la baluri și să se dea la bărbați, că ea zice că are nevoie de bărbat, și al ei, la cinzeci de ani, n-a mai putut...

— Nu-i vorba neapărat de viața sexuală, madam Delcă, deși acolo ei au o cu totul altă concepție! Teribil de liberă! Și eu, cât sunt de îngăduitoare, uneori tot am fost șocată...

— Să fie la ei, acolo!... Că de distracții nu duce lipsă lumea!

— Îți înțeleg reținerea, dar nu m-am referit doar la asta! M-am referit la o viață de om încă tânăr, la sport, pentru că acolo toți joacă tenis, înoată în piscină, urcă pe munte, da, da, de ce nu! De ce nu, și-aici ai găsit un cusur? Dă-mi voie să te contrazic, madam Delcă! Adică de ce crezi dumneata că e mai bine să te îmbraci ca o cioară în negru, să umbli numai pe la parastase și să păzești nepoții, fără ca nimeni măcar să-ți mulțumească? De ce preferi acest mod de viață? De ce, tocmai pentru că la bătrânețe ești mai urât, să nu fii cochet

îmbrăcată – un masaj, o îngrijire cosmetică? De ce nu încerci să te întreții, să faci un sport mai ușor...

— Chiar că numa asta ne mai lipsește! La omu meu, la o sută douăzeci de kilograme cât are, numa un sport îi trebuiește! Că mai sport decât s-aducă lemnele și cărbunii din fundu curții, de la magazie, ce vrei mai sport ca ăsta? Și-ncă nici să se-ncheie la șirete, nici de asta nu mai e în stare singur! Așa că io una am sport destul! Altele n-oi avea, da de sport nu duc lipsă!...

Și mai dă-te dracu cu aiurelile tale! Că nu vezi cum arăți, gălbejită, și numa piele pe os, cu cosmeticile și cu distracțiile tale! Mai dă-te dracu, și lasă hodorogu ăla de ceas și du-te sus și adă banii! Adă banii, că-mi vine-un leșin de la lingurea și văz negru-naintea ochilor, de foame... Că io rabd cât rabd, da și când n-oi mai răbda, i-o zic de-a dreptu! Că dacă nu-i zic, cine pierde? Nu pierz tot io? Ș-atuncea?

— Nu, madam Delcă, nu! Dumneata n-ai invocat decât prejudecăți! Pentru că unde scrie că domnul Delcă trebuie să aibă o sută douăzeci de kilograme, la vârsta lui? Uite un lucru la care, te rog să mă ierți, n-ai fost atentă! Și de câte ori nu ți-am spus, și eu, și Muti: nimic prăjit! Numai pasăre și vită – fiartă. Porc – la grătar! Nu prăjit în tigaie! Nu te supăra pe mine, te rog, pentru că la fel ca la o soră îți spun: regimul alimentar și apoi mișcare! Nu macaroane! Nu pâine! Nu ciorbe! O friptură, un fruct, mișcare, pentru că numai sedentarismul...

— Haida-de! Păi ce spui dumneata, madam Ivona, asta e peste poate! Păi po' să-ți jur că e trei luni de când n-am mai pus carne-n gură! He, he, păi ce posturi fac io și omu meu, poa' să mă puie d-acu în calendar, cu sfinții! Păi la astea ce spui dumneata, fac pensia praf în două zile! Fără ciorbe, fără macaroane, fără o mâncare de cartofi, fără o iahnie – păi astea e la mine baza, și altminterea nu se poate! Nu se poate, și gata! Păi, două suflete, șase sute cinzeci de lei, și chiria, și lumina, și televizoru?...

— Da, dacă mă pun în postura dumitale, da, e mai dificil. Nu pot să nu recunosc că este, de aceea de multe ori ți-am spus: eu te admir, madam Delcă, pentru cum îți conduci

gospodăria, cu veniturile pe care le ai... Totuși, dacă ai evita prăjeala, dacă...

— Ei, io numa așa am mâncat, și n-am mai murit! Și i-am dat și la omu meu, și uite că nu s-a lipit de noi nicio boală! Că ăla care e slab, e nervos și e lingav și de el se lipește bolile și toate relele pământului! Și regimu, asta e pentru oameni bogați! Asta-i ce i-am spus și lu madam Ioaniu și mi-a zis: ai și tu dreptate, Vica! Că dacă ai patru-cinci mii pensie-mpreună, poți să te îndopi cu ce vrei, da din șase sute, ori mănânci cartofi și pâine, ori rabzi de foame. La patru mii pensie, iei și carne, iei și Cico, iei și căpșuni, iei și pateuri, iei ce vrei...

— Da, madam Delcă, da... Pe lângă biata pensioară a soțului dumitale, ți se poate părea că noi... Dar în realitate, nu! În realitate, diferența nu este atât de mare...

Uite ce înseamnă neamul prost: tu îi întinzi un deget, și el îți ia toată mâna! Eu o tratez de la egal la egal și mă arăt cât se poate de drăguță cu ea, și ea își permite să ne judece! Ne și judecă, și ne face socoteala la bani, pentru că oamenii din popor așa sunt: la ei interesul practic primează! Ei nu se pierd ca noi în idealuri, ei sunt tot timpul cu picioarele pe pământ și, oricât le-ai da, sunt nemulțumiți: găsesc normal să le dai, asta e datoria ta, și anormal să ai ceva și tu! Îți discută pensia ta și pensia bărbatului ei de parcă ai avea tu vreo vină că ai făcut o facultate și ai mai mulți ani în câmpu' muncii! Când numai tu știi câte ai înghițit pentru amărâta asta de pensie! Tu nu ți-ai permis să stai acasă, deși ai fi avut ce face, dar ea spune, sus și tare: nu mi-a plăcut mie să am stăpân pe cap! Ei, dacă nu ți-a plăcut, atunci vezi-ți de lungul nasului!

— ...Ei, madam Delcă, ia banii noștri, pune pe hârtie cheltuielile și obligațiile și ai să vezi ce rămâne! Pune încălzirea și întreținerea unei case atât de mari, pune telefoanele cu Tudor și pachetele care costă enorm, pentru că și acum tot noi trimitem, pune doctoriile, apoi orișice reparație – un pantof, o haină, o cumpărătură... Pe urmă obligațiile, pentru că nicăieri nu intri fără o floare, o atenție, o bomboană... Ei nu, madam Delcă, nu, să nu ți se pară un fleac: orice vizită te

duce spre cincizeci de lei! Sigur, îi dăm cu plăcere, pentru cei apropiați dai cu plăcere, dar vezi! Se adună! Una peste alta, se adună! Dar, *à propos*! Dacă tot ai făcut drumul pân-aici, să-ți dau de pe-acum și cinzeci de lei ce s-ar cuveni să ți-i dau luna următoare!

— Eee, lasă! Lasă, că nici dumneata n-ai! Ai și dumneata cheltuielile astea, de tot ziseși... Mi-oi trimite, dacă oi putea, când o fi, pân poștă...

— Este drept că m-ai prins puțin în pană, și știi de ce? Pentru că mâine îmi vine pensia și înainte de pensie sunt strâmtorată, totdeauna. Eu cu banul meu, Niki cu banul lui, am considerat că e mai sănătos așa, să nu existe discuții. Punem împreună pentru cheltuielile comune. Aș putea însă să iau din banii de boilăr și, când îmi vine pensia, să îi pun la loc. Niki nici n-o să aibă vreme să știe...

— Lasă, madam Ivona! Lasă, dacă-ți spui! Că tot voiam să plec, uite, tot îmi strângeam țoaștele! Ce să mai iei, ce să mai pui, ce mai atâta daraveră... Mi-oi trimite, când oi putea dumneata, pân poștă...

— Nu-i nicio daraveră, e ceva foarte simplu! Avem de multă vreme bani puși deoparte pentru boilăr, și la fiecare pensie punem, fiecare cât poate. Vara trecută, Niki, având nevoie de atâtea înainte de plecarea la Tudor, a cam lichidat banii... În toamnă am început iar să strângem, și atunci i-am spus: e ultima oară când îi mai ții tu, pentru că ai tot timpul tentația să intri în ei! Și, uite, acum eu sunt cea care intru prima...

— Lasă, madam Scarlat, dacă-ți spui! Iote, am și plecat! Și-mi trimiți când o fi, când oi putea...

— Ba te rog, madam Delcă, să stai, să-ți dau acum! Mă duc imediat și îi aduc și pe urmă, dacă vrei, poți să pleci. Dar, te rog, cât lipsesc, uită-te la ceas... Uită-te și vezi dacă merge...

Așa! Măcar să-i dai puțin peste nas, să-și dea seama că a depășit măsura! Să-și dea seama care îi e locul, și că tu faci un sacrificiu când îi dai banii! Un mic sacrificiu pe care nu are să găsească pe altcineva dispus să-l repete. Pentru că te-a adus în situația să te scuzi tot tu în fața ei, tu, care din pură filantropie te-ai oferit să-i faci o mică pensioară în fiecare

lună! Mai are dreptate și Niki când spune: Asta, ce faci tu, nu e filantropie... *Tu te laisses faire...*

Dar ce-ar comenta Niki, dacă ar ști că am fost în stare să-mi justific veniturile în fața ei! Și chiar a fost o eroare, cum mie deseori mi se întâmplă, pentru că am o fire atât de naivă! Atât de credulă! Aici iarăși are dreptate Niki când spune că orișice copil mă duce de nas dacă vrea! Singura consolare este că, tot justificându-mă, i-am dat peste nas! De o oră mă tot gândesc: să-i dau banii astăzi, înainte de pensie? Să iau din banii de boilăr? Să-i dau cu o săptămână înainte, deci cu riscul să vină mereu mai devreme? Dar dacă nu, însemnează peste numai o săptămână să trebuiască să bat drumul până la poștă – altă corvoadă, alt deranj. Când i-am auzit obrăzniciile, dintr-odată m-am decis: îi dau, dar îi spun foarte clar ce-i cu banii aceștia! Ca să nu fie nicio confuzie! Că și așa mi-am pierdut toată dimineața din cauza ei! O dimineață pierdută! Să simtă că și-a luat nasul la purtare: pentru că eu vorbesc cu ea de la egal la egal, și ea îmi răspunde ca animalul! Și toate vulgaritățile ei, pe care Muti le suporta, uneori chiar am avut impresia că limbajul și modul acesta jos de a gândi o amuzau, nu pot deloc să spun că ar fi și pe genul meu. Nu pot deloc să spun că mi-ar face plăcere.

Ivona pune ceasul la loc, pe bufet, și iese pe ușă, cu șurubelnița în mână. Vica așteaptă până aude parchetul trosnind la etaj, pe urmă scotocește prin țoașcă, ia un carbaxin și se duce cu el spre bucătărie. Se întoarce înapoi, mestecând. Vede pe un colț al mesei albumul învelit în piele grena, își pune ochelarii și se uită la primele pagini, fără prea mare chef. Sus se aude o ușă închizându-se, pe urmă scara trosnește sub pașii Ivonei. Ivona intră și, fără un cuvânt, îi întinde o hârtie de o sută. Vica lasă repede ochelarii în albumul care rămâne deschis pe masă și se îndreaptă, greoaie, spre ea, să i-o ia din mână.

— Asta ce-i? O sută? Apăi n-am schimbat, să știi! Io mai caut pân toaște, da nu se-ntâmplă niciodată să fie mai mulți decât știu io! Nu se-ntâmplă să uit de bani v'odată...

Ia țoașca și scoate pe rând tot ce are înăuntru: pungile goale de plastic, apoi portofelul. Ivona bâjbâie neatentă cu mâna pe masă după pachetul de țigări, scoate una, o aprinde...

— Dooj de lei știu c-aveam la mine, dooj-de lei și ceva mărunt, da mai mult, nu... Da ce-ai de tot taci așa, madam Scarlat? Te-ai supărat de ceva?

— Ei, asta-i! De ce să mă supăr?

Ivona se ridică, se uită la cele două ceasuri: cel vechi merge, dar a rămas cu cinci minute în urmă. Ține țigara aprinsă în colțul gurii, până îl potrivește.

— Dooj trei, dooj patru... Nu, ți-am zis io că n-am! Asta-i tot, și în plus, nicio lescaie! Nu există să am io bani la mine și să nu știu că îi am! Orice, da asta nu! Las', madam Scarlat, că mi-i trimiți dumneata pân poștă! Las' că nici dumneata n-ai, și dumneata ai luat din banii de boilăr...

— N-am luat din banii de boilăr... Am luat dintr-ai lui Niki... Și până să se facă boilărul, cine știe... Ia-i, madam Delcă!

— De ce să nu se facă boilăru? Și cum să iau toată suta, madam Scarlat?! Las' că mă duc să schimb...

— Unde să te duci?

— Cum unde? La alimentara...

— E închis până luni, e inventar... N-ai unde să te duci.

— Ee-tee-acu, că n-am un-să schimb! Doar n-a-nchis la toate. Mă duc la tutungerie...

— E trecut de patru, vezi și dumneata, a închis. N-avea grijă, că dacă aveai unde să schimbi pe aproape, te trimiteam. Dar n-ai. Ia toată suta și gata. Pentru următoarele luni.

— Atuncea-i las p-ăștia dooj patru și... Când o fi, viu și-mi dai restu, că ce să mai trimiți pân mandat... Viu io, și...

— Hai, madam Delcă, nu lăsa nimic! Nu lăsa nimic, ia și suta, că mă supăr! Dacă îți spun eu să-i iei, ia-i! Ia-i, că cine știe ce-are să mai fie?!

— Adică ce vorbă-i asta? Ce te-ai întors așa? Nu erai așa când ai plecat!

— Cum să nu fiu?

— Haidi, că nu mă duci pe mine! Doar te știu de când erai atâtica! Pe mine nu mă duci cu una, cu două, haidi, spune ce-ai! Că-s gata să plec, mi-am strâns țoaștele, da cum să plec și să te las așa? Eeee, dar-ar dracu-n ei de bărbați! Dar-ar dracu-n ei de bărbați, că numa de rele se ține...

Niki

— ...Chiar dacă Niki a împrumutat pe cineva, fără să-mi spună, cu banii de boilăr, acesta nu este pentru noi un motiv de supărare.

— Nu-i place la bărbat să iasă în oraș lefter și cu buzunarul gol! I-o fi luat cu el, și tot cu ei o să se întoarcă! Acu auzi cheia-n broască și... domnu Niki! Domnu Niki, cu banii!

— Să iasă cu mii de lei la el! Ce-ți trece prin minte! Nu, banii de boilăr trebuie să fie în camera lui. În alt sertar, în altă parte decât obișnuim noi să-i punem! Poate special să-i fi ascuns, să nu dau eu de ei, dacă îmi vine cumva ideea. Dar n-a fost nicio dificultate să iau suta dumitale din banii lui de cheltuială. Cunosc locul, dar de obicei nu apelez la banii lui. Bineînțeles, dacă îi găseam pe cei puși pentru boilăr, preferam să iau din ei, pentru că sunt banii noștri comuni. Ba chiar contribuția cea mai mare este a mea. Eu am cheltuit mai puțin, ieșind din casă mai rar ca el; pot spune și că eu sunt mai interesată de boilăr, pentru că sunt friguroasă. Când vine iarna, simt că mor, pur și simplu! Iar încep cu focurile și până în mai n-o mai termin! Iar cenușa, iar economia la lemne! Și cărbunii care ard atât de prost! Dar mai ales baia înghețată...

— Păi, te mai miri ce-ai! Te mai miri, și-ți mai trece pân cap toate prostiile! Ai răcit, asta-i. Că tot te duci să te speli, și baia rece!

— Bine-ar fi să fie, madam Delcă! Bine-ar fi, dar nu știu!

— Păi, da, vârâ-ți la gărgăuni în cap! Haidi, liniștește-te, nu vezi cât ești de nervoasă? Io, de câte ori n-oi fi avut așa, da cin-să vază? Că la noi n-ai cum să vezi! Și-asta numa de la răceală vine!

— Tocmai aici e! Că nu vine numai de la răceală! Și mai degrabă nu de la răceală, dragă Vica...

— O ții una și bună! Dacă-ți spui c-ai răcit! C-așa casă mare, și câte focuri ai? Păi vezi? Și una-două-n baie, să te tot speli, las-că-ți știu io năravu! N-ai și-așa, o usturime? Nu te ia și cu frig?

— N-am nimic. Nici usturime, nici frig, n-am nimic. E drept că nici nu pot spune că mă simt prea bine...

— Că te-ai speriat, d-aia! Că-ți trece numa prostii pân minte! D-aia nu ți-s nici boii acasă. Să-ți pui diseară un săculeț cu sare-ncălzită pe burtă și-o sticlă de apă fiartă la picioare și chiloți d-ăia groși, încă să-ți pui două perechi, ascultă-mă pe mine! Ascultă-mă pe mine, că io de câte ori n-am pățit-o! Că frigu-i ăl mai mare dușman al omului pe lume, d-aia umblu și io cu șapte cojoace! D-aia Gelu, nepotă-miu, îmi zice Baba-Dochia! Eee, ce băiat deștept și-nvățat și cuminte! Ăsta zic că pân-acu n-a umblat cu v-o fată!

— Crezi?

— Io crez, da dracu știe? Că așa e de mutulică! Ăștia care e muți, ăștia tace și face, nu trebe să te-ncrezi în ei, că când ți-e lumea mai dragă, îți face pocinogu. Așa e și mă-sa lui, o mută și-o încuiată, și el cu ea seamănă, da și cu frate-meu, Ilie! Că e deștept ca el și cuminte! Norocu lu bietu Ilie a fost când m-am măritat io și-am deschis prăvălia în Coriolan! C-acu ajunsesem să am banii pe mână, vâram mâna-n tejghea și scoteam banii și-i plăteam lu Ilie taxele. Și la internat – că stetea la internat, că cin-să mai vază de el? Și la ce să mai bată drumu din capu Pantilimonului pân-la Școala comercială? Vâram mâna-n tejghea și-i plăteam lu Ilie taxele, ce mă mai certasem cu tăticu să-l lase la carte! N-am bani, bre, n-am! Dacă n-am, ce vreai să fac? făcea ăla bătrânu. Oltean apucător! Și tot ce-a avut, și case, și prăvălie, și bani, a lăsat la copiii d-al doilea, la ai Mârlancii, de s-a ales prafu de toate! Da pe Ilie io l-am dat la Școala comercială! Ce bine c-ai găsit tu școala asta pentru Ilie, de nu trebe să dai nimic! se bucura tăticu. Că așa-i zisesem, că e o școală unde nu dai niciun ban, tot ei îți

mai dă, să te ție. Și io plăteam, da aveam și de ce: era băiat bun, Ilie. Așa și fii-su: deștept de n-are pereche, și tot cu nasu-n carte! Că mai las-o morții de carte, îi mai zic io, când îl văz tot așa. Mai ieși și tu și mai umblă! D-aia toți are drag de el, și fetile, și directoru, și șefii lui, toți, morți după el! Cum era și după băiat, după Tudor...

— Nu prea erau ei morți după el! Dac-ar fi fost, cred că și-acum tot aici ar fi Tudor!

— O fi! Da și el, tot ca Tudor... Nu vede, n-aude... Numai azi, când să plec, îmi pui io cojoacele, îmi pui basca, mă leg cu alea ale mele toate, da el de colo: Parc-ai fi Napoleion în Rusiia, mătușă!

— Cum ți-a spus, madam Delcă? Napoleon, în Rusia?

— Păi! E, las, în gândul meu. Că asta o să i-o spui lu zurliu de Niculaie! Ia uită-te la mine, o să-i zic, și zi-mi, cu cine semăn? Cu cine-a zis nepotă-tu Gelu că semăn? Să vezi ce-o să mai râdem! Că Niculaie, pân la Stalingrad a ajuns, unde erea urgia pământului! Și știe el ce știe când zice de Rusiia! Și-ntr-un timp, povestea el, și-a scos mâna în ger, afară. Că sta ei în șanțuri, sta ei sub pământ, ei știe cum sta, ca șobolanii... Și-afară, un ger de crăpa pietrele, și Niculaie, cum a fost el toată viața drăcos, și-a scos singur mâna afară, să-i degere. Că doar-doar l-o trimite ăia acasă, și-o scăpa de belea. Și-a stat ce-a stat așa, cu mâna-afară, pân ce i-a înlemnit: țeapănă se făcuse și albă! Și după ce-a vârât-o-napoi, la căldură, numa ce vede el, dup-un timp, că se umflă. Mare bucurie pe el! Se umflă ea, se umflă, da' vede că acu poa-să-și miște și degetele. Păi, odată ce s-a tuflit! Ăsta a fost norocu meu în viață, râde Niculaie, când povestește, niciodată în viață nu mi-a ieșit cum am vrut! Da lasă, că i-a și ieșit! C-avea prăvălie pe Brezoianu, și ce clientelă avea! Ș-acu, cât e de bătrân, și tot îl mai ține șef la coperativă!... Și se cheamă că tot a avut el noroc, că s-a întors din Rusiia, alții p-acolo le-a rămas oasile... Da io vorbesc, io aud, madam Ivona, că văz că ești cu mintea dusă!

— Mă gândesc că n-am căutat cum trebuie plicul cu banii pentru boilăr... M-am indispus deodată teribil și n-am avut destulă răbdare să-l caut. Pentru că, totuși, acolo ar trebui să fie... Poate și că am vorbit despre biata Margot... În plus, ceasul care s-a oprit...

— Astea e, toate, prostii. Mai zic să crez io în ele, da dumneata, care ești femeie cu carte! Uite, madam Ioaniu, o dată n-am auzit-o cu alde astea. Încă se mai și plângea la mine: nu pot să cred, Vica, nici în Dumnezeu, nici în draci, nici în altă lume. Eee-tee, îi ziceam io, ce să crezi? Că nu s-a dus și nu s-a-ntors nimeni d-acolo, să ne spuie cum e și nouă. Și fiecare crede ce vrea! Păi, lighioana bătrână, nici el nu crede! Încă să vezi ce se mai repede și-i dă cu gura, cu Adam și Eva și cu maimuța, să vezi ce e la gura lui! Și să nu-l vază pe popa, că se face foc, nici cu Paștele n-a vrut să-l primească în casă, păcătosu... Tot s-a prins și la tine ceva de la comuniști, zic io, când începe. Și numa atâta-mi trebe! Că știi, face, că astea ce zic acu le-am zis todeauna...

— Ba, madam Delcă, eu cred! Eu am crezut de copilă! Câte lumânări am mai aprins la Sainte-Vierge, patroana Notre-Dame-ului, și cât m-am mai rugat să se întoarcă Papa acasă... În mai multe rânduri, în viață, mi s-a părut că simt mâna lui Dumnezeu deasupra mea – chiar și în timpul nenorocirilor. Nu sunt superstițioasă, dar lumea îmi pare plină de semne, și de aceea, când s-a oprit ceasul vechi, m-am indispus...

— Păi, nu vezi că merge-acu? Nu vezi că l-ai făcut? Haidi, Ivona dragă, că tot scornești și scornești! Da știi că m-ai dat gata: n-aș fi zis că ești așa pricepută să faci să meargă o vechitură! Iote-l ce merge, ptiu, ptiu, să nu-l deochi! C-astea vechi e ca pânzile alea coapte, când ți-e lumea mai dragă, se taie.

— Da, nu sunt lipsită de spirit tehnic. Primul care și-a dat seama a fost Tudor! Ivona, îmi spunea, tu ți-ai greșit cariera! Și după ce a plecat el, care repara în casă totul, greul acesta a căzut pe mine. Dintre Niki și mine, n-are să-ți vină să crezi, dar el este poetul! El cu ideile, cu vorbele, eu cu reparatul...

— Heee, hee, păi nu ți-a făcut el și poiezie?

— Ssst! Taci, te rog puțin, madam Delcă! Parcă se aude cineva prin curte...

— Domnu Niki! Hai, să plec d'acu și io, c-am stat numa să nu te las singurică! Da acu po-să-mi strâng toaștele și s-o iau din loc, că mă prinde pe drum noaptea.

Iote ce-a sărit în sus și s-a repezit să-i deschiză! Ce vrei, bun, rău, e bărbatu ei! Stau ei de-o viață-mpreună? Că hâr, că mâr, da stau? Și mult timp d-acu-nainte tot n-o să mai stea, că nu ne uită moartea aici pe niciunu! Doamne, iartă-mă, să nu fie-ntr-un ceas rău! Că-ți vine-așa pân cap și pe limbă ce nici n-ai gândi să-ți vie! Și-o fi ea zurlie, o fi ea apucată, da vezi că din ei doi, tot ea e cu baza! N-o fi ea pricepută la gospodărie, da femeie de casă tot e! N-are suflet rău, că ea s-a gândit să-mi dea ăștia cinzeci de lei! După ce-a murit mă-sa, ea s-a gândit să mi-i dea, în loc să facă la colive și la parastase și să-ndoape pân cimitire toți țiganii! Toată liota de nespălați care sare pe tine cum te vede-n mână c-o farfurie! Și bine-a făcut, că măcar am pomenit-o! Că dacă era să mi-i fi dat mă-sa, păi i-aș fi văzut de la ea când mi-oi vedea ceafa! Eee, că mă-sa era mai strânsă la pungă și mai cărpănoasă! Mai îmi vâra ea-n țoașcă un pateu, o prăjitură uscată, da bani?! Să scoată ea bani? Ferit-a sfântu! Îmi dădea ea doojcinci, da steteam pentru ei de dimineața și plecam înțepenită seara! Da vezi ce s-a repezit Ivona în vestibul să-i deschiză lu putoarea de Niki? De, bărbatu ei, omu ei! Așa o să sară și lighioana bătrână când m-o auzi pân curte! Biata lighioană bătrână! Că ursuz, că mut, că rău de clanță, cum e, da știi că poți să ai în el o bază! Că s-a dus și el cum a putut, s-a sculat cu noaptea-n cap, la patru jumate se scula și pleca, c-altfel n-aveam amândoi nimic, acu, la bătrânețe... Și ce se mai scărpina pe mâini de râia aia d-o făcuse la fabrică, dar-ar dracu-n otrăvile alea cu care umbla, c-ajunsese pe mâini tot o rană. Da la chenzină, uite-așa venea, cu toți banii! Na, ia-i! zicea. Și mi-i punea toți în mână! Păi unde-l vezi pe pramatia de Niki să facă asta? Vezi că mai are și lighioana bătrână dreptate: tu știi numa să te plângi de mine, zice, da dac-ai vedea ce face alții! Că venea el cu chenzina-n mână? Venea! Na, ia-i, făcea. Și io-i număram, io-i socoteam: care la televizor, care la chirie, care la lemne. Și din ce, din nece, așa am pus pe ăi șapte mii deoparte. D-aia tot poți să zici c-a făcut un lucru bun pe lumea asta și madam Ioaniu! Și d-aia nu po' să m-apropiu de casa asta și s-o văz în halu-n care e, și cu chioșcu dărăpănat, și cu păru ăla uscat, de l-a umplut omizile,

și cojită p-afară, și s-o văz și pe Ivona asta, slabă și gălbejită și numa oase-nșirate, că parcă nu știu ce-mi vine... Parcă nu știu ce-mi vine, c-abia mă țiu să nu mă pornesc, că nici nu știi cum trece vremea și toate se duce, și nu mai rămâne nimica... Și-acu s-o iau din loc, c-auzi cum scârțâie-n hol parchetu.

— Nu, nu era Niki, madam Delcă... Era poștașul, cu o scrisoare de la Tudor. Mai stai puțin, mă duc până sus după ochelari și-ți spun și dumitale ce scrie...

Iote-l, că n-a apărut! Da avu noroc Ivona, că-n loc să vie-napoi cu coada-ntre picioare, veni cu scrisoarea lu fi-su! Și odată i-a trecut toate! A uitat de Pramatie, a uitat de gărgăunii ei... Păi, ce s-a prăpădit și ea, și mă-sa ei după băiat! Se lăsa pe ele, și tot ce avea mai bun, pentru Tudor! Și ăla, un mofturos și un lingav...

— ...o lună dacă l-ați lăsa pe mâna mea, l-aș pune io pe roate! Am io ac de cojocu lui!

De câte ori nu le-am zis! Și-odată, chiar c-a plecat ele și a stat până seara. Când să pui masa, Tudor, cum erea învățat, că hâr, că mâr, că nu mănânc acu, că nu mi-e foame acu – așaa?! I-am luat din față tot, am strâns, am pus toate bine, am pus cheia-n bozunar... Vine ele seara, ne-așezăm toți la masă, și ăla micu pune mâna pe codru de pâine și-ncepe să-nfulece: ca lupu-nghițea, nu mai avea răbdare s-aștepte! Ce-am mai râs de el, ce ne-am mai veselit!

— Dumneata, madam Delcă, faci minuni! s-a bucurat mă-sa.

— Păi, n-avea grijă, am io ac de cojocu lui, i-am zis. Da numa atunci l-am văzut că înfulecă! Nu era lacom, de felul lui, cum este unii. El cu cartea avea ce-avea! S-așeza toți, și el, repede-repede, săru' mâna pentru masă! Dacă termina tot, îi da mă-sa mare voie să plece. Și se scula el de la masă și se repezea iar la carte. Tot dă-i și dă-i, și citește, și scrie, el știe ce făcea la el, acolo, la cucurigu, că le mai dase o cameră mare și-una mică jos, și sus, la cucurigu-l lăsase numa pe băiat. Pe Tudor. Acu era mai mulțumite, că se făcuse băiatu mare și-avea camera lui, un' să-nvețe. Și p-ormă seara-ncepea să vie prietini d-ai lui, colegi de școală, ei știe de pe unde venea toți, grămadă. S-aduna liotă sus și punea muzică d-a lor, numai niște ciocane – să dai să n-o mai auzi! Dacă nici

mă-sa-mare nu putea s-o sufere, și tot urca la ei s-o puie mai încet, c-aude ăia de jos și-și aprinde paie-n cap! Și mai o oprea, mai îi dădea iară drumu, era și fete cu ei, ba una, ba alta, așa a venit ș-aia d-a luat-o Tudor de nevastă la urmă. Anca. O mâță nemâncată, când a venit mai era elevă, mi-a spus chiar madam Ioaniu că familia ei avusese niște probleme, mai cum avusese și ei, și se întreba madam Ioaniu, adică o fi știut mă-sa la fata asta unde vine? Adică la un băiat? Da ei era toți grămadă acolo, și băieți, și fete, și mă-sa fetii o fi știut, da ce și-o fi zis: las' că-i băiatu bun, las' că are mă-sa și bunică-sa casă, și-o mai avea și cristale și covoare, las' să-l îmbrobodească! Și l-a-mbrobodit că, pân-la urmă, a luat-o! Da pân s-o ia, a mai urcat ea, Anca, mult și bine la cucurigu. Sta ei, vorbea, râdea și cine știe ce prostii mai făcea p-acolo.

— Nu fac nimic, madam Delcă, zice madam Ioaniu. Nu fac nimic, fumează ca șerpii, toți, și aduce unul dintre ei o sticlă, și beau băuturi tari, cum e moda de-acum, americănească, și mai vorbesc ce mai vorbesc, dar mai mult tac și ascultă muzică. Ce muzică-i asta care-o ascultați voi? l-am întrebat pe Tudor, și el a râs și-a zis că-n toată lumea s-ascultă muzica asta, a lor. Muzică barbară, i-am spus eu, ne întoarcem la barbarie. Și eu cred că nici lui și la niciunul dintre prietenii lui nu le place, că de plăcut n-are ce să-ți placă, nici melodie, nici nimic n-are, doar îți sparge timpanul. Dar ei o ascultă pentru că așa este moda....

Asta-i ce nu suferea madam Ioaniu la nepotă-su: muzica asta care-o punea ei, și că pleca vara toată liota cu sacu-n spinare pe munte. Ei știe pe unde dormea, pe la ciobani, pân corturi, ei știe ce mânca și ce mai făcea p-acolo, că pleca cu niște saci burdușiți, doar că nu mergea de-a bușilea, și cu haine ponosite, ca vai de lume.

— Ce plăcere mai poate fi și asta, să umbli cu asemenea povară? În loc să te odihnești, să te îmbraci frumos, să admiri peisajul... spunea madam Ioaniu.

— D-apăi că nu m-aș duce nici să mă tai! îi țineam eu isonu. Să fiu eu în locu la fetile astea, nu m-aș duce, nici să mă pici cu ceară!

Da vezi că ele, măciucile, abia așteptа! Păi, cum altfel să-i îmbrobodească pe proști!

— Da să-mi dai și aur și nu mi-aș rupe cocoașa pentru ei, le ziceam.

Și ce mai râdea Tudor! Nu era el băiat rău, numa cam mutulică, așa sunt băieții, că la Anca lui, ce-i mai mergea gura! Și Ivona-n sus, Ivona-n jos, se-nvățase și ea să-i zică pe nume – d-aci am văzut că nu-i lucru curat! Și la urmă-a și luat-o de nevastă Tudor. Ce se mai ținuse el de fusta mea, când era mic! Da și-acu, când mă vedea, îi râdea ochii, uite-așa avea niște ochi râzăreți, nu era nici urât, nici frumos de pică, trăgea spre Ivona și spre neamu ei, frumos nu era, da era deștept, eee, că bărbatu trebuie să fie un pic mai frumos ca dracu, se știe... Și cel mai urât a fost când și-a lăsat barbă. Uuuuu, că urât mai ești cu barbă! făcea madam Ioaniu. Și el, tot așa râdea, da pân la urmă-a tăiat-o. N-a tăiat-o el de gura mă-sii-mare, a tăiat-o când a vrut să intre în partid. Îi mergea lui bine p-atunci, era morți după el toți, și șefii lui, și toată lumea, nu mai vrea să recunoască Ivona acu, da așa era într-o vreme. Îi mergea lui bine și-ncă-l trimisese ăștia și-n Franța, în Germania, el știe pe unde fusese. Să vezi c-o să rămâie, a zis madam Cristide. C-o să rămâie și-o să rămâie! Și n-a rămas! A venit la mă-sa și la mă-sa-mare acasă! Și p-ormă i-a scris ăia, unde fusese el, ca să mai vie și-a doua oară. Ori ăia, ori alții care auzise de el, i-a scris să vie, c-are cu el o treabă. Și-a umblat să plece, el știe pe un' să umblă, da pân la urmă, de plecat, n-a plecat. Și-n locu lui a plecat altu, care ăla era membru de partid. Și-atunci, dac-a văzut, ce și-a zis: hai să mă bag și io în partid. Da când să se bage, ăștia cu gura pe el:

— Tu te-ai găsit? i-a zis. Tu te-ai găsit, care-a murit tat-tu mare vitreg unde-a murit? Și ălălalt a avut moșie, și mătuși-ta a stat la zdup, că l-a ținut p-ăla ascuns într-un dulap, la Otopeni?

Și-ncă câte și câte nu i-a mai zis! Că la ei de toți și de toate se știe. La ei, de fiecare stă totu scris, care ce-a făcut, și ce-a făcut care e ruda lui, toți până într-a noua spiță. Și iar s-a zbătut, a umblat și-n dreapta și-n stânga, a făcut tot ce l-a pus ăia să facă, da tot degeaba! Că de primit nu l-a primit.

Și el, ce să mai zică? A-nghițit-o în sec și-a tăcut mâlc, și-a zis: las' că v-o fac io! Și dup-o vreme, când i-a căzut bine,

a-ntins-o. Da io de un' le știu, toate astea? Madam Ioaniu să mi le fi zis? Madam Cristide? Da de știut le știu, că toate alea se știe. A-ntins-o cu nevastă-sa și-a lăsat ei tot: casă, covoare, cristale, a lăsat tot, c-acu o să le ia Statu. Tu stai și-ntinzi de șase sute cinzeci de lei, două suflete, și-atâta avere care se duce pe gârlă, păi să nu-ți vie dracii? Încă să fiu în locu la proasta asta de Ivona, aș toca tot; tot-tot, să știu că nu rămâne de mine nici atâtica! Da vezi, că nu-ți vine să toci, că nu știi cum ți-o fi, Doamne ferește, sfârșitu! Așa și Ivona: d-aia s-o fi făcut mai cărpănoasă! Că-i merge ei gura, și Niki-n sus, Niki-n jos, da știe că Pramatia o duce de nas! Păi, că tu pui deoparte, să ai d-un boilăr, d-o boală, Doamne ferește, d-o nenorocire, și el o-ntinde cu banii, la Matracucă!?! Că asta pui capu jos că a făcut-o! Da ce-o face Ivona că stă atâta pe sus și nu mai vine? Că stai puțin, că viu acu, ș-uite cât a trecut și de coborât nu mai coboară! Că io am milă de ea, că s-a speriat, și hai, să n-o las singurică, da ea nu se gândește...

— Te-ai plictisit singură, madam Delcă? Ei, ce tresari așa, eu sunt! Te rog să mă scuzi, dar când am ajuns sus am avut un vertij și a trebuit să stau întinsă două minute, ca să-mi revin...

— Eee, te-ai speriat, d-aia! Și io, dacă mi se-ntâmplă ceva, odată mi se taie picioarele și toată ziua nu mai sunt bună de nimica. Și-acu tot așa: de dimineață am plecat în mare zor, pe inima goală, și parcă tot îmi vine leșin... Da dumneata bag mâna-n foc că n-ai pus az nimica în gură...

— Poate, dar nici foame nu-mi e... Hai să-ți citesc scrisoarea...

— Cine zici că scrie?

— Anca. Ea este responsabilă cu corespondența. Nu o iau chiar de la început, s-ar putea să nu te intereseze... Da uite, aici:

Nu știu ce tot facem de nu-ți scriem mai des, dar cu gândul să știi că suntem mereu la voi. Vorbim în fiecare zi, iar eu de câte ori îmi pun dimineața cerceii, fie pe cei de la mama Linica, fie pe cei de la tine, mă gândesc la voi. Pe aici totul e bine, suntem veseli și extrem de mulțumiți. Eu am lucrat în noiembrie câte trei zile pe săptămână, dar n-am fost mulțumită, așa că am continuat să caut ceva mai bun și acum aștept răspuns de la un serviciu de turism. Roagă-te lui Dumnezeu

să se realizeze, pentru că ar fi într-adevăr splendid, și ca salariu, și ca tot.

— Da ea ce face, nu-i profesoară acolo?

— E mai greu să intri în învățământ. Acum încearcă să-și schimbe profesiunea, stai puțin, ai răbdare, că scrie:

Am rămas față de toată lumea în întârziere cu scrisul, pentru că sunt din ce în ce mai ocupată cu cursul de științe economice pe care-l urmez, pentru care am de citit și de pregătit lecții. La asta se adaugă și faptul că suntem în plină mutare în apartamentul nostru. Blocul nu este mare, are doar cinci etaje, parter și subsol, unde avem o boxă mare și un loc în garajul subteran al clădirii. Cu mașina putem intra pe o ușă automată. Apartamentul propriu-zis este format din două camere și un living. Afară, este un balcon mare, cu vedere asupra unui grup de pomi care seara sunt luminați de reflectoare. Bucătăria este luminoasă, avem și un crematoriu chiar acolo. Am montat perdele la salon și sufragerie. Le-am luat de aici pentru că trebuiau să fie lungi până la pământ, că avem uși-ferestre. Imediat ce aranjăm, vom face poze cu interiorul și-ți vom trimite. Am reușit să reparăm scaunele cu fundul de pai și acum sper să putem da tablourile la înrămat. Am pus și icoanele pe perete. De Crăciun am fost la Sandra și la Șerban, unde au venit și nașii lor din Germania. S-au împărțit cadouri și am petrecut foarte bine. Eu am făcut sarmale cu varză acră cumpărată de la un magazin armenesc, care are produse de băcănie, gen oriental: murături, brânză de Brăila, măsline, nenumărate soiuri de halva (bună de tot), nuci, stafide. Sarmalele mi-au ieșit grozav, Tudor spunea că erau la fel de bune ca ale lui Muti. Scrisoarea ta, impregnată de încredere în viitor și de dragoste pentru noi, ne-a făcut o plăcere imensă. Ca de altfel și telefonul din 18 ianuarie, aniversarea zilei mele de naștere. Tot mare bucurie ne-a făcut și felicitarea de Anul Nou, semnată de diverșii musafiri pe care i-ai avut, cărora le mulțumim și le urăm la rândul nostru numai bine și fericire. Ne gândim mult la voi și ne pare tare rău că nu suntem cu toții împreună. Te iubim și te stimăm enorm…

— Ei, ce faci, madam Scarlat, ce faci? Hai, lasă, că ei e bine acolo, și noi suntem bine aici... hai, lasă, ce-ți veni? Eee,

că ce-are ei acolo n-avem noi aici, și-abia ai fost și i-ai văzut! Și-acu-n vară mergi iar, sau când ziceai că mergi? Haidi, Ivona dragă, ce tot dai apă la șoareci... Lasă, că ei e bine, vezi ce scrie...

— Nu știu, de emoție, nu știu... Și mi-e milă, de el mai ales. Nu-i ușor pentru Tudor, draga mea! Pentru ea, da, ea face cursuri, așteaptă, dar el duce greul... Să nu crezi că e ușor până îți faci o situație acolo... Trebuie să muncești, și iar să muncești, nu ca aici. Și el, bietul, când ajunge acasă, se apucă iar să învețe, că una a învățat aici, alta a găsit acolo... Că pe degeaba nu-ți dă nimeni nimic, acolo, și mă gândesc că aici, uite, avem casa plină, și ei trebuie s-o ia de la început cu toate.

— Ee, lasă, că pe degeaba nu ți-o da nimeni acolo, da nici acilea nu-ți dă... Ș-acilea, cât ai să dai, ești bun, cât nu, nu faci o ceapă degerată. Ș-acolo, ș-aici, așa-i acu... Așa a ajuns vremile... Haidi, lasă, nu te mai amărî, că știu de la madam Cristide că pe Tudor nu l-a lăsat comuniștii să intre în partid și d-aia a trebuit să plece... Da timpul le rezolvă pe toate... Da nu vezi unde e ochelarii mei? Că vreau și io să mă uit ce scrie băiatu...

— Ochelarii? Nu... Parcă nu-i văd, dar știi ce? S-a făcut atât de târziu, încât nu mai are rost să-i păstrez lui Niki dejunul. Haide să guști și dumneata ceva, încerc și eu să gust...

— S-au schimbat timpurile, a mai îmbătrânit și madam Cristide, dar stilul și l-a păstrat: tot rochiile colante, să îți iasă formele, tot culori criante, pălării cu boruri mari, eșarfe lungi, *mauve*, bijuterii ieftine și sclipitoare, când o singură bijuterie, dar veritabilă și pusă discret, ar fi suficientă. Trezește senzație, este criticată, dar eu i-am luat totdeauna apărarea. Este și acesta un stil, am spus, de ce nu? Dacă o prinde, ce-aveți cu ea?! Dar ce nu-mi place este că umblă cu vorba peste tot! Și le înflorește, pune de la ea, cum este și povestea asta cu Tudor! Uite, mai e puțină supă, ți-o pun dumitale, e bine? Lasă că poți, lasă că poți! Nu, eu nu! Să nu fi fost dumneata, te asigur că nu luam o înghițitură! Dar dumneata ai atâta putere de convingere... Ai o plăcere de viață contagioasă, deși ai avea și dumneata motive de îngrijorare destule...

— Le știu io, da nu-mi bat capu! Da noaptea, de ele nu mă prinde somnu! Ei, lasă, că v-arăt io vouă, zic! Și iau

carbaxin, și iau diazepam, și iau ale mele-care-le-știu, și dorm buștean până la ziuă! Ce m-aș face dacă nu m-aș liniști singură! Poți tu să te dai și cu capu de pereți, că tot ce e să se întâmple se-ntâmplă!

— ...Ai dreptate, dragă Vica! Vrei și un păhărel de vin?

— Noroc și sănătate, și s-aveți parte de domnu Niki! Că ce bărbat frumos, și deștept, și cuminte...

— Frumos a fost, deștept poate este încă mai mult ca în tinerețe, cuminte – așa și așa... Pentru că, uite, are obiceiul acesta prost să întârzie... Cât sunt eu de calmă, din principiu, mi se întâmplă uneori să mă neliniștesc, așteptându-l. Astăzi însă, nu! Astăzi sunt atât de liniștită! Presimt că n-am de ce să mă agit... Dumneata ai dreptate, de fapt, tot ce trebuie să se întâmple se-ntâmplă... Dar iar îmi amintesc ce spuneai că ți-a povestit madam Cristide. Lucrurile au stat însă cu totul altfel! Din cauza dosarului de familie, Tudor nu și-a putut susține teza de doctorat! N-a primit aprobarea ca să-și susțină teza de doctorat, înțelegi ori nu, madam Delcă? Deși avea lucrarea făcută și chiar publicată aproape toată, nu a putut să și-o susțină pentru că nu i se dădea aprobare politică. Și-atunci, de câte ori s-a scos în concurs postul următor în grad, el de la concursul de acte era practic eliminat. Neplăcut, mai ales pentru un om de seriozitatea, cu pregătirea lui... Să vezi mereu că tot felul de neisprăviți ți-o iau înainte și tu degeaba te străduiești... Să fii mereu o oaie neagră și chiar postul să-ți fie amenințat, pentru că aceste titluri și examene se cer, și din an în an posturile la facultăți se reduc... Rabzi ce rabzi și pe urmă... Acesta a fost adevărul, și nu ce ți-a spus dumitale madam Cristide, c-ar fi vrut Tudor să intre în partid! Dacă există, totuși, o fărâmă de adevăr în spusele lui madam Cristide, situația de fapt a fost alta, nu știu dacă ai înțeles...

— Las' că-nțeleg io! Înțeleg io, ce nici pân cap nu-ți trece că înțeleg! Dar mai bine zi din scrisoare...

Fată bună Ivona asta, da prea de tot zurlie! Și fii-su, la fel, po' să zici că nu era băiat rău, da tot avea o zminteală! Că și asta e o zminteală, să tot stai cu nasu-n carte! Păi dintr-asta nu mai scapi cu mintea-ntreagă! Nu mai ajungi om judecat! D-aia a și lăsat să se dărăpăne casa, și el călărește lumea! Eee, mai

bine că n-am avut io copii! Alte griji, alte necazuri, de pomană toate! Mai bine că nu mi-a dat Ăl-de-Sus copii, el care știe ce face! Că dacă ai copii, ai belele... Da acu mai e că are și copiii belele cu părinții, c-a ajuns de pățește copiii pentru tot neamu. Din neam în neam trage, și până într-a noua spiță, asta e la comuniști lege. Doar că cine știe pe cin' să mai ai care să puie o vorbă bună, să mai treacă de la ei: că și d-astea se-ntâmplă. Astea le știu de la Zahareasca. Știi ce, madam Delcă, zicea ea, știi ce? O mână mai spală pe alta! Ehei, că era și-asta vicleană și rafinată, și materialistă, și dată dracu și numa pentru ea... Așa că mai bine că n-am mai avut io copii, că cine știe ce nebuni mai ieșea! Și să te amărăști cu ei să-i crești, să te lași pentru ei pe tine, și când o fi la o adică, să vezi că tot aia e! Ca Ivona, păi că n-o vezi?! Singură-n toată casa pustie, c-afară se face noapte, și-aici troznește toate de zici că, Doamne ferește, umblă strigoii! Da ea stă și-l așteaptă pe Pramatie cu masa-ntinsă! He-he-he, mai bine-aș zice că l-a așteptat! Da pân la urmă tot și-a luat seama! Pân la urmă tot a zis: Să te-nveți minte, Pramatie, dacă stai cu Matracuca și nu te-nduri de ea, și nu mai știi c-ai și tu pe lume o casă și o nevastă! Că te duci acolo, trap-trap, da p-ormă vii tot la mine, io să te spăl, io să te calc, io să-ți dau să crăpi! Eee, mai crapă tu, crăpa-ți-ar ochii în patru! Poftim, madam Delcă, la masă, poftim în capu mesei, în locu lu Niki! Poftim, să-ți torn supa lui în farfurie! Asta, o dată-n viață o văz și io pe Ivona că e femeie cu cap! Că dacă mai stai cu ea, mai zici tu una, mai zice ea alta, și vezi că se dă și ea pe brazdă...

— Haidi, șezi colea lângă mine și zi! Zi din scrisoare!

De Sainte Épiphanie am fost invitați la sora Sandrei, căsătorită Morand, ți-am scris totul despre ei în cealaltă scrisoare. S-a servit la fondue*, un fel de mâncare elvețiană cu brânză topită, urmată de tradiționala* galette des rois*, în care se pune o* fève*, un mic obiect, iar cel ce o găsește în bucata lui devine rege. Dintre toți, cine crezi că a găsit-o? Bineînțeles, Tudor, care este norocosul familiei!*

— Norocos, mânca-l-ar mama! Da mai norocoasă ea, c-a pus laba p-așa băiat, și frumos, și deștept, și toți morți după el, pe un' se duce! Haidi, zi-nainte!

După cum vezi, mondenități sunt destule pe aici. Dar numai dacă ieși pe stradă și te distrezi, că nu cred să existe pe lume oraș mai frumos. Îl parcurgem uneori seara cu mașina și nu ne săturăm să privim combinația de lumini și mai ales construcții de piatră (case sau biserici) luminate savant. De Crăciun însă, cum ți-am scris, a fost cea mai mare splendoare, căci aici Crăciunul are o mare importanță. Era splendid, și noi teribil de încântați, Tudor tocmai aflase vestea angajării lui definitive. Acum e perioada soldurilor și e o minune să vezi cum în tot orașul magazinele se întrec să ofere îmbrăcăminte și încălțăminte frumoasă, la prețuri derizorii. Mi-am luat două bluze și o pereche de pantofi Bally superbi.

— Dar ce neatentă sunt, madam Delcă! Stai de atâta vreme cu farfuria goală și nu spui nimic! Hai să-ți pun și felul doi! Pui cu mazăre... Carne nu prea este, uite, îți dau o aripioară. Lasă, că ai timp destul, mănânci și pleci. Încep să mă mir însă de Niki... Sigur, am să-l aștept până în ultima clipă, dar dacă nu, va trebui să merg singură! Imposibil să absentăm amândoi! Va trebui să merg singură, ceea ce, dragă Vica, îți mărturisesc că nu-mi convine! Pentru că știi cum este lumea: interpretează orice fleac!

— Eee, gura lumii cine-o astupă! Ale lumii să le pui toate-n ciur și să le așezi sub cur... Da știi ce, Ivona dragă, știi ce? Acu du-te dincolo și bea-ți cafeaua și lasă-mă să spăl vasele io... Stai și dumneata, că toată ziua te-ai obosit...

Dacă, așteptând să se răcească puțin cafeaua, te așezi pe canapea și îți lași pleoapele să coboare – te miri singură cât de repede începe mintea să ți se împăienjenească a somn... Da, o oboseală atât de mare... O istovire pe care o simți în fiecare fibră, în vreme ce gândurile își încetinesc rotirea – fibre haotice, care vibrează zvâcnit, strânse de o gheară neagră. Gândurile, rupându-se, lipindu-se, mișcându-se tot mai lent, până când nu mai ești un ghem bine strâns, ești doar o pată care suge, se întinde și se lățește, și în mijlocul ei nodul care adună fibrele. Firele. O gheară neagră se închide și se deschide cu un bocănit surd, trăgând, prin carnea ta istovită, firele. Curentându-te de neliniște, ritmic. E târziu, e

foarte târziu, măcar o clipă să uiți că n-a venit, că e târziu, bocănitul surd al sângelui în tâmple, în urechi, în mijlocul ghemului trage firele până la capătul lor depărtat, curentându-te. E târziu, e târziu, dar acum-acum-acum-acum are să vină, ai să-i auzi pașii prin curte, acum-acum-acum îi auzi? îi auzi? are să vină? n-are să vină? Acum, acum, ai să-i auzi pașii prin curte, pe scară, în fața ușii, nimic, decât tic-tacul pendulei din hall*, ca o răsuflare străină, egală, ca o prezență străină, mereu alături, mereu nevăzută, care te urmărește, e atât de ușor să se ascundă printre mobilele vechi, în penumbra prăfuită a casei, ca să te urmărească, și inima, care va plesni sub strânsoarea neagră, și firele care se trag ritmic, care se strâng, curentându-te de neliniște până în vârfurile unghiilor, până în adâncul moale și întunecat al creierului, uită. Uită, uită, nu te gândi, nu te gândi, uită, tic-tacul egal al pendulei în* hall*, în mijlocul ghemului, o răsuflare disperată sub gheara neagră, un gâfâit disperat și bocănitul sângelui, mereu și mereu, geamul ce dă afară în curte lucește de noapte și niciun bocănit pe pavaj, pe trepte, doar cineva care stă nevăzut alături, care te urmărește, și nici telefonul nu sună măcar. Trosnește doar boazeria casei, doar scara, e târziu, e tot noapte, tot liniște, tot n-a venit și, desigur, nici nu va mai veni vreodată…*

Pleoapele grele s-au lăsat tot mai jos, tot mai jos, genele rare nu s-au lipit. A mai rămas o mică deschizătură prin care ochiul, orb și mort, privește sufrageria fără s-o vadă. Și totuși, în spatele pleoapelor, tot sufrageria o vede, tot înșirarea solemnă a scaunelor în jurul mesei olandeze, rotunde, în mijlocul căreia aburește ibricul cu cafea, prea fierbinte încă. Ce însemnează această solemnă invitație a scaunelor, pline de simț al datoriei, care, în orice caz, n-au să permită… O așteptare demnă, gravă, ascunzând în nemișcare neliniștea, greu de crezut că vom mai ieși vreodată de aici, păziți de șirul strâns și solemn al scaunelor, pătrunse de simțul ordinii și al datoriei, greu de crezut că vom mai păși vreodată în hall*, că picioarele noastre se vor mai auzi vreodată sunând pe pavajul crăpat al curții, pe cele trei trepte de la intrare, fiecare mergând pe rând, la biserica Boteanu, vom pleca spre Boteanu, desigur, dar nu amândoi, nu deodată, de mult, ah, suport*

țăcănitul acesta supărător de vase din bucătărie, supărătorul gâlgâit al apei de la chiuvetă, mugetul înspăimântător al animalului acvatic ce se zbate zadarnic să mai iasă din țeavă, cu apa, prea fierbinte, opărindu-i țeasta lucie și cheală, sub o căciulă roz-murdar, flaușată. Gâlgâitul muget al apei, și mereu gheara neagră care strânge firele cu disperare, și supărător-liniștitor cineva care spală vasele în bucătărie, cineva spală în chiuvetă cratițe și farfurii, și gonește din hall *pendula – Muti. Muti își șterge nerăbdătoare degetele înnegrite de la curățatul cartofilor cu o jumătate de lămâie storcită și o aruncă pe teancul de farfurii spălate, ultima e plină cu un morman de oase, neglijent curățate de carne; de acolo se hrănește păianjenul care coboară din cuibul lui fumuriu, agățat deasupra chiuvetei. Muti apasă cu vata oja ciobită de pe unghii, în colțul gurii țigara i s-a stins, dar ea nu știe, spune-i. Nu-i spune! Nu-i spune! În situația aceasta, celui în cauză niciodată nu i se spune adevărul!*

— Până când zugrăvim, înainte de Paște, va trebui să-l ajutăm să-și întindă pânzele în fiecare cameră, și pentru etaj, să-l conducă discret cineva pe scară…

Cu degetul în sus, Muti arată firele de păianjen care tremură delicat. A și țesut între timp tot tavanul. Muti strivește în scrumieră țigara care răsuflă, uite pe unde răsuflă țigara, uite unde s-a dezlipit hârtia, uite! Să fie acesta un simptom periculos? Un semn grav? Posibil să însemne ceva grav, vreun… doctore?

— …dacă insistați, vă voi dezvălui temerile mele de medic, spune șovăitor doctorul. Dar dați-mi asigurarea discreției dumneavoastră, pentru că dacă va afla Niki, va afla și madam Cristide, unde Niki totdeauna întârzie…

Și tu vezi foarte clar că și acum Niki este acolo*: stau în bucătărie toți trei la masă, împreună cu madam Delcă. Bucătăria este bucătăria noastră, așadar, este adevărat: Niki se află acolo, ca totdeauna, de altfel, la madam Cristide!*

— Fiți pe pace! spune doctorul. După operație vom merge amândoi cu trăsura și-l vom lua pe Niki de la madam Cristide! Cât privește diagnosticul, din experiența mea, urinatul cu sânge, constipația, balonarea, toate îmi par simptome a… Dar veți avea oare puterea să suportați diagnosticul?

Te-ai ghemuit în scaunul de dentist, lampa rotundă e aprinsă pe ochii tăi, ai mâinile reci de neliniște și îți e atât de frig! Faci însă semne încurajatoare că vei avea puterea să suporți, pentru că doar de aceea ai venit la el: să te consulte și să-ți spună tot adevărul. Da! îi strigi. Da! strigi din toate puterile, dar, într-un mod insuportabil de enervant, doctorul nu te aude. Și oricât te străduiești, nu poți să strigi, pentru că ți se lucrează la un dinte din față cu bormașina.

— E drept oare să vă spun deschis, à l'américaine, *adevărul? se întreabă doctorul, plimbându-se cu pași mari prin salon. E normal, e uman, e drept, nu e drept? Nu știu! Vă voi spune, totuși, pentru că trebuie să aflați la vreme, nu ca Margot, opinia mea de medic: sunt aproape convins că vi s-au umflat gâlcile...*

Ce ușurare! E grav, dar întorci ușurată capul. Parcă ceva putea fi mai grav – ceva, dar ce? Nu-ți mai aduci aminte! Ai întors capul înainte ca el să deschidă gura, așa că o vezi pe Margot făcându-i domnului Ialomițeanu semne discrete, da, e Margot, chiar Margot, chiar căciula ei roz-murdar, flaușată, înfundată până la ochi. În același timp vezi foarte bine și capul chel, rotund, lucind ca o bilă. Margot îi face domnului Ialomițeanu semne discrete, mutește, să nu spună, dar domnul Ialomițeanu pare că nu o vede.

— Gâlci, spune domnul Ialomițeanu. Așa că să ne preparăm pentru...

Te ghemuiești de frică, de frig, în scaunul înalt, cu spătar, sunteți numai voi aici, în acest demisol plin de mobilă desperecheată, un lit-de-repos, *fără un picior, o măsuță de toaletă cu o gaură neagră în ovalul unde ar trebui să fie oglinda, niște foteluri puse unele peste altele, o comodă masivă care sprijină ușa ca să rămână închisă, pentru că și ea are o gaură neagră în loc de clanță. Ce* bric-à-brac *! Ce frig îți este! Și dacă Niki n-ajunge mai repede, mai repede, ce-ai să te faci tu? Cum ai să scapi de operația pe care domnul Ialomițeanu și Margot o pregătesc? Dacă ar veni Niki acum-acum-acum-acum! Întors cu spatele la tine, doctorul umblă nervos pe măsuța cu rotile, mutând de colo-colo cestile de porțelan și linguriței de argint suflate cu aur, pe care, acum ți-amintești cu precizie, că ai reușit, da!, ai reușit să le treci Dincolo, pentru Tudor!*

Cu efort însă, cu ce efort! Desigur, de aceea ai urinat cu sânge! Iată și explicația liniștitoare! Iată ce va face inutilă orice intervenție, trebuie, deci, să i-o spui doctorului cât mai repede, spune-i! Spune-i! Dar ce enervant, tocmai acum glasul nu-ți iese din gât! Ochii îți ies din orbite, saliva îți curge pe gulerașul de școală și ți-o ștergi cu discreție, preocupată cum ești să strigi! Din gâtlejul forțat nu iese nici măcar un gâjâit, oh! Nu mai are niciun rost să te chinuiești! Renunță! Și renunți, pentru că brusc ți-ai amintit ceea ce e absolut inexplicabil că ai putut să uiți: nu mai ai glas, pentru că nu mai ai nici dinți! Din cauza radiațiilor ți-au căzut dinții, dar nu-i nimic! Îți plimbi, împăcată, limba pe gingiile goale și moi, important este că trăiești! Că vei mai trăi ani și ani! Un an și jumătate, slavă Domnului! Slavă Domnului, se poate trăi și fără glas, așa de ușor și de bine te-ai obișnuit! Numai că doctorul încă umblă pe măsuța cu rotile, auzi tot felul de clinchete ascuțite, și Niki, ah! Niki! Dacă s-ar deschide ușa și ar intra Niki! Doctorul a găsit ce căuta: o cutie nichelată, lucitoare, iată că o deschide și începe să scoată chiurete, bisturie, pense, furculițe, solnițe, tampoane de vată, și tu te uiți disperată la ușa proptită de comoda masivă. Ți-e frig și ți-e frică! La chiuvetă, cu mănuși glacé *în mână, domnul Ialomițeanu spală cratițele de sosuri și sânge, iar deasupra capului său tremură cuibul fumuriu de păianjen. Și, deodată, domnul Ialomițeanu strigă:*

— Până când, strigă, să mai tot așteptăm aici, într-un asemenea demisol incomod și friguros? Până când va fi prea târziu, așa cum s-a întâmplat cu Margot?

— Încă puțin, îi strigi tu, disperată, dar numai mici sunete gâjâite îți ies din bietul tău gât forțat. Încă puțin! Acum are să vină Niki! Are acest obicei prost să întârzie, dar de venit, vine întotdeauna…

— Gata, strigă doctorul, înaintând spre tine cu un cuțit ieftin de alpaca.

Încerci să cobori de pe scaunul înalt, dar picioarele abia îți trec de marginea lui, ce mică ești! Ți-au pus trei pernițe sub popou ca să ajungi cu bărbia la masă, ah, Niki, dacă ar veni Niki acum! În penumbra hall*-ului, cu liseuza pe umeri, Muti își duce palmele la urechi, ca să nu te audă cum țipi.*

— De ce țipi dacă nu te doare? Te doare ceva, spune? întreabă doctorul cu severitate.

Nu te doare nimic și te simți vinovată că te porți atât de prost și stai în cămașă de noapte, aici, sub ochii severi și acuzatori ai Musafirilor. Musafirii stau toți, solemni și gravi, în jurul mesei olandeze rotunde. Ați rămas numai voi singuri aici, tu și domnul Ialomițeanu, și vă vorbiți în șoaptă, pentru că tu îl ții aici ascuns. Sssst! Să nu vă audă de alături Musafirii! Ce frig! Ce liniște! Ce lumină neplăcută! Nu ți-e foame, dar te străduiești să mănânci cuviincios, îți mesteci fără chef torta și nu-l pierzi din ochi pe domnul Ialomițeanu. De ce oare l-ai mai ascuns aici, când știi că Niki acum-acum are să pice și întotdeauna se indispune când îl găsește în casă? Nu, Niki nu-l agreează, pe bună dreptate! Pentru că uite-l pe acest domn cum își vâră degetul în gură, cum scormonește cu unghia într-o măsea și scoate de acolo un fir de carne. Oribil! Ce lipsă de maniere! Ce educație proastă! Dar nu vei putea să mai spui nimănui, doar tu singură l-ai ascuns aici! Asta nu-i filantropie, tu te laisses faire*, spune Niki, și are, ca totdeauna, dreptate!*

Stai nemișcată și-ți rezemi ceafa pe spătarul înalt, pielea lui coaptă a plesnit de vechi și din ea îți curge în păr rumeguș muced, dar nu te mișca, nu! Musafirii care spală vasele în bucătărie au să te audă! Mesteci torta tot mai greu, din conștiinciozitatea ta obișnuită, pentru că tot n-ai cum să ieși, păzită cum ești de scaunele din jurul mesei. E un chewing-gum *care îți lipește dinții, limba, mesteci, simțind cu disperare cum gâtul a și început să-ți vibreze spasmodic, mesteci, luptându-te cu lacrimile care îți urcă din gât, cu strâmbătura care a și început să-ți încleștеze, ca o paralizie, obrazul, cu micul grohăit care zvârle înghițitura cleioasă în mijlocul mesei, orbitor de albe, pe care sclipesc cristalele, argintăria. Orăcăi, vomiți și plângi în farfurie, și lacrimile, și resturile acre îți strâng obrazul ca o mască astringentă...*

— Luați-o de aici! Mai repede! Mai repede! strigă Muti și-și întinde degetul alb, pe care se cunosc, umede, urmele proaspete ale dinților tăi.

Eee, ce-i asta? Ce vârtej! Ce încurcătură! Doar a trecut atâta vreme de când ai mușcat-o de deget pe Muti! Nu cumva

visezi? Nu cumva ai adormit, trezește-te! Slavă Domnului că te-ai trezit! Slavă Domnului că mergeți cu trăsura să-l luați pe Niki, trăsura merge prea încet, tu stai pe banchetă și n-ai cum să-l zorești pe vizitiu, dar acum-acum-acum o să ajungeți! La picioarele tale sunt comenzile făcute pe toată săptămâna – ciocolata Suchard, icrele negre în care, din greșeală, ți se înfundă piciorul, pssst! Pssst! Să nu vadă Muti că ai călcat cu sandaua în icre! Să nu vadă Muti că ciorăpelul tău ajurat e plin de murdărie de câine! Bietul pechinez al lui Margot s-a ascuns în trăsură de când a rămas singur pe lume! De când Margot s-a ascuns la via ei din Otopeni ca să nu o vadă Ialomițeanu că e cheală și poartă zi și noapte o căciulă roz-murdar, flaușată.

— O luăm și pe Yvonne la teatru? întreabă Nenea Jorj, ca și când tu nu ai fi de față.

— E relâche *! spune plictisită Muti.*

Și pe urmă, cu totul alt ton, spre tine:

— Stai dreaptă și nu te mai tot uita așa! Când se uită așa, am impresia că lușează!

— Atunci întoarce spre teatru! strigă Nenea Jorj și împunge în caftanul birjarului cu vârful bastonului.

— Dar cu Niki? Ce facem cu Niki? Nu mai mergem să-l luăm pe Niki de la madam Cristide? vrei să strigi, disperată, tu.

Deschizi gura, te apleci spre ei – iarăși, iarăși? parcă da, parcă s-a mai întâmplat la fel, dar când? –, iarăși niciun sunet nu îți iese din gură. În schimb în jur e o atât de mare gălăgie! Trompetele automobilelor, bătăile pendulei, tropot de cai, de la celelalte trăsuri.

— Patru cornuri la un ban! strigă vânzătorul de ziare care aleargă cu teancul de gazete sub braț.

Și trăsura întoarce. Și tu stai pe banchetă, deschizi gura, te forțezi, strigi, dar niciun sunet nu îți iese din gură, funda grea, neagră, de catifea îți apasă creștetul, agrafele ascuțite îți pătrund adânc în pielea capului, în creieri, Niki! Niki! Dar niciun sunet nu se aude, o fetiță gălbejită, cu nasul prea lung, cu picioare prea lungi, stă pe bancheta unei trăsuri și peste ea se varsă toată plictiseala unei duminici...

— Lasă, mai stai! Închide ochii la loc și mai stai, că ai destulă vreme! Eee, Ivona, Ivona! Mânca-o-ar mama pe ea, că e și ea obosită... E și ea o fetiță mică și obosită! Las-așa, că-ți pusei paltonul meu, când am intrat și te-am găsit ciucită, că trage p-aici din toate părțile și dacă ațipești, te ia cu frig...

— Am ațipit? Da, parcă... Dar știi cât? Cinci minute! În niciun caz nu mai mult! Nici să visez n-am apucat! Dar frig, într-adevăr, cred că mi-a fost, asta parcă îmi amintesc, și mulțumesc că m-ai învelit! Sunt așa de amorțită! Hei, ce bună o să fie cafeaua! Dar ce tot cauți acolo?

— Ochelarii-i caut, dar-ar dracu-n ei!

— Poate i-ai uitat acasă! Sau aici, prin bucătărie! Și adu-ți și dumneata o ceșcuță pentru cafea! Ei, lasă, numai o gură!

Uf, ce miros dezgustător! De muced, de gaz! Săraca, a avut intenție bună, dar... Din păcate, toate hainele ei miros așa, după ce pleacă trebuie să aerisesc în urmă! Este și ea o biată bătrână, și n-a mai găsit alte soluții ca să lupte cu mizeria! Soluția ei higienică este gazul, soluția ei medicală e carbaxinul, și așa mai departe! De fapt, dacă te gândești bine, este o originală, probabil de aceea ține la mine, de aceea a ținut la Muti, pentru că nu se poate nega o anume afecțiune! De aceea poate și vine mai des decât trebuie, dar cine știe de câte ori va mai avea ocazia să vină? Cine știe ce are să-i mai rezerve viitorul – bine, în orice caz, nu! Nu mai ai ce bine aștepta de la această vârstă! Și, ca și alții atâția, ar fi meritat mai mult de la viață, pentru că are o fire devotată...

— ...Cu ochelarii mei nu mai văz deloc, și ăștia e a lu lighioana bătrână... Acu trebe că se dă de ceasu morții că nu-i găsește! De când am început să-mi strâng țoaștele, ce faci? zice. Iar o iei din loc? Da să nu te prinz, zice, că îmi iei și ochelarii! Ș-uite-așa sta, numa cu ochii pe mine! Ce-ai, zic, ce te-apucă? Ce treabă am io cu ochelarii tăi? N-am p-ai mei, zic? Ce-mi trebe, zic, gioarsile tale, legate cu sfoară? Dacă vede el că tot îi dau cu gura, tace, și, cum întoarce capu, io bâști! Vâr ochelarii în țoașcă! Eee, de luat i-am luat, da de văzut mare lucru nu văz cu ei! E prea tari pentru mine! E și poza mică, așa că habar n-am cine e ăștia d-aici... Numa asta de stă în fotoliu parc-ar fi madam Ioaniu...

— Chiar ea e! Și domnul corpolent de alături este nenea Jorj! Iar picioarele astea superbe sunt ale lui *tante* Margot! Uite-mă și pe mine! Ce tânără eram! Parcă nici nu-mi vine să cred că am putut fi atât de tânără... E toată familia în fotografia aceasta... numai familia... Ba nu, mai este aici, în colț, o femeie, dar nu-mi dau seama cine... Știi ce, madam Delcă? Pe bufet, acolo, da! În dreapta, mai, mai, se află lupa lui nenea Jorj, da, dă-mi-o, te rog. Acum totul mi se pare clar! Sunt acum mai mult decât sigură că ea este: Larisa Peșel! Larisa Geblescu! Am să ți-o arăt și în alte fotografii, s-o vezi mai bine... Cu buclele ei vopsite roșu-acaju, cu pielea foarte albă și cu ochii negri, frapa! De altfel îi țin foarte bine minte bluza aceasta de voal. Avea volănaș la mânecă și din volănașii ieșeau mâinile – cu unghii foarte roșii și foarte lungi, fără nici cea mai mică podoabă... Nici inel, nici brățară, nici măcar verighetă! Pretindea că le lăsase în păstrare în Basarabia și nu i s-au mai restituit. Regreta că s-a temut să le ia cu ea în momentul refugiului...

— Refugiu? Ce refugiu?

— Când au venit trenurile cu refugiați, nu-ți mai amintești? Din Basarabia. Prima oară!

— Nu știam io d-astea p-atunci, ți-am spus!

— Eu îmi amintesc atât de bine vara aceea îngrozitoare! Vara lui '40... Și sentimentul meu că trecem cu toții printr-un moment dificil... Eram idealistă, cum sunt tinerii, patrioată, cum fusese Papa, și, de altfel, întreaga noastră casă era afectată de ce se petrecea. Iar într-o zi, nenea Sandu a trecut cu automobilul și m-a luat la Gara de Nord. Veneau trenurile cu refugiați și fusese anunțat că va sosi și vărul său, magistratul Geblescu, din Chișinău.

Ce impresionată am fost în vânzoleala Gării! Fețele acelea derutate, neajutorate... Parcă am avut o presimțire rea pentru tot ce va urma! Ce-o să se întâmple cu noi? m-am întrebat, trezindu-mă în mijlocul acelei mulțimi care nu mai voia să știe cine ești... Și parcă ghicindu-mi gândurile, nenea Sandu s-a aplecat spre mine, n-o să scăpăm de război, asta e sigur!

— Biata noastră rudă, magistratul Geblescu, s-a simțit teribil de rău când a coborât din tren! Era cardiac și îl afectaseră

emoțiile, călătoria lipsită de confort, căldură... Eu îl vedeam atunci prima oară și, ca să spun drept, l-am găsit destul de plicticos. Mult mai mare succes a avut soția lui, Larisa, pe care o vezi aici... Mult mai mare succes, la aproape toată lumea...

La toată lumea, afară de Muti, care, fără motiv, de la început nu a agreat-o. Și avea mai tot timpul mici răutăți față de ea, pe care Larisa se făcea că nu le observă! Scena aceea, de pildă, după vreun an și ceva, când Larisa s-a plâns că și bijuteriile, și covoarele, și argintăria, și tot ce lăsase în momentul plecării ei precipitate nu-i mai fuseseră restituite. Noi îl auzisem pe nenea Sandu spunându-ne că la momentul oportun fusese cât se poate de atent ca vărul lui să-și recupereze absolut tot avutul. Dar, după firea mea, am tăcut, ba chiar am privit în altă parte. Muti, în schimb, i-a răspuns sec: lasă, ai primit oricum mai mult decât ai avut. Sau ceva de acest gen.

— La foarte puțin timp după ce pusese piciorul pe peronul Gării de Nord, Larisa se acomodase perfect! Soțul ei refuza orice invitație, pretextând că sănătatea nu-i permite să se obosească, așa că nenea Sandu și Margot o luau pe Larisa cu ei peste tot: la petreceri, la restaurante, la grădini de vară, la partide de poker, la conacele prietenilor, unde erau invitați... Începuserăm să fim convinși că bietul magistrat este un ipohondru și un personaj foarte comic, când, deodată, a murit! Cred că a murit prin iarnă, da, pentru că mi-amintesc că la înmormântare Larisa avea un superb astrahan! Și o tocă ce îi venea foarte șic. Ei, dar ce mai vorbesc, dragă Vica! ce-am mai vorbit în după-amiaza aceasta! Un timp să știi că mi-a făcut plăcere, dar acum vorbesc mai mult din cauza nervilor, pentru că, spune și dumneata! Cum să nu fii nervoasă când tot aștepți, tot aștepți! E normal pentru un om ca Niki să se poarte ca un copil? Și, de fapt, ce copil?! De fapt, niciodată Tudor nu și-a permis atâtea pozne câte și-a permis taică-său. Este însă un subiect care nu-mi face nicio plăcere! Voiam doar să-ți spun că numai din cauza nervilor povestesc – nu, nu sunt neliniștită, dar nemulțumită sunt! Și ce vorbeam? A, despre moartea bietului Geblescu! Ca să fiu sinceră, cred că l-am nedreptățit cu toții... Uite o situație pe care o întâlnești câteodată chiar în familie... Dumneata n-ai întâlnit-o?

— Păi, dacă mă gândesc numa la mine... Dacă mă gândesc la mine, numa io știu câte nopți n-am dormit de grija la ai mei... Da crezi că și ei tot așa? Crezi că și ei tot așa se omoară de mine? Eee, Ivona, Ivona! Fiecare-și vede d-ale lui! Că mai are dreptate și lighioana bătrână când mă vede că o iau dân loc: tot pleci, tot pleci, face. Da numa tu, numa tu... Ei nu vine niciunu! Haidi, gura, fac io la el, da știu că-i așa cum zice... Dacă mă duc io la ei, bine! Dacă nu mă duc, și mai bine încă!

— Acum exagerezi, dragă Vica! Și frații, și nepoții țin la dumneata, din povestirile dumitale mi-am dat seama. Dar oamenii din ziua de azi sunt atât de ocupați, încât neglijează relațiile de familie, care altădată... De pildă, ce atenți am fost noi cu toții față de Larisa, după ce s-a prăpădit magistratul. Și eu, dar mai ales Margot, care ieșea cu ea peste tot, făceau vizite, vedeau spectacole împreună... Ajunseseră nedespărțite... Este drept că Larisa avea marele talent de a se face oricui agreabilă! Apoi, se vedea că primise o educație îngrijită și era fată de familie. Prezentabilă, siluetă, picior, scoasă din cutie, totdeauna... O voce minunată, în plus! La petreceri avea un succes monstru!

— La petreceri? Cânta? Păi nu ziseși, madam Ivona, că murise bărba-su?

— Murise, da... Și ce dacă murise? Vocea Larisei i-o auzisem cu toții, dinainte să intre în doliu... Păi cât timp trecuse de când venise cu trenul de refugiați? Poate un an... Poate câteva luni... Stai să socotesc... Geblescu și Larisa au venit în iunie, pe urmă noi am plecat la Balcic, ne-am întors precipitat din vilegiatură, din cauza zvonurilor rele... Care s-au și adeverit... A fost, da, ultima vară petrecută la Balcic... Când s-a cedat Ardealul de Nord eram în București, și atunci am fost convinși că va fi război... De asta nu se poate să nu-ți aduci și dumneata aminte!

Aici, în București, da... Poate chiar în această cameră... Și nenea Jorj care se plimba nervos, cu mâinile la spate... Mersul lui țeapăn, de militar de carieră... Și cum tresăream toți când auzeam telefonul. Și cum se plimba el mai departe, tot mai nervos că nu venea ordinul. „Niciodată nu a avut armata un asemenea elan... Toți nu așteaptă decât un semn ca să ne

apărăm teritoriile furate!“ Și pe urmă, când am cântat *Deș-teaptă-te, române*, și am plâns cu toții, a plâns și Muti... Cel mai tare a plâns Larisa, care pe urmă s-a dus să prepare un crușon veritabil... Bietul nenea Jorj! „Niciodată nu a avut armata un asemenea elan“... Nu știa să spună alte fraze, dar tensiunea lui era atât de adevărată, încât ne-o transmisese... Semnul pe care îl aștepta nu s-a dat, guvernul român, Regele au acceptat laș, nu s-a reacționat la ordinul dictat de la Viena! Dar atunci, pentru prima oară, în acest bărbat corpolent, cu o fire posacă și care toată copilăria nu știuse să se apropie de mine, l-am întrezărit pe generalul Ioaniu, despre care auzeam vorbindu-se cu respect în cercurile militare...

— Nu se poate, dragă Vica, nici asta să nu-ți mai amintești! O zi de doliu național, o țară întreagă o ține minte!

— Eee, că nici nu prea înțeleg ce spui... Doliu? Doliu știu c-a pus când a murit Regele Ferdinand... P-ormă știu când a pus mov în loc de negru, pentru Regina Maria... Ce zurlie și-asta, Dumnezeu s-o ierte, că toată viața ei a fost rea de muscă... Astea e care-am apucat io zile de doliu... p-ormă când a murit Stalin și Gheorghiu-Dej. Cel mai bine țiu minte când a murit Gheorghiu-Dej, c-am văzut la televizor înmormântarea. Săracu, ce l-am mai plâns! Io nu po' să văz mort, că mă pornesc! Ce-ai, Vico, dai apă la șoareci, face ăsta al meu. El e tare, animalu, tare ca piatra! În patrujnouă de ani o dată nu l-am văzut că plânge! Astea țiu minte, c-a fost zile de doliu... Dacă spui c-a fost ș-atunci, o fi fost, da io n-am știut...

— Cum să nu știi, madam Delcă? Și cei care erau copii atunci țin minte că ne-am pierdut, în vara aceea, un sfert din țară...

— Ți-am zis că io n-am vrut nici să știu, nici s-auz de politică... Că e asta, că e ailantă, io n-am vrut nici să văz, nici să știu. Că dacă nu-mi port io de grijă, nu-mi poartă nimeni... Nu-mi trebe mie belea pe cap și politica e belea, asta tot-deauna am zis-o! Te vâri în politică, pierzi clienți, că ăla-i cu ăia, ăla cu ăilanți, tu trebe să fii cu interesu tău! Tu trebe să fii cu toți și cu niciunu! De câte ori i-am zis astea la lighioana bătrână! Tu n-ai nimic de-mpărțit cu nimeni! Ei să fie cu cine vrea, tu ești cu mine, și-atât! Mai scapă unu o vorbă, mai se-ncinge tărâța-n el la băutură, tu n-auzi și nu vezi nimic!

Dacă nu se-mbată să spargă, dacă nu se bate-ntre ei, dacă nu borăște ca porcii și plătește cinstit, atunci tu n-ai treabă cu ei, nici ei n-are treabă cu tine! Lasă-te de politică, dacă nu vrei să te lași de clienți! i-am zis la lighioana bătrână. Că și ăsta, într-o vreme, începuse s-o ia razna. Și p-ormă, nu mai știa cum să se facă mai mic și pe un' să s-ascunză...

Nu, nu are habar prin ce a trecut această țară, și este de tot hazul ce enormități spune... Dar, ca să fiu dreaptă, există atâția oameni cultivați care nu sunt prea departe de ea! Contează și firea moștenită, dar și educația pe care ai primit-o... Cât privește interesul meu pentru politică, sigur că i-l datorez lui nenea Sandu... Cu aproape doi ani înainte de vara aceea îngrozitoare l-am tot auzit profețind: acum, după Cehoslovacia, va urma la rând România... Acum, după Polonia, va fi România la rând... Îmi amintesc vocea lui, mâinile îngrijite, tot felul de amănunte inutile, pentru că de fapt nu știu despre el mai nimic... Pentru ultima parte a războiului, sunt însă convinsă că, folosindu-se de călătoriile lui Margot, a dus și a adus mesaje de la Maniu pentru englezi. Ce avea nevoie Margot să meargă în Egipt sau în Suedia, doar nu ținea cine știe ce Casă de Mode! Nici vorbă!

Ivona se uită la ceasul rusesc, își aprinde o țigară:

— Dar ce târziu s-a făcut! Teribil de târziu... Și oricât sunt eu de îngăduitoare, de data aceasta Niki a întrecut orice măsură! Ar trebui, desigur, să mă duc acum sus, să mă aranjez, să fiu pusă la punct când vine, dar nu am niciun chef!

— Lasă, stai aici cu mine, mai vorbim una-alta, și acu ne pomenim cu el că sună la ușă! Zi ce-a mai fost cu aia... Care murise bărba-su...

— Larisa? Nenea Sandu îi aranjase o pensie convenabilă, dar cu răsturnările de după război, cu devalorizarea banului și toate care le știi, a găsit că nu strică să-și ia serviciu... La început a vârât-o la un economat de instituție, dar ei ceva nu i-a convenit, și atunci a ajutat-o să intre la Banca Națională. Și aici, la Banca Națională, Larisa a cunoscut un elvețian care a făcut pentru ea o adevărată pasiune. Sigur, nu era un om tânăr, avea copii mari, căsătoriți și cu situația făcută, în Elveția. Dar era un om serios, văduv sau divorțat, nu s-ar fi putut ceva mai convenabil... Mariaj rapid... Însă tocmai atunci apare

dispoziția prin care li se cere străinilor să părăsească țara. Nu-și puteau lua soțiile sau soții români, decât dacă erau căsătoriți măcar de cinci ani... Toate demersurile elvețianului au fost inutile și atunci, în disperare de cauză, a venit la nenea Sandu, propunându-i o sumă fabuloasă de bani, dacă, prin relațiile pe care le mai avea la Interne, o ajută pe Larisa să plece... Probabil că la acea dată nenea Sandu fusese și el avertizat că vor începe arestări masive și că propria lui situație este amenințată...

— Și?

— A luat pașaportul elvețianului, i-a schimbat fotografia cu a lui, făcută din profil (se temea ca nu cumva, prin cine știe ce întâmplare, la graniță totuși să-l recunoască), și a plecat, în modul cel mai comod și legal, cu Larisa. Ca soț și soție.

— Păi nu ziceai că ea n-avea voie? Nu ziceai...

— Ei, n-a contat! Mai avea nenea Sandu destule relații la Interne ca să o poată trece pe ea. A trecut-o.

— Și ăla?

— Care ăla?

— Bărba-su! Elvețianu!

— Elvețianul a mers la autorități a doua zi și a anunțat că soția lui îi furase pașaportul și fugise cu altcineva. Poate fusese între ei o înțelegere în acest sens. Poate nenea Sandu nici nu-l pusese la curent cu manevra... Nu știu decât că, fiind cetățean străin și pentru că el personal nu făcuse de fapt nimic, elvețianul a primit învoirea să plece... Dincolo s-a întâlnit cu Larisa și poate a achitat fabuloasa sumă de bani.

— Adică n-a luat-o... Bărbatu lu madam Margot! N-a luat-o de nevastă p-asta d-a fugit cu el!

— Aaa, nu! Larisa a rămas în continuare cu soțul ei în Elveția, ceea ce știu din scrisorile pe care le-a mai primit mama ei. Puține. Mama Larisei a mai trăit aproape un an, paralizată și într-o mizerie neagră...

Ivona se ridică de pe scaun și, păstrându-și țigara în colțul gurii, se apropie de bufet și potrivește ceasul vechi, care a rămas iar în urmă...

— Și madam Margot?

— Margot? Câteva luni, poate și mai mult, au tracasat-o cu interogatoriile, pe urmă s-a mutat la Otopeni, unde... Ți-am spus. L-a ascuns pe domnul Ialomițeanu. Soția lui i-a denunțat, a fost proces...

— Și el?

— El, care?

— Geblescu! Bărba-su!

— Ce-i cu el?

— Ce face acolo? S-a-nsurat? Cu ce se ocupă?

— Cu ce se ocupa, mai bine spus, pentru că, între timp, a murit. Cu ce se ocupa – dacă ai știi, dragă Vica, de câte ori am mai auzit această întrebare! Absurdă! Pentru că de aici n-ai cum să știi ce face dincolo cineva, așa cum nu știi ce se petrece pe lună!

— N-ai, n-ai! D-aci, n-ai! Da Tudor? Tudor poa' să meargă să vază... Și dumneata, când ai fost anu trecut, în vară...

— Dar ți-am spus că a murit, draga mea! De când a murit! Nimeni dintre noi nu a apucat să-l mai vadă în viață, iar corespondență, ți-am spus! Nici măcar cu Margot n-a purtat!

Doar n-am să-i spun că la prima lui ieșire, Tudor a mers să-l caute, și doar așa am aflat că murise! Portăreasa i-a spus că nenea Sandu murise de infarct, cu două-trei luni înainte, și că nu se păstrase nimic... Nici acte, hârtii, nici acele memorii ce se știe sigur că au existat, puținii lui prieteni erau la curent, văzuseră pagini briante, pare-se, și cu amănunte senzaționale, privind demersurile diplomatice din anii războiului. De ele îmi pare cel mai rău, și nu pot înțelege cum de nu au ajuns a fi lăsate prietenilor în păstrare, așa cum se întâmplă curent în asemenea situații! Și din ce trece timpul, ipoteza lui Tudor, că nenea Sandu a fost spion dublu, ce mi-a părut prima oară atât de extravagantă, o fantasmagorie de copil pasionat de romane polițiste, îmi pare tot mai posibilă... N-am aflat însă decât că locuia la Paris în arondismentul XIV, că avea mașină, un câine imens și o amantă de joasă extracție, tânără, pe care o dresase să nu deschidă gura. Că se ținea incredibil de bine pentru vârsta lui reală, care acolo nu era știută, și arătase excelent până în ultimele zile. Dar pe asemenea date nu se pot face decât presupuneri...

Presupunerea lui Tudor despre tentația jocului dublu, care i-ar explica și prea desele călătorii, și dispariția actelor, a memoriilor, a câinelui și a amantei de joasă extracție, cu mașină cu tot, mi se pare însă tot mai plauzibilă...

— Auzi? Sună!

— Niki! În fine! Dar ce spui despre stilul acesta comod al lui? Niciodată nu se deranjează să-și caute în buzunar cheia... N-ai cheie? îl întreb de fiecare dată, degeaba. Ei, numai puțin, scuză-mă, madam Delcă, să-i deschid lui Niki...

Niki pe dracu! Nu e Niki, că e glas de femeie! Acu, dacă veni și-asta, o să-mi cam iau tălpășița! Da cine dracu-o fi răgușita asta, d-o știu? Și Ivona, auzi-o cum o tot invită: dar poftiiiim! Te rog, te rog, poftiiim! Iete cine intră! Vorbești de lup și, când colo, lupu! Madam Cristide! Și tot cu demiul de i l-am întors io și i-am făcut eșarfă, că ce m-a-nebunit de cap, fă-mi și fă-mi, madam Delcă, eșarfă, că ce bine mi-a venit mie cu cravate și cu eșarfe! Hai, înnădește, ia de colo, pune colo, fă ce știi dumneata, numa mie să-mi scoți la demiu eșarfă! Și i-am scos-o, că altfel mai scăpam de Nebună? Tot cu eșarfa, tot cu pălăria cât roata carului, tot cu hanțile-alea d-o știu, și tot văpsită ca o brezaie! Și tot cu obiceiu prost, să te pupe-n bot!

— Bonjurică, dragă Vica! Vica îți spunea madam Ioaniu, nu? Parcă te văd cum stăteai cu madam Ioaniu!

— D-apăi, io! Nu trece zi de la Dumnezeu să n-o pomenesc! O mână de om, cât ajunsese, da fără ea, parcă-i pustie casa! Și ce mai zici, ce mai faci, madam Cristide? Ce mai face domnu Puiu?

— Vezi că te-a pătat cu ruj! Nu acolo... Mai la dreapta, Vica, mai...

— Scuză-mă! Asta ca să vezi ce prost e rujul de la Niculeasca! Niculeasca din Brezoianu, o știi, Ivona scumpo! Cu cap de păpușă, ten splendid, alb-alb, fără un rid! Trecută de patruzeci, bine trecută! Ei, nu se poate să n-o știi! Are și pudre, și rujuri, și oje, și creme, foarte convenabile... Și eu, care toată viața i-am făcut economie bărbatului! Îi și spun, câteodată: Puiule dragă, nici habar n-ai tu cum toacă altele banii bărbaților lor! Numai Helena Rubinstein! Numai Elisabeth Arden!

Numai Max Factor! Lucruri din pachete! Eu cu zdrăngănelele mele ieftine și cu rujurile de la Niculeasca! M-am mulțumit cu ele, pentru că așa este firea mea: modestă și populară! Și dacă m-ai fi văzut la șaisprezece ani! Să-mi fi spus pe-atunci cineva că am să car plase cu zece kilograme în fiecare mână, am să stau la cozi și am să fac cu mâna mea parchetul... De-asta am ajuns de nici nu mă mai recunosc în oglindă! Și sunt femei care își trimit bărbatul la cantină, copiii la creșă, gata, le spun! Eu n-am timp de pierdut cu așa ceva! Eu trebuie să-mi trăiesc viața mea! Și ele sunt cu adevărat femeile inteligente! Așa cum trebuie să fie o femeie! Nu ca mine, care m-am sacrificat pentru ai mei... Pentru că alta era natura mea adevărată, dar mi-am sacrificat-o, după ce am fost închisă în turnul de fildeș! Și Puiu e cel care m-a închis, Puiu e cel care, metodic, perseverent, mi-a creat noile deprinderi! Noua natură, care nu este natura mea! S-a ținut de capul meu, până n-am mai avut încotro și am făcut ca el! Puiu, metodic, din umbră, i-a dat pe toți curtezanii mei la o parte! Până m-a închis în turnul de fildeș! M-a scos din anul doi de la Litere și m-a făcut nevasta lui! Și așa, tot stând cu el, am început să-l iubesc, că doar era bărbatul meu! Am început să duc plasele, să fac economie, să mă mulțumesc cu rujurile Niculeascăi. Dar, Ivona dragă, te implor, du-te și te aranjează! Haide, să ajungem din vreme la biserică, să putem totuși vedea... Dar, iartă-mă, dragă Vica! M-ai întrebat ceva și am uitat ce...

— Că mare brânză te-am întrebat! Ce mai faci, ți-am zis. Ce mai face domnu...

— Mersi, bine... Nu-l știi dumneata pe Puiu cât e de scârțâit și de bolnăvicios? Acum își schimbă lucrarea din față și n-a vrut în ruptul capului să-l vadă lumea așa știrb cum e... Totuși, mi-am spus, eu nu pot să-i fac o asemenea figură Clemenței! Și m-am gândit la Niki și la Ivona, să merg cu ei. Când colo, dumnealui nu-i acasă, dumneaei nehotărâtă... Să nu pierdem ocazia, îi spun eu Ivonei, să fi scăpat și noi odată de ei. Să ne aerisim puțin! Mergem amândouă! Dar uite-o că se codește! Hai, Ivona dragă, nu mai sta, că nu mai ajungem la biserică. Și nu merită Clemența așa ceva! Nu merită nici Țuțulică, dragul de el! Îl știu de când era un nod! Nu-ți place Țuțu, Ivona?

— Cum să nu-mi placă? Băiat silitor, devotat mamei lui! M-am bucurat când Clemența s-a decis să-l lase să se căsătorească... Poate am influențat-o puțin și eu, la început avea unele rezerve, dar eu am pledat... Când ai un copil, i-am spus, la el trebuie să te gândești, nu la cum ți-ar fi ție mai bine...

— Tu, Ivona, gândești cum am făcut toată viața eu! Sacrificiul! Deși ai avut serviciul tău, viața ta, văd că susții ceea ce am făcut eu: să mă las pe mine pentru familie... Și, pe de altă parte, eu, care m-am sacrificat, de câte ori nu i-am spus Clemenței: regret că nu sunt în serviciu, cu banul meu, să-mi fac singură viața!... Așa că am înțeles și rezervele Clemenței atunci când Țuțu a venit cu logodnica lui la ea... Am înțeles-o și i-am dat dreptate în ce le-a spus. Dragii mei, le-a spus Clemența, vă văd decișI să vă căsătoriți, pentru că pe mine nu m-ați întrebat ce părere am! M-ați anunțat numai! Dacă m-ați fi întrebat, sfatul meu ar fi fost: să mai așteptați! Da, eu vă spun, eu, care m-am măritat la optsprezece ani! Pe vremea mea însă se acceptau mai greu anumite lucruri. Dar acum fetele mai întâi trăiesc cu băieții, apoi se căsătoresc – lucru normal, de vreme ce nu mai există acele case unde se putea merge altădată! Mentalitatea, și ea, s-a schimbat și băieții de obicei sunt corecți și se însoară cu fetele cu care au trăit. Dacă nu, ele se mărită cu alții, care presupun că nu le reproșează, pentru că nu se mai întâmplă scandalurile de altădată... Poate credeți, din ce am spus, că le condamn pe fetele din ziua de azi, nu, dimpotrivă! Dimpotrivă, dacă aș fi tânără, aș face și eu la fel! Ba chiar nu m-aș mărita deloc!... Căsătoria înseamnă corvoadă, copii, așa că, deși m-ați anunțat, nu m-ați întrebat, eu vă sfătuiesc să vă mai gândiți încă o dată bine la ce aveți de gând să faceți.

— Da, știu, știu! Mi-a povestit și mie conversația, de aceea m-am simțit obligată să-mi spun părerea.

— Chiar dacă Clemența a depășit măsura față de tine, Ivona dragă, dezarmeaz-o tu! Mie, de pildă, mi se întâmplă să călătoresc uneori cu tramvaiul, cu care merge lumea mai proastă, și, fiind mai cochetă, așa cum mă știți, sunt momente când mă simt cu adevărat în pericol... Ei bine, insultele lor, parcă nici nu le aud! Sunt în continuare drăguță, sunt populară cu ei, și asta îi dezarmează!

— Dar m-ai înțeles greșit! Ce să dezarmez? Nici vorbă!

— Știu, draga mea, știu! Am făcut doar o comparație, tu, care ești fată cultă, înțelegi! De aceea insist: treci tu peste insinuările Clemenței și haidem!

— Dar m-ai înțeles greșit... Nu m-am supărat... Doar ne cunoaștem, eu și Clemența, de atâta vreme...

— Știu că nu faci tu un motiv din așa ceva! Tu, Ivona, scumpo, ești o fată prea inteligentă ca să... Dar o mică supărare a reieșit din tonul tău față de Clemența, o supărare justificată! Nu, fii sinceră față de mine și recunoaște-o! Și acum, să știi că nu se mai poate sub niciun motiv... Trebuie să urci să te aranjezi puțin, că ești palidă, urcă, aranjează-te puțin. Să știi că față de Niki iau eu totul asupra mea! Să se supere pe mine, am să-i spun cât a trebuit să insist și să trag de tine, și că nu ești deloc atât de independentă și cu programul tău, ceea ce crede Clemența și pe tine te-a supărat...

— M-a supărat? Dar ți-am spus că nici vorbă de-așa ceva...!

— Ei, dacă nu te-ai supărat, măcar te-a deranjat! Te-a deranjat, recunoaște! Și nu știu de ce te-a deranjat, pentru că de fapt nu spusese ceva rău. Doar o opinie a ei – cum te vedea ea pe tine! Clemența nu-i fată rea, dar anumite lucruri nu e capabilă să le înțeleagă. O șochează mai ales cum suporți tu depărtarea de Tudor, mi-a spus-o și am discutat-o! Eu n-aș putea în ruptul capului să-l știu pe Țuțu dincolo, cum îl știe Ivona pe Tudor! Să-l văd o dată pe an, o dată la doi ani, să tremur mereu că primesc, că nu primesc viza! Ivona, îi tot explic eu, este o femeie modernă! Ea s-a consolat cu gândul că lui Tudor îi este acolo mai bine decât i-ar fi aici... S-a consolat cu situația lui de acolo, despre care nu prea știu amănunte, decât câte ceva de la Niki, pentru că dintre ei doi el este cel vorbăreț. Dar presupun că este o situație bună, pe care, oricum, n-ar fi avut-o aici... Eu așa îi explic...

— Mă rog... dacă este cazul să... Nu știam că există asemenea interes pentru...

— Vezi cum o iei? Ești o femeie inteligentă, Ivona, deosebit de inteligentă, dar, după opinia mea, dificilă... Di-fi-ci-lă, omului îi este teamă să deschidă gura în fața ta pentru că interpretezi. Pentru că tu vezi fiecare nuanță, fiecare... Și mai

ești și suspicioasă, da, da, ești, ești! Nu nega! Uite-o cum ai luat-o și acum! Că ne-am interesa de persoana ta! Nici pe departe, te rog să mă crezi! Nici pe departe! Despre plecare însă, despre plecări, trebuie să recunoști, discută toată lumea! Este un subiect care... Și atunci ajungi, fără a avea intenția. Eu, de exemplu, i-am spus Clemenței, eu nu-mi doresc să plec, decât dacă am pleca cu toții! Odată ce m-am sacrificat pe altarul familiei, să știu pentru ce... Dar toți odată este foarte dificil! Și dacă am avut o vreme gândul, acum se poate spune că am renunțat... După cinzeci de ani e mai greu să găsești ceva acolo... Se preferă oamenii tineri... Și în modul acesta, nu cum bănuiești tu, de la cazul meu, ia seama, am ajuns la tine... Eu, spune Clemența, dacă aș fi în locul Ivonei, de mult aș fi murit! Și atunci eu îi spun: nu uita că Ivona e o fată inteligentă! Ea și-a avut întotdeauna viața ei, nu s-a aservit ca noi doar familiei! Cu vremea, dacă ar fi Țuțu plecat, după un timp te-ai consola și tu! Eu? se repede Clemența. Eu, care i-am amânat armata, eu, care l-am chemat din concediu cu telegramă? Nicio săptămână n-am putut să stau fără el! Și aici, dragă Ivona, ca să vezi cât de prost mă cunoști, aici eu îți dau dreptate ție! Adevărul este că Țuțu e un martir! Martiri au fost și bărbații Clemenței, și acel Nanu, pe care nu am avut ocazia să-l cunosc, și Barbu Vrăbiescu... Și totul are o explicație, cu care sunt convinsă că vei fi de acord: Clemența a rămas și acum tot atât de răsfățată și de egoistă ca la optsprezece ani!... Numai că atunci în jurul ei se învârteau câțiva bărbați și acum a rămas să se învârtă numai nefericitul de fecioru-său! Dar nu din răutate face ea tot ce face! Ea nu se gândește că îi face rău chiar copilului ei, șantajându-l ca să nu se căsătorească, ceea ce poate tu nu știi! Eu știu cât l-a șantajat și câte certuri teribile au fost! Dar din egoism ajunge, până la urmă, să-și facă rău și ei! Pentru că, până la urmă, a rămas singură și cu un copil de crescut pe cap! Dar vinovată e numai Clemența!

— Păi dacă pleacă bărbatu, musai, tot femeia-i de vină! Că de bine nu pleacă niciunu!

— Da, madam Delcă, așa-i cum spui dumneata! Eu pe Nanu nu-l știu, dar Barbu Vrăbiescu, tatăl lui Țuțu, a fost

prieten de-o viață cu Puiu. Așa ne-am și cunoscut, prin bărbați. O vreme am fost într-un grup, cu toții. Dansatoarea, bineînțeles, eram eu – foxtrot, conga, charleston, tangoul argentinian –, tot ce era nou prindeam... Din aer! Iar partenerul ideal era Barbu Vrăbiescu! Clemența, în schimb, avea un gust artistic desăvârșit, care se vedea imediat! Chiar dacă orna o salată! O salată *bœuf*, un tort de șocolată ornat de Clemența erau o încântare! Ce bluze, ce rochii își picta, numai așa, din amuzament! Dacă s-ar fi ocupat, ar fi ajuns desigur o pictoriță mare... Mare ca, ce să spun? Mare! Ca Grigorescu! Ca Luchian! Nu știu să fi avut nicio asemenea pictoriță mare cum putea fi Clemența! Din păcate este leneșă! Și eu mă scol dimineața târziu, pentru că toată noaptea stau cu ochii pe pereți, dar nu s-a întâmplat să intre Puiu pe ușă și casa să nu fie aranjată, masa pusă. Pe când la Clemența, cum putea arăta casa! Ce harababură! Iar bietul Barbu, veșnic mâncând prin birturi, ca să n-o deranjeze... Așa trebuie să fi ajuns să se încurce cu secretara, tot mergând pe la restaurante, tot... De când l-am cunoscut, bietul Barbu era și fată în casă, și bonă la copil, în ziua când astea erau învoite... Parcă îl văd cu olița în mână! Parcă îl văd lătrând și umblând în patru labe, numai ca să-l facă pe cel mic să râdă! Dar cât ar fi un bărbat de modest în pretențiile lui, dacă tu nu-i satisfaci niciuna, nu te poți plânge în ziua când rămâi fără el! Clemența singură povestește că pe Nanu nu-l scotea din „omul pădurii" pentru că era dintr-o familie mai umilă. E de-nțeles să te deranjeze anumite maniere, dar de ce a acceptat să-l ia? Până la urmă, într-o zi, și Nanu, și Vrăbiescu și-au făcut valiza și au plecat, cum spui și tu, Ivona dragă...

— Eu?!? Am spus eu așa ceva? De bărbați, de valize? Nu-i genul...

— Poate să nu fi spus-o, dar se subînțelegea... Sau, dacă nu se subînțelegea, o spun eu, poftim! O spun, pentru că spun adevărul, nu vorbesc ca s-o critic pe Clemența. Puiu știe că eu nu-mi critic niciodată prietenele, sunt prietenele mele, și orice-ar fi, orice-ar face, eu țin la ele! Dar adevărul este adevăr! Bărbații Clemenței și-au luat într-o zi valizele, și n-a mai rămas decât bietul Țuțu la șmotru!

Sună telefonul, Ivona tresare, se stăpânește să nu alerge, merge cu pași măsurați.

— Vezi, dacă e Niki, spune-i să vină direct la biserică! Și ce-i cu fotografia asta de pe masă? Cine spui că e? Profesorul Mironescu? Tot am auzit pomenindu-se de el, dar este prima oară când mi se întâmplă să-i văd vreo poză... Le cam ascundea madam Ioaniu, ca să nu le vadă bărba-su, generalu... Doar fusese rivalitate între ei... Dacă-ți spun, madam Delcă! Jumătate din București știa că madam Mironescu trăia cu Ioaniu, e-hei, de când... Lucruri vechi... Îți mai spun ceva ce, în orice caz, te rog... Se spune că Ivona n-ar fi... Că ar fi făcută de fapt cu Ioaniu...

— Asta io în ruptu capului nu crez! Păi uite-te la madam Ivona, uite-te la ta-su: ăsta slab, chel și cu nasu lung! Uite-te, vezi! Bucățică ruptă! Cap tăiat...

— Da, seamănă... Nu pot să neg... Și Ioaniu avea alt fason... Ei, poți să știi? La urma urmei, cine le-a ținut lumânarea? Eu numai să văd cu ochii mei, știi cum se spune, să nu treacă ața... Ha-ha-ha... Deci așa arăta madam Ioaniu în tinerețea ei... Prezentabilă, da, frumoasă, hm, hm... mai puțin. Totuși ceva-ceva avea. Da, păcat, n-a moștenit-o Ivona... Asta-i sora, da, cu povestea! Și tânărul de pe scaun... Stai puțin, nu-mi spune, că am să-ți spun eu! Îți spun eu, pentru că, formidabil! Titi Ialomițeanu! Titi Ialomițeanu – ca să vezi! Câte am mai auzit și despre el de la soacra mea! Soții Ialomițeanu erau în vizită cu socrii mei. Păi cum altfel să-l fi cunoscut eu pe Titi Ialomițeanu, așa tânăr cum e aici în fotografie? Nu te gândești că la vremea aceea eu nici nu eram născută? L-am recunoscut pentru că de multe ori mi-l mai arătase soacră-mea în fotografii și m-a frapat ce mult se schimbase: în pozele de tinerețe era blond și subțirel, dar eu îl știam un bărbat corpolent, alb – cu totul și cu totul altă persoană! De ce tot apărea în poze cu soacra mea? Vrei să întrebi, madam Delcă, dacă n-o fi fost și între ei ceva? Posibil, îți spun numai dumitale, pentru că ești discretă... Biata soacra mea a fost cam fâșneață, bineînțeles. Puiu nu suportă să audă asemenea..., dar cred că socrul meu a cam purtat în viața lui coarne... Le-a purtat, dar nu i-au cauzat cu nimic! Ca dovadă, trăiește și acum... Dar Titi Ialomițeanu, ce om șarmant! Ce complimente grațioase făcea! Ah, madam Delcă! Tinerii din ziua de azi nu mai fac două parale! Ce mai știu ei ce însemnează dragostea? Și nici

bărbații noștri nu au mai fost bărbați, cum erau cei de altădată! Care știau să aprecieze femeia! Dați dracului erau! Știau cum s-o-ntoarcă, s-o sucească, s-o amețească, s-o... Ha-ha-ha, ce hazlie ești, madam Delcă! Mai vino și pe la mine când ai vreme! Mai stăm de vorbă ca acum, mai... Și de ce spui că a pus Ivona fotografia aici?

— Păi io știu! A dat de ea și...

— Ca să vezi întâmplare... Cum să dau eu cu ochii de Titi Ialomițeanu! Îl țin minte când a lucrat la Explora, câștiga foarte bine, situație înfloritoare până au venit comuniștii... Atunci a avut un moment de derută și s-a ascuns la amanta lui... Amanta lui, ți-o spun, madam Delcă, sigur! Ivonei nu-i convine să recunoască, pentru că așa este firea ei... Dificilă fire, ai auzit că i-am spus-o! Dificilă, și foarte puțin potrivită cu Niki! Așa te potrivește viața cu cine nu te potrivești! Niki, ce bomboană de băiat! Spiritual și cu temperament, eu cu Niki ne înțelegeam de minune! Cu Titi Ialomițeanu la fel, deși altă generație, altă fire. Dar îl tot întâlneam prin parc mai acum câțiva ani, plimba un pechinez mic, foarte bătrân și foarte nervos, care mușca pe furiș. Trebuia să fiu atentă să nu mă apropii prea mult și din cauza aceasta era mai greu să conversăm... Totuși, conversam multe! Făcuse închisoare, dar ieșise destul de repede. Profitase de niște împrejurări și se întorsese la nevastă... Se încadrase, acum primea pensie, dar, fiind modest, n-avea nicio plăcere să vorbească despre el. Însă câte știa, câte văzuse! Ce inteligență! Rară! O încântare să-l asculți, o ocazie a vieții! I-l tot dădeam de exemplu lui Puiu, și cu asta nu cred că am făcut bine. Vezi, îi spuneam, și el a fost închis ca tine, și e și cu douăzeci de ani mai bătrân, și nu se mai văicărește atât! Poate de-asta Puiu să nu audă de el! Ca să-l evite, era în stare să născocească tot felul de istorii pe seama bietului Titi! A fost Puiu toată viața de-o gelozie... Într-o vreme cășunase pe domnul Ialomițeanu: că prea e abil, că până la urmă s-a aranjat și cu comuniștii, că de unde i se dă așa ușor viză la plecări și lui, și nevestei... Lucruri care sunt spuse îndeobște de oamenii invidioși... Te rog, la mine să nu vii cu asemenea porcării, numai ca să mă ții pe mine închisă în turnul de fildeș – i-am retezat-o! Tot de la voi îl cunosc, din casa mamei tale, și ce rău facem că ne plimbăm

și noi prin parc? Ne mai aerisim, mai schimbăm o vorbă! Pentru că asta era tot ce făceam, madam Delcă! Ce altceva să fi făcut cu el, la vârsta lui? Dar îmi plăcea pentru că era mereu informat, despre toți și despre toate, o calitate pe care eu o apreciez! Numai un exagerat ca Puiu putea să facă o ditamai gogoașă din asta! Îți interzic, spunea, să-i mai povestești despre noi orice! Mai ales cum ești tu vorbăreață, și el, care toată viața n-a făcut altceva decât să tragă oamenii de limbă și să escrocheze... Prostii de-ale lui Puiu, gelozia care îi întunecă...

Sus, la etaj, se aude iar telefonul.

— Uite, madam Delcă, dumneata mă știi ce femeie de treabă sunt! Ce drăguță, ce apropiată! Și cu Ivona azi, câtă răbdare am putut să am! Pe când ea, tot timpul strecura... Și pe urmă cum se uita! Dar să schimbăm vorba, pentru că nu vreau să-și închipuie că o critic... Vorbeam de fapt despre domnul Ialomițeanu, omul cu cele mai multe relații din câți am cunoscut! Nu există om pe care să-l fi întâlnit în viață și să nu-l intereseze ce-a făcut în continuare! Așa este felul lui, un om curios și o fire afectuoasă... Tandră... Cu cei care nu mai sunt în țară a păstrat legătura. Are corespondență cu fiecare, mi-a arătat scrisori, teancuri de fotografii colorate! Știa despre fiecare ce face, unde e. Cu mașinuța cumpărată din economii, a colindat cu nevestica lui toată Europa. La ultimele călătorii luaseră cu ei un nepot, pentru că, totuși, aveau de-acum o vârstă! Atunci când îl întâlnisem eu trecuse de șaptezeci, asta ca să-ți dai seama ce absurdă e gelozia lui Puiu! De la o vreme nu l-am mai întâlnit, să fie cumva bolnav? Ei, slavă Domnului! Vine, în sfârșit, Ivona! N-o auzi? Coboară scara! Da, totuși eu cred că trăiește, în *România liberă* nu l-am întâlnit... De Titi Ialomițeanu vorbeam, Ivona dragă! Am văzut fotografia pe masă! Dar să știi că dacă nu plecăm în cinci minute, putem să și renunțăm...

— N-aș vrea să te încurc, nu... Dacă însă Niki apare la cinci minute după ce am plecat noi? Așa că mai bine du-te tu! Scuză-mă că te-am făcut să mă aștepți degeaba...

— Ei, scumpa mea, nu-i nimic că am așteptat! Nu-i nimic! Eu vreau ca până la sfârșit să iasă lucrurile bine! De aceea, dă-mi voie să-ți mai spun încă o dată: tocmai pentru că te-a indispus Clemența, la ultima voastră convorbire, tu, ca fată cultă...

— Bine, dar e ceva care chiar mă exasperează! Eu mă străduiesc să-ți spun că vorbele ei nu au contat, și inutil mă străduiesc! Tu ții să dai amploare...

— Uite, vezi, exact ceea ce nu fac! Exact că nu dau nicio amploare! Dar ești pornită să mă suspectezi, știu și de când, știu și de ce, și foarte rău faci! Pentru că totdeauna eu te-am ridicat în slăvi și te-am apărat când se mai întâmpla ba unul, ba altul să spună că li se pare greu să se înțeleagă cu tine. Tu nu mergi acum pentru că îl aștepți pe Niki, dar, în afară de mine, cine este la curent cu această explicație? Nimeni! Ceilalți toți vor observa doar absența, pe care au s-o comenteze...

Ivona se repede iar la telefonul care sună.

— Dacă e Niki, spune-i să vină direct! Pentru că noi trebuie, totuși, madam Delcă, să mergem! Ar trebui să vă puneți aici telefonul, Ivona, uite câte drumuri faci până la el... Tot nu a fost nici acum Niki?

— Ba Niki... Niki era... Pleca spre casă și mi-a spus să fiu pregătită.

— Excelent! Cum apare Niki, plecăm...

— Nu, Ortansa, nu, dragă... Tu n-are sens să aștepți, noi desigur o să întârziem...

— De fapt, cât este ceasul? Da, ai dreptate... Poate totuși să mai stau puțin, și dacă Niki nu vine în cinci minute...

— Nu! N-ai să reușești decât să te enervezi! Și nu ai plecat ca să-ți strici dispoziția...

— Nu mă enervez eu, Ivona dragă, dacă stau și aștept degeaba... Dacă sunt drăguță cu cineva care nu-mi plătește cu aceeași monedă! Nici măcar dacă nu sunt înțeleasă bine în ce vreau să spun... Am devenit înțeleaptă cu vârsta, știu că nu trebuie să iau așa ceva în seamă!

Din *hall* se aude pendula. Ortansa Cristide sare de pe scaun, își încheie demiul.

— Asta e, dragele mele! Păcat, Ivona dragă, păcat că nu mergem împreună, îmi place totdeauna să stăm amândouă de vorbă. Dar te rog, promite-mi că luați un taxi, numai ca să ajungeți! Merită și bietul Țuțulică, care și-a făcut atât de greu o situație! Pentru că el a mers mai greu cu examenele, nu ca Tudor al tău, ceea ce era într-un fel explicabil!

Ortansa își deschide poșeta, scoate dinăuntru un portfard jerpelit și își retușează buzele.

— N-ai de ce, dragă Ivona, să te miri că Țuțu nu a învățat în școală la fel de bine ca Tudor! Că mai avea câte o corijență, că n-a intrat din primul an la facultate...

— Doamne, Ortansa! Dar nu cred că am făcut niciodată o asemenea comparație!

— N-ai făcut-o, pentru că nici nu e posibil de făcut! Dar chiar dacă ai fi făcut-o, nu era nimic neadevărat...

— Dar nici prin cap!

— Ei, bine, sigur, sigur! Doar nu spune nimeni! Eu am făcut comparația! Și cum să n-o fac, când ea îți vine automat în minte? Dar este o comparație numai și numai în favoarea fiului tău, așa că nu văd ce ar putea să te deranjeze...

— Ei, asta-i acum!

— De ce, Ivona, de ce? Adevărul...

Ortansa Cristide își pune cu gesturi repezi fardurile în portfard, își aranjează geanta pe umăr, își trage mănușile, își potrivește borul pălăriei cu mâna înmănușată – mai jos, mai sus.

— Însă n-avea grijă că natura, obiectivă și ea, compensează: pe una pocită o face în schimb inteligentă, alta e frumoasă și temperamentoasă, numai că e prea modestă, și pierde... Și tot așa... Țuțu n-a avut mintea și puterea de muncă a lui Tudor, în schimb cât devotament față de maică-sa! Ce suflet grijuliu și tandru! Și, de altfel, știți ce-am observat eu cu acei copii care n-au fost menajați de părinți? Că ies mai buni și mai atenți decât ai noștri, cei pentru care ne-am sacrificat! Cei pentru care ne-am omorât toată viața, ei, bine, de obicei nu au nici respect, nici sentiment! Nici asta nu crezi, Ivona dragă, nici aici nu-mi dai dreptate? Dar gândește-te... Și tu te-ai sacrificat pentru Tudor, iar el, când a fost cazul, s-a gândit în primul rând la binele lui... La binele lui, al nevesticii lui...

— Mă rog, interpretarea ta... Nu pot să te împiedic să interpretezi...

— Iarăși te-ai șifonat? Am să ajung, să știi, să nu mai spun nimic din ce gândesc față de tine... Nimic, dar absolut nimic! Știm toți ce băiat excepțional ai, ce pregătit, ce... Vorbeam numai de suflet aici, și că părinții care se arată mai egoiști

față de copii primesc mai mult de la ei... E un simplu fapt științific, și uite, de acum să fii atentă și să-l observi. Da, da, să-l observi, să-l observi! Poate atunci ai să te răzgândești și ai să-mi dai dreptate... Ei, bonjurică! Bonjurică, dragă Vica, așa-ți spunea madam Ioaniu, nu? Stai să te pup, uite, te pup, dacă se ia puțin, nu-i nimic. Uite ce bine-ți vine! La tenul care-l ai... formidabil ten pentru vârsta...

— Așa-așa, mă făcuși și pe mine mai arătoasă... Poate-mi găsesc v-un moș pân tramvai și-l duc acasă...

Râd toate trei...

— Ei, spune! Spune și dumneata dacă ai mai văzut așa ceva!

— Parc-acu o văz prima oară! N-o știu io, ce zurlie și ce apucată e?!

— Dumneata râzi! Da, poți să te amuzi! Dar eu tremur de enervare... Și n-aș fi crezut să fiu silită, tocmai într-o asemenea zi îngrozitoare, la atâtea eforturi... Ah! Am și o durere de cap, înfiorătoare...

Ivona se lasă pe un scaun și își apasă palmele pe tâmple.

Vica umblă prin țoașcă, foindu-și pungile goale de plastic. Se duce târșâit până la bucătărie și vine cu un pahar cu apă.

— Haidi, haidi! Ia-o dacă-ți zic! Haidi, înghite-o, și dacă peste-o juma de oră mai ai ceva, să... Haidi, Ivona, ascultă-mă și ia-o... Trebe să m-asculți, că io-s mai mare...

Ivona își masează tâmplele cu ochii închiși.

— Ce zi stupidă, ce zi îngrozitoare! Și cum am observat mai demult: dacă ziua începe prost, nu poți s-o mai redresezi, oricâte eforturi...

— Așa e unile zile! O iei cu stângu de dimineață!

— Despre asta să nu mai vorbim! Cât sunt eu de îngăduitoare, dar astăzi Niki a depășit măsura! A bulversat totul, și programul lui, și al meu, totul! Să ajungem la biserică eram obligați! Nu să mă expună la toate afronturile pe care le-ai văzut... le-ai auzit... Ei, cum să nu observi? Dar niciun cuvânt n-a fost rostit la întâmplare! Numai înțepături veninoase...

— Lasă, stai jos, ce te scoli, te așezi? Stai și te liniștește! Și nu mai pune toate la inimă! Să le fi pus io p-ale mele – toate câte le am –, de mult eram la biserica Capra, lângă mămica!

Da când văz că mă-ncing, iau una d-asta, iau două, și-odată mă liniștește!... Dumneata ești femeie cu cap, păi te amărăști d-o nebună...

— Bine-ar fi să fie nebună... Dar grija asta să vadă tot, să știe tot... Câte eforturi, și nu pleca, nu pleca!

— E, că și io tot așa stau, ș-încă d-azi dimineață! Las' că-i și târziu, iote ce noapte-i afară, și orbecăi pân gropile de la Puișor... Și să vezi ce-mi pățește cocoașa când oi intra în casă! M-așteaptă lighioana bătrână în capu străzii cu reteveiu...

Vica începe să-și strângă lucrurile de plecare.

— Așa că dă Dumnezeu și o iau din loc, că tot trebe să pice domnu Niki...

— Lasă-l pe Niki, te rog, că astăzi, ți-am spus, a depășit orice măsură! Doar suntem amândoi la o vârstă, te trezești că ți se face rău, uite, cum a fost accidentul de azi cu mine, te indispui, ai nevoie de o încurajare. Uite, prezența dumitale, numai simpla dumitale prezență mi-a făcut foarte bine. Și un telefon rezolvă multe, iar Bucureștiul e plin de telefoane... Până la urmă tot găsești unul care să meargă, dacă vrei să dai... Dacă vrei însă, dacă vrei...

— Păi o dată te-a sunat, bietu om! Adineaori te sună, pân să plece Zurlia...

— O dată? M-a sunat Niki în după-amiaza aceasta?

— Ce-ai, Ivona dragă, ce-ai? Că mă și bagi în sperieți! Nu venișI când era Zurlia aci, să spui c-a sunat domnu Niki...

Ivona se uită enigmatic, puțin teatral la ea, pe urmă bâjbâie după pachet, își aprinde o țigară.

— N-a sunat Niki deloc! Au sunat două prietene ale mele pe care le-am expediat, și un telefon pentru Niki, un domn, care nu s-a recomandat... Asta a fost tot...

— Păi, da cum? Da spuseși...

— Dumneata ești o fire fără complicații, fără ascunzișuri... Doar ți-am spus că nu mai pleca și nu mai pleca...

— Cristidoaia?

— Dar cine?

— Aaa, și i-ai zis așa...

— În sfârșit, ai înțeles! Numai ca să plece și cu toată neplăcerea pe care o am când mint!... Dar ceea ce m-a adus

la exasperare pe urmă a fost că degeaba i-am spus: nu voia nici atât să se lase dusă!

— Se lipise, de! Ce să mai ia drumu-n picioare...

— Așa crezi?! Nici poveste! Doar de când i-am deschis i-am spus că îl aștept pe Niki! Putea să renunțe, dar nu! Și pe stradă mă acostează, se invită singură, fără nicio jenă, la mine, pentru că așa este genul ei: să intre peste tot, să vadă, să audă, să spioneze... În plus, are și plăcerea să mă indispună stând, pentru că nu o agreez, ceea ce este reciproc...

— Vrei să spui că nu te place? Așșș! Nu mi s-a părut! N-ai văzut ce te lingușea...

— Înțepăturile ei – lingușeală? Ești naivă, dragă Vica! Naivă sau neatentă, una din două! Păi n-ai auzit câte mi-a turnat? *À propos* de Tudor, *à propos* de firea mea... Câte obrăznicii *à propos* de Niki, pe care-l tot aducea fără rost în discuție...

— Astea e numai prostii! Nu se uită domnu Niki la una ca asta...

— Se uită, nu se uită, îl privește, dragă Vica. Îl privește! Ceea ce mă deranjează pe mine este că i-a dat nas acestei femei de care e practic imposibil să scapi. Pentru că de atâta vreme de când îl curtează pe Niki și nu se lasă... O alta s-ar fi lăsat, dar ea nu dezesperează...

Ivona stinge apăsat țigara, uitându-se încruntată în scrumieră. Vica se scoală de pe scaun și se așază mai aproape de ea.

— Și io care ziceam că te place! Încă parcă și-acu aș zice... Da nu se uită domnu Niki la una d-asta! Păi n-o vezi cum arată, boită ca o brezaie? Care e bărbat serios, nu se uită la...

— Nu știu, dragă Vica, nu știu... Noi îi credem capabili să reziste, ne facem această iluzie, dar adevărul e că puțini rezistă când li se face în asemenea grad curte... Puțini, ca să nu spun niciunul...

— Din partea mea, n-are decât să facă ce vrea! Da nu e ei proști... Și domnu Niki e om cu carte...

— Este, este, dar are momente de slăbiciune... Lasă, nu protesta, dragă Vica, pentru că mai sunt și fapte cu care dumneata nu ești la curent, deși vii în casa noastră de atâta vreme... Pentru că eu sunt o persoană discretă, lucru de care unele profită... Nu la dumneata m-am gândit, dar se poate?

Nici vorbă! Unele – m-am referit la madam Cristide! Crezi că și-ar mai fi permis să intre aici în casă dacă n-aș fi fost eu cum sunt?... Când am primit nu știu câte telefoane ca să mă avertizeze? Da, referitoare la ea și la Niki, cum altfel? Nu, nu acum, nu! Cu ani în urmă, ani, numai că ea, n-o vezi? Nici acum nu s-a potolit! A fost ceva, n-a fost, eu nu știu, madam Delcă! Și dacă vrei să mă crezi, nici nu mă interesează... Eu n-am spus nimic nimănui, dumneata, iată, ești chiar prima persoană, pentru că ne știm de atâta vreme, și astăzi, o zi atât de grea pentru mine, ne-am acomodat amândouă... N-am spus și n-am întrebat nimic pe nimeni, dimpotrivă, tot ea... Tot ea își permite apropouri, tot ea își permite afronturi, dar vina, bineînțeles, numai a lui Niki e! Niki, care este și acum amuzat să dea cu ochii de ea, să o converseze, deși i-am atras atenția cât este de periculoasă, dar el, îl știi! El spune tot felul de lucruri în joacă, și femeile îl iau în serios... Asta-i... Și în ciuda avertismentelor mele continuă să vorbească vrute și nevrute în fața ei, iar ea, tot ce află, vine imediat la mine și mi le strecoară... Ah, ce viespărie! Exact ceea ce detest!

— Prostii! Ce-ai să-ți faci sânge rău pentru niște vorbe goale? Așa mi-am făcut io cu vipera de Moapsa, care tot cu intrigi umbla, de la mine la Reli, și tot să mă spioneze. Fă-ți draci, plângi, fă tensiune, până-ntr-o zi, când am zis: Agâp! Și d-atunci, dac-o văz, de departe trec pe partea ailantă! Dacă dă cu râtu să-mi intre-n casă, îi arăt ușa! Alta, nimic! Nici bonjur, nici pupă-mă-n cur! N-am treabă cu dumneata, n-ai treabă cu mine! Și-așa m-am potolit și-am scăpat de Viperă. D-apăi cum! Să n-am tihnă nici între patru pereți ai mei, că acu-acu dă buzna?!... Da așa, nu cum făcuși: că poftim, că intră, te rog, că sucită, că învârtită! Nu!

— Uite la Vica, drăguța de ea! Ai dreptate! Numai firea mea indecisă este de vină! Numai neputința mea de a spune în față omului lucrurile neplăcute! Dar, mai ales, știi ce regret?

Ivona trage pachetul de țigări mai aproape, scoate una, o aprinde.

— Regret teribil tot ce i-am spus despre Clemența! Pur și simplu nu-mi dau seama ce m-a apucat! Doar știam cu cine am a face, dar parcă uitasem! Ei, și cu asta am alimentat-o pe

multă vreme! Ai să vezi ce va ieși, mai ales dacă nu se întâmplă o minune! Dacă nu apare Niki într-un sfert de oră, cel mult, dusul la biserică este compromis! Și-atunci, va da amploare... Aș putea merge singură, bineînțeles, dar uite că n-am s-o fac! În primul rând pentru că toată ziua nu m-am simțit bine, dispoziția mea este la pământ! Sunt un adevărat pachet de nervi! Și de atâția ani, tot aplanez situații în urma lui Niki, tot dreg gafe, tot fac față la situații penibile... Am obosit, am o-bo-sit de când păstrez aparențele!... Iar el nu are nicio grijă, nicio neliniște, pentru că știe că eu sunt la postul meu! Ei, astăzi va avea surpriza să vadă că nu... Cu orice risc, n-am să mă duc la biserică, deși riscul este cât se poate de mare, știu... Nu, îți spun sincer, dacă ar fi fost Niki aici, făceam efortul să merg...

— Telefonu! Haidi, dă fuga!... Lasă asta și fugi! Și până vii, îmi strâng și io toate-ale mele care le am, că-s în mare zor...

Vica înghesuie pungile goale de plastic în țoașcă, își pune paltonul, basmalele, basca, se leagă pe deasupra cu fularul, controlează suta de la Ivona în portofel. Pe urmă, așa încotoșmănată cum e, intră în bucătărie, se aude ușa frigiderului. Vica se întoarce înapoi, mestecând. În sufragerie dă cu ochii de Ivona pe care n-a auzit-o coborând de la telefon.

— Ce-ai, Ivona dragă, ce-ai? Haidi, zi! Că nu erai așa când plecași... Haidi, zi, că ce zor e pe mine, da nu po' să plec! Nu po' să te las așa! Haidi, Ivona, zi! Haidi, zi, că uite, mi s-a tăiat picioarele, stai puțin, stai să scot un carbaxin – unu dumitale, unu mie. Ia-l, ia-l fără apă și hai, zi odată. Haidi, zi, a pățit domnu Niki ceva? E, las', stai liniștită! Las', dacă e la spital, po' să zici c-a scăpat! Mai grav ca ăla de conducea? E, piază rea, cine-o fi fost! Bărbat! Femeie! Piază rea!...

Epilog

Gelu

Ce strâmtă e curtea! Atât de strâmtă încât, dacă întind brațele în lături, cu dreapta ating gardul dinspre Reli, unsuros de parcă ar fi dat cu motorină, cu stânga – zidul de pe care curge tencuiala coșcovită. Totuși, pe alunecuș lor le-a prins bine că e așa de strâmtă: se țineau de gard, se țineau de zid, și așa reușeau să ajungă până la closetul din fundul curții. Iar alunecuș tot e, de prin noiembrie până prin martie. E de-ajuns să plouă, e de-ajuns să se topească zăpada rămasă pe lângă gard: apa se adună între cărămizile vechi și strâmbe cu care e podit pământul și, cum dă frigul, curtea e numai polei. Așa a fost și în noaptea în care și-a rupt Vica mâna. Sfârșit de iarnă, ziua a plouat, când a ajuns ea acasă, târziu, pe jos înghețase. Era sticlă. Oglindă. I-a ieșit pe nas venitul târziu, cât s-a chinuit: și dreapta! Și pusă prost! Degetele se umflaseră, se învinețiseră, durerile nu se mai opreau, n-au avut ce face: i-au rupt-o și i-au pus-o a doua oară. De atunci pare și mai grijulie să toarne sare și cenușă pe ghețuș. Ce-i prost e că pe urmă se cară pe tălpi în sală și, cu toată înghesuiala de-acolo – aragazul, lampa veche cu gaz, dormeza, mașina de cusut Singer, scaunele, bufetul, lavoarul, cutia cu creme și perii –, e mai mare chinul să tot faci curățenie. Dacă mă gândesc așa, parcă aș înțelege că vrea să scape dintr-odată de lucruri.

— Numa troace! La ce să mă mai împiedic de ele?

Le-a dat cu grămada, pe câteva sute de lei. Câteva sute de lei, ș-ăia plătiți în rate! Le-a luat Oița, vară d-al doilea cu Delcă. Nu pentru ea, că n-a ajuns să-și umple casa cu lucrurile Vicăi, dar pentru ăia de la țară. A venit bărba-su și le-a cărat

cu mașina. Ultimul a cărat televizorul. Avea treișpe ani, da de mers mai mergea.

— Ține-l, dragă, p-ăsta! a spus toată lumea. Mai îl deschizi și tu seara, mai vezi un film, mai știi ce e pe lume... Mai vine câte unul, se uită și-ți ține și ție de urât...

— Dac-ar fi fost după mine, nu stricam banii pe el! Da m-am pomenit că-l aduce-n brațe! L-am răbdat treișpe ani să-mi meargă-n cap... Trebuia să aibă o țicneală și lighioana bătrână, că unu are una, altu are alta... Și plăcerea lui asta era pe lume: să stea în pat, la televizor, încotoșmănat, să nu-l ia frigul, să vie vecinii, să șază și ei – făr' să râdă, făr' să vorbească tare... Să șază și să se uite... Să vie și rudele, să le dai și lor ceva să ronțăie, că din toată sărăcia tot ai ce să vâri în gură, să ședem cu toții la televizor... Să vază și vecinii că are cin' să ne calce pragu.

Acum (spun vecinele) s-a obișnuit Vica să dea, dar nu prea mai are ce. A ajuns că umblă prin casă și tot ce vede ar da. Umblă prin casă și pune mâna pe câte un lucru, la întâmplare:

— Cât îmi dai p-ăsta? face.

Se tocmesc, până când Vica mai scade din preț. Sau spune chiar:

— Mi-oi da și tu cât oi putea! Oi vedea tu cât îmi dai, mai încolo!

După ce pleacă Oița, îi pare deodată rău că a vândut așa de ieftin! Cu prima ocazie, i-o spune de la obraz:

— Mi-ai luat pe nimic cutare lucru...

— Cum tanti, eu? începe Oița.

Se tocmesc iar, și câteodată rămâne la cât a cerut Vica. Dar până să vină rândul să-i dea banii, la rata lunii următoare, se cam uită ce s-a convenit...

Așa mi-au strecurat vecinele...

Dar eu, ce pot să fac?

Mă uit nehotărât la umbrele înnegrite, prăfuite, decolorate, care desenează pe perete, pe podea locul unde mobila a stat, zeci de ani, nemișcată.

E ca la o mutare...

Zidul din stânga e crăpat tot, de sus până jos – a rămas așa de la cutremur. Și la plafonul din sală a căzut o bucată mare de tencuială – dedesubt se văd cărămizile, lemnăria.

Nea Delcă n-a mai ajuns să repare, n-a mai ajuns nici Vica... Nu mai ajunge ea nici să ia cuiburile de păianjeni care se adună prin colțuri...

Se trezește de dimineață (așa spune) și stă în pat, cu ochii în tavan. Tavanul înalt, de mult înnegrit. Cândva a fost dat cu vernil și suflat cu praf de mătase, poți să-ți mai dai seama din câte o pată, rămasă cine știe cum. Numai că ea ține minte. Ține minte toate, la rând, cum au fost (așa spune). Altminteri, degeaba se trezește devreme, pentru că rămâne tot în pat, între cearșafurile verzi. Verzi – c-așa țin mai bine, n-ai la ce să le schimbi, una-două, n-ai la ce să te omori cu ele... Nici după boala lui nea Delcă nu le-a schimbat imediat – le-a mai ținut vreo lună...

— ...deloc n-adorm, o clipă nu-nchid ochii, toată noaptea!! Ce zice astea că dorm și dorm întruna? Las' c-am auzit-o io pe intriganta de Moapsa, doarme-ntruna, face, ia pastilele alea ale ei și doarme ca o bește! Și io n-apuc nici două ore pe toată noaptea! Numa stau în pat, numa mă gândesc, numa țiu toate minte, la rând, numa am grijă de toate! Uite-așa-mi merge mintea, și toate-alea le știu, și stau așa, pân se face lumină... Când se face lumină bine, mă duc în sală, mă spăl, îmi fac toate ale mele care le fac de-o viață, p-ormă o iau din loc... Merg până-n piață... Mai sun la telefon, mai cumpăr niște roșii..

— Da ce-ai, Doamne iartă-mă, de cumperi atâtea deodată? Aici, dacă nu-s cinci kilograme... Cinci kilograme, pe căldură, fără frigider, uite... Au început să se coflecească, să facă musculițe, uite... Așa cum ești singură, poți să mergi în fiecare zi, să-ți iei câte puțin, exact numai cât îți trebuie, mai faci și puțină mișcare...

— Io toată viața am cumpărat angro!

Râde, încântată de gluma ei, cu gura mare, cu gingiile știrbe (a renunțat să-și mai pună dinții, așa cum făcea când da ochii altădată cu lumea străină). Broboane mici de sudoare, rotunde, îi umplu fruntea albă, obrajii neașteptat de cărnoși;

e cald aici, cu toate că a lăsat transperantele. Cineva – vecinele, desigur – a tuns-o, și în locul nodului care îi strângea la ceafă părul creț, așezat singur în cute ondulate pe tâmple, șuvițe, inexplicabil de rare și de drepte, îi atârnă, retezate lângă lobul urechii. Cărarea, trasă chiar prin mijlocul capului, lasă la vedere țeasta, veșted-roză.

— Ai dat și ligheanul alb, de faianță? Aveai un lighean alb, de faianță, cu flori roșii și mari și o cană la fel, înaltă... Le țineai pe lavoar, în sală... Le-ai dat? P-amândouă? De ce, tanti Vica?

— Mai dă-le naibii! Mai dă-le naibii, că era crăpate! Da să fi știut că le vreai, nu le dădeam... I-am tot zis mă-tii când mai trecea p-aici, ia-le și ia-le... Ia-le tu, la voi, ia-le pentru băiat... Ia și-aia, ia și-aia, ia pentru copii, i-am zis... Ia-le și dă-le lor... Ce să iau? făcea mă-ta. La tineri nu le plac vechiturile. La tineri le plac lucrurile noi... Și-au luat ei ce-au vrut, s-au încărcat de rate – treaba lor, eu nu-mi dau nicio părere, făcea mă-ta. Eu nu mă amestec... S-au încărcat de rate, au întins de bani, acum au să le împartă – cum? Ei știu cum au să le-mpartă! Eu nu mă bag să-i spui lui, să-i spui ei, ia aia sau aia! Mie-mi pare rău c-a ieșit cum a ieșit, ce să mă mai încurc și cu lucrurile tale? Uite, asta mi-a zis mă-ta de câte ori am vrut să-i dau ceva pentru voi... La urmă, știi ce mi-a zis? Că tot ce bagi d-acu în casă se-mparte, dacă ea ridică pretenții... Dac-am auzit una ca asta, mi-am luat gându! Doar n-o să dau lucrurile mele de pomană la o măciucă! C-așa bărbat bun ce-a avut ea, așa noroc ce-a avut ea și să-i dea cu picioru... Ce-ai? Ce-ai de mormăi, ce-ai de pufnești? Ce-ai de sări așa? Păi, nu? Să vedem dacă se mai găsește v-unu!

Liniște. Mă zăresc în oglinda garderobului, într-un nimb de infuzori de praf, pe care i-a trezit raza aurie și înăbușitoare, strecurată pe lângă cartonul transperantelor. Mă zăresc cu neplăcere în oglinda garderobului...

— ...da cum vine hoața aia de Oița, că tre' să vină, mai are să-mi dea obzeci de lei, și de când mă duce cu vorba! Cum vine hoața, îi zic să facă bine s-aducă-napoi astea de ziseși tu... ligheanu și cana... Ca să nu crează c-a pus gheara pe ele,

să facă bine și să le-aducă! Și zi ce mai vrei, c-o pui să le aducă toate... Zi, băiatu mamii...

— Nu vreau nimic, fii serioasă! La tine îmi plăcea să le văd, aici, nu la noi! Nu la mine! Nu, nici prin cap să nu-ți treacă! Să știi că n-o să le iau! Dacă-ți spun că e nu, e nu, înțelege!...

Încă mai clatin cu încăpățânare din cap, în timp ce privirea mi se oprește pe rana din tencuiala cenușiu-verzuie, în colțul unde, treisprezece ani, televizorul s-a tot atins, s-a tot ciocnit de perete. Ce ciudată mai e și viața, îmi spun, fără să știu bine ce spun, și mă uit la sălița pe care se lăfăie prețul de cârpe, de o curățenie îndoielnică... Ce ciudată mai e viața, și mă feresc să trag prea adânc în piept mirosul de cărbuni, de gaz și de roșii coflecite, chiar lupt cu mine ca să uit că totuși trag în piept duhoarea prea bine știută a casei, în care intră și-un iz de cartofi stătuți, și-un iz de lemne depozitate, și-un iz de lături... Ce ciudată e, și-mi las privirea să alunece peste sălița pustie și peste fața întrebătoare, de câine credincios, a Vicăi...

— Haidi, stai și-mbucă și tu ceva! Am, uite, stai să vezi ce-am! Mâncare de cartofi, care era moartea ta! Haidi, că-ți pui să mănânci aici, pe colțul biroului... Știu că nu-ți mai place în prăvălie.

— Nu pot! Zău, nu te supăra, dar nu pot! Abia am mâncat înainte să vin...

Și chiar nu pot! N-aș putea nici să înghit o dată! Totuși, cum de puteam acum zece-cincisprezece ani? Era mai slab mirosul casei? Nici nu mi-l mai amintesc, mi-amintesc mușamaua roșie, tăiată cu cuțitul, ici și colo, lemnele stivuite în jurul bufetului, găleata de zoaie trasă decent într-un colț și acoperită.

În rest, rafturi, cărbuni, îngrămădeală.

Atunci? Era mai slab mirosul? Eram eu altul?

— Haidi-atunci să vezi ce frumos îmi crește florile! Haidi, să-mi vezi și zmeura... P-ormă, mergem să stai în curte, pe bancă, sub pom... Io merg seara, m-așed pe bancă, și stau... Doamne, ce bine e! Ce minune! Acolo parcă-i raiu pe pământ, nu alta!

— Bine, haide...

E strâmtă curtea, dar uite, Vica a găsit loc unde să pună flori! Printre cărămizile strâmbe, cu colțurile tocite, ale curții, ies tulpinile, ca niște vrejuri alburii, ale florilor de piatră.

Flori mov-roz, galbene – frunze înspicate. Florile colorate se întind ca o ciudată iederă pe treptele plesnite de la ușa Vicăi. Ce mândră e Vica de ele și de zmeura pe care a pus-o lângă gardul unsuros și maro! Și de copacul din fundul curții – o plută uriașă care, la sfârșitul primăverii, cum e acum, umple cu puful ei curtea.

— Du-te și sărută mâna lu Neguleasca...

Vica mă-nghiontește la fel ca atunci când eram mic. Când mergi înspre fundul curții, ușa următoare după ușa Vicăi este ușa Negulească. Proprietăreasa. Stă ca totdeauna pe scaun, sprijinită în baston, și mi se pare că are, încă și mai mult decât dățile trecute, aerul unui înalt prelat. Hainele negre și lungi îi flutură în jurul trupului imens, părul alb, tăiat drept și lung, nu reușește să-i îndulcească fața bărbătoasă. Mă aplec și sărut mâna pergamentoasă, care mi se așază apoi, iertător, pe creștet, în vreme ce cealaltă rămâne să se sprijine mai departe, țeapănă, în cârjă.

— Să-l sărut și eu pe băiat! Ce mare! Ce frumos s-a făcut! Ptiu, ptiu, să nu-l deochi! Uite ce frumos e! Uite ce bine-i stă cu firele astea albe care i-a ieșit! Așa-i tinerii din ziua de azi, și la nepoții mei am văzut, ce devreme albesc! Da le șade bine! Nu, mămico?

E lingușitoare vocea Moapsei. Când își apropie botul ei de mops, cu nasul scurt și mustățile cărunte, de obrazul meu, simt o înțepătură ușoară și un mic gol în mijlocul corpului, acolo unde ar trebui să fie stomacul.

Prin ușile larg deschise se vede înăuntru mobila sufrageriei, lustruită ca nouă, fără un fir de praf. Tișlaifăre apretate sub vaze cu flori, bufeturi încărcate de bibelouri. Incredibil ca în această cameră, lipită de cea a Vicăi, să miroasă a flori! Totuși, n-am intrat niciodată înăuntru. Arată ca o casă îngrijită, dintr-acelea în care n-ai voie să intri încălțat. N-am intrat și probabil n-am să intru niciodată, deși vocea îngroșată a Moapsei, ce s-a și repezit să-mi aducă o dulceață, mă invită, ca totdeauna:

— Da, intră! Intră, te rog! Intră...

Nu intru... Mă scuz, mă bâlbâi, îmi contorsionez corpul, zâmbesc silit, explic că tocmai astăzi... (Chiar treci cam prea rar! mi se răspunde, cu un zâmbet care nu îndulcește reproșul.)

Explic că am venit doar puțin, doar să stau puțin cu mătușa Vica și, cu ochii înăuntru, la camera lipită de-a ei, simt deodată prin parfumul de bujori același miros – doar mai diluat. Ceva îmi vibrează în gât și-mi umple de lacrimi reci ochii, în vreme ce toată ființa mi se încordează, ca să reziste greței.

— Ce urâtă era Moapsa tânără! Urâtă și lingușitoare! Uite-așa umbla, ni-ni-ni, pe lângă Negulеasca, s-o ia Mișu Negulescu. Și uite că a luat-o! Și de-atunci a umblat numa cu intrigi, să mă facă pe mine să mă cert cu Negulеasca...

— Ce-ai cu ea, tanti Vica? Pare o femeie harnică...

— Ia mai dă-o dracu!

Dacă nu se înțelege cu Moapsa, măcar se înțelege cu Reli, vecina de dincolo de gardul maro. Anii trec peste vecina Reli fără să o atingă, uite-o și-acum, tot blondă oxigenată. Tot cu fața albă, cu cele trei riduri din colțul ochilor, lucind de alifie, cu sprâncenele îngrijit pensate și gura veștedă, rujată în formă de inimioară, și moațele ascunse cochet sub basmaua legată sus în două colțuri. Și ochii mereu triști. Are ochii triști vecina Reli pentru că s-a despărțit de Mișu Negulescu și el s-a însurat cu Moapsa, și curțile lor, care trebuiau să se unească, s-au despărțit prin gardul de lemn foarte înalt, fiecare bârnă bine lipită de cealaltă, să nu rămână nicio crăpătură prin care să vezi ce se petrece dincolo?

Și dat, în plus, cu motorină unsuroasă?...

— Mai dă-o dracu și p-asta! Dă-o dracu de curvă! șoptește Vica. E și asta o curvă și o prefăcută! Trăiește cu văr-su, care toată viața lui nu s-a însurat. Merge-n garsoniera lui, că zice că ea nu poate fără, și-al ei de la cinzeci de ani a-nchis taraba... Mai dă-o dracu și p-asta și pe toate. Haidi, să șezi să te odihnești în grădină... Știi, cum făceai când...

Vica se învârte în jurul meu, greoaie și importantă, în vârful picioarelor. Iar eu, ca pe vremea când eram prea înghesuiți acasă, toți într-o cameră, și veneam aici să învăț, stau pe banca din fundu' curții, sub uriașa plută.

— Liniștește-te odată și stai și tu, îi spun.

Frunzele lucioase, tari ale plutei foșnesc deasupra noastră, lovindu-se între ele, lovindu-se de marginea zidului. În fața băncii e aceeași masă de bucătărie pe care îmi sprijineam

altădată cărțile și caietul – acum numai coatele. Îmi proptesc fața în pumni. Zidul zgrunțuros, alb și înalt înconjoară din toate părțile curtea, abia mai scapă din el sus, într-un colț, o bucată decolorată de cer. Zidul e proaspăt văruit, ca totdeauna, curtea de curând măturată. Totul e ordonat și curat. Fundu' curții este de fapt domeniul Moapsei, chiar dacă eu și Vica stăm amândoi pe bancă, cu ochii explodați de albul peretelui ce ne înconjoară, din trei părți. În partea cealaltă e un acoperiș de țiglă învechită, un coteț mai înalt. În față e magazia de lemne a Moapsei și, lipite de ea, closetele gemene: closetul Negulescu și closetul Delcă, făcute din aceeași scândură geluită, la fel cu *OO* scris pe ușa de lemn maro. Foraibărele închid bine ușa. Pe jos un preșuleț de cârpe, de perete agățate pătrățele de ziar, atârnate într-o sfoară.

Fiecare își ține cheia.

Stăm amândoi pe bancă și ne destindem. Încercăm să zărim bucata de cer, privim apoi în jos, spre curtea măturată. Curtea e cheală, nu crește iarbă. Mă ridic primul de pe bancă și pietrișul scârțâie sub pașii mei. O luăm înapoi, trecem pe lângă intrarea Negulească, nu mai e nimeni afară, a rămas doar ușa larg deschisă.

— ...așa o ține, să vază ea cine trece, cine intră, cine vine la mine... Să vază, să știe ea tot, c-așa e Moapsa: șpioancă și intrigantă...

Așa i-a văzut desigur și pe cei care au venit să-l ia pe nea Delcă. Au venit punctual, la ora fixată, cu sicriul lor, un sicriu încăpător, cum se ceruse, lucios și cu ornamente date cu bronz. Cu capac lucitor. Au dat să intre cu sicriul în casă, dar n-au putut, e prea strâmtă curtea. Nu au putut să-l vâre pe ușă nici aplecându-l, nici ținându-l de-a curmezișul. Nici să spargi ușa nu poți, nici să-l îndoi...

— ...o pătură... au cerut ei, atunci.

L-au coborât doi dintre ei din pat, în vreme ce eu, cu ceilalți câți mai eram, țineam pătura atent de cele patru colțuri. O pătură obișnuită, mirosind bineînțeles a gaz și a cărbuni și a lături... De pe pat l-au coborât cu cearșaful. Le-a fost destul de greu să-l ridice și să-l târâie, cu cearșaful verde cu tot. Așa l-au pus în pătura pe care o țineam noi de cele

patru colțuri, și pe urmă au tras, ușor, de sub el, cearșaful. Țineam de pătură la fel ca atunci când mă aruncau pe mine în sus, ei doi, mătușa Vica și unchiul Delcă. Mă aruncau cu pătura în sus și strigau:

Hai la groapa cu furnici
Ba-i aici, ba nu-i aici...

Altfel, de ce să ții o pătură de cele patru colțuri și să vâri un om în ea? Și cum să-l pui înăuntru, cu asemenea gesturi firești – când pleoapele lui deja s-au lipit, moi, aproape lunecoase, la fel și buzele s-au lipit...

— Numa să ție covertura, zice unul.

Nu numai lui, la toți le este teamă că n-o să țină sub trupul uriaș și greu pe care îl târâie în cearșaf până la muchia patului și pe urmă îi dau drumul jos, în cuvertură. Și ceva ciudat s-a ghemuit în răsuflarea mea, n-am lacrimi în ochi, mă uit pe furiș la Vica – plânge, nu plânge? Trupul uriaș s-a frânt în cuvertură, s-a frânt, moale, impresia că moartea l-ar fi înțepenit e o impresie falsă, toate impresiile sunt false, și în dosul a orice văd (cred că văd) cu ochii mei, lumea e cu totul alta.

Mai simplă, mai firească, desigur...

Numai eu nu reușesc să mă obișnuiesc cu firescul ei, numai pe mine, dintre toți de aici, mă îngrozește firescul... Cât de firesc atârnă grămădit, moale, strâmb, gâtul unchiului Delcă în pătura pe care oamenii o duc, cocoșați sub greutatea lui. Trec cu grijă prin sală, să nu se lovească de niciuna din ușile larg deschise, ducând corpul acela muiat, ghemuit în cuvertura care, în ciuda temerilor, ține.

Rușinos ghemuit (suflă în mine o voce străină), ultimă umilire... Mai simte el această umilire, că e lipsit de demna înțepeneală a morții, de acea înfiorătoare înțepeneală demnă?

Și așa îl duc prin curtea pietruită cu cărămizi bătrâne, printre care se strecoară tulpinile viclene și alburii ale florilor de piatră. Jos, peste cărămizile tocite ale curții, peste florile mov-galben-roz, este sicriul lucios, în care-l întind. La fel ca și cu cearșaful, acum trag de sub el cuvertura. Capul i se bălăngăne, rămâne strâmb, i-l așază decent în sicriul împrumutat,

urcă sicriul pe umeri și-l duc spre camionul drapat, al cărui motor hârâie de mult în poartă.

— Eeei, cum? Io? Dacă-l cunosc io – pe el?... Auzi! Spune și tu! Spune de când ne cunoaștem noi! De când ne cunoaștem noi și ne iubim! Păi cine-i făcea lui baie în albioară?! Seara trăgeam mai devreme oblonu, puneam albioara în sală, și dă-i, și întoarce-l, p-o parte, p-alta, ce mai orăcăia! De când ne știm noi, să fii dumneata sănătos! Și io, și dumneata, și toată lumea! Să nu mai fie nimenea bolnav, să nu mai intre nimenea în spital! Așa... că te găsiși tu... altă grijă... Și ce dacă bombăn? Nu m-aude el, n-are cum, a trecut tocma la patul din colț... Nu-i el ăla... nu... Doctorul ăl mare nu-i ăsta! Ăl mare vine cu târla după el, bărbați, muieri, el merge-nainte, el e generalu! Ș-ăștia, tot ni-ni-ni pe lângă el, care de care să-l lingușească... Și nu vine în toate zilele, vine când îi năzare... Da ăsta d-adineaori, nebunu ăsta, toată ziua e pe capu meu!... De ăsta nu mai scap! Poate și unde s-a învățat la bani... Ce mă sâsâi? Las' că nu vorbesc tare, ești tu speriat! Și p-ormă, ce-am zis? Am zis că vine toată ziua – ce-i rău în ce-am zis? Vine toată ziua și, ce mai faceți?, cum apare. Ce mai faceți, ce mai ziceți, cum vă mai simțiți? Ăsta, ca doctoru meu de la Spițerie: sunteți clienta mea număru unu! Da la cap crez că-i cam... Lasă, nu mai tot sări! Cine crezi că se uită la noi? N-are nimeni vreme de noi, toți își vede de-ai lor, n-auzi ce hărmălaie? Așa e-n zi de vizită! Înc-am stat mai întâi la ușă, să-i ies înainte la ăl care vine, nu mă gândeam c-o să fii tu, știam că ai treabă, știam că ești ocupat. Da ăilanți, zic, o veni v-unu... Tot stau, stau, tot vine lume, la ăla, la ălălantu. La mine – nimeni... Ce să mai stau aci ca un par? Dacă văzui așa, ieșii afară...

— De ce să ieși? Ți-am spus să fii atentă! Pavilioanele astea seamănă unul cu altul și poți să te rătăcești...

— Mi-a trecut mie pân cap că po' să mă rătăcesc... Că aleile-astea o ia-n toate părțile, drace, zic. Dacă n-oi mai găsi p-ormă drumu? Numa la chioșc aș fi mers să-mi iau o prăjitură, că pân-acolo știu – știu și să mă duc, și să viu înapoi... Da când ieșisem, nu-mi luasem banii la mine, la ce să-i fi luat?

Io zisesem că ies înainte la ăl care vine! Da de venit nu venea nimeni. Numa că tot a fost mai bine-așa, că prăjituri mi-ai adus! Da să nu mai strici banii, că nici tu n-ai, lasă, că n-ai nici tu... Și io, din ce mi-ai lăsat data trecută, poate să fi cheltuit v-o doi lei cinzeci, păi la ce, c-aici ai de toate! Nu fac io mofturi, bună-rea, ei știe cum dă mâncarea! Da io-mi moi pâine-n sos și... E câtă vrei pâine, dacă nu-ți ajunge, te lasă să mai iei! Pâine, dacă mai ceri, pâine-ți dă... Încă o dată mi-a mai dat și ciorbă! Da bine că n-avusei banii la mine, îi stricam degeaba! Că tu tot mi-aduseși prăjituri... Că dac-am văzut că n-am bani, mi-am luat și gându să mai merg la chioșc, mai venea și lume puhoi, să nu mă rătăcesc p-aci, Doamne ferește, zic. Venea grămadă de lume, să fi văzut ce de lume venea! La unu venea și câte patru, cinci, venea, de nu se mai termina... Venea la toți, la mine – nimeni... P-ormă, m-a luat și grija: dacă ăl d-o veni intră p-altă parte? Ăl d-o veni la mine! Dacă intră p-altă parte, în curte, p-ormă intră în salon p-altă ușă și nu dă de mine? Păi nu vezi câte uși mai e, câte uși, câte alei, câtă lume... Intră-n salon, și ce face dacă nu dă de mine? Ce face? Pleacă! Și-atunci, rămâne c-a bătut degeaba drumu! Cum cine, cum nu înțelegi? Ăl de venea, ți-am zis! Nu știam c-o să fii tu ăla, nu știam c-o să vii tu, da mă gândeam: nu se poate să nu vie niciunu! Așa că treci la coteț, madam Delcă, zic, treci la coteț, ha-ha... Mă duc io, pâș-pâș, la locul meu, m-așed pe pat, și șed, și șed... Toți cu-ai lor, unii nici nu-ncăpea, nici n-avea un-să mai șază, sta și pe pat, și-n picioare. Toți cu ai lor, numai io – singură-cuc... Stam, stam, și nu mai puteam de grijă... Ce-o fi cu mă-ta, mă gândeam, de nu vine... De stau io așa, singură-cuc. Ce-o fi cu Niculaie, cu măciucile lui – ce-o fi, de nu vine nimeni? Când, odată, nu știu cum mă uit la ușă și te văz c-apari! Și doctoru ăsta, Nebunu, hop și el, să intre-n vorbă! Că-l cunoști pe dumnealui? face. Că de când, că nu știu ce... Bine că-și luă tălpășița, să putem vorbi și noi de-ale noastre! Să vorbim ce trebuie! Să-mi mai zici ce-i pe la voi, mă-ta tot așa? Păi de când o știu tot îi zic să nu mai umble-așa dezbrăcată! Da ce să te-nțelegi cu catâru? Las-că-i trece! Da când îi dai bulinele, stai și tu lângă ea, că știu io ce năravaș are: cum te vede

că-ntorci capu, ascunde bulinu sub pernă, și p-ormă, se scapă de el! Și tu? Cu serviciu? Las' că n-o să te dea ei pe tine-afară! Cum, de ce nu? Păi așa băiat deștept, unde mai prinde ei? Haidi, lasă! Ce dacă zic, ce? Te mănânc? Zi mai bine ce e, zi ce mai face ăilanți... Nu i-ai văzut, nu i-ai văzut, dar de vorbit tot ați mai... Niculaie? Măciuca de fie-sa? Ziceai că se desparte și-aia? Nu? Nici vorbă? Mai face un copil? Da mie-atunci cin' mi-a zis? Nu tu? Atunci cin-să-mi fi zis? Niculaie? Da când?... Că pe Niculaie, uite, s-a făcut anu de când nu l-am mai văzut la față!... Dacă-ți spui! Las' că nu le-ncurc io! Păi de când s-a prăpădit bietu unchi-tu cât e? Numa opt luni, zici? Numa opt luni... ca să vezi... Eee, las' că-i bine, las' că-i mai bine aici. Acasă stam, stam, și dacă nu-nghițeam nimic, odată m-apuca... Și de făcut ce po' să faci? Da să mai fi fost și el pân casă, să mai zică o vorbă, să mai... Mai te legi tu de pastilele mele!... Mai dădea mă-ta cu clanța că să nu le mai iau! Păi fără ele ce m-aș fi făcut!? Că-ți vine-așa, te-apuc-așa, și nici n-ai ce să faci. Că n-ai nicio putere... Că nu poți, ditamai omu, să te-așezi și să urli, ca lupu... Și-asta zic, să nu fi fost pastilele mele, crez că plez-neam... Da așa, luam bulinu, luam unu, luam două, luam câte trebe, și p-ormă, stam liniștită... P-ormă, habar n-aveam... Că așa mi se făcea dor de el, să mai fie și el pân casă, să mai zică ce-o zice, să mă bodogăne, să zic și io... Ce n-aș fi dat să mai fie și el pân casă... Da ce să faci? Că nimic nu po' să faci, n-ai nicio putere... Și cui să spui? La ce să spui? Și ție, la ce să-ți fi spus? Tu ești tânăr, tu ai pe-ale tale. ...Și p-ormă, mă mai spuneai la mă-ta, și mă-ta mă certa iar, ce-ai de te omori de el atât, făcea mă-ta, că destul te-a supărat cât a trăit! Acu ai scăpat, acu poți să stai și tu liniștită! Vezi, asta nu-mi plăcea să auz de la ea! D-aia nu-i spuneam, să nu-nceapă și ea să mă certe, cum mă certa toate! Să stai liniștită, da cum să stai? Și casa goală, așa urât mi se făcea! Și mai era și-ăia de săreа noaptea gardu și venea peste mine, venea, venea, las' că nu știi tu! Nu știi tu toate! Tu o ții una și bună, că nu venea nimeni și că mi se năzărea mie de frică, lasă, că nu-i așa! Lasă, că nu-i toate cum crezi tu, ascultă mai bine la o femeie bătrână, că ea știe, că ea a trăit pe lume... Da vezi, că

nici tu nu crezi, vezi, că nici ție nu poa-să-ți spuie omu! Vezi, asta-i, că n-ai cui să spui, și n-ai crezare la nimeni... Și Reli, și Negulеasca: potolește-te, făcea! Vino-ți în fire! Că destul te-a necăjit cât a trăit! Păi ce știe ele! Că bietu de el n-a călcat pe de lături o dată! Și ce se uita lumea la noi când dansam vals amândoi, când l-am cunoscut pe Niculaie cu măciuca lui! Nu asta, aia dintâi! Ce-am mai dansat, ce-am mai petrecut, ce ne-am mai veselit! Și când mă lua unchi-tu la vals sta toți și se uita! Era nalt, era ditamai omu-n putere, da ce ușor era la vals, sta toți cu gurile căscate! Păi la câți ani am stat noi împreună, și să nu-l mai văz niciodată?!... Spune și tu... Tot stam, stam, și casa goală, și-așa un dor mi se făcea, eee, ce n-aș fi dat să mai fie și el pân casă!... Da noroc că io toată viața am fost mână de fier! Și cum simțeam că m-apucă, mă repezeam și îmi luam pastilele... P-ormă, m-apuca, nu m-apuca, stam liniștită, n-aveam habar! Că ce po' să faci? Nu po' să faci nimic, n-ai pe lumea asta nicio putere, și nici nu poți, ditamai omu, să te-așezi jos și să urli ca lupu... N-ai nici la cin' să te plângi, n-ai nici la cin' să spui, asta o știu de la biata Ivona, n-ai, dragă Vica, făcea, după ce s-a prăpădit bărba-su, n-ai cui să te plângi! Și n-ai nici la cine, pentru că nu te-nțelege nimeni! Eee, care Ivona! Ivona Scarlat! Ivona lu madam Ioaniu! N-o știi tu, da vezi că ea te știa pe tine! Te știa, că ce-am mai vorbit amândouă, și de tine, și de fii-su, care-i plecat! E plecat cu nevasta – câți ani să se fi făcut de când e plecat? Poate zece? Poate cinci? Ei știe câți e, că io altă treabă n-am mai avut decât să le țiu lor socoteala! Da de vorbit de ei tot vorbeam cu Ivona! Ce mai beam la cafele, ce mai stam de vorb-amândouă! Ce fată bună, Ivona! Și ce femeie cu carte, ce femeie deșteaptă! Ce de-a mai cărți a citit la viața ei! Și ce mă iubea, ce mă aprecia, ce mult ținea la mine! Ai mâini de aur, făcea, mâini de aur ai, madam Delcă! Dumneata, dragă Vica, dumneata, cu optimismul dumitale, mă remontezi, făcea! Și tot am zis să te iau și să te duc la ea o dată, și ea, tot așa, hai, adu-mi-l, să-l văd și eu pe Gelu dumitale, zicea. Hai, adu-mi-l, să-l văd și eu, zicea, când vorbeam de tine și de fii-su... A vrut ei, și fii-su, și noru-sa, s-o ia la ei, da pân s-o ia, pân să-i dea drumu să plece, n-a

mai avut ce să ia, că s-a prăpădit... Că a vrut să ia și din lucruri, nu s-a-ndurat să lase o casă-ntreagă, cu de toate în ea, că ce vechituri era acolo! Da ea nu se-ndura s-arunce niciun cap de ață! Și dacă nu s-a-ndurat, a rămas lucrurile cu ea, că știi cum ajunsese? Da ce-ți veni cu dinții? Păi dracu mai știe pe unde e?!... Mi i-o fi luat ăia de vine noaptea și sare gardu, vine! Dacă-ți spui! Ăsta-i năravu care l-ai luat, că tot nu vrei să crezi ce-ți spune omu! Noaptea vine ăia. Și dacă e poarta încuiată, sare gardu!... Bine, haidi, haidi, lasă! Lasă astea, vorbim altele, vorbim ce trebuie... C-acu zice ăștia să pleci, și noi nici n-am apucat să vorbim! Și nu m-am săturat și io de tine! Da ca să vezi ce-i veni iar să mă-ntrebe! Eee, cui! Păi, noi de cine vorbeam? De Nebunu! Stam așa, singură-cuc, toți, grămadă, cu-ai lor. La mine la pat – nimeni... Și-așa mă luase o grijă, ce-o fi cu ei, mă-ntrebam, ce-o fi de nu vine nimeni? Când, odată, numa te văz c-apari! Și Nebunu, hop și el, să se vâre-n vorbă! Ho, Nebunule, ce te-apucă? Da lasă-mă! Păi, cum să nu-i zic Nebun, păi ce-ntreabă el, asta e întrebare de om cu cap? Păi data trecută, când te văzu la mine, tot așa: Îl vezi pe dumnealui? face. Îl cunoști cine e, de când... Trăznelile lui! Și io d-atunci i-am zis: nepotă-miu! Iote, i-am zis, ăsta-i nepotă-miu, și rar așa băiat deștept, și frumos, și cuminte! Încă prea cuminte – și-ăștia prea cuminți rămâne de căruță! Nu prea are noroc! Norocu-i la ăla de știe să dea cu râtu! Ce te-apucă? Prea ești nervos, prea-ți sare țandăra din toate, prea... Mai lasă, mai ascultă și de alții, nu mai tot da tu cu... Haidi, lasă, să vorbim de-ale noastre... C-acu se face ora să pleci. Să vorbim ce trebuie, că toată noaptea n-am liniște și mă perpelesc! Ce-o mai fi? mă gândesc. M-o mai ține Nebunu ăsta, aici? Nu m-o mai ține?...

— De ce să te perpelești? Stai liniștită! Te ține, de ce să nu te mai țină?

— Da plicu ai apucat să i-l dai? Lu ăsta, lu Nebunu, ai apucat să-i dai plicu? Plicu cu bani, cum ne-am vorbit noi! Lasă, nu mă mai tot sâcâi, că nu vorbesc tare! Lasă, că io știu cum trebuie să te porți în lume, nu mai tot... Nu vezi ce-ncet zic? Da trebuie să te-ntreb, că am grijă de plicu cu bani... D-aia nici nu po' să dorm, și toată noaptea n-am închis ochii

și m-am perpelit... O fi apucat băiatu să-i dea plicu? mă gândeam. O fi apucat, n-o fi apucat...

— Ei, Doamne! Doar ți-am spus că i-am dat... Ți-am spus de data trecută... Ai uitat, vezi! Ți-am spus cum i-am dat și ce l-am rugat, ți-am spus și ce mi-a răspuns el... Ce motiv aveai să nu dormi, să te perpelești? I-am dat, s-a rezolvat, gata!

— I-ai dat, zici?

— I-am dat, i-am dat!

— Și?

— Cum și? Și ce?

— Și ce-a zis? Tu i l-ai dat, da el ce-a zis? A zis că mă mai ține?

— Te ține, te ține, stai liniștită! Doar ți-am spus ce-a fost, ți-am spus tot, de data trecută, dar, dacă mai vrei, uite, îți mai spun iar... Ei, oi fi uitat și tu, ce mare lucru! Să vezi eu ce le uit, ce le-ncurc... În primul rând, stai liniștită, că te mai ține! Pe urmă? Pe urmă vom mai vedea... Și pentru mine am renunțat să mai fac planuri pe lungă durată... De ce? Uite de ce: pentru că nu poți să știi de azi pe mâine ce se va mai întâmpla... Așa că o vreme te mai ține, o vreme, până se mai încălzește, până mai scapi de focuri... Pentru că nici să cari, nici să te obosești n-ai voie, nici să te-apleci, nici să faci efort... Hai, fii liniștită, că eu i-am explicat despre ce este vorba... I-am spus cum e casa, cum ești singură, că iarna a început devreme, și nu mai ai nici lemne, nici cărbuni, că pensia e cum e... Și știe și el, mai bine ca mine, că ești încă slăbită... Știe că nu poți să pleci acum... I-am spus tot, i-am dat și plicul, până am reușit să i-l dau l-am pândit, m-am învârtit... Bine că i l-am dat... Tot era cineva de față, tot nu...

— Nu ești înfipt, asta-i! E alții care uite-așa... Da pe tine prea te-a cocolit... E alții care vine din fundu pământului și să vezi ce le merge gura... Să vezi ce se-nfige!... Da pe tine mă-ta, tac-tu, io, toți, prea te-am cocolit de mic...

— Poftim! Mai te miri că mă tot enervez! După ce că... Poftim, vorbă la ea! Ei bine, dacă vrei să știi, nu-mi place să fiu înfipt! Află că nu-mi plac înfipții! Auzi la ea: te-am cocolit... Nu-mi place, asta e! Și dacă vrei să nu mă mai enervez, ține minte și nu-mi mai spune... Și nu vorbesc tare

deloc, vorbesc normal, și ce spun nu mă deranjează că se aude! Nu-mi plac, asta e...

— Eee, ho! Că te pornișI ca o moară stricată! Ce-ai de strigi așa, ce te-apucă? Îți place, nu-ți place... Că se uită cineva la ce-ți place ție! Că viața e ca să-ți placă!... Nu ți-o plăcea ție, da, de... În viață nu e după cum îți place... De te-aș vedea liniștit odată! Liniștit cum e alții, scăpat de griji, scăpat de necazuri... Că de-aia-ți tot sare țandăra, tot... Lasă, fii înfipt, trebuie să fii înfipt, că io te văz că tot copil ai rămas... Tot mintea aia de copil o ai, tot nu te-ai copt... Da trebuie să fii înfipt, trebuie, că tot pentru tine e bine...

— Eu spun, eu aud... Pentru asta mi-am rupt din timp, ca să aud sfaturi...

— Sfaturi, da... Că io am trăit o viață de om! Și oi avea tu carte, da io am școala vieții! Școala vieții, curs seral, cum îi ziceam și lu madam Ioaniu... Și ce mai râdeam amândouă! Da de ce să-ți vie să sări așa? Dacă mai vorbim și noi, una-alta, ce-i rău într-asta? Vorbim, de! Că d-aia ne-a dat Ăl-de-Sus gură! Haidi, lasă astea, să vorbim ce trebuie, că acu zice ăștia să pleci și nu... Spune-mi cu pensia... ce-a făcut poștașu? A vrut s-o lase la Reli? Ei, parcă mi-ai zis, parcă nu mi-ai zis data trecută, nu știu... Și dacă-mi zici de două ori, ce? Și ăia cu demolarea a mai venit? N-a mai venit sau nu știi tu? Dacă n-a venit acu, vine ei, cum se mai moaie geru... Da haidi, mai stai, lasă-i, lasă-i să plece p-ăilalți d-a venit devreme...

— Stai liniștită, că nu plec acum... Și ai răbdare, că vin din nou joi... Vezi, a cam plecat lumea... Dar data viitoare am să mă silesc să ajung la timp... Stai liniștită până atunci, vezi-ți de sănătate, dormi...

— Ce să dorm! Că nu se lipește somnu de mine! Mi-e grijă! Mi-e grijă de Niculaie, că e și el bătrân, mi-e grijă de mă-ta, că uite, tot bolește, mi-e grijă de tine, că ai necazuri, acu zici că ai și la servici... Zici că te dă afară...

— Cum am zis? Am zis că i-a dat pe unii și la fel de bine putea să mă dea și pe mine... Nu poate omul să spună ceva, că tu gata: mi-e grijă! Da ce faci cu hârtia asta igienică? De ce o ții sub pernă? Bine-bine, dar chiar atâta! Ia uite, ia uite! Și

lasă-mă să trag sertarul, să vâr în el prăjiturile... Ei, uite și aici! Ei, nu!...

— Ssssst! Vezi că te-aude ăștia? Vezi că tot cu urechea ciulită stă, tot s-auză ei ce zicem... tot să vază ei ce facem... Și lasă hârtia acolo, las-o, cum de ce-o țiu? O țiu s-o am când îmi trebuie! Dacă p-ormă, când am nevoie, n-o să mai fie? Mă fac de râs! E-te-na! Ce știe ei ce fac io! Pâinea e aici în sertar! Pâine, ce altceva? Ce altceva să fie? Păi, unde vrei s-o țiu? Ce faci? De ce golești sertaru? Lasă sertaru, lasă toate-ale mele cum le știu io! Lasă, că știu io ce fac! Și pâinea, dacă tot rămâne la masă, de ce s-o arunc? De ce s-o ia ei? De ce să le-o dau tot lor înapoi, spune și tu! De ce să se piarză? Ce gândaci, care gândaci? Nu e gândaci deloc... Nu-i nici picior de lighioană spurcată... Păi cum să fie, dacă io dau cu gaz pân toate colțurile pe unde știu că se face, dau cu gaz și-acasă, dau și-aici, și lighioanele spurcate una nu îndrăznește... Dau și-acasă, dau și-aici, da, da, ce te miri... Dau și-aici, păi dacă n-aș fi io să dau cu gaz, ar fi plin tot salonu! Da ce crezi! Așa că lasă-mi toate ale mele pe care le știu io, lasă-mi hârtia unde e, și lasă pâinea, că-mi prinde bine! Că nu știu dacă mâine... Lasă, că nu te fac de râs și nu mă fac nici io, nu mai fi așa speriat! Că uite la Moapsa ce noroc a avut, și de surori, și de nepoți, se-ntrece care ce să-i mai aducă! Și ce nu-i cară, și struguri, și vin, și păsări, și tot ce vrei, d-acolo, de la ferma unde e ei, să-i vezi ce vine-ncărcați! Și p-ormă se strânge-ntre ei de sărbători și șade-ntre ei și petrece! Ei, fură! Nu fură, ia! Ia de la ferma unde e ei, d-acolo! Și Moapsa pe toți îi învârte pe degete și pe toți îi comandă, ea le-a zis și la ăia de-a venit noaptea peste mine!... Cum n-a venit? A venit, dacă-ți spui! A sărit noaptea gardu, că era poarta-ncuiată, io o-nchisesem și cheia era la mine, da ei a sărit gardu și-a venit și-a luat mașina mea de tocat. Cum a intrat în casă! Auzi întrebare! A intrat, că e hoți, de! Ăștia are șperacle, are... Și i-a trimis intriganta de Moapsa, ea e capu răutăților, duceți-vă, le-a zis, acu e timpul să vă duceți la madam Delcă! Mergeți la madam Delcă și luați-i mașina de tocat, le-a zis. Și ei a sărit gardu noaptea, a deschis cu șperaclu, a venit peste mine și-a luat-o... Dacă-ți spui! Cum

să fie la locu ei? Cum să fie maşina de tocat la locu ei? Haidi, lasă! Lasă astea, să vorbim mai bine ce-avem de vorbit! Să vorbim ce trebuie, să vorbim ale noastre, c-acu vine ăştia şi te dă afară... Şi nu m-am săturat şi io de tine...

Dosar de presă

Dimineață pierdută... este unul dintre cele mai bune romane apărute în ultima vreme: bogat, chiar stufos, profund, „adevărat" până în cele mai mici amănunte, modern în construcție și scris cu finețe. Să adaug și că romanul are șansa câtorva personaje memorabile, dintre care se detașează Vica (madam Delcă), meritând ea singură o pagină de caracterizare. Vica e o lume întreagă: cu „țoașca" ei plină de borcane și conserve, de care nu se desparte niciodată (cum nu se desparte de basca ei ridicolă, absurdă), în drumurile ei prin Bucureștiul de acum câțiva ani, când mai exista clasa a doua la tramvai, cu obiceiul ei de a lua la rând casele rudelor ori ale cunoștințelor unde, la o cafeluță, la o dulceață sau la un coniac, se pot afla atâtea, se poate trăncăni în voie, se poate bârfi, cu spiritul ei bornat, econom și practic care o face un martor excepțional, deși umoral, capricios, sărind lesne de la admirație la dispreț, mai ales față de doamnele „de condiție bună" în tovărășia cărora ea, „neam prost", femeie simplă, cu o pensie de 650 lei, se simte onorată și umilită, cu imensa ei curiozitate indiscretă, băgăcioasă, în sfârșit, cu limba ei ascuțită și colorată, de mahalagioaică fără cultură și care nu dă doi bani (e și greu dintr-o prăpădită de pensie) pe gramatică.

...Romanul are două planuri. Începe și sfârșește într-un plan prezent, în care madam Delcă își face turneul ei de vizite, luând-o de dimineață, de la cumnată-sa... și apoi la Ivona Scarlat, nevastă de avocat, vlăstar al marii burghezii de pe vremuri, unde o prinde seara și vestea că acesteia i s-a prăpădit subit bărbatul. La Ivona, bând cafea și vorbind de una, de alta, privește o fotografie veche de familie pe care gazda i-o deslușește: intrăm într-un alt plan al romanului, în care învie o lume trecută, în pragul și în primele zile ale războiului din 1916... O parte din personaje, Vica le-a cunoscut ea însăși mai târziu (pe Muti, mama Ivonei, pe Margot, sora celei dintâi), de altele a auzit ascultând gura lumii (Profesorul, tatăl bun al Ivonei, colonelul Ioaniu, tatăl vitreg, Titi Ialomițeanu, Geblescu etc.).

În centrul acestui plan secund se află tot o zi, pe la sfârșitul verii lui 1916, când în casa Profesorului se petrece un mic fapt rămas obscur, care tulbură definitiv relațiile, anunțând parcă treptata destrămare a familiei, peste care vor trece, lăsând urme adânci, două războaie și nenumărate nenorociri. Ne aflăm într-o lume diferită de a Vicăi, opusă în două feluri acesteia : social și istoric. Profesorul Mironescu, Papa, e un savant filolog din generația lui Ovid Densusianu, cu studii de romanistică în Germania de la sfârșitul secolului 19, dintr-o familie înstărită, om remarcabil, onest și îngăduitor, căsătorit cu mult mai tânăra Sophie, femeie voluntară, energică și nesatisfăcută de matrimoniul ei, care are (s-ar părea) un *béguin*, o înclinație trecătoare pentru Titi Ialomițeanu, funcționar într-un minister, tânăr stângaci încă, dar abil, ce va face o carieră asupra căreia părerile sunt împărțite. Alt personaj e sora Sophiei, Margot, elevă la Școala Centrală, temperamentală și curajoasă, respingând cererea în căsătorie pe care i-o face același Ialomițeanu, și măritată cu un fel de aventurier galant, Geblescu, dar revenind la iubirea ei din adolescență, prin anii '50, când îl și ascunde pe fostul funcționar ministerial în casa ei de la Otopeni și când complicitatea cu acest element „dușmănos“ îi atrage câțiva ani de închisoare și o moarte urâtă.

Dacă liniile mari ale vieții acestor oameni ne conduc până în prezent, *momentul* lor – care-i exprimă deplin în roman – se fixează în acea zi din august 1916 în care se petrec scene de neuitat... Familia Ivonei trăiește începutul războiului cu surpriză și oroare. Papa e un umanist patriot, dar apolitic, bolnav pe deasupra, Sophie și Margot, mult prea tinere și prea învățate cu o viață mondenă, lipsită de greutăți, dar toți își descoperă resurse neobișnuite de rezistență. Mica dramă personală rezonează imens în neliniștea colectivă a unei națiuni care își mobilizează deodată toate forțele fizice și morale.

Gabriela Adameșteanu stăpânește la fel de bine ambele registre : și pe cel individual, aparent minor, psihologic, monden și burghez, și pe acela colectiv, politic, în care războiul și refugiul sunt privite ca mari catastrofe naționale. Împletirea lor e absolut remarcabilă, firească. Scene de neuitat găsim în amândouă : întâlnirea din grădina cu trandafiri dintre Sophie și Ialomițeanu ; așteptarea de către Papa a unei audiențe într-o anticameră ministerială ; bombardarea unui depozit de lemne cu mulți morți și răniți : agitația lui Margot, geloasă pe sora ei și neconștientă deplin de propriile simțiri ș.a.m.d....

Construcția romanului Gabrielei Adameșteanu..., foarte modernă, se bazează pe un principiu de relativizare a perspectivelor. Aceasta se realizează în mai multe feluri. Întâi, prin colportaj. *Dimineață pierdută* este un roman al femeilor și deopotrivă unul „feminin“, în măsura în care bârfa, trăncăneala constituie un mijloc de evocare și

de judecare a oamenilor și vieților lor. Madam Delcă și Ivona stau, așadar, de vorbă, fiecare având experiența, cunoștințele și limbajul ei propriu. Intervine la un moment dat o prietenă a Ivonei, Ortansa Cristide, care aduce un punct de vedere întrucâtva diferit asupra unor personaje (Titi Ialomițeanu, Margot, Niki Scarlat).

La această vorbărie de femei să adăugăm faptul că, de obicei, protagonistele una gândesc, și alta spun. *Madam* Delcă trece de la simpatie și căldură pentru Ivona, pentru Muti, la disprețul cel mai net, după cum vanitatea ei de mahalagioaică e flatată sau ofensată. Ivona are nevoie de ea ca să se descarce, privind-o ca pe o vizitatoare dornică s-o asculte, dar din când în când înțelege toată mediocritatea calculată a ridicolei Vica, o bănuiește de socoteli meschine, o urăște pentru limbuția ei vulgară și nu îi mai suportă mirosul de gaz pe care i-l degajă hainele sărăcăcioase. Cele două lumi, înfrățite de plăcerea femeiască a bârfei, se despart din nou și se privesc cu mefiență.

Aceste mișcări psihologice sunt sugerate prin alternarea dialogului cu monologul interior. Gabriela Adameșteanu posedă arta exactă și subtilă a acestui procedeu. Primele și ultimele capitole sunt construite ca niște nesfârșite monologuri interioare, pline de autenticitatea simțămintelor și a expresiei. Îndeosebi monologurile Vicăi sunt extraordinare, atât cele interioare, cât și cele, dacă le pot numi așa, exterioare...

Grija autoarei pentru adevăr păstrează o perspectivă precisă și în romanul de familie, plasat în trecut. Pe rând, Sophie, Ialomițeanu, Papa, Margot văd și descriu evenimentele. Scena din grădină e relatată din aceste patru perspective, într-un admirabil carusel al impresiilor, fără să-și livreze conținutul cel mai profund și inexprimabil, dar indicând cu subtilitate încărcături psihologice diferite. Profesorul Mironescu ține jurnal: iată alt mijloc de relativizare. Densitatea de fapte, de senzații, de aprecieri subiective e, în aceste condiții, absolut remarcabilă.

Romanul e caleidoscopic, permițând nu doar alternarea planurilor mari cu prim-planurile, dar și pe a seriosului cu derizoriul, pe a pateticului cu ironia. Lumea se descompune și se recompune din aceste cioburi, rotite când mai repede, când mai lent, după necesități... Modernitatea constă în multiplicarea, ca în zeci de oglinzi care se răsfrâng reciproc, a comentariului interior datorat protagoniștilor... Gabriela Adameșteanu a renunțat la această instanță supraordonată (comentariul auctorial – n.n.) și lumea romanului ei – adunată, ca într-un focar, în două zile esențiale – pare de aceea surprinsă „pe viu", necontrafăcută, palpitând de viață crudă, imediată, chiar dacă instrumentele literare nu sunt ascunse, ci ținute la vedere...

Nicolae Manolescu, „Lumea în două zile",
România literară, 24 mai 1984

Titlul masivului roman, recent apărut, semnat de Gabriela Adameșteanu, *Dimineață pierdută*, o dezvăluie pe scriitoare mai mult decât cele 452 de pagini, format mărit, ale volumului. E o certă ironie în această mâhnită constatare a unui sentiment de irosire, de pagubă, în această apreciere negativă cu privire la un anumit interval de timp cheltuit fără rost: o ironie prin care autorul foarte ascuns, aproape imperceptibil, al unei ample narațiuni scrise din perspectiva mai multor personaje se semnalează pentru prima și ultima dată – chiar la suprafața textului. O dimineață (de fapt e zi, pentru că ultima oră indicată în roman e șase seara) pierdută? Pentru cine? În întregime nici măcar pentru cele două eroine ale cărții de la care emană nemulțumirea exprimată în titlu. Pentru că, pe de o parte, *madam* Delcă (Vica), dacă trebuie într-adevăr să aștepte până la lăsarea întunericului cei 50 de lei pentru care venise în vizită (suma reprezentând ceva intermediar între o pomană bisericească și o minusculă pensie viageră), îi obține în cele din urmă… alegându-se și cu alte satisfacții: află noutăți, mănâncă bine (la altul, economisind acasă o masă), trăncănește în voie. Pentru că, pe de altă parte, madam Scarlat (Ivona), la care Vica venise în vizită, deși împiedicată să iasă în oraș, așa cum intenționase, de sosirea bătrânei croitorese a familiei... își trece timpul într-o încordată așteptare a soțului ei (un veșnic și deloc inocent întârziat)… și se împacă totuși treptat cu situația, încercând, pe lângă primele momente firești de enervare și neatenție și unele (mai târziu) momente de simpatie și înțelegere față de biata ei vizitatoare ce i-a stricat ziua, vorbește (și ea) mult, își amintește, se confesează…

Lunga dimineață-zi (o zi de sâmbătă) dintr-un început de primăvară „încă foarte hibernal“ din anii ’77… (primul prezent al acțiunii poate fi fixat între 1974 și 4 martie 1977, ultimul capitol al cărții referindu-se la marele cutremur ca la un moment întâmplat) se cască la un moment dat… pentru a înghiți o uriașă retrospectivă, compusă de fapt din mai multe și care ne „așază“ confortabil pentru mult timp într-o după-amiază situată calendaristic după izbucnirea primului război mondial, dar înaintea morții regelui Carol I (28 sept./ 10 oct. 1914)... Ampla retrospectivă compactă acoperă un interval de doi ani, de la, să zicem, 10 octombrie 1914 la 23 septembrie 1916, ultima dată ce apare în Jurnalul Profesorului Mironescu, ținut cu începere de la 22 august 1916 (o săptămână după intrarea României în război). Din această retrospectivă continuă de peste 200 de pagini despre perioada neutralității și a începutului războiului... se desprind alte retrospective ce-și înfig și mai adânc rădăcinile în trecut, până în prima perioadă interbelică (căsătoria Profesorului Mironescu cu Sofia, moartea părinților acesteia într-un accident feroviar, studenția tânărului Mironescu). Pe de altă parte, întinsa

platformă a prezentului e plină de găuri, de zeci și zeci de fântâni retrospective de mai mică sau mai mare adâncime. În drum spre casa Ivonei, Vica are amintiri mai vechi și mai noi (moartea fratelui Ilie, petrecută cu doi ani în urmă față de prezentul acțiunii, moartea mamei în primul război mondial, copilăria nefericită a mamei, dată de suflet de *grand-maman*).

Al doilea prezent – scurt – al narațiunii cade după cutremurul din 1977, într-un sfârșit de primăvară… Există și un al treilea prezent, de asemenea scurt, fixat la opt luni după decesul lui Delcă, soțul Vicăi, survenit probabil cu puțin înaintea prezentului 2. Romanul Gabrielei Adameșteanu ajunge așadar până prin 1980. Casa Profesorului Mironescu, principalul imobil al romanului, în care în prezentul acțiunii are loc lunga discuție dintre Ivona și Vica, fusese construită în 1879. Cartea Gabrielei Adameșteanu se referă deci la întâmplări și evenimente petrecute de-a lungul unui secol. E prin urmare (și) un roman istoric de mare anvergură, foarte ambițios, cuprinzând nu mai puțin de o sută de ani de istorie românească. Mai toate evenimentele și problemele acestei epoci sunt de găsit în romanul Gabrielei Adameșteanu : răscoalele țărănești din anul 1907, războiul balcanic din 1913, primul război mondial, dramaticii ani ai neutralității, tragedia refugiului și ocupației germane, ineditele bombardamente, perioada interbelică, Dictatul de la Viena, al doilea război mondial, lagărele de concentrare, Stalingradul, 23 August 1944, războiul antihitlerist, anii ’50 cu regretabilele lor erori și abuzuri, perioada reabilitării celor nedrept pedepsiți... Evident, istoria este evocată și interpretată... nu direct, ca într-un manual de specialitate, ci prin personajele care îl populează, prin *conștiințe și mentalități*. Sentimentul istoriei este foarte puternic aici pentru că ea nu e ilustrată de niște biete fantoșe, ci e trăită, reflectată și judecată de eroi și eroine ce ne par oameni vii, mișcându-se și gândind independent de voința creatorului lor. Opiniile politice, sociale, culturale sau cu privire la caracterul nostru național ce pot fi întâlnite cu zecile în paginile acestui roman de o înaltă ținută intelectuală aparțin sută la sută personajelor, fiind într-o concordanță uimitoare cu felul lor de a fi și de a gândi. Autoarea, atotputernică și anonimă, nu profită de această bogată emisie de opinii pentru a și le strecura pe ale ei, asa cum se întâmplă adesea cu alte cărți... Bahtin ar fi aprobat probabil romanul Gabrielei Adameșteanu pentru ceea ce datorează el stilului polifonic. Puncte de vedere de relativ egală îndreptățire se compară și se înfruntă în permanență în acest roman compus parcă în întregime din sfere de conștiință. În ceea ce-l privește pe autor, el refuză să apară, pur și simplu : se mulțumește să privească, la fel de curios, când de la o fereastră, când de la alta ;

iar impresionantul edificiu al romanului are tot atâtea mentalități câte puncte de vedere, biografii, conștiințe.

O dimineață „pierdută", dar un veac câștigat, se poate spune în legătură cu romanul Gabrielei Adamești̦eanu și cu titlul lui. O dimineață lungă, de o sută de ani. Romanul Gabrielei Adamești̦eanu transmite nu numai un puternic sentiment al istoriei, ci și un puternic, extraordinar sentiment al vieții și, mai ales, al trecerii ei. Am văzut că există în el nu un singur prezent, ci trei: un prezent lung, format din două mari segmente și două scurte. Din perspectiva ultimului prezent (vizita nepotului Gelu la Vica, internată în spital), primele două devin – și ele – trecut. Există de asemenea trei ample retrospective (alcătuind împreună gigantica retrospectivă din miezul romanului): prima evocă după-amiaza zilei de 28 sept. 1914, când parvine vestea morții regelui Carol, a doua – imensa după-amiază a zilei de 14/27 august 1916, ajunul intrării României în război, a treia (*Jurnalul Profesorului*), – mai multe zile din prima lună și ceva de după declararea stării de beligeranță. Pe lângă cele trei ample retrospective, din narațiune se desfac la tot pasul altele. Prezentul în scări și nenumăratele retrospective (mici și mari) înzestrează romanul cu o infinitate de „trepte" pe care cititorul urcă și coboară mereu. Personajele se află când într-un plan temporal, când în altul. Îi vedem tineri și bătrâni, copii, adolescenți, adulți: morții învie și încep să trăiască în fața ochilor noștri o intensă viață, iar despre cei vii aflăm că de fapt au murit.

Dimineață pierdută este și un tulburător roman al vârstelor, al trecerii timpului... Nimic ostentativ, nimic strident în aceste continue treceri de la un nivel al duratei la altul. Totul decurge firesc, totul pare firesc în imposibilul spectacol în care ireversibilul devine reversibil, iar ceea ce nu s-a întâmplat încă e știut ca un fapt consumat. De aici emoția neobișnuită, valul de melancolie provocate de lectura cărții Gabrielei Adamești̦eanu, în care percepem nu numai viața, ci și cum trece viața. În care – priveliște fascinantă – timpul curge când într-o direcție, când în alta, „normal" uneori, întorcându-și nefiresc cursul, alteori, înspre izvoare.

Valeriu Cristea, „O dimineață de o sută de ani",
România literară, 6 septembrie 1984

Roman *touffu*, scris cu un simț al amănuntului semnificativ demn de toată invidia, debordând de o substanță recuperată din memorie într-un tip de discurs al „epicului interior", *Dimineață pierdută* de Gabriela Adamești̦eanu este în primul rând un ritual de reanimare a istoriei consumate din perspectiva unui prezent apt să-i dovedească fie măreția, autenticitatea, tragismul spasmelor, fie caracterul derizoriu

al tribulațiilor individuale, mai puțin preocupate să compună un destin colectiv care să conteze într-o Europă bântuită de spectrul grozav al destrucției. Într-o singură dimineață, pierdută pentru econoama și de tot materialista Vica (printre altele și comentatoarea „creditabilă" a mediilor umane întâlnite, dotată cu un acut simț al observației în ciuda mărginirii intelectuale și a acidității involuntare), regăsirea timpului consumat se transformă în sursa principală de seducție a prozei... Tensiunea fundamentală a narațiunii, furnizată de extrem de rapidele (și insidioasele, aș spune) pendulări între cele două mari planuri, al prezentului vizitei matinale efectuate de acest Leopold Bloom cu fustă, care se oprește, prin voia autoarei, în călătoria sa prin Dublinul valah, aproape de miezul zilei, și al trecutului, pe care odiseea citadină îl stârnește, este dublată de aceritatea mutațiilor retorice.

Nu mi-a fost dat să citesc în ultimul timp prea multe romane în care „vigoarea" realistă de extracție tradițională, inspirația explorării psihologice armonizate cu preocuparea pentru definirea exteriorității personajului (și aceasta fiind un bun câștigat al prozei „clasice") să fie dublate de o atât de dezinvoltă strategie a celor mai moderne (și diverse) strategii narative. Traversând mediul obiectual, mediile sociopsihologice, interioarele ruinate, semne ale unor vremi odată eroice, „aristocrate", bucătăriile dezolante, saloanele..., cartierele a căror străbatere e o întreagă aventură, cititorul se vede nevoit să supravegheze în permanență succesiunea vocilor, perspectivelor, persoanelor, stilurilor narative... Amănuntul cel mai banal, obiectele cele mai insignifiante, zăcând prăfuite într-un colț oarecare, sau fotografiile de familie, cu siluete surprinse într-o teatralitate căutată sau involuntară, observațiile de ordin general asupra actualității sunt tot atâtea porți prin care irumpe materia densă a trecutului.

Dimineață pierdută este, în ultimă analiză, un amplu spectacol metonimic : un lucru sau o referință, elementul cel mai inocent, în aparență, al cozeriei matinale, atrage imediat o tranșă mai mare sau mai mică de evenimențialitate consumată, în aria, de regulă, antebelică. ...Observație deja făcută, *Dimineață pierdută* este un roman „feminin" prin pregnanța figurilor feminine, prin transformarea bavardajului în punctul de plecare al discursului în ansamblul său și a recuperării trecutului în special. Nu mai puțin „feminin" mi se pare romanul (și aici se va vedea că orice conotație peiorativă a termenului nu intră în discuție, dimpotrivă, aș zice) în ...mobilitatea excepțională a discursului capabil să-și asume o impresionantă paradigmă de semnificanți narativi : structura unificatoare a romanului este dată de codul omniscienței, al narației la persoana a treia, dar în interiorul acestuia se dezvoltă un admirabil stil indirect liber și chiar relatare la persoana întâi : prin intervenția unor persoane întâlnite de eroină,

romanul incorporează și o narațiune în stil butorizant (la persoana a doua) și chiar tehnica jurnalului.

Cu un real simț al limbii, romanciera schițează în subtext un fel de sociologie a limbajului, a unui limbaj individualizat și individualizant, care semnalizează, de cele mai multe ori, identitatea locutorului. Exprimarea liberă și libertină, discreditarea normelor limbii literare, abundența anacoluturilor, dezacordurilor, fenomenelor de limbă populară, ignorarea articolului hotărât masculin, lexicul de o urbanitate precară, marcat de o trivialitate „naturală" ale protagonistei, pe de o parte, barbarismele șocante ale lui Titi Ialomițeanu, ...elocvența temperat academică a profesorului de fonetică Mironescu, toate compun o radiografiere lingvistică pe verticală a universului uman ce se întinde din anii primului război mondial și până în zilelele noastre...

Să observăm numai că majoritatea personajelor care se povestesc în timp ce execută acțiunea povestită *hic et nunc* sunt marcate de o distanță interioară tipică, de altfel, abulicilor copleșiți de istorie. Ei sunt cuprinși de un histrionism interior, sunt narcisiști, doresc să vadă, să se contemple din afară în timp ce acționează, în baza unei evidente sciziuni a eului, să se informeze pe sine asupra propriilor acte.

Iar de aici până la ocultarea acestei distanțe prin asumarea „discursului personal" (de persoana întâi), prin care eroul ne aduce la cunoștință ce face în clipa acestei înștiințări, nu e decât un singur pas, pe care personajul îl execută elegant, sub privirea vigilentă a unei romanciere de primă mână.

Cristian Moraru, „Distanța interioară",
Luceafărul, 8 septembrie 1984

Cu *Dimineață pierdută* de Gabriela Adameșteanu, neavând prilejul să citesc prozele anterioare, mă aflu deodată în fața unui roman de deplină maturitate, situând-o pe autoare nu numai printre cei mai mari romancieri contemporani, dar și printre cei mai buni din întreaga noastră literatură. În fața unei astfel de revelații încerc să drămuiesc epitetele, fără de care aș risca un comentariu doar în semn de exclamație. Să le drămuiesc și să explic impresia aceasta de stare de excepție, pe care atât de rar am întâlnit-o.

În primul rând, *Dimineață pierdută* este un roman cu adevărat modern, dar în care tehnicile întrebuințate – și îndeosebi alternarea monologului interior cu dialogul – sunt atât de bine stăpânite, ținute în frâu, justificate, chemate de structura romanului și de cerințele personajelor, încât devin invizibile. Sunt *remarcabile*, dar la limită pot să nici nu fie *remarcate*. În ciuda perspectivei care se

schimbă cu fiecare dintre personajele cărora li se dă cuvântul în deplină libertate, fără cenzura auctorială, caleidoscopul acesta mișcător se adună în final într-o perspectivă atât de unitară, încât *Dimineață pierdută* poate fi citit dintr-o singură respirație, ca un roman tradițional, și numai după aceea să-ți dai seama prin ce strategii narative a fost obținută curgerea, cât de savant fărâmițat este acest discurs ce ți s-a părut liniar.

Dimineață pierdută este într-adevăr un roman generos cu cititorul: îl implică direct, lăsându-l în principiu să-și aleagă perspectiva din care-l va citi – după cum o va prefera pe aceea a unui personaj sau a altuia –, dar nu-l derutează nicio clipă, viziunea de ansamblu nefiind în fond relativizată, ci adăugită și completată de cele ale diferiților protagoniști. De la primele pagini, de la primele rânduri, știi, simți că povestirea personajelor devine a ta, că nu vei mai ieși din ea până în final și că de-abia după o astfel de primă lectură, mereu participativă, îți vei oferi luxul de a remarca și analiza prin ce procedee ți s-a pregătit o astfel de capcană. *Procedeele* (termenul e de altminteri neîncăpător), din moment ce nu le simți, înseamnă că harul – inexplicabilul har – învăluie totul. Biografia ta de cititor se împletește cu biografia unor personaje, mai reale decât cele întâlnite în viață. Dintre cititorii Gabrielei Adameșteanu, cine va putea să pretindă de acum înainte că n-a cunoscut-o personal pe memorabila Madam Delcă, zisă și Coana Vica, inimitabila mahalagioaică peste care a căzut istoria și, într-un fel, rolul de martor al unui sfârșit de veac în București, sau pe supraviețuitoarea marii burghezii de ieri, Ivona, trăind destrămarea propriei familii până la capăt, sau nu a avut drept părinte ori bunic pe Profesorul Mironescu, punându-și încă de prin 1916, asupra firii românului și sorții României, întrebări mai actuale azi ca oricând ?

O a doua caracteristică a *Dimineții pierdute*: în ciuda faptului că nu e în niciun fel vorba de un roman politic, veracitatea tuturor detaliilor, cât și libertatea inimitabilă a tonului fac din el unul dintre romanele cele mai adevărate din câte ne-a fost dat să citim. Prin el (așa cum autoarea reconstituie atmosfera din preajma și din primele zile ale războiului din 1916), urmașii noștri vor putea reconstitui probabil, fără prea mari riscuri de a se înșela, aceste ultime decenii din Bucureștiul sfârșitului nostru de veac.

Într-o foarte inspirată cronică despre *Dimineață pierdută*, Nicolae Manolescu vorbea de un roman al *femeilor*, substanța lui stând în clevetirile și bârfelile lor... Și bineînțeles că e așa... Dar romanul nu e numai al femeilor și al bârfelor (de altminteri, de clevetit cu adevărat, un singur personaj clevetește, Ortansa Cristide). Vica și Ivona își spun în două registre diferite, corespunzând la două pături sociale deosebite, păsurile de bătrâni, reamintindu-și – ca orice

bătrân –, obsesiv, trecutul. *Dimineață pierdută* este, poate, în primul rând un roman al *bătrâneții*, bătrânețea personajelor, bătrânețea timpului, destrămarea, mucegăiala lui.

Și, dintr-odată, din acest timp ieșit la pensie, din acest timp bolnav, fără viitor, irumpe, miraculos, un trecut scăldat într-o lumină neașteptată. Ivona îi arată Coanei Vica o fotografie de familie luată într-o zi de vară prin preajma primului război mondial și fotografia acaparează romanul, îi transformă sensul. Nimeni nu explică fotografia, ea se explică pe sine, animându-se. Fiecare dintre membrii familiei Mironescu – ca și unul dintre invitați – privește aceeași grădină cu priviri diferite, după cum diferit va fi comentariul fiecăruia asupra celor petrecute în grădină (un început de infidelitate a soției). Drama plutește în aer, dar nu izbucnește, totul se petrece civilizat cu câteva ore înainte de o sindrofie și cu câteva zile înainte de intrarea României în război. Și, în ciuda acestor drame suprapuse (cele mici, individuale, și aceea a unei întregi țări), plutește ca o fericire peste acest salon și peste această grădină, cu atât mai ciudată cu cât știm – noi, cititorii de acum – că era menită propriei pierzanii. Celelalte două părți ale romanului (prima și ultima) ne vor oferi etapele decăderii acestei familii – dar nu numai ale acestei familii –, cu lotul ei de deținuți sub comunism, de fugiți peste hotare, de declasați, de persecutați. Deocamdată suntem însă în 1916 și, în timp ce Profesorul Mironescu deplânge firea ușuratică a românului sau dramele pe care istoria le tot varsă asupra lui, fericirea ne face parcă semne din toate colțurile salonului, din perdelele grele care opresc soarele dogoritor să intre în casă, din conversația și tăcerile celor prezenți. Un farmec straniu, ca acela din filmul lui Bergman, *Fanny și Alexander*, când naratorul își amintește Crăciunul copilăriei sale. Dar aici nu copilul, Ivona, este narator, fiecare, rând pe rând, își spune aprehensiunile, grijile, spaimele și numai noi, cititorii, suntem fericiți pentru ei, deoarece știm că nu aceasta este adevărata încercare ce-i va aștepta mai târziu, mult mai târziu, și că, pe plan general, acest prim război, cu toate pierderile sale, va duce spre o Românie întregită și liberă, iar numai după al doilea va începe marea destrămare.

Dacă *Dimineață pierdută* este un fel de *Război și pace* al românilor, singura parte care aduce cu adevărat a ceea ce ar trebui să fie pacea se împletește (paradoxal) cu primele zile ale războiului din 1916. Totuși, încă de pe atunci, Profesorul Mironescu, ros deja de boală și de presimțiri – ce vor aștepta de fapt al doilea război pentru a se împlini –, își pune asupra firii noastre cea de toate zilele întrebări tulburătoare... Diagnosticul sau întrebările Profesorului Mironescu mi s-au părut atât de tulburătoare, încât mi-am luat riscul, insistând poate prea mult asupra unei conversații de salon din vara lui 1916,

să modific sensul cărții, făcând din ea ceea ce de la început am spus că nu e: un roman politic. Profesorul Mironescu este singurul *raisonneur* din roman – și încă unul care-și cere mereu scuze și se ferește de teorii. Dacă părăsim însă acest episod central, dăm de istorie doar atât cât se răsfrânge în cotidianul existenței fiecăreia dintre aceste bătrânici care, murind, va arunca în uitare o lume fără urmași.

Coana Vica, martoră prețioasă deoarece, cu firea ei pragmatică, nu e sensibilă decât la fapte sau la evenimente trăite direct, n-are copii, ci doar un nepot care va interveni episodic pentru a îngădui romanului să se termine... Fiul Ivonei a rămas în străinătate: peste această lume planează amenințarea uitării. Din care a salvat-o, de-a lungul unui roman, mai ales memoria bogată în detalii a Coanei Vica, cea certată cu gramatica, dar, în ciuda primitivității sale, nu și cu adevărul. Madam Delcă, în felul ei, concurează cu cele mai celebre personaje ale romanului românesc.

Dar de ce titlul? Nu numai pentru că Ivona se teme să-și piardă o dimineață cu Madam Delcă, venită să-și reclame complementul la biata ei pensie, dar și din pricina Profesorului Mironescu – iarăși el – care spune la un moment dat: „...din atâta pragmatism și din atâta ironie, nu ți se pare, dragul meu, că se nasc mult mai greu iluziile naționale? Sau, dacă totuși ajung să se nască, nu-i de așteptat să le pierdem destul de ușor, la cea dintâi încercare grea a istoriei? Abia să se fi limpezit cerul și, la primul nor, soarele să dispară iar. O frumoasă dimineață compromisă… pierdută". În orice caz, o dimineață deloc pierdută va fi aceea în care un cititor va deschide romanul Gabrielei Adameșteanu și va pleca cu Madam Delcă în vizitele sale bucureștene, neștiind, cu o inocență pe care parcă i-o invidiem, unde-l va duce acest periplu al memoriei. Nu ne mai rămâne nouă, care o știm și am pierdut astfel plăcerea lecturii inocente, decât să așteptăm viitoarea carte a Gabrielei Adameșteanu, în persoana căreia literatura noastră și-a câștigat pe unul dintre cei mai desăvârșiți scriitori ai ei.

Monica Lovinescu, „*Dimineață pierdută* sau România pierdută", Radio „Europa Liberă", 14 septembrie 1984; reluată în *Est-etice. Unde scurte*, vol. IV, pp. 121-127

După aceste scrieri pregătitoare, prozatoarea publică un roman excepțional, *Dimineață pierdută* (1983). În afară de ultimele douăzeci de pagini, care se referă la alt moment din viața personajului Vica Delcă (unul dintre naratori), romanul înregistrează în 435 de pagini evenimentele petrecute la sfârșitul unei ierni din anii '70, într-o lungă dimineață. Dimineața începe cu călătoria bătrânei Vica, fostă croitoreasă, spre casa Ivonei Scarlat, una dintre clientele de

altădată, și se încheie cu întoarcerea ei la căderea serii... Acesta este spațiul fizic. Celălalt, spațiul ficțional, coboară la începutul secolului și, prin unele amănunte, chiar mai departe în timp. Schemă frecventă în romanul de tip Joyce. O concentrare a cadrului material și o explozie a memoriei. În *Dimineață pierdută* sunt mai multe planuri temporale (ele au fost determinate și analizate de Valeriu Cristea într-un substanțial articol din *Fereastra criticului*, 1987)...

În interiorul acestei scheme sunt folosite mai multe forme epice, cum ar fi monologul interior, jurnalul, multiplicarea perspectivelor epice asupra aceluiași eveniment sau personaj... Prozatoarea instalează un microfon în capul personajelor și înregistrează, fără alegere, ce trece prin mintea lor. O suită de discursuri incoerente, întretăiate de alte discursuri mai coerente..., dialoguri exprimate în chip direct, cu glasul tare, și dialoguri mute, în „gând“... Se configurează pe această cale întortocheată o istorie trăită de cel puțin două generații și un număr de destine (Profesorul Mironescu, Sophie, tanti Margot, frivolul cicisbeu Titi Ialomițeanu, generalul Ioaniu, Niki, bărbatul neastâmpărat, fugitiv al geloasei și mediocrei Yvonne, în fine, Vica Delcă și neamurile ei...). O lume amestecată, înghițită de timp și reînviată, într-o dimineață pierdută, în dialogul și reveriile a două femei apropiate de bătrânețe, una venită de jos, din prolifica mahala bucureșteană (Vica), și alta din clasa deposedată de istorie (Yvonne).

Memorabilă ca personaj de roman este Vica Delcă, un produs al oralității ei inepuizabile. Pe zeci de pagini ea ține un interminabil discurs, trece de la una la alta, le judecă pe toate cu vorba ei aspră și vulgară. Este din loc în loc duioasă, își amintește de copilăria îndepărtată și de suferințele ei, dă informații despre familie, se ceartă în gând cu „lighioana“ (bărbatul rămas acasă, lipit de televizor), o execută, tot în gând, pe Vulpea care întârzie să-i dea cei 50 de lei promiși și dă propria variantă despre marea istorie (războiul, tragediile din epoca dogmatismului)...

Din acest monolog presărat cu vulgarități iuți și propoziții de bun-simț, normale la un om care a văzut și a pățit multe în viață, iese un personaj original în proza românească. Vica nu-i tradiționala mahalagioaică (aceea descrisă de literatură), bună de gură și de o moralitate îndoielnică. Nu-i nici o ființă patriarhală, speriată de complicațiile lumii moderne, nedespărțită încă de codul vieții țărănești, cum tot literatura ne arată. Orfană de mamă, Vica și-a crescut frații, a învățat meseria pe apucate (croitoria) și, când i-a venit sorocul, s-a măritat cu un om de seama ei, ucenic într-o prăvălie, „lighioana“ de 120 de kilograme de acum. Ucenicul a strâns bani și a deschis o cârciumă într-un cartier bucureștean, Vica a devenit negustorească și a preluat cu autoritate cârma micii ambarcațiuni. Gătește, spală, servește clienții, are mâna strânsă, nu risipește în

niciun fel bunurile sale. Până aici suntem încă în perimetrul moral al vechii proze. Cariera și morala aspră a unei comersante de periferie bucureșteană. Când pierde prăvălia, în circumstanțele postbelice, Vica se reîntoarce la croitorie. Merge la „madamele" ei, coase, preface, ajustează, cârpește, stă de vorbă decenii în șir cu Doamna Ioaniu, intră în istoria secretă a familiei și devine, inevitabil, cronicarul și martorul ei. Trăiește acum, dimpreună cu bărbatul, dintr-o pensie de 650 de lei și, din când în când, pleacă însoțită totdeauna de „țoașca" ei de piele să-și viziteze cumnata și pe fiica Doamnei Ioaniu...

De aici începe propriu-zis acțiunea romanului. Acțiune, în sensul prozei tradiționale, nu există însă în *Dimineață pierdută*. Nu-i un conflict strâns, gradat, determinabil. E doar o mișcare epică difuză, întinsă pe aproape un secol. Un roman al vârstelor, al trecerii timpului, zice Valeriu Cristea. Un roman al istoriei mari și mici văzute, cum am precizat deja, din două direcții. Vica are școala vieții și cultura/incultura lumii de mahala. Are, mai ales, o filozofie elementară de viață exprimată într-un limbaj sincopat, cu vorbe buruienoase și dezacorduri barbare între ele. Știe și pricepe multe și nu-i lipsită de inteligență... Are orgolii de bucureșteancă get-beget și privește cu ochi răi penetrația provincialilor: ...îmbătrânind în sărăcie, adună (tot), o pândește ore în șir pe Yvonne ca să capete cei 50 de lei și, cum aceasta întârzie să-i dea, o toacă mărunt... Când, în fine, este servită cu o cafea și primește mica sumă de bani, revine la gânduri mai bune... Trecând prin cartier, observă schimbările și judecă pe „boierii noi" care au intrat în casele vechi. Ea dă o variantă a istoriei Sophiei și a lungii ei agonii. Nu poate suferi pe „pramatia de Niki", bărbatul Ivonei, o vorbește de rău pe bârfitoarea madame Cristide, nu acceptă, în fine, slăbiciunea morală a Vulpii, dar are și momente când devine înțelegătoare și miloasă. Există o anumită complexitate umană în această mahalagioaică (în sens social) și prozatoarea face bine că n-o ridiculizează. O replică dată lui I.L. Caragiale? O demonstrație că în ființele buimăcite de cuvinte există, totuși, un suflet? Faptele ar putea fi judecate și din această direcție. Cert e că Vica este, în primul rând, o creație a limbajului ei. Acest amănunt mai degrabă o apropie decât o desparte de tipologia din *Momente și Schițe*. Dar limbajul necultivat al doamnei Delcă nu este alcătuit din forme goale și ființa ei nu se lasă narcotizată de cuvinte. La acest punct, personajul Gabrielei Adameșteanu se distanțează, cu adevărat, de viziunea lui I.L. Caragiale. Vica nu-i un produs al formelor fără fond. Este un produs al unei istorii complicate, de multe ori tragice, și în comportamentul ei aspru Vica are o morală și o viață interioară. A muncit dur și crede că femeii „nemuncite" îi intră gărgăunii în cap. Este virtuoasă și are ideea că femeia, indiferent de ce face bărbatul, trebuie să țină la rostul ei și să nu-și piardă

minţile... De Sophie, fixată de boală într-un fotoliu, îşi aminteşte cu milă şi bunătate, pe aceeaşi Sophie, care, mai tânără, răspunde înţepată la telefon, o repede cu o propoziţie greu de transcris...

Reveriile Ivonei şi documentele de familie dau o altă imagine a societăţii româneşti şi impun un număr de tipuri interesante... Ne aflăm, aşadar, în 1914, în salonul profesorului umanist Ştefan Mironescu. Se discută despre evenimentele care se precipită, despre viaţa politică şi intelectuală, mai târziu, când războiul începe, tema acaparează discuţiile. Asta într-un plan; în celălalt, intim, personajele au gândurile, neliniştile lor. Romanul este, în fapt, o suită de confesiuni într-o naraţiune de tip auctorial. Din ele se poate deduce o dramă mai profundă, aceea a delicatului Mironescu. *Jurnalul* vine s-o confirme. Sophie iubeşte pe junele carierist Titi Ialomiţeanu, care, la rândul lui, încurajează pe foarte tânăra Margot... O intrigă bine notată în roman: rivalitatea dintre cele două surori, frivolitatea curtezanului, melancolia, suferinţa profesorului conştient de „impuritatea afecţiunii“ sale. Portretele se reţin. Titi, discipolul (în fapt, falsul discipol), roşeşte mereu şi aplică o strategie complicată pentru a se păzi de suspiciunea soţului şi de vigilenţa celor două surori... Vrea să facă repede carieră şi are toate datele unui abil escroc sentimental. El nu vrea să piardă nici buna părere a profesorului, nu se dă în lături nici să profite de bunurile tinerei şi disponibilei Sophie. Profesorul Mironescu este, tipologic vorbind, cu mult mai complex şi rămâne personajul memorabil al romanului istoric din *Dimineaţă pierdută*. Un fel de Alioşa Karamazov (numele personajului este citat în text), plin de o duioşie mândră pentru fiica sa, Yvonne, şi de o afecţiune contrariată pentru tânăra lui soţie, probabil necredincioasă. Este un spirit lucid şi un om de carte profund, dublat de un suflet bun, neîmpăcat cu inerţia şi impuritatea lumii în care trăieşte. Un destin ce vine, parcă, din proza cehoviană... Detestă exagerarea pătimaşă, detestă zeflemeaua, aplecarea spre deriziune şi, din jurnal, se vede că are momente de deznădejde. Jurnalul, datat 22 august – 23 septembrie 1916, este un foarte bun document psihologic. Un jurnal închipuit, atribuit unui individ pentru a-i face mai bine cronologia interiorităţii. Profesorul Mironescu are o fire înceată, utopică şi laborioasă, suferă pentru că suferă de gelozie, e umilit de durerea lui, boala suspectă a soţiei (boala trădării?) îi dă o stare de greaţă şi de slăbiciune... O crede culpabilă şi o urăşte cu un dezgust care-l face să sufere... Şi, totuşi, „dacă este nevinovată?“, se întreabă delicatul profesor. De aici dilema lui... Remarcabil este sugerat în roman sentimentul paternităţii. Scena în care Sophie, agasată de micuţa Yvonne, vrea s-o scoată din salon este excelent scrisă. Copilul se refugiază în braţele tatălui şi, înfrăţiţi într-o duioşie mândră, tatăl şi fiica se apără de un duşman puternic: legătura culpabilă dintre

Sophie și discipolul Titi Ialomițeanu... Când revenim în romanul prezentului (dialogul Vica-Ivona), vedem că afecțiunea fiicei n-a dispărut. Este însușirea care individualizează și, într-un fel, salvează această femeie care candidează mereu la nefericire. Este căsătorită cu Niki, fiul unui negustoraș din Obor, fire alunecoasă. El fuge periodic la Matracuca și Ivona îl iartă („bietul Niki"), justificând totul prin nenorocul social al bărbatului. Vica, mai intransigentă, zice mereu despre el aceeași propoziție rea... Sunt și alte destine (generalul Ioaniu, Margot, Geblescu și, în primul rând, „biata madam Ioaniu") care se reține în această proză complexă și profundă despre viața și tragediile unei clase sociale.

Dimineață pierdută reprezintă și o performanță de limbaj. Oralitatea frustă, savuroasă, vulgară a Vicăi Delcă se confruntă cu limba devitalizată, fără culoare, parcă speriată, evazivă a Ivonei. Două mentalități, două caractere, în fine, două destine prinse de o unică istorie violentă. Gabriela Adameșteanu știe să le pună bine în pagină.

Prin *Dimineață pierdută* și alte fragmente epice Gabriela Adameșteanu a reușit să schimbe ceva în cam înțepenita tipologie a feminității din proza românească. Este unul dintre creatorii cei mai importanți din generația sa și este pe cale de a impune un stil de a nara. Dovadă că începe să fie imitată.

Eugen Simion, „Gabriela Adameșteanu", în *Scriitori români de azi*, vol. IV, Editura Cartea Românească, 1989, pp. 453-465

…În ciuda elogiilor aduse, *Dimineață pierdută* se numără, în aprecierea foarte justă a Sandei Cordoș, printre „cărțile care s-au trezit la viață" după 1989, „dar n-au intrat, încă, pe măsura importanței lor actuale într-un circuit al valorilor literare"…

Or, departe de a-și considera (capod)opera „închisă", încheiată, cum era de așteptat după demonstrația de virtuozitate artistică – absolut excepțională – reprezentată de *Dimineață pierdută* încă de la prima variantă, scriitoarea a simțit nevoia să-și revadă ulterior romanul cu ocazia fiecărei (noi) reeditări... Glosând pe marginea acestor intervenții succesive într-un incitant articol din revista *Cultura* (nr. 18/ 2004), Adrian Răspopa se vede obligat să constate că „o cronică a edițiilor dedicată scriitoarei în discuție… se transformă, invariabil, într-o teorie a proteismului, a textului în perpetuă metamorfoză, cu rădăcini într-o conștiință dictatorială a desăvârșirii". Semnatarul articolului... este tentat să vadă în „elanul transformist al romanului" – neconsumat, se pare, nici până în prezent – efectul care compensează „cunoscuta greutate în scris a autoarei", răsfrântă într-un „soi de multiplicare prin variație a originarului. Variațiuni pe aceeași temă, dar nu ca formă de improvizație, de jazz literar, ci ca

insistență a perfecționistului". Rădăcinile continuei metamorfoze a textului sunt însă, în cazul Gabrielei Adameșteanu, mult mai ample. Obsesia rescrierii trebuie pusă și în legătură cu o foarte pregnantă conștiință livrescă: la o privire mai atentă, cititorul va descoperi că în structura oarecum de tip palimpsest a *Dimineții pierdute* o seamă de situații, teme, motive, gesturi, cuvinte ale personajelor etc. sunt replici cu caracter intertextual, mai mult sau mai puțin (i)reverențioase… la marile narațiuni ale omenirii, de la vechea tragedie greacă la *Biblie* și la *Faust*, sau la *În căutarea timpului pierdut*, ori la opere din patrimoniul literar românesc...

Astfel, femeile din romanul Gabrielei Adameșteanu alcătuiesc… o entitate plurivocă ce emite judecăți cu privire la comportamentul oamenilor asemenea Corului antic. Vocația masculină, în schimb, nu e atât a bârfei dezinteresate, cât a turnătoriei, practicată cu voluptate de triada Titi Ialomițeanu – Alexandru Geblescu – Niki Scarlat. Excepție notabilă face Ștefan Mironescu, personaj cu un destin conturat în umbra modelului christic, cu valențe de erou tragic sau faustic… Potrivit Cătălinei Buzoianu, Vica, „bătrâna mahalagioaică bucureșteană, fostă croitoreasă cu ziua, este un Ulise al străzii", dar și un personaj care descinde „din paginile celor doi Caragiale, […] Mitică și Crai de Curte veche", sau, alteori, o „Pithye evocatoare", „o femeie troiană pe ruinele cetății". În opinia aceleiași comentatoare, scena întâlnirii dintre Vica și madam Cristide „în partida de bârfă pe gheață reprezintă un alt moment al deriziunii tragicului", iar „Vica – jumătate grecoaică, jumătate olteancă – și madam Cristide sunt corifeele burlești ale dezastrului"… Felicitându-se de una singură, cu buze arse și gura amară, ...pentru faptul de a fi nenăscătoare, Vica reiterează în felul ei sucit impresionanta lamentație a Corului antic pe tema nenorocului de a fi văzut lumina zilei. „Nenorocirea" este cu atât mai mare sub un regim totalitar care se pricepe nemaipomenit de bine să stigmatizeze cu „prezumția de vinovăție" generații în șir. *Hybris*-ul, după cum intuiește Vica Delcă, se moștenește și se difuzează în comunism prin intermediul „dosarului", care reprezintă fața birocratică a destinului potrivnic.

Cu un apetit nesățios pentru blestem și înjurătură, combinat cu o prodigioasă poftă de mâncare, „madam" Delcă are date inclusiv pentru ceea ce ar putea fi în modernitate echivalentul unei Erinii. Sărăcia și umilințele zilnice i-au creat o serie de resentimente, explicabile și pardonabile în contextul dat, pe care doar „ofrandele" în bucate, deloc pretențioase, le mai pot ostoi vremelnic. Ele au darul să-i îmblânzească Vicăi furiile răzbunătoare, transformând-o din Erinie în Eumenidă. „Cetatea" o marginalizează însă în ambele posturi, neacordându-i respectul datorat. În fața necuviinței, Vica trebuie să se apere cum poate, cu toate puterile, care nu o mai ajută,

de fapt: fosta croitoreasă e o mică divinitate decrepită, oprimată, o Erinie tragi-comică (latura comică, chiar grotescă, îi accentuează tragismul)... Îi lipsesc tocmai dinții – simbol al puterii –, adică „uneltele" de făcut rău sau de intimidat adversarii. În locul lor poartă o proteză care constituie, în ordine simbolică, un simulacru, un substitut găunos al forței reale: de aici, accesele de panică delirantă ale Vicăi, spre sfârșitul vieții, legate de presupusul atac nocturn pus la cale de „Moapsa", vecina sa, cu scopul de a-i fura „mașina de tocat" – alt „înlocuitor" pentru dinți. „Mașina de tocat" trimite și la un principiu *poietic*, de generare a romanului, la modul de „fabricație" a ficțiunii, prin „tocarea", înfăptuită de comentariu, a evenimentelor. Cătălina Buzoianu notează modul în care memoria capricioasă a Vicăi, dependentă de anumite „detalii de realitate", face să învie personajele din trecut, „fie sentimentalizate, fie *tocate* necruțător de cruzimea flămândă a corifeei" (s.m.). Prin pierderea dinților și ruperea mâinii drepte, la capătul zilei începute cu ghinion, când cu „dimineața pierdută", Vica Delcă a suferit, în termenii psihanalizei freudiene, o „castrare" simbolică. Faptul o apropie, la bătrânețe, de Ivona (sau Yvonne) Scarlat, fiica Profesorului Mironescu și a Sophiei, îndepărtând-o de aceasta din urmă, de care o legaseră în trecut certe afinități (instinctul de supraviețuitor, plăcerea de a trăi clipa, prevederea și îndemânarea, pasiunea grădinăritului ș.a.m.d.). Cu Ivona, madam Delcă împărtășește înfrângerile, loviturile sorții: amândouă au rămas orfane la vârsta de 11 ani, amândouă își visează noapte de noapte mortul cel mai drag (Vica – fratele, pe Ilie; Ivona – tatăl, care, la rândul său, era chinuit, cât trăia, de imaginea mamei trecute pe lumea cealaltă…), amândouă își pierd bărbații la scurtă distanță în timp, toate acestea probabil fiindcă s-au întâlnit sub semnul morții – atunci când Sophie s-a decis să tocmească o croitoreasă care să-i coasă Ivonei rochița de doliu, după moartea lui Ștefan Mironescu.

Semănând teribil cu părintele său, Ivona pare a fi victima „complexului Electrei". În copilărie are un acces de gelozie, văzându-l pe „papa" acaparat de Sophie, și îi mușcă acesteia degetul mic. Ajunsă la zenitul vieții, Ivona retrăiește episodul respectiv sub forma unui coșmar cu tentă suprarealistă, cu adaosul că acum expectorează degetul „îngurgitat" odinioară metamorfozat în *chewing-gum*. În straniul montaj oniric, foarte atent elaborat de autoare, intră apoi secvențe ce leagă, prin aluzii, întreaga poveste de ideea de chiuretaj sau de mersul la dentist. Nu doar mama teribilă care este Sophie îi declanșează Ivonei fantasmele legate de „castrare", ci și Niki, soțul infidel. Atunci când face fotografii, observă ea, Niki obișnuiește să „reteze membrele oamenilor"… Excluse, așadar, din lumea „virilă" a acțiunii, Vicăi și Ivonei nu le mai rămân decât cuvintele, evocarea,

judecarea semenilor și a împrejurărilor, *jelania*. Încurajat de Ivona, Niki își propune mereu să se apuce de scris, dar nu ajunge niciodată să o facă, prins de agitația sterilă a vieții de zi cu zi. În această privință Niki îi seamănă Sophiei – femeie voluntară, de acțiune, bântuită însă din când în când de nostalgia paginii scrise. Făcând ca de obicei excepție de la regulă, singur Ștefan Mironescu izbutește să țină jurnal și să păstreze, totodată, balansul între implicarea autentică, cum ar fi înrolarea sa în armată ca voluntar, și contemplație.

Unic reazem al femeilor la senectute, limbajul ascunde însă o altă tragedie : vorbele nu reușesc să comunice „ce trebuie". Cu toate că știe cum se cuvine să te porți și, mai ales, ce să spui sau nu „în lume", precum o corifee înțelepțită, Vica se confruntă, după moartea lui Delcă, cu singurătatea absolută, covârșitoare, ce ține de condiția ultimă a omului, și cu imposibilitatea transmiterii adevărului dureros al inimii… Ea probează și confirmă astfel sfâșietorul adevăr, intuit mult mai devreme de Profesorul Mironescu, cu privire la „prejudecata actului de vorbire" – adevăr extrem de relevant și din perspectiva dimensiunii autoreferențiale a romanului…

Reiterat în spațiul comunicării viciate, motivul „recunoașterii" – topos specific tragediei eline – apare într-o nouă lumină : Mironescu, în calitate de fiu, imploră confirmarea mamei, aflată pe patul de moarte…, dar ceea ce primește ca răspuns nu e o recunoaștere concludentă ; Gelu, în schimb, cu câteva generații mai tânăr, nu mai inițiază el ceremonialul recunoașterii – în locul său, confirmarea Vicăi este obținută de doctorul acesteia, care, pentru că o suspectează de senilitate, îi testează astfel capacitățile mentale, reușind să-i stârnească iritarea.

Autoarea cultivă, inclusiv la nivel de intertext, „melanjul" registrelor, atrasă de zonele de interferență și contaminare reciprocă, după principiul vaselor comunicante, dintre tragic și comic, dintre stilurile cele mai diverse, aparent incompatibile. Există, de pildă, în cuprinsul *Dimineții pierdute*, o scurtă relatare care e o transcriere liberă după momentul *Tempora* de I.L. Caragiale : Vica, precum Pristanda din *Scrisoare pierdută*, „știe ea ce merită alde Ivona : pup-o în bot și ia-i banu tot" ; într-un loc se evocă nostalgic „trenul de plăcere la Sinaia", imortalizat într-un alt binecunoscut „moment" de către Nenea Iancu ; în altă parte, un personaj (Titi Ialomițeanu), total „ambarasat" de unele avansuri feminine, încearcă să contracareze dezlănțuirea farmecelor persoanei de sex slab din fața lui (Sophie) printr-un discurs – tipic caragialesc – despre politică, traducându-și angoasele inhibitorii, subiective, într-un limbaj „crizist" împrumutat din sfera publică (*v. Situațiunea* de I.L. Caragiale)...

Procedeul „punerii în abis", cu valențe metaficționale și meta sau intertextuale, dublat, în mod paradoxal, de cel al lui „mise en

bordure“ (afișarea convenției, prin delimitarea spațiului ficțional), utilizat de către autoare cu o excepțională finețe și învestit cu atribute de adevărată „artă poetică“, funcționează impecabil în *Dimineață pierdută* la toate nivelele scriiturii, provocând o răsfrângere infinită și, asociată cu ea, starea de vertij. Trecerea dintr-un plan temporal al povestirii într-altul este mijlocită de fotografia pe care Vica o găsește în casa Ivonei... Pe fotografia în cauză (luată la 1914) s-a întipărit imaginea clanului Mironescu, într-una din zilele sale aurorale, dinainte de tentativa de adulter a Sophiei, de intrarea României în război (primul război mondial) sau de moartea prematură a profesorului, idolul Ivonei, atins de tuberculoză... O altă fotografie, surprinsă în mod simbolic între cadrele celei dintâi, îi înfățișează pe regele Carol I de Hohenzollern și pe regina Elisabeta. Ambele evocă o epocă prosperă, de înflorire a României, respirând parcă un soi de idealitate adamică. Pe figurile decupate se citește importanța momentului: personajele „pozează“ pentru eternitate, „iar chipurile lor *încearcă să-i prindă solemnitatea*“ (s.m.). S-ar putea ca senzația de comuniune idilică pe care o degajă să nu fie totuși decât o ficțiune „inventată“ de aparatul de fotografiat, așa cum „vagul cețos“ al unei oglinzi, surprinsă și ea în cadrul fotografiei dintâi, „crește“ sau chiar „*inventează*“ impresia „de altitudine și liniște interioară“ ce răzbate dinspre fața Sophiei...

La fel, după principiul cutiilor chinezești, sunt organizate o serie de alte scene, precum cea, de maximă importanță în roman, a seducției lui Titi Ialomițeanu, inițiată de către Sophie. Această scenă constituie o replică ironică la episodul biblic al ispitirii lui Adam și, deci, la momentul căderii în păcat a omenirii. (În scenografia simulării intră grădina de trandafiri a casei Mironescu; din recuzită fac parte rochia de grădinăreasă durdulie, ușor veștejită, a Sophiei împreună cu furtunul de apă, care îndeplinește, pe lângă Eva-Sophie, nici mai mult, nici mai puțin decât rolul Șarpelui din poveste…) Sau scena în care Titi, victima amorului capricios și conjunctural al Sophiei, pătrunzând, cu ezitări, întoarceri și reveniri, pe poarta casei Mironescu, dă ochi în ochi cu motanul impasibil al familiei Mironescu – scenă care îi răspunde în oglindă și, din perspectivă cronologică, o prefigurează pe cea în care Vica își face intrarea în gospodăria Ivonei, fiind întâmpinată tot de o pisică, după toate aparențele identică cu prima. Motanul Pițurcă... amintește de pisica de Cheshire din *Peripețiile Alisei în Țara minunilor* de Lewis Carroll: prezența sa ubicuă, și într-o scriere, și în cealaltă, este menită să anuleze convențiile logicii aristotelice și să instituie, în schimb, convenția ambiguă a logicii contradictoriului – a terțului nonexclus – și a simultaneității...

Există și o „scriere în scriere“ în romanul Gabrielei Adameștieanu – deja pomenitul jurnal al Profesorului Mironescu – și un cititor-comentator – autorul jurnalului... Se găsesc aici câteva observații de poetică generală cu totul și cu totul revelatoare pentru concepția romanului... Totul în romanul Gabrielei Adameștieanu este aducere în prezent – *înscenare* a trecutului, *hic et nunc* – prin ignorarea legilor perspectivei „realiste“ – *trompe l'oeil*-ul prin care se creează efectul de verosimilitate („Autorul, necunoscând […] legile perspectivei și anatomiei“) – și afișarea noilor convenții... Printre ele, reclamate de compoziția teatralizantă a romanului: monologul interior convertit în monolog exterior și stilul indirect liber care, „la Gabriela Adameștieanu, […] reprezintă o formă de aparteu“ (I. Negoițescu, *Scriitori contemporani*, Dacia, 1994). Personajele se adresează unui „privitor ca la teatru“, față de care simt nevoia să se justifice. Spectatorul este întipărit parcă în mintea lor, unde se manifestă ca o supraconștiință.

...Romanul Gabrielei Adameștieanu se dovedește a fi o impresionantă paradă de măști, de *scene ale timpului*: căutare a timpului pierdut și negăsire a lui. Din acest punct de vedere, el este înrudit, de pildă, cu *Gluma*, romanul de debut al lui Milan Kundera. Poetica antiproustiană a *Dimineții pierdute*, încriptată în titlu, ține de specificul literaturii Estului, dând expresie – în mod exemplar – „crizei“ răsăritene, dezastrului istoric reprezentat de comunism: *timpul oamenilor din est, odată pierdut, după intervenția brutală a politicului, nu mai poate fi regăsit decât, eventual, ca timp devastat, timp în ruine, cu un sentiment (nicidecum înduioșător) de cutremurare.*

În aceste condiții, scriitorului est-european – antiproustian prin forța împrejurărilor – nu-i mai rămâne, dacă vrea să spună lucrurilor pe nume, decât să vestească lumii sale și să deplângă „imposibila întoarcere“… *Timpul pierdut nu va mai fi recuperat, dar va putea fi, în schimb, mereu înscenat.* Nu întâmplător, în romanul Gabrielei Adameștieanu, ca, de altfel, și în *Gluma*, personajele care se adaptează la situație, făcând cu ușurință trecerea de la „lumea veche“ la „lumea nouă“ a regimului totalitar, sunt cele cu recunoscută vocație actoricească: Niki, respectiv Pavel Zemánek…

Anca Hațiegan, „Dimineața și scenele timpului“,
Vatra, nr. 4-5-6, 2005

Gabriela Adameștieanu, publicată acum pentru prima oară în Franța, este o descoperire fericită... *Dimineață pierdută* este un simbol dureros al unei Românii sacrificate timp de un secol pe altarul a două războaie și al comunismului. Deși aceste spectre sinistre o obsedează pe autoare, ea declanșează sarabanda unei scrieri pitorești, îndrăcită, în stilul oral al lui Céline, reinventând vorbirea

populară și lirismul străzii într-o țară unde limba de lemn era coșciugul imaginației. Vica, eroina Gabrielei Adameșteanu, este un om liber, pentru că trăncănește ca personajul lui Céline, Bardamu... La peste 70 de ani, această făptură care a muncit din greu, istovindu-se în casele altora, a asistat la toate cataclismele unei epoci pline de trădări, știe totul despre oameni și povestește, povestește, povestește... Ajunge la adolescență când și-a pierdut mama și a trebuit să își crească o ciurdă de frați. Apoi au venit războaiele și nesfârșita iarnă a dictaturii. Vica, biată Cenușăreasă rătăcită în Țara Sovietelor, a trebuit să supraviețuiască, cu picioarele legate de ghiuleaua mizeriei. Dar această neobosită cârtitoare cu limba ascuțită știe să îi asculte și pe alții și datorită acestui lucru avem parte de portrete magnifice: Sophie Mironescu Ioaniu, jefuită de comuniști, care se chircește încet-încet în apartamentul ei din București, fiica ei, Ivona, o ciudată care cutreieră străzile orașului, ginerele ei Niki, care tot timpul aleargă după curve, sora ei, Margot, tracasată de Securitate... De la un personaj la altul, de la primul război mondial la perioada stalinistă, de la un câmp de luptă la închisorile unde putrezesc prizonierii politici, Istoria în manta roșie și neagră defilează în această „dimineață" pe totdeauna pierdută. Romanciera nu este mai tandră nici cu ceea ce ea numește cu cruzime „tarele" naționale.

Dimineață pierdută este înfierbântată de suflul magistral al unei proze incendiare.

André Clavel, „Adameșteanu, romanciera care citește în suflete", *Lire*, noiembrie 2005

În viață sunt cei care au noroc (adică supraviețuiesc) și cei care nu.

Chiar profesată de bătrâna doamnă Vica Delcă, una dintre vocile cele mai sonore și mai convingătoare din romanul Gabrielei Adameșteanu, această opinie nu este exactă. Pentru că nimeni nu se poate flata că a avut „noroc" în lumea acestei romanciere, considerată drept una dintre cele mai talentate din țara ei. Faptul că rămân în viață îi expune și pe supraviețuitori să se înșele pe ei înșiși și să fie înșelați de alții, să își târâie viețile în minciună și iluzie.

Gabriela Adameșteanu se distinge atât prin calitatea scriiturii, cât și prin melancolia privirii care mătură, nu fără o anume cruzime, aproape un secol de istorie românească. Construit în cascadă, pornind de la personajul inaugural al doamnei Vica Delcă, o femeie simplă, romanul înlănțuie vocile care se îngână și își răspund, amestecând vioi, dar perfect structurat epocile. De la primul război mondial până la sfârșitul secolului XX, mai multe decenii defilează

prin intermediul povestirii personajelor, toate locuitori ai Bucureștiului. Săraci și înstăriți, energici și nevolnici, onești și mai puțin onești, toți îmbarcați contra voinței lor pe acest uriaș vapor haotic denumit Istoria – în special cea a unei țări supuse atâtor tribulații cum este România. Războaie, farse, penurii, privațiuni, călușul politic, iată câteva calamități care răzbat din aceste traiectorii reunite prin forța unei proze care știe să utilizeze mai multe registre diferite, în funcție de personajele cărora le dă cuvântul.

Brutalizați de circumstanțe, așa cum sunt, indivizii descriși de Gabriela Adameșteanu nu sunt totuși prezentați ca inocenți. Nu le vin cumva o parte din nenorocirile care îi copleșesc și din incredibila lor capacitate de orbire? Nu cumva minciunile venite de sus i-au lipsit de o capacitate de judecată? În orice caz, scriitoarea se delectează să le descrie erorile de apreciere, mai ales privind sentimentele celuilalt. Orbirea lor în privința felului cum merge lumea este deseori la fel de mare (cu câteva excepții) ca și cea pe care o dovedesc în privința emoțiilor proprii și chiar a manifestărilor corporale.

Citind *Dimineață pierdută* îți spui că rareori întâlnești un scriitor care să dovedească, cu atâta strălucire, atât de puțină compasiune față de personajele sale – concetățenii săi.

Raphaelle Rérolle, „Tristețea și cruzimea Gabrielei Adameșteanu. Nimeni nu este nevinovat“, *Le Monde*, 18 noiembrie 2005

Vica a văzut destule la viața ei, are 70 de ani și viața nu i-a făcut multe daruri în afara vitalității și a bunei dispoziții, ceea ce nu înseamnă că nu începe, destul de des, să bombăne; dar asta nu durează prea mult. Ea își lasă din când în când soțul obez în fața televizorului ca să se ducă de dimineață în vizită, mai dă o mână de ajutor cumnatei, mai vede ce mai face nepotul, mai pune în gură câte ceva și mai ales încearcă să recupereze mica pensie lunară de la Ivona. Dacă Ivona nu este acasă, dimineața va fi pierdută. Dar chiar pierdută? Câtuși de puțin. Cu ocazia acestor vizite, a acestor întâlniri, intrăm și noi în monologul interior al Vicăi, într-o memorie care a traversat toate marile răsturnări ale țării, de la primul război mondial. O enormă bucată din istoria secolului XX, văzută prin ochii unei femei simple, care a muncit pe brânci și, când își găsise și ea un locșor sub soare, istoria a aruncat-o de unde plecase, după un alt război și o altă schimbare de regim politic... Vica știe însă să observe și are o memorie corectă, dar procesul rememorării nu rămâne doar la ea. Toate personajele cu care își încrucișează drumul în această dimineață sunt prinse de febra amintirilor și a povestirii. Monologul batjocoritor sau ursuz al Vicăi trezește ecouri și această

polifonie a naratorilor care se succedă multiplică ecourile, epocile, punctele de vedere. Ne vedem transportați și în ajunul intrării în război a României, într-un salon mic burghez unde considerațiile pe tema convenienţelor se amestecă cu speculațiile politice. Unde se va plasa România, veșnic dependentă de alianţele între puterile europene : de partea Aliaților sau a Puterilor Centrale ?

O foarte fină dispunere a actorilor lasă loc unui joc de oglinzi în care simetria se multiplică, refractată în percepții, vise, monologurile interioare ale unor personaje cu viziuni divergente sau aflate în conflict deschis unele cu altele, începând prin conflictul dintre femei și bărbați. Seducție, dispreț, căutare a iubirii, milă, resentiment sau ambiție dansează în acest cadril al după-amiezii senine când războiul nu a început încă să calce în picioare destinul celor mai slabi și să pună în lumină răul, dar uneori și binele din caracterul personajelor. Un mic funcționar va deveni un actor politic important, dar va alege tabăra celor ce vor pierde războiul, Vica, adolescentă, se va trezi orfană etc. Cu o perfectă stăpânire a narațiunii, autoarea va încredința povestea anilor de război unui singur personaj (Profesorul Mironescu) al cărui punct de vedere, rațional și moderat, va fi contrazis, retușat de amintirile ulterioare ale celorlalți actori, dându-i cititorului senzația unei călătorii de la unul la altul. Iluzia realității se întărește pe măsură ce povestirile se completează una pe alta, dar și senzația unei dizolvări a realității, care rămâne mereu contradictorie și greu de sesizat. Un mod de a povesti care ține de anchetă, de tribunal, unde actori și martori se perindă și unde adevărul despre un om, despre o epocă încearcă să iasă la suprafață. O modalitate potrivită pentru portretul acestei societăți complexe în care urcă în același timp straturile trecutului otoman, austro-ungar, regalist, sovietic.

Totul trece printr-o muncă de restituire foarte fină a vocabularului fiecărei epoci, al fiecărei clase sociale, al fiecărei familii, al fiecărui personaj. De la turnura profesorală, plină de cultură franceză, a vorbirii Profesorului Mironescu se ajunge până la stilul popular, mustos al zeflemisitoarei Vica – oameni atât de diferiți, pe care îi reunește istoria. Iar echilibrul și unitatea acestei cărți stau în aceste opoziții, prezentate fără niciun exces. Și în această cumătră de neuitat care a trecut prin toate și care, când este pe picior de plecare din această viață, în final, îi spune nepotului : „Să vorbim ce trebuie. Să vorbim de ale noastre“. Nu s-ar putea spune ceva mai exact despre acest roman, despre roman în general.

Alain Nicolas, „Matinée perdue“, *L'Humanité*,
24 noiembrie 2005

Mai multe narațiuni se încrucișează printr-un subtil joc de monologuri interioare. Romanul se deschide în epoca noastră, dar suntem repede aruncați în ajunul angajării României în primul război mondial. După tabloul unei țări sărăcite și devastate de un regim politic autoritar, ne regăsim într-un context de agitații politice și de reflecții asupra defectelor naționale.

Caracterul polifonic al romanului pune în valoare urzeala romanescă. Nu numai Vica, personajul principal, dar și celelalte își au momentul lor de monolog interior. Cititorul trece cu entuziasm de la un punct de vedere la altul, de la o epocă la alta, și poate recompune o vastă lume caleidoscopică. Vica își are rolul ei în acest sentiment exaltant al cititorului. În modalitatea lui Céline, Gabriela Adameșteanu lucrează cu succes asupra oralității limbii. Și suntem tarați de cuvintele Vicăi care, pentru că a dus o viață atât de grea, nu se plânge și nu se înduioșează de soarta ei niciodată. Departe de orice mizerabilism, autoarea ne face să împărtășim existența Vicăi într-un permanent amestec de umor și tandrețe. Totuși, bătrânețea și moartea vor învinge vocea sa pitorească: *Dimineață pierdută* se încheie cu un splendid monolog al Vicăi.

Gabrielle Napoli, „O dimineață pierdută pentru o epocă regăsită", *La Quinzaine Littéraire*, 15 decembrie 2005

Cuprins

Cronologie (Andreea Drăghicescu) 5
La răscruce de timpuri (Sanda Cordoș) 15
Notă asupra ediției 25

PARTEA ÎNTÂI

Strada Coriolan 29
Berceni 40
Parcul Domeniilor 51
Madam Ioaniu 71
Ivona 98

PARTEA A DOUA

Ora ceaiului 147
După-amiază în grădina cu trandafiri 169
Terasa cu clematite 245

PARTEA A TREIA

Jurnalul Profesorului Mironescu 301

PARTEA A PATRA

Geblescu 349
Niki 393

EPILOG

Gelu 437

Dosar de presă 455

www.polirom.ro

Lector: Magdalena Popescu Bedrosian
Redactor: Ioana Avădănei
Coperta: Radu Răileanu

Bun de tipar: septembrie 2008. Apărut: 2008.
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. Box 266
700506, Iași, Tel. & Fax (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33,
O.P. 37 • P.O. Box 1-728, 030174
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

Tiparul executat la PRO Editură și Tipografie

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul
Uniunii Scriitorilor din România
Nr. RO44RNCB5101000001710001 BCR UNIREA